

ΕΝΟΤΗΤΑ 1η

ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Ο όρος παιδεία, λόγω της πολυδιαστατικότητάς του, επιδέχεται πολλούς και διαφορετικούς ορισμούς. Οι διαφορές αφορούν κυρίως τις μεθόδους και το περιεχόμενο της παιδείας. Πέρα απ' αυτό, όμως, μπορούμε να θεωρήσουμε σαν αποδεκτούς τους παρακάτω ορισμούς:

1. Παιδεία είναι ένα σύστημα αγωγής, που έχει σαν σκοπό να διαμορφώσει προσωπικότητες αυθύπαρκτες, ανεξάρτητες και ολοκληρωμένες, ικανές να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις της συλλογικής ζωής. Δηλ. η παιδεία είναι ανθρωποπλαστικό ιδεώδες, που απέχει από κάθε χρησιμοθηρία και ωφελιμισμό.
2. Η παιδεία είναι το κληροδοτούμενο από γενεά σε γενεά κεφάλαιο των πνευματικών αγαθών, που σχηματίζεται μέσα στην ιστορία και από την ιστορία, με τον ατομικό και συλλογικό μόχθο του ανθρώπου. (Ε. Παπανούτσος)
3. Παιδεία είναι η πνευματική και ηθική αγωγή των νέων. Η διάπλαση των διανοητικών δυνάμεων και του χαρακτήρα, ιδιαίτερα με την παροχή συστηματικής μόρφωσης στα σχολεία και στα άλλα Εκπαιδευτικά ιδρύματα. (Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών UNESCO)
4. Παιδεία είναι η διαδικασία μεταλαμπάδευσης των πνευματικών κατακτήσεων από τη μια γενεά στην άλλη.
5. Παιδεία είναι το σύνολο των υλικών και άυλων πόρων, που κληροδοτεί η παλιά γενιά στους νέους, οι οποίοι τους μεταπλάθουν, τους χρησιμοποιούν, τους επαυξάνουν και τους μεταλαμπαδεύουν στην επόμενη γενιά. Δηλ. η παιδεία είναι βασικός συντελεστής κοινωνικής συναίνεσης των νέων. **(Σημείωση:** Εδώ η παιδεία ταυτίζεται λίγο πολύ με τον πολιτισμό.)
6. Σύμφωνα με τον Max- Weber, κάθε σύστημα παιδείας αποβλέπει στο να καλλιεργεί τους νέους για μια ειδική διαγωγή ζωής, που χαρακτηρίζει και συμφέρει την ομάδα με την αποφασιστική ισχύ στην κοινωνική ιεραρχία.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- A.** Άμεσοι: οικογένεια - σχολείο (εκπ/ση) - κοινωνικό περιβάλλον.
B. Έμμεσοι: ΜΜΕ - πολιτιστικές διαδικασίες - ελεύθερος χρόνος- επάγγελμα.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

1. Διαμόρφωση και ολοκλήρωση της προσωπικότητας

Ο πρώτος και σημαντικότερος στόχος που θέτει η παιδεία είναι η διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Αυτή αναλαμβάνει να του διαμορφώσει έτσι τις πεποιθήσεις, τις στάσεις και τις αξίες του, ώστε να είναι οργανικά συνδεδεμένες μεταξύ τους και να του διασφαλίζουν κάθε φορά δημιουργικές και θετικές προσαρμογές στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος. Δηλαδή η παιδεία φροντίζει για το όλο πρόγραμμα ζωής του ατόμου στη δόμηση και στην προαγωγική εφαρμογή του. Συγκεκριμένα η παιδεία αναλαμβάνει αρχικά να διεγείρει, να αφυπνίσει και να αξιοποιήσει τις πνευματικές δυνάμεις του ανθρώπου. Γι' αυτό και ο πρώτος ρόλος που καλείται να παίξει είναι η πνευματική καλλιέργεια. Εξάλλου όντας,

εξ ορισμού, η παιδεία, σύνολο πνευματικών κατακτήσεων, έχει στενή και άμεση σχέση με τον πνευματικό κόσμο του ανθρώπου.

Η **πνευματική καλλιέργεια** που παρέχει η παιδεία συνίσταται:

α) Στην κατάρτιση του ανθρώπου από άποψη γνώσεων:

Οι γνώσεις αποτελούν τα απαραίτητα και αναγκαία βάρη στήριξης του προσωπικού οικοδομήματος. Οι γνώσεις αυτές αφορούν από τη μία τον εσωτερικό κόσμο του ατόμου και από την άλλη το χώρο που το περιβάλλει. Με τις πρώτες κατακτά την αυτογνωσία και με τις δεύτερες αποκτά συνείδηση του περιβάλλοντος.

Ας δούμε αναλυτικότερα την αξία της αυτογνωσίας για να μπορέσουμε να αποτιμήσουμε καλύτερα αυτή την προσφορά της παιδείας. Με την αυτογνωσία το άτομο αποκρυπτογραφεί το «Είναι» του, ρίχνοντας άπλετο φως στα σκοτάδια του εσωτερικού του κόσμου. Εντοπίζει, συνειδητοποιεί και αξιολογεί, μέσα από τη διαδικασία της αυτοκριτικής, τις δυνάμεις και τις αδυναμίες του, τα προτερήματα και τα ελαττώματά του. Απομακρυνόμενο από κάθε τάση ύποπτης επιείκειας, φιλαυτίας, αλαζονείας και εγωκεντρισμού, αποδίδει στον εαυτό του «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι» και επιδίδεται σ' έναν αγώνα αυτοελέγχου, αυτοπειθαρχίας και αυτοκυριαρχίας, οδηγούμενο έτσι στην πνευματική ολοκλήρωση και την ηθική τελείωση.

Με τις γνώσεις που παρέχει η παιδεία στο άτομο και που αφορούν το περιβάλλον, συντελεί δυναμικά και ουσιαστικά στην κατανόηση των στοιχείων, της δομής και της λειτουργίας τόσο του φυσικού όσο και του κοινωνικού χώρου. Ειδικότερα, μέσω των γνώσεων, το άτομο απομυθοποιεί το φυσικό περιβάλλον και το βλέπει με τις πραγματικές του διαστάσεις, εξοικειώνεται με την κοινωνική πραγματικότητα και εντάσσεται ομαλότερα σ' αυτές. Για να δώσει η παιδεία στο άτομο σαφή εικόνα του υποκειμενικού και του αντικειμενικού του κόσμου, επιστρατεύει τον πλούτο των κατακτήσεων των φυσικοθετικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών.

β) Στην καλλιέργεια της λογικής, της κριτικής ικανότητας και του προβληματισμού.

Αυτή η διαδικασία δεν αποσκοπεί πουθενά αλλού παρά στη διαμόρφωση λογικών ατομικών αξιολογικών κριτηρίων, που δίνουν τη δυνατότητα στο άτομο να λειτουργεί σαν αυθύπαρκτη, αυτοδύναμη και ανεξάρτητη μονάδα, με δικά του προσωπικά βάρη στήριξης. Συγκεκριμένα το άτομο απομακρύνεται από το μύθο, την πλάνη και την προκατάληψη και έρχεται σε επαφή με τον ορθό λόγο, την επιστημονική γνώση, την αλήθεια και την αντικειμενικότητα. Έτσι αποφεύγει τον κίνδυνο να μείνει μια ύπαρξη εξαρτώμενη, ετερόφωτη και ετερόνομη και μεταβάλλεται σε υπεύθυνη και συνειδητοποιημένη παρουσία. Αποκτά άμεση αντίληψη των πραγμάτων και των καταστάσεων, επεξεργάζεται τα προσωπικά και κοινωνικά δεδομένα, περνάει από βασανιστικό έλεγχο τις αποφάσεις του, πετυχαίνει την εσωτερική απελευθέρωση.

Για να καλλιεργήσει το λογικό του ατόμου, η πλατιά και δημοκρατική παιδεία έχει στα χέρια της ένα σίγουρο και αποτελεσματικό μέσο, το διάλογο. Μ' αυτόν θα ξυπνήσει τον προβληματισμό του, την κριτική διάθεσή του και τη δημιουργική αντίστασή του σε κάθε εξωτερικό ερεθισμό. Καλλιεργώντας του το διαλεκτικό τρόπο σκέψης, του αυξάνει τα όρια της αντίληψής του, διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και το προφυλάσσει από τους κινδύνους του φανατισμού κι ενός στείου δογματισμού. Η παραπάνω προσφορά της παιδείας παρουσιάζεται σαν αναγκαιότητα στη σημερινή εποχή που τη χαρακτηρίζουν ο παραλογισμός, η σύγχυση, η ασάφεια, η απροσδιοριστία, ο φανατισμός και η προσκόλληση σε δόγματα, η πολλαπλότητα αντιφατικών απόψεων και θέσεων και ο καθημερινός βομβαρδισμός του ανθρώπου από αλλεπάλληλα διλήμματα. Μέσα απ' αυτή τη χαώδη κατάσταση καλείται η παιδεία να οδηγήσει τον άνθρωπο στο δρόμο του πραγματικού του προορισμού και της καταξίωσής του.

γ) Στην ευαισθητοποίηση του ατόμου:

Πέρα από την παροχή γνώσεων και τον ορθολογισμό, η παιδεία οφείλει να ερεθίσει και να καλλιεργήσει την ευαισθησία του ατόμου. Διαφορετικά αυτό θα κινδύνευε να τυποποιηθεί και να μηχανοποιηθεί μέσα στην τεχνοκρατούμενη κοινωνία μας. Η ευαισθητοποίηση είναι αυτή η διαδικασία που βοηθάει τον άνθρωπο στη σύλληψη και τη γεύση της ομορφιάς της ζωής. Είναι η διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων και η προλεΐανση του εδάφους για την επαφή του με τις αιώνιες αισθητικές αξίες του ωραίου, του μέτρου, της ισορροπίας, του υψηλού και του ιδεώδους. Είναι ο εξωραϊσμός και εξανθρωπισμός του εσωτερικού του κόσμου, που θα τον ανάγουν στις σφαίρες της εσωτερικής πληρότητας και αρμονίας.

Σε μια εποχή όπως η δική μας, όπου η αισθητική κακοποίηση κυριαρχεί στο περιβάλλον, η ευαισθησία αντικαθίσταται από την σκλήρυνση και τη βία και η τέχνη εμπορευματοποιείται, ο ρόλος της παιδείας είναι τεράστιος. Οφείλει να αναχαιτίσει το κύμα της αποευαισθητοποίησης του ανθρώπου και να του αποκαταστήσει τις σχέσεις του με την ομορφιά. Με την απόκτηση της γνώσης, της λογικής και της ευαισθησίας ο άνθρωπος ολοκληρώνει την πνευματική του καλλιέργεια. Αποκτά ένα ευρύ και στέρεο γνωσιολογικό υπόβαθρο, προσωπικά μέτρα και σταθμά, βαθύ προβληματισμό, δεκτικότητα και ευαισθησία στα μηνύματα της εποχής του, καθολική αντίληψη της ζωής. Έτσι αποφεύγει τους κινδύνους της μονομέρειας, της μονοδιαστατικότητας και του παρωπιδισμού.

Η παιδεία δεν αντιμετωπίζει τον άνθρωπο μόνο σαν πνευματική παρουσία, αλλά και σαν ψυχική με τεράστιες δυνατότητες ηθικοποίησης. Εξάλλου όλοι γνωρίζουμε πως μια πνευματική καλλιέργεια χωρίς παράλληλη ψυχική - χωρίς ηθικούς φραγμούς και αναστολές - θα εγκυμονούσε τεράστιους κινδύνους. Ας φανταστούμε τα προϊόντα του ανθρώπινου πνεύματος στα χέρια ατόμων χωρίς συνείδηση, ηθικές αρχές και ανθρωπισμό. Η παιδεία λοιπόν αναλαμβάνει να εξανθρωπίσει τον ψυχικό κόσμο του ανθρώπου, συντελώντας στο ξερίζωμα του ζώου από μέσα του, δηλ. στην απάλυνση της τραχύτητας των ενστίκτων και στη χαλιναγωγή των ζωώδινων τάσεων και ορμών του. Αυτό το πετυχαίνει φέρνοντας τον σε επαφή με τις αναλλοίωτες ηθικές αξίες, όπως είναι η εσωτερική ελευθερία, η εντιμότητα, η αξιοπρέπεια, η ακεραιότητα, η αγάπη, ο αλtruισμός, η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια. Δεν περιορίζεται όμως μόνο σ' αυτό, αλλά συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση ορθών αξιολογικών κριτηρίων, αρχών και αξιών, μέτρων και σταθμών. Έτσι το άτομο μπορεί κάθε φορά να κάνει τη σωστή επιλογή ανάμεσα στο δίκιο και στο άδικο, στην ομορφιά και στην ασχήμια, στην αλήθεια και στο ψέμα προχωρώντας σταθερά στη συνειδητοποιημένη ηθική πράξη.

Η ηθικοποίηση του ανθρώπου αποτελεί ένα δυσκολότατο, επίπονο και μακροπρόθεσμο έργο της παιδείας. Οι δυσκολίες προέρχονται και από την ίδια την ηθική και από την ανθρωπιστική κρίση που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη κοινωνία. Είναι πολύ δύσκολο να εναρμονίσει μέσα στο άτομο, η παιδεία τα προσωπικά ηθικά κριτήρια μ' αυτά που το κοινωνικό σύνολο υιοθετεί, εγκρίνει και επιβάλλει. Πρέπει με κάθε τρόπο ν' αποφύγει τη σύγκρουση ατόμου - κοινωνίας. Ύστερα, υπάρχει μέσα στη ζωή τέτοια αντιφατικότητα ηθικών κανόνων και κωδίκων, που αποβαίνει σχεδόν ακατόρθωτη η επιλογή. Η κρίση των αξιών από την άλλη πλευρά δυσκολεύει το άτομο να βρει μια ορθή γραμμή «πλεύσεως».

Αν λοιπόν η παιδεία κατορθώσει να δώσει στον άνθρωπο τη δυνατότητα διαμόρφωσης μιας ενιαίας και συγκροτημένης προσωπικότητας και εναρμόνισης ατομικής και κοινωνικής συνείδησης και ανθρωπιστικών προσανατολισμών, τότε θα έχει πετύχει το μέγιστο των έργων της. Κι αυτό γιατί μόνο μέσα από την πνευματική αναγωγή και την ηθική τελείωση, φθάνει ο άνθρωπος στην καταξίωσή του.

2. Κοινωνικοποίηση του ατόμου

Με την πραγματοποίηση του πρώτου της στόχου η παιδεία έχει ήδη προλειαίνει το έδαφος για το δεύτερο. Αυτός συνίσταται στη μεθοδική κοινωνικοποίηση του ατόμου. Συγκεκριμένα η παιδεία, έχοντας σαν δεδομένο την κοινωνική φύση του ανθρώπου, φροντίζει να μεταλαμπαδεύει σ' αυτόν όλα εκείνα τα στοιχεία της ομοιογένειας, που θεωρούνται απαραίτητα τόσο για την ύπαρξη, τη λειτουργία, και τη διαίωνιση της κοινωνίας, όσο και για την ομαλή ένταξή του μέσα στους κόλπους της και την ενεργό συμμετοχή τους στις κοινωνικές διαδικασίες. Με άλλα λόγια η παιδεία χρησιμεύει σαν παραγωγός συναίνεσης και κοινωνικής ολοκλήρωσης του ανθρώπου.

Ας δούμε τώρα σε τι συγκεκριμένα συνίσταται η **κοινωνικοποίηση** του ανθρώπου, σαν θεμελιακή συνδρομή της παιδείας σ' αυτό.

α) Ένταξη του ατόμου στις οικονομικές διαδικασίες.

Η παιδεία βοηθάει στην επαγγελματική αποκατάστασή του και στη μεταβολή του από παθητική παρουσία σε δραστήρια και παραγωγική μονάδα του εργαζόμενου κοινωνικού συνόλου. Αυτό το πετυχαίνει με το να δώσει:

- 1) ορθολογικό επαγγελματικό προσανατολισμό στο άτομο, λαμβάνοντας υπόψη τις έμφυτες κλίσεις του, τις πραγματικές του δυνατότητες - βιολογικές, πνευματικές, ψυχολογικές - τις φιλοδοξίες και επιδιώξεις του και τις κοινωνικές ανάγκες και απαιτήσεις, και
- 2) ειδική κατάρτιση δηλ. να το εφοδιάσει μ' εκείνες τις θεωρητικές και εμπειρικές γνώσεις, που απαιτεί ο επιστημονικός ή ο επαγγελματικός χώρος που διάλεξε να υπηρετήσει.

Μέσα λοιπόν από τη σωστή εκλογή επαγγέλματος και την ειδική κατάρτιση, είναι έτοιμο το άτομο για την παραγωγική ένταξή του στον οικονομικό μηχανισμό και για την ικανοποίηση στη συνέχεια, των οικονομικών του αναγκών. Έτσι χειραφετημένο οικονομικά, μπορεί να διεκδικήσει μια αξιόλογη θέση στην κοινωνική κλίμακα, χωρίς να χρειαστεί να κάνει συμβιβασμούς και παραχωρήσεις σε βάρος της συνείδησης και της αξιοπρέπειάς του. Εξάλλου, απελευθερωμένο από τις καθαρές βιολογικές ανάγκες, μπορεί να προχωρήσει για την κατάκτηση υψηλότερων στόχων και ιδανικών.

β) Ένταξη του ατόμου στις πολιτικές διαδικασίες.

Η πολιτικοποίηση - όχι βέβαια η κομματικοποίηση - αποτελεί μία, εξίσου σημαντική με τις προηγούμενες, προσφορά της παιδείας στο άτομο. Ειδικότερα η παιδεία είναι ο κυριότερος παράγοντας δημιουργίας πολιτικής συνείδησης στο άτομο. Αυτή αναλαμβάνει να διαμορφώσει σ' αυτό ξεκαθαρισμένα πολιτικά κριτήρια και ιδιαίτερη προσωπική ιδεολογική συγκρότηση, ενημερώνοντάς το πλατιά και αντικειμενικά πάνω στις πολιτικές δομές και διαδικασίες της κοινωνίας και μεταμορφώνοντάς το σε υπεύθυνο και συνειδητοποιημένο πολίτη.

Η πολιτικοποίηση βέβαια είναι έργο δύσκολο γιατί θα πρέπει οι φορείς της παιδείας να είναι, πάνω από τις προσωπικές τους θέσεις, όσο το δυνατόν αντικειμενικοί και, προπαντός, δημοκρατικοί. Οι δυσκολίες όμως μπορούν να ξεπεραστούν, αρκεί να υπάρχει συναίσθηση της ευθύνης και του καθήκοντος. Τα μέσα που αυτοί πρέπει να χρησιμοποιήσουν είναι ο διάλογος και η πειθώ. Ποτέ η βία και ο εξαναγκασμός.

γ) Ένταξη του ατόμου στις πολιτιστικές διαδικασίες.

Με την πνευματική, αισθητική και ψυχική καλλιέργεια που παρέχει η παιδεία στο άτομο, έμμεσα το εισάγει στις πολιτιστικές διαδικασίες της κοινωνίας. Το κάνει μέτοχο των εξελίξεων στο

χώρο των γραμμάτων, της επιστήμης και της τέχνης. Έτσι από δέκτης της κουλτούρας, γίνεται δημιουργικός πομπός και ξεχωριστός φορέας. Μπορεί τώρα πιο υπεύθυνα να αναλάβει τη μεταλαμπάδευση της πολιτιστικής κληρονομιάς ότι νέα γενιά. Με την κοινωνικοποίηση του ατόμου πέτυχε η παιδεία να δώσει στην κοινωνία στελέχη ικανά να την προφυλάξουν, να την ανανεώσουν και να τη διαιωνίσουν. Μέσα απ' το σκεπτικό αυτό αντιλαμβανόμαστε πως η παιδεία είναι ο κινητήριος μοχλός της κοινωνικής προόδου.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΗΜΕΡΑ

Αντιφατική είναι η κατάσταση που επικρατεί στο χώρο της εκπαίδευσης, καθώς οι περισσότεροι διαπιστώνουν πως το σχολείο βρίσκεται σε δυσαρμονική σχέση με τις ραγδαίες αλλαγές που συντελούνται γύρω μας. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το σχολείο οφείλει, αξιολογώντας τους νέους τρόπους και τις νέες ιδέες που καθιερώνονται στην κοινωνία, να αναπροσαρμοστεί στις σύγχρονες ανάγκες των νέων και του κόσμου μέσα στον οποίο αυτοί αναπτύσσονται, ειδικά με την προοπτική που διαγράφεται στο άμεσο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.

ΟΙ ΝΕΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

- ⇒ Οι νέες τεχνολογίες τροποποιούν τις καθιερωμένες αντιλήψεις για την απασχόληση και τα επαγγελματικά προσόντα.
- ⇒ Η εποχή της πληροφορικής απαιτεί όχι τυποποιημένη εργασία, αλλά επινοητικότητα, επιτελική ικανότητα και κριτικό πνεύμα.
- ⇒ Απαιτείται ευέλικτη εξειδίκευση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της διαφοροποιημένης παραγωγής και στις συχνές αλλαγές επαγγελμάτων.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ:

- ⇒ Ραγδαία εξάπλωση των μεσών πληροφόρησης – καταιγισμός πληροφοριών.
- ⇒ Διεθνοποιημένα πρότυπα συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από οικουμενικότητα αλλά και από ισοπέδωση των πολιτιστικών και πνευματικών ιδιαιτεροτήτων των λαών.
- ⇒ Διαπλοκή εθνικού - διεθνικού.
- ⇒ Απειλή από το διογκούμενο κύμα της ανεργίας.
- ⇒ Όξυνση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.

ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ:

- ⇒ Ρευστότητα αξιών.
- ⇒ Αμοραλισμός.
- ⇒ Τεχνοκρατικοί στόχοι.
- ⇒ Ανταγωνισμός και ατομικισμός.
- ⇒ Ωφελισμός, χρησιμοθηρική νοοτροπία (η παιδεία γίνεται μέσο κοινωνικής ανόδου).

Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Για να μπορέσει η εκπαίδευση να ανταποκριθεί στα καινούρια δεδομένα οφείλει, πρωταρχικά, να εκπονήσει ένα μακρόπνοο σχέδιο για την υπέρβαση της κρίσης του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία εκδηλώνεται σε διάφορους τομείς, όπως:

- ⇒ Αδυναμία, στις δομές της εκπαίδευσης να ανταποκριθούν στη μορφωτική και κοινωνική αναμόρφωση του σχολείου.
- ⇒ Δυσκολία στη σύνδεση του σχολείου με μία ουσιαστική πολιτική ανάπτυξης και απασχόλησης.
- ⇒ Αναχρονιστικά παιδαγωγικά μοντέλα που τροχοπεδούν τη δυναμική ανταπόκριση στις

νέες συνθήκες.

- ⇒ Αποκοπή του παραδοσιακού σχολείου από τη ζωή τόσο στο κοινωνικό όσο και στο ηθικό επίπεδο.
- ⇒ Αδιάλειπτη αναπαραγωγή του παθητικού, δογματικού και ανταγωνιστικού σχολικού μοντέλου.
- ⇒ Χρησιμοθηρική αντιμετώπιση της γνώσης.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Για να ανταποκριθεί το σχολείο στις νέες προκλήσεις που πρόκειται να γίνουν πραγματικότητα με την ουσιαστική Ένωση των Ευρωπαϊκών κρατών χρειάζεται:

- ⇒ Ευρεία διάδοση της ευρωπαϊκής ιδέας.
- ⇒ Εκμάθηση ξένων γλωσσών.
- ⇒ Συμμετοχή στα προγράμματα ανταλλαγών μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών όλων των χωρών της Ευρώπης.
- ⇒ Εφοδιασμός των νέων με γνώσεις και παιδεία που θα τους επιτρέπουν να λειτουργούν σε ένα πολυεθνικό και πολυπολιτισμικό περιβάλλον.
- ⇒ Σύγχρονο περιεχόμενο σπουδών, κατάλληλα βιβλία.
- ⇒ Κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή.
- ⇒ Δημοκρατική Εκπαίδευση.
- ⇒ Ίσες ευκαιρίες στη μόρφωση (δωρεάν Παιδεία).
- ⇒ Αντικειμενική και αδιάβλητη αξιολόγηση διδασκομένων και διδασκόντων.
- ⇒ Εκπαιδευτικοί με υψηλή επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:

- ⇒ Ευελιξία προγράμματος: κοινός πυρήνας μαθημάτων που να αντιστοιχούν σε ένα απαραίτητο επίπεδο γνώσεων και σε ένα ευρύ φάσμα προαιρετικών που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες κλίσεις των μαθητών.
- ⇒ Διεπιστημονικότητα: υπέρβαση του κατακερματισμού της γνώσης σε πρακτική και θεωρητική. Χρειάζεται ισορροπία και ενότητα στην επιστημονική, ανθρωπιστική και αισθητική μόρφωση.
- ⇒ Σύνδεση με την κοινωνία: το σχολείο πρέπει να δέχεται και να οικειοποιείται στοιχεία από το κοινωνικό περιβάλλον και να προετοιμάζει την ουσιαστική ένταξη του μαθητή σε αυτήν.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΥΣ

- ⇒ Πολλαπλότητα παιδαγωγικών μεθόδων, υποχρεωτικές και προαιρετικές διδασκαλίες, εναλλαγή θεωρητικής και πρακτικής άσκησης.
- ⇒ Νέες τεχνολογίες: η σωστή αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας αλλάζει το χαρακτήρα της μάθησης που δεν περιορίζεται στην αποθήκευση γνώσεων, αλλά και στην αξιολόγηση και τη δημιουργική αξιοποίησή της. Χρήση πληροφορικής, βίντεο, πολυμέσων.
- ⇒ Δια βίου παιδεία, που μπορεί να διευκολυνθεί με τις νέες τεχνολογίες. Συνίσταται στη δυνατότητα όλων των ανθρώπων οποιουδήποτε επαγγέλματος να ενημερώνονται, να πληροφορούνται και να παρακολουθούν τις εξελίξεις και τα νέα επιτεύγματα όχι μόνο στο χώρο της δουλειάς τους, αλλά και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο.

Η ΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ Ο ΣΥΝΩΣΤΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

α. Αιτίες του φαινομένου:

- Ο εκδημοκρατισμός της κοινωνίας και η σταδιακή κατάργηση των φραγμών και των διακρίσεων στη μόρφωση μετέτρεψαν την εκπαίδευση σε κοινό αγαθό.
- Οι σύγχρονες κοινωνικές και επαγγελματικές ανάγκες απαιτούν ως αναγκαία προϋπόθεση την κατοχή ενός τουλάχιστον τίτλου σπουδών.
- Η αγορά εργασίας καθιστά αναγκαία την εξειδίκευση που προσφέρουν πολλές, κυρίως νεοσύστατες, πανεπιστημιακές σχολές.
- Η αντίληψη που θέλει τον κάτοχο ενός πανεπιστημιακού τίτλου να βρίσκει πιο εύκολα μια θέση εργασίας, έστω και αν αυτό γίνεται καθυστερημένα, γεγονός που επιβεβαιώνεται και στατιστικά στη χώρα μας.
- Η επαγγελματική σταθερότητα και η μονιμότητα που- κατά την επικρατούσα αντίληψη- εξασφαλίζουν όσα επαγγέλματα στηρίζονται σε πανεπιστημιακού επιπέδου σπουδές, ιδιαίτερα για όσους αναζητούν μια θέση στο δημόσιο τομέα.
- Οι αυξημένες στην εποχή μας προσωπικές φιλοδοξίες για ευρύτερη μόρφωση και επαγγελματική ανέλιξη μέσω των ανώτατων σπουδών.
- Η διαιώνιση της κοινωνικά ρατσιστικής νοοτροπίας που θεωρεί όσους ασχολούνται με χειρωνακτικά ή τεχνικά επαγγέλματα πολίτες δεύτερης κατηγορίας, ενώ αντίθετα αντιμετωπίζει ως κοινωνικά αναβαθμισμένους και καταξιωμένους τους πτυχιούχους πανεπιστημιακών σπουδών.
- Οι οικογενειακές προσδοκίες και οι καταπιεσμένες επιθυμίες των γονιών που ωθούν τα παιδιά τους στην κατεύθυνση των σπουδών, έστω και αν δεν έχουν ανάλογες ικανότητες.
- Η καλλιέργεια της αντίληψης για πανεπιστημιακές σπουδές από το ευρύτερο περιβάλλον και κυρίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, που προβάλλουν ως μείζον θέμα της επικαιρότητας τις εισαγωγικές εξετάσεις.

β. Συνέπειες του φαινομένου:

- δραματική αύξηση των ανέργων πτυχιούχων
- κορεσμός συγκεκριμένων σχολών και επαγγελμάτων με μεγάλη ζήτηση, γιγαντισμός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- ποιοτική έκπτωση της παρεχόμενης πανεπιστημιακής εκπαίδευσης
- «φροντιστηριοποίηση» του Λυκείου, το οποίο χάνει τον ευρύτερο μορφωτικό του χαρακτήρα και γίνεται εξεταστικός προθάλαμος των πανεπιστημιακών σχολών
- καλλιέργεια ανταγωνιστικού κλίματος για την είσοδο σε μια σχολή
- παγίωση της υπάρχουσας νοοτροπίας για το «γόητρο» που προσδίδει ένας τίτλος σπουδών
- απογοητεύσεις με δραματικά αποτελέσματα σε περίπτωση αποτυχίας
- αύξηση των νέων που αναζητούν την τύχη τους στο εξωτερικό, αφαίμαξη της χώρας σε οικονομικό και ανθρώπινο δυναμικό
- αναταραχή στην παραγωγική διαδικασία της χώρας με τον πληθωρισμό πτυχιούχων και την έλλειψη τεχνικών επαγγελματιών

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

α. Τρόποι και μέσα υλοποίησής της

- Θεωρείται λειτουργικότερη και αποδοτικότερη αν διδαχθεί ως σύνθετη έννοια μέσω διαφόρων γνωστικών αντικειμένων.
- Πραγματοποιείται με την παροχή γνώσεων σχετικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη-μέλη της και τις κοινές καταβολές τους, μέσα από τη διδασκαλία μαθημάτων, όπως η Ιστορία, η Γεωγραφία, οι Γλώσσες, οι Κοινωνικές Επιστήμες, η Λογοτεχνία.
- Ειδικότερα, η διδασκαλία της Ιστορίας επιβάλλεται να περιλαμβάνει πληροφορίες για την εξέλιξη του ευρωπαϊκού πολιτισμού, όπως αυτός διαμορφώθηκε στη διαδρομή των αιώνων από την ελληνική κλασική αρχαιότητα, τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό, την Αναγέννηση, το Διαφωτισμό μέχρι και τη σύγχρονη πολιτισμική πραγματικότητα.
- Η αισθητική αγωγή είναι αναγκαίο να αποβλέπει στην επαφή και τη γνωριμία με το έργο, τα πνευματικά και καλλιτεχνικά ρεύματα- παλαιότερα και σύγχρονα- που σημάδεψαν την πορεία του ευρωπαϊκού πολιτισμού.
- Η προβολή της ευρωπαϊκής πολιτισμικής κληρονομιάς μπορεί να επεκτείνεται και να συμπληρώνεται με επισκέψεις σε μουσεία, μνημεία και χώρους τέχνης.
- Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε ευρύτερες δραστηριότητες, σε συνεργασία με πολιτιστικά ιδρύματα, με ευρωπαϊκά σχολεία ή μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων.
- Η εκπαίδευση οφείλει να εξοικειώνει τους μαθητές με τους θεσμούς, τα όργανα και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε οι αυριανοί ευρωπαίοι πολίτες να έχουν κοινό μέτρο επιλογών και δράσης.
- Η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στη διδακτική πράξη δεν πρέπει να γίνεται σε βάρος των αρχικών σκοπών που θέτει το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ούτε να βρίσκεται σε αντίθεση με τις πολιτιστικές, ηθικές, θρησκευτικές και κοινωνικές αξίες κάθε λαού.

Οφέλη που προκύπτουν από την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση

- Οι μαθητές διευρύνουν τους ορίζοντές τους, καθώς ξεφεύγουν από το στενό πλαίσιο της κοινότητάς τους και ενημερώνονται για τις διεθνείς εξελίξεις της σύγχρονης πραγματικότητας.
- Αποκτούν έγκυρη πληροφόρηση για τις κοινωνικές, πολιτικές και διοικητικές δομές των ευρωπαϊκών χωρών και καθίστανται κοινωνοί των τρεχουσών εξελίξεων, η κατανόηση των οποίων τους βοηθά να ερμηνεύσουν και τις εξελίξεις στη χώρα τους, λόγω της αλληλεξάρτησης των λαών.
- Η κατανόηση της σύγχρονης ευρωπαϊκής πραγματικότητας επιτρέπει την πολιτιστική σύμμιξη, την ανταλλαγή διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων.
- Οι νέοι διαμορφώνουν δημοκρατική και ανθρωποκεντρική συνείδηση, απομακρύνονται από τον εθνικισμό, την εμμονή σε ιδέες περί ανωτερότητας των πολιτισμών και καλλιεργούν μέσα τους το σεβασμό, συμφιλιώνονται με το διαφορετικό, μαθαίνουν να γίνονται ανεκτικοί, δεκτικοί στο καινούργιο που ανακαλύπτουν λόγω της πολυπολιτισμικότητας.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**ΚΕΙΜΕΝΟ 1^ο****«Γλώσσα, παιδεία, εκπαίδευση»**

Μιλώντας για Παιδεία, φτάνουμε πάντα στην εκπαίδευση, στο οργανωμένο από την Πολιτεία σύστημα παροχής παιδείας στους πολίτες, και στη γλώσσα, στην εθνική γλώσσα, απ' όπου περνάει κάθε μορφή παιδείας και κάθε σύστημα εκπαίδευσης. Και μπορεί μεν η πνευματική, η νοητική, η συναισθηματική και η αισθητική καλλιέργεια του ανθρώπου, δηλαδή η παιδεία, να είναι γενικότερο προϊόν των ιδανικών, των αντιλήψεων και των αξιών που διέπουν τη ζωή ενός έθνους, ωστόσο η παιδεία – κι αυτό είναι κατάκτηση της ανθρώπινης κοινωνίας — εδραιώνεται και οικοδομείται μέσα στο Σχολείο, με το εκπαιδευτικό σύστημα, θεσμικό και ανθρώπινο (δάσκαλοι και υλικά, βιβλία, μέσα, πόροι κ.λπ.). Έτσι παιδεία και εκπαίδευση, ήτοι Παιδεία (με κεφαλαίο Π) φτάνουν συχνά να συμπίπτουν, μολονότι η έννοια της παιδείας καθεαυτή είναι πολύ ευρύτερη, ένα διηλεκτώ «ζητούμενον», που ουδέποτε — και με το τελειότερο εκπαιδευτικό σύστημα — ταυτίζεται με την πεπερασμένη έννοια της εκπαίδευσης, σχολικής και εξωσχολικής, υποχρεωτικής και μεθυποχρεωτικής, γενικής και ανώτερης ή ανώτατης. Η παιδεία του ανθρώπου είναι κατεξοχήν έργο ζωής (με την πλατωνική έννοια)· συνεχίζεται «δια βίου», νοείται δηλαδή πραγματικά ως αειπαιδεία.

Κι από την άλλη μεριά, παιδεία — και — εκπαίδευση που δεν συλλαμβάνεται και δεν αναπτύσσεται γλωσσικά και μεταγλωσσικά είναι αδιανόητη. Γιατί η παιδεία είναι, με τη σειρά της, προπάντων ζήτημα λόγου και δια – λόγου· ζήτημα λογικής ή νοητικής ανάπτυξης και μαζί ζήτημα έκφρασης του κόσμου των εννοιών και των πραγμάτων — δηλαδή ζήτημα της γλώσσας. Το του Wittgenstein «Ο κόσμος μου είναι η γλώσσα μου», δηλώνει λιτά αυτή τη μεγάλη αλήθεια, αφού όλος ο κόσμος της εξωτερικής και της εσωτερικής μας πραγματικότητας υπάρχει αντικειμενικά, για τον άλλο, μέσα από τη γλωσσική μας έκφραση, όσο και όπως μπορούμε να μιλήσουμε γι' αυτόν. Να γιατί η γλώσσα θεωρείται, όσο και η ίδια η πρόσβαση στην παιδεία, μέγιστο δημοκρατικό δικαίωμα και ουσιαστική αξία σε μια οργανωμένη κοινωνία. Η δυνατότητα καλλιεργημένης, απαιτητικής και ποιοτικής επικοινωνίας είναι δικαίωμα του πολίτη, που πρέπει να του εξασφαλίζεται δημοκρατικά, δηλαδή με ίσες ευκαιρίες, μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας για όλους τους πολίτες. Γι' αυτό και κάθε διάκριση στη γλωσσική εκπαίδευση, η ελιτίστικη αντίληψη λ.χ. ότι μια βαθύτερη θεώρηση της γλώσσας, που επιτυγχάνεται με τη γνώση της γλωσσικής παράδοσης ή της γλωσσικής διαχρονίας ενός λαού, είναι υπόθεση λίγων ανθρώπων, οι οποίοι έχουν δήθεν ανάλογα ενδιαφέροντα και ικανότητες, ενώ οι πολλοί δεν μπορούν να αποκτήσουν τα ίδια γλωσσικά εφόδια (εδώ μπαίνουμε, χωρίς ίσως να το συνειδητοποιούμε, στα όρια του «πνευματικού φασισμού» και σε διακρίσεις υπεροχής ορισμένων σε σχέση με τους άλλους)· κάθε τέτοια διάκριση δεν είναι απλώς εσφαλμένη, είναι ανελεύθερη και βαθιά αντιδημοκρατική. Το εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας, ιδιαίτερα μιας χώρας με την πνευματική και πολιτιστική παράδοση της Ελλάδος οφείλει να εξασφαλίζει μια ευρύτερη και βαθύτερη παιδεία σε όλα τα Ελληνόπουλα, με το ίδιο σκεπτικό που τους εξασφαλίζει την πρόσβαση στη γνώση, επί παραδείγματι, των μαθηματικών. Λειψή, κολοβωμένη και μονοδιάστατη διδασκαλία της γλώσσας σημαίνει και λειψή παιδεία.

Γ. Μπαμπινιώτης, Παιδεία, Εκπαίδευση και Γλώσσα, Εκδόσεις Gutenberg

Ασκήσεις

1. Να ενημερώσεις την τάξη σου για το περιεχόμενο του κειμένου με γραπτή περίληψή του σε 100 – 120 λέξεις.
2. Με ποιους τρόπους αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος; Να δικαιολογήσετε την απάντησή

σας.

3. «Η δυνατότητα καλλιεργημένης, απαιτητικής και ποιοτικής επικοινωνίας είναι δικαίωμα του πολίτη, που πρέπει να του εξασφαλίζεται δημοκρατικά»: να αποδώσετε το νόημα του αποσπάσματος σε 100 περίπου λέξεις.

4. Να γράψεις μία αντώνυμη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις, που βρίσκονται στην παρένθεση: η παιδεία (**εδραιώνεται**), (**ουσιαστικό**) δικαίωμα, (**οργανωμένη**) κοινωνία, (**υποχρεωτική**) παιδεία, (**λειπή**) παιδεία.

5. α) Να συμπληρώσετε το συμπέρασμα του επιχειρήματος:

Μείζων προκείμενη: Η δυνατότητα καλλιεργημένης, απαιτητικής και ποιοτικής επικοινωνίας είναι δικαίωμα του πολίτη.

Ελάσσων προκείμενη: Τη δυνατότητα αυτή προσφέρει η γλωσσική παιδεία.

Συμπέρασμα:

β) Τι είδους συλλογισμός είναι αυτός; Να τον αξιολογήσετε (εγκυρότητα, αλήθεια, ορθότητα).

ΑΣΚΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Έχοντας υπόψη σου τις ραγδαίες αλλαγές που συντελούνται σήμερα στην επιστήμη, στην τεχνολογία, στην οικονομία, στην κοινωνική και πολιτική ζωή γενικότερα, να προβάλεις και να υποστηρίξεις ως εκπρόσωπος των μαθητών στο Σχολικό Συμβούλιο (συμμετέχουν σ' αυτό μαθητές, γονείς και καθηγητές) το αίτημα για «δια βίου» παιδεία και να προτείνεις τρόπους με τους οποίους το αίτημα αυτό μπορεί να ικανοποιηθεί. Η έκταση της εισήγησής σου να είναι περίπου 500 – 600 λέξεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2°

«Κρίση παιδείας η κρίση της οικονομίας»

Προσπαθώ να πω με όση δύναμη δημόσιας φωνής διαθέτω ότι η οικονομική κρίση που μαστίζει σήμερα τη χώρα μας είναι πριν και πάνω απ' όλα κρίση αρχών, κανόνων, αξιών και ιδανικών, κρίση υπεύθυνων πολιτών με αίσθηση υποχρεώσεων και δικαιωμάτων, κρίση σκεπτόμενων πολιτών με δυνατότητα εκτιμήσεως προσώπων και πραγμάτων, κρίση ήθους και ηθικής, κρίση ευαισθησίας κοινωνικής, κρίση πολιτικής σκέψεως με όραμα και πολιτικών με συνείδηση ευθύνης, με πείρα ζωής και αίσθηση της πραγματικότητας, κρίση συναίσθησης της ουσίας και της σπουδαιότητας του πολιτισμού και της εν γένει καλλιέργειας του ανθρώπου, κρίση θρησκευτικής πίστης, κρίση εμπιστοσύνης σε πρόσωπα και θεσμούς (στον δάσκαλο, στον δικαστή, στον ιερέα, στον γιατρό, στον πολιτικό, στον δημοσιογράφο, στον δημόσιο υπάλληλο), κρίση σύνεσης και ορθοφροσύνης, κρίση αυτογνωσίας, κρίση στοχασμού για το τι είναι σημαντικό στη ζωή, κρίση... Μπορώ εδώ να σταματήσω την απαρίθμηση των μορφών κρίσεως που γέννησαν, κατά βάθος, την οικονομική κρίση και να εστιάσω στην καρδιά της κρίσης: στην κρίση παιδείας που περνάει πολλά χρόνια τώρα η χώρα μας και που είναι αυτή η οποία υπέσκαψε, αν δεν διέλυσε ήδη, τον ιστό της ελληνικής κοινωνίας.

Η κρίση παιδείας, βαθύτερης δηλαδή και ουσιαστικής καλλιέργειας της προσωπικότητας του ατόμου, που πλήττει όχι μόνο τη χώρα μας αλλά τον ευρύτερο χώρο, αποπροσανατόλισε τον σύγχρονο άνθρωπο και υπονόμωσε τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς του, τις επιδιώξεις, τις επιθυμίες, τις βιοτικές του προτεραιότητες, ολόκληρη τη ζωή τη δική του και των γύρω του. Η επιθυμία απόκτησης όλο και περισσότερων υλικών αγαθών εξελίχθηκε - ελλείπει ουσιαστικής παιδείας και ικανότητας ιεράρχησης αναγκών και επιδιώξεων - σε μανία καταναλωτισμού, με το

πολυτελές αυτοκίνητο ή σπίτι, τα σινιέ ρούχα, το σκάφος, τις τραπεζικές καταθέσεις, τα κέρδη από το Χρηματιστήριο ή τον τζόγο να_ανάγονται σε αυτοσκοπούς, η φοροδιαφυγή σε εξυπνάδα και το χρήμα σε μέτρο αξιολόγησης της επιτυχίας του ατόμου. Χάθηκε το μέτρο. Έλλειψε το όραμα. Παρατοποθετήθηκε το νόημα της ζωής. Το κυνήγι του χρήματος έγινε αυτοσκοπός. Σε τέτοιες καταστάσεις μειώνονται οι αναστολές, εκλείπουν τα σημεία αναφοράς, χαλαρώνουν οι αντιστάσεις, αρχίζει η φθορά, επιδίδει η διαφθορά. Παύουν δηλαδή να λειτουργούν οι οδοδείκτες και οι δικλίδες ασφαλείας μιας πραγματικής παιδείας: οι σωστές αξιολογήσεις στη ζωή, το ήθος, η αίσθηση ευθύνης και, κυρίως, η αίσθηση ορίων. Μιλάμε, βέβαια, για μια πραγματική παιδεία η οποία έχει μεν ως βάση τη σχολική εκπαίδευση αλλά συνδιαμορφώνεται από πολλούς παράγοντες: τα ενδιαφέροντα καθενός, τις ποικίλες επιλογές του (κοινωνικές, πολιτικές, θητικές, θρησκευτικές), τις ευαισθησίες του, τη διάθεση αυτομόρφωσης και την όλη σχέση του με τον πολιτισμό (με το βιβλίο, το θέατρο, τη μουσική, τον κινηματογράφο, τα εικαστικά, την επιστήμη, την ευρύτερη διανόηση). Μιλάμε για μια παιδεία που -με ευθύνη της Πολιτείας- προσφέρονται: ποιοτική δημόσια εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες (σχολική εκπαίδευση- πανεπιστήμια), ευκαιρίες για ευρύτερη ποιοτική διά βίου εκπαίδευση, ποιοτικά κρατικά μέσα ενημέρωσης και ψυχαγωγίας (ραδιόφωνο, τηλεόραση), συνεχής και αποδεδειγμένη έμφαση σε όλες τις μορφές της τέχνης.

Είναι φανερό ότι μιλώντας για παιδεία δεν εννοώ τις απλές γνώσεις ή τους όγκους των ασύνδετων πληροφοριών που παρέχει ήδη η σχολική εκπαίδευση. Δεν αναφέρομαι στον «γραμματιζόμενο» αλλά στον «μορφωμένο» -διάκριση που κάνει εύστοχα η λαϊκή σοφία. Μιλάω για ένα σχολείο και μια γενικότερη παιδεία που μορφώνει πολίτες υπεύθυνους, σκεπτόμενους, καλλιεργημένους, κοινωνικά ευαίσθητους, πολίτες με ιδανικά, αρχές και αξίες, πολίτες που αγαπούν την πατρίδα τους και νοιάζονται γι' αυτήν, πολίτες με αναφορά σε ρίζες και παραδόσεις, πολίτες με ταυτότητα, που ξέρουν από πού έρχονται και πού πάνε, πολίτες που σέβονται τους θεσμούς και τιμούν τους συμπολίτες τους. Μόνο έτσι πιστεύω ότι μπορείς να αντιμετωπίσεις ριζικά ό,τι έχει φθείρει ψυχικά και διανοητικά σήμερα τον πολίτη και τον έχει εκτρέψει σε κάθε μορφής παρανομία και διαφθορά.

Λέγοντας αυτά, έχω συνείδηση ότι αναφέρομαι σε μια αντιμετώπιση των δεινών που μας κατατράχουν¹, η οποία απαιτεί χρόνο, δυνάμεις και, το κυριότερο, αλλαγή νοοτροπίας, αλλαγή εθνικής και κοινωνικής πλεύσεως. Αλλά θα ήταν αφελές να πιστεύει κανείς ότι το πρόβλημα της φθοράς που έχουμε υποστεί ως κοινωνία και του οποίου τώρα συνειδητοποιούμε μία μόνο πλευρά που είναι η οικονομική κατάρρευση, επιφανινόμιο και απόρροια ενός πολύ πιο σύνθετου και ουσιαστικού προβλήματος, ότι αυτό θα λυθεί ως διά μαγείας με κάποια καθαρώς οικονομικά μέτρα! Τα αίτια που το προκαλούν - και ανέφερα ένα από αυτά, το κατ' εμέ καθοριστικό - και αν ακόμη τώρα λυθεί το πρόβλημα της οικονομικής κρίσης, θα επαναφέρουν το πρόβλημα πολύ σύντομα, αν δεν υπάρξει ριζική στροφή. Και μια ακόμη διασάφηση. Η φθορά, η διαφθορά και ο αποπροσανατολισμός της ελληνικής κοινωνίας δεν περιλαμβάνει όλους τους Έλληνες. Είναι ευτυχώς πολλοί, και σε ορισμένα στρώματα της κοινωνίας οι περισσότεροι που δεν έχουν διαβρωθεί. Αυτοί είναι και η δύναμη στην οποία μπορεί να στηριχθεί η χώρα.

Και μια συχνή επωδός: τι κάνουν οι πνευματικοί άνθρωποι της χώρας; Μιλούν; Παίρνουν θέση; Βοηθούν; Απάντηση: το ζήτημα δεν είναι αν μιλούν, διότι είναι πολλοί αυτοί που μιλούν δημόσια, που συζητούν, που προτείνουν. Το ζήτημα είναι αν τους ακούει κανείς... Και μάλιστα αν τους ακούν αυτοί που πρέπει πρώτα απ' όλα να μάθουν να ρωτούν.

Γ. Μπαμπινιώτης «ΤΟ ΒΗΜΑ» 30-4-2011

¹κατατράχουν: βασανίζουν, ταλαιπωρούν

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

A. Να αποδώσετε την περίληψη του κειμένου σε 100 - 120 λέξεις.

Μονάδες 25

B.1. «Η επιθυμία απόκτησης όλο και περισσότερων υλικών αγαθών εξελίχθηκε - ελλείψει ουσιαστικής παιδείας και ικανότητας ιεράρχησης αναγκών και επιδιώξεων - σε μανία καταναλωτισμού, με το πολυτελές αυτοκίνητο ή σπίτι, τα σινιέ ρούχα, το σκάφος, τις τραπεζικές καταθέσεις, τα κέρδη από το Χρηματιστήριο ή τον τζόγο να ανάγονται σε αυτοσκοπούς, η φοροδιαφυγή σε εξυπνάδα και το χρήμα σε μέτρο αξιολόγησης της επιτυχίας του ατόμου.» Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του παραπάνω αποσπάσματος του κειμένου.

Μονάδες 10

B.2. α) Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη και τους τρόπους με τους οποίους αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος (Η κρίση παιδείας ... μορφές της τέχνης). (Μονάδες 3)

β) Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο συγγραφέας στην τρίτη παράγραφο του κειμένου; (Αιτιολογήστε την απάντησή σας). (Μονάδες 4)

Μονάδες 7

B.3. Να δώσετε ένα μονολεκτικό συνώνυμο για κάθε μια από τις παρακάτω λέξεις:

εστιάσω(1\$), υπέσκαψε(1\$), βιοτικές(2\$), συνειδητοποιούμε(4\$).

Μονάδες 4

B.4. **Σκεπτόμενων (1\$), ποιοτική (2\$):** Να γράψετε ένα αντώνυμο για τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 4

B.5. **Εκτρέψει(3\$), απόρροια(4\$):** Αφού αναλύσετε τα συνθετικά μέρη των παραπάνω λέξεων να βρείτε ένα παράγωγο για κάθε ένα συνθετικό.

Μονάδες 5

B.6. Να εντοπίσετε δύο παραδείγματα (φράσεις ή προτάσεις) συνυποδηλωτικής λειτουργίας της γλώσσας μέσα στο κείμενο.

Μονάδες 5

Γ. Οι μαθητικοί σύλλογοι των σχολείων της περιοχής σας διοργανώνουν μία ημερίδα με θέμα : «Το σχολείο αντιμέτωπο με τις προκλήσεις της εποχής μας». Αναλαμβάνετε ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να παρουσιάσετε σε μία ομιλία σας τις θέσεις σας σχετικά με τις προκλήσεις της εποχής μας και το ρόλο που καλείται το σχολείο να διαδραματίσει μέσα σε αυτές. Παρουσιάστε τις αλλαγές που θεωρείτε απαραίτητες προκειμένου το σχολείο να εναρμονιστεί με το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον.

Μονάδες 40

ΚΕΙΜΕΝΟ 3^ο

ΖΟΥΜΕ ΜΙΑ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Σήμερα βιώνουμε μια κρίση ευρέος φάσματος και διεθνούς κλίμακας. Δεν μιλώ για την παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008. Μιλώ για μια κρίση που περνά απαρατήρητη, η οποία όμως μακροπρόθεσμα μπορεί να αποβεί πολύ πιο επικίνδυνη για το μέλλον της δημοκρατίας: μια πλανητική κρίση παιδείας.

Βαθιές ανατροπές συντελούνται σε όσα οι δημοκρατικές κοινωνίες διδάσκουν στους νέους και δεν έχουμε ακόμη αντιληφθεί το μέγεθός τους. Άπληστες για οικονομική επιτυχία, οι

χώρες και τα εκπαιδευτικά συστήματά τους εγκαταλείπουν με απερισκεψία κάποιες γνώσεις απαραίτητες για την επιβίωση των δημοκρατιών. Οι γενικές σπουδές και οι τέχνες συνεχώς χάνουν έδαφος, τόσο στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση όσο και στο πανεπιστήμιο, σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου. Επίσης υποχωρούν και όλες οι ανθρωπιστικές και οι κοινωνικές επιστήμες, καθώς οι χώρες αναζητούν το βραχυπρόθεσμο κέρδος καλλιεργώντας χρήσιμες και εφαρμόσιμες ικανότητες προσαρμοσμένες σε αυτόν τον στόχο. Αν υπερισχύσει αυτή η τάση, πολλές χώρες σε ολόκληρο τον κόσμο σύντομα θα παράγουν γενιές χρήσιμων μηχανών, υπάκουων και τεχνικά εξειδικευμένων, αντί για ολοκληρωμένους πολίτες, ικανούς να συλλογίζονται μόνοι τους, να αμφισβητούν τις παραδόσεις και να αντιλαμβάνονται την έννοια του κόπου και των επιτευγμάτων των άλλων.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, τα προβλήματα που έχουμε να επιλύσουμε -είτε είναι οικονομικά, είτε οικολογικά, είτε θρησκευτικά ή πολιτικά- είναι πλανητικής κλίμακας. Κανείς μας δεν ξεφεύγει από αυτή την παγκόσμια αλληλεξάρτηση. Επομένως, τα σχολεία και τα πανεπιστήμια όλου του κόσμου έχουν ένα τεράστιο και επείγον έργο: να καλλιεργήσουν στους φοιτητές την ικανότητα να θεωρούν τον εαυτό τους μέλος ενός ετερογενούς κράτους (όλα τα σύγχρονα κράτη είναι ετερόκλητα) και ενός ακόμη πιο ετερογενούς κόσμου και να έχουν μια κάποια αντίληψη της Ιστορίας και του χαρακτήρα των διαφορετικών ομάδων που τον κατοικούν.

Οι πολίτες του κόσμου χρειάζονται μια γενική μόρφωση. Ασφαλώς χρειάζονται και πολλές πρακτικές γνώσεις που οι φοιτητές μπορούν να αποκτήσουν χωρίς να εκπαιδευτούν στις ανθρωπιστικές επιστήμες, παραδείγματος χάριν απομνημονεύοντας γεγονότα από τα σχολικά βιβλία (και ας υποθέσουμε πως αυτά δεν περιλαμβάνουν λάθη). Ωστόσο, για να γίνεις υπεύθυνος πολίτης, χρειάζεσαι κάτι άλλο: την ικανότητα να αξιολογείς τις ιστορικές αποδείξεις, τον χειρισμό των οικονομικών αρχών και την εξάσκηση του κριτικού σου πνεύματος. Να μπορείς να συγκρίνεις διαφορετικές απόψεις της κοινωνικής δικαιοσύνης, να μιλάς τουλάχιστον μία ξένη γλώσσα, να μπορείς να αξιολογείς την πολυπλοκότητα των μεγάλων θρησκειών του κόσμου. Το να κατέχεις μια σειρά γεγονότων χωρίς να μπορείς να τα κρίνεις είναι ελάχιστα προτιμότερο από την άγνοια. Το να έχεις όμως μια δομημένη σκέψη πάνω σε ένα ευρύ φάσμα πολιτισμών, ομάδων κι εθνών και στην ιστορία των αλληλεπιδράσεών τους επιτρέπει στις δημοκρατίες να προσεγγίσουν με υπεύθυνο τρόπο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα.

Ο Σωκράτης, που θεωρούσε πως αν δεν ερευνάς τη ζωή σου δεν αξίζει να τη ζεις, ζούσε σε μια κοινωνία που αγαπούσε τις έντονες συζητήσεις, εξέταζε κάθε επιχειρηματολογία και πλήρωσε με τη ζωή του την εμμονή του στο ιδανικό της κριτικής σκέψης. Σήμερα το παράδειγμά του βρίσκεται στο κέντρο της θεωρίας και της πρακτικής της εκπαίδευσης του πολιτισμού στη δυτική παράδοση. Αν θεωρούμε απαραίτητο όλοι οι φοιτητές να διδάσκονται μια σειρά γενικών μαθημάτων που έχουν σχέση με τις επιστήμες του ανθρώπου είναι γιατί πιστεύουμε πως αυτά τα μαθήματα θα τους δώσουν τα εργαλεία να σκέπτονται και να επιχειρηματολογούν οι ίδιοι, αντί να αποδέχονται απλώς την παράδοση και την εξουσία και γιατί θεωρούμε πως αυτή η ικανότητα ορθολογισμού είναι σημαντική σε κάθε δημοκρατική κοινωνία.

[Διασκευή άρθρου της Αμερικανίδας φιλοσόφου Martha Nussbaum
ΠΗΓΗ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 7 Ιουλίου 2010]

Ερωτήσεις

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 100 -120 λέξεις

(25 μονάδες)

2. Να βρείτε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθείται στην 3^η παράγραφο (Σήμερα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε.... κατοικούν σήμερα).

(10 μονάδες)

3. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου και συγκεκριμένα στο απόσπασμα «Αν θελήσουμε να δημοκρατική κοινωνία» υπάρχει το ακόλουθο επιχείρημα:

- Η ικανότητα να σκέφτεσαι και να επιχειρηματολογείς ο ίδιος αντί να αποδέχεσαι την παράδοση και την εξουσία είναι ικανότητα σημαντική για κάθε δημοκρατική κοινωνία.
- Τα γενικά μαθήματα που έχουν σχέση με τις επιστήμες του ανθρώπου δίνουν τα εργαλεία στους φοιτητές να σκέφτονται και να επιχειρηματολογούν οι ίδιοι.
- **Άρα**, αυτά τα μαθήματα είναι σημαντικά για κάθε δημοκρατική κοινωνία.

Να βρείτε το είδος του συλλογισμού και να τον αξιολογήσετε.

(15 μονάδες)

4. Να βρείτε τους τρόπους ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου.

(μονάδες 10)

5. Ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει το σύγχρονο σχολείο είναι το φαινόμενο της κοινωνικής ανισότητας και του αποκλεισμού από την εκπαίδευση. Να απευθύνεις μια επιστολή στην Υπουργό Παιδείας, στην οποία θα αναφέρεσαι στις περιπτώσεις αποκλεισμού και εκπαιδευτικών ανισοτήτων που διαπιστώνεις στο ελληνικό σχολείο και θα προτείνεις τρόπους με τους οποίους το σχολείο θα μπορούσε να προωθήσει ίσες ευκαιρίες για όλους. (500 λέξεις)

(μονάδες 40)

ΚΕΙΜΕΝΟ 4^ο

Να αναγεννηθεί η σχέση δασκάλου-μαθητή

Η δίψα για γνώση και η λαχτάρα για κατανόηση αποτελούν μια μοναδική μάχη και ένα εξαιρετικό ιδεώδες στη ζωή του ανθρώπου, αποτελούν μια αυξανόμενη δύναμη που πηγάζει από την ίδια τη ζωή. Κάτω από αυτό το πρίσμα, ο ρόλος του δασκάλου ήταν και παραμένει κυρίαρχος. Κατά συνέπεια, μια κοινωνία που δεν τιμά τους δασκάλους της είναι ελαττωματική και ο δάσκαλος που δεν αντιλαμβάνεται το ρόλο του στη διαμόρφωση της εθνικής κουλτούρας παύει να είναι λειτουργός.

Το προνόμιο του δασκάλου, κατά τον G. Steiner, είναι: να αφυπνίζει σ' ένα άλλο ανθρώπινο πλάσμα δυνάμεις και όνειρα που είναι πέρα από τα δικά του, να παρακινεί τους άλλους να αγαπήσουν αυτά που εκείνος αγαπάει και να κάνει το εσωτερικό του παρόν δικό τους μέλλον.

Το να διδάσκεις με μεράκι σημαίνει να αφυπνίζεις στο μαθητή την αμφιβολία και να τον προγυμνάζεις για τη διαφωνία. Άλλωστε, η δημοκρατία είναι θεσμοθετημένη αμφισβήτηση και διαπλάθεται μέσα από την αγωγή του πολίτη, προσηλωμένη στο δημοκρατικό ιδεώδες που βασιζέται στο διάλογο και τη διαφωνία. Ο σφυγμός της διδασκαλίας είναι κατεξοχήν η ικανότητα να πείσεις, υιοθετώντας το διάλογο και ενισχύοντας την άλλη άποψη. Ο δάσκαλος δεν πρέπει να ξεχνάει ότι απευθύνεται στη νόηση, στη φαντασία, στο νευρικό σύστημα και στον εσωτερικό

κόσμο του μαθητή του. Συνεπώς καθετί είναι αντικείμενο διδασκαλίας γιατί παρέχει τροφή στη σκέψη. Η γνήσια διδασκαλία σημαίνει ξύπνημα και ξάνοιγμα του νου και δεν μπορεί να υπάρξει κοινωνικό ή οικογενειακό σύστημα χωρίς διδασκαλία.

Στην πατρίδα μας ο σεβασμός στο δάσκαλο είναι μια ξεπερασμένη αξία και οι συμπεριφορές των μαθητών στην τυπική εκπαίδευση δίνουν το χαρακτήρα της εποχής μας, που δεν είναι τίποτε άλλο από «εποχή της ανευλάβειας». Γιατί συμβαίνει αυτό; Η απομάκρυνση από την πατριαρχική σχέση δασκάλου-μαθητή είναι ένας λόγος. Η ανώριμη πολιτικοποίηση των μαθητών, τα ΜΜΕ, η απελευθέρωση και το ξεθώριασμα των αξιών της κοινωνίας μας συμπληρώνει το μαθησιακό περιβάλλον της ανευλάβειας.

Οι συμπεριφορές της κοινωνίας μας ενσωματώνονται και στην εκπαιδευτική διαδικασία, χωρίς να αφήνουν ανεπηρέαστο και το δάσκαλο. Το αποτέλεσμα είναι εμφανές: το μεράκι στην αποστολή του, σιγά-σιγά, να αποτελεί «απολεσθέν θέλγητρο». Έτσι το δίπολο δάσκαλος-μαθητής υπόκειται στην αλλοίωση της σχέσης που είχε σφυρηλατηθεί εδώ και αιώνες, με τα θετικά και τα αρνητικά της στοιχεία. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι την ιστορία της σχέσης δασκάλου-μαθητή τη σκιάζει και ανυπακοή και προδοσία, και από τα δύο μέρη. Πάντως, όσον αφορά στην αφομοίωση της ηθικής στάσης, μόνο η πραγματική ζωή του δασκάλου μπορεί να αποτελέσει το παράδειγμα.

Τα πράγματα έχουν αλλάξει δραματικά. Άλλοτε, η μνήμη θεωρούνταν (και είναι) η μητέρα των Μουσών, το ανθρώπινο χάρισμα που καθιστά εφικτή κάθε μάθηση. Σήμερα ζούμε την εποχή του διαδικτύου που αντιστρατεύεται τη μνήμη. Για τις νέες μορφές μάθησης, που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, δεν έχουν θέση η πίστη και η προδοσία, η αγάπη και η εξέγερση. Όλα συμβάλλουν στην απώθηση της γοητείας της σκέψης, δηλαδή το να μεταφράζεις την ύπαρξη σαν απειρίοριστη ροή σκέψης.

Η αναγέννηση της σχέσης δασκάλου-μαθητή, σε μια εποχή μετάβασης στην οποία έχει εισέλθει η κοινωνία μας, είναι αναγκαία για τη διαμόρφωση της νέας κουλτούρας που θα ενσωματώνει το παλιό, θα κατανοεί το καινούργιο και θα έχει ανοικτό το βλέμμα σε ένα μέλλον προσδοκίων.

Το ερώτημα που κυριαρχεί είναι: η χαρισματική αίγλη του εμπνευσμένου δασκάλου θα αντέξει στο χρόνο; Η απάντηση, κατά την άποψή μου, είναι ναι, τόσο στις αίθουσες διδασκαλίας όσο και σε όλες τις εκφάνσεις της πολιτικής πράξης. Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν ρόλο παιδευτικό, τόσο με το λόγο όσο και με τις στάσεις τους για το «κοινό καλό». Αρκεί να κατανοήσουν ότι η διδασκαλία είναι μια ανοιχτή πρόσκληση στη διορθωτική διαφωνία.

*Χρήστος Β. Μασσαλάς, Καθηγητής - π. Πρύτανης Παν. Ιωαννίνων,
Εφημερ. Το Βήμα, 24/4/2012 (διασκευή)*

Ερωτήσεις

A1. Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα Έκφραση-Έκθεση διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις περίληψη του κειμένου αυτού (100-120 λέξεις) με την οποία θα ενημερώσεις για το περιεχόμενό του τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σου.

A2. Να αναπτύξεις σε 80-100 λέξεις το νόημα του αποσπάσματος που ακολουθεί:

«Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν ρόλο παιδευτικό, τόσο με το λόγο όσο και με τις στάσεις τους για το «κοινό καλό»»

A3. «Τα πράγματα έχουν αλλάξει δραματικά. Άλλοτε, η μνήμη θεωρούνταν (και είναι) η μητέρα των Μουσών, το ανθρώπινο χάρισμα που καθιστά εφικτή κάθε μάθηση. Σήμερα ζούμε την εποχή του διαδικτύου που αντιστρατεύεται τη μνήμη. Για τις νέες μορφές μάθησης, που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, δεν έχουν θέση η πίστη και η προδοσία, η αγάπη και η εξέγερση. Όλα συμβάλλουν στην απώθηση της γοητείας της σκέψης, δηλαδή το να μεταφράζεις την ύπαρξη σαν

απεριόριστη ροή σκέψης».

Αφού μελετήσεις την πιο πάνω παράγραφο:

- α) Να αναφέρεις τα δομικά της στοιχεία γράφοντας και τα σχετικά χωρία του κειμένου.
- β) Να γράψεις, δικαιολογώντας την απάντησή σου, τον τρόπο ανάπτυξης της πιο πάνω παραγράφου.

B1. Να αντικαταστήσεις την καθεμιά από τις υπογραμμισμένες λέξεις των πιο κάτω φράσεων με μια συνώνυμή της, έτσι ώστε να μην αλλάξει το νόημα των φράσεων ούτε ο γραμματικός τύπος των λέξεων:

- ο σεβασμός στο δάσκαλο είναι μια ξεπερασμένη αξία
- το αποτέλεσμα είναι εμφανές
- σε όλες τις εκφάνσεις της πολιτικής πράξης εκφράσεις, πλευρές, όψεις,

εκδηλώσεις,

B2. (α) Να αναλύσεις τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και

(β) να σχηματίσεις με το δεύτερο συνθετικό τους, μια νέα σύνθετη λέξη:

- διαμόρφωση
- αφυπνίζει

B3. Να γράψεις:

(α) ένα παράγωγο ουσιαστικό και

(β) ένα παράγωγο επίθετο για το καθένα από τα πιο κάτω ρήματα:

- πηγάζει
- βασίζεται
- αντιλαμβάνεται

ΜΕΡΟΣ Γ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Έχεις επιλεγεί να εκπροσωπήσεις τις μαθητικές κοινότητες της πόλης σου σε ειδική συνεδρία της Επιτροπής Παιδείας της Βουλής. Γενικό θέμα της συνεδρίας είναι το «Δημοκρατικό και Ανθρώπινο Σχολείο». Αφού παρουσιάσεις τις σκέψεις σου για ένα Δημοκρατικό και Ανθρώπινο Σχολείο, να καταθέσεις τις απόψεις σου για την αξία του διαλόγου, της αμφισβήτησης και της διαφωνίας στο χώρο της εκπαίδευσης. (500-600 λέξεις).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2η

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Ο όρος 'ανθρώπινα δικαιώματα' αμφιλεγόμενος – πολυδιάστατος - πολυεπίπεδος:

► Αν και το τι αποτελεί «δικαίωμα» για κάθε άνθρωπο-λαό-έθνος αμφισβητείται έντονα όποτε προκύπτει η σχετική συζήτηση, πάντως, σύμφωνα με τα δεδομένα του Ο.Η.Ε, ως 'δικαιώματα' χαρακτηρίζονται οι θεμελιώδεις εκείνες απαιτήσεις που προβάλλουν για κάθε άνθρωπο προκειμένου αυτός να έχει ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης τέτοιο που να υποστηρίζει την ατομική του αξιοπρέπεια και να ικανοποιεί βασικές του ανάγκες όπως την ακεραιότητά του-την εργασία του-την προσωπική του περιουσία-τη μόρφωσή του κ.λπ. Εννοείται εξάλλου ότι η συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ανανεώνεται κάθε φορά που αναφύονται προβλήματα στις ανθρώπινες σχέσεις, σε όποιο επίπεδο κι αν εντοπίζονται τα προβλήματα αυτά: στην καθημερινή διαπροσωπική επικοινωνία, σε κάθε είδους εργασιακές συναλλαγές, στην πολιτική ζωή και όπου χρειάζεται!

Που έγκειται η σημασία της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

► Ο σεβασμός προς τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ανάγκη που αφορά όλους κι όχι μόνο τα άτομα που απολαμβάνουν τη μεταχείριση αυτή. Αν ληφθεί υπόψη ότι οι ανθρώπινες σχέσεις - όποιου τύπου-βασίζονται ανέκαθεν στην αλληλοκατανόηση και τη συναισθηματική αμοιβαιότητα, την αποδοχή και αναγνώριση του 'άλλου', όπως κι αν ορίζεται αυτός, γίνεται δεκτό αντίστοιχα ότι «τίποτε δεν δικαιούται κανείς αν δεν είναι έτοιμος να αναγνωρίσει και στον άλλον το (αντίστοιχο) δικαίωμα να επιθυμεί και να απολαμβάνει αυτό που δικαιούται». Με δεδομένο μάλιστα ότι ζούμε σ' έναν κόσμο ποικίλως 'διαπλεκόμενο', έπεται ότι μόνο αν προστατεύουμε επαρκώς τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούμε να προσδοκούμε μια κοινωνία ειρηνική και προοδευμένη· σε κάθε άλλη περίπτωση αυτό που στερούμε σήμερα από το διπλανό μας είναι πιθανό να το διεκδικήσει αύριο ο ίδιος με τρόπο που δεν θα μας ευχαριστήσει καθόλου.

Έτσι λοιπόν κάθε **πολιτική προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** σημαίνει τελικά:

- 1) σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια
- 2) διατήρηση και ενίσχυση της κοινωνικής ομαλότητας/ευημερίας/προόδου
- 3) διασφάλιση της διεθνούς τάξης-υποστήριξη της παγκόσμιας ασφάλειας και ειρήνης.

Β. Προστατεύονται σήμερα επαρκώς τα ανθρώπινα δικαιώματα;

Βήματα προόδου έχουν σημειωθεί:

► Οπωσδήποτε η κοινωνικά ευαισθητοποιημένη νομοθεσία / η προσεκτικότερη, πιο καλοσχεδιασμένη διοίκηση - η οργανωμένη στη βάση συνολικού κοινωνικού προγραμματισμού /

η παρουσία των κοινωνικών κινημάτων (συνδικαλιστικού-οικολογικού-φιλειρηνικού κ.ά) / η διακρατική συνεργασία / η λειτουργία των διαφόρων διεθνών οργανισμών με προεξάρχοντα τον ΟΗΕ / οι διάφοροι μη κυβερνητικοί οργανισμοί που δραστηριοποιούνται σχετικά ► έχουν εξασφαλίσει και καλύτερο **βιοτικό επίπεδο** για πολλούς και καλύτερη **ποιότητα ζωής**.

Διάφορα όμως παθογενή φαινόμενα επιβιώνουν:

► Η βία και εγκληματικότητα που συνδέονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό και το ρατσισμό / η διεθνής τρομοκρατία / οι διώξεις των μειονοτήτων / η έξαρση του φανατισμού με τη μορφή της εθνικιστικής υστερίας / οι περιφερειακές εστίες πολέμου / η οξύτητα και δραματική επιδείνωση του προβλήματος της ανεργίας / η έλλειψη των στοιχειωδών (τροφής-ύδρευσης-στέγασης-εκπαίδευσης) από μεγάλα σύνολα ανθρώπων / η κακοποίηση του περιβάλλοντος και τόσα άλλα επιβεβαιώνουν ότι η ανθρωπότητα έχει μακρύ ακόμη δρόμο να διανύσει αν επιθυμεί πραγματικά να προοδεύσει.

Γ. Που οφείλεται η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

► Σε πλήθος αιτίες όπως:

- 1) Στις κάθε λογής **αυθαιρεσίες της εξουσίας**, που απορρέουν βέβαια από συγκεκριμένες σκοπιμότητες
- 2) Στα **διαπλεκόμενα συμφέροντα** των ισχυρών της γης (=στην **παγκοσμιοποίηση**)
- 3) Σε συγκεκριμένες **εθνικές σκοπιμότητες** ή σε **ιστορικές διαφορές** και **εκκρεμότητες**
- 4) Στην **ανεξέλεγκτη ανάπτυξη** του πλανήτη (πληθυσμιακή και τεχνολογική) και στα προβλήματα που επισύρει
- 5) Στην **κρίση αξιών** που χαρακτηρίζει την καταναλωτική κοινωνία ► στο λεγόμενο **τεχνοκρατικό ορθολογισμό** που στοχεύει στο υλικό κέρδος παραγκωνίζοντας τον ανθρωπισμό.

Δ. Ποιος ευθύνεται για την καταπάτηση και αντίστροφα για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων;

► Εκτός από τους φυσικούς υπεύθυνους που πρέπει να εντοπίζονται και να παρεμποδίζονται ή να τιμωρούνται, υπάρχει και το βουβό πλήθος που παρακολουθεί και δεν διαμαρτύρεται...Η ευθύνη είναι συλλογική - το ζήτημα αφορά όλους! - μένει να δραστηριοποιούμαστε κάθε φορά που νιώθουμε ότι απειλείται η ελευθερία μας. Κανείς άλλωστε δεν πρόκειται ν'αγκαλιάσει το δικαίωμά μας στη ζωή - την τιμή - την περιουσία - την εργασία - τη μόρφωση - την ενημέρωση - τον έλεγχο όσων μας διοικούν, καλύτερα από εμάς τους ίδιους. Είναι συχνά προτιμότερος ο **κοινωνικός έλεγχος που ασκείται άτυπα** από εκείνον που ασκείται μέσα από θεσμοθετημένα όργανα (κόμματα-κοινοβούλιο-δικαστήρια κ.λπ) τα οποία όμως επιδιώκουν συχνά απλώς να συμβιβάσουν τις καταστάσεις...Είναι βέβαια και ευχής έργον να μπορεί ο Νόμος να αποδώσει δικαιοσύνη και να διαφυλάξει κεκτημένα δικαιώματα.

Ε. Προτεινόμενα μέτρα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- 1) **Η οικονομική ανάπτυξη μέσω της διακρατικής και διεθνής συνεργασίας** → οδηγεί σε άνοδο του βιοτικού επιπέδου → και στην προσφορά καλύτερων ευκαιριών για όλους

- 2) **Η ισχυροποίηση των κοινωνικών κινημάτων** ⇒ αμφισβήτηση και διαμαρτυρία για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και δυναμική διεκδίκηση των κοινωνικών αιτημάτων
- 3) **Η ενίσχυση και θωράκιση της δημοκρατικής νομιμότητας** → μέσα από τη θέσπιση προσεγμένης νομοθεσίας και τη συνετή και αποτελεσματική διαχείριση της εξουσίας
- 4) **Η εκπαίδευση για όλους** → με την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού και την παροχή μόρφωσης και επαγγελματικής κατάρτισης σε όσο το δυνατό μεγαλύτερα σύνολα ανθρώπων
- 5) **Η οικολογική πολιτική** → που υποχρεωτικά περικλείει και κοινωνική ευαισθησία
- 6) **Η δυναμικότερη παρουσία των διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ-ΟΟΣΑ-ΕΕ-ΔΝΤ)** → με σκοπό την προάσπιση των ατομικών και πολιτικών ελευθεριών αλλά και την προστασία της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης.

Η ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

α. Τι ορίζει η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού

-**Άρθρο 19**: Κάθε παιδί πρέπει να προστατεύεται από τη βία και την κακοποίηση.

-**Άρθρο 32**: Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από οικονομική εκμετάλλευση και εργασία σε μέρη ή συνθήκες που καταστρέφει την υγεία του ή παρενοχλεί την εκπαίδευσή του.

-**Άρθρο 34**: Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να προστατεύεται από σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση.

-**Άρθρο 38**: Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα στην προστασία κατά τη διάρκεια πολέμου και παιδιά κάτω των 15 ετών δεν πρέπει να λαμβάνουν μέρος σε ένοπλες συρράξεις.

β. Τι συμβαίνει στην εποχή μας- η παιδική εκμετάλλευση

• **Παιδιά θύματα του λεγόμενου «trafficking»**: Με τον όρο αυτό νοείται η μετακίνηση ενός παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευση διά της βίας και της πλάνης. Επηρεάζει κυρίως τα φτωχότερα παιδιά και οικογένειες. Η χρήση παιδιών ως εμπορικού αντικειμένου για εργασία ή σεξ είναι μια κερδοφόρα διεθνής επιχείρηση. Σε όλο τον κόσμο υπολογίζεται ότι 1,2 εκατομμύρια παιδιά είναι θύματα διακίνησης κάθε χρόνο. Σε μερικές περιπτώσεις τα παιδιά απάγονται ή κλέβονται, πιο συχνά όμως η ιστορία ξεκινά με ψεύτικες υποσχέσεις. Οι έμποροι υπόσχονται στα νεαρά θύματά τους, κορίτσια των 12 χρόνων, μια καλύτερη ζωή σε άλλη χώρα. Οι γονείς, που επιθυμούν κάτι καλύτερο για τα παιδιά τους, εξαπατώνται με την ελπίδα μιας αξιοπρεπούς εργασίας και καλύτερης εκπαίδευσης.

• **Παιδιά θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης**: Σχεδόν 1 εκατομμύριο παιδιά (κυρίως κορίτσια, αλλά και σημαντικός αριθμός αγοριών) πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης κάθε χρόνο από την - πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων- σεξουαλική βιομηχανία. Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών τροφοδοτείται από την τοπική ζήτηση, με το σεξουαλικό τουρισμό να αποτελεί μόνο ένα μικρό μέρος του προβλήματος. Όμως, το διαδίκτυο έχει τη δυνατότητα να προωθεί το σεξουαλικό τουρισμό και την παιδική πορνογραφία σε όλο τον κόσμο και αυτό συνιστά αιτία ανησυχίας.

• **Παιδιά σε εξαναγκαστική εργασία ή δουλεία**: Σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), 246 εκατομμύρια παιδιά πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης σε διάφορες μορφές παιδικής εργασίας. Τα 180 περίπου εκατομμύρια από αυτά εργάζονται σε επιβλαβείς ή επικίνδυνες

εργασίες, όπως ορυχεία και εργοστάσια, ή εκτίθενται σε επικίνδυνες ουσίες, όπως χημικά και γεωργικά εντομοκτόνα. Σχεδόν τα 5,7 εκατομμύρια από αυτά τα παιδιά εργάζονται σε ιδιαίτερα αποτρόπαιες συνθήκες, όπως η δουλεία και η εξαναγκαστική εργασία.

- **Παιδιά-στρατιώτες:** Στην Ανατολή, 300 χιλιάδες παιδιά εμπλέκονται άμεσα σε ένοπλες συρράξεις. Ακόμη πιο τραγική είναι η κατάσταση στις χώρες της Αφρικής. Τα παιδιά στρατεύονται από φονταμενταλιστικές οργανώσεις ή στρατολογούνται με τη βία από τοπικές αντάρτικες παραστρατιωτικές ομάδες, εκπαιδεύονται, εξοπλίζονται και μετατρέπονται, παρά τη μικρή τους ηλικία, σε μαχητές, που αναλαμβάνουν και αποστολές θανάτου.

- **Παιδιά και ενδοοικογενειακή βία:** Πλήττει ιδίως τις δυτικές κοινωνίες, όπου γονείς ξεσπούν στα παιδιά τους κακοποιώντας τα. Τα παιδικά τραύματα αποτελούν αφετηρία για την εμφάνιση αποκλίνουσας συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια της ενηλικίωσής τους.

γ. Αιτίες της εκμετάλλευσης των παιδιών

- **Το ίδιο το οικογενειακό περιβάλλον:** Άνεργοι εξαθλιωμένοι γονείς, απαξιωμένοι κοινωνικά και επαγγελματικά εξωθούν τα παιδιά τους σε εργασία ή τα κακοποιούν.
- **Το οργανωμένο έγκλημα:** Εγκληματικές συμμορίες –τοπικές ή διεθνείς– ακολουθώντας τη λογική του κέρδους δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν τα παιδιά, που άλλωστε συγκινούν, για να αποκτήσουν "εύκολο χρήμα".
- **Η έλλειψη κρατικής κοινωνικής πρόνοιας** για το παιδί, κυρίως σε αναπτυσσόμενα κράτη.
- **Οι παραδοσιακές αντιλήψεις** – σε κάποιες κοινωνίες– και **το έντονο βιοποριστικό πρόβλημα** που καθιστούν αποδεκτή και αναγκαία την παιδική εργασία.
- **Το φτηνό εργατικό κόστος των παιδιών**, που άλλωστε δε διαμαρτύρονται και δε διεκδικούν.

δ. Τι απαιτείται για την αντιμετώπιση του προβλήματος

- Εκπαίδευση των παιδιών και των γονέων για τους κινδύνους και τα κυκλώματα της εμπορίας παιδιών.
- Εξασφάλιση μόρφωσης και εκπαιδευτικών ευκαιριών για όλα τα παιδιά, κυρίως για όσα ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.
- Καταπολέμηση της φτώχειας μέσω εισοδηματικών προγραμμάτων για φτωχές οικογένειες, ώστε να καταστούν λιγότερο ευάλωτες.
- Πρόσβαση σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για παιδιά που έχουν ξεφύγει από την εκμετάλλευση.
- Επανένωση των παιδιών με τις οικογένειές τους.
- Συμβουλευτική και υποστήριξη στα παιδιά - θύματα.
- Λήψη νομικών και πρακτικών μέτρων για να εξαλειφθεί η διακίνηση παιδιών, η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, η εξαναγκαστική εργασία ή δουλεία παιδιών και η χρήση παιδιών ως στρατιωτών.
- Επανένταξη και αποκατάσταση των παιδιών – θυμάτων: τέτοια παιδιά- θύματα χρειάζονται κατάλληλες υπηρεσίες, για να ξεφύγουν και να επανέλθουν σε ασφαλές περιβάλλον.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**ΚΕΙΜΕΝΟ 1°**

Παρά την αναντίρρητη πρόοδο που συντελέστηκε τα τελευταία 150 χρόνια, ένα παράδοξο ερώτημα παραμένει και βασανίζει: βελτιώνεται ή χειροτερεύει ως σύνολο, η ανθρωπότητα στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, των πολιτικών δικαιωμάτων, των οικονομικών δικαιωμάτων, των κοινωνικών δικαιωμάτων;

Ένας άνθρωπος με αισιόδοξη προδιάθεση, όπως ο γράφοντας, θα απαντήσει οπωσδήποτε καταφατικά στο ερώτημα. Σαφώς βελτιώθηκε στο σύνολο ιδίως στην επαναστατική περίοδο του τελευταίου αιώνα. Αναμφισβήτητα είναι τα άλματα της ανθρωπότητας στην εξασφάλιση των πολιτικών δικαιωμάτων: Η οριστική κατάργηση του θεσμού της δουλείας στο τελευταίο τρίτο του 19ου αιώνα, η αποσύνθεση πολυεθνικών αυτοκρατοριών όπως η Οθωμανική, η Αυστροουγγρική και η Βρετανική, ύστερα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η αποαποικιοποίηση που χάρισε το δικαίωμα της εθνικής και πολιτικής αυτοδιάθεσης σε πάνω από 1 δισεκατομμύριο ψυχές που κατοικούν κυρίως στο λεγόμενο Τρίτο Κόσμο.

Και φυσικά, ο αγώνας για την εξασφάλιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ευκαιριών συνεχίστηκε και εξακολουθεί ως τις μέρες μας. Στις ΗΠΑ, στη δεκαετία του '60, κάτω από τη φωτισμένη ηγεσία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, συντελείται μια κυριολεκτικά ειρηνική επανάσταση στο όνομα της εξασφάλισης ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών για το μαύρο πληθυσμό.

Ο αγώνας διευρύνεται παράλληλα και αποτελεσματικά -ιδίως στο βόρειο τμήμα του πλανήτη μας- στους τομείς της προστασίας των δικαιωμάτων της γυναίκας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Τα αιτήματά τους προβάλλονται από εύρωστες και μαζικά κινητοποιημένες φεμινιστικές και οικολογικές οργανώσεις αντίστοιχα. Χωρίς δουλεία, χωρίς αποικιοκρατία, με σταδιακά μειωμένες προκαταλήψεις σε βάρος των γυναικών, των ανηλίκων και υπερηλίκων, με μια εμφανιζόμενη υποχώρηση του αυταρχισμού (των πραιτοριανών καθεστώτων) στη Νότια Ευρώπη, Νότια Αμερική και στην Ανατολική Ασία, μπορεί να ισχυριστεί κανείς με συγκρατημένη αισιοδοξία ότι έχει ανοίξει οριστικά ο δρόμος για καλύτερες μέρες για τη μεγάλη πλειοψηφία των κατοίκων της γης μας.

Δυστυχώς όμως υπάρχει και η δυνατότητα ενός απαισιόδοξου απολογισμού μιας απαισιόδοξης απάντησης στο ερώτημα αν βελτιώνεται ή χειροτερεύει η ανθρωπότητα στο θέμα της προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Γιατί δίπλα στα άλματα προόδου που αναφέρθηκαν είναι δυνατόν να επισημανθούν και δείγματα παρακμής που συσσωρεύουν τεράστιους κινδύνους για την επιβίωση του ανθρωπίνου γένους στον πλανήτη. Ο πόλεμος, εμφύλιος και διακρατικός, υπήρξε ένας μόνιμος σύντροφος της ανθρωπότητας από την αρχή της καταγραμμένης ιστορίας. Την 6η Αυγούστου 1945, όμως, τη μέρα της τρομακτικής πυρηνικής έκρηξης στη Χιροσίμα ο πόλεμος πήρε μια καινούργια και ολότελα εφιαλτική διάσταση. Η επιστημονική διάνοια του ανθρώπου κατόρθωσε να αυξήσει την καταστροφικότητα των πυρηνικών όπλων σε καταλυτικά επίπεδα. Όταν η καταστροφική ικανότητα των όπλων γίνεται τόσο γιγαντιαία, ώστε ο πόλεμος να οδηγεί σε ολοκληρωτική εξολόθρευση των εμπολέμων πληθυσμών, τότε παύει ο πόλεμος να διατηρεί ακόμη και τα ίχνη της λογικής του ως «προέκταση της πολιτικής» με την έννοια που δίνει ο Κλαούζεβιτς.

Έτσι φθάσαμε σε μια επικίνδυνη καμπή, όπου υπάρχουν σοβαρές και καλά τεκμηριωμένες επιστημονικές μελέτες οι οποίες προβλέπουν την έκρηξη πυρηνικού πολέμου από λάθος, από ατύχημα, ή από υπολογισμό κάποιου παρανοϊκού και φανατικού ηγέτη. Εκτός αν, στο μεταξύ, δημιουργηθούν αποτελεσματικοί διεθνείς θεσμοί για τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών και τη σταδιακή μείωσή τους. Πραγματικά έχει φθάσει η ώρα μηδέν και υπάρχουν ελάχιστα

περιθώρια χρόνου. Είναι φανερό πως ήλθε ο καιρός όπου η ανθρωπότητα θα πρέπει να πάψει να στηρίζεται σε ατελείς «θεσμούς», όπως η «ισορροπία ισχύος», η «αμοιβαία αποτροπή», ο «περιορισμένος πυρηνικός πόλεμος» και η διαχείριση των ενδοκρατικών και διακρατικών συγκρούσεων από ένα τροχοπεδημένο από το βέτο των μεγάλων δυνάμεων ΟΗΕ.

Ποια είναι όμως η δεύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα; Οι Κασσάνδρες της μελλοντολογίας υπενθυμίζουν ότι αν ο πλανήτης γλιτώσει την άμεση και ολική καταστροφή του πυρηνικού πολέμου, και εφόσον συνεχιστούν οι σημερινοί ρυθμοί της ατμοσφαιρικής και θαλάσσιας ρύπανσης, ενεργειακής κατανάλωσης, πληθυσμιακής αύξησης και διεθνούς αποσυντονισμού, θα καταστραφεί σταδιακά αλλά σίγουρα μέχρι το έτος 2030. Στη λεγόμενη μεταβιομηχανική εποχή γίνεται συνείδηση μια μεγάλη αλήθεια: Η ακατάσχετη ανάπτυξη και η αύξηση της παραγωγής και κατανάλωσης συνδέονται με ορισμένα αρνητικά και επικίνδυνα υποπροϊόντα που απειλούν τις φυσικές ισορροπίες του οικοσυστήματός μας. Πλησιάζει σταθερά η στιγμή που ο αέρας θα γίνει ακατάλληλος για να εισπνέεται και το νερό ακατάλληλο να πίνεται, η στιγμή που οι πετρελαιοκηλίδες και τα τοξικά χημικά απόβλητα θα μετατρέψουν λίμνες, ποτάμια, και ακρογιαλιές σε τεράστιους και μολυσμένους βόθρους.

Θ. Κουλουμπής

(Κείμενο ελαφρά διασκευασμένο ...)

Ασκήσεις

- A. Να γράψετε περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.
- B. 1. Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς διακρίνετε στην τελευταία παράγραφο του κειμένου;
2. Ποια είδη τεκμηρίων συναντάμε στο κείμενο; Τεκμηριώστε την απάντησή σας με την παράθεση συγκεκριμένων αναφορών από το κείμενο.
3. Να βρείτε τα συνώνυμα και τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων: **«διευρύνεται», «ακατάσχετη», «εύρωστες», «εξολόθρευση», «τεκμηριωμένες».**
4. **«Και φυσικά, ο αγώνας για την εξασφάλιση ανθρώπινων δικαιωμάτων και ευκαιριών συνεχίστηκε και εξακολουθεί ως τις μέρες μας»:** Να αναπτυχθεί η περίοδος σε ολοκληρωμένη παράγραφο χρησιμοποιώντας ως βασικό τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική.
- Γ. Ο δήμος σας διοργανώνει μια ημερίδα με θέμα «Ανθρώπινα δικαιώματα - Θεωρία και πράξη». Ως εκπρόσωπος του σχολείου σας καλείστε να εκφωνήσετε μια ομιλία στην οποία, αφού παρουσιάσετε τις αιτίες που ωθούν στην κατάφωρη καταπάτηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή, θα επιχειρήσετε να υποδείξετε τρόπους για την ουσιαστική διασφάλισή τους. (500-600 λέξεις)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2^ο

« Διακήρυξη και πρόγραμμα δράσης της Βιέννης»

Η παγκόσμια συνδιάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζει και δηλώνει ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα απορρέουν από την αξιοπρέπεια και την αξία που είναι εγγενής στην προσωπικότητα του ανθρώπου, ότι η προσωπικότητα του ανθρώπου είναι το υποκείμενο των δικαιωμάτων του και των θεμελιωδών ελευθεριών του και ως εκ τούτου πρέπει να επωφελείται πλήρως και να συμμετέχει ενεργώς στην πραγμάτωση όλων αυτών των δικαιωμάτων. Υπογραμμίζει την υποχρέωση όλων των κρατών να προάγουν και να ενθαρρύνουν το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, φυλής, γλώσσας ή θρησκείας.

Καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θα

διαδραματίζει η δημοκρατία. Η δημοκρατία στηρίζεται στην ελευθέρως εκφραζόμενη βούληση των λαών να ορίζουν το πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό σύστημά τους και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πλευρές της κοινωνικής ζωής. Σ' αυτό το πλαίσιο, η προαγωγή και η προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο πρέπει να είναι οικουμενική και να μην υπόκειται σε κανέναν περιορισμό. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να υποστηρίξει την ενίσχυση και προαγωγή της δημοκρατίας, της ανάπτυξης και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο.

Παράλληλα, ο άνθρωπος είναι το κεντρικό υποκείμενο της ανάπτυξης. Ενώ η ανάπτυξη διευκολύνει την απόλαυση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η απουσία ανάπτυξης δεν μπορεί να προβάλλεται, για να νομιμοποιήσει τον περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αναγνωρίζονται διεθνώς. Τα κράτη πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους, για να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη και να εξαλείψουν τα εμπόδια στα οποία προσκρούει. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να προάγει την ουσιαστική διεθνή συνεργασία για την πραγμάτωση του δικαιώματος της ανάπτυξης και την εξάλειψη των εμποδίων στα οποία προσκρούει. Για να υπάρξει συνεχής πρόοδος απαιτείται αποτελεσματική αναπτυξιακή πολιτική σε εθνικό επίπεδο, καθώς και ισότιμες οικονομικές σχέσεις και ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον σε διεθνές επίπεδο.

Τέλος, πρέπει να ενισχυθούν οι εθνικοί και διεθνείς οργανισμοί και τα προγράμματα για την προστασία των παιδιών. Είναι επιβεβλημένη η προστασία κυρίως των κοριτσιών, των εγκαταλειμμένων παιδιών, των παιδιών του δρόμου, των παιδιών που είναι θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης της παιδικής πορνογραφίας, παιδικής πορνείας ή πώλησης οργάνων, των παιδιών που είναι θύματα νόσων, των παιδιών προσφύγων, καθώς και των παιδιών που υποφέρουν από αστία, ξηρασία και άλλες καταστάσεις ανάγκης. Πρωταρχικός, λοιπόν, στόχος της δραστηριότητας του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου είναι η εφαρμογή της Συνθήκης για τα Δικαιώματα των παιδιών.

ΘΕΜΑΤΑ

A) Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σ'ένα κείμενο 80-100 λέξεων.

B) 1. Σε μία παράγραφο 60 - 80 λέξεων να σχολιάσετε τη σχέση δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

2. Στην τελευταία παράγραφο να εντοπίσετε:

- α) τα δομικά μέρη
- β) τον τρόπο ανάπτυξης
- γ) τον τρόπο πειθούς που κυριαρχεί

3. Να βρείτε τη συλλογιστική πορεία του επιχειρήματος που λανθάνει στη δεύτερη παράγραφο και να ελέγξετε την ορθότητά του.

4. Για κάθε μια από τις ακόλουθες λέξεις να βρείτε ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο:

ανάπτυξη, θεμελιωδών, εξάλειψη, προάσπιση, αποτελεσματική

Γ1) Οι μαθητικές κοινότητες των Λυκείων της πόλης σας διοργανώνουν ένα διήμερο ενημέρωσης ευαισθητοποίησης και προβληματισμού των πολιτών σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις παραβιάσεις τους. Στα πλαίσια αυτής της εκδήλωσης και ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να κάνετε μια εισήγηση αναφερόμενοι στα αίτια της καταπάτησης των ανθρώπινων δικαιωμάτων στην εποχή μας και στο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι νέοι απέναντι στη δυσάρεστη αυτή σύγχρονη πραγματικότητα, (600 λέξεις)

Γ2) Παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρατηρούνται σε πολλές χώρες του κόσμου και συνήθως αφορούν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Πού οφείλονται, κατά τη γνώμη σας, και πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν; Να εκθέσετε τις απόψεις σας με τη μορφή επιστολής προς τον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε., ζητώντας να λάβει δραστικότερα μέτρα

για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (600 λέξεις)

ΚΕΙΜΕΝΟ 3°

Ανθρωπισμός και παιδί

Αντικρίζοντας από τη μια μεριά την τραγωδία της Αιθιοπίας αλλά και πολλών άλλων χωρών, αντικρίζοντας συγχρόνως τη δική μας απάθεια, πώς να μη σκεφτεί κανείς ότι ο λεγόμενος πολιτισμός μας έχει πνευματικά και ηθικά πτωχεύσει; Ολοένα και μηδενίζονται στην πράξη οι ανθρωπιστικές αξίες.

Γιατί ο κόσμος και ο πολιτισμός μας θριάμβευσαν στην επιστήμη και στην τεχνολογία, κατάφεραν μεν να επιζήσουν από δυο παγκόσμια ολοκαυτώματα και από πολλές άλλες πολεμικές και φυσικές συμφορές, αλλά δεν έπαψαν να στήνονται στον τοίχο δικασμένοι και καταδικασμένοι από τον αδιάφθορο εκείνο κριτή: το παιδί.

Όταν ένα και μόνο παιδί πεθαίνει από την πείνα και την έλλειψη περίθαλψης, όταν ένα και μόνο παιδί πεθαίνει ψυχικά στο περιθώριο, σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης και δουλειάς, αποκομμένο από κάθε δυνατότητα συμμετοχής στο κοινωνικό γίνεσθαι, τότε ο «ουρανοξύστης» του πολιτισμού μας σωριάζεται σε κομμάτια και θρύψαλα, γη και σποδός*. Και δυστυχώς στις μέρες μας και στις νύχτες μας (...), δεν είναι για ένα μόνο παιδί ο έτσι κι αλλιώς θάνατος, αλλά για εκατοντάδες εκατομμύρια αγγέλους - όχι βέβαια με ροζ μαγουλάκια αγγέλους.

Ας σκεφτούμε ότι το παιδί εξαναγκάζεται να ενταχθεί σ ένα σύστημα που έχει θεοποιήσει το χρήμα, το υλικό κέρδος, που έχει θεοποιήσει την πολιτική, κοινωνική και οικονομική προβολή με κάθε τρόπο... αν σκεφτούμε ότι το παιδί πιέζεται από παντού να σφαγιάσει τον συναισθηματικό του κόσμο για έναν ψυχρό προγραμματισμό που θα του επιτρέψει όχι να υπάρξει αληθινά αλλά μόνο να φυτοζωεί ως μία κάποια καταχώρηση στα μητρώα αρρένων ή θηλέων, ως ένας κάποιος αριθμός δελτίου ταυτότητας.

Ο κόσμος ο σημερινός, ο τόσο περίτεχνα ντυμένος με θρησκείες, φιλοσοφίες, ιδεολογίες, επιστήμες, τεχνολογίες και άλλα πολλά, στην πραγματικότητα είναι γυμνός από τη βαθύτερη εκείνη ανθρωπιά που, αν την είχε, θα ήταν δικαιωμένος. Το χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης, μεταξύ αυτής εδώ και μιας άλλης κοσμοθεωρίας, δεν είναι τόσο κρίσιμο για την πνευματική και ψυχική επιβίωση της ανθρωπότητας, όσο είναι το χάσμα μεταξύ του κόσμου των μεγάλων και του κόσμου των παιδιών. Η ανθρωπότητά μας όπως είναι σήμερα δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή από καμιά ελεύθερη και αδέσμευτη συνείδηση. Είναι ένας κόσμος που παμψηφεί απορρίπτεται, φτιασιδωμένος έτσι από τους μεγάλους, εμάς που έχουμε στα χέρια μας την εξουσία. Το παιδί όμως τι εξουσία να έχει; Αλλά και ο απλός καθημερινός άνθρωπος τι εξουσία να έχει; Η μόνη δική τους εξουσία αρχίζει να υφίσταται από τη στιγμή που η συνείδηση του καθενός μας πάψει να νιώθει ανεύθυνη για τη μοίρα του παιδιού στον παρανοϊκό κόσμο μας, για τη μοίρα του απλού καθημερινού ανθρώπου.

(Από το βιβλίο «1919» του Αντώνη Σαμαράκη)

*σποδός= η στάχτη από την καύση του νεκρού

Α. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου σε 100 – 120 λέξεις.

25 μονάδες

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Β 1. Να αναπτύξετε την ακόλουθη περίοδο σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων: «Ο κόσμος ο σημερινός, ο τόσο περίτεχνα ντυμένος με θρησκείες, φιλοσοφίες, ιδεολογίες, επιστήμες, τεχνολογίες και άλλα πολλά, στην πραγματικότητα είναι γυμνός από τη βαθύτερη εκείνη ανθρωπιά που, αν την είχε, θα ήταν δικαιωμένος».

10 μονάδες

Β 2α. Ποιος ο τρόπος πειθούς που κυριαρχεί στην τρίτη παράγραφο του κειμένου και ποια τα μέσα που αξιοποιούνται;

10 μονάδες

Β 2β. Να γράψετε τα συνώνυμα των παρακάτω λέξεων, χωρίς να αλλοιώνεται το νόημα των προτάσεων: απάθεια, εξαναγκάζεται αδέσμευτη, υφίσταται, νιώθει.

10 μονάδες

Β3. διαβίωσης, περίτεχνα: να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και να σχηματίσετε δύο νέες σύνθετες λέξεις, διατηρώντας το δεύτερο συνθετικό.

5 μονάδες

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Το σχολείο σας σε συνεργασία με το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων οργανώνει μια εκδήλωση για να τιμήσει την Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης αυτής να εκφωνήσετε μια ομιλία στην οποία, αφού αναφέρετε περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος των παιδιών του προηγμένου αλλά και του τρίτου κόσμου, να υποδείξετε τρόπους με τους οποίους η πολιτεία μπορεί να μεριμνήσει για την ουσιαστική διασφάλισή τους. (400-500 λέξεις)

40 μονάδες

ΕΝΟΤΗΤΑ 3η

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Διαφήμιση είναι η πλατιά πληροφόρηση και προβολή των πλεονεκτημάτων ενός ανθρώπου, ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας με σκοπό τη διάδοση της φήμης τους. Σήμερα η διαφήμιση είναι αντικείμενο ολόκληρης επιστήμης, του «Μάρκετινγκ».

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

- ⇒ Τα άτομα ενημερώνονται και έτσι επιλέγουν τα καταλληλότερα προϊόντα.
- ⇒ Αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την ποιοτική βελτίωση των αγαθών, τη μείωση των τιμών και γενικότερα την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Η αγοραστική κίνηση τονώνεται, ανθεί το εμπόριο, η παραγωγή αυξάνεται.
- ⇒ Προσφορά θέσεων εργασίας: Μείωση της ανεργίας με την απασχόληση επιστημονικού προσωπικού στον τομέα της διαφήμισης, αλλά και στον χώρο της παραγωγής.
- ⇒ Συχνά η διαφήμιση συμβάλλει στην κοινωνική αγωγή των ατόμων, τα ευαισθητοποιεί (πληροφορίες για το AIDS, τα ναρκωτικά, το περιβάλλον)

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

- ⇒ Επιτυγχάνει την πλύση εγκεφάλου του καταναλωτή με την επανάληψη των καταναλωτικών μηνυμάτων και συνθημάτων.
- ⇒ Επηρεάζει την συνείδηση και παραβιάζει το υποσυνείδητο του ανθρώπου, ο οποίος γίνεται παθητικός καταναλωτής. Παύει να είναι εσωτερικά ελεύθερος.
- ⇒ Ο σύγχρονος άνθρωπος φορτίζεται με υπερβολικό άγχος, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες που του δημιουργεί η διαφήμιση.
- ⇒ Ο κοινωνικός ρατσισμός μπορεί να είναι ένα από τα επακόλουθα του καταναλωτισμού. Αντιμετωπίζονται ρατσιστικά αυτοί που δεν μπορούν να συμμετέχουν στο καταναλωτικό «όνειρο». Οι ίδιοι αντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα, συμπλέγματα κατωτερότητας.
- ⇒ Ωθεί στον υπερκαταναλωτισμό δημιουργώντας δευτερεύουσες, πλασματικές ανάγκες (θεοποίηση του χρήματος - υπερεργασία)
- ⇒ Παραπληροφόρηση (εξαπάτηση του κοινού — παραπλάνηση — προσδίδει υπερφυσικές ιδιότητες στα προϊόντα).
- ⇒ Προβολή αρνητικών προτύπων και αξιών (το πρότυπο του εύκολου και γρήγορου πλουτισμού — καταναλωτικά πρότυπα — πολυτέλεια, χλιδή, σπατάλη — φιλαρέσκεια). Η συνειδητοποίηση της αδυναμίας ή της δυσκολίας επίτευξής τους οδηγούν σε όξυνση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας.
- ⇒ Οι ξενόγλωσσες λέξεις και τα σλόγκαν αλλοιώνουν τη γλώσσα.
- ⇒ Επιδρά βλαπτικά στον χώρο της οικογένειας. Αυξάνει τις υποτιθέμενες ανάγκες του παιδιού και το κόστος της κάλυψής τους. Τα παιδιά γίνονται εριστικά απέναντι στους γονείς, όταν αυτοί αδυνατούν να καλύψουν τις απαιτήσεις τους.
- ⇒ Πνευματική αποχαύνωση — παθητικοποίηση του δέκτη — κίνδυνος χειραγώγησης (όταν εθιζόμαστε στην άκριτη και αβασάνιστη αποδοχή των διαφημιστικών μηνυμάτων, ελλοχεύει ο κίνδυνος της τυφλής αποδοχής πολιτικών μηνυμάτων).

- ⇒ Ευνοείται η κεφαλαιοκρατική εκμετάλλευση (κυριαρχία μονοπωλίων — οικονομική καταστροφή μικρών επιχειρήσεων). Δημιουργούνται άνισοι όροι στο πεδίο της αγοράς. Οι μικρές εταιρίες ή επιχειρήσεις αδυνατούν να διαθέσουν μεγάλα χρηματικά ποσά για τη διαφήμισή τους, με αποτέλεσμα να τίθενται στο περιθώριο από τις πολυεθνικές.
- ⇒ Το κόστος της διαφήμισης ανεβάζει την τιμή του προϊόντος και επιβαρύνει τελικά τους καταναλωτές.
- ⇒ Εκμετάλλευση της γυναίκας. Διαίωνιση της διάκρισης των δύο φύλων.
- ⇒ Επιδείνωση της οικολογικής καταστροφής (εντατικοποίηση της παραγωγής - αφαίμαξη της φύσης - εξάντληση φυσικών πόρων - αύξηση χημικών αποβλήτων - πολλαπλασιασμός απορριμμάτων).
- ⇒ Εξευτελισμός της ανθρωπίνης προσωπικότητας.
- ⇒ Προβάλλει και επιβάλλει τις επιταγές της μόδας — μιμητισμός - ομοιομορφία - μαζοποίηση.

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

- ⇒ Ο οικονομικός ανταγωνισμός (ανάγκη γνωστοποίησης των προϊόντων και μεγιστοποίησης των κερδών)
- ⇒ Η καταναλωτική μανία (ταχύτατη παραγωγή αγαθών — ανάγκη ενημέρωσης των καταναλωτών)
- ⇒ Η σύγχρονη τεχνολογία (τα Μ.Μ.Ε. δίνουν τη δυνατότητα εύκολης και γρήγορης μετάδοσης των διαφημιστικών μηνυμάτων — οικονομικά συμφέροντα των Μ.Μ.Ε.).
- ⇒ Τάση για μίμηση, η οποία ασκεί μεγάλη επίδραση στο πολιτιστικό περιβάλλον του ανθρώπου και τονώνει την καταναλωτική του τάση
- ⇒ Αφθονία των ειδών του εμπορίου και των προϊόντων της βιομηχανίας

ΠΟΙΟΝ ΤΥΠΟ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΠΡΟΒΑΛΛΕΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

- ⇒ Ενημερωμένος για τα προβλήματα της εποχής του
- ⇒ Οικονομικά επιτυχημένος
- ⇒ Κοινωνικά καταξιωμένος
- ⇒ Φιλικός στις διαπροσωπικές του σχέσεις
- ⇒ Έξυπνος και δημιουργικός
- ⇒ Όμορφος, ελκυστικός, γοητευτικός.

ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

- ⇒ Τονίζει τα σωματικά της προσόντα (καλλίγραμμα, όμορφη, ελκυστική - αντικείμενο πόθου)
- ⇒ Τη μειώνει ως προσωπικότητα, γιατί την παρουσιάζει ως ανεγκέφαλη, που εξαρτά την ευτυχία της από την κατοχή και την κατανάλωση προϊόντων σχετικών με την ομορφιά της
- ⇒ Τη γελοιοποιεί όταν την παρουσιάζει να χαίρεται, γιατί κατόρθωσε να ανακαλύψει κάποιο αποτελεσματικό απορρυπαντικό. Εξευτελίζει το συναισθηματικό κόσμο της γυναίκας
- ⇒ Καλλιεργεί έναν ιδιότυπο κοινωνικό ρατσισμό (οι άντρες είναι πλασμένοι για την ενασχόληση με τα πνευματικά, κοινωνικά και πολιτικά θέματα, ενώ οι γυναίκες είναι ικανές μόνο για το μεγάλωμα των παιδιών και τις οικιακές εργασίες. Δημιουργεί τεχνητά χάσματα.)

ΓΙΑΤΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

- ⇒ Η γυναίκα ασχολείται περισσότερο με τα καταναλωτικά αγαθά του σπιτιού.
- ⇒ Θεωρείται πιο εύπιστη και πιο εύαλπη, γιατί λειτουργεί περισσότερο με το επιθυμητικό μέρος της ύπαρξής της.

- ⇒ Είναι φιλάρεσκη και ακολουθεί πιστά τη μόδα.
- ⇒ Είναι επιρρεπής λόγω ιδιοσυγκρασίας (συγκινείται και εντυπωσιάζεται εύκολα).
- ⇒ Τα καταναλωτικά αγαθά λειτουργούν ως υποκατάστατα και μέσα εκτόνωσης της καταπιεσμένης ψυχολογικά γυναίκας.
- ⇒ Η διαφήμιση εκμεταλλεύεται τον παραδοσιακό ρόλο της γυναίκας.

ΓΙΑΤΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΣΕ ΜΕΓΑΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

- ⇒ Δεν έχουν αναπτύξει την κρίση τους.
- ⇒ Είναι ευάλωτα και εύπιστα στα προβαλλόμενα διαφημιστικά μηνύματα.
- ⇒ Μπορούν εύκολα να εξαναγκάσουν τους γονείς τους, να τους αγοράσουν ό,τι επιθυμούν.
- ⇒ Υπάρχει τεράστια αγορά προϊόντων που αφορά τα παιδιά.
- ⇒ Οι νέοι θέλουν να ακολουθούν πιστά τη μόδα.
- ⇒ Θέτουν τις βάσεις για τη διαμόρφωση της καταναλωτικής ιδεολογίας.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

- ⇒ Ορθή αγωγή από την οικογένεια.
- ⇒ Ανθρωπιστική παιδεία: Κριτικά σκεπτόμενοι άνθρωποι, ικανοί να ιεραρχούν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. Να θέτουν το πνεύμα πάνω από την ύλη.
- ⇒ Υψηλός βαθμός αυτογνωσίας.
- ⇒ Επαναπροσδιορισμός των αξιών.
- ⇒ Πνευματική εγρήγορση.
- ⇒ Ρυθμιστική παρέμβαση της πολιτείας (κώδικας δεοντολογίας για τη διαφήμιση).

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1°

Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Η προπαγάνδα είναι πολιτική, κοινωνική, εμπορική. Είναι το σκληρό σφυροκόπημα που επιδιώκει να επιβάλει ένα προϊόν, οποιασδήποτε μορφής. Αυτό το προϊόν μπορεί να είναι μια πίστη, μια κοινωνική οργάνωση, ένα πολιτικό καθεστώς ή ένα είδος της καθημερινής χρήσης. Όλοι οι τρόποι της επικοινωνίας έχουν επιστρατευτεί, για να υπηρετήσουν την προπαγάνδα. Ο άμεσος λόγος, το ραδιόφωνο, ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το τυπωμένο χαρτί, περιοδικό, εφημερίδα, βιβλίο.

Η προπαγάνδα στηρίζεται στην επανάληψη. Πρέπει ο χώρος που απομένει από την καθημερινή έγνοια μέσα σου να γεμίσει από ένα σύνθημα, έτσι που να μην έχεις πια τη δυνατότητα να συλλογιστείς από μόνος σου, με τον εαυτό σου και για τον εαυτό σου. Αυτό μπορεί και να είναι ανακουφιστικό για όλους όσους, από φυσική αδυναμία ή από νωθρότητα, δυσκολεύονται να κατασκευάσουν εσωτερική ζωή. Αλλ' οι άλλοι, οι εξίσου πολλοί; Αυτοί δολοφονούνται ή αυτοχειριάζονται πνευματικά και ψυχικά, και μεταμορφώνονται σε θλιβερά ενεργούμενα. Και η ανθρώπινη μοναξιά μεγαλώνει, γίνεται ανυπόφορος εφιάλτης.

Μνημόνευσα και την εμπορική προπαγάνδα, δηλαδή τη διαφήμιση. Είναι δύσκολο να συλλάβει κανείς την έκτασή της και την επίδρασή της στη διαμόρφωση του σύγχρονου ανθρώπου. Η εμπορική διαφήμιση, με τα μέσα που έχει τώρα στη διάθεσή της, βρίσκεται την κάθε στιγμή μπροστά στα μάτια μας, σιμά στα αυτιά μας, μια λέξη, μια φράση. Οι βιομηχανίες της εποχής, για να μπορέσουν να συντηρηθούν, είναι υποχρεωμένες να ανανεώνουν συνεχώς τους τύπους των προϊόντων τους, να επινοούν βελτιώσεις, συχνά χωρίς ωφελιμότητα, να δημιουργούν ένα χώρο γοητείας, που θα την ονόμαζε κανείς μαγγανεία¹, καθώς εκείνη που χρησιμοποιούσε ο

Μεφιστοφελής, για να κερδίσει την ψυχή του Φάουστ.

Έτσι θύμα αυτής της μηχανορραφίας², ο άνθρωπος της εποχής είναι υποχρεωμένος, ακόμη και για τη διάσωση της ατομικής του αξιοπρέπειας, να ανανεώνει τα ατομικά μέσα της μεταφοράς του, τα έπιπλά του, τα σκεύη του, να αλλάζει τρόπο ζωής, να γίνεται άλλος. Αυτές οι μεταμορφώσεις απαιτούν πρόσθετες δαπάνες. Και οι δαπάνες πρόσθεσαν το μόχθο. Και ο πρόσθετος μόχθος, προσανατολισμένος προς υλικά αποκτήματα, περιορίζει ολοένα και περισσότερο τον ελάχιστο χρόνο της προσωπικής ζωής.

Έτσι ο άνθρωπος του καιρού μας έχει αλλάξει το αυτοκίνητό του ή το ψυγείο του ή το ραδιόφωνό του, άλλ' έχει συνάμα μεγαλώσει και την εσωτερική μοναξιά του. Η μέριμνα για την συνεχή απόκτηση υλικών αγαθών, κεντριζόμενη από την εμπορική διαφήμιση, κατακαλύπτει το χώρο του εσωτερικού βίου. Γενική διαπίστωση: η εξωστρέφεια. Ο σύγχρονος άνθρωπος διαθέτει ελάχιστο χρόνο για να συνομιλήσει με τον εαυτό του, για να κοιτάξει ο ίδιος τον εαυτό του, δηλαδή για να φιλοσοφήσει, καθώς είπε ο Γιάσπερς.

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

¹μαγγανεία: θαυματοποιία, μαγεία με τη χρήση βοτάνων, φαρμάκων

²μηχανορραφία: ραδιουργία, δολοπλοκία

A] Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο (80-100 λέξεις)

B]1] Να σχολιάσετε σε 80 – 90 λέξεις το περιεχόμενο της πρότασης: **«Η μέριμνα για την συνεχή απόκτηση υλικών αγαθών, κεντριζόμενη από την εμπορική διαφήμιση, κατακαλύπτει το χώρο του εσωτερικού βίου».**

2] Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η πρώτη παράγραφος του κειμένου;

3] Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας δίνοντας ένα παράδειγμα σε κάθε περίπτωση.

4] Να δώσετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις λέξεις που ακολουθούν:

νωθρότητα, ανυπόφορος, επινοούν, δαπάνες, μέριμνα.

Γ. Υποθέστε ότι στο πολιτιστικό κέντρο του Δήμου σας λαμβάνει χώρα μια εκδήλωση-συζήτηση με θέμα την επίδραση της διαφήμισης στη ζωή του συγχρόνου ανθρώπου. Ανάμεσα στις ομιλίες που εκφωνούνται περιλαμβάνεται και η δική σας, που αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους η διαφήμιση γνωρίζει τέτοια τεράστια εξάπλωση σήμερα και ασκεί τόσο έντονη επίδραση στον άνθρωπο, καθώς και στις επιπτώσεις που μπορεί αυτή να έχει στην ελευθερία του σημερινού ανθρώπου. Να καταγράψετε τις απόψεις σας. (600 λέξεις)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2°

Όλες αυτές οι κατευθυνόμενες πληροφορίες, δεν μπορούν να μας κάνουν τίποτα, αν δεν τους ανοίξουμε εμείς την πόρτα και αν δεν τις ενισχύσουμε εμείς με τη δική μας τη θέληση. Έχουν λεχθεί πολλά για πλύση εγκεφάλου, για αόρατη, ή υποσυνείδητη διαφήμιση. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι ούτε καν να υπνωτίσετε έναν άνθρωπο δεν μπορείτε, αν δε συγκατατεθεί. Ο καλύτερος υπνωτιστής δεν μπορεί να σας υπνωτίσει δίχως τη θέλησή σας.

Εφόσον λοιπόν ζείτε σ έναν ελεύθερο χώρο, εφόσον δεν είσαστε κλεισμένος σ ένα κελί φυλακής, όπου μπορούν να σας υποβάλλουν σε πιέσεις που σπάζουν τις αντιστάσεις και όπου, με ορισμένα φάρμακα, μπορούν να πετύχουν να μειώσουν το κατώφλι αντίδρασης των νεύρων σας, εφόσον λοιπόν είσαστε ένας ελεύθερος, υγιής άνθρωπος, κανείς δεν μπορεί να σας πείσει να κάνετε κάτι, που δεν το θέλετε. Εκτός αν τ ο θ έ λ ε τ ε ε ν δ ο μ ύ χ ω ς. Δεν υπάρχει διαφήμιση ή προπαγάνδα που να πείθει τους ανθρώπους παρά τη θέλησή τους. Φυσικά αν αφήσω τον εαυτό μου να παρασυρθεί, γίνεται εκείνο που είχε πει ο Αριστοτέλης: ότι ο άνθρωπος είναι ελεύθερος να πάρει την πρώτη απόφαση, αλλά αυτή η απόφαση τον δεσμεύει για τις επόμενες.

Η κατευθυνόμενη πληροφόρηση παίρνει δύναμη από μας. Συμφωνεί με τις ανάγκες μας, τα αισθήματα μας, τα ένστικτά μας, για να μας πείσει. Αν εμείς μπορέσουμε να την αντιμετωπίσουμε με νηφαλιότητα, με κριτική διάθεση, χωρίς να παραδινόμαστε, χωρίς να δεχόμαστε τίποτα σαν δεδομένο, αν ελέγχουμε τα πράγματα όσο γίνεται, ψύχραιμα, αντικειμενικά τότε μπορούμε να αμυνθούμε...

(...) Το βασικότερο πρόβλημα της κατευθυνόμενης πληροφόρησης είναι ότι προσπαθεί να μας στερήσει την ελευθερία να σκεπτόμαστε και να αποφασίζουμε εμείς, για λογαριασμό μας. Αυτό είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα τον σύγχρονου ανθρώπου. Πρέπει να προσπαθήσουμε να παραμείνουμε ελεύθεροι, κυρίαρχοι της σκέψης και της πράξης μας, όσο γίνεται. Ξέρω πως είναι δύσκολο, πως η σωστή σκέψη, η σωστή απόφαση, προϋποθέτει σωστές πληροφορίες. Κι όταν αυτές δεν υπάρχουν τι κάνουμε; Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι μια συνεχής διύλιση του εισερχόμενου ρεύματος των πληροφοριών.

Την αλήθεια είναι δύσκολο να τη βρούμε και ίσως να μην τη βρούμε ποτέ, αλλά τουλάχιστον δε θα είμαστε θύματα των πληροφοριών τις οποίες, σκόπιμα ή μη, διοχετεύουν για να μας κάνουν να κάνουμε αυτά που θέλουν άλλοι και όχι αυτά που θέλουμε εμείς.

Θα μου πείτε «εσύ διαφημιστής, που βγάζει το ψωμί του πείθοντας τον κόσμο, μας λες να μην πιστεύουμε τις διαφημίσεις;» Ναι σας λέω να μην πιστεύετε στις διαφημίσεις! Να διαβάσετε μια διαφήμιση, αλλά να την αντιμετωπίζετε με το πνεύμα τον σκεπτικισμού, που ξέρω πως ήδη έχετε απέναντι στη διαφήμιση. Να προσπαθείτε να καταλάβετε τι ακριβώς λέει αυτή η διαφήμιση και να μη βασίζεστε μόνο σε μια διαφήμιση για να αγοράσετε, να βλέπετε και τις διαφημίσεις των ανταγωνιστικών προϊόντων, να βλέπετε και το ίδιο το προϊόν, να ελέγχετε, να ρωτάτε ειδικούς και μετά να αγοράζετε.

Στην περίπτωση αυτή η διαφήμιση δεν είναι μόνο χρήσιμη στο σύστημα (όπου παίζει ένα βασικό ρόλο για την διακίνηση των αγαθών) είναι χρήσιμη και σε σας. Σας δίνει πληροφορίες. Σας βοηθάει να γνωρίσετε νέα προϊόντα, νέες ευκολίες.

Διασκευασμένο άρθρο του Νίκου Δήμου

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού, με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενό του (80-100 λέξεις)

Μονάδες 25

B.1. Σε κάθε πρόταση να σημειώσετε την ένδειξη ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ.

Ο συγγραφέας:

- α) Αμφισβητεί τη δυνατότητα του ανθρώπου ν' αντισταθεί στη διαφήμιση.
- β) Υποστηρίζει ότι η κατευθυνόμενη πληροφόρηση προσπαθεί να μας στερήσει την ελευθερία.
- γ) Υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος πείθεται από τη διαφήμιση μόνο όταν θέλει ο ίδιος.

- δ) Προτείνει να κρίνουμε και να αξιολογούμε τις διαφημίσεις.
 ε) Προτείνει τον περιορισμό των διαφημίσεων για την προστασία του ανθρώπου.

Μονάδες 10

B.2. " Εφόσον ζείτε σ' έναν ελεύθερο χώρο αν το θέλετε ενδομύχως."

Στο απόσπασμα παρουσιάζετε ένας επαγωγικός συλλογισμός με σχέση αιτίου – αποτελέσματος. Να αξιολογήσετε το επιχείρημα ως προς την ορθότητα. Πιο συγκεκριμένα να ελέγξετε αν το συμπέρασμα είναι έγκυρο εξετάζοντας εάν:

- α.** η αιτιώδης σχέση είναι λογική ή απλώς χρονολογική,
β. εάν οι αιτίες είναι επαρκείς και αναγκαίες,
γ. εάν γίνεται υπεραπλούστευση της σχέσης αιτίας – αποτελέσματος.

Μονάδες 7

B.3.α. Ενδομύχως, νηφαλιότητα, συγκατατίθεμαι, υποβάλλω, αντίσταση, διύλιση

Να δώσετε για την καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις του κειμένου μια συνώνυμη.

Μονάδες 6

B.3.β. υποσυνείδητος: Να σχηματίσετε δύο νέες λέξεις χρησιμοποιώντας στη θέση του α' συνθετικού (**υπο**) ένα άλλο συνθετικό.

Μονάδες 4

B.4. «Το βασικότερο πρόβλημα της κατευθυνόμενης πληροφόρησης είναι ότι προσπαθεί να μας στερήσει την ελευθερία να σκεπτόμαστε και να αποφασίζουμε εμείς, για λογαριασμό μας.»

Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο τον τρόπο με τον οποίο η διαφήμιση υπονομεύει την ελευθερία μας.

Μονάδες 8

Γ. Η Ένωση καταναλωτών της περιοχής σας οργανώνει μια εκδήλωση με θέμα της διαφήμιση και τις επιδράσεις της στη συμπεριφορά του καταναλωτή. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης αυτής να παρουσιάσετε μια εισήγηση σχετικά με τη στάση που πρέπει να τηρεί ο πολίτης ως δέκτης διαφημιστικών μηνυμάτων και ως καταναλωτής και τους τρόπους με τους οποίους θα μπορεί αυτή να διαμορφωθεί στα πλαίσια της οικογένειας και του σχολείου. Επίσης να προτείνετε τρόπους για την προστασία του πολίτη – καταναλωτή στα πλαίσια της υπεύθυνης πολιτείας και της διαφημιστικής δεοντολογίας. (500-600 λέξεις)

Μονάδες 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 4η

ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

- ☞ Καταναλωτισμός: Τάση για αγορά και κατοχή ολοένα και περισσότερων υλικών αγαθών. Ομολογημένη ή ανομολόγητη επιδίωξη του Κ είναι η κατάκτηση μιας υλικής ευδαιμονίας. Ο Κ εμπεριέχει μέσα του την υπερβολή, την υπέρβαση του μέτρου, την πλεονεξία και την ακρισία στην προσπάθεια απόκτησης των υλικών αγαθών. Πρόκειται για μια κοινωνικά καλλιεργημένη ροπή που σήμερα έχει μετατραπεί σε πολιτισμική νεύρωση.
- ☞ Υλικός ευδαιμονισμός: βιοθεωρία — αντίληψη, σύμφωνα με την οποία η ευτυχία βρίσκεται αποκλειστικά στη διαρκή αναζήτηση, κατοχή και απόλαυση των υλικών αγαθών.
- ☞ Κοινωνία της αφθονίας: κοινωνία όπου τα πάντα περιστρέφονται γύρω από την παραγωγή και κατανάλωση υλικών αγαθών, όπου έχουν θεοποιηθεί η ύλη, ο πλούτος και το χρήμα.

Η ιστορική του διαδρομή

Ο Κ. αναπτύχθηκε και καλλιεργήθηκε ως κοινωνική τάση κυρίως μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο και αποτελεί σύμφυτο χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Η βιομηχανική επανάσταση άνοιξε το δρόμο για τη μαζική παραγωγή προϊόντων και βεβαίως για τη μεγιστοποίηση των κερδών του επενδυσμένου κεφαλαίου στον τομέα μεταποίησης των αγαθών. Το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής στηρίζεται στο δίπολο παραγωγή — κατανάλωση και άρα δεν θα μπορούσε να αναπτυχθεί το πρώτο σκέλος, χωρίς παράλληλη ανάπτυξη του δεύτερου (κάτι που ολέθρια συνέβη με το οικονομικό κραχ του 1929). Έτσι από τη μία έγινε προσπάθεια για ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης των μαζών (με έμφαση στην ανάπτυξη της μεσαίας τάξης) και από την άλλη καλλιεργήθηκε η ανάγκη αγοράς και κατοχής ολοένα και περισσότερων υλικών αγαθών, μέσα από μηχανισμούς προσωπικής καταξίωσης, ατομικής ευτυχίας και κοινωνικής ανάδειξης. Οι άνθρωποι κατέληξαν σήμερα να είναι αυτό που έχουν, δηλαδή να αξιολογούνται και να χαρακτηρίζονται από την ποσότητα και την ποιότητα των αγαθών που διαθέτουν και όχι από την ποιότητα της προσωπικότητας που έχουν διαμορφώσει. Όλο αυτό βέβαια το άμετρο και άκριτο κυνήγι των υλικών αγαθών οδηγεί τα άτομα σε ακραίες και παράλογες συμπεριφορές, που έχουν τρομακτικό αντίκτυπο στην ποιότητα της ζωής, των σχέσεων και των ίδιων των ανθρώπων.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΥ

- ☞ Οι δομές του κυρίαρχου καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, που απαιτούν τη γρήγορη απορρόφηση, χρήση και σπατάλη των παραγόμενων προϊόντων, προκειμένου να παραχθούν νέα, που θα εξασφαλίσουν και άλλο πλούτο στον κεφαλαιούχο- επενδυτή κ.ο.κ.
- ☞ Η ιδεολογική κατίσχυση του υλικού ευδαιμονισμού, της αντίληψης ότι η ευτυχία του

ανθρώπου βρίσκεται στην κατοχή απεριόριστων υλικών αγαθών.

- ☞ Η εξέλιξη της τεχνολογίας που διευκόλυνε, ως μέσο, την παραγωγή περισσότερων και τελειότερων καταναλωτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα αυτά να γίνουν φθηνότερα και πιο ελκυστικά στους υποψήφιους αγοραστές.
- ☞ Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, η αύξηση του συσσωρευμένου και διακινούμενου κεφαλαίου είναι γεγονότα που οδήγησαν στη σχετική αύξηση των αποδοχών των εργαζομένων και άρα στην αύξηση της αγοραστικής τους δύναμης.
- ☞ Η διαφήμιση έγινε το μέσο για την μεγιστοποίηση των καταναλωτικών αναγκών και για τη δημιουργία νέων — πολλές φορές τεχνητών - αναγκών.
- ☞ Γενικότερα η ηθική — ανθρωπιστική κρίση της σύγχρονης εποχής, η αμφισβήτηση και απόρριψη των ηθικών αξιών. Σ' έναν κόσμο όπου κυρίαρχες αξίες είναι ο πλούτος και η ωμή δύναμη, που θα οδηγήσουν στην πολυπόθητη κατοχή των αγαθών, κάθε αίτημα σεμνότητας, ποιότητας και πνευματικότητας μοιραία περιθωριοποιείται και αντιμετωπίζεται σχεδόν ως γραφικό.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΥ

I. ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

- ☞ Υποβάθμιση της ποιότητας των κοινωνικών σχέσεων, υποταγή τους στη λογική και την ηθική του συμφέροντος, μετατροπή των ανθρώπων σε μέσο για την πραγματοποίηση σκοπών πλουτισμού και κατανάλωσης, εμπορευματοποίηση των κοινωνικών επαφών, ανταγωνισμός, ιδιοτέλεια, χρησιμοθηρία, ωφελιμισμός.
- ☞ Εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας όπως π.χ. βία, εγκληματικότητα. Τα άτομα εξωθούνται σε παραβατικές συμπεριφορές, προκειμένου να καλύψουν τις αδυσώπητες καταναλωτικές τους ανάγκες.
- ☞ Διεύρυνση του χάσματος ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς, όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων.
- ☞ Επιβάρυνση και καταστροφή του περιβάλλοντος, ρύπανση, μόλυνση από την παραγωγή και αχρήστευση των αγαθών.
- ☞ Ηθική κατάπτωση, επικράτηση καταναλωτικών προτύπων και κριτηρίων αξιολόγησης, εκτίμηση του ανθρώπου με βάση αυτό που έχει και όχι αυτό που είναι.
- ☞ Πολιτισμική ισοπέδωση, παραγκωνισμός των τεχνών, των επιστημών και των γραμμάτων.
- ☞ Υποβάθμιση της ιδιότητας του πολίτη, απουσία ενδιαφέροντος για τα κοινά.

II. ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ

- ☞ Αύξηση του χρόνου εργασίας, εξαφάνιση του ελεύθερου χρόνου, αποκτήνωση του ανθρώπου και αλλοτρίωση, προκειμένου να ικανοποιήσει τις καταναλωτικές ανάγκες του ιδίου, της οικογένειας κ.λπ.
- ☞ Η μείωση - εξάλειψη του ελεύθερου χρόνου συνεπάγεται περιορισμό του κοινωνικού και πνευματικού προσώπου του ανθρώπου, συναισθηματική και πνευματική ρηχότητα.
- ☞ Άγχος, ψυχολογική πίεση, αισθήματα, ματαιοπονίας, απαξίωσης και απογοήτευση.
- ☞ Αποχαλνωση και χειραγώγηση του ανθρώπου, μετατροπή του σε άνευ διερωτήσεων μανιακό της κατανάλωσης.
- ☞ Απώλεια της προσωπικής ελευθερίας, πνευματική και ψυχική υποδούλωση.
- ☞ Νεοπλουτισμός, ξιपाσιά, επίδειξη, κενότητα, ματαιοδοξία, πνευματική υποβάθμιση.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Όλες οι προτάσεις που μπορεί να υπάρξουν κινούνται στη σφαίρα περισσότερο του δεοντολογικού και λιγότερο του εφικτού. Ο Κ αποτελεί σήμερα μια δυσμενή μεν αλλά εδραιωμένη οικονομική πραγματικότητα, που αποτελεί το καύσιμο για το κυρίαρχο σύστημα παραγωγής. Έτσι, κάθε προσπάθεια αντιμετώπισής του, είτε προϋποθέτει την αναμόρφωση ολόκληρου του οικονομικού συστήματος είτε την πνευματική ανύψωση των ανθρώπων που το συντηρούν. Μέσα στα πλαίσια αυτά προτείνονται:

- ☞ Ορθολογικοποίηση της κατανάλωσης, στη βάση των πραγματικών ανθρώπινων αναγκών (καταναλωτική συνείδηση).
- ☞ Επαναπροσδιορισμός του συστήματος αξιών που καθορίζουν τη ζωή των ανθρώπων (Απομυθοποίηση της ευτυχίας που υπόσχονται τα διαφημιστικά μηνύματα > Η ευτυχία δεν εξαρτάται μόνο από την ικανοποίηση των υλικών αναγκών. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι πνευματικές και οι ψυχικές μας ανάγκες).
- ☞ Ενίσχυση της γενικής παιδείας των ατόμων, διαμόρφωση συνολικά σκεπτόμενων προσωπικοτήτων.
- ☞ Δικαιότερη κατανομή του παγκόσμιου πλούτου, ορθολογική διαχείριση των οικονομικών πόρων και του προσδοκώμενου πλούτου, από τους κεφαλαιούχους.
- ☞ Δημιουργία κανόνων λειτουργίας της διαφήμισης και έλεγχος της ασυδοσίας της.

Πώς θα διαμορφώσουμε καταναλωτική συνείδηση;

1. Συνειδητοποιώντας ότι ο καταναλωτισμός αποτελεί νοοτροπία που διαποτίζει το σύνολο σχεδόν των δραστηριοτήτων μας. Ο καταναλωτισμός διαμορφώνει τις αξίες, τους στόχους, την κοινωνική μας συμπεριφορά. Αντιμετωπίζοντας τον καταναλωτισμό, διαμορφώνουμε σταδιακά μία διαφορετική στάση ζωής.
2. Ελέγχοντας αν ένα προϊόν μάς είναι πραγματικά αναγκαίο ή απλώς κολακεύει τη ματαιοδοξία μας. Αυτός ο έλεγχος λειτουργεί ανασχετικά στην επέλαση των καταναλωτικών επιθυμιών.
3. Ιεραρχώντας τις ανάγκες μας: Ένας απλός κατάλογος των αγαθών που χρειαζόμαστε, μπορεί να προστατεύσει από την αδηφάγο καταναλωτική μας διάθεση.
4. Εξετάζοντας προσεκτικά τις προδιαγραφές και τα συστατικά των προϊόντων που πρόκειται να αγοράσουμε. Έτσι προστατεύουμε την υγεία μας και δεν επιβαρύνουμε τον οργανισμό μας με συντηρητικά ή βλαβερές ουσίες.
5. Αξιολογώντας αν η τιμή ενός προϊόντος ανταποκρίνεται στην ποιότητά του.
6. Χρησιμοποιώντας προϊόντα και συσκευασίες που μπορούν να ανακυκλωθούν και είναι φιλικά προς το περιβάλλον.

Ποιοι παράγοντες μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση καταναλωτικής συνείδησης;

1. **Η οικογένεια:** Μπορεί να περιορίσει την παθητική τηλεθέαση του παιδιού. Έτσι, θα εκτίθεται λιγότερο στα καταναλωτικά μηνύματα. Οι γονείς μάλιστα μπορούν να προσφέρουν ποικίλα ερεθίσματα στο παιδί, ώστε να δραστηριοποιηθεί και να ξεπεράσει την πλήξη του ελεύθερου χρόνου, που συχνά το οδηγεί στην παθητική τηλεθέαση. Επιπλέον, οι γονείς πρέπει να αντιστέκονται στα ατελείωτα «θέλω» του παιδιού, ακόμη κι αν γίνονται δυσάρεστοι.
2. **Το σχολείο:** Μπορεί να ευαισθητοποιήσει τους νέους στα θέματα της υπερκατανάλωσης.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**ΚΕΙΜΕΝΟ 1°****Κοινωνία της αφθονίας**

Επιτακτική σήμερα προβάλλει η ανάγκη για κατάκτηση και διατήρηση μιας υψηλής ποιότητας ζωής. Επειδή μπήκαμε αργά στον κόσμο της τεχνικής κι αποκτήσαμε καθυστερημένα ό,τι αγαθά αυτός εξασφαλίζει, είναι δικαιολογημένο να πέφτουμε σε μια σειρά από συγχύσεις.

Η βασικότερη σύγχυση είναι ότι πιστεύουμε ότι το αυτοκίνητο, η τηλεόραση, οι χίλιες δυο ηλεκτρικές συσκευές μας εξασφαλίζουν ποιότητα ζωής.

Τώρα που η δίψα γι' αυτά τα πράγματα έχει σε μεγάλο βαθμό ικανοποιηθεί κι άρχισαν να εμφανίζονται σημάδια κορεσμού, είμαστε υποχρεωμένοι ν' αναθεωρήσουμε τις αντιλήψεις μας αυτές.

Τα αντικείμενα, οι επιτεύξεις της τεχνολογίας αποτελούν προϋποθέσεις για μια ανώτερη ποιότητα ζωής όταν και εφ' όσον χρησιμοποιούνται ορθολογικά και προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των όρων ζωής ώστε να μένει στον άνθρωπο και περισσότερος χρόνος και καλύτερη διάθεση για ν' ασχοληθεί με κάτι ουσιαστικότερο. Από τη στιγμή όμως, που χωρίς να το καταλαβαίνουμε υποδουλωνόμαστε στ' αντικείμενα κι υπάρχουμε γι' αυτά, η ζωή μας φτωχαίνει, δεν πλουτίζει. Καταντάμε να ζούμε με το άγχος της απόκτησης πραγμάτων και φυραίνουν οι ανθρώπινες σχέσεις μας, εξαφανίζονται σιγά-σιγά πολύτιμες ανθρώπινες αξίες, εκφράσεις και εκδηλώσεις, που αυτές και μόνο αυτές, δίνουν τη βάση και το θεμέλιο για την ανάπτυξη μιας ανώτερης ποιότητας ζωής.

Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει σήμερα, που έχουμε τόσα και τόσα πράγματα που μας έλειπαν στο παρελθόν, να πλήττουμε όσο ποτέ, να είμαστε τόσο αδιάφοροι, τόσο αλλοτριωμένοι, τόσο αποξενωμένοι ο ένας από τον άλλο. Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει η ευημερία μας να μην συνοδεύεται με αντίστοιχη πνευματική ανάπτυξη και ψυχική ολοκλήρωση. Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει να αποδυναμώνεται και φθείρεται ό,τι δεν είναι στενά ατομικό και κάθε μορφή γνήσιας και αυθόρμητης συλλογικότητας έχει σχεδόν εξαφανιστεί.

Μας δίνει αλήθεια ο κόσμος αυτός των πάμπολλων αντικειμένων, που αγοράζουμε για μας ή χαρίζουμε στους άλλους ή χαρίζουν εκείνοι σε μας μια πλουσιότερη αίσθηση ζωής; Γίνεται η ζωή μας ανθρωπινότερη και ουσιαστικότερη;

Μέσα σε μια φρενίτιδα "νεωτερισμού" ξεχάσαμε την αξία της ανθρώπινης χειρονομίας κι επικοινωνούμε με δώρα, "αποδεικτικά" των καλών μας αισθημάτων και προθέσεων εκεί, που μια γνήσια επαφή έχει πια εκλείψει. Εκείνο, που τελικά αποδεικνύουμε είναι βέβαια ότι είμαστε άνθρωποι "φτιαγμένοι" κι "επιτυχημένοι", επομένως σε θέση να κάνουμε δώρα ανάλογα με τη θέση μας.

Άλλο αν γι' αυτή την "επιτυχία" δεν μας μένει χρόνος να διαβάσουμε ένα βιβλίο, να χαρούμε ένα λουλούδι, να καλλιεργήσουμε μια γλάστρα.

Η σιωπή, η έλλειψη επικοινωνίας απλώνεται ανάμεσά μας όλο και περισσότερο και το κενό που δημιουργείται προσπαθούμε να το καλύψουμε μ' έναν ανταγωνισμό καταναλωτικής επίδειξης κι απλοχεριάς εκεί όπου πραγματική αρχοντιά και ουσιαστικός σεβασμός του άλλου έχουν πια χαθεί.

Στεκόμαστε βουβοί και παθητικοί μπροστά στην τηλεόραση και δεχόμαστε κάθε ανόητη φαντασμαγορία, κάθε ηλίθιο φιλμ και κάθε ασυνάρτητο "σόου" σαν ευχαρίστηση. Οι έμποροι του ελεύθερου χρόνου σερβίρουν αποβλακωτικά "υπερθεάματα", που μας φαίνονται διασκεδαστικά,

επειδή ξεμάθαμε να επικοινωνούμε φυσιολογικά και νιώθουμε την απειλή της πλήξης και της μοναξιάς να μας κυκλώνει από παντού.

Σημεία των καιρών, ενδεικτικά μιας γιγάντιας πολιτιστικής κρίσης κι ενός γενικευμένου κλίματος παρακμής. Αναμφισβήτητα, και το τίμημα, που πληρώνει ο καθένας μας ατομικά και η κοινωνία στο σύνολό της είναι πολύ μεγάλο για να μπορέσει ν' αγνοηθεί. Από κάπου πρέπει ν' αρχίσει η αντίδραση προς αυτή την καθολική πορεία εκχυδαϊσμού και αλλοτρίωσης, που χαρακτηρίζει την εποχή μας.

Οι νέοι και οι σκεπτόμενοι άνθρωποι είναι η ελπίδα. Οι νέοι, γιατί διατηρούν μέσα τους ζωντανό το όνειρο και τη μεγάλη προσδοκία και δεν έχουν ακόμα παραιτηθεί ούτε συμβιβαστεί, και οι σκεπτόμενοι, γιατί αρνούνται τη θυσία των γνήσιων ανθρώπινων αξιών στο Μολώχ της καταναλωτικής "ευδαιμονίας".

Διασκευή κειμένου από το βιβλίο του Βασίλη Φίλια: "Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις"

Ασκήσεις

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά και χωρίς δικά σας σχόλια το περιεχόμενο του κειμένου "Κοινωνία της αφθονίας" σε 80-100 λέξεις.

A2. Για καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να γράψετε το γράμμα αρίθμησης της πρότασης και δίπλα την ένδειξη **Σωστό** ή **Λάθος** σύμφωνα με το νόημα του κειμένου.

α) Είναι σύγχυση να πιστεύουμε πως το αυτοκίνητο εξασφαλίζει ποιότητα ζωής.

β) Τα δώρα αποδεικνύουν συνήθως τα καλά μας αισθήματα.

γ) Ο επιτυχημένος άνθρωπος σήμερα δεν έχει χρόνο να διαβάσει ένα βιβλίο ή να χαρεί ένα λουλούδι.

δ) Τα "αποβλακωτικά υπερθεάματα" είναι διασκεδαστικά.

ε) Η ελπίδα του αύριο είναι οι νέοι και οι σκεπτόμενοι άνθρωποι.

B1. Να εξηγήσετε τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου των ρημάτων από το συγγραφέα.

B2. Να δώσετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

πολύτιμες-ευχαρίστηση-βελτίωση-θεμέλιο-έλλειψη

B3. Να εντοπίσετε στο κείμενο μέσα πειθούς που παραπέμπουν στην επίκληση στο συναίσθημα.

Γ. **«Ακριβώς γι' αυτό συμβαίνει η ευημερία μας να μην συνοδεύεται με αντίστοιχη πνευματική ανάπτυξη και ψυχική ολοκλήρωση»:** να αναπτύξετε το νόημα του αποσπάσματος σε μια παράγραφο 80-90 λέξεων.

Δ. Σε μια σχολική εκδήλωση πρόκειται να εκθέσετε τις απόψεις σας για τις επιπτώσεις της κοινωνίας της αφθονίας και του καταναλωτισμού στο σύγχρονο άνθρωπο αλλά και να υποδείξετε τη στάση που πρέπει να κρατήσουν οι νέοι άνθρωποι απέναντι στο φαινόμενο αυτό. Το κείμενο που θα συντάξετε να περιέχει 500-600 λέξεις.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2°

Κείμενο

Καταναλωτισμός ή Αειφορία;

Ο καταναλωτισμός δεν είναι απλά ο τρόπος ζωής κάποιων κακομαθημένων ή εύπορων ατόμων και κοινωνικών ομάδων που «καταναλώνουν άρα υπάρχουν». Ούτε είναι μόνο η βασική παράμετρος του κεφαλαιοκρατικού συστήματος. Με την υλιστική νοοτροπία, τα εμπορεύματα μετατρέπονται σε αντικείμενα λατρείας και στη συνέχεια η δύναμη αυτών των αντικείμενων μεταφέρεται στον καταναλωτή-κάτοχό τους. Έτσι, μέσω της διαδικασίας αυτής ο καταναλωτισμός επιδιώκει τη συνεχή ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Ο καταναλωτισμός είναι ουσιαστικά το σημερινό καθολικό πολιτισμικό πρότυπο της ανθρωπότητας, συμπεραίνει το Ινστιτούτο Worldwatch στην έκθεση «Κατάσταση του Κόσμου 2010. Ο Πολιτισμός μας σε Μετάβαση: Από τον Καταναλωτισμό στην Αειφορία¹». Εκεί ορίζεται ο καταναλωτισμός ως ένας πολιτισμικός προσανατολισμός που οδηγεί τους ανθρώπους να βρίσκουν νόημα, ευχαρίστηση και καταξίωση κυρίως μέσα από όσα αυτοί καταναλώνουν. Κι αυτό συμβαίνει για να ικανοποιούν ανάγκες κατά κανόνα τεχνητές.

Ο καταναλωτισμός αποτελεί το πολιτισμικό υπόβαθρο του προβλήματος των μεγάλων κρίσεων που εξελίσσονται πάνω από τα κεφάλια μας, της οικονομικής, της περιβαλλοντικής, της ενεργειακής, της διατροφικής κρίσης και της παγκόσμιας φτώχειας. Η υπερκατανάλωση αγαθών συνυπάρχει με την πείνα και τη φτώχεια και οδηγεί σε όλο και μεγαλύτερη σπάταλη πόρων και μεγαλύτερη παραγωγή αποβλήτων. Η διαχείριση των προβλημάτων αυτών γίνεται κάθε μέρα και πιο δύσκολη ακόμα και στο επίπεδο μιας μικρής πόλης.

Όντας συστατικό στοιχείο όλων των κοινωνιών ο καταναλωτισμός, απέκτησε τα τελευταία χρόνια κυρίαρχη θέση στη ζωή μας. Οι κυρίαρχες ελίτ² σε πολιτικό επίπεδο τον χρησιμοποίησαν ως μέσο χειραγώγησης, ως δείκτη ευημερίας αλλά και ως μοντέλο ανάπτυξης. Οι προοδευτικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στο χώρο της πολιτικής αλλά και της πνευματικής ζωής ουσιαστικά ουδέποτε άσκησαν σοβαρή κριτική στον καταναλωτισμό. Επέλεξαν αυτή τη στάση, γιατί ασφαλώς ασπάστηκαν τον πολιτισμικό αυτόν προσανατολισμό. Από την άλλη αγνόησαν την εκμετάλλευση του Τρίτου Κόσμου και

φοβήθηκαν το πολιτικό κόστος. Δεν είδαν όμως τη φάκα γύρω από το τυρί: ο καταναλωτισμός έπληξε το ηθικό και ιδεολογικό οπλοστάσιο του ανθρώπου με τρόπο καίριο και άμεσο ενώ ταυτόχρονα διέλυσε τους ιστούς κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης.

Είναι καιρός να συνομολογήσουμε πως δεν αρκούν οι τεχνολογικές, οικονομικές και πολιτικές αναδιαρθρώσεις για να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα της οικονομικής κρίσης, της παγκόσμιας φτώχειας και της οικολογικής καταστροφής. Είναι αναγκαία μια σχεδιασμένη προσπάθεια για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας μας από τον καταναλωτισμό και την οικονομική μεγέθυνση στην αειφορία. Και αποτελεί άποψή μου ότι οι παιδευτικές δυνάμεις της τοπικής και παγκόσμιας κοινωνίας οφείλουν να αντιμετωπίσουν τον άνθρωπο όχι αποσπασματικά, μόνο ως πολιτική και οικονομική οντότητα, αλλά ως πολύπλευρη ύπαρξη που επιδιώκει την ευτυχία σε μια βιώσιμη κοινωνία.

Τάκης Παπαθεοδωρόπουλος (κείμενο από τον διαδικτυακό τόπο www.inews.gr, 9.1.2011, ελαφρώς διασκευασμένο)

¹αειφορία: συνεχής ανάπτυξη

²ελίτ: ομάδα προνομιούχων και ευνοημένων ανθρώπων, οι ολίγοι και εκλεκτοί

Παρατηρήσεις

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του άρθρου σε δικό σας κείμενο 90-110

λέξεων.

(μονάδες 25)

B1. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων την άποψη: « ... ο καταναλωτισμός έπληξε το ηθικό και ιδεολογικό οπλοστάσιο του ανθρώπου με τρόπο καίριο και άμεσο ενώ ταυτόχρονα διέλυσε τους ιστούς συνοχής και αλληλεγγύης. » (3η παραγρ.).

(μονάδες 12)

B.2.α. Να προσδιορίσετε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συντάκτης στη δεύτερη (2η) παράγραφο του κειμένου (Ο καταναλωτισμός αποτελεί ... στο επίπεδο μιας μικρής πόλης). Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 8)

B.2.β. Να αιτιολογήσετε τη χρήση εισαγωγικών σε όποια σημεία της πρώτης (1η) παραγράφου χρησιμοποιούνται.

(μονάδες 5).

B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις, χωρίς να αλλάζει το νόημα του κειμένου: **αποτελεί, διαχείριση** (2η§), **καίριο** (3η§), **συνομολογήσουμε, οντότητα** (4η§).

(μονάδες 10)

Γ. Το σχολείο σου με αφορμή τις επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης στους πολίτες και τις κοινωνίες, τη γενίκευση της φτώχειας και την αύξηση της ανεργίας, διοργανώνει ημερίδα με θέμα «Κατανάλωση και οικονομική κρίση». Ως πρόεδρος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου συντάσσεις κείμενο 500-600 λέξεων το οποίο θα εκφωνήσεις κατά τη διάρκεια της. Σε αυτό αναφέρεσαι στις επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον ατομικό και τον συλλογικό βίο. Επίσης, αναφέρεσαι στους φορείς οι οποίοι θα μπορούσαν να μεταδώσουν καταναλωτική αγωγή στους νέους.

(μονάδες 40)

ΕΝΟΤΗΤΑ 5^η**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ****Α. ΘΕΩΡΙΑ**

Πρόκειται για το σύνολο των θεσμικών και νομικών διαδικασιών, μέσα από τις οποίες τα Ευρωπαϊκά κράτη προσπαθούν να λειτουργήσουν ως ενιαία οντότητα, με δική της έκφραση στο σύγχρονο κόσμο. Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο οικονομικός και πολιτικός οργανισμός των ευρωπαϊκών χωρών, μία οργάνωση συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα για τα Ευρωπαϊκά κράτη.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Θέατρο δύο παγκοσμίων πολέμων η Ευρώπη αιματοκυλίστηκε στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα και οπισθοδρόμησε από κάθε άποψη. Ηγέτες των Ευρωπαϊκών κρατών με διορατικότητα και αποφασιστικότητα είδαν την ενοποίηση ως τη μοναδική λύση για επιβίωση και ευημερία των λαών τους, μέσα στο μεταπολεμικό σκηνικό του Ψυχρού Πολέμου. Έτσι προχώρησαν στην άρθρωση θεσμών και διαδικασιών, οικονομικού τύπου αρχικά, με απώτερο σκοπό την πολιτική ενοποίηση. Στην πορεία αυτή υπήρξαν τα ακόλουθα στάδια:

1. Ευρωπαϊκή Κοινοπραξία Χάλυβα και Άνθρακα το 1951
2. Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Μέλη της 6 χώρες: Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Βέλγιο
3. Πρώτη διεύρυνση το 1973: Βρετανία, Δανία, Ιρλανδία
4. Δεύτερη διεύρυνση το 1981: είσοδος της Ελλάδας
5. Τρίτη διεύρυνση το 1986: είσοδος Ισπανίας και Πορτογαλίας
6. Τέταρτη διεύρυνση το 1995: Αυστρία, Σουηδία, Φινλανδία
7. Πέμπτη διεύρυνση το 2003: 10 νέες χώρες ανάμεσα στις οποίες η Κύπρος, η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Πολωνία κ.λπ
8. Σήμερα η Ευρώπη των 25 κρατών — μελών αγωνίζεται να αρθρώσει το δικό της λόγο στο παγκόσμιο πολιτικό και οικονομικό σκηνικό, δίχως να το καταφέρνει πάντα, αφού δεν έχουν προχωρήσει οι διαδικασίες πολιτικής ενοποίησης και ακόμη είναι μεγάλο το δημοκρατικό έλλειμμα που παρουσιάζεται στις δομές και τη λειτουργία της.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

- ⇒ Τελωνειακή ένωση και διαμόρφωση ενιαίας κοινής αγοράς
- ⇒ Άσκηση κοινής αγροτικής πολιτικής
- ⇒ Ελευθερία διακίνησης κεφαλαίων και ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας σε οποιαδήποτε χώρα της Ένωσης
- ⇒ Δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης και εργασίας Συντονισμός της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, καθιέρωση κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος
- ⇒ Υποβολή της οικονομικής ανάπτυξης των καθυστερημένων περιοχών της κοινότητας
- ⇒ Ολοκλήρωση της πολιτικής ένωσης με κατάργηση των συνόρων, εφαρμογή κοινού Ευρωπαϊκού Συντάγματος, εναρμόνιση της νομοθεσίας και διαμόρφωση κοινής εξωτερικής πολιτικής

ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

- ⇒ Ενισχύεται η ελληνική οικονομία με κοινοτικούς πόρους, προκειμένου να συγκλίνει με τις οικονομίες των ανεπτυγμένων κρατών-μελών.
- ⇒ Δημιουργία διαρθρωτικών αλλαγών και υποδομών
- ⇒ Διευρύνεται η αγορά πώλησης και απορρόφησης των ελληνικών προϊόντων.
- ⇒ Αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις νέες απαιτητικές οικονομικές συνθήκες
- ⇒ Ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος μέσα από το καθεστώς των επιδοτήσεων
- ⇒ Ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών, κατάργηση των δασμών, άνοδος του βιοτικού επιπέδου
- ⇒ Βελτίωση των συνθηκών εργασίας, εναρμόνιση της εργατικής νομοθεσίας με τις αντίστοιχες του κράτους προνοίας των άλλων ευρωπαϊκών κρατών
- ⇒ Ενίσχυση του τουριστικού τομέα, χάρη στην αλληλογνωριμία και τη σύσφιγξη των σχέσεων της χώρας με την ευρωπαϊκή οικογένεια
- ⇒ Διευκόλυνση των συναλλαγών με τη χρήση του κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος

II. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

- ⇒ Εξωστρέφεια της χώρας και των Ελλήνων, αποτροπή απομόνωσης και επαρχιωτισμού
- ⇒ Αύξηση της αυτοαντίληψης των Ελλήνων, ενίσχυση της αυτογνωσίας μέσα από την επαφή, τη σύγκριση και τη διαφορετικότητα
- ⇒ Καταπολέμηση των στερεοτύπων, των προκαταλήψεων, του ρατσισμού και του εθνικισμού, μέσα από τη γνωριμία με το άλλο και διαφορετικό
- ⇒ Δημιουργία φιλελεύθερου και ανθρωπιστικού ευρωπαϊκού δικαίου στο οποίο μπορεί να καταφύγει ο πολίτης που νιώθει ότι αδικείται από τα εθνικά δικαστήρια, κυρίως στις διαφορές του με το κράτος.

III. ΠΟΛΙΤΙΚΑ

- ⇒ Μεγιστοποίηση της ασφάλειας από την ένταξη της χώρας σ' έναν ισχυρό οικονομικό και πολιτικό οργανισμό
- ⇒ Περιορισμός — εξουδετέρωση εξωτερικών κινδύνων και απειλών
- ⇒ Ισχυροποίηση της ελληνικής φωνής στα διεθνή φόρα, βελτίωση της θέσης της Ελλάδας στο διεθνή συσχετισμό δυνάμεων
- ⇒ Διασφάλιση, εδραίωση και εμπέδωση της δημοκρατίας και των θεσμών, εφόσον κάτι τέτοιο αποτελεί απαραίτητο όρο για τη συμμετοχή στην Ε.Ε.
- ⇒ Παραμερισμός της πολιτικής παθογένειας του παρελθόντος, ωρίμανση και υπευθυνότητα του πολιτικού συστήματος

IV. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

- ⇒ Επαφή των Ελλήνων με άλλους λαούς, πολιτισμούς και κουλτούρες, διεύρυνση και γονιμοποίηση του ελληνικού πνεύματος
- ⇒ Προώθηση των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών, εκσυγχρονισμός της εκπαίδευσης
- ⇒ Διεύρυνση των χώρων προβολής της ελληνικής καλλιτεχνικής δημιουργίας

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ

- ⇒ Η συνεργασία και συνύπαρξη μέσα στα πλαίσια της Ε.Ε. ευνοεί συνήθως τους μεγάλους και ισχυρούς, οι οποίοι επεκτείνουν τη σφαίρα οικονομικής και πολιτικής επιρροής τους. Κίνδυνος «δορυφοροποίησης» της χώρας

- ⇒ Περιορίζεται ή και αίρεται εκ των πραγμάτων η εθνική κυριαρχία. Απειλή των εθνικών συμφερόντων, όταν οι εταίροι δεν κατανοούν εθνικές και ιστορικές ιδιαιτερότητες π.χ. «Μακεδονικό»
- ⇒ Η Ε.Ε. γίνεται μηχανισμός προώθησης και επιβολής των συμφερόντων των ισχυρών, σε πολιτικό ή οικονομικό επίπεδο. Πιθανότητες για δημιουργία σχέσεων εξάρτησης και υποταγής προς τα μικρότερα και περισσότερο αδύναμα κράτη
- ⇒ Ακύρωση - περιορισμός των δυνατοτήτων για άσκηση μιας πιο ευέλικτης οικονομικής πολιτικής που θα λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες και ανάγκες των εθνικών οικονομιών (βλ. Σύμφωνο Σταθερότητας)
- ⇒ Μέσα στην Ε.Ε. υπάρχει τρομερό δημοκρατικό έλλειμμα. Δεν αποφασίζουν οι ίδιοι οι ευρωπαϊκοί λαοί μέσα από θεσμούς όπως το Ευρωκοινοβούλιο, αλλά τα συμβούλια των υπουργών και των πρωθυπουργών, καθώς και η «γραφειοκρατία των Βρυξελλών»
- ⇒ Απειλή της πολύτιμης διαφορετικότητας και των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων κάθε λαού, πολιτισμική ισοπέδωση και ομοιομορφία μέσα από τον ενστερνισμό - επικράτηση ενός μοντέλου ζωής, σκέψης και συμπεριφοράς. Κίνδυνος αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας και συνείδησης
- ⇒ Περιθωριοποίηση - περιορισμός των εθνικών γλωσσών και ιδιαίτερα των λιγότερο διαδεδομένων, όπως η Ελληνική

ΤΡΟΠΟΙ - ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

- ⇒ Εγκαθίδρυση σχέσεων ισοτιμίας και αλληλοσεβασμού ανάμεσα στα κράτη-μέλη, με τη διαμόρφωση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για τα όργανα της κοινότητας
- ⇒ Σεβασμός των εθνικών πολιτισμών και μέτρα στήριξης της διαφορετικότητας. Αναγνώριση και χρήση όλων των γλωσσών κατά την προώθηση της ενοποίησης
- ⇒ Βάθεμα και ουσίωση του πνεύματος της δημοκρατίας, κατά τη λήψη αποφάσεων στο εσωτερικό της κοινότητας. Αναβάθμιση του ρόλου του Ευρωκοινοβουλίου και δημιουργία Ευρωπαϊκού Συντάγματος με παραμερισμό των σκοπιμοτήτων και των μικροπολιτικών υπολογισμών
- ⇒ Ενδυνάμωση της εθνικής παιδείας, καλλιέργεια της γλώσσας. Διαμόρφωση μορφωμένων ανθρώπων και όχι ημιμαθών, φανατικών και πλεγματικών
- ⇒ Καταπολέμηση των πλεγμάτων κατωτερότητας και των συνδρόμων νεοπλουτισμού και επαρχιωτισμού, που εμφανίστηκαν με τη βίαιη αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας
- ⇒ Απαλλαγή από την ξеноμανία, επαφή με το ξενικό στη βάση μιας ισότιμης σχέσης
- ⇒ Αξιοποίηση της παράδοσης, του πλούτου των εμπειριών και των σχημάτων που κληροδότησαν οι παλαιότεροι

Νέοι και Ενωμένη Ευρώπη: τα πιθανά οφέλη

► Η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ε είναι ένα τολμηρό βήμα με ποικίλες προοπτικές σε ένα πλήθος τομέων (οικονομική οργάνωση / αγορά εργασίας – πολιτική συνεργασία – εκπαίδευση – διαπολιτισμικές επαφές κ.ο.κ) που όλο και διευρύνονται καθώς η ενοποίηση βαθαίνει με το πέρασμα του χρόνου και τη συνεχή σύσφιγξη των σχέσεων μεταξύ των Ευρωπαίων φίλων. Μπορούν όμως ειδικότερα οι νέοι μας, μια ομάδα ιδιαίτερα ευαίσθητη και αξιοπρόσεκτη, να κερδίσουν από τη συνεργασία αυτή;

► Ποικίλα τα **οφέλη** και των νέων, αρκεί να ενημερωθούν και να δραστηριοποιηθούν κατάλληλα:

1. Αυξάνονται οι προσφερόμενες θέσεις εργασίας εφόσον οι νέοι κάθε χώρας-μέλους πλέον δεν περιορίζονται στο ν' αναζητήσουν δουλειά μόνο στο δικό τους τόπο, και ανοίγονται νέες προοπτικές για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.
2. Με το δικαίωμα ψήφου από τα 18 τους οι νέοι συναποφασίζουν και για την επιλογή των αντιπροσώπων τους στο Ευρωκοινοβούλιο.
3. Με την πλούσια εμπειρία που υπάρχει στο εξωτερικό γύρω από τα εκπαιδευτικά συστήματα ανταλλάσσουν ιδέες – συμμετέχουν σε προγράμματα – επικοινωνούν με τους Ευρωπαίους 'συμμαθητές' ή 'συμφοιτητές' τους.
4. Διδάσκονται ξένες γλώσσες, ταξιδεύουν ευκολότερα και γνωρίζουν τους άλλους τόπους, αποκτούν ανθρωπιστική κουλτούρα, σέβονται τη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα – που είναι η αδήριτη πραγματικότητα των καιρών μας – ευαισθητοποιούνται σε ποικίλους τομείς κοινωνικού ενδιαφέροντος και προβληματισμού όπως τουρισμός, μέριμνα για το περιβάλλον, κοινωνικά κινήματα κ.ά.
5. Έρχονται σε επαφή με τις νέες τεχνολογίες και με τις ποικίλες εξελίξεις στην επιστημονική έρευνα – αποκτούν εργασιακή εμπειρία – διευρύνεται το πνεύμα τους – γίνονται πιο πρακτικοί μέσα από τον υγιή ανταγωνισμό.
6. Οικειώνονται με την Τέχνη και τα μοντέρνα ρεύματα, αποκτούν νέα ενδιαφέροντα και πρωτοποριακές ιδέες.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Οι νέοι μας μπορούν να εκμεταλλευθούν τις προσφερόμενες ευκαιρίες και ερεθίσματα, τα Ευρωπαϊκά κράτη, ωστόσο, απαιτούν αυξημένα τυπικά προσόντα για την κατάληψη πολλών και σημαντικών θέσεων εργασίας ⇒ η Ενοποίηση είναι και μία πρόκληση ταυτόχρονα για να προβάλλουμε προς τα έξω την αξιοσύνη μας ως Έλληνες αλλά και τις εθνικές μας αξίες!

► Οι νέοι της χώρας μας ανοίγουν τους ορίζοντές τους μέσα από την επαφή με την Ευρώπη. Αν ανταποκριθούν στην προοπτική αυτή θετικά, μπορούν να έχουν μία δυναμική παρουσία σ' έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει – εξελίσσεται – προοδεύει αλλά και να προωθήσουν τις ελληνικές ιδέες διεθνώς!

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1^ο

Η ενότητα του ευρωπαϊκού πολιτισμού

Με τον όρο «πολιτισμός» εννοώ πρώτα απ' όλα αυτό που εννοούν οι ανθρωπολόγοι: τον τρόπο ζωής ενός λαού που ζει στον ίδιο τόπο. Ο πολιτισμός αυτός φανερώνεται στις τέχνες του, στο κοινωνικό του σύστημα, στα ήθη κι έθιμά του, στη θρησκεία του. Όλα αυτά, ωστόσο, αν προστεθούν μαζί, δε φτιάχνουν τον «πολιτισμό», παρόλο που συχνά, για ευκολία, το παίρνουμε αυτό για δεδομένο. Είναι μονάχα τα μέρη που προκύπτουν απ' την ανατομία του πολιτισμού, όπως τα μέρη του ανθρώπινου σώματος. Αλλά όπως ο άνθρωπος είναι κάτι παραπάνω από συναρμολόγηση των κομματιών που αποτελούν το σώμα του, έτσι κι ένας πολιτισμός είναι κάτι περισσότερο από συνάθροιση τεχνών, εθίμων και θρησκευτικών πεποιθήσεων. Όλα αυτά επιδρούν το ένα σ' άλλο και, για να καταλάβει κανείς καλά ένα απ' αυτά, πρέπει να καταλάβει κι όλα τ' άλλα.

Είναι, βέβαια, φανερό πως ενότητα πολιτισμού υπάρχει όταν οι άνθρωποι ζουν μαζί και μιλούν την ίδια γλώσσα: γιατί το να μιλούν την ίδια γλώσσα σημαίνει πως σκέφτονται, αισθάνονται και συγκινούνται κάπως διαφορετικά από τους ανθρώπους που χρησιμοποιούν μια γλώσσα διαφορετική. Όμως οι πολιτισμοί των διαφόρων λαών αλληλοεπηρεάζονται πραγματικά: στον κόσμο του μέλλοντος, κάθε κομμάτι της γης φαίνεται πως θα επηρεάζει όλα τ' άλλα. Έχω υποστηρίξει ότι οι πολιτισμοί των διαφόρων χωρών της Ευρώπης άντλησαν, στο παρελθόν, πολύ μεγάλο όφελος από την επίδραση που είχε ο ένας στον άλλο. Ο πολιτισμός μιας χώρας που απομονώνεται θεληματικά, ή ο πολιτισμός μιας χώρας που βρίσκεται αποκομμένη από άλλες, από συνθήκες που δεν μπορεί να ελέγξει, πάσχει απ' αυτή την απομόνωση. Αλλά και η χώρα που παίρνει τον πολιτισμό από άλλες, χωρίς τίποτε να' χει να δώσει γι' αντάλλαγμα, και η χώρα που προσπαθεί να επιβάλει τον πολιτισμό της σε μια άλλη, χωρίς να δέχεται τίποτε γι' αντάλλαγμα, θα υποφέρουν, κι οι δυο, απ' αυτή την έλλειψη αμοιβαιότητας.

Η ενότητα του πολιτισμού, αντίθετα με την ενότητα στην πολιτική οργάνωση, δεν απαιτεί να είμαστε όλοι αφοσιωμένοι σε μια και μόνη αρχή: εννοείται ότι θα υπάρχει ποικιλία από αρχές. Είναι λαθεμένη η άποψη ότι το μοναδικό καθήκον που έχει το άτομο είναι το καθήκον απέναντι στο Κράτος· είναι ασύλληπτο να υποστηρίξει κανείς ότι το υπέρτατο καθήκον όλων των ατόμων θα 'πρεπε να είναι απέναντι σ' ένα Υπερ-Κράτος. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα για το τι εννοώ λέγοντας ποικιλία από αρχές. Κανένα πανεπιστήμιο δε θα έπρεπε να είναι μονάχα ένα εθνικό ίδρυμα, ακόμη κι αν επιχορηγείται από το κράτος. Τα πανεπιστήμια της Ευρώπης θα έπρεπε να έχουν κοινά ιδεώδη, θα έπρεπε να έχουν κοινές υποχρεώσεις μεταξύ τους. Θα έπρεπε να είναι ανεξάρτητα από τις κυβερνήσεις των χωρών όπου βρίσκονται. Δε θα έπρεπε να είναι ιδρύματα για την εκπαίδευση στελεχών μιας επιδέξιας γραφειοκρατίας, ή για την κατάρτιση επιστημόνων με σκοπό να ξεπεράσουν τους επιστήμονες του εξωτερικού· θα έπρεπε να φροντίζουν για τη διατήρηση της μάθησης, για την αναζήτηση της αλήθειας και – στο μέτρο που οι άνθρωποι είναι ικανοί γι' αυτό – για την επίτευξη σοφίας.

Η τελευταία μου έκκληση είναι για τους ανθρώπους των γραμμάτων της Ευρώπης, που έχουν ιδιαίτερη ευθύνη για τη διατήρηση και τη διάδοση του κοινού πολιτισμού μας. Μπορεί να έχουμε ολότελα διαφορετικές πολιτικές απόψεις: η κοινή μας ευθύνη είναι να διατηρήσουμε τον κοινό μας πολιτισμό αμόλυντο από πολιτικές επιρροές. Δεν είναι θέμα συναισθημάτων: δεν έχει τόσο σημασία αν αρέσουμε ο ένας στον άλλο, ή αν επαινούμε ο ένας τα έργα του άλλου. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι πρέπει να αναγνωρίζουμε τη σχέση που έχουμε μεταξύ μας και την αμοιβαία εξάρτησή μας.

(Διασκευή από το δοκίμιο του Τ.Σ.Ελιοτ, *Η ενότητα του ευρωπαϊκού πολιτισμού*. Μετάφραση: Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου).

Ασκήσεις

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

B1. «Ο πολιτισμός μιας χώρας που απομονώνεται θεληματικά, ή ο πολιτισμός μιας χώρας που βρίσκεται αποκομμένη από άλλες, από συνθήκες που δεν μπορεί να ελέγξει, πάσχει απ' αυτή την απομόνωση». Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση του συγγραφέα σε μια παράγραφο (60-80 λέξεις).

B2. «Η ενότητα του πολιτισμού. . . για την επίτευξη σοφίας»: Με ποιον τρόπο και με ποια μέσα πειθούς ο συγγραφέας τεκμηριώνει τις απόψεις του στην παραπάνω παράγραφο;

B3. **συνάθροιση, άποψη, καθήκον, επιρροές**: Να γράψετε από ένα συνώνυμο για κάθε μια από τις παραπάνω λέξεις.

B4. Να επισημάνετε τους τρόπους ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου του κειμένου.

Γ. Υποθέστε ότι συμμετέχετε σ' ένα ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό πρόγραμμα με θέμα: «Ευρωπαϊκός πολιτισμός και πολυπολιτισμικότητα». Να γράψετε μια ομιλία, την οποία θα εκφωνήσετε στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, αναφέροντας τους τρόπους με τους οποίους νομίζετε ότι τα άτομα και οι λαοί μπορούν να συνυπάρξουν ειρηνικά στη σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία. (400 – 500 λέξεις).

ΚΕΙΜΕΝΟ 2°

Ενόψει της νέας χιλιετίας, το ανθρώπινο γένος είναι υποχρεωμένο να σχεδιάσει ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα και να διαμορφώσει τους όρους ενός νέου πολιτισμού. Και είναι υποχρεωμένο να το πράξει τούτο -επιτρέψτε μου να επισημάνω- όχι γιατί το εκπαιδευτικό σύστημα και ο πολιτισμός του παρελθόντος απέτυχαν, αλλά διότι άλλαξε η κοινωνία. Τίποτε από όσα ο άνθρωπος μπορεί να σκεφθεί και να δημιουργήσει -αν πρόκειται να καταστεί βιώσιμο- δεν είναι δυνατό να υπάρξει ερήμην της κοινωνίας. Αλλάζουν οι κοινωνικές συνθήκες; Αλλάζουν, επίσης, οι ιδέες, οι πεποιθήσεις, οι μορφές της τέχνης, οι επιστημονικές αντιλήψεις και ούτω καθεξής.

Σήμερα η συζήτηση για την κοινωνική αλλαγή επικεντρώνεται στο αίτημα για συνεργασία και συνύπαρξη των λαών, στην προσπάθεια να οδηγηθούμε από ένα πλήθος μικρών και μεγάλων κοινωνικών συνόλων σε μια ενιαία κοινότητα ανθρώπων. Το πιο απτό και προχωρημένο δείγμα δημιουργίας στην εποχή μας μιας ευρύτερης από τον παραδοσιακό τύπο κράτους κοινωνίας είναι ασφαλώς η Ευρωπαϊκή Ένωση. Το εγχείρημα, βέβαια, δεν είναι νέο στην ιστορία. Τηρουμένων των αναλογιών, τόσο κατά το απώτερο όσο και κατά το πρόσφατο παρελθόν, επιχειρήθηκε να δημιουργηθούν μεγάλοι κοινωνικοί σχηματισμοί. Έτσι, τον 4ο αιώνα π.Χ., ο Μέγας Αλέξανδρος κατόρθωσε να συνενώσει πολλές κοινωνίες ανθρώπων σε ένα ενιαίο κράτος, ενώ μόλις τον περασμένο αιώνα δημιουργήθηκαν οι συνασπισμοί της Σοβιετικής Ένωσης και της Γιουγκοσλαβίας. Η μοίρα όλων αυτών των προσπαθειών ήταν κοινή: κάποια στιγμή να διαλυθούν εις τα εξής συνετέθησαν.

Εκείνο, ωστόσο, που χαρακτηρίζει την προσπάθεια δημιουργίας μιας ενιαίας κοινότητας ανθρώπων στην εποχή μας -και μπορεί να δικαιολογήσει την αισιόδοξη πεποίθηση ότι η συνένωση των ανθρώπων που οικοδομείται σήμερα δεν θα έχει την ίδια τύχη με τους κοινωνικούς συνασπισμούς του παρελθόντος- είναι ο τρόπος με τον οποίο συντελείται αυτή. Εν αντιθέσει προς το βίαιο, επαναστατικό και κατασταλτικό τρόπο, με τον οποίο επιχειρήθηκε κατά το παρελθόν η διαμόρφωση της νέας μορφής της κοινωνίας, σήμερα αυτή επιδιώκεται με συναινετικές διαδικασίες. Η συγκρότηση και η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορισμένως, έχουν οικοδομηθεί -και συνεχίζουν να οριοθετούνται- μέσα από συνεννοήσεις, διαπραγματεύσεις και κοινές αποφάσεις.

Όσο, όμως, και αν δικαιούται να αισιοδοξεί κανείς ότι με τον ειρηνικό και συναινετικό αυτόν τρόπο η Ευρώπη οδηγείται σταθερά σε μια ενιαία κοινότητα πολιτών, δεν μπορεί παρά να τρέφει κάποια ανησυχία για το είδος της κοινωνίας που θα διαμορφωθεί και, ειδικότερα, για την πνευματική υφή της. Προσωπικά προβλέπω αφενός μεν ότι η σχεδιαζόμενη μορφή εκπαίδευσης, όσο και αν τυπικά θα καλύπτει ολόκληρη την κοινωνία της Ενωμένης Ευρώπης, στην πραγματικότητα θα αναδείξει μεγάλες ανισότητες, αφετέρου δε ότι ο ευρωπαϊκός πολιτισμός θα οδηγηθεί σε μια προοδευτική άμβλυνση, που ενέχει τον κίνδυνο του εκφυλισμού τελικώς.

Είναι λογικό, συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, στην προοπτική μιας ενιαίας κοινωνίας πολιτών, να αναζητεί τη θέσπιση ενός κοινού τύπου εκπαίδευσης, όπως ως τώρα σε μια εθνική κρατική οντότητα, στην Ελλάδα λόγου χάρη, ισχύει το αυτό εκπαιδευτικό σύστημα σε όλη την επικράτειά της· δεν υφίστανται άλλοι νόμοι για την εκπαίδευση των πολιτών των Αθηνών, άλλοι νόμοι για την εκπαίδευση των πολιτών της Θεσσαλονίκης, άλλοι για την εκπαίδευση των πολιτών της Κρήτης και ούτω καθεξής.

Θεοδόσης Πελεγρίνης, «Ασκήσεις Φιλοσοφίας για τη ζωή και την τέχνη»,
εκδ. Ελληνικά Γράμματα, (Διασκευή)

Ασκήσεις

- A. Να γράψετε μια περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).
- B1. Να αναπτύξετε με 70-80 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: «Όσο όμως και αν δικαιούται ... για την πνευματική υφή της».
- B2. Να προσδιορίσετε το είδος του συλλογισμού που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
- B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
απτό, εγγείρημα, συνασπισμός, συντελείται, ενέχει.
- B4. Να εντοπίσετε δύο σημεία του κειμένου στα οποία ο συγγραφέας κάνει μεταφορική χρήση της γλώσσας.
- Γ. Υποθέστε ότι το επόμενο φύλλο της εφημερίδας του σχολείου σας είναι αφιερωμένο σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο ενθαρρύνει τις μαθητικές ανταλλαγές. Ενόψει της συμμετοχής σας στο πρόγραμμα αυτό της αναχώρησής σας για εκπαιδευτική επίσκεψη στην έδρα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, να γράψετε ένα άρθρο σχετικά με την αξία αυτών των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων και τα εφόδια με τα οποία επιβάλλεται να εξοπλίζονται οι νέοι, ώστε να αξιοποιούν τις ευκαιρίες που τους προσφέρουν (550-600 λέξεις).

ΚΕΙΜΕΝΟ 3^ο

Μιλώντας για ευρωπαϊκό πολιτισμό, αυτόν που διακρίνει την Ευρώπη από άλλους πολιτισμούς (της Αμερικής, της Ασίας, της Αφρικής κ.λπ.), νοούμε κυρίως ένα σύστημα αρχών και αξιών, που διαφέρει από άλλα συστήματα αρχών και αξιών, από άλλους πολιτισμούς. Η φυσιογνωμία του ευρωπαϊκού πολιτισμού, όπως είναι γνωστό, έχει διαμορφωθεί από τρεις ευρύτερους τρόπους σκέψης, συμπεριφοράς και σχέσης με το θείο: από τον ορθολογισμό (τις αρχές και τις αξίες του ελληνικού στοχασμού και της ελληνικής γραμματείας), από τους ρωμαϊκούς θεσμούς και από το χριστιανισμό, την επίσημη θρησκεία της Ευρώπης.

Οι βασικές έννοιες με τις οποίες διανοήθηκε και οι βασικές λέξεις με τις οποίες εκφράστηκε ο ευρωπαϊκός στοχασμός υπήρξαν, σε καθοριστικό βαθμό, έννοιες και λέξεις από τα μεγάλα κείμενα της κλασικής αρχαιότητας, ελληνικής αλλά και ρωμαϊκής. Το γλωσσικό υπόβαθρο της ευρωπαϊκής έκφρασης είναι αυτό των κλασικών γλωσσών. Από την ανακάλυψη των ανθρωπιστικών γραμμάτων, μέσω των κλασικών κειμένων στην Αναγέννηση, αναβίωσαν οι αρχές και οι αξίες που απετέλεσαν το πολιτισμικό βάθος της Ευρώπης: ελευθερία, δημοκρατία, αξιοπρέπεια, παιδεία, τέχνες, καλλιέργεια, αισθητική, σεβασμό στη γνώση, καθώς επίσης έννοιες και αντίστοιχες λέξεις, όπως θεωρία-πρακτική, σύστημα, μέθοδος ρητορική, φιλοσοφία, ποίηση, σχολείο, ιστορία, θέατρο, μουσική, μελωδία- αρμονία, χορός-ορχήστρα, δράμα, τεχνολογία, μηχανή, πολιτική, δημοκρατία, συμμετρία, αναλογία, ρυθμός, μέτρο, ενθουσιασμός, θρίαμβος, θέση, θέμα, υπόθεση,

διάλογος, ιδέα, πρόβλημα, κριτήρια, φυσική, βιολογία, οικονομία κ.ά.

Το ζητούμενο στην Ενωμένη Ευρώπη, για να είναι και να παραμείνει ουσιαστικά και εις βάθος «ενωμένη», και με τη δική της ταυτότητα μέσα στη λαίλαπα μιας παγκοσμιοποίησης αμερικανικού τύπου, είναι να συνειδητοποιήσει, να διατηρήσει και να ενεργοποιήσει τα συστατικά που συνθέτουν την πολιτισμική ιδιοπροσωπία της. Γιατί δεν είναι το ευρώ ούτε τα κοινά προγράμματα ούτε ο περίφημος Ευρωστρατός ούτε καν τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (όσο χρήσιμα κι αν είναι τα τελευταία) αυτά που συνιστούν την Ευρώπη. Ο συνεκτικός δεσμός των λαών της Ευρώπης, με όσες διαφοροποιήσεις, συμπληρώσεις, εκσυγχρονισμούς, αναθεωρήσεις κ.λπ. έχουν υπάρξει στο μακρό βίο των χωρών αυτών, είναι οι πνευματικές παιδευτικές και πολιτισμικές καταβολές και παραδόσεις της.

Η θεμελίωση, η καλλιέργεια, η συνειδητοποίηση αυτών των αξιών περνάει κατ' ανάγκην μέσα από το σχολείο. Πρέπει να ξαναδιδαχθούν στα σχολεία της Ενωμένης Ευρώπης κλασικά κείμενα, αρχαία και λατινικά. Και μαζί κείμενα κλασικά της νεότερης Ευρώπης. Οι υπουργοί Παιδείας και Πολιτισμού των χωρών της Ενωμένης Ευρώπης πρέπει να κάνουν το μεγάλο βήμα: Ν' αποφασίσουν, να επεξεργαστούν και να εισηγηθούν στις κυβερνήσεις τους την επαφή των μαθητών όλων των χωρών της Ενωμένης Ευρώπης με τις αρχές και τις αξίες που απετέλεσαν βαθμιαία το πολιτισμικό σύστημα της Ευρώπης.

Κάποτε η χώρα μας είχε χιλιάδες θαυμαστών και φίλων. Αυτούς, οι οποίοι είχαν διδαχθεί τα κλασικά γράμματα στα σχολεία τους και είχαν γοητευθεί από τον κόσμο των Ελλήνων, από τη διανοητική τους ρώμη, από τις ιδέες από τις ίδιες τις λέξεις τους. Ο μεγάλος γερμανός φυσικός Werner Heisenberg γράφει στην αυτοβιογραφία του: «Η θητεία μου στην αρχαία ελληνική γλώσσα υπήρξε η σπουδαιότερη πνευματική μου άσκηση». Όλοι αυτοί ήταν οι «διανοητικοί σύμμαχοί» μας και οι φιλικά διακείμενοι προς την Ελλάδα και τους Έλληνες, μέσω των συνειρμών που τους δημιουργούσε η σχέση τους με τα κλασικά κείμενα. Σήμερα οι φίλοι αυτοί, χιλιάδες αγνοί πνευματικοί φίλοι, έχουν χαθεί για την Ελλάδα, στο βωμό μιας στυγνής, μηχανιστικής και χρησιμοθηρικής εκπαίδευσης που έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη. Και αυτό είναι που πρέπει να παλέψουμε να αλλάξει.

Γ. Μπαμπινιώτη, εφημ. Το Βήμα, 02/06/2002

Ερωτήσεις

A. Να γράψετε την περίληψη του παραπάνω κειμένου σε 80-100 λέξεις.

(Μονάδες 25)

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 80-90 λέξεων την παρακάτω περίοδο:

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση, για να μείνει ενωμένη, και με τη δική της ταυτότητα, πρέπει να απομακρυνθεί από τη χρησιμοθηρική εκπαίδευση που έχει επικρατήσει και να στραφεί στη δημιουργική διδασκαλία των κλασικών ευρωπαϊκών κειμένων».

(Μονάδες 10)

B2. Ποιες λέξεις ή φράσεις συμβάλλουν στην εξασφάλιση της συνοχής των περιόδων στην τρίτη παράγραφο («Το ζητούμενο... παραδόσεις της.»);

(Μονάδες 5)

B3. Με ποια μέθοδο αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος του κειμένου («Το ζητούμενο... παραδόσεις της.»); Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 5)

B4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε το συγκεκριμένο τρόπο πειθούς στο κείμενο και να αιτιολογήσετε τη χρήση του.

(Μονάδες 5)

B5. α) Να γράψετε από ένα συνώνυμο για τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου:

βασικές, παραμένει, εισηγηθούν, σπουδαιότερη.

β) Να γράψετε από ένα αντώνυμο για τις επόμενες λέξεις του κειμένου:

επίσημη, θρίαμβος, ενωμένη, αλλάξει.

(Μονάδες 4)

B6. α) Σε τι αποσκοπεί η χρήση του εκτενούς ασύνδετου σχήματος στο β' μισό της δεύτερης παραγράφου («ελευθερία... οικονομία κ.ά.»);

β) Ποια η λειτουργία των εισαγωγικών και των παρενθέσεων εντός της τρίτης παραγράφου («Το ζητούμενο... παραδόσεις της.»);

(Μονάδες 6)

Γ. Για την ευόδωση των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ανάγκη τα εκπαιδευτικά συστήματα των χωρών-μελών να διαμορφώσουν στους μαθητές ευρωπαϊκή ταυτότητα. Ποια στοιχεία πιστεύετε ότι πρέπει να ενισχυθούν στις συνειδήσεις των μαθητών και ποια εφόδια πρέπει να τους παρασχεθούν για το σκοπό αυτό, χωρίς όμως να υπάρξει κίνδυνος εθνικού αποχαρκτηρισμού; Υποθέστε ότι το κείμενο σας (500-600 λέξεις) θα σταλεί ως επιστολή στον Υπουργό Παιδείας.

(Μονάδες 40)

ΕΝΟΤΗΤΑ 6η

ΠΟΛΕΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

- Πόλεμος είναι η κατάσταση κατά την οποία, οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα έθνη, κράτη και λαούς η ανάμεσα σε αντιτιθέμενες ομάδες του ίδιου έθνους, επιλύονται με ένοπλο και γενικότερα βίαιο τρόπο.
- Είναι η κατάσταση των βίαιων συγκρούσεων και αναμετρήσεων ανάμεσα σε ανθρώπινα σύνολα.
- Προσδιοριστικοί όροι: ένοπλη σύρραξη, σύγκρουση, κατάσταση μίσους και εχθρότητας, βίαιος ανταγωνισμός, επικράτηση, επιβολή, κατίσχυση, εξόντωση.

ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

- Επιθετικοί, επεκτατικοί, ιμπεριαλιστικοί, κατακτητικοί.
- Αμυντικοί, απελευθερωτικοί, εθνικοί, ανεξαρτησίας.
- Τοπικοί, περιφερειακοί, παγκόσμιοι.
- Εμφύλιοι, ταξικοί.
- Θρησκευτικοί.
- Πόλεμοι με συμβατικά, ατομικά, χημικά, βιολογικά όπλα.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Τα βαθύτερα αίτια των πολέμων είναι σχεδόν πάντα οικονομικά, ακόμη και αν προβάλλονται προσχηματικά άλλες αιτίες για την κήρυξη ενός πολέμου.

- Οι οικονομικοί ανταγωνισμοί
- Ο έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πηγών
- Η επέκταση των αγορών
- Η οικονομική δυσπραγία, η ανέχεια, οι βιοτικές ανάγκες και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο, εξέθρεψαν και πυροδότησαν τον επεκτατισμό, την επιθετικότητα, τις εδαφικές διεκδικήσεις
- Η ανισοκατανομή του παγκόσμιου πλούτου, το πλεόνασμα των αγαθών για τους πλούσιους του κόσμου και η έλλειψή τους για τους φτωχούς,
- Οι βιοτικές και κοινωνικές ανισότητες δημιουργούν το κατάλληλο υπόβαθρο για την εχθρότητα, το μίσος και τέλος, την έκρηξη και τη σύγκρουση. Θεωρίες για την "εθνική ανωτερότητα", τη "φυλετική καθαρότητα", την "πολιτισμική υπεροχή" και το "ζωτικό χώρο" επινοήθηκαν εκ των υστέρων, για να επικαλύψουν με έναν ιδεολογικό μανδύα την τάση για επέκταση (ιμπεριαλισμός), τα ωμά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα, τη συσσώρευση δύναμης και τη διεύρυνση της όποιας επιρροής
- Κοντά σ' όλα αυτά θα πρέπει να προστεθεί και το γεγονός ότι η επίκληση της πολεμικής απειλής, η συντήρηση του πολεμικού φόβου και η προετοιμασία για τον πόλεμο, κάνουν τις σύγχρονες κοινωνίες πιο πλούσιες και τροφοδοτούν την οικονομική τους ανάπτυξη, μιας και γύρω από την υπόθεση του πολέμου περιστρέφεται -άμεσα ή έμμεσα- το 1/5 περίπου της οικονομικής τους δραστηριότητας

- ➔ Πέρα από την εδαφική επέκταση, την οικονομική και πολιτική διείσδυση, τα αντικρουόμενα συμφέροντα που αργά ή γρήγορα οδηγούν σε σύρραξη, η υπόθεση του πολέμου σήμερα (προετοιμασία, επίκληση, απειλή, διεξαγωγή) αποτελεί ένα προνομιακό πεδίο αύξησης της ισχύος των ισχυρών, εδραίωσης της κυριαρχίας τους και μεγιστοποίησης των κερδών τους.

ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΑ

Ένας από τους κυριότερους λόγους, που οδήγησε την ανθρωπότητα σε μεγάλες περιπέτειες και εξέθρεψε μεγάλες συγκρούσεις μετά το 19ο αιώνα, είναι ο εθνικισμός. Η αντίληψη για την ανωτερότητα του έθνους, η ρατσιστική αντιμετώπιση άλλων εθνικών ομάδων, η επιδίωξη αναθεώρησης της ιστορίας, η μισαλλοδοξία και η μικρόνοια, οι μωροφιλοδοξίες "ανεμάρπαστων" ηγετών οδηγούν τα έθνη σε οδυνηρές επιλογές, από τις οποίες κανείς δε βγαίνει κερδισμένος

ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΑ - ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Πρόκειται για αταβιστικού χαρακτήρα αίτια που εξωθούν σε μια πολεμική σύγκρουση, αίτια που προβάλλονται και λειτουργούν κυρίως σε τόπους με πολιτισμική καθυστέρηση ή βαθιές κοινωνικοπολιτισμικές ανισότητες και διαφορές. Σε περιοχές του πλανήτη, όπως για παράδειγμα η Αφρική και η Ασία, όπου εξαιτίας μιας απάνθρωπης αποικιοκρατίας, οι φυλετικοί διαχωρισμοί, οι ανισότητες και η εξαθλίωση, δημιουργούν ανυπέρβλητα προβλήματα, άνθρωποι εξακολουθούν να συγκρούονται για τη φυλή, το χρώμα, το αίμα, το γένος, τη φατρία, την κάστα, την καταγωγή...

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Μερικά από τα μεγαλύτερα εγκλήματα στην ιστορία της ανθρωπότητας, έγιναν στο όνομα ενός Θεού που τις περισσότερες φορές αντιπροσώπευε το Καλό ή την Αγάπη. Ο θρησκευτικός φανατισμός, η μισαλλοδοξία, ο δογματισμός, οι έριδες, οι θεολογικές διαμάχες και οι αιρέσεις, συνδυασμένα με γενναίες δόσεις υπερφίαλου σοβινισμού ή ιδεόληπτου ρατσισμού, αποτελούσαν συνήθως το έναυσμα ή το όχημα για τη σύγκρουση ανθρώπων και ομάδων. Όσοι πυροδοτούν ή μετέχουν σε τέτοιου είδους πολέμους, σαφώς και δεν κινούνται με γνώμονα τη λογική, αλλά με βάση την παροξυσμική πίστη, την εμπάθεια και τη θρησκόληπτη τύφλωση. Υπάρχουν ακόμα θρησκείες, όπως η μουσουλμανική, που χρησιμοποιούν τον πόλεμο ως μέσο εξάπλωσης, σε μια διαδικασία, προσηλυτισμού "δια πυρός και σιδήρου" (πρβλ. ιερός πόλεμος - τζιχάντ).

ΕΞΑΓΩΓΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Πολλές φορές ένας πόλεμος είναι αποτέλεσμα μιας πολύπλευρης κρίσης που μαστίζει μια κοινωνία. Η εξουσία μη μπορώντας να αντιμετωπίσει άμεσα και αποτελεσματικά τα προβλήματα που η ίδια δημιούργησε, επινοεί έναν εξωτερικό εχθρό ή "ανακαλύπτει" ότι υπονομεύεται από μια άλλη χώρα. Στη λύση αυτή οδηγούνται κατά κανόνα αυταρχικές, αντιδημοκρατικές, διεφθαρμένες και ανίκανες ηγεσίες, όταν νιώθουν τη δυσαρέσκεια και την οργή του λαού να διογκώνεται εναντίον τους. Στην περίπτωση αυτή, οι υπονομευτές του έθνους, ο εξωτερικός εχθρός και οι απειλές κατά της εθνικής ακεραιότητας μετατρέπονται σε στοιχείο κατευνασμού της λαϊκής δυσφορίας η αποπροσανατολίζουν το λαό από τα αληθινά του προβλήματα και τις πραγματικές αιτίες της κακοδιαμονίας του. Κατά κανόνα, αυτός που προκαλεί έναν τέτοιο πόλεμο τον χάνει, είτε γιατί είναι διαλυμένη η κοινωνία που καλείται να τον διεξαγάγει είτε γιατί ο λαός δεν έχει τα κίνητρα για την όποια πολεμική νίκη.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΕΛΑΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Οι αχαλίνωτες επιθυμίες των ηγετών και οι μωροφιλοδοξίες, η μεγαλομανία και η αρχομανία, η προπέτεια, η υπερτιμημένη αντίληψη για το ρόλο του ηγέτη στην ιστορία και οι μυστικιστικές συλλήψεις ανεμόμυλων ηγετών, έχουν ωθήσει πολλές φορές λαούς στην καταστροφή, γιατί πολύ απλά οι λαοί αποτελούσαν το αναλώσιμο υλικό και το μέσο πραγματοποίησης των όποιων αρχηγικών "οραμάτων" και φιλοδοξιών. Πίσω όμως από αυτά τα οράματα, λανθάνουν ή

υποκρύπτονται συνήθως στενοί υπολογισμοί και φτηνές υλικές επιδιώξεις, που δε διστάζουν να αιματοκυλήσουν λαούς και ανθρώπους, προκειμένου να ικανοποιηθούν προσωπικά πάθη.

ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

Πολλοί επιστήμονες μη μπορώντας να εξηγήσουν το γενικευμένο χαρακτήρα και τη διαχρονικότητα του πολεμικού φαινομένου, έκαναν λόγο για ένστικτο της επιθετικότητας που εδρεύει μέσα στην ανθρώπινη φύση. Πέρα από το γεγονός ότι κάτι τέτοιο δεν έχει αποδειχτεί "επιστημονικά" (γεγονός που θα στερούσε πολλές από τις ελπίδες της ανθρωπότητας για βελτίωση των ανθρώπων και του πολιτισμού), είναι παραδεκτό ότι η ανθρώπινη φύση δεν εκδηλώνεται επιθετικά, όταν δε συντρέχει λόγος για κάτι τέτοιο. Η ύπαρξη ενός τέτοιου ενστίκτου θα σήμαινε ότι, υπό ομαλές συνθήκες, αναίτια και απρόκλητα, κάθε άνθρωπος θα μπορούσε να φέρεται επιθετικά, λειτουργώντας με έναν ανάλογο τρόπο, όπως στα ένστικτα της κοινωνικότητας και της αναπαραγωγής. Θα μπορούσε μάλιστα να ισχυριστεί κανείς ότι είναι, είτε το ίδιο το ένστικτο της αυτοσυντήρησης που διαμορφώνει μια τέτοια συμπεριφορά είτε η παρέμβαση της ακόρεστης ανθρώπινης βούλησης, που απαιτεί την *hic et nunc* ικανοποίηση της.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Απώλειες ανθρωπίνου δυναμικού, θάνατοι, τραυματισμοί, ακρωτηριασμοί, πόνος: η μέγιστη αξία της ανθρωπίνης ζωής δεν έχει κανένα νόημα μέσα στον πόλεμο. Η θανάτωση των στρατιωτών και των αμάχων μάλιστα θεωρείται "φυσική" πράξη, προκειμένου να επέλθει η νίκη και η επικράτηση.
- Βιαιοπραγίες, κακοποιήσεις, βιασμοί, λεηλασίες, κτηνωδία, βαρβαρότητα, φόβος: μέσα στα πλαίσια κατατρόπωσης του αντιπάλου, κάμψης του ηθικού του αλλά και εκδίκησης για όσα έχει κάνει, η βία του πολέμου έρχεται να εγκαταστήσει τη φρίκη και τον απανθρωπισμό μέσα στα "ανθρώπινα" πράγματα.
- Υλικές καταστροφές, εξαφάνιση όσων είχαν δημιουργηθεί με κόπο στην περίοδο της ειρήνης, αναστολή κάθε δημιουργικής ή παραγωγικής δραστηριότητας: όσα αιώνες πολιτισμού έχουν δημιουργήσει και όσα έχουν κάνει οι άνθρωποι για να ευτυχίσουν, καταστρέφονται μέσα σε μικρό διάστημα μέσα στη μανία και τη λαίλαπα του πολέμου.
- Οικονομική καταστροφή, πείνα, εξαθλίωση, φτώχεια: σε πολεμική περίοδο η μονή οικονομική δραστηριότητα που έχει νόημα για τους απλούς ανθρώπους είναι εκείνη της επιβίωσης και του βιοπορισμού, σε αντίθεση με λίγα άτομα που καρπώνονται από τα δεινά του πολέμου εις βάρος των άλλων ανθρώπων (δοσίλογοι, προδότες, μαυραγορίτες, έμποροι όπλων...)
- Πολιτισμική στασιμότητα και οπισθοδρόμηση, νέκρωση των γραμμάτων και των τεχνών, καταστροφή μνημείων και έργων της τέχνης και του πολιτισμού, ανάσχεση της προόδου: ο όρος "πολιτισμός" ταυτίζεται με καθετί το δημιουργικό και είναι εξ ορισμού αντίθετος με τον πόλεμο, που εκπροσωπεί την καταστροφή, την ερήμωση και την αποβαρβάρωση. Η όποια μορφή καλλιτεχνικής ή πνευματικής δημιουργίας υπάρξει, παραπέμπει άμεσα ή έμμεσα στο θάνατο και τη ζοφερότητα και όχι στη χαρά της ζωής.
- Διάλυση της κοινωνίας, εξαφάνιση κάθε στοιχείου συνοχής και ενότητας, εμφάνιση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας, πρωτογονισμός, ατομικισμός, το ένστικτο της αυτοσυντήρησης προβάλλει "γυμνό" δίχως τις παρεμβάσεις του πολιτισμικού "υπερεγώ", εξαφάνιση κάθε στοιχείου αλτρουισμού και συλλογικότητας, κοινωνικές ανακατατάξεις, νέοι συσχετισμοί δυνάμεων, δημογραφική ανισορροπία.
- Πολιτική απορύθμιση, παρεμπόδιση της ομαλής λειτουργίας των θεσμών, ανάδυση και επικράτηση αυταρχικών καθεστώτων, περιστολή των δημοκρατικών ελευθεριών, καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Κατάλυση της κοινωνικής δικαιοσύνης, κυριαρχία νόμων, πρακτικών και λογικών της

ζούγκλας, εξάλειψη κάθε ανθρωπιστικού στοιχείου, εξοβελισμός της λογικής από τις ανθρωπινές σχέσεις, παραλογισμός, παράκρουση, φανατισμός, πάθη, μισαλλοδοξία.

- ➔ Ηθικός εκτραχηλισμός, καταρράκωση της ανθρώπινης αξίας και αξιοπρέπειας, αμοραλισμός, αναλγησία, απανθρωπισμός, διαστροφή και καταπάτηση των ηθικών αξιών, βαρβαρότητα, αγριότητα: κάθε έννοια ηθικής, κάθε στοιχείο ανθρωπισμού και ανθρωπίνου μεγαλείου κονιορτοποιείται και καταλύεται μπροστά στην έλευση του πολέμου. Αιώνες προσπάθειας για εξημέρωση και κατευνασμό του ανθρώπινου ζώου, χάνονται μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα, όσο χρειάζεται για να εκδηλωθεί η αγριότητα του πολέμου.
- ➔ Ψυχολογικά προβλήματα, τραύματα, τρόμος, πόνος, φόβος, φρίκη, ανασφάλεια, αβεβαιότητα, μίσος, αποκτήνωση είναι κάποια από τα συναισθήματα ή τα κατάλοιπα που αφήνει ο πόλεμος στην ψυχή των ανθρώπων.
- ➔ Καταστροφή της φύσης ειδικά από τη χρήση πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων.

ΕΙΡΗΝΗ

Ως όρος των διεθνών σχέσεων μπορεί να σημαίνει:

- i) τον τερματισμό συγκεκριμένων εχθροπραξιών
- ii) την ανυπαρξία εχθροπραξιών
- iii) την ενεργό φιλία
- iv) την ηρεμία, την τάξη στις σχέσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών.

Κατά τον Αυγουστίνο η "αληθινή" ειρήνη δεν είναι απλώς η ανυπαρξία ενεργών εχθροπραξιών, αλλά η "ηρεμία μέσα στην τάξη". Η διάκριση αυτή αποδίδεται σήμερα από τους όρους ειρηνική συνύπαρξη που υπονοεί σοβούσα εχθρότητα και ειρηνική συνεργασία που υποδηλώνει δραστηκές προσπάθειες για την επίτευξη κοινών σκοπών και τη δίκαιη διευθέτηση των διαφορών.

Οι επιδράσεις της ειρήνης στον ανθρώπινο ψυχισμό, στην ηθικότητα, στην κοινωνικότητα, στη δημιουργικότητα του ατόμου.

- ➔ εξασφαλίζει τη ζωή
- ➔ επιτρέπει στον άνθρωπο να σχεδιάζει για το μέλλον
- ➔ εξασφαλίζει τα δικαιώματα, την ελευθερία
- ➔ επιτρέπει τη μόρφωση, την καλλιέργεια
- ➔ οδηγεί τον άνθρωπο σε έργα δημιουργίας
- ➔ ευνοεί την ανάπτυξη αισθημάτων σεβασμού για το συνάνθρωπο
- ➔ προωθεί τα ανθρωπιστικά ιδανικά
- ➔ δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα βελτίωσης μέσω της κοινωνικής προσφοράς

Επομένως ο άνθρωπος στην ειρήνη αισθάνεται ασφαλής. Κατανοεί πως η ζωή του ανήκει. Ζει πλαισιωμένος από νόμους και αρχές που θα τον προστατεύσουν. Εργάζεται για την πρόοδό του. Σκέφτεται και δρα δημιουργικά. Βιώνει μια καθημερινότητα που παρά τις δυσκολίες της του υπενθυμίζει τις αξίες της ζωής και της ευτυχίας με τρόπο άμεσο: υπάρχουν γύρω του και μέσα του. Διοχετεύει την ενεργητικότητά του σε έργα μεγάλα και θαυμαστά.

Υπηρετεί τον εαυτό του και τον Άνθρωπο. Απολαμβάνει το ωραίο, τη φύση, τις ανθρώπινες σχέσεις. Αντιμετωπίζει τους συνανθρώπους του ως αξίες, τους αναγνωρίζει δικαίωμα ύπαρξης, έκφρασης, ευτυχίας. Νιώθει τα πράγματα γύρω του σε τάξη και λογική. Ανακαλύπτει τη γοητεία της ευγένειας. Μαθαίνει να αγωνίζεται αμιλλώμενος, γνωρίζει να υποτάσσει την παρόρμηση στη λογική. Πιστεύει στην αξία του ανθρώπου και σε ένα καλύτερο αύριο. Αποδεικνύεται ον "χαρίεν" και αναδεικνύεται σε κοινωνική και πνευματική ύπαρξη.

Η ειρήνη είναι σήμερα περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ιστορική στιγμή ύψιστη αναγκαιότητα:

- Τα πυρηνικά οπλοστάσια λειτουργούν σα δαμόκλειος σπάθη και στη μεταψυχροπολεμική εποχή. Οι προσπάθειες περιφερειακών δυνάμεων να αποκτήσουν και αυτές πυρηνικά, οι αποκαλύψεις για λαθρεμπόριο πυρηνικού υλικού και οι συνεχιζόμενες πυρηνικές δοκιμές το αποδεικνύουν. Ο κίνδυνος δεν προέρχεται πια μόνο από την πιθανότητα πυρηνικής αναμέτρησης των μέχρι πρότινος αντίπαλων υπερδυνάμεων αλλά και από την πολιτική πυρηνικής τρομοκρατίας που απειλούν να εγκαινιάσουν φιλόδοξες περιφερειακές δυνάμεις.
- Οι επιβαρύνσεις του περιβάλλοντος από τις οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες της σύγχρονης ζωής καθιστούν το οικολογικό πρόβλημα ζήτημα ύψιστης προτεραιότητας. Αφενός η επίλυσή του προϋποθέτει συνεργασία και συντονισμό σε διεθνές επίπεδο, αφετέρου το οικολογικό και μόνο κόστος ενός γενικευμένου πολέμου θα συναγωνιζόταν τις συνολικές συνέπειες του ίδιου του πολέμου.
- Οι οικονομικές και πολιτικές αλληλεξαρτήσεις των κρατών μετατρέπουν ταχύτατα έναν περιφερειακό πόλεμο σε μείζον διεθνές πρόβλημα. Σήμερα δεν υπάρχουν πόλεμοι "ασφαλείς" και "απομακρυσμένοι". Κάθε εχθροπραξία στον πλανήτη απειλεί τη διεθνή ειρήνη άμεσα.
- Στο παρελθόν οι πολεμικές ένοπλες συρράξεις αποτελούσαν συχνά αιματηρές "επενδύσεις", σημαντικά κερδοφόρες για το νικητή. Ή τουλάχιστον μια "εύσχημη" δυνατότητα να αντιμετωπιστούν εσωτερικά προβλήματα μιας χώρας υπό την πίεση μιας εχθρικής επίθεσης (αμφισβητήσεις του κατεστημένου, της εξουσίας, ανεργία κλπ.) Σήμερα και οι δύο αυτές δυνατότητες έχουν ουσιαστικά εκλείψει εξαιτίας της ισχύος των σύγχρονων, έστω και συμβατικών, όπλων και της διεθνοποίησης των τοπικών πολέμων. Είναι γενικά κατανοητό και στατιστικά προβλέψιμο πως όποιος εκτεθεί σε μια πολεμική αναμέτρηση, ακόμα και νικητής, θα ξεπεραστεί από τους οικονομικούς ανταγωνιστές του. Ο πόλεμος είναι στις μέρες μας μια "προβληματική" επιχείρηση και από οικονομική, κοινωνική και πολιτική άποψη. Η πορεία της ειρήνης προς την πρόοδο είναι μονόδρομος: νίκη της έλλογης σκέψης του ανθρώπου, ειρηνική συνεργασία.

Η ειρήνη μπορεί να διασφαλιστεί με:

- την κατίσχυση του Διεθνούς Δικαίου, το σεβασμό της Διεθνούς Νομιμότητας και την εφαρμογή των αποφάσεων των Διεθνών Οργανισμών
- την καταπολέμηση των δομικών αιτίων που αναπαράγουν τον πόλεμο: άνιση κατανομή του πλούτου, της γνώσης και της ισχύος μεταξύ των λαών
- την εμπέδωση σχέσεων συνεργασίας μεταξύ των κρατών (σχέσεις αμοιβαίου εμπορικού συμφέροντος)
- την ενεργοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης σε περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς κάποιου κράτους
- την καλύτερη γνωριμία των λαών μεταξύ τους (ΜΜΕ)
- την καταπολέμηση του φανατισμού και της μισαλλοδοξίας μέσω της εκπαίδευσης
- μια πολιτική απαγκίστρωσης των χωρών από τις επενδύσεις στον πολεμικό τομέα
- την προβολή μιας κουλτούρας ειρήνης που διέπεται από την πίστη:
 - στην κοινωνική συνείδηση και τη συλλογικότητα,
 - στο παράλογο του πολέμου,
 - στην ικανότητα βελτίωσης του ανθρώπου,
 - στην αξία της έλλογης και ελεύθερης σκέψης που διαθέτει ο homo sapiens.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1°

«... Από την ώρα που δημιουργήθηκαν οι τεράστιοι εξοπλιστικοί οργανισμοί σε διάφορα (από οικονομική και πολιτική άποψη καίρια) σημεία του κόσμου, οι πολεμικές ρήξεις και θα προκαλούνται και θα εντείνονται, προπάντων θα διαρκούν, όταν και όσο θα το απαιτούν όχι απλώς λόγοι τοπικών ή ψυχολογικών διενέξεων, αλλά κυρίως τα συμφέροντα των πολεμικών βιομηχανιών που απλώθηκαν σήμερα και γιγαντώθηκαν.

- Υπάρχει άραγε τρόπος να σωθούμε από την πολυκέφαλη αυτή ύδρα; Ένας είναι: να εξαλειφθεί η κατάρρα του πολέμου και να ειρηνέψει η γη. Αλλά πώς; Ιδού το πρόβλημα.

Ένας Βέλγος καθηγητής της κοινωνιολογίας του πολέμου στο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, ο στρατηγός Werner, σε πρόσφατο βιβλίο του με τον τίτλο «Ο μέγας φόβος, ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος» (Βρυξέλλες 1976), ως θεραπεία του κακού προτείνει μια παγκόσμια σταυροφορία με σκοπό να ερευνηθούν συστηματικά και με τη συνεργασία όλων των σχετικών επιστημών να ανακαλυφτούν οι «πολεμογενείς δομές» που προκαλούν και συντηρούν τις αιματηρές συρράξεις. Έτσι θα τεθούν οι βάσεις ενός «*pacifisme scientifique*»· αυτός, όταν ριζώσει στις ψυχές των ανθρώπων, θα τους σώσει από το φόβο του πολέμου που γεννάει τον πόλεμο. «Πρέπει» γράφει ο ειρηνιστής στρατηγός «να συγκροτήσουμε ομάδες ερευνητών που με τις ειδικές γνώσεις τους θα μπορούν να αλληλοφωτίζονται»... «Πιστεύω ότι είναι επείγουσα ανάγκη να δημιουργηθούν αυτά τα κέντρα έρευνας της ειρήνης και του πολέμου σε όλα τα πανεπιστήμια. Εάν μελετούμε τον πόλεμο προτού μελετήσουμε την ειρήνη, είναι γιατί τον θεωρούμε κοινωνική νόσο που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί παρά κατά το μέτρο που θα αποκτήσουμε ακριβή γνώση του»... «Για να καταλάβουμε τον πόλεμο, πρέπει να τον μελετήσουμε και για τούτο να κάνουμε έκκληση στους ερευνητές όλου του κόσμου, όπως προωθούνται στα εργαστήρια οι έρευνες για να τελειοποιηθεί η γενοκτονία που ετοιμάζεται με τη βελτίωση των εξοπλισμών». Στρατολογούμε επιστήμονες και τεχνικούς υψηλού επιπέδου για να κάνουμε φοβερότερο τον πόλεμο- ως επιστρατέψουμε συναδέλφους τους για ένα άλλο πρόγραμμα: να μελετήσουμε σε βάθος αυτή τη νόσο, μήπως βρούμε τρόπο να τη γιατρέψουμε. Είναι άραγε τούτο το τελευταίο δυνατό; Γίνεται να απαλλαγεί κάποτε η ανθρωπότητα απ' αυτή την επιδημία που απειλεί να την εξαφανίσει ολοκληρωτικά; Μας έχουν κατακλύσει οι απελπιστικές ιερεμιάδες των σκεπτικιστών· τελευταία πλήθυναν και οι αυθάδειες των πολεμοχαρών που θεωρούν τον πόλεμο όχι απλώς αναγκαίο κακό, αλλά και ευλογία, επειδή τάχα δίνει την ευκαιρία να ανακουφιστεί δημογραφικά και παράλληλα να βελτιωθεί με τον «αγώνα της επιλογής» το γένος... Ας ακούσουμε λοιπόν και μια παρήγορη, αισιόδοξη φωνή:

«Κάθε φορά» γράφει στον επίλογο του βιβλίου του ο στρατηγός Werner «που η ανθρωπότητα απειλήθηκε από μια καταστροφή, οι άνθρωποι μπόρεσαν να σωθούν χρησιμοποιώντας το νου τους. Πέτυχαν ήδη να απαλλαγούν από τον κανιβαλισμό, από τη δουλεία, από τους λοιμούς. Τίποτα δεν αποδείχνει ότι κινητοποιώντας όλα τα μέσα της διανοίας τους δε θα κατορθώσουν να εξουσιάσουν το φαινόμενο της αυτοκαταστροφής, που είναι ο πόλεμος, για να τον εμποδίσουν να εκραγεί. Εδώ παίζεται η ίδια η επιβίωση της ανθρωπότητας».

Προσωπικά δεν είμαι βέβαιος ότι τα προτεινόμενα από το Βέλγο ειρηνιστή μέτρα θα είναι αποτελεσματικά. Αμφιβάλλω ακόμη αν, στο κοντινό τουλάχιστο μέλλον, θα βρεθεί τρόπος να λύνουν οι λαοί τις διαφορές τους με μέσα ειρηνικά, χωρίς αιματοχυσία και ερήμωση της γης. Είναι σκληρή του ανθρώπου η καρδιά και το συμφέρον τον τυφλώνει. Όμως πρέπει να περιμένουμε ότι θα καλυτερέψει, δε θα χειροτερέψει η κατάσταση, αν κάτω από την πίεση των πραγμάτων (και τέτοια είναι ο φόβος της ολικής καταστροφής από τις καινούργιες πολεμικές μηχανές)

αποφασίσουμε κάποτε να δώσουμε άλλη διέξοδο στην κερδοσκοπική μανία μας και εγκαταλείψουμε τις τεράστιες πολεμικές βιομηχανίες που με τον ανταγωνισμό τους απειλούν να κάνουν μια μέρα πυροτέχνημα τον πλανήτη μας. Γιατί τότε επιτέλους θα έχει, αν όχι εξαλειφθεί, τουλάχιστο περιοριστεί μια από τις πολεμογόνες αιτίες: η από μακριά πυροδότηση του πάθους και της μωρίας».

Ε. Π. Παπανούτσος (Οι δρόμοι της ζωής, εκδ. Φιλιππότης, Αθήνα 1979)

Ασκήσεις

1. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.
2. Αναγνωρίστε τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας.
3. Με ποια συλλογιστική πορεία είναι αναπτυγμένη η τελευταία παράγραφος; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
4. Να βρείτε τα συνώνυμα των λέξεων:

καίρια, ρήξεις, διενέξεων, μωρίας, απελπιστικές.

5. Σε ομιλία σας (500 – 600 λέξεις) στο πλαίσιο εκδηλώσεων που πραγματοποιεί το σχολείο σας για την Παγκόσμια Ημέρα Ειρήνης να παρουσιάσετε τους λόγους που καθιστούν αναγκαία την ειρηνική συνύπαρξη των λαών. Στη συνέχεια να επισημάνετε τρόπους με τους οποίους μπορούν οι νέοι μιας δημοκρατικής χώρας να εναντιωθούν στα φιλοπολεμικά σχέδια των κυβερνήσεων.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2°

Εκπαίδευση στην ειρήνη

Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε την άποψη του Κλαούζεβιτς¹ ότι «πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με άλλα μέσα» αρκετά προκλητική για την εποχή μας που διατρέχει τον κίνδυνο ενός πυρηνικού πολέμου, ικανού να εξαφανίσει κάθε μορφή ζωής από τον πλανήτη. Είναι προκλητική αυτή η άποψη αλλά και αληθινή γιατί μεταφέρει τις συνθήκες του πολέμου στην καθημερινή ζωή, αφού ο όρος «πολιτική» δεν αναφέρεται μόνο στο διπλωματικό ανταγωνισμό αλλά και στο σύνολο της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Πραγματικά, πόλεμος δεν είναι μόνο η ένοπλη σύγκρουση. Η σύρραξη είναι το αποτέλεσμα μιας σειράς από αιτίες που οδηγούν μεθοδικά τους λαούς να επιλέξουν τα όπλα και τα χαρακώματα ως πεδίο επίλυσης των διαφορών τους. Είναι ένα αποτέλεσμα αναπόφευκτο, μια «μαζική ηλιθιότητα» καθώς οι κοινωνίες παρασύρονται, ενεργούν τυφλά, χωρίς προσανατολισμό, για να εξασφαλίσουν οφέλη αμφισβητήσιμης αξίας. Στην εποχή μας, ειδικότερα, που τα στρατηγικά όπλα είναι πολύ περισσότερο ευέλικτα, ένας γενικός πόλεμος (παρ' όλο που δε συμφέρει κανέναν) αποτελεί μια διαρκή απειλή. Η στρατηγική της αποτροπής² κατάφερε να δημιουργήσει μια ισορροπία τρόμου. Επομένως, το πρόβλημα δεν είναι να αποτρέψουμε την τελική ανάφλεξη, αλλά να διαμορφώσουμε τις συνθήκες που θα ευνοήσουν την επικράτηση της ειρήνης.

Η ειρήνη θεωρήθηκε ως μη πόλεμος, μεσοδιάστημα δυο πολέμων ή ανακωχή. Πρόκειται για παρεξηγημένες ερμηνείες όχι μόνο επειδή την προσδιορίζουν αρνητικά (δηλαδή από τι δεν είναι) αλλά και γιατί καλλιεργούν στον απλό άνθρωπο την πεποίθηση ότι είναι σχεδόν φυσική επιταγή, κάθε τρίτη γενιά να αγωνίζεται για αμφίβολα ιδανικά ή να θυσιάζεται στο βωμό των επεκτατικών σχεδίων τα οποία άλλοι κατέστρωσαν για λογαριασμό του.

Διατυπώνεται ακόμη η άποψη ότι η ειρήνη θα εξασφαλιστεί όταν καταργηθούν οι αντιθέσεις μεταξύ πλουσίων και φτωχών. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που ισχυρίζονται πως όταν όλοι γίνουν

πλούσιοι, αυτόματα θα εξαλειφθούν οι αιτίες που γεννούν τον πόλεμο. Η λύση αυτή όχι μόνο δεν αγγίζει την ουσία του προβλήματος αλλά μετατοπίζει τον πόλεμο σ' ένα άλλο επίπεδο, καθώς αγνοεί την απληστία, τον ανταγωνισμό και την ψευδαίσθηση πως «ζούμε καλύτερα όταν έχουμε περισσότερα».

Όλες οι προηγούμενες απόψεις αγνοούν ότι ο άνθρωπος και η ζωή του έχουν αξία από τη στιγμή που δεχόμαστε ότι μόνον αυτός μπορεί να έχει δυνατότητες, προοπτική για κάτι καλύτερο, ελπίδες, όνειρα και φιλοδοξίες. Η ζωή έχει αξία μόνο όταν υπόσχεται, όταν προβάλλεται στο μέλλον, όταν πραγματώνεται. Ο άνθρωπος προοδεύει και αισθάνεται δημιουργός όταν διαμορφώνει τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες με βάση τους στόχους που ο ίδιος, υπεύθυνα, επέλεξε. Επομένως, ειρήνη είναι η πίστη στην αξία του ανθρώπου και ο σεβασμός της προσωπικότητάς του. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορούν να προσανατολιστούν οι προσπάθειες για την εδραίωση της ειρήνης. Η διαπίστωση αυτή φαίνεται απλή, και θα ήταν μάλλον εξωπραγματική αν αγνοούσαμε ένα βασικό παράγοντα: η ειρήνη δεν εξασφαλίζεται όταν γίνεται θώρακας για την αποτροπή του πολέμου -τότε χάνει και το νόημά της- αλλά όταν περιέχει το πιο πολύτιμο αγαθό, την ευτυχία του ανθρώπου. Και είναι γεγονός ότι η ευτυχία στην εποχή μας έχει μετατραπεί σε καταναλωτικό αγαθό. Έχει γίνει ένας σύγχρονος μύθος. Όσο περισσότερο, λοιπόν, βυθίζεται ο σύγχρονος άνθρωπος στην αυταπάτη της καταναλωτικής ευημερίας τόσο απομακρύνεται από την πραγμάτωση της ειρήνης.

Καθοριστικό ρόλο στην απομυθοποίηση της ευημερίας και του καταναλωτισμού μπορεί να διαδραματίσει η εκπαίδευση, αφού αποτελεί το βασικό φορέα κοινωνικοποίησης και προσανατολισμού των νέων ανθρώπων μέσα στον κοινωνικό χώρο. Η εκπαίδευση όμως αντανakλά και αναπαράγει τις κοινωνικές συνθήκες. Αναπαράγει συνειδητά ή ασυνειδητά τη σύγχυση των αξιών και τη ρευστότητα των ιδανικών. Είναι όμως κι ένας τρόπος ζωής καθώς απαιτεί δώδεκα χρόνια προσήλωσης στις απαιτήσεις της σχολικής κοινότητας. Τα χρόνια αυτά είναι τα πιο κρίσιμα στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Οπότε έχει την ευχέρεια να συμβάλει στην καλλιέργεια των βιωμάτων στα οποία θα θεμελιωθεί μια υγιέστερη κοινωνία. Αυτός ο τρόπος ζωής, όταν δεν είναι ένας ακήρυκτος πόλεμος ανάμεσα στο δάσκαλο και το μαθητή, όταν δεν αναπαράγονται σχέσεις εξουσίας και υποταγής, μπορεί να γίνει η θεμελιώδης προϋπόθεση για τη διαπαιδαγώγηση ανθρώπων, ικανών να έχουν επίγνωση των ορίων των αναγκών τους. **Η αυτάρκεια είναι μια λησμονημένη αρετή.** Και είναι πολλοί εκείνοι που νομίζουν πως έχει αποκλειστική σχέση με τους αρχαίους Έλληνες και καμιά σχέση με την εποχή μας. Ο καταναλωτισμός και η απληστία απομονώνουν τους ανθρώπους και τυποποιούν τις σχέσεις τους· ενισχύουν τον κοινωνικό ανταγωνισμό υπονομεύοντας κάθε προσπάθεια για ειρήνη.

Η σύγχρονη εκπαίδευση πρέπει να γίνει ανθρωπιστική. Ο όρος αυτός έχει ακουστεί πολλές φορές και ενδεχομένως διατρέχει τον κίνδυνο να αλλοιωθεί. Ας τον διευκρινίσουμε. Ο άνθρωπος δεν υπάρχει γενικά και αόριστα, ούτε πρέπει ν' αντιμετωπίζεται ως κυρίαρχος που επιβάλλει τη θέλησή του στα πάντα. Αυτή είναι μια νοοτροπία προορισμένη για υπεράνθρωπους. Καλλιεργεί έμμεσα τη θέληση για δύναμη και επιβολή αγνοώντας το σεβασμό στο συνάνθρωπο. Πώς να γίνει βίωμα ο σεβασμός όταν κριτήριο της επιτυχίας είναι μόνο ο υψηλός βαθμός και ο ανταγωνισμός (όχι ο συναγωνισμός) που η απόκτηση του συνεπάγεται. Όταν επιβραβεύεται η απομνημόνευση σε βάρος της κριτικής σκέψης είναι επόμενο να αμφισβητεί ο μαθητής την προσφορά της εκπαιδευτικής πράξης. Όταν το μάθημα της Ιστορίας χρησιμοποιείται για να θυμίζει κυρίως τον πόλεμο, δίνει στο νέο άνθρωπο την εντύπωση ότι ιστορική γνώση σημαίνει σύνολο από συγκρούσεις λαών με νικητές και ηττημένους.

Το έργο της εκπαίδευσης δεν είναι δυνατό να περιορίζεται στην πολυμάθεια και το βασικό επαγγελματικό προσανατολισμό. Γιατί το σχολείο είναι πρώτα μια κοινότητα ανθρώπων με τους

δικούς της νόμους και το δικό της τρόπο ζωής. Φέρει λοιπόν την ευθύνη για το αν θα καλλιεργηθούν βιώματα ανθρωπιάς ή ανταγωνιστικά. Παρ' όλα αυτά δεν είναι μια κλειστή κοινωνία. Η σύγχρονη πραγματικότητα, όμως, μας πείθει για το αντίθετο. Οι νέοι ζουν μια επίφαση ειρήνης μέσα στο σχολείο ενώ το κοινωνικό περιβάλλον βαραίνει από τη βία και την εγκληματικότητα. Αυτές τις εμπειρίες τους από την καθημερινή ζωή τις αρνείται έμμεσα το σχολείο δημιουργώντας την πεποίθηση ότι μέσα σ' αυτό (στο σχολείο) αποκτάται μόνο η γνώση. Τι είδους γνώση μπορεί να είναι αυτή που βρίσκεται μακριά από τους κοινωνικούς κραδασμούς; Πώς να καλλιεργηθεί πνευματικά ο νέος όταν είναι τόσο δύσκολο να προσεγγίσει με τη δύναμη της σκέψης του τις κοινωνικές αντιφάσεις που πληθαίνουν;

Έργο της εκπαίδευσης είναι η αγωγή του ανθρώπου. Είναι ο προσανατολισμός της συνείδησής του προς ένα σκοπό. Επομένως η προσπάθεια της εκπαίδευσης στην εδραίωση της ειρήνης θα πρέπει να στοχεύει στη συμφιλίωση του ανθρώπου με τον εαυτό του. Η ειρήνη θα εξασφαλιστεί όταν αρθούν οι αιτίες που προκαλούν τον ανταγωνισμό στην καθημερινή ζωή. Η απληστία και η ανάγκη για συνεχή πλουτισμό είναι μερικές από τις αιτίες αυτές. Όταν, αντίθετα, γίνει βίωμα η συμμετοχή στη ζωή της σχολικής κοινότητας και καλλιεργηθεί κλίμα αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης, τότε θα έχουν τεθεί οι βάσεις για την ολόπλευρη μόρφωση του ανθρώπου.

Η εκπαίδευση, είναι αλήθεια, δεν μπορεί να αποτρέψει έναν πόλεμο. Μπορεί όμως να διαμορφώσει τη συνείδηση εκείνων που θα τον αρνηθούν. Για να επιτύχει το στόχο της χρειάζεται και η ανάλογη πολιτική βούληση. Αυτό σημαίνει ότι μόνο ένα δημοκρατικό πολίτευμα θα διαπαιδαγωγήσει τους πολίτες με την ιδέα της ειρήνης και το σεβασμό του ανθρώπου. Αν όμως ο εκπαιδευτικός μηχανισμός υπολειπουργεί, μετατρέπεται σε παράγοντα τροφοδότησης του κοινωνικού ανταγωνισμού. Έτσι προσφέρει στις σύγχρονες κοινωνίες την πρώτη ύλη για την έξαψη της καταστροφικής διάθεσης και της επιθετικότητας. Ο πόλεμος λοιπόν δεν είναι μια θεομηνία ή ένα ξέσπασμα «της κακίας της ανθρωπίνης φύσης», αλλά οργανωμένη - συλλογική βία που συσσωρεύσε ο καθημερινός ανταγωνισμός.

Θα ήταν άστοχο να μην αναγνωρίσουμε τη θετική προσφορά, στην υπόθεση της ειρήνης, κρατών, κινημάτων και ομάδων. Πρέπει όμως να δεχτούμε ότι οι προσπάθειες αυτές θα ολοκληρωθούν μόνο όταν εδραιωθεί η ειρήνη σε όλες τις εκδηλώσεις της ανθρωπίνης δραστηριότητας. Άρα, η συμφιλίωση των ανθρώπων δεν μπορεί να είναι κυβερνητική υπόθεση ή να επαφίεται στις διακρατικές συμφωνίες μόνο. Η εκπαίδευση εκπληρώνει την αποστολή της όταν προετοιμάζει τον άνθρωπο για την ειρήνη, όταν συμβάλλει στην ωρίμανσή του και ανανεώνει την πίστη του στη ζωή.

ΑΡΗΣ ΓΙΑΒΡΗΣ, Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Α'

¹Καρλ Φίλιπ Γκότφριντ φον Κλαούζεβιτς (1780 – 1831): πρώσος στρατιωτικός και θεωρητικός του πολέμου, αντίπαλος του Ναπολέοντα. Η φήμη του Κλαούζεβιτς ως τις μέρες μας οφείλεται στο ημιτελές έργο του *Περί του Πολέμου*, που ασκεί μεγάλη επιρροή σε στρατιωτικούς, διεθνολόγους και πολιτικούς επιστήμονες, μαζί με την *Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου* του ημετέρου Θουκυδίδη.

² Με τον όρο «αποτροπή» εννοούμε την προσπάθεια ενός κράτους ή ομάδας κρατών (με στρατιωτικά μέσα) να καταστήσουν σαφές στον αντίπαλο ότι οποιαδήποτε επιθετική ενέργειά του θα επέφερε περισσότερες βλάβες παρά οφέλη.

Ασκήσεις

A. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 140-160 λέξεις.

B.1. «Ο πόλεμος λοιπόν δεν είναι μια θεομηνία ή ένα ξέσπασμα «της κακίας της ανθρωπίνης φύσης», αλλά οργανωμένη - συλλογική βία που συσσωρεύσε ο καθημερινός ανταγωνισμός»:

να αναπτύξετε το περιεχόμενο της φράσης σε μια παράγραφο 80-90 λέξεων.

B.2. Ποιοι οι τρόποι και τα μέσα πειθούς στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

B.3. «Πραγματικά, πόλεμος δεν είναι μόνο η ένοπλη σύγκρουση. Η σύρραξη είναι το αποτέλεσμα μιας σειράς από αιτίες που οδηγούν μεθοδικά τους λαούς να επιλέξουν τα όπλα και τα χαρακώματα ως πεδίο επίλυσης των διαφορών τους»

«Πρόκειται για παρεξηγημένες ερμηνείες όχι μόνο επειδή την προσδιορίζουν αρνητικά (δηλαδή από τι δεν είναι) αλλά και γιατί καλλιεργούν στον απλό άνθρωπο την πεποίθηση ότι είναι σχεδόν φυσική επιταγή, κάθε τρίτη γενιά να αγωνίζεται για αμφίβολα ιδανικά ή να θυσιάζεται στο βωμό των επεκτατικών σχεδίων τα οποία άλλοι κατέστρωσαν για λογαριασμό του.»

Ποιο είδος σύνδεσης διακρίνετε στα υπογραμμισμένα σημεία των αποσπασμάτων; Να το χρησιμοποιήσετε κι εσείς σε δυο δικά σας παραδείγματα.

B.4. Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος του κειμένου;

B.5. **άστοχο, εδραιωθεί, εκδηλώσεις, συμφιλίωση:** να γράψετε τα συνώνυμα των λέξεων...

B.6. Να παρουσιάσετε τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας επιτυγχάνει τη συνοχή της προτελευταίας παραγράφου.

Γ. Στα πλαίσια της διεξαγωγής μαθητικού συνεδρίου, που διοργανώνει η Ε.Ε αναλαμβάνετε να παρουσιάσετε μια εισήγηση με θέμα «Εκπαίδευση και Παγκόσμια Ειρήνη». Στην ομιλία σας θα προτείνετε τους τρόπους εκείνους με τους οποίους είναι δυνατόν να συμβάλει η εκπαίδευση στην παγίωση της ειρήνης και στη διαμόρφωση φιλειρηνικής συνείδησης στους νέους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 7η

ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Το ζήτημα της διατήρησης, επαναφοράς ή κατάργησης της θανατικής ποινής εντάσσεται μέσα στα πλαίσια των λεγόμενων «πολιτισμικών πολέμων» του 20ου αιώνα, δηλαδή των αντιπαραθέσεων και συγκρούσεων που αφορούν ένα σύνολο ζητημάτων, όπως οι αμβλώσεις, η ευθανασία, το κάπνισμα, κ.λπ. Στα ζητήματα αυτά εμφανίζονται οι υπέρμαχοι και οι πολέμιοί τους, διεξάγονται κάθε τόσο σφοδρές συζητήσεις και πολεμικές, προκαλούνται πολώσεις και συγκρούσεις, οι οποίες υπερβαίνουν κάποτε τα πλαίσια μια κόσμιας αντιπαράθεσης. Οι υποστηρικτές της μίας ή της άλλης άποψης παρουσιάζονται πολλές φορές φανατισμένοι και αυτό διότι στη διαμάχη για την αποδοχή ή την απόρριψη δε μετέχουν πάντα και μόνο τα λογικά επιχειρήματα, αλλά υπεισέρχονται παράγοντες ιδεολογικοί, ηθικοί, ιστορικοί, συναισθηματικοί κ.λπ. Παράγοντες δηλαδή που αφορούν τη συγκρότηση της προσωπικότητας των «αντίμαχων», τις παραστάσεις, τις εμπειρίες που διαθέτουν, το χαρακτήρα και τις ροπές τους.

Σήμερα η Θανατική Ποινή (Θ.Π.) έχει τελεσίδικα καταδικαστεί και καταργηθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ως βάρβαρα μέθοδος απονομής της δικαιοσύνης, ενώ εφαρμόζεται ακόμη σε αρκετές πολιτείες των ΗΠΑ, καθώς και στο σύνολο σχεδόν του υπανάπτυκτου κόσμου. Σε πολλές χώρες όπου επικρατούν θεοκρατικά καθεστώτα (π.χ. Σαουδική Αραβία) αποτελεί συνήθη πρακτική, που διεξάγεται μάλιστα σε δημόσιους χώρους.

Η κατάργηση της Θ.Π. αντλεί τα λογικά και ιδεολογικά της επιχειρήματα από τα κινήματα του ανθρωπισμού και του διαφωτισμού, τα οποία αναγνώρισαν την ανθρώπινη ζωή ως ύψιστη αξία του κόσμου αυτού.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ Θ.Π.

- Με τη θανατική ποινή η κοινωνία απαλλάσσεται από ειδεχθείς, επικίνδυνους και στυγερούς εγκληματίες, έτσι ώστε να μην ασχοληθεί ξανά μαζί τους, αλλά ούτε και να κινδυνεύσει από πιθανή απόδραση ή απελευθέρωσή τους. Τα αποβράσματα εξολοθρεύονται και οι νομοταγείς πολίτες μπορούν να είναι ήσυχoi.
- Τεράστια είναι η παραδειγματική αξία της θανατικής ποινής. Στο μέτρο που κάθε άνθρωπος φοβάται για την απώλεια της ζωής του και τρομάζει μπροστά στο θάνατο είναι βέβαιο ή έστω πιθανό ότι θα σκεφτεί να διαπράξει ένα έγκλημα που συνεπάγεται θανάτωση. Η αποτρεπτική δύναμη της θανατικής ποινής συνίσταται στο ορατό ενδεχόμενο της αφαίρεσης της ζωής και στο ότι η κοινωνία δεν αστειεύεται με τους ειδεχθείς εγκληματίες.
- Ένας αδίστακτος εγκληματίας είτε εκλογικεύει τα εγκλήματά του (βρίσκει άλλοθι και δικαιολογίες για να τα διαπράξει) είτε δεν σκέφτεται την τιμωρία που θα του επιβληθεί και πατάει πάνω στην ανοχή, την ελαστικότητα ή την επιείκεια μιας κοινωνίας. Με τη θανατική ποινή όμως η κοινωνία δείχνει πυγμή, δυναμισμό και αποφασιστικότητα, έτσι ώστε τα εγκληματικά άτομα να μην έχουν περιθώρια παρερμηνείας για τη στάση που θα έχει το

κοινωνικό σύνολο απέναντί τους. Η βεβαιότητα της ποινής εδώ λειτουργεί πολύ πιο αποτρεπτικά απ' ό,τι η ασάφεια των νόμων ή η πιθανή επιείκεια από την πλευρά των δικαστών.

- Με τη θανατική ποινή ικανοποιείται πρωταρχικά το «κοινό περί δικαίου αίσθημα» και εξασφαλίζεται δευτερευόντως η ψυχική και ηθική ικανοποίηση, η δικαίωση των συγγενών του θύματος. Ο πόνος και η οδύνη των οικείων του θύματος, μπορεί να περιοριστεί μόνο με τη θανάτωση του θύτη.
- Βασικός κανόνας για την απόδοση δικαιοσύνης είναι η τήρηση της αρχής της αναλογίας. Έτσι το αίμα ξεπληρώνεται μόνο με αίμα και μέσα στα πλαίσια αυτά η θανάτωση είναι το μόνο επαρκές μέσο για τον κολασμό δολοφονικών ενεργειών.
- Με τη Θ.Π. ενισχύεται το αίσθημα ασφαλείας του πολίτη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ Θ.Π.

- Η Θ. Π. αντίκειται στην ιερότητα και το απαραβίαστο της ανθρώπινης ζωής, που αποτελεί θεμελιακή ηθική, φιλοσοφική, πολιτική και θρησκευτική αρχή. Η ανθρώπινη ζωή αναγνωρίζεται ως «αυτοαξία», ως θεμελιώδες, φυσικό και αναφαίρετο δικαίωμα και κάθε προσβολή της πλήττει την ανθρώπινη διάσταση του πολιτισμού.
- Πώς είναι δυνατό μια κοινωνία που θεωρεί την ανθρώπινη ζωή ύψιστη αξία, να τιμωρεί την αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής (= έγκλημα) με αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής; Οι αξίες οφείλουν να είναι απόλυτες και αδιαμφισβήτητες. Δεν συνιστά κραυγαλέα αντίφαση τη μια φορά η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής να θεωρείται έγκλημα και την άλλη απόδοση δικαιοσύνης;
- Η ζωή είναι δώρο που δεν μας ανήκει, δεν το δημιουργήσαμε ούτε και το ελέγχουμε. Πώς είναι δυνατό να απαλλοτριώσουμε, να στερήσουμε επίσημα πλέον, κάτι που δεν μας ανήκει;
- Η ύπαρξη της Θ.Π. θέτει το ερώτημα ποιος έχει το δικαίωμα να αφαιρέσει την ανθρώπινη ζωή. Οι ανθρώπινες κοινωνίες παραχωρούν το δικαίωμα αυτό σε δικαστές και αρχηγούς κρατών, αλλά και αυτών η κρίση είναι σχετική και υποκειμενική, με μεγάλα περιθώρια λάθους.
- Η Θ.Π. έχει εκδικητικό και όχι σωφρονιστικό χαρακτήρα. Σκοπός μιας ποινής δεν είναι η εκδίκηση αλλά ο σωφρονισμός αυτού που διέπραξε το αδίκημα και ο παραδειγματισμός των άλλων. Και αν ακόμη γίνει αποδεκτή η παραδειγματική διάσταση της Θ.Π., έχει εξαλειφθεί κάθε υποψία σωφρονισμού του δράστη. Η έννοια του σωφρονισμού προϋποθέτει την παροχή μίας δεύτερης ευκαιρίας και ως εκ τούτου την προσπάθεια επανένταξης του ατόμου στην κοινωνία.
- Σύμφωνα με τους εγκληματολόγους και τις στατιστικές, στις χώρες όπου εφαρμόζεται δεν έχει παρατηρηθεί μείωση των αποτρόπαιων εγκλημάτων. Καθώς φαίνεται το τελευταίο που σκέφτεται κάποιος υποψήφιος εγκληματίας είναι ότι θα πιαστεί στα δίχτυα του νόμου και θα εφαρμοστεί σ' αυτόν η εσχάτη των ποινών.
- Η Θ.Π. αποτελεί πολιτικό εργαλείο, είτε για την εξόντωση πολιτικών αντιπάλων σε μη δημοκρατικά καθεστώτα είτε για ψηφοθηρικούς λόγους μέσα στις δημοκρατίες. Καλλιεργεί τα χαμηλότερα ένστικτα και τις φοβίες των πολιτών-ψηφοφόρων, αναφορικά με το αίσθημα ασφαλείας τους
- Λειτουργεί ως φόβητρο για την ισχύ του κράτους πάνω στη ζωή των πολιτών. Παρέχει σε απρόσωπους θεσμούς και σε συγκεκριμένους ανθρώπους την υπέρτατη δύναμη να αφαιρούν τη ζωή ανθρώπων κατά βούληση. Σύμφωνα με το Γ.Α. Μαγκάκη η Θ.Π. μπορεί να λειτουργεί ως επιβεβαίωση της ισχύος της κρατικής εξουσίας. Στην περίπτωση αυτή η κρατική εξουσία στηρίζεται στη βία και είναι αντιδημοκρατική.

- Επίσης σύμφωνα με το Γ.Α. Μαγκάκη «η δικαστική εξουσία υπερβαίνει την κοινωνική λειτουργία της, όταν εμπλέκεται στην περιοχή του μεταφυσικού ερωτήματος σχετικά με το νόημα της ζωής»
- Τι θα γίνει σε περίπτωση δικαστικής πλάνης; Πώς η κοινωνία θα επανορθώσει το δικό της έγκλημα απέναντι σε έναν αθώο; Πώς θα του δώσει πίσω τη ζωή που του αφαίρεσε; Και ποιος θα πληρώσει για το επίσημο αυτή τη φορά έγκλημα; Δικαστικές πλάνες με θανατοποιίντες έχουν υπάρξει πάρα πολλές φορές, κυρίως απέναντι σε άτομα περιθωριακά και θύματα ρατσισμού.
- Η κοινωνία μπορεί να απαλλαγεί από τα "αποβράσματα" με αποτελεσματική μακροχρόνια ή ισόβια κάθειρξη. Στο μέτρο που υπάρχει περισσότερο ανθρωπιστική εναλλακτική λύση, καλό είναι να απαγορεύεται η απάνθρωπη ποινή της θανάτωσης. Εξάλλου η κοινωνία δε θα πρέπει να κινείται ενάντια ή εκδικητικά προς τα άτομα αλλά διδακτικά προς αυτά. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να τους δίνει ευκαιρίες κατανόησης του λάθους και μεταμέλειας.
- Χαρακτηρίζεται από απανθρωπισμό και βαρβαρότητα, γιατί τοποθετεί το μελλοθάνατο εκτός των ορίων της ανθρώπινης φύσης. Ο μελλοθάνατος είναι ο μοναδικός άνθρωπος που γνωρίζει τη στιγμή του θανάτου του. Συνιστά ψυχολογικό βασανισμό, αλλά και σωματικό, γιατί σπάνια ο θάνατος επέρχεται ακαριαία.
- Μια κοινωνία δεν μπορεί να σύρεται από τα αισθήματα και τις επιθυμίες συγκεκριμένων μελών της. Μια κοινωνία δεν μπορεί να λειτουργεί υπό το βάρος συναισθηματικών και ψυχολογικών φορτίσεων, γιατί έτσι θέτει σε κίνδυνο τις δομές, την ευρυθμία και την ομαλότητα, αποτελέσματα τα οποία στηρίζονται στον λογικό και αντικειμενικό καθορισμό των ανθρωπίνων σχέσεων.
- Η ανθρωπότητα ξόδεψε πολύ χρόνο για να απαλλαγεί από την εκδικητική μανία του «οφθαλμόν αντί οφθαλμού». Ανθρώπινος πολιτισμός είναι αυτό ακριβώς: η προσπάθεια για νουθεσία, διαπαιδαγώγηση όλων ανεξαιρέτως των ατόμων, προσπάθεια για συγχώρεση και υπέρβαση του μίσους. Η Θ.Π συνιστά προφανώς ένα διαρκές εμπόδιο στον εξανθρωπισμό του ανθρώπινου πολιτισμού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Θ.Π. δημιουργεί μάλλον περισσότερα προβλήματα απ' όσα θεωρητικά λύνει. Οι προεκτάσεις της αγγίζουν πεδία μεταφυσικής, ηθικής, θρησκείας, φιλοσοφίας, κοινωνίας, πολιτισμού και πολιτικής. Η στάση «είμαι γενικώς κατά της Θ.Π., αλλά σε κάποιες περιπτώσεις πρέπει να επιβάλλεται» αυτό-ακυρώνεται ως αντιφατική, γιατί απλά σε σχέση με τις αξίες (όπως εν προκειμένω η ανθρώπινη ζωή) κάτι ή θα ισχύει ή δεν θα ισχύει. Οι αξίες και οι έννοιες δεν επιδέχονται εκπτώσεις ούτε και σχετικισμό, γιατί τότε θα γίνουν αντικείμενα σοφιστικών και δικολαβικών ερμηνειών, με απρόβλεπτες συνέπειες.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**Κείμενο 1^ο****Περί της θανατικής ποινής**

Εξήντα ένα μέλη του εθνικού μας Κοινοβουλίου κατέθεσαν πρόταση επαναφοράς της θανατικής ποινής. Παράλληλα άρχισε και η επιχειρηματολογία για τα υπέρ και τα κατά της επαναφοράς της θανατικής ποινής. Πριν από δύο χρόνια περίπου, στις 4 Φεβρουαρίου 1996, είχα γράψει στο «Βήμα» ένα άρθρο όπου υποστήριζα, έστω και με κάποιες επιφυλάξεις, την επαναφορά της θανατικής ποινής. Σήμερα πολλοί άνθρωποι έχουν την ίδια άποψη και μάλιστα χωρίς επιφυλάξεις, όπως φαίνεται.

Εν όψει των συζητήσεων που θα ακολουθήσουν είναι σκόπιμο να κάνουμε μια ανακεφαλαίωση των επιχειρημάτων στον βαθμό που αυτό είναι εφικτό στον περιορισμένο χώρο αυτού του άρθρου. Τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι τα εξής:

Πρώτον, η επιβολή και εκτέλεση της θανατικής ποινής θα έχει αποτρεπτικές συνέπειες. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα σταματήσουν οι δολοφονίες, αλλά είναι αναμενόμενο ότι θα μειωθούν. Υποστηρίζεται ότι οι δολοφονίες αστυνομικών στις ΗΠΑ είναι ελάχιστες διότι είναι βέβαιο ότι ο δολοφόνος αστυνομικού στις ΗΠΑ, σίγουρα και σύντομα, θα βράζει στα καζάνια της κόλασης, είτε καταδικαστεί από δικαστήριο είτε όχι. Επίσης σε πρόσφατο άρθρο του στα «Νέα» (21.11.1997) ο καθ. Α. Λοβέρδος αναφέρει ότι στη Γαλλία, στο διάστημα 1970-1980, προ της κατάργησης της θανατικής ποινής έγιναν πέντε δολοφονίες ανηλίκων, ενώ μετά την κατάργηση, στο διάστημα 1984-1993, οι δολοφονίες ανηλίκων αυξήθηκαν σε 84, δηλ. αυξήθηκαν κατά δεκαεφτά φορές!

Δεύτερον, έχει αποδειχθεί ότι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους, επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω. Είναι γνωστή η περίπτωση του Τζακ Άμποτ, συγγραφέα του έργου *In the Belly of the Beast* και δολοφόνου δύο ανθρώπων, του δεύτερου δύο εβδομάδες μετά την έξοδό του από τη φυλακή όπου είχε εγκλεισθεί για τον πρώτο φόνο.

Τρίτον, η ποινή δεν επιβάλλεται μόνο για να αποτρέψει την επανάληψη της πράξης, αλλά ταυτόχρονα για να αποδοθεί δικαιοσύνη και να αποκατασταθεί η ισορροπία στην ψυχή όσων υπέφεραν από το έγκλημα. Σε πολλές περιπτώσεις μόνο η θανατική ποινή μπορεί να αποδώσει δικαιοσύνη. Όποιος ενδιαφέρεται για μια αριστουργηματική διατύπωση αυτού του επιχειρήματος, ας φροντίσει να δει την ταινία του Μπέργκμαν «*Η Πηγή των Παρθένων*» όπου ο πατέρας εκτελεί τους δύο βιαστές και δολοφόνους της νεαρής κόρης του.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν δύο σοβαρά επιχειρήματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής, γενικά, και συνεπώς τη μη επαναφορά της στην πατρίδα μας.

Το πρώτο επιχείρημα είναι ότι υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο δικαστικής πλάνης και συνεπώς η δυνατότητα επιβολής θανατικής ποινής αποτελεί έναν επικίνδυνο μηχανισμό νόμιμης εκτέλεσης αθώων. Το επιχείρημα αυτό είναι πράγματι ισχυρό. Υπάρχουν όμως αντεπιχειρήματα, όπως, π.χ., ότι σε πολλές περιπτώσεις ο δολοφόνος ομολογεί ή ότι υπάρχουν αδιάσειστα και επιστημονικά αδιάψευστα στοιχεία ή ακόμη ότι μπορεί να απαιτείται η παρέλευση εύλογου χρόνου μεταξύ καταδίκης και εκτέλεσης.

Το δεύτερο επιχείρημα υπέρ της μη επαναφοράς της θανατικής ποινής είναι ότι η θεσμοθέτηση του θανάτου αποτελεί αδιανόητη, για την εποχή μας, προσβολή του πολιτισμού. Είναι φυσικό και αναμενόμενο οι άνθρωποι να πεθαίνουν λόγω γήρατος, λόγω ασθενειών ή εξαιτίας ατυχημάτων, αλλά είναι παράλογο για μια κοινωνία, ως συλλογική οντότητα, να θεσμοθετεί τον θάνατο. Μια απάντηση στο επιχείρημα αυτό είναι ότι η κοινωνία οφείλει να προστατεύει τα μέλη της ακόμη και όταν αυτό απαιτεί τον θάνατο ορισμένων και κυρίως όταν οι εγκληματίες, ηθικοί και φυσικοί αυτουργοί, είναι σε πλήρη γνώση του τι κάνουν, σχεδιάζουν και εκτελούν εν ψυχρώ τις εγκληματικές πράξεις τους σε βάρος ανύποπτων, αδύναμων, ανηλίκων και

απροστάτευτων ατόμων.

Ο κάθε πολίτης μπορεί μόνος του να σταθμίσει τα παραπάνω αλλά και πρόσθετα επιχειρήματα και να πάρει θέση στο ζήτημα της επαναφοράς ή μη της θανατικής ποινής. Θα ήθελα όμως κάποιος από εκείνους που υποστηρίζουν τη μη επαναφορά να εξηγήσει με λεπτομέρεια γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή στυγερών φονιάδων όταν οι ίδιοι δολοφονούν εν ψυχρώ αθώα, αδύναμα και ανυποψίαστα μέλη της.

Θ. Π. Λιανός (καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών).

Το ΒΗΜΑ, 30/11/1997

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά (100-120 λέξεις) το περιεχόμενο του άρθρου.
2. Με ποια μέθοδο αναπτύσσεται το επιχείρημα της τέταρτης παραγράφου; Να το αναπτύξετε με τη μέθοδο της αιτιολόγησης.
3. Με τι είδους τεκμήρια στηρίζει ο αρθρογράφος την άποψη που διατυπώνει στην τρίτη παράγραφο του κειμένου; Να τα αξιολογήσετε.
4. Να αναλύσετε τις ακόλουθες σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους και να σχηματίσετε από το β' συνθετικό τους δυο νέες σύνθετες για την καθεμιά:

κατέθεσαν, άποψη, διάστημα, παρέλευση, εγκλεισθεί

5. Με ποια μέθοδο αναλύει ο αρθρογράφος το θέμα του; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
6. Γράψτε τέσσερις προτάσεις χρησιμοποιώντας μια φορά την κυριολεκτική και μια τη μεταφορική σημασία των λέξεων *ισορροπία* και *έγκλημα*.
7. Ως μέλος γνωστής ανθρωπιστικής οργάνωσης της πόλης σας να συντάξετε μια ανοιχτή επιστολή διαμαρτυρίας (500-600 λέξεις), που θα απευθύνεται στα ΜΜΕ γειτονικής χώρας, στην οποία επιβάλλεται και εκτελείται η θανατική ποινή.

Κείμενο 2°

Ας τελειώνουμε με τη θανατική ποινή

Η πρόταση των βουλευτών περί επαναφοράς της ποινής του θανάτου έφερε πάλι στη δημοσιότητα ένα θέμα που πιστεύαμε πως είχε θέση μόνο στα παράθυρα των τηλεοπτικών καναλιών, που επιδιώκουν να συνδυάσουν στυγερά εγκλήματα με υψηλή τηλεθέαση. Εντούτοις, αυτός ο διάλογος ενδεχομένως παρουσιάζει ενδιαφέρον, αν κρίνει κανείς και από το άρθρο του κ. Θ. Π. Λιανού στο «Βήμα» της 30ής Νοεμβρίου. Το άρθρο αυτό τελείωνε με τη φράση «θα ήθελα κάποιος που υποστηρίζει τη μη επαναφορά να εξηγήσει γιατί η κοινωνία μας πρέπει να σέβεται τη ζωή στυγερών φονιάδων».

Το ερώτημα αυτό βρίσκεται στην καρδιά του προβληματισμού για τη θανατική ποινή. Υπάρχουν κοινωνίες που σέβονται την ανθρώπινη ζωή και άλλες που την περιφρονούν. Κατά πάσα πιθανότητα όλοι μας επιλέγουμε τις πρώτες. Η θεώρηση όμως της ανθρώπινης ζωής ως υπέρτατης αξίας δεν μπορεί παρά να αφορά εξίσου τον άγιο και τον δολοφόνο, ειδάλλως ήδη παζαρεύουμε την αξία της ζωής. Αν δεχόμαστε πως το δικαίωμα στη ζωή είναι το ύψιστο δικαίωμα, τότε πώς θα επιτρέψουμε σε οποιαδήποτε κοινωνία να εξαιρέσει από αυτό τους δολοφόνους; Μήπως θα πρέπει να επανεξετάσουμε και το 2ο άρθρο του Συντάγματός μας, που

θεωρεί καθήκον της πολιτείας τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου;

Ο αντίλογος που ακούγεται συχνά είναι πως δεν έχουμε καμία υποχρέωση να σεβαστούμε τη ζωή κάποιου που δεν σέβεται άλλες ζωές. Συνειδητοποιούν άραγε όσοι το λένε ότι ουσιαστικά προτρέπουν μια ολόκληρη κοινωνία να εξισωθεί με τον χειρότερο εγκληματία, να δράσει με τα δικά του κριτήρια περί σημαντικού και ασήμαντου; Συνειδητοποιούν ότι περιγράφουν μορφές κοινωνικής οργάνωσης από τις οποίες η ανθρωπότητα προσπαθεί να ξεφύγει;

Εξάλλου, πειστικό ακούγεται, μέσα στη διέγερση του θυμικού που προκαλεί, και το υποθετικό ερώτημα: τι θα έκανες όμως αν κάποιος σκότωνε την οικογένειά σου; Η απάντηση είναι απλή, αρκεί να διατηρούμε την απαραίτητη ψυχραιμία για να θυμόμαστε δύο αυτονόητα στοιχεία.

Πρώτον, ότι η διάθεση αυτοδικίας που μπορεί να θολώσει το μυαλό κάποιου δεν μπορεί να προβάλλεται ως πρότυπο απονομής δικαιοσύνης. Δεύτερον, ότι οι έννοιες ποινή και εκδίκηση απέχουν πολύ μεταξύ τους και είναι κοινός τόπος πως μια σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί να εκδικείται. Αν θυμόμαστε αυτά τα στοιχεία, είναι προφανές πως δεν έχει καμία σημασία η απάντηση στο «εντυπωσιακό» αυτό ερώτημα διότι είναι άσχετη με τη θανατική ποινή.

Επιπλέον, οφείλει κανείς να εξετάσει και ορισμένες πιο πρακτικές πλευρές της θανατικής ποινής, όπως αυτή της ενδεχόμενης πλάνης. Στις ΗΠΑ έχουν καταδικαστεί σε θάνατο τουλάχιστον 350 αποδεδειγμένα αθώοι και τουλάχιστον 23 έχουν εκτελεστεί. Οι άνθρωποι αυτοί έπεσαν θύματα «νόμιμης» δολοφονίας από την πλευρά του κράτους. Κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει το γεγονός ότι η θανατική ποινή είναι η μόνη που δεν επανορθώνεται και δεν υπάρχει τρόπος να αποκλειστεί το ενδεχόμενο λάθους.

Στο άρθρο του κ. Λιανού αναφέρεται επίσης πως «έχει αποδειχτεί ότι δολοφόνοι που δεν εκτελέστηκαν μετά την καταδίκη τους, επανέλαβαν το έγκλημα μέσα στη φυλακή ή έξω». Χωρίς να αποκλείει κανείς αυτό το ενδεχόμενο, είναι εντούτοις υπερβολική η γενίκευση με τον τρόπο που διατυπώνεται και προφανέστερα απέχει πάρα πολύ από την πραγματικότητα.

Τελικά ας δούμε και το ισχυρότερο επιχείρημα υπέρ της θανατικής ποινής, όπως τουλάχιστον διατυπώνεται από τους υποστηρικτές της: η θανατική ποινή καταπολεμά την εγκληματικότητα. Ξεχνούν βέβαια πως αυτό δεν έχει αποδειχτεί σε καμία απολύτως αξιόπιστη μελέτη. Αντίθετα, οι κυβερνήσεις που κατ' εξοχήν χάνουν τη μάχη με την εγκληματικότητα καταφεύγουν στην εύκολη λύση της θανατικής ποινής (π.χ. Κίνα, ΗΠΑ, Ρωσία). Ο ΟΗΕ διαπίστωσε επισήμως το 1988 την αποτυχία όσων μελετών προσπάθησαν να αποδείξουν πως οι εκτελέσεις είναι πιο αποτρεπτικές από τα ισόβια δεσμά. Σε καμία χώρα δεν πιστοποιήθηκε σχέση ανάμεσα στη θανατική ποινή και στη μείωση της εγκληματικότητας.

Θα μπορούσαμε πολλά να πούμε για τη ρατσιστική χρήση της ποινής αυτής εις βάρος μειονοτήτων και ασθενέστερων τάξεων, για τις εκτελέσεις ανήλικων παραβατών, για το μαρτύριο ανθρώπων επί ώρες στην ηλεκτρική καρέκλα. Κυρίως όμως δηλώνουμε ότι επιθυμούμε ένα κράτος που δεν θα παραβιάζει την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και μια σειρά άλλους διεθνείς κανόνες. Αισθανόμαστε περισσότερο άνθρωποι όσο απομακρύνεται το 1972, όταν ήχησε τελευταία φορά το εκτελεστικό απόσπασμα στην Ελλάδα.

Για όλους αυτούς τους λόγους η Διεθνής Αμνηστία ζήτησε επισήμως από την Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος να προβλέψει τη συνταγματική κατάργηση της ποινής του θανάτου.

Απαντώντας και πάλι στο ερώτημα με το οποίο ξεκίνησε αυτό το κείμενο: δεν μπορεί μια κοινωνία να σκοτώνει ανθρώπους για να τους δείξει ότι είναι κακό να σκοτώνουν.

Κωστής Παπαϊωάννου (πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας).

Το ΒΗΜΑ, 07/12/1997

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά (100-120 λέξεις) το περιεχόμενο του άρθρου.
2. Ποια είναι, σύμφωνα με το συγγραφέα, τα κυριότερα επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής;
3. Με τι είδους τεκμήρια στηρίζει ο αρθρογράφος την άποψη που διατυπώνει στην όγδοη παράγραφο του κειμένου; Να τα αξιολογήσετε.
4. Ποια μέσα και ποιους τρόπους πειθούς διακρίνετε στην τρίτη και όγδοη παράγραφο;
5. Να συμπληρώσετε το συλλογισμό που ακολουθεί, να αναγνωρίσετε το είδος του και να τον αξιολογήσετε:
 - «η διάθεση αυτοδικίας που μπορεί να θολώσει το μυαλό κάποιου δεν μπορεί να προβάλλεται ως πρότυπο απονομής δικαιοσύνης»
 -
 - «άρα, η θανατική ποινή δεν μπορεί να προβάλλεται ως πρότυπο απονομής δικαιοσύνης»
6. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
στυγερά, παζαρεύουμε, αντίλογος, προφανές, ενδεχόμενης, πιστοποιήθηκε
7. «δεν μπορεί μια κοινωνία να σκοτώνει ανθρώπους για να τους δείξει ότι είναι κακό να σκοτώνουν.» : να σχολιάσετε την άποψη του συγγραφέα σε 6-7 σειρές.
8. Υποθέστε πως είστε μέλος της βουλής των εφήβων. Με ποια επιχειρήματα θα υπερασπίζατε την άποψη για την κατάργηση της θανατικής ποινής; (500-600 λέξεις)

ΕΝΟΤΗΤΑ 8η

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Φυσικό περιβάλλον είναι το σύνολο των φυτικών και ζωικών οργανισμών, των γεωλογικών σχηματισμών, των υλικών στοιχείων και γενικότερα το σύμπαν μέσα στο οποίο ζει, αναπτύσσεται και πεθαίνει ο άνθρωπος.

Το φυσικό περιβάλλον μπορούμε, γενικά, να το διακρίνουμε σε:

- ατμόσφαιρα,
- γήινη επιφάνεια: έδαφος, δάση, ύδατα (θάλασσες, λίμνες, ποταμοί) και
- υπέδαφος.

Οι ωφέλειες από τη φύση

Πνευματικές - επιστημονικές

- κεντρίζει την περιέργεια, αυξάνει την παρατηρητικότητα οξύνει το πνεύμα, αποτελεί αφετηρία προβληματισμού.
- προωθεί την έρευνα, τη γνώση, αποτελεί αφετηρία των επιστημών, της μουσικής, της γλώσσας.
- αποτελεί έναυσμα για την καλλιτεχνική δημιουργία, αφυπνίζει το αίσθημα του ωραίου, κεντρίζει τη φαντασία

ηθικές

- «η φύση είναι σοφή και υποδεικνύει στον άνθρωπο την αξιοπρέπεια και την ελευθερία» (Ρουσσώ), ενισχύει τις ανθρωπιστικές και ηθικές αξίες.
- προάγει την αυτογνωσία, διδάσκει την απλότητα, την αγνότητα, την καλοσύνη, το μέτρο, την αρμονία.
- ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τη «μικρότητά» του και τονώνεται το θρησκευτικό του συναίσθημα.

Ψυχολογικές

- δημιουργεί συναισθήματα χαράς, αγαλλίασης και δημιουργίας, διώχνει το άγχος, επιφέρει ισορροπία.
- επιφέρει την ψυχική ξεκούραση, την ηρεμία, τη συγκίνηση, το θαυμασμό αλλά και προκαλεί μελαγχολία, φόβο.

Υγεία

- καταπολέμηση-αποφυγή ασθενειών, άθληση, υγιεινή διατροφή, ψυχαγωγία, αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου

Κοινωνικές

- η φύση αποτέλεσε το κίνητρο για τη δημιουργία των πρώτων ομάδων και κοινωνιών.
- η επίδραση του κλίματος συντελεί στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των ανθρώπων αλλά και στην καθιέρωση ενός ορισμένου τρόπου ζωής.
- καθορίζει την πολιτική συνείδηση του ατόμου, την κοινωνική του συμπεριφορά.

- παραδειγματίζει το άτομο στην ευγενή άμιλλα, στην οργάνωση και μέθοδο της εργασίας του, στον προγραμματισμό, στο σεβασμό σε αρχές και κανόνες.

οικονομικές

- παρέχει πρώτες ύλες για την ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας του ατόμου.
- ανάπτυξη του τουρισμού, του εμπορίου .

Το φυσικό μας περιβάλλον κινδυνεύει.....

Ρύπανση: είναι η κάθε αλλοίωση της σύστασης (των φυτικών, χημικών, βιολογικών χαρακτηριστικών) ή της μορφής του περιβάλλοντος, αλλοίωση η οποία μπορεί να οδηγήσει σε απότομη και σημαντική διαταραχή της φυσικής ισορροπίας μέσα σε ένα φυσικό ή κατασκευασμένο οικοσύστημα. Ακόμα και ο πιο απλός τρόπος παραγωγής είναι συνδεδεμένος με την επίδραση πάνω στο οικοσύστημα. Σήμερα όμως: εντονότερη και μη αναστρέψιμη είναι η επίδραση πάνω στους βιοσφαιρικούς κύκλους και στις αλυσίδες της τροφής

Η **μόλυνση του περιβάλλοντος** εντοπίζεται στον:

Αέρα: χημικές ουσίες, διοξείδιο, μονοξείδιο άνθρακα, αιθαλομίχλη, εντομοκτόνα, καυσαέρια, ηχορύπανση, → τρύπα του όζοντος, φαινόμενο θερμοκηπίου.

Στεριά: βιομηχανικά απόβλητα, λύματα, απορρίμματα, φυτοφάρμακα, λιπάσματα, εντατική καλλιέργεια της γης, καταστροφή δασών, εκχερσώσεις, πυρκαγιές, οικοπεδοποίηση, εξάλειψη χλωρίδας, πανίδας .

Θάλασσα- νερό: βιομηχανικά λύματα, ευτροφισμός, πετρελαιοκηλίδες, εντατικές ιχθυοκαλλιέργειες

Αίτια της ανατροπής της οικολογικής ισορροπίας (οι παράγοντες της οικολογικής κρίσης)

- έλλειψη σωστού προγραμματισμού των κρατών, η απουσία κοινής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο.
- η μη τήρηση της νομοθεσίας και των διεθνών συμβάσεων για το περιβάλλον από πολίτες, κράτη, επιχειρήσεις, πολυεθνικές
- αλόγιστη ανάπτυξη του τεχνολογικού πολιτισμού.
- οικονομικός ανταγωνισμός, κερδοσκοπία που οδηγεί στην εξάντληση πλουτοπαραγωγικών πόρων και πρώτων υλών .
- το σημερινό αναπτυξιακό μοντέλο που θυσιάζει τα πάντα στο βωμό του κέρδους, τα σύγχρονα πρότυπα ζωής και ανάπτυξης , υπερκαταναλωτισμός,
- έλλειψη οικολογικής πρόνοιας στην οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.
- χειροτέρευση αστικού περιβάλλοντος , πλαισίου ζωής , αστυφιλία.
- ερημοποίηση , δραματική ελάττωση των υδάτινων πόρων,
- η υπερβολική χρήση χημικών προϊόντων για την καλλιέργεια της γης.
- η απουσία παιδείας σχετικά με το περιβάλλον (εκπαιδευτικό σύστημα), άγνοια της αξίας που έχει η φύση
- η πλεονεξία, η κρίση των αξιών, η έλλειψη ηθικών αναστολών

Είναι αναστρέψιμη η επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος με την χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας:

- η τεχνολογία μπορεί όχι μόνο να ελεγχθεί για να μην καταστρέφει τη φύση αλλά και να δώσει η ίδια δραστικές λύσεις
- ⇒ κατάλληλες τεχνικές εγκαταστάσεις για την ουδετεροποίηση των αποβλήτων και των κα-

- ταλοίπων των βαριών βιομηχανιών, εργοστασίων, ναυπηγείων κλπ
- ⇒ χρήση άλλων εναλλακτικών πηγών ενέργειας, βελτίωση καυσίμων.
 - ⇒ ανακύκλωση, επεξεργασία των άχρηστων και απορρίψιμων υποπροϊόντων.
 - ⇒ ανάπτυξη βιομηχανιών επεξεργασίας και αξιοποίησης των απορριμμάτων της καταναλωτικής κοινωνίας. Χρήση των απορριμμάτων για εναλλακτικές μορφές ενέργειας.
 - ⇒ τεχνολογία και πληροφορικά συστήματα για την προστασία των δασών.
- διακρατική συνεργασία, εφαρμογή συμφωνιών Ελσίνκι και Κιότο. Εφαρμογή κανόνων διεθνούς συμπεριφοράς απέναντι στο περιβάλλον.
- **άλλοι τρόποι αντιμετώπισης της καταστροφής του περιβάλλοντος**
 - ⇒ μείωση κατανάλωσης, αλλαγή καταναλωτικού προτύπου.
 - ⇒ αυστηρή νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος.
 - ⇒ υποχρέωση για συλλογή άχρηστων αντικειμένων. Ανακύκλωση - επαναχρησιμοποίηση
 - ⇒ χώροι υγιεινής απόθεσης απορριμμάτων.
 - ⇒ χρηματοδότηση για την εφαρμογή προγραμμάτων εφαρμοσμένης οικολογίας.
 - ⇒ κίνητρα για χρήση εναλλακτικών και ανανεώσιμων μορφών (αιολική, ηλιακή) ενέργειας - φορολόγηση ενεργοβόρων μονάδων παραγωγής.
 - ⇒ αγροτικές - βιολογικές καλλιέργειες, επέκταση βιολογικής γεωργίας.
 - ⇒ περιβαλλοντική εκπαίδευση, διεπιστημονική συνεργασία για το περιβάλλον.
 - ⇒ κοινωνικός έλεγχος σε δραστηριότητες που επηρεάζουν το φυσικό περιβάλλον.
 - ⇒ ευαισθητοποίηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
 - ⇒ διαπαιδαγώγηση στο σχολείο: κριτική ικανότητα, προσέγγιση προβλημάτων-ανάληψη πρωτοβουλιών.
 - ⇒ δράση εθελοντικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, ενεργοποίηση των πολιτών.
 - ⇒ προσωπική ευθύνη – αλλαγή του τρόπου ζωής, της καταναλωτικής νοοτροπίας του ατόμου, τρόπος ζωής διαφορετικός.
 - ⇒ αειφόρος ανάπτυξη: ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες.
- Βασίζεται σε δυο παράγοντες: Ανθρώπινες Ανάγκες και Περιβάλλον. Αφορά στη διαχείριση των πόρων, όπως η ενέργεια, το νερό, η ύλη, η γη. Ο δρόμος για την αειφορία περνά από την μείωση της υπερκατανάλωσης, συνεπώς και της παραγωγής. Η έμφαση δίνεται στην οικονομία στη χρήση, στην επαναχρησιμοποίηση και στην ανακύκλωση.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^ο

Ο τοξικός λαός

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος έδωσε στην δημοσιότητα μερικά εφιαλτικά νούμερα. Αποκάλυψε ότι 205.000 τόνοι απόβλητα καταλήγουν κάθε χρόνο στις χωματερές, ενώ 600.000 τόνοι βρίσκονται πλημμελώς αποθηκευμένοι σε διάφορους χώρους. Το Υπουργείο ανακοίνωσε και ένα πρόγραμμα για την αντιμετώπιση του προβλήματος και περιμένουμε να ληφθούν και άλλα μέτρα. Βεβαίως η εφιαλτική αυτή κατάσταση δεν θα λυθεί έτσι άμεσα. Και δεν φταίει μόνο το κράτος

αλλά και η άθλια νοοτροπία μας. Η ελληνική κοινωνία δεν διαθέτει την απαραίτητη κουλτούρα για την προστασία του περιβάλλοντος, ενδεχομένως ούτε καν για την προστασία του εαυτού της. Εδώ ακόμη δεν έχουμε συνηθίσει στην ιδέα της ανακύκλωσης και κανείς δεν ξεχωρίζει τα χαρτιά και τα πλαστικά από τα υπόλοιπα σκουπίδια, με αποτέλεσμα να καταλήγουν όλα στις ξεχειλισμένες χωματερές. Είμαστε συνηθισμένοι να ανεχόμαστε τα σκουπίδια στους δρόμους, έξω από την πόρτα μας κάτω από την μύτη μας. Όποιος περνάει από τα διόδια της εθνικής οδού νομίζει ότι χιόνισε από τα εκατομμύρια χαρτάκια που είναι πεταμένα τριγύρω. Περισσότεροι από τους μισούς οδηγούς πετούν το χαρτάκι των διοδίων από το παράθυρο.

Για τα τοξικά απόβλητα δεν φταίνει ασφαλώς οι οδηγοί που πετάνε τα χαρτάκια των διοδίων, ούτε οι νοικοκυρές που δεν ανακυκλώνουν τα σκουπίδια τους. Φταίει η βιομηχανία η ιδιωτική και η δημόσια. Αλλά και η βιομηχανία από Έλληνες διοικείται που έχουν την ίδια νοοτροπία με τους υπόλοιπους. Με δεδομένη λοιπόν αυτή την νοοτροπία αλλά και την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, ποια λύση απομένει; Οι αυστηρές ποινές για τους παραβάτες, οι συστηματικοί έλεγχοι και φυσικά αυτό που λείπει πάντα, το πολιτικό θάρρος για να εφαρμοστούν οι νόμοι. Και εδώ ερχόμαστε στο κρίσιμο σημείο. Η ασυδοσία που βασιλεύει σε όλη την διάρκεια της ελληνικής ιστορίας δεν έχει περιοριστεί ούτε κατά ελάχιστο. Ο καθένας κάνει ό,τι θέλει, όποτε θέλει και όπως θέλει μέχρι να τον σταματήσει κάποιος ισχυρότερος για να κάνει εκείνος το δικό του και πάει λέγοντας. Φυσικά αυτή η ασυδοσία διαμορφώνει και την εικόνα της χώρας, δηλαδή του περιβάλλοντος.

Όλα αυτά βέβαια ξεκινούν από το κεφάλι, δηλαδή από τους πολιτικούς. Όταν είναι οι πρώτοι που εκμεταλλεύονται τα νομοσχέδια που φτιάχνουν για να βγάλουν λεφτά, όταν φτιάχνουν νόμους που δεν μπορούν να τηρηθούν, όταν ελέγχονται πλήρως από τους οικονομικά ισχυρούς επιχειρηματίες και όταν προκειμένου να εκλεγούν καταστρέφουν περιοχές ολόκληρες για να πάρουν τις ψήφους ενός χωριού, τί μπορεί να γίνει;

Μια ελπίδα τελικά απομένει για το περιβάλλον, όπως για όλα τα άλλα προβλήματα που εμείς και οι ηγεσίες μας δημιουργούμε. Ο «στενός κορσές» που μας βάζει η Ευρωπαϊκή ένωση και τα αυστηρά πρόστιμα. Έως σήμερα οι κυβερνήσεις προτιμούν να πληρώνουν τα πρόστιμα παρά να συμμορφώνονται με τις ευρωπαϊκές οδηγίες. Το ευχάριστο είναι ότι όπως πάει η ελλειμματική και υπερχρεωμένη οικονομία μας σύντομα δεν θα μπορούμε να πληρώσουμε άλλα πρόστιμα, οπότε αναγκαστικά θα συμμορφωθούμε.

Γρηγόρης Νικολόπουλος, εφημερίδα «Το Βήμα»

Ασκήσεις

1. Να γραφτεί η περίληψη του παραπάνω κειμένου σε 100-120 λέξεις
(25 μόρια)
2. «*Η ελληνική κοινωνία δεν διαθέτει την απαραίτητη κουλτούρα για την προστασία του περιβάλλοντος, ενδεχομένως ούτε καν για την προστασία του εαυτού της*»: Να αναπτυχθεί η παραπάνω περίοδος του κειμένου σε μια παράγραφο των 10 γραμμών.
(12 μόρια)
3. Να αποδειχτεί με τρία χαρακτηριστικά ότι το παραπάνω κείμενο ανήκει στην κατηγορία του άρθρου.
(6 μόρια)
4. Να βρεθεί η δομή και ο τρόπος ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου του κειμένου.
(6 μόρια)
5. Πώς εξασφαλίζεται η συνοχή της τρίτης και της τέταρτης παραγράφου του κειμένου;
(5 μόρια)

6. «αναγκαστικά, πλήρως, περιοριστεί, ξεχειλισμένες»: Να γραφτεί για κάθε τύπο ένα συνώνυμο.

(6 μόρια)

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σε μια συνεδρίαση της Βουλής των εφήβων ως έφηβος βουλευτής κάνετε μια ομιλία για το ζήτημα του περιβάλλοντος. Σε αυτήν την ομιλία διατυπώνετε τις σκέψεις σας σχετικά με το πόσο είναι έτοιμος ο σύγχρονος Έλληνας να σεβαστεί και να προστατεύσει το περιβάλλον του και προτείνετε τρόπους για να αποκτήσει ο Έλληνας οικολογική συνείδηση.

(40 μόρια)

Κείμενο 2^ο

Σαν σήμερα, πριν από 60 χρόνια, η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κείμενο – ακρογωνιαίος λίθος το οποίο συντάχθηκε μετά τη διάπραξη αφάνταστων ωμοτήτων. Αυτή η διακήρυξη και τα νομικά έγγραφα που προέκυψαν απ' αυτήν μας βοήθησαν να καταπολεμήσουμε τα βασανιστήρια, τις διακρίσεις και την πείνα. Και τώρα η ίδια διακήρυξη θα πρέπει να μας οδηγήσει στη μάχη εναντίον μιας από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετώπισε ποτέ η ανθρωπότητα: των αλλαγών στο κλίμα του πλανήτη.

Καθώς αντιπρόσωποι απ' όλες τις χώρες κάθονται στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για την Κλιματική Αλλαγή, οι φτωχοί άνθρωποι ήδη αντιμετωπίζουν τις συνέπειες της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Από αυξανόμενες ξηρασίες ως αυξανόμενες πλημμύρες, από χαμηλότερη αγροτική παραγωγικότητα ως συχνότερες και ισχυρότερες καταιγίδες, πολλοί πιστεύουν δικαίως ότι τα πράγματα μόνο θα επιδεινώνονται. Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ασφάλεια, στην Υγεία και στον βιοπορισμό απειλούνται όλο και πιο πολύ από τις **αλλαγές** στο κλίμα της Γης.

Οι φτωχότεροι, οι οποίοι ευθύνονται λιγότερο για το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, σηκώνουν τώρα το βαρύτερο φορτίο των επιπτώσεων. Το 97% των θανάτων που σχετίζονται με φυσικές καταστροφές καταγράφεται ήδη σε αναπτυσσόμενες χώρες. Στη Νότια Ασία, τα 17 εκατομμύρια άνθρωποι που ζουν επάνω σε αμμώδεις όχθες των ποταμών του Μπανγκλαντές θα μπορούσαν να μείνουν άστεγοι ως το 2030, καθώς τα νερά που προέρχονται από το λιώσιμο των πάγων στα Ιμαλάια πλημμυρίζουν τα σπίτια τους. Στη Νότια Αμερική, η μείωση των χιονοπτώσεων μέσα στα επόμενα 15-20 χρόνια θα θέσει σε σοβαρό κίνδυνο περισσότερα από 9 εκατομμύρια άτομα, τα οποία ζουν στη Λίμα, τη μεγαλύτερη πόλη του Περού.

Εκείνοι που είναι ήδη φτωχοί και **ευάλωτοι** θα συνεχίζουν να πλήττονται δυσανάλογα. Ολοένα και περισσότερο η γη θα γίνεται πολύ ξηρή για να καλλιεργηθεί, τα σπαρτά θα ξεραίνονται, η αυξανόμενη στάθμη της θάλασσας θα διαβρώνει τα παραθαλάσσια εδάφη, οι πόροι της ζωής θα εξαφανιστούν. Οι εκπομπές άνθρακα έχουν ανθρώπινες και περιβαλλοντικές συνέπειες. Στο βαθμό που οι μεγάλες βιομηχανικές χώρες συνεχίζουν **να εκπέμπουν** ρυπογόνα αέρια που συντελούν στο «φαινόμενο του θερμοκηπίου», τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα της ζωής, της ασφάλειας, του φαγητού, της Υγείας εκατομμυρίων φτωχών ανθρώπων του κόσμου θα συνεχίζουν να παραβιάζονται.

Επειδή η κλιματική αλλαγή αντιπροσωπεύει μια νέα και **άνευ** προηγούμενου απειλή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, το διεθνές δίκαιο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι σχετικοί οργανισμοί πρέπει να εξελιχθούν, ώστε να προστατεύσουν αυτά τα δικαιώματα. Εκείνο όμως που είναι το πλέον σημαντικό είναι να αναλάβουν τα κράτη άμεση δράση, ώστε να αποφευχθούν σοβαρότερες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα θεσμοθετημένα ανθρώπινα δικαιώματα παρέχουν μια ισχυρή βάση, επάνω στην οποία

μπορούν να «οικοδομηθούν» αρχές, με στόχο **να ανακοπεί** η παγκόσμια κλιματική αλλαγή. Πρέπει επειγόντως να περιοριστούν οι εκπομπές ρυπογόνων αερίων, ώστε να σεβαστούμε και να προστατεύσουμε τα ανθρώπινα δικαιώματα από τις μελλοντικές συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, η υποστήριξη των φτωχότερων κοινοτήτων, ώστε να προσαρμοστούν στις ήδη παρούσες κλιματικές επιδράσεις αποτελεί τη μοναδική μέθοδο αποκατάστασής τους.

Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 13 Δεκεμβρίου 2008 (Διασκευή)

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2008

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: **...το διεθνές δίκαιο περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι σχετικοί οργανισμοί πρέπει να εξελιχθούν, ώστε να προστατεύσουν αυτά τα δικαιώματα...**

Μονάδες 10

B2. α) Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος του κειμένου «Οι φτωχότεροι...πόλη του Περού»; (μονάδες 3)

β) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της συγκεκριμένης παραγράφου. (μονάδες 4)

Μονάδες 7

B3. α) Να γράψετε ένα σ υ ν ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

αλλαγές, ευάλωτοι, να εκπέμπουν, άνευ, να ανακοπεί. (μονάδες 5)

β) Να γράψετε ένα α ν τ ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

συχνότερες, επιδεινώνονται, ασφάλεια, αυξανόμενη, παρούσες. (μονάδες 5)

Μονάδες 10

B4. α) Να μετατραπεί η παθητική σύνταξη του παρακάτω αποσπάσματος σε ενεργητική.

«Τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ασφάλεια, στην Υγεία και στον βιοπορισμό απειλούνται όλο και πιο πολύ από τις αλλαγές στο κλίμα της Γης». (μονάδες 4)

β) **«φαινόμενο του θερμοκηπίου», «οικοδομηθούν»:**

Να δικαιολογηθεί η χρήση των εισαγωγικών. (μονάδες 4)

Μονάδες 8

Γ1. Η προστασία του περιβάλλοντος είναι υποχρέωση και δικαίωμα όλων μας. Σε άρθρο που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα να αναπτύξετε τους λόγους για τους οποίους πρέπει να προστατεύεται το περιβάλλον και να προτείνετε τρόπους με τους οποίους οι μαθητές μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη αυτού του σκοπού (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 9^η

ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Προπαγάνδα είναι η συστηματική και σκόπιμη προβολή συγκεκριμένων ιδεών (επί πολιτικών / κοινωνικών / θρησκευτικών κυρίως θεμάτων) που έχουν ως στόχο τη διαμόρφωση ορισμένης γνώμης (‘‘διαφώτιση’’) εκ μέρους του ακροατηρίου – δέκτη της προπαγάνδας και τη συμμόρφωσή του έως ταύτιση με τις απόψεις του πομπού της προπαγάνδας. Πρόκειται κατ’ουσίαν για **μορφή πολιτικού λόγου** που χρησιμοποιείται περίτεχνα και κατά κανόνα κακοπροαίρετα προκειμένου να συγκινήσει και να πείσει.

► **Πότε ‘ευδοκιμεί’ η προπαγάνδα;**

Η προπαγάνδα ευδοκιμεί εν γένει σε περιόδους κοινωνικής και πολιτικής κρίσης, περιόδους χαλάρωσης των ηθών – ανομίας – αμοραλισμού (= ανηθικότητας), σε εποχές δηλαδή αδιαφορίας για τα κοινά αλλά και ενδιαφέροντος, αντίστοιχα, για τον υλικό ευδαιμονισμό, την ευμάρεια. Σε τέτοιου είδους εποχές – και δυστυχώς η ανθρωπότητα συχνά δοκιμάζεται από τέτοιες καταστάσεις – επιτήδειοι πολιτικοί ή άλλοι (λαοπρόβλητοι) εκμεταλλεύονται τη γενική ανησυχία ή αδιαφορία και υφαρπάζουν τη βούληση του λαού με απατηλές υποσχέσεις. Την κατάσταση επιδεινώνει βέβαια η άκριτη χρήση της νέας τεχνολογίας από το σύγχρονο άνθρωπο (ΜΜΕ και Ηλ.Υπολογιστών), που αντί να τον απελευθερώνει, τον δεσμεύει όλο και περισσότερο στα μεγάλα επιχειρηματικά και πολιτικά συμφέροντα.

► **Ποιες κοινωνικές ομάδες απειλούνται περισσότερο από την προπαγάνδα;**

Η προπαγάνδα ριζώνει ευκολότερα στις κοινωνίες/κοινωνικές ομάδες εκείνες που δεν διαθέτουν **ώριμη πολιτική και κοινωνική συνείδηση** ή δεν έχουν πνευματικές και ηθικές αντιστάσεις να **προβάλουν** στην κούφια ρητορεία του πολιτικού λόγου. Είναι λοιπόν προφανές ότι οι ομάδες εκείνες που δεν έχουν λάβει δημοκρατική πολιτική αγωγή και δεν διαθέτουν επαρκή πνευματική καλλιέργεια ώστε να αντιλαμβάνονται τις παγίδες που τις απειλούν, είναι και πιο ευάλωτες στα ύπουλα μηνύματα της προπαγάνδας. Η πιο ευαίσθητη δε ομάδα από αυτές είναι οπωσδήποτε η **νεολαία**, που γίνεται συχνότατα αντικείμενο εκμετάλλευσης εξαιτίας των αδιαμόρφωτων οραμάτων και προσδοκιών της. Οι νέοι **εθίζονται** ευκολότερα στον δογματικό και μονολιθικό τρόπο σκέψης που χαρακτηρίζει την προπαγάνδα κι αυτό γιατί η νεανική ψυχή αποζητά τα απόλυτα σχήματα σκέψης (τις δήθεν αλήθειες της προπαγάνδας) που προσφέρουν στο νέο άνθρωπο ένα αίσθημα ασφάλειας απέναντι στη σύγχυση (ηθική και ιδεολογική) που νοιώθει μέσα του.

► **Τρόποι αντίστασης στην προπαγάνδα;**

Η προπαγάνδα υπονομεύει και την ατομική ελευθερία αλλά και τη δημοκρατική ομαλότητα της κοινωνίας συνολικά. Υπάρχουν αντιστάσεις, απαιτείται όμως πολιτική συνείδηση και ωριμότητα εκ μέρους όλων για να ενεργοποιηθούν οι αντιστάσεις αυτές. Απαιτείται **επίγνωση** της θέσης μας απέναντι στα προβλήματα, επίγνωση που θα την προσφέρουν βέβαια καλύτερα τα καλά υποδείγματα πολιτικής αγωγής και παιδείας. Ακολουθούν μερικές από τις προτεινόμενες «άμυνες»:

- Πολύπλευρη ενημέρωση και πληροφόρηση για την τρέχουσα κοινωνικο-πολιτική πραγματικότητα και επικαιρότητα
- Πνευματική καλλιέργεια: καλή παιδεία και κουλτούρα + ανάπτυξη κριτικού πνεύματος
- Ενίσχυση και περιφρούρηση των δημοκρατικών θεσμών μέσα από την καλή νομοθεσία και τη συνετή διοίκηση της πολιτείας
- Άσκηση κοινωνικού ελέγχου, εποικοδομητικής κοινωνικής κριτικής, στην εξουσία και τους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς του τόπου
- Βελτίωση του ύφους και του ήθους του πολιτικού λόγου μέσω της γόνιμης αμφισβήτησης του περιεχομένου του

B. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝΕΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Η πεποίθηση των ανθρώπων πως απελευθερώνονται εάν αποκτήσουν εξουσία ή, τουλάχιστο, προσβάσεις σ' αυτήν, εάν δηλαδή έχουν τη δύναμη να επιβάλλουν τη θέλησή τους, τους οδήγησε όχι μόνο σε βίαιες και αιματηρές συγκρούσεις, αλλά και σε επιπόνηση τρόπων και μεθόδων που **κάμπτουν** τις αντιστάσεις όσων δε συναινούν ή εναντιώνονται σ' αυτή την επιθυμία τους. Μια απ' αυτές τις μεθόδους είναι και η προπαγάνδα. Η προπαγάνδα, όπως και η εξουσία, έχει εξαναγκαστικό χαρακτήρα και γι' αυτό περιορίζει την ελευθερία αυτών προς τους οποίους απευθύνεται.

Προπαγάνδα είναι οι τεχνικές και οι μέθοδοι με τις οποίες επηρεάζονται και ελέγχονται οι στάσεις, οι γνώμες και η συμπεριφορά των ανθρώπων. Μέσα της προπαγάνδας είναι ο λόγος, διάφορα σύμβολα, η τέχνη και καθετί που μπορεί να εξυπηρετήσει το σκοπό για τον οποίο γίνεται. Αυτή η προσπάθεια, για να επηρεαστεί αριθμός ή ένα σύνολο ανθρώπων, είναι **σκοπίμη**, δεδομένου ότι μια κατάσταση ή ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός ή μια ιδέα εμφανίζεται και προβάλλεται με τέτοιο τρόπο, ώστε να επηρεάσει τις προθέσεις και τη δράση τους σύμφωνα με τις επιδιώξεις του προπαγανδιστή (...)

Η αποτελεσματικότητα της σύγχρονης προπαγάνδας οφείλεται στις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρουν η κατάχρηση της επιστημονικής γνώσης και τα σύγχρονα τεχνικά μέσα, ιδιαίτερα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Με όποια μορφή κι αν παρουσιάζεται, είτε ως «διαφώτιση» της κοινής γνώμης είτε ως διαφημιστικό μήνυμα είτε ως προβαλλόμενη πολιτιστική αξία είτε ως ελεγχόμενη πληροφορία και γνώση, διαθέτει **ακαταμάχητη** δύναμη. Η σύγχρονη προπαγάνδα είναι προϊόν επιστημονικής μελέτης των προδιαθέσεων, των αναγκών και της συμπεριφοράς του κοινού, και μάλιστα σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες που αυτό παρουσιάζει κατά ηλικία, φύλο, κοινωνική και οικονομική κατάσταση. Βασίζεται στα πορίσματα της ψυχολογίας, στους κανόνες αισθητικής, σε κοινωνιολογικά δεδομένα, συνήθειες, αντιλήψεις, προτιμήσεις, αξίες, παιδεία, και στην αξιοποίηση κάθε πολύτιμης λεπτομέρειας, που ευνοεί την ευρεία και καταλυτική απήχηση του προπαγανδιστικού μηνύματος. Απευθύνεται στη λογική, κυρίως όμως στο συναίσθημα. Σ' αυτό βοηθούν σημαντικά η εικόνα, ο λόγος, ο ήχος, αλλά και η εμβέλεια των σύγχρονων μέσων μαζικής ενημέρωσης. Λόγω, λοιπόν, της επιστημονικής οργάνωσής της και των εκπληκτικών δυνατοτήτων που προσφέρουν τα σύγχρονα τεχνικά μέσα, η προπαγάνδα διαθέτει φοβερή αποτελεσματικότητα, και δύσκολα μπορεί κάποιος να αντισταθεί.

Εφόσον, όμως, ο άνθρωπος γίνεται ευάλωτος στα μηνύματα που εκπέμπει η σύγχρονη προπαγάνδα, χάνει την ελευθερία του, τη δυνατότητα, αλλά και το δικαίωμα να ρυθμίζει τη ζωή του σύμφωνα με τη δική του βούληση και κρίση, ανεξάρτητα από εξωτερικές ή εσωτερικές πιέσεις και καταναγκασμούς.

Με τον καταϊγισμό των διαφημιστικών μηνυμάτων που δέχεται ακατάπαυστα ο «υπήκοος της

καταναλωτικής κοινωνίας», μπαίνει σε λειτουργία ένας μηχανισμός δημιουργίας όλο και περισσότερων αναγκών που, κατά ένα μεγάλο μέρος, δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές του ανάγκες. Καλλιεργείται, λοιπόν, η ψευδαίσθηση πως η ευτυχία του ανθρώπου εξαρτάται, σχεδόν αποκλειστικά, από την ικανοποίηση των αναγκών αυτών που, λόγω του **πλασματικού** τους χαρακτήρα, συνεχώς αυξάνονται. Η διαδικασία αυτή οδηγεί, τελικά, στην πνευματική και ψυχική υποδούλωση του ανθρώπου, επειδή άλλοι και όχι ο ίδιος κρίνουν και αποφασίζουν για τις ανάγκες του, του υποβάλλουν τη θέλησή τους, του υπαγορεύουν στόχους και επιδιώξεις, τον υποκαθιστούν και τον αιχμαλωτίζουν με τεχνητές ανάγκες (...)

Τέλος, η προπαγάνδα πετυχαίνει ευκολότερα το σκοπό της, αν δημιουργήσει καταστάσεις παροξυσμού και μαζικής υστερίας. Γι' αυτό ερεθίζει τα ανθρώπινα ένστικτα και αναμοχλεύει πάθη. Στην περίπτωση αυτή ο άνθρωπος γίνεται άβουλος και ανίκανος όχι μόνο να σκεφτεί ψύχραιμα και ορθά, αλλά και να αυτοκυριαρχήσει με αποτέλεσμα να «άγεται και να φέρεται», να γίνεται δηλαδή υποχείριο του προπαγανδιστή.

Από το βιβλίο «Πειστικός Λόγος» του Σ. Κ. Κούτρα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. «Μέσα της προπαγάνδας είναι ο λόγος, διάφορα σύμβολα, η τέχνη και καθετί που μπορεί να εξυπηρετήσει το σκοπό για τον οποίο γίνεται». Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση του συγγραφέα σε μια παράγραφο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 12

B3. **κάμπτουν, σκόπιμη, ακαταμάχητη, πλασματικού:**

Να γράψετε από ένα συνώνυμο για κάθε μια από τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 4

B4. **συνήθειες, εμβέλεια, αποκλειστικά, υποχείριο:**

Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το β' συνθετικό να σχηματίσετε δυο νέες σύνθετες λέξεις.

Μονάδες 8

B5. Ποια η δομή και ποιος ο τρόπος ανάπτυξης της τελευταίας παραγράφου;

Μονάδες 6

B6. Να επισημάνετε πέντε σημεία του κειμένου, στα οποία ο λόγος λειτουργεί μεταφορικά.

Μονάδες 5

Γ. Παραγωγή λόγου

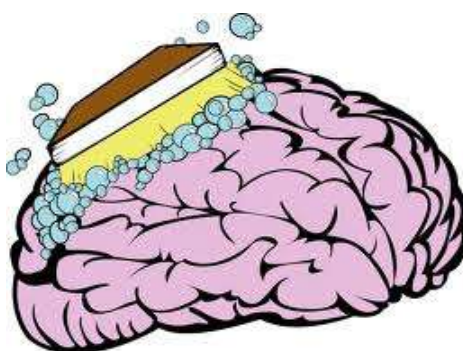
Συμμετέχεις σε αφιέρωμα γνωστής εφημερίδας με θέμα: «Τα αόρατα δεσμά της σύγχρονης προπαγάνδας». Στο άρθρο σου (500-600 λέξεις) αναφέρεσαι στις μεθόδους που μετέρχεται η προπαγάνδα, για να παγιεύσει τον σύγχρονο άνθρωπο και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτός να προστατευθεί αποτελεσματικά από τις επιθέσεις της.

Μονάδες 40

Η Ρητορεία στον Πολιτικό Λόγο (ξύλινη γλώσσα)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ρητορείας πολιτικού λόγου. Οποιοσδήποτε συνδυασμός (οριζόντιος, κάθετος και διαγώνιος) των προτάσεων περιέχει αυταπόδεικτες έννοιες ή λέξεις με τέτοια ηθική διάσταση, που εμποδίζουν το λογικό έλεγχο και παγιδεύουν το δέκτη.

Κυρίες και κύριοι	η πραγμάτωση των στόχων που έχουμε θέσει	μας επιβάλλει να αναλύσουμε πολύ προσεκτικά και συνειδητά	τις υπάρχουσες οικονομικές συνθήκες και τα θεσμικά πλαίσια
Από τήν άλλη πλευρά	η έκταση και η μέθοδος διαμόρφωσης των στελεχών	παίζουν σημαντικό ρόλο για να καθορίσουμε	τους άξονες μιας μελλοντικής πορείας
Και ταυτόχρονα	Η σταθερή άνοδος στην ποιότητα και τήν ποσότητα των προσπαθειών μας	μας υποχρεώνει να προσδιορίσουμε και να καθορίσουμε	ένα γενικότερο σύστημα πλατιάς συμμετοχής
Δεν πρέπει όμως να μας διαφύγει ότι	ή παρούσα δομή του συστήματος αυτού	μας βοηθάει να προετοιμάσουμε και να αφομοιώσουμε	τις νέες τάσεις και κατευθύνσεις απέναντι στην πρόκληση των καιρών
Κατά τον τρόπο αυτό	ένα νέο μοντέλο πολύπλευρης δράσης	εγγυάται τήν ευρύτερη δυνατή απήχηση ώστε να επεξεργαστούμε	τις νέες συνιστώσες και συντεταγμένες
Ή καθημερινή πρακτική έχει αποδείξει ότι	ή ανάπτυξη της ποικιλόμορφης δραστηριότητας μας	συμβάλλει μάλιστα τρόπο αποφασιστικό στο να σηματοδοτήσει	τις βάσεις μιας προοδευτικής μετεξέλιξης
Περιττεύει να υπογραμμίσω τη σημασία αυτών των στοιχείων διότι	ή αδιάκοπη προσήλωσή μας στην πρακτική της τεκμηρίωσης και ενημέρωσης	βοηθάει αποφασιστικά στην προσπάθεια να στερεώσουμε	ένα δυναμικό σύστημα αντιμετώπισης των νέων μεγάλων απαιτήσεων του καιρού μας
Η πολύμορφη και πλούσια εμπειρία, αλλά και	το δυνάμωμα και η επέκταση των δομών	μας δίνουν σε μεγάλο βαθμό τήν ευχέρεια να εκτιμήσουμε	τις καλύτερες δυνατές συνθήκες για την επιτάχυνση του έργου μας
Ή επιμέλεια της οργάνωσης και των προπάντων	η πλατεία συμμετοχή των λαϊκών μαζών στις σχετικές επεξεργασίες	αποτελούν μια πολύ σημαντική βάση για	ένα καινούργιο μοντέλο ανάπτυξης
Τά ιδεολογικά κριτήρια, όταν συνδυαστούν και	με το ξεκίνημα μιας αποφασιστικής καμπάνιας	εγκαινιάζουν μια διεργασία που συμβάλλει στο να τελειοποιήσουμε	τις διάφορες μορφές ενίσχυσης της επιρροής μας

ΕΝΟΤΗΤΑ 10^η

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Ελευθερία είναι η αβίαστη έκφραση της βούλησης του ατόμου, χωρίς να παρεμποδίζεται το αντίστοιχο δικαίωμα των άλλων.

ΜΟΡΦΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

1. **Φυσική ή εξωτερική** ελευθερία: ονομάζουμε έτσι τη μορφή εκείνη της ελευθερίας, κατά την οποία το άτομο πράττει χωρίς κανένα εξωτερικό περιορισμό και μπορεί να πραγματοποιεί τις επιθυμίες του χωρίς να παρεμβάλλεται σ' αυτό κανένα εμπόδιο.

Η φυσική ελευθερία, ως προς την ένταση της άσκησής της, διακρίνεται σε απόλυτη και σχετική. Απόλυτη με τη σημασία πως δεν τίθεται κανείς περιορισμός στην επιθυμία του ανθρώπου να πραγματοποιήσει κάποιους στόχους του, ακόμα κι αν ο στόχος αυτός στρέφεται φανερά εναντίον άλλων συνανθρώπων του. Η απόλυτη ελευθερία, αν θα ήταν ποτέ δυνατό να υπάρξει, θα ήταν προνόμιο των ισχυρότερων (η ύπαρξη απόλυτης ελευθερίας εντοπίζεται στις προ-κοινωνικές ομάδες, όπου ίσχυε το δίκαιο του ισχυρότερου). Στα κοινωνικά όμως πλαίσια δεν ισχύει η απόλυτη ελευθερία, αλλά η σχετική, σύμφωνα με την οποία η ελευθερία του ενός σταματά εκεί που αρχίζει η ελευθερία του άλλου. Η σχετική όμως ελευθερία αποκτά ουσιαστικό περιεχόμενο, όταν, ως προς την άσκησή της, είναι "απόλυτη", δηλ. δε στέκει εμπόδιο στην πραγματοποίηση καμιάς επιθυμίας του ατόμου, η οποία, βέβαια, δεν πρέπει να θίγει τα γενικότερα κοινωνικά πλαίσια και τα άλλα μέλη του κοινωνικού συνόλου.

2. **Κοινωνική** ελευθερία: Το άτομο μπορεί να αναπτύξει τις δυνατότητές του και να πραγματοποιήσει τις επιθυμίες του μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας. Ο βαθμός ανάπτυξης της κοινωνικής ελευθερίας είναι συνάρτηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων που η ίδια η κοινωνία παρέχει στα μέλη της για την ανάπτυξή τους.

3. **Πολιτική** είναι η μορφή εκείνη της ελευθερίας, κατά την οποία το άτομο μπορεί να πραγματοποιεί τις επιθυμίες του χωρίς περιορισμό από την πλευρά της Πολιτείας. Κατοχυρώνεται με διάφορες επιμέρους ελευθερίες, που αποτελούν τις λεγόμενες ατομικές ελευθερίες.

4. **Οικονομική** ελευθερία: πρόκειται για την ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα ατόμων και λαών.

5. **Ψυχολογική** ελευθερία: είναι εκείνη η κατάσταση στην οποία το άτομο ελέγχει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του, αποδεσμεύεται από τα πάθη και τα κατώτερα ένστικτά του και κατακτά την εσωτερική του γαλήνη.

6. **Πνευματική** ελευθερία: το δικαίωμα ελεύθερης, αδέσμευτης σκέψης και έκφρασης

7. **Εθνική** ελευθερία: είναι το δικαίωμα κάθε λαού να αυτοκαθορίζεται, να ρυθμίζει μόνος του τις υποθέσεις και τα προβλήματα που τον απασχολούν, μέσα στα προβλεπόμενα εδαφικά όρια και ανεξάρτητα από ξένες δεσμεύσεις και επεμβάσεις

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Ι. ΣΤΟ ΑΤΟΜΟ

Εξουθένωση προσωπικότητας - εξαθλίωση ύπαρξης - εξαφάνιση κάθε πρωτοβουλίας - στέρηση

σκέψης, κρίσης - πνευματική αποτελμάτωση - δουλική υποταγή - μοιρολατρία - απανθρωποποίηση.

II. ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Δίκαιο του ισχυρότερου - ανισότητες - καταπίεση - έριδες, εμφύλιες διαμάχες -αντικοινωνικά φαινόμενα - κοινωνική ανισορροπία, αταξία - στυγνές μορφές δεσποτισμού - στέρηση ατομικών δικαιωμάτων.

ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΗΜΕΡΑ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ;

Ο άνθρωπος σήμερα με την ιλιγγιώδη εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας κατάφερε να κατακτήσει αρκετές μορφές ελευθερίας:

1. ανεξαρτητοποιήθηκε από τη φύση. Δεν είναι πια απόλυτα δέσμιός της, γιατί μπορεί να ερμηνεύει και κατά συνέπεια να προβλέπει διάφορα φυσικά φαινόμενα και να παίρνει προληπτικά μέτρα. Ανάγκασε ο άνθρωπος τη φύση να υποκύπτει στην τεχνολογική του δύναμη, να τον υπηρετεί, να του παρέχει άφθονα υλικά αγαθά.
2. καταργήθηκε ο θεσμός της δουλείας
3. με την εκβιομηχάνιση η γυναίκα βγαίνει στην παραγωγή γίνεται οικονομικά αυτόνομη και με τη βοήθεια της παιδείας συνειδητοποιεί και διεκδικεί τα δικαιώματά της και γίνεται ισότιμη με τον άνδρα.
4. η μηχανή απάλλαξε τον άνθρωπο από επίμοχθες σωματικές εργασίες.
5. με τα τόσα τεχνολογικά επιτεύγματα ο άνθρωπος αύξησε τον ελεύθερο χρόνο του, το χρόνο δηλ. κατά τον οποίο μπορεί να ενεργεί κατά βούληση.
6. με τις γνώσεις, με την κατάκτηση δηλ. της αλήθειας, λυτρώθηκε από δεισιδαιμονίες και προλήψεις, που είναι προϊόντα άγνοιας.
7. με την παιδεία, που είναι πια καθολική και πιο οργανωμένη, συνειδητοποιεί τα δικαιώματά του, τα διεκδικεί και όλο και περισσότερο τα κατοχυρώνει.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Ο σύγχρονος άνθρωπος, όμως, αν και είναι εξωτερικά ελεύθερος, είναι υποδουλωμένος στις απαιτήσεις και στις ανάγκες που δημιουργήσε η καταναλωτική κοινωνία και η υπερανάπτυξη της τεχνικής:

- * δούλος της μηχανής, ο άνθρωπος στο χώρο της εργασίας μηχανοποιήθηκε κι αποξενώθηκε από το αντικείμενο της εργασίας του,
- * δούλος της εργασίας για την κάλυψη των δευτερογενών αναγκών. Ενώ το ωράριο εργασίας μειώθηκε, ο σημερινός άνθρωπος αναλαμβάνει κι άλλη επιπρόσθετη εργασία για την κάλυψη των αναγκών αυτών. Έτσι δεν αξιοποιεί τον ελεύθερο χρόνο του για μια πιο ποιοτική ζωή, αλλά εργάζεται πυρετωδώς και υποδουλώνεται εκούσια πια στην εργασία,
- * η σημερινή υπερκαταναλωτική μανία περιορίζει την ελευθερία του ατόμου. Ο σύγχρονος άνθρωπος αφήνεται στο πάθος του υλικού πλουτισμού, του εύκολου κέρδους, την αισχροκέρδεια, την εκμετάλλευση. Ο ευδαιμονισμός μάς αποτρέπει από την πνευματική και ψυχική καλλιέργεια,
- * ο σύγχρονος άνθρωπος έχει τυποποιηθεί στη συμπεριφορά του, δεν καθοδηγεί ο ίδιος τον εαυτό του αλλά παρασύρεται από τις σκέψεις, τις ιδέες και τη συμπεριφορά άλλων. Έχει αλλοτριωθεί από τον εαυτό του και δρα χωρίς ελευθερία και αυτοτέλεια,
- * η εξειδίκευση έχει μεταβάλλει τον επιστήμονα σε δούλο της λεπτομέρειας. Ο επιστήμονας γίνεται εργάτης της λεπτομέρειας, οδηγείται στην πνευματική μονομέρεια, κινδυνεύει να πάθει πνευματικό ακρωτηριασμό,
- * η δομή της κοινωνίας είναι πολύπλοκη και σύνθετη. Για τα πιο απλά μέχρι τα πιο σύνθετα θέματα το κράτος ψηφίζει νόμους, η πολυνομία όμως αυτή περιορίζει και δεσμεύει τον απλό πολίτη. Το κράτος εισδύει όλο και πιο βαθιά στην ιδιωτική ζωή των πολιτών,

καλλιεργεί ένα γραφειοκρατικό πνεύμα και θέλει τον άνθρωπο να εργάζεται σαν μηχανή και να εφαρμόζει τους υπάρχοντες νόμους,

- * υπάρχουν καθορισμένοι κανόνες, θεσμοί και πρότυπα που το άτομο δεν μπορεί να αγνοήσει και από τα οποία δεν μπορεί να απελευθερωθεί. Υπάρχουν ρητοί, αλλά και άγραφοι κανόνες που δεσμεύουν το άτομο σε όλους τους τομείς της ζωής του: επάγγελμα, κοινωνικές συναναστροφές, δημόσιο βίο. Τυχόν απόκλιση από αυτούς περικλείει τον κίνδυνο της απόρριψης και της περιθωριοποίησης,
- * μια λιγότερο ορατή μορφή στέρησης της ελευθερίας, είναι η επέμβαση στη σκέψη που επιτυγχάνεται με τα Μ.Μ.Ε., τα οποία διαμορφώνουν την κοινή γνώμη και καλλιεργούν την υπερκαταναλωτική μανία της εποχής μας.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΗΜΕΡΑ «ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»;

Ολοκληρωτική εθνική ελευθερία δε βιώνεται στη σύγχρονη εποχή. Οι λαοί ποθούν κι αγωνίζονται για την εθνική αυτοδιάθεσή τους. Όμως οι οικονομικές πιέσεις και η αποικιακή σχεδόν εξάρτησή τους από τις υπερδυνάμεις, τους στερούν το παραπάνω δικαίωμα. Οι μεγάλες δυνάμεις θεωρούν τα μικρά κράτη σαν πιόνια που τα κινούν στη διεθνή σκακιέρα. Κανένα κράτος δεν αυτοεξουσιάζεται. Ακόμη και οι διασπάσεις κρατών σε εθνότητες με τη σημαία της εθνικής ελευθερίας, υποκινούνται από τους ηγέτες της παγκόσμιας τάξης, ώστε να διασφαλιστεί ο πληρέστερος έλεγχος των εν λόγω περιοχών.

ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΣΕ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ;

Η κοινωνική οργάνωση αποτελεί τον ελάχιστο όρο, την αναγκαία εκείνη συνθήκη που μέσα σ' αυτή είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί η ποιοτικά καλύτερη σύλληψη της ελευθερίας του ανθρώπου. Η ελευθερία πραγματώνεται, πλουτίζεται, ουσιώνεται μέσα στην κοινωνία. Στα πλαίσια της κοινωνίας γίνεται λόγος για πειθαρχημένη ελευθερία, η οποία εμποδίζει τις πράξεις εκείνες που βλάπτουν τα άτομα και το σύνολο και διδάσκει ότι υπάρχει μια κοινότητα υποχρεώσεων και καθηκόντων του ατόμου προς το σύνολο. Ο σεβασμός προς το συνάνθρωπο, η κοινωνική ευθύνη, το ομαδικό πνεύμα, η κοινωνική αγωγή, η δημοκρατική συνείδηση, η αντίληψη ότι το συμφέρον του συνόλου είναι ανώτερο από το ατομικό συμφέρον είναι στοιχεία πειθαρχημένης ελευθερίας. Όταν επικρατεί αυτού του είδους η ελευθερία, και όχι η ασυδοσία και η αυθαιρεσία, έχουμε πνεύμα συνεργασίας, αλληλεγγύης, ομόνοιας, αλληλοκατανόησης, κοινωνική σταθερότητα, τάξη, πρόοδο και δικαιοσύνη. Όλα αυτά σημαίνουν αρμονική συμβίωση της κοινωνίας. Επομένως, κάθε πολίτης πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι πραγματική ελευθερία σημαίνει "περιορισμός" και αυτοπειθαρχία στα πλαίσια του δικαίου.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^ο

Διαλεκτική της ελευθερίας

Αν η ιδέα της ελευθερίας περνάει τέτοια κρίση στην εποχή μας, είναι γιατί δε θελήσαμε να καταλάβουμε κάτι απλό αλλά και δυσάρεστο ίσως: πως είναι ασκητική έννοια. Η **τρυφή** και η σπατάλη δεν της πάνε. Σε χρόνια όπου οι εξωτερικοί πειρασμοί ήταν λίγοι, η αξίωση της ελευθερίας μπορούσε ν' αποκτήσει εύκολα σχετικώς την αυτεπίγνωση, ν' αντιπατήσει και ν' αντισταθεί στις διαλυτικές επιδράσεις. Δε γίνεται όμως να είμαι ελεύθερος καταμεσής σ' έναν

κόσμο που κάνει τη ζωή **παρανάλωμα** του πιο χοντρού ευδαιμονισμού. Το βάρος τότε μετατοπίζεται από την αξίωση για ελευθερία στην αξίωση για ηδονή, ο καθένας ξεπουλιέται, γίνεται εξάρτημα των δυνάμεων που του τάζουν την τρυφή, την αφθονία. Εξάρτηση όμως και ανεξαρτησία αποτελούν αντίφαση. Ζούμε τη σύγκρουση ελευθερίας και κοινωνίας της αφθονίας, ή τουλάχιστον κοινωνίας καταναλωτικής. (...)

Δε γίνεται να είμαι εξωτερικά ελεύθερος όταν δεν είμαι κι εσωτερικά ελεύθερος. Η πλάνη του κόσμου μας σ' αυτό συνίσταται. Νομίζει πως την ελευθερία την αγοράζεις. Ένα παράδειγμα: Όλοι συμφωνούμε πως μέσα σε συνθήκες οικονομικού καταναγκασμού δε νοείται πολιτική ελευθερία, ποιος όμως αναρωτιέται αν οποιαδήποτε αύξηση του εισοδήματος, οποιοδήποτε ανέβασμα του βιοτικού επιπέδου είναι παράγοντες ελευθερίας; Δημιουργείται η ψευδαίσθηση της ελευθερίας επειδή ο καθένας μπορεί —με αντίτιμο όμως απροσδιόριστο— ν' αποκτήσει ό,τι του χρειάζεται. Στην ανισοζυγία ωστόσο αντίτιμου-παροχής βρίσκει καταφυγή και τρυπώνει ο δαίμονας του **εξανδραποδισμού**.

Όταν, για να σου προκαλέσει την εντύπωση πως ικανοποιείς τις ανάγκες σου, πετυχαίνει να σου δίνει τόσα ώστε να σε διαφθείρει, με την έννοια ν' αποκτάς όλο και μεγαλύτερες ανάγκες, τόσο σε δένει στον αδυσώπητο μηχανισμό ενός φαύλου κύκλου. Σου έχει προκαλέσει τη δίψα της **απληστίας** αφού πριν πέτυχε να σου τη βαφτίσει «πολιτισμό».

Όλη η λογική της καταναλωτικής κοινωνίας σ' αυτό έγκειται. Είναι μια κατάσταση πίθου των Δαναΐδων, που πέτυχε να δημιουργήσει ορισμένη ψυχολογία και μετέβαλε την υφήλιο σ' αγορά. Άνθρωποι καθώς εμείς, που έχουμε για κυρίαρχο γνώρισμά μας το να είμαστε «πελατεία», ξεγελάμε τον εαυτό μας όταν ισχυριζόμαστε πως γνοιαζόμαστε και για την ελευθερία μας. Αφού πρώτα γίναμε εξαρτήματα, σκύβουμε έπειτα μ' **εμβρίθεια**, αξιώσεις μεταφυσικής **βαθύνιας**, πάνω στο πρόβλημα της «ελευθερίας». Ούτε που αναρωτιόμαστε αν προσπαθούμε να συμβιβάσουμε έτσι τ' ασυμβίβαστα. Μετατοπίζουμε το θέμα στο πολιτικό επίπεδο, σάμπως τα δύο επίπεδα να ήταν άσχετα μεταξύ τους. Σάμπως να γινόταν ποτέ ο σκλάβος στο ένα να είναι αφέντης στο άλλο.

Δε βλέπουμε λοιπόν πως πρόκειται για ένα και το ίδιο σύστημα; Εκείνο που μας αγοράζει με τη μέθοδο της αφθονίας το κάνει για να μας έχει πελατεία του μόνιμη, **πειθήνια**, στρατολογημένην αλύτρωτα. Η τεχνολογία, παραγωγικός μηχανισμός του καταναλωτισμού, οπλίζει το χέρι του αφέντη, όχι του δούλου. Το δούλο τον φορτώνει αδιάκοπα με καινούρια εφόδια ώστε να γίνεται όλο και βαρύτερος, πιο δυσκίνητος, ασήκωτος; δηλαδή όλο και πιο ακίνδυνος για τον αφέντη. Οι καλοθρεμμένοι υπήκοοι της Κίρκης ποτέ δε θα της αμφισβητήσουν την εξουσία της, γιατί δεν τους «συμφέρει». Δε θα γίνουν ποτέ ελεύθεροι. Ευτυχία τους λένε τη σκλαβιά τους.

Διαγράφεται έτσι για τον άνθρωπο ένα μέλλον αινιγματικό. Άλλοτε, για να τον υποδουλώσουν, τον καταπίεζαν, τώρα τον αγοράζουν. Ο εξουσιασμός τελειοποίησε τα μέσα του, τα έκανε ακατανίκητα. Δεν απομονώνει πια, για να τις συντρίψει μια μια, τις κεφαλές της ανταρσίας· **προσεταιρίζεται** το πλήθος ολόκληρο των επίδοξων οπαδών της, το κατατάσσει στη δική του παράταξη. Και, για να λειτουργούν και οι ασφαλιστικές δικλίδες, δηλαδή η ναρκωτική ψευδαίσθηση, αφήνει να συζητούν ακαδημαϊκά για μεταφυσική ελευθερία, παράλογο, άγχος, επικοινωνία, αδιέξοδο, για όλα αυτά τα συνθήματα που έχει ρίξει στην αγορά η ευνουχισμένη από τους μακελάρηδες σκέψη του αιώνα. (...)

Έτσι φτάνουμε στο ανήκουστο δίλημμα, που γίνεται αισθητό σ' όλη την ωμότητά του μόνον όταν διατυπωθεί σχηματικά, στεγνά: Ελευθερία ή πρόοδος; Αφού ο άνθρωπος αλλοτριώνεται από την καλοπέραση, όπως αλλοτριώνεται κι απ' την πείνα, μια μόνο λύση, θεωρητικά τουλάχιστον, απομένει: *Να γίνει νοητό πως η ελευθερία είναι έννοια ασκητική*. Να το πάρουμε απόφαση. Για να εξασφαλίσεις τις προϋποθέσεις της ανεξαρτησίας σου, πρέπει να έχεις όσο γίνεται λιγότερες ανάγκες. Πρότυπο δύσκολο, όχι σε όλους προσιτό, που μοιάζει οπισθοδρομικό, αλλά πώς αλλιώς

θα ξεφύγεις από το οργανωμένο δουλεμπόριο; Ας προσθέσουμε, για να έχουμε τέλεια επίγνωση της αλήθειας, ότι οι παλαιοί ασκητισμοί ήταν πολύ λιγότερο αυστηροί και ανυστερόβουλοι. Της Άπω Ανατολής απέβλεπαν στην ατομική μακαριότητα διά της απαλλαγής από το πάθος της ζωής, του χριστιανικού κόσμου στην εξασφάλιση του αιώνιου διά του θυσιασμού του πρόσκαιρου. Ο νεοασκητισμός, που τον απαιτεί η αξίωση της ελευθερίας μας, τι τάζει;

Το αίσθημα της ελευθερίας. Ας προσθέσουμε, αν θέλουμε, και την αξιοπρέπεια, τη βαθύτερη συνδιαλλαγή με το φαινόμενο της ζωής. Πολύ άπιαστα ιδανικά όλα αυτά, το παραδέχομαι, είτε όμως μας αρέσει είτε όχι, σ' αυτό το δίλημμα θα κληθούμε αύριο να απαντήσουμε. Κι από την απάντηση που θα δώσουμε, θα φανεί αν η ιδέα της ελευθερίας ήταν αίτημα γνήσιο ή αυταπάτη. Αλήθεια ή ψευτιά.

Αγγ. Τερζάκης, *Οι απόγονοι του Κάιν*, Εκδόσεις των Φίλων, 1993, σελ. 113-117

Ασκήσεις

1. Σε ποια μορφή ελευθερίας εστιάζει το ενδιαφέρον του ο συγγραφέας του κειμένου; Πώς αντιλαμβάνεστε αυτή τη μορφή ελευθερίας;
2. Γιατί είναι εξαιρετικά δύσκολη η κατάκτηση της εσωτερικής ελευθερίας στην εποχή μας;
3. Ποιες άλλες μορφές ελευθερίας γνωρίζετε; Να τις ορίσετε.
4. Να χρησιμοποιήσετε σε προτάσεις τις λέξεις του κειμένου που είναι τυπωμένες με έντονα γράμματα.
5. Ποιες μεθόδους πειθούς διακρίνετε στη δεύτερη και την τρίτη παράγραφο;
6. «*Η τεχνολογία, παραγωγικός μηχανισμός του καταναλωτισμού, οπλίζει το χέρι του αφέντη, όχι του δούλου*»: να αναπτύξετε σε 80-100 λέξεις το νόημα της φράσης.
7. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 130-150 λέξεις.
8. Σ' ένα άρθρο σας (500-600 λέξεις) σε μια τοπική εφημερίδα αναφέρεστε στη μεγάλη αξία της εσωτερικής ελευθερίας του ανθρώπου της εποχής μας, αποδεικνύοντας με λογικά επιχειρήματα πως αποτελεί προϋπόθεση για την κατάκτηση κάθε άλλης μορφής ελευθερίας.

Κείμενο 2^ο

Μορφές της ελευθερίας

Ποιος είναι ο ελεύθερος άνθρωπος; Ποιος μπορεί και αξίζει να λέγεται ελεύθερος; — Όσο και αν το ερώτημα τούτο φαίνεται απλό, η απάντηση δεν είναι καθόλου εύκολη. Ας επιχειρήσουμε να πλησιάσουμε το θέμα: θα αποζημιωθούμε για τον κόπο μας.

Κατά τον κλασικό ορισμό του, ελεύθερος είναι ο άνθρωπος (ο σύζυγος, ο επαγγελματίας, ο πολίτης) «ο έχων ιδίαν βούλησιν». Αυτός που διαθέτει τον εαυτό του, ρυθμίζει τη ζωή του, παίρνει και εκτελεί τις αποφάσεις του κατά τη δική του κρίση, σύμφωνα με τις επιθυμίες, τις επιδιώξεις, τα συμφέροντά του. Ο «δούλος» (όπως είχαν το θεσμό στην αρχαιότητα, τον έχουν και σήμερα μερικοί καθυστερημένοι λαοί) δεν έχει αυτό το προνόμιο· βούλησή του είναι η βούληση του κυρίου ή των κυρίων του. Δεν τον ρωτάει κανείς αν θέλει αυτό που προστάζεται να κάνει· εξαναγκάζεται να το πράξει, γιατί τούτο επιθυμεί, επιδιώκει και περιμένει ο κύριος του. Είναι λοιπόν ένα ον εξαρτημένο, όχι αυτοκαθοριζόμενο, όπως ο ελεύθερος άνθρωπος.

Πόσοι όμως και ποιοι (ακόμα και στις πιο φιλελεύθερες κοινωνίες μας) είναι με το νόημα τούτο πραγματικά (όχι ονομαστικά) ελεύθεροι; Καθορίζονται δηλαδή από τη δική τους κρίση και βούληση, και δεν εξαρτώνται από άλλους, επώνυμους ή ανώνυμους, παράγοντες της κοινωνικής

ζωής; Από την ώρα που έρχεται στον κόσμο ο άνθρωπος και εντάσσεται σε μίαν οργανωμένη ομάδα, αρχίζει να τυλίγεται μέσα σε συνήθειες, κανόνες, θεσμούς που περιορίζουν την ελευθερία του. Μπορεί να κάνει «του κεφαλιού του» το παιδί στο σχολείο, ο έφηβος στα «παιχνίδια», ο επαγγελματίας στη δουλειά του, ο σύζυγος στο σπίτι του, ο πολίτης στον δημόσιο βίο; Ας επιχειρήσει να αποτινάξει τον ζυγό, να πεταχτεί έξω από το δίχτυ των πολυειδών τύπων που υποκαθιστούν ή αναιρούν τη βούλησή του, είτε ως προσωπικές είτε ως απρόσωπες, γραπτές και ρητές ή άγραφες και εξυπονοούμενες επιταγές της «κοινωνικότητας» — και τότε θα νιώσει πικρά το μέγεθος της «δουλείας» του. Μήπως λοιπόν η αντίθεση ελεύθερου και δούλου πρέπει να μετατοπιστεί σε άλλο επίπεδο και να απαγκιστρωθεί από τη σύστοιχη αντίθεση της αυτοτέλειας και της υποτέλειας, του αυτοκαθορισμού και του ετεροκαθορισμού; Μήπως είναι δυνατόν (λογικά αλλά και πραγματικά δυνατόν) να είναι κανείς ελεύθερος και μέσα στην υποτέλειά του, ή δούλος και μέσα στην αυτοτέλειά του; Αλλά τότε τι νόημα θα δώσουμε στις έννοιες υποτέλεια και ελευθερία από το ένα μέρος, αυτοτέλεια και δουλεία από το άλλο, για να τις παντρέψουμε;

Έτσι, από τα πρώτα κιόλας βήματα το πρόβλημα περιπλέκεται και πολλαπλασιάζονται οι δυσκολίες για τη λύση του. Μια πρώτη απόπειρα να διευθετήσουμε τις ιδέες μας, είναι να δεχτούμε ότι απόλυτη αυτοτέλεια όπως και απόλυτη υποτέλεια στη ζωή του ανθρώπου δεν υπάρχει, ούτε και νοείται, ότι η ύπαρξή μας (εξωτερική και εσωτερική) πραγματοποιείται μέσα σ' ένα ιδιότυπο χώρο που αποτελείται και από τις δύο καταστάσεις, αυτοτέλεια και συνάμα υποτέλεια (σχετικές και τις δύο, λειψές όχι ακέραιες). Ότι επομένως ούτε πλήρως να ελευθερωθεί ούτε πλήρως να δουλωθεί γίνεται ο άνθρωπος· όλοι ανεξαιρέτα (τουλάχιστο «δυνάμει») είμαστε λίγο ως πολύ ελεύθεροι μέσα στη δουλεία μας και δούλοι μέσα στην ελευθερία μας.

Προς μια τέτοια αντίληψη μας οδηγούν μερικές σοβαρές σκέψεις. Λέγεται λ.χ. (πολύ ορθά) ότι, αντίθετα προς τα πολιτεύματα της βίας, όπου η αυθαιρεσία ενός ή περισσότερων τυράννων έχει εξαφανίσει κάθε ίχνος ελευθερίας, στα πολιτεύματα του νόμου (ας τα ονομάσουμε πρόχειρα έτσι) η ελευθερία των πολιτών καθιερώνεται και διασφαλίζεται με τους κανόνες του Δικαίου. Αυτοί ορίζουν τι δικαιούται να απαιτήσει και να πράξει ο κάθε πολίτης άμα το «θελήσει», έως ποιο σημείο μπορεί να κινηθεί ελεύθερα και σε ποιο φραγμό υποχρεώνεται να σταματήσει. Ιδού ο χώρος της ελευθερίας, της «νομικής» ελευθερίας. — Η δυσκολία όμως αυτής της λύσης βρίσκεται σ' εκείνες τις δύο ιδιότροπες λέξεις, στο «δικαιούται» και στο «μπορεί». Μου παραχωρείς εσύ ο καλόγνωμος νομοθέτης το άλφα δικαίωμα, έχω όμως και τη δύναμη, μπορώ να το ασκήσω; Ή (αντίστροφα) εγώ μπορώ, έχω τις ικανότητες, το θάρρος, την αποφασιστικότητα για τη βήτα συμφέρουσα πράξη (ωφέλιμη και στον εαυτό μου και στο κοινωνικό σύνολο), αλλά δικαιούμαι να την εκτελέσω; Η διάσταση εδώ — όπως καταλαβαίνει ο αναγνώστης — είναι ανάμεσα στη νομική και στην κοινωνική ελευθερία. Είμαστε (στα φιλελεύθερα πολιτικά καθεστώτα) νομικά, αλλά είμαστε και κοινωνικά ελεύθεροι στις αποφάσεις και στις πράξεις μας, έστω και στον περιορισμένο βαθμό που μας παρέχεται από το Δίκαιο ο αυτοκαθορισμός; Αρκεί να αναλογιστεί κανείς ένα μόνο στοιχείο: το χρήμα, γενικότερα την οικονομική δύναμη, και το ρόλο που αυτή παίζει στη διεκδίκηση, πολύ περισσότερο στην έμπρακτη εξασφάλιση των νόμιμων δικαιωμάτων μας, για να μπλεχτεί σε πολλές και σοβαρές αμφιβολίες. Είναι ο «άπορος» πολίτης της πιο ευνοούμενης στον κόσμο δημοκρατίας εξίσου ελεύθερος με τον «εύπορο»; Ότι μπορεί, και με το νόμο, ο εύπορος, το μπορεί ο φτωχός;

Ας αντιστρέψουμε τώρα την εικόνα, για να φανεί μια άλλη πτυχή του προβλήματος. Είναι ελεύθερος, ή έως ποιο βαθμό είναι ελεύθερος, ο άνθρωπος που διαθέτει άφθονα οικονομικά μέσα για τα θελήματά του — ακόμα και στις κοινωνίες σαν τις δικές μας σήμερα, όπου όλα τα αγοράζει κανείς με το χρήμα; Ποια είναι η ελευθερία της πάμπλουτης κόρης που κληρονόμησε

θησαυρούς από τον πατέρα της και περνάει τη ζωή της αιωρούμενη ανάμεσα στην αμηχανία πώς να ξοδέψει τα εισοδήματά της, και στον τρόπο μήπως αυτά μια μέρα εξαφανιστούν όπως ήρθαν; Εάν εχθρός της ελευθερίας είναι η εξάρτηση - και τόσο βαρύτερη γίνεται η εξάρτηση του ανθρώπου όσο πολλαπλασιάζονται οι ανάγκες του - τότε αλλού πρέπει να αναζητήσουμε το μέτρο και την εγγύηση της ελευθερίας ενός ατόμου και όχι στους πόρους του.

Ευάγγελος Παπανούτσος

Ασκήσεις

1. Να ενημερώσεις την τάξη σου για το περιεχόμενο του κειμένου με γραπτή περίληψή του σε 100 – 120 λέξεις.
2. Να αναλύσεις τις ακόλουθες λέξεις στα συνθετικά τους και με το β' συνθετικό τους να γράψεις για την καθεμιά από δύο νέες σύνθετες: **συμφέροντα, συνήθειες, αυτοτέλεια, πάμπλουτης.**
3. **«Από την ώρα που έρχεται στον κόσμο ο άνθρωπος και εντάσσεται σε μια οργανωμένη ομάδα, αρχίζει να τυλίγεται μέσα σε συνήθειες, κανόνες, θεσμούς που περιορίζουν την ελευθερία του»:** να αποδώσετε το νόημα του αποσπάσματος σε 80-100 λέξεις.
4. Πώς συνδέεται λογικά η τρίτη παράγραφος με τη δεύτερη και η τέταρτη με την τρίτη;
5. Να ορίσετε τη μορφή των ακόλουθων συλλογισμών με βάση το είδος των προτάσεων που τους συγκροτούν:
 - ➔ «Εάν εχθρός της ελευθερίας είναι η εξάρτηση - και τόσο βαρύτερη γίνεται η εξάρτηση του ανθρώπου όσο πολλαπλασιάζονται οι ανάγκες του - τότε αλλού πρέπει να αναζητήσουμε το μέτρο και την εγγύηση της ελευθερίας ενός ατόμου και όχι στους πόρους του»
 - ➔ «Ας επιχειρήσει να αποτινάξει τον ζυγό, να πεταχτεί έξω από το δίχτυ των πολυειδών τύπων που υποκαθιστούν ή αναιρούν τη βούλησή του, είτε ως προσωπικές είτε ως απρόσωπες, γραπτές και ρητές ή άγραφες και εξυπνοούμενες επιταγές της «κοινωνικότητας» — και τότε θα νιώσει πικρά το μέγεθος της «δουλείας» του»
 - ➔ «Ο «δούλος» (όπως είχαν το θεσμό στην αρχαιότητα, τον έχουν και σήμερα μερικοί καθυστερημένοι λαοί) δεν έχει αυτό το προνόμιο· βούλησή του είναι η βούληση του κυρίου ή των κυρίων του. Δεν τον ρωτάει κανείς αν θέλει αυτό που προστάζεται να κάνει· εξαναγκάζεται να το πράξει, γιατί τούτο επιθυμεί, επιδιώκει και περιμένει ο κύριος του. Είναι λοιπόν ένα ον εξαρτημένο, όχι αυτοκαθοριζόμενο, όπως ο ελεύθερος άνθρωπος»
6. Ο συγγραφέας του κειμένου χρησιμοποιεί συχνά παρενθέσεις. Ποιος νομίζετε πως είναι ο ρόλος τους;
7. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η ελευθερία του ανθρώπου στον σύγχρονο κόσμο περιορίζεται, ακόμη και στα δημοκρατικά καθεστώτα, από ένα πλήθος παράγοντες. Να εντοπίσετε τους κυριότερους και να προτείνετε τις αναγκαίες κοινωνικές αλλαγές που θα αποκαταστήσουν τις χαμένες ελευθερίες του πολίτη.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ 2007

ΚΕΙΜΕΝΟ

[...] Ας προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε την Ελευθερία, προβαίνοντας σ' ορισμένους απλούς αφορισμούς¹: Η Ελευθερία είναι ανθρώπινη γιατί απευθύνεται, παραδίνεται στους ανθρώπους,

γιατί οι άνθρωποι πεθαίνοντας την ανασταίνουν. Είναι όμως και θεϊκή γιατί το κύρος της το αντλεί από την συγκλονιστική συγκατάβαση του Θεού που ενσαρκώθηκε για να μας ελευθερώσει από την αμαρτία. Παρ' όλο που δεν είναι δυνατό αυτή τη στιγμή ο αφορισμός αυτός ν' αναπτυχθεί περισσότερο, πρέπει να πούμε πως υπάρχει μια τρομερή, μυστηριώδης, υποδόρια² σύζευξη ανάμεσα στην αμαρτία, που είναι ηθική δουλεία, και στην ανθρώπινη σκλαβιά, όπως απλά την ξέρουμε και την εννοούμε. Γιατί και η μια και η άλλη, πιέζουν την προσωπική ευθύνη του ανθρώπου. Και η Ελευθερία είναι υπεύθυνη. Τούτο σημαίνει πως δεν είναι μεγάλη η ευθύνη του ανθρώπου μονάχα όταν έχει χάσει την Ελευθερία του αλλά κι όταν την έχει κερδίσει. Γιατί τότε είναι που ανακύπτουν τα τρομερότερα ερωτήματα: τι θα την κάνεις την Ελευθερία που κέρδισες; Πώς θα την αξιοποιήσεις; Σε ποιους υψηλούς στόχους θα την αφιερώσεις; Πώς, τέλος, θα την προφυλάξεις από τη φθορά του ανθρώπινου βίου κι από τους εχθρούς της;

Από αυτά τα ερωτήματα ανακύπτουν νέοι αφορισμοί. Η Ελευθερία είναι δυναμική και δημιουργική. Αφού την απόκτησες, πρέπει να την τιμήσεις μ' ένα βίο θετικό, γόνιμο, χαρακτηρισμένο από σεμνότητα κι αμετακίνητη υψηλοφροσύνη³. Η Ελευθερία σου ανοίγει πολλούς δρόμους, σε πλημμυρίζει από ευκαιρίες. Είσαι υπεύθυνος γι' αυτήν, υπεύθυνος και για όσα σου προσφέρει κι ένοχος αν δεν τα αξιοποιήσεις. Μια Ελευθερία άγονη, είναι καταδικασμένη σε θάνατο γιατί ο άνθρωπος με τα έργα του δεν κατορθώνει να την αιτιολογήσει.

Η Ελευθερία, καθώς αισθάνεται πως βρίσκεται αδιάκοπα σε κίνδυνο, είναι γρηγορούσα⁴. Δεν επαναπαύεται σ' όσα απόκτησε. Δεν εθελotuφλεί μπροστά στις δυνάμεις που την απειλούν. Δε βυθίζεται στη βλάσφημη απόλαυση των αγαθών. Ανησυχεί, διαλογίζεται, προβληματίζεται. Κρατεί πάντα γυμνό και πάντα όρθιο το τρομερό της σπαθί, γιατί αν το σπαθί χαμηλώσει, αν δισταγμός ή ατολμία την κυριέψουν, η Ελευθερία θα 'χει χαθεί.

Η Ελευθερία είναι ακόμα συγκεκριμένη. Αφορά εσένα, αφορά εμένα, αφορά τους πλαιϊνούς μας, αυτούς που συναντάμε κάθε μέρα. Όταν μας μιλούν για μιαν Ελευθερία αφηρημένη, τότε πρέπει να υποψιαζόμαστε πως ζητούν να την απονευρώσουν, να της αφαιρέσουν το σαφές κι ολόζεστο ανθρώπινο περιεχόμενό της και να τη θανατώσουν, να τη διαστρέψουν. [...] Η Ελευθερία όμως είναι μια υπόθεση του ανθρώπου άμεση κι επείγουσα. Γιατί χωρίς αυτήν, ο άνθρωπος διαστρέφεται και απαθλιώνεται. Γίνεται δηλαδή υπάνθρωπος. [...] Η αρτίωση⁵ του ανθρώπου είναι αποτέλεσμα ελευθερίας, γιατί ένας δούλος ποτέ δεν μπορεί να είναι άρτιος άνθρωπος.

Τέλος, είναι η Ελευθερία αρμονική. Δεν είναι ποτέ ασυδοσία. Εναρμονίζει κι εξισορροπεί τις ανθρώπινες σχέσεις, τα συμφέροντα και τις βλέςεις, απαλύνει τις διαφορές και διαχέει σ' ολόκληρο το βίο ένα νόημα διαφορετικό, νόημα πνεύματος. Όταν σ' ορισμένους ανθρώπους ή σ' ορισμένες τάξεις ανθρώπων, η Ελευθερία παροξύνεται⁶, αποτελεί κίνδυνο σαφή κι άμεσο για την Ελευθερία των άλλων ανθρώπων. Τότε η Ελευθερία ψυχορραγεί. Κι όταν ψυχορραγεί η προσωπική μου Ελευθερία, ψυχορραγεί και η εθνική ελευθερία. Κανένα Έθνος δεν μπορεί να διαφυλάξει την Ελευθερία και την ακεραιότητά του, όταν οι άνθρωποι που το απαρτίζουν έχουν χάσει, είτε με την εθελοδοουλία⁷, είτε με τη βία και τον φόβο, την ελευθερία τους, όταν αυτή η Ελευθερία παραχαράσσεται εξ αιτίας της άγνοιας και των αναγκών των ανθρώπων. [...]

(Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, *Η Μαρτυρία του Ανθρώπου. Δοκίμια*, Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Φίλων, 1988, σελ. 312-314.)

1. *αφορισμούς*: συνοπτικές διατυπώσεις που περιέχουν γενικώς αποδεκτές αλήθειες
2. *υποδόρια*: που βρίσκεται κάτω από την επιδερμίδα, που δεν είναι φανερή
3. *υψηλοφροσύνη*: υπερηφάνεια
4. *είναι γρηγορούσα*: βρίσκεται σε εγρήγορση, επαγρυπνεί
5. *αρτίωση*: τελείωση, ολοκλήρωση
6. *παροξύνεται*: εξάπτεται, ερεθίζεται
7. *εθελοδοουλία*: εκούσια υποταγή

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 100-120 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «**Και η Ελευθερία είναι υπεύθυνη. Τούτο σημαίνει πως δεν είναι μεγάλη η ευθύνη του ανθρώπου μονάχα όταν έχει χάσει την Ελευθερία του αλλά κι όταν την έχει κερδίσει.**»

Μονάδες 10

B2. «**Η Ελευθερία, καθώς αισθάνεται ... η Ελευθερία θα 'χει χαθεί**». Στη συγκεκριμένη παράγραφο να διερευνήσετε και να αιτιολογήσετε:

α. Τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας. (Μονάδες 2,5)

β. Έναν τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου. (Μονάδες 2,5)

Μονάδες 5

B3. Να σχηματίσετε μια πρόταση με καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις του κειμένου, σε οποιοδήποτε γραμματικό τύπο τους: **μυστηριώδης, άγωνα, ασυδοσία, εναρμονίζει, απαρτίζουν.**

Μονάδες 5

B4. **σύζευξη, ανακύπτουν, υπεύθυνος, διαλογίζεται, συμφέροντα:**

Από το δεύτερο συνθετικό των πιο πάνω λέξεων να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη λέξη.

Μονάδες 5

Γ. Σε μια εποχή κατά την οποία η Ελευθερία αποτελεί καίριο ζητούμενο, δεν είναι λίγες οι φορές που απειλείται ή παραβιάζεται, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Σε εκδήλωση που οργανώνει ο Σύλλογος Γονέων του σχολείου σου καλείσαι να αναπτύξεις, ως εκπρόσωπος της μαθητικής κοινότητας, τις απόψεις σου σχετικά με τους παράγοντες που απειλούν στο σημερινό κόσμο το ιδανικό της Ελευθερίας και να δείξεις με ποιους τρόπους αυτή κατοχυρώνεται. (500-600 λέξεις)

Μονάδες 50

ΕΝΟΤΗΤΑ 11η

ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Πρόκειται για τη δημιουργία πολιτικής συνείδησης στον πολίτη, η οποία εκφράζει την υποχρέωση - αλλά και τη βούληση - του πολίτη να συμμετέχει ενεργά και υπεύθυνα στην πολιτική ζωή του τόπου.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

- * Η πολιτικοποίηση σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τη δημοκρατία, παίρνει το νόημα και την αξία της από τη δημοκρατία και ακόμη, προσδίδει νόημα σ' αυτή. Είτε ως συμμετοχή στα κοινά είτε ως διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων ενάντια σε αυταρχικά και ανελεύθερα πολιτεύματα, υπάρχει, αποβλέπει και οδηγεί εκ του αποτελέσματος σε μια δημοκρατία.
- * Η αποπολιτικοποίηση είναι φαινόμενο που συναντάται ιδιαίτερα διευρυμένο σήμερα. Για λόγους που έχουν να κάνουν κυρίως με την αλλοίωση του νοήματος της δημοκρατίας, αλλά και με την αποθέωση ενός υλικού ευδαιμονισμού, οι άνθρωποι δεν έχουν την απαιτούμενη και ουσιαστική συμμετοχή στα κοινά και έτσι οι πολιτικές αποφάσεις δεν είναι πάντα προς όφελος της ευρύτερης κοινωνίας.
- * Η δημοκρατία θεωρείται, όχι άδικα, το τελειότερο των εφαρμόσιμων πολιτευμάτων. "Η δημοκρατία είναι ίσως το χειρότερο των πολιτευμάτων, αλλά δεν υπάρχει κανένα καλύτερο" (Τσώρτσιλ). Το τελειότερο για δύο κυρίως λόγους: α. Ο λαός έχει την εξουσία και έτσι μπορεί να ορίσει την τύχη του και να πάρει τη ζωή στα χέρια του. β. Η δημοκρατία είναι το μοναδικό πολίτευμα που εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματα και σέβεται την αξία του ανθρώπου.
- * Βασικό χαρακτηριστικό των μη δημοκρατικών πολιτευμάτων (ολιγαρχία, δικτατορία, ολοκληρωτισμός, φασισμός), είναι ότι μια μειοψηφία (= εξουσία) επιδιώκει να επιβάλει τη δική της βούληση και να προωθήσει τα δικά της συμφέροντα, τις περισσότερες φορές εις βάρος του κοινωνικού συνόλου. Η καινοτομία της δημοκρατίας είναι ότι, αποδίδοντας την εξουσία στο λαό, βοηθά στην πραγματοποίηση των δικών του βουλήσεων και αίρει τη βασική αιτία συγκρούσεων μέσα στην κοινωνία, που δεν είναι παρά η διάσταση συμφερόντων ανάμεσα στην εξουσία και το λαό.
- * Μια κοινωνία είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμα των μελών της -είναι ένα σύνολο σχέσεων ανάμεσα στα μέλη αυτά. Ο άνθρωπος είναι "φύσει πολιτικόν ζώον", γεγονός που σημαίνει ότι από τη φύση εξωθείται να ζει μέσα σε οργανωμένες κοινωνίες. Η ανάγκη οργάνωσης αυτών των κοινωνιών δεν είναι παρά η πολιτική πράξη, η οποία θέτει τους όρους και τους κανόνες για τη διευθέτηση των συλλογικών προβλημάτων. Ο άλλος χώρος μέσα από τον οποίο κανοναρχούνται τα ανθρώπινα πράγματα, δεν είναι παρά η ηθική (αξίες, κανόνες, αρχές κτλ.), δια μέσου της οποίας ρυθμίζονται κυρίως οι διαπροσωπικές σχέσεις. Ηθική και Πολιτική είναι έννοιες συναφείς, γιατί και οι δύο έχουν να κάνουν με τη μετατροπή της θεωρίας σε πράξη, τη διαρκή και εναγώνια προσπάθεια εφαρμογής των αρχών που θα πρέπει να διέπουν την κοινωνική συμβίωση.
- * Η αποστασιοποίηση από τα κοινά μπορεί να είναι κάποτε πολιτική στάση, ειδικά όταν

αποτελεί συνειδητή επιλογή ενός πολίτη. Το ζήτημα είναι πως δε συνιστά και πολιτική πράξη, που μπορεί να έχει αποτελέσματα, να διεκδικήσει δηλαδή ή να επιβάλει πολιτικές επιλογές, μιας και η θεσμικά κατοχυρωμένη πράξη ασκείται από άλλους. Σε καμία δηλαδή περίπτωση η απραξία και η αδράνεια δεν μπορούν να έχουν την αποτελεσματικότητα μιας πολιτικής πράξης. Η γενικευμένη σήμερα αδιαφορία για τα κοινά, μπορεί να προβληματίσει τους ιθύνοντες πολιτικούς, μόνο στο μέτρο που δεν παρέχει ικανοποιητική νομιμοποίηση των δικών τους επιλογών. Αλλά σε κάθε περίπτωση τα πράγματα εξαρτώνται από τους πολιτικά πράττοντες και όχι από τους άπραγους και τους ανενεργούς. Η πολιτική είναι ο κατεξοχήν χώρος της πράξης και της ισχύος που απορρέει από αυτή. Με μία στενή έννοια, η πολιτική μπορεί να υπάρξει μόνο μέσα από τη δραστηριοποίηση και το συσχετισμό δυνάμεων που διαμορφώνει ή αμφισβητεί η δράση καθεαυτή.

ΑΙΤΙΕΣ ΜΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ

- * Υλικός ευδαιμονισμός, υπερκαταναλωτισμός, αποθέωση των υλικών αγαθών και του υλικού συμφέροντος, παραμερισμός των κοινωνικών καθηκόντων του ατόμου.
- * Αδιαφορία, ατομικισμός, αποθέωση του ατομικού συμφέροντος (Πλάτων: "πολλές φορές η επιδίωξη της ατομικής ευτυχίας οδηγεί στην κοινωνική δυστυχία"), αδράνεια, παραίτηση, παθητικότητα, εγκατάλειψη, απογοήτευση.
- * Ευθυνοφοβία, ανωριμότητα, αδυναμία ανάληψης ευθυνών, φυγοπονία, παρασιτισμός.
- * Επαγγελματοποίηση της πολιτικής, μετατροπή της σε επάγγελμα που απαιτεί συγκεκριμένες γνώσεις, "προσόντα" και συμπεριφορές. Οι άνθρωποι θεωρούν πως δεν είναι ικανοί να διαχειρίζονται τις πολιτικές υποθέσεις.
- * Διαφθορά της πολιτικής, μετατροπή της σε όργανο εξυπηρέτησης προσωπικών συμφερόντων, διαπλοκή οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων, χρηματισμός πολιτικών.
- * Αλλοίωση του νοήματος και της ουσίας της δημοκρατίας.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- * Διόγκωση των κοινωνικών προβλημάτων, καθώς κανείς δε νοιάζεται, πραγματικά ή ουσιαστικά, για την επίλυσή τους, στασιμότητα, τελμάτωση.
- * Διεύρυνση του κοινωνικού παρασιτισμού.
- * Νόθευση, αλλοίωση, υποβάθμιση της δημοκρατίας και μετατροπή της σε ένα πολίτευμα που δεν απέχει από μια "κεκαλυμμένη ολιγαρχία" των ειδικών.
- * Βαθμιαίος περιορισμός των πολιτικών, κοινωνικών και ατομικών δικαιωμάτων, καθώς η μη χρήση οδηγεί στη σταδιακή απονεύρωσή τους. Η αχρησία οδηγεί στην αχρηστία.
- * Κρίση θεσμική, αξιολογική και κοινωνική, καθώς υπονομεύεται η ίδια η ουσία της κοινωνικής συμβίωσης, η συλλογική δράση.
- * Ελλιπής και προβληματική διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς μεταιώνονται ουσιαστικά οι πολιτικές εκδηλώσεις της συμπεριφοράς του.
- * Διεύρυνση του ετεροκαθορισμού και της ετερονόμησης των ατόμων, απώλεια και περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας.
- * Αλλοτρίωση, μαζοποίηση.
- * Απογοήτευση, παραίτηση, αδρανοποίηση.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

- * Παιδεία γενική και ανθρωπιστική, μόρφωση, πολιτική αγωγή και πολιτική κοινωνικοποίηση.
- * Παροχή κινήτρων στα άτομα, έτσι ώστε να έχει ουσία η όποια πολιτική συμμετοχή,

παροχή αξιωμάτων, ανάθεση ευθυνών, υπολογισμό της φωνής των πολιτών κτλ.

- * Ουσίωση της δημοκρατίας, αμεσοποίησή της, εμπάθυνση των δημοκρατικών θεσμών έτσι ώστε να έχει ουσία και περιεχόμενο η λαϊκή κυριαρχία, ενίσχυση του θεσμού των δημοψηφισμάτων.
- * Καταπολέμηση της διαφθοράς των πολιτικών, αποτελεσματικός έλεγχος της εξουσίας από κινήσεις των πολιτών και τα μέσα ενημέρωσης.
- * Καλλιέργεια κοινωνικών και ηθικών αξιών, αλλαγή νοοτροπίας, περιορισμός του υλικού ευδαιμονισμού κ.λπ.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1°

Η αποπολιτικοποίηση, μείζον πρόβλημα των δυτικών κοινωνιών.

Μια διαδικασία που χαρακτηρίζει σε αυξανόμενο βαθμό τις δυτικές κοινωνίες έχει εμφανιστεί και στην Ελλάδα με τάχιστο ρυθμό ανάπτυξης την τελευταία δεκαετία. Συνίσταται στην προϊούσα αποπολιτικοποίηση σημαντικών κοινωνικών κατηγοριών, όπως οι νέοι, οι νοικοκυρές, οι αναλφάβητοι, οι άνεργοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, καθώς και τμήματα του πληθυσμού που αισθάνονται ότι η παραδοσιακή δομή του πολιτικού συστήματος (πολιτικά κόμματα, κοινοβουλευτική δραστηριότητα, κυβερνητικές στοχεύσεις, πολιτικές ελίτ) δεν τους αφορά, είτε γιατί βιώνουν ένα συστημικό αποκλεισμό είτε γιατί πιστεύουν ότι οι ασχολίες τους, τα ενδιαφέροντά τους, οι επιδιώξεις τους δεν εντάσσονται στο «βασιλείο της πολιτικής», και - ως εκ τούτου δεν έχουν να προσβλέπουν τίποτα από αυτό. Πρακτικά, η αποχή από την πολιτική εμφανίζεται από τον διογκωνόμενο αριθμό των δύο και πλέον εκατομμυρίων πολιτών που δεν κάνουν καν τον κόπο να ψηφίσουν στην εκάστοτε εκλογική διαδικασία, που αποτελεί το ύψιστο πολιτικό γεγονός σε κάθε πολίτευμα αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

Η αποπολιτικοποίηση δεν αφορά μόνο όσους/ες δεν ψηφίζουν. Χαρακτηρίζει επίσης έναν μεγάλο αριθμό πολιτών που επιλέγουν πολιτικά κόμματα και πολιτικούς στη βάση μη-πολιτικών ή απολιτικών κριτηρίων επιλογής. Όταν στη συνείδηση του ψηφοφόρου προεξάρχουν κριτήρια επιλογής όπως η «εξωτερική εμφάνιση», το «οικογενειακό όνομα», η «συγγενική σχέση», η «τοπικιστική καταγωγή», η έλξη που ασκούν οι «προσωπικές συνήθειες (χόμπι, οικογενειακή κατάσταση, στιλ συμπεριφοράς) του «ιδιωτικού βίου» των υποψηφίων, τότε η πολιτική προαίρεση υποβιβάζεται και εξομοιώνεται με την ανεύθυνη θέση των όποιων τηλεθεατών επιδοκιμάζουν ή αποδοκιμάζουν τις παρελάνουσες «καλλονές» στα διάφορα τηλεοπτικά καλλιστεία. [...]

Το πρόβλημα της μη συμμετοχής των πολιτών στις θεσμοθετημένες πολιτικές διαδικασίες αντιπροσώπευσης βάλλει ενάντια στον κανονιστικό πυρήνα του ίδιου του δημοκρατικού πολιτεύματος, αφού σύμφωνα με τον «πατέρα του φιλελευθερισμού», John Locke, άνευ της έμπρακτης ισχύος της αρχής της πλειοψηφίας που συσσωματώνει τις επιμέρους πολιτικές βουλήσεις της ολότητας των πολιτών, ένα δημοκρατικό πολίτευμα μεταπίπτει σε ολιγαρχία, ή σε αναρχία, όπου βασιλεύουν οι ιδιοτελείς επιδιώξεις των κοινωνικά ισχυρών. Για την πολιτική εξουσία στην Ελλάδα, η αποπολιτικοποίηση δεν γίνεται αντιληπτή ως πρόβλημα, καθώς οι μη ψηφίσαντες δεν επηρεάζουν το μέγεθος των επίσημα καταμετρημένων ψήφων και άρα αντιμετωπίζονται ως εάν να ήσαν ανύπαρκτοι και διαβιούντες σε άλλη κοινωνία.

Οι κοινωνικές αιτίες που οδηγούν στην αποπολιτικοποίηση είναι πολλές. Κύριες μεταξύ αυτών είναι το επίπεδο ιστορικής ωρίμανσης της πολιτικής κουλτούρας, η ένταση της πολιτικής

διαπαιδαγώγησης στη σημασία της πολιτικής για τη ζωή των πολιτών, ο βαθμός ανεξαρτησίας της διαδικασίας λήψης των αποφάσεων του πολιτικού συστήματος από την επικυριαρχία της οικονομικής ισχύος και των απαιτήσεων της οικονομίας της αγοράς, η ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία θεσμών ελέγχου και λογοδοσίας των πολιτικών αποφάσεων προς και από τους πολίτες, η διάρθρωση της δημόσιας σφαίρας ώστε να επιτρέπει την πολυφωνική έκφραση των ποικίλων κοινωνικοπολιτικών συλλογικοτήτων, καθώς και η ανάπτυξη κοινωνικοπολιτισμικών αντιλήψεων που επιτρέπουν στους πολίτες να δεσμεύονται στην προώθηση του κοινού καλού της κοινωνίας, ακόμα και όταν αυτό αντιστρατεύεται τα ιδιαίτερα ατομικά συμφέροντά τους.

Όμως δεσπόζουσα θέση στο πάνθεον των αιτίων κατέχει η εξάπλωση και εμβάθυνση του τηλεοπτικού θεσμού στη χώρα μας.

Η απορύθμιση του επικοινωνιακού πεδίου τη δεκαετία του '90 στην Ελλάδα οδήγησε στην άνευ μέτρου πολιτισμική κυριαρχία της τηλεόρασης, και δη της ιδιωτικής, που ελέγχει άνω του 85% της συνολικής εθνικής τηλεθέασης. Η ραγδαία εξάπλωση της «ιδιωτικής τηλεόρασης» ως το κυρίαρχο μέσο δημόσιας/μαζικής επικοινωνίας στηρίχθηκε στην παντελή απουσία από την ελληνική κοινωνία ενός φθηνού και ανέξοδου μέσου παροχής οικογενειακής ψυχαγωγίας. Η πολιτισμικά στερημένη μέση ελληνική οικογένεια (και κυρίως τα λαϊκά στρώματα και ευρείες/μερίδες της μικροαστικής τάξης) «θαμπώθηκε» από την πανδαισία των συμβολικών κόσμων που παρελαύνουν εμπρός της με ένα απλό πάτημα του κουμπιού.[...]

Γιώργος Δαρεμάς, λέκτορας Κοινωνιολογίας και Επικοινωνιολογίας, University of Indianapolis – Athens Campus, 4/3/2004

Ασκήσεις

1. Να ενημερώσεις την τάξη σου για το περιεχόμενο του κειμένου με γραπτή περίληψή του σε 100 – 120 λέξεις.
2. Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα αντώνυμα των λέξεων στις παρενθέσεις.
 - α. Πρέπει να αποφεύγονται οι.....(θεσμικός) διαδικασίες, γιατί συχνά καταλήγουν σε βάρος της δημοκρατίας.
 - β. Η λαϊκή συμμετοχή και η διαρκής ενεργοποίηση των πολιτών..... (υπονομεύω) το δημοκρατικό πολίτευμα.
 - γ. Η πρόταση της αντιπολίτευσης για πλήρη διαφάνεια στις προμήθειες του Δημοσίου αποτελεί (οπισθοδρομικός) τομή.
 - δ. Ο πρωθυπουργός εξέφρασε τη (ικανοποίηση) του για τις εντεινόμενες δημόσιες αντιπαραθέσεις υπουργών.
 - ε. Η επικείμενη συμφωνία με τις βαλκανικές χώρες θα οδηγήσει σε..... (χαλάρωση) των δεσμών φιλίας.
3. «Η ραγδαία εξάπλωση της «ιδιωτικής τηλεόρασης» ως το κυρίαρχο μέσο δημόσιας/μαζικής επικοινωνίας στηρίχθηκε στην παντελή απουσία από την ελληνική κοινωνία ενός φθηνού και ανέξοδου μέσου παροχής οικογενειακής ψυχαγωγίας. Η πολιτισμικά στερημένη μέση ελληνική οικογένεια (και κυρίως τα λαϊκά στρώματα και ευρείες/μερίδες της μικροαστικής τάξης) «θαμπώθηκε» από την πανδαισία των συμβολικών κόσμων που παρελαύνουν εμπρός της με ένα απλό πάτημα του κουμπιού»: να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική-παθητική) στο παραπάνω απόσπασμα και να την μετετρέψετε στην αντίθετή της.

4. Ένας φίλος σου υποστηρίζει πως όλοι οι πολιτικοί είναι διεφθαρμένοι και «τους αξίζει» η αδιαφορία των πολιτών. Με ποια επιχειρήματα θα προσπαθήσεις να τον πείσεις τεκμηριωμένα ότι η άποψή του είναι επικίνδυνη για το δημοκρατικό πολίτευμα; Προσπάθησε να συνδυάσεις τη λογική επιχειρηματολογία με το αναγκαίο οικείο ύφος. (500 λέξεις)

5. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο με νοηματική συνοχή τη θέση: **«Η λαϊκή βούληση δεν καθορίζει πάντοτε τις πολιτικές αποφάσεις σε μια σύγχρονη δημοκρατία».**

Κείμενο 2^ο

Οι απόντες της πολιτικής

Μια από τις καίριες διαδικασίες ενσωμάτωσης των νέων στο κοινωνικό σύνολο είναι η πολιτική κοινωνικοποίηση. Τα δύο κείμενα που ακολουθούν αναφέρονται στα προβλήματα αυτής της διαδικασίας:

Κείμενο α': Τα κόμματα τους αγνοούν

Αυτό δεν το βλέπουν οι πολιτικές οργανώσεις νεολαίας. Ίσως γιατί υπηρετούν ένα σύστημα που αντιμετωπίζει τους νέους σαν «γενιές που δεν γεννήθηκαν ποτέ». Δεν υπάρχουν πουθενά. Ούτε στη Βουλή ούτε στην οικονομία ούτε στη διοίκηση, ενώ το πρώην υφυπουργείο Νέας Γενιάς είναι πλέον μια περιθωριακή δημόσια υπηρεσία. Εν έτει 1996 η «γενιά του πολέμου» έχει τους εκπροσώπους της στην πολιτική ζωή. Η «γενιά του '60» έχει τις μνήμες της. Η «γενιά του Πολυτεχνείου» καμαρώνει για τους «ήρωές» της. Η «γενιά της μεταπολίτευσης» ίσως αναγνωρίζει, μέσα στα καλοραμμένα κοστούμια τους, κάποιους θυελλώδεις αγορητές των αμφιθεάτρων στις καταλήψεις και στις διαδηλώσεις. Από εκεί σταμάτησαν όλα, σαν να σταμάτησε η κοινωνία να παράγει «γενιές».

Οι ίδιοι οι νέοι σήμερα δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται για την εκπροσώπησή τους ως γενιάς. Δεν έχουν άδικο. Κάποτε υπήρχε το μετεμφυλιακό κράτος, ο κοινωνικός αυταρχισμός, το αλάνθαστο των μαρξιστικών ιδεών, η πανσοφία της Αριστεράς, το Βιετνάμ, τα κινήματα του Τρίτου Κόσμου, η άνοιξη της Πράγας, ο Τσε Γκεβάρα και οι οδομαχίες στο Καρτιέ Λατέν. Αυτά παρακινούσαν σε δράση και συμμετοχή. Σήμερα απλώς πλανώνται στον αέρα ο «εκσυγχρονισμός», η χρεοκοπία των πολιτικών, η νέα τάξη πραγμάτων, ενώ οι πόλεμοι στο Κουβέιτ και στη Βοσνία είναι περισσότερο τηλεοπτικό προϊόν και λιγότερο ανθρώπινο δράμα.

Η «γοητεία του καινούργιου» που κάποτε συνάρπαζε τη νέα γενιά είναι σήμερα η «γοητεία του αγνώστου». Και αυτή η γοητεία κρατάει πολύ λίγο, αφού αυτό που είναι σήμερα «νέο» γίνεται «παλιό» σε έξι μήνες! Οι νέοι δείχνουν να γνωρίζουν πολύ καλά ότι οι εξελίξεις σε μια εποχή καθορίζονται από την ταχύτητά της. Εκείνοι που το αγνοούν είναι οι πολιτικές ηγεσίες. Κυρίως οι σημερινοί σαραντάρηδες που επιχειρούν να εκφράσουν τη γενιά του παρόντος που αγνοούν. Ή ακόμη και οι εβδομηντάρηδες που κυβερνούσαν ως χθες υποσχόμενοι έναν κόσμο, στον οποίο οι ίδιοι δεν θα ζήσουν ποτέ.

Στην πραγματικότητα η γενιά του '90 είναι άγνωστη. Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει σε καμιά δημόσια υπηρεσία, σε κανένα κομματικό γραφείο και σε κανένα επιστημονικό ίδρυμα οποιοδήποτε «ντοκουμέντο» που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ασφαλή συμπεράσματα για την πραγματική ταυτότητα της νεολαίας. Όλοι μάλλον αυτοσχεδιάζουν όταν πρόκειται να εκπονήσουν προγράμματα, να προβούν σε διαπιστώσεις, να κάνουν αναλύσεις. Και οι αδυναμίες

τους αναδεικνύονται όταν πρόκειται να κάνουν κάτι απλό: να ενημερώσουν τους νέους ανθρώπους. Αν όμως στην οικονομία και στην παραγωγή η σημερινή νεολαία κατέχει τη θέση του θεατή, στην πολιτική έχει τον ρόλο του «αιχμαλώτου». Η μόνη χρησιμότητά της στις πολιτικές ηγεσίες είναι η «ομηρία» της. Όσοι προσδοκούν μια θέση στον κρατικό μηχανισμό θα «σταυρώσουν» τον πιο φερέγγυο πολιτευτή της ιδιαίτερης εκλογικής περιφέρειάς τους. Με τους υπόλοιπους, τι γίνεται;

Κανείς δεν λέει τι γίνεται ή λένε όλοι τα ίδια. Σε μια πρόσφατη τηλεοπτική συζήτηση με εκπροσώπους των νεολαιών, αν δεν τους γνώριζε κανείς, δύσκολα θα ξεχώριζε ποιος είναι «αριστερός», ποιος είναι «σοσιαλιστής» και ποιος «δεξιός». Όλοι παρέκαμπταν ότι οι νέοι είναι οι απόντες της πολιτικής, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου τα κόμματα και οι υποψήφιοι μηχανεύονται τρόπους να τους εμφανίσουν — για λογαριασμό τους — παρόντες. Και αυτή η απουσία καταγράφεται ευκρινέστερα στις ισχνές δραστηριότητες των κομματικών νεολαιών, στα λιγότερα κάθε χρόνο εισιτήρια που κόβουν τα φεστιβάλ τους. Καταγράφεται όμως και στην αδυναμία τους να επικοινωνήσουν με τους νέους, οπότε καταφεύγουν σε... διαφημιστικές εταιρείες.

(εφημ. *Το Βήμα*, 24/3/1996)

Κείμενο β': Κατ' εικόνα και ομοίωση

Χρόνια τώρα παρακολουθώ την εξέλιξη της ιδέας της «Βουλής των Εφήβων» και, κάθε φορά που διάβαζα τα ρεπορτάζ από τις «συνεδριάσεις» της, είχα την ίδια απορία: Είναι δυνατόν να αποπνέουν τέτοιο συντηρητισμό οι δεκαεφτάρηδες; Τουλάχιστον οι δεκαεφτάρηδες που κυκλοφορούν γύρω μας δεν μοιάζουν καθόλου με τους περισσότερους «έφηβους βουλευτές».

Η απορία, βέβαια, έμενε αναπάντητη, γιατί — ανοήτως — δεν έκανα ποτέ τον κόπο να ζητήσω να μάθω τη διαδικασία επιλογής των μαθητών, που φτάνουν απ' όλη την Ελλάδα στην αίθουσα της Βουλής για δύο τρεις μέρες κάθε χρόνο. Ευτυχώς, με διαφώτισε σχετικά η επιστολή μιας καθηγήτριας σε ημερήσια αθηναϊκή εφημερίδα, στην οποία εξηγεί τον απίστευτα αντιδημοκρατικό και στρεβλωτικό της συνείδησης των μαθητών τρόπο με τον οποίο οργανώνεται όλη αυτή η σκηνοθεσία και με τον οποίο επιλέγονται οι «έφηβοι βουλευτές».

Δεν πρόκειται, βέβαια, για εκλογή, αλλά για επιλογή. Η οποία, μάλιστα, γίνεται από τους καθηγητές, βάσει βαθμολογίας των κειμένων που υποβάλλουν οι μαθητές αναπτύσσοντας ένα θέμα της αρεσκείας τους.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν είναι μόνο η όλη διαδικασία που θυμίζει σχολικό διαγώνισμα, και επομένως και οι μαθητές αλλά και οι καθηγητές δεν μπορούν ν' αποφύγουν την ψυχολογία του σχολικού διαγωνισμού με ό,τι αυτό συνεπάγεται: είναι και το γεγονός ότι οι μαθητές μπορούν να συντάξουν τα κείμενά τους στο σπίτι, εκτεθειμένοι, δηλαδή, στις άμεσες επιρροές του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Τουλάχιστον από δύο μεριές, λοιπόν, τροφοδοτείται αυτή η διαδικασία με συντηρητισμό, που δεν μπορεί να κρυφτεί με τίποτα στη διάρκεια των συνεδριάσεων της «Βουλής των Εφήβων».

Πέρα, όμως, από τον εμφανή συντηρητισμό που εκδηλώνεται στις αντιλήψεις που εκφράζονται κατά κανόνα στις εφηβικές βουλές κάθε χρόνο, υπάρχει ένας αφανής και ακόμη πιο επικίνδυνος συντηρητισμός που ενσταλάζουν αυτές οι αντιδημοκρατικές διαδικασίες επιλογής των «εφήβων βουλευτών». Οι μαθητές διδάσκονται ότι για να φτάσουν στη «Βουλή» τους δεν χρειάζεται να τους επιλέξουν για τις απόψεις τους οι συμμαθητές τους, αλλά κάποιοι πάνω απ' αυτούς στην ιεραρχία του σχολείου, οι οποίοι μεσολαβούν μεταξύ του «λαού» και των θεσμών. Και ότι αυτοί οι μεσολαβητές είναι αναπόφευκτο να λειτουργούν σαν κρησάρα, που αφήνει να περάσουν μόνο μαθητές με παραδεδεγμένες συμπεριφορές και απόψεις.

Αν όλα αυτά εξηγούν την εικόνα που παρουσιάζει κάθε χρόνο η «Βουλή των Εφήβων», δεν

αποτελούν με κανένα τρόπο δικαιολογία για τη συνέχιση αυτής της στρεβλωτικής των συνειδήσεων διαδικασίας χωρίς κανένα αντίλογο. Έχω την εντύπωση ότι το «αστείο» παρατράβηξε. Αυτή η παρωδία, που παρουσιάζεται, μάλιστα, και ως κατάκτηση, πρέπει να λάβει τέλος. Η «Βουλή των Εφήβων» είναι μια καλή ιδέα που, ως συνήθως, δεινοπάθησε στα χέρια στενοκέφαλων ανθρώπων, οι οποίοι φοβούνται μήπως δεν αναπαραστήσουν με τη μέγιστη ακρίβεια και σ' αυτό το επίπεδο το θέατρο που έχουν μάθει οι ίδιοι να παίζουν στη ζωή τους διακωμωδώντας τους δημοκρατικούς θεσμούς, και ετοιμάζοντας έτσι τη διαιώνιση των «ολομελειών» με άδεια έδρανα, δηλαδή τον χωρίς τέλος ευτελισμό των αντιπροσωπευτικών θεσμών. Εκτός αν αυτός είναι, τελικά, ο σκοπός τους, δηλαδή η διαμόρφωση μιας νέας γενιάς πολιτευόμενων πολιτών κατ' εικόνα και ομοίωση του τερατόμορφου προσώπου τους.

(Χ. Γεωργούλας, εφήμ. *Η εποχή*, 19/7/1998)

Ασκήσεις

1. Ποια είναι η τακτική των κομμάτων απέναντι στους νέους, σύμφωνα με το πρώτο κείμενο;
2. Να πυκνώσετε το περιεχόμενο του κειμένου β' σε 80-100 λέξεις.
3. Σε ποια συμπεράσματα καταλήγει το δεύτερο κείμενο ως προς τη λειτουργία της Βουλής των Εφήβων;
4. Οι φράσεις «**Τουλάχιστον από δύο μεριές, λοιπόν...**» της πέμπτης παραγράφου και «**Πέρα, όμως, από...**» της έκτης παραγράφου αποτελούν κομβικά σημεία της δομής του δεύτερου κειμένου. Πώς λειτουργούν στη συλλογιστική πορεία του αρθρογράφου; Αλλάξτε τη διατύπωση των παραπάνω φράσεων χωρίς να επηρεαστεί η συνοχή του κειμένου.
5. Να χρησιμοποιήσετε μεταφορικά και κυριολεκτικά σε προτάσεις τις ακόλουθες λέξεις: **θυελλώδης, ταυτότητα, ισχνός, θέατρο, περιφέρεια, χρεοκοπία.**
6. Να χρησιμοποιήσετε σε προτάσεις τα υπογραμμισμένα λεκτικά σύνολα των παρακάτω προτάσεων:
 - α. Είναι βέβαιο πως χωρίς ριζικά μέτρα επιτρέπουμε τη διαιώνιση του προβλήματος των πυρκαγιών.
 - β. Οι μαθητικές κοινότητες ουσιαστικά αποτελούν μια άσκηση δημοκρατίας.
 - γ. Η ανεργία στερεί θεμελιώδη δικαιώματα από κάποιους ανθρώπους και τους καθιστά πολίτες δεύτερης κατηγορίας.
 - δ. Το Ευρωκοινοβούλιο θεωρείται ο κατεξοχήν αντιπροσωπευτικός θεσμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
 - ε. Δεν είναι εύκολο να καταλήξουμε σε ένα ασφαλές συμπέρασμα, αν δε λάβουμε υπόψη μας όλα τα δεδομένα.
7. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της πρώτης και της δεύτερης στήλης και να σχηματίσετε φραστικά σύνολα. Στη συνέχεια να χρησιμοποιήσετε αυτά τα σύνολα σε προτάσεις:

A'

B'

1. προβαίνω σε	α. πρόγραμμα
2. σταχυολογώ	β. μέθοδος
3. εκπονώ	γ. διαδικασία
4. υπονομεύω	δ. άποψη
5. μηχανεύομαι	ε. διαπίστωση

8. «Οι νέοι είναι οι απόντες της πολιτικής». Να σχολιάσετε τεκμηριωμένα αυτή τη θέση. (250 λέξεις)

9. Οι πολιτικές οργανώσεις και η «Βουλή των Εφήβων» είναι δύο φορείς πολιτικής

κοινωνικοποίησης των νέων. Με ποιους άλλους τρόπους συντελείται η πολιτική συνειδητοποίηση της νέας γενιάς; Ποια είναι η σημασία της πολιτικής κοινωνικοποίησης για το νέο; (600 λέξεις)

10. Συχνά στις μέρες μας η νεολαία κατηγορείται για πολιτική απάθεια και αδιαφορία. Πού αποδίδουν οι επικριτές της τη στάση αυτή και ποιες αρνητικές προεκτάσεις καταγράφουν; Να παρουσιάσετε τις θέσεις σας σ' ένα άρθρο 500-600 λέξεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12η

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

A. ΘΕΩΡΙΑ

Η δημοκρατία είναι η αρτιότερη μορφή πολιτειακής οργάνωσης και διακυβέρνησης μιας κοινωνίας, καθώς συνθέτει και πραγματώνει δύο κορυφαίες αξίες, την ελευθερία και τη δικαιοσύνη και δημιουργεί τις ευνοϊκότερες συνθήκες για να προοδεύσει και να ευτυχήσουν άτομα και κοινωνίες.

Ιστορική αναδρομή

Η Δημοκρατία αφετηρία της έχει την αρχαία Αθήνα. Ξεκίνησε ως άμεση δημοκρατία με την προσωπική συμμετοχή των πολιτών στη διακυβέρνηση της πόλης. Εξελίχθηκε αργότερα στην έμμεση εθνική δημοκρατία, στην οποία η συμβολή του απλού πολίτη περιορίστηκε στο δικαίωμα της ψήφου και στην απλή άσκηση πίεσης. Σήμερα η έμμεση εθνική δημοκρατία τείνει να εξελιχθεί σε μια διπλά έμμεση διεθνή δημοκρατία, στην οποία η συμμετοχή του πολίτη περιορίζεται μόνο στο δικαίωμα της ψήφου, δεδομένου ότι η άσκηση πίεσης στα υπερεθνικά όργανα είναι μειωμένης αποτελεσματικότητας.

Ως πολίτευμα

Είναι εκείνος ο τρόπος διακυβέρνησης που στηρίζεται στο τριπλό αξίωμα της λαϊκής κυριαρχίας «εξουσία εκ του λαού, δια του λαού και υπέρ του λαού».

Ως φιλοσοφία

Καθαρά ανθρωποκεντρική. Πιστεύει στον άνθρωπο, την ιδιαίτερη αξία και τη μοναδικότητά του και επιχειρεί να προσδιορίσει το πλαίσιο εκείνο μέσα στο οποίο θα διαμορφώνονται με τον καλύτερο τρόπο οι σχέσεις του με τους συνανθρώπους του.

Ως τρόπος ζωής

Για να είναι υγιής η δημοκρατία και όχι ν' αποτελεί απλώς ψυχρό γράμμα του νόμου, πρέπει να μετατρέπεται σε καθημερινό βίωμα και τρόπο ζωής. Πρέπει ο κάθε πολίτης να διαθέτει παιδεία και κοινωνική συνείδηση τέτοιες, που θα του υπαγορεύσουν να σέβεται την προσωπικότητα και την ελευθερία των άλλων και αυτό ξεκινά από τις μικρότερες κοινωνικές ομάδες στις οποίες εντάσσεται το άτομο (οικογένεια –σχολείο), ώστε να επεκταθεί και σε ευρύτερη κοινωνική βάση.

Αρχές της δημοκρατίας

- Λαϊκή κυριαρχία
- Διάκριση τριών εξουσιών: νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική.
- Καθολική συμμετοχή των πολιτών στις πολιτικές διαδικασίες. Όλοι οι πολίτες ανεξάρτητα από την καταγωγή τους, την εθνικότητά τους, τις ιδεολογικές πεποιθήσεις, το φύλο τους, την οικονομική τους κατάσταση έχουν χρέος αλλά και το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται

στα αξιώματα της πολιτείας.

- Ελευθερία σκέψης και έκφρασης. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να σκέπτεται αβίαστα και να εκφράζει προφορικά ή γραπτά τις απόψεις και τις ιδέες του. Σχετική με το δικαίωμα αυτό είναι και η ανεκτικότητα για τη διαφορετική άποψη, τη διαφορετική συμπεριφορά, τις διαφορετικές συνήθειες και προτιμήσεις.
- Πολυκομματισμός. Με τον πολυκομματισμό εκφράζεται γνησιότερα ο πλουραλισμός που χαρακτηρίζει τις κοινωνίες και παρέχεται η δυνατότητα να εκπροσωπείται στη πολιτική ζωή, η πολλαπλότητα των συμφερόντων και των απόψεων των μελών μιας κοινωνίας.
- Αρχή της πλειοψηφίας. Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα του μέτρου και των αναλογιών. Οι άρχοντες εκλέγονται και οι αποφάσεις παίρνονται σύμφωνα με την κρίση και τη βούληση των περισσότερων που αναλαμβάνουν και τις ευθύνες γι' αυτές. Η πλειοψηφία κυβερνά και η μειοψηφία ελέγχει.
- Αξιοκρατία. Στη δημοκρατία όλοι οι πολίτες έχουν ίσες ευκαιρίες και ο καθένας αναδεικνύεται με κριτήριο τις ικανότητές του και τη διάκρισή του σε κάποιο τομέα.
- Κράτος Δικαίου. Οι νόμοι είναι υπεράνω όλων αποκλείουν την άσκηση εξουσίας με αυθαίρετο τρόπο. Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και πειθαρχούν στο κοινό δίκαιο.
- Κράτος Πρόνοιας. Η δημοκρατική πολιτεία μεριμνά ώστε και ανήμποροι πολίτες να απολαμβάνουν τα κοινωνικά αγαθά, παιδεία, υγεία, εργασία, κ. ά.
- Δημόσια δωρεάν Παιδεία όλων των πολιτών. Η δημοκρατία στηρίζεται στη γνώση, στην κρίση, στην ωριμότητα και την ικανότητα των πολιτών να εκφράζουν πειστικά τις απόψεις τους. Γι' αυτό και ο εκδημοκρατισμός των κοινωνιών συνοδεύεται από τη γενικευμένη παροχή γνώσης και παιδείας. Και επειδή η δημοκρατία δεν είναι μόνο ιδέα, αλλά πράξη και βίωμα, στηρίζεται επιπλέον στο ενάρετο ήθος των πολιτών που εξαρτάται από την παιδεία και την αγωγή τους.

Η δημοκρατία και οι δυνατότητες ευτυχίας που προσφέρει στους πολίτες

- Η ευτυχία του ανθρώπου εξαρτάται άμεσα και σε μεγάλο βαθμό από τους όρους της κοινωνικής του ζωής. Και το πολίτευμα που εξασφαλίζει ευνοϊκότερους αυτούς τους όρους είναι η δημοκρατία, το πολίτευμα, δηλαδή που δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να εκλέγει αυτούς που θα κυβερνήσουν, να επιλέγει τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει, να παρεμβαίνει ελέγχοντας, προτείνοντας και διεκδικώντας καλύτερες συνθήκες ζωής.
- Η δημοκρατία ευνοεί την επίτευξη υψηλού βιοτικού επιπέδου. Οι πολίτες αναπτύσσουν ελεύθερα τις οικονομικές δραστηριότητές τους, στα πλαίσια, βέβαια που ορίζει ο νόμος. Ο νόμος προστατεύει την ατομική ιδιοκτησία και τα δικαιώματα που έχει ο πολίτης. Επίσης η δημοκρατική πολιτεία μεριμνά και για τους οικονομικά ασθενείς πολίτες της. Όλα αυτά δίνουν στον άνθρωπο μια αίσθηση βεβαιότητας, ηρεμίας και αισιοδοξίας.
- Οι δημοκρατικοί θεσμοί εξασφαλίζουν την κοινωνική γαλήνη και ασφάλεια και απαλλάσσουν τους πολίτες από την καχυποψία.
- Η δημοκρατία προσφέρει ίσες ευκαιρίες μόρφωσης και πνευματικής ανάπτυξης, με τη δημόσια δωρεάν παιδεία, ελεύθερη έρευνα και διακίνηση ιδεών.
- Το δημοκρατικό πολίτευμα δίνει σε όλους τους πολίτες τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διακυβέρνηση και να προσφέρουν στην κοινωνία τους.

- Η δημοκρατία εξασφαλίζει την αξιοκρατία και την ανάδειξη των πιο ικανών με την καθιέρωση κριτηρίων και διαφανείς διαδικασίες.
- Η δημοκρατία έχει ως κέντρο τον άνθρωπο. Ο ίδιος με τις αποφάσεις και τις ενέργειές του διαμορφώνει τη ζωή του. Αυτή η πολιτική ελευθερία, τον κάνει υπεύθυνο και άνθρωπο που ξέρει να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων. Έτσι αναπτύσσεται μεταξύ των ανθρώπων η εμπιστοσύνη, η συνεργασία, ουσιαστικοί δεσμοί φιλίας και αλληλεγγύης χωρίς τους οποίους δε νοείται η ευτυχία.

Φαινόμενα που υπονομεύουν τη δημοκρατία

- Η ύπαρξη ολοκληρωτικών καθεστώτων.
- Η ιδιοτέλεια και οι αυθαιρεσίες των πολιτικών ηγετών.
- Ο λαϊκισμός και η δημαγωγία των πολιτικών.
- Η ανικανότητα πολιτικών και η αναξιπιστία των κομμάτων.
- Η κατάχρηση ελευθεριών.
- Οι αδικίες, η αναξιοκρατία, το πελατειακό σύστημα στις σχέσεις πολιτών– κράτους
- Η φανατική προσήλωση σε ιδεολογικές και κομματικές θέσεις .
- Η κοινή λειτουργία των μέσων μαζικής ενημέρωσης (προπαγάνδα, παραπληροφόρηση, χειραγώγηση της κοινής γνώμης).
- Η αδιαφορία των πολιτών για τα κοινά.
- Η απουσία παιδείας από τους πολίτες
- Τα φαινόμενα βίας, η εγκληματικότητα, η παράνομη συμπεριφορά.
- Η αποχή των πνευματικών ανθρώπων από το δημόσιο βίο.

Αίτια κρίσης της δημοκρατίας στη σύγχρονη εποχή

- Η κρίση των φορέων αγωγής (οικογένεια, Σχολείο, μέσα ενημέρωσης) οπότε δεν προσφέρουν την απαραίτητη ανθρωπιστική παιδεία και την κατάλληλη κοινωνικοπολιτική αγωγή στα άτομα.
- Συμφέροντα, προσωπικές φιλοδοξίες, φανατισμός πολιτικών ηγετών και κομμάτων.
- Υλιστικό πνεύμα, ο καταναλωτισμός απορροφά και μονοπωλεί το ενδιαφέρον του σημερινού ανθρώπου.
- Η στείρα τεχνοκρατική αντίληψη και ο εγκλωβισμός στο βιομηχανοποιημένο τρόπο ζωής. Περιχαράκωση στην ειδίκευση. Άρα, πνευματική μονομέρεια και ηθικοπνευματική απογύμνωση του σημερινού ανθρώπου και επομένως κρίση της δημοκρατίας που είναι το κατεξοχήν πνευματικό πολίτευμα.
- Η αστικοποίηση, η ανωνυμία στις μεγαλουπόλεις, η αποξένωση των πολιτών η αδιαφορία για το «εμείς» και τα κοινά γενικότερα.
- Η συνθετότητα των σύγχρονων κοινωνιών , τα καταϊγιστικά μηνύματα, οι πολλαπλοί και αλληλοσυγκρουόμενοι ρόλοι, η έλλειψη χρόνου και διάθεσης για συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα.
- Η κρίση αξιών, η ηθική χαλάρωση, η απευαισθητοποίηση του ανθρώπου και ο ατομικισμός. Η κρίση λοιπόν της δημοκρατίας, εφόσον αυτή προϋποθέτει υψηλό ήθος και ανθρωπιστικό πνεύμα.
- Η ανεργία, οι αδικίες, η αναξιοκρατία αποκαρδιώνουν τους πολίτες και δεν εκτιμούν τη δημοκρατία ως πολίτευμα και τους θεσμούς της.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**Κείμενο 1^ο****Οι αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος**

Αναγκαίος όρος για την ύπαρξη και λειτουργία κάθε ανθρώπινης κοινωνίας είναι η οργάνωσή της σε πολιτικό επίπεδο, αφού η σύστασή της προϋποθέτει την εξεύρεση τρόπων ρύθμισης των κοινών υποθέσεων, που τίποτε άλλο δεν είναι από μορφές πολιτικής οργάνωσης. Μπορεί, βέβαια, οι μορφές αυτές να ποικίλλουν από τόπο σε τόπο και από εποχή σε εποχή, αλλά ανάμεσα τους ξεχωριστή θέση κατέχει η δημοκρατία.

Πρώτα απ' όλα γιατί στηρίζεται στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Η εξουσία στο δημοκρατικό πολίτευμα δεν ανήκει ως κατακτημένο ή κληρονομημένο δικαίωμα σε κάποια κοινωνική τάξη ή ομάδα· απ' το λαό πηγάζει, αυτόν υπηρετεί και απ' αυτόν ελέγχεται. Στη δημοκρατία, λοιπόν, τα πολιτικά και κοινωνικά πράγματα ρυθμίζονται σύμφωνα με τη λαϊκή βούληση και πάντα με γνώμονα το κοινό καλό και το δημόσιο συμφέρον.

Ακόμη, αναγκαία προϋπόθεση για την εύρυθμη πολιτική λειτουργία είναι η ύπαρξη κομμάτων. Μέσω αυτών εκφράζονται οι διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις και έτσι διασφαλίζεται, έστω και με έμμεσο τρόπο, η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Συνάμα, τα κόμματα με το συνταγματικά αναγνωρισμένο ρόλο τους στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας και με την εναλλαγή τους στην κατοχή της εκτελεστικής συμβάλλουν στην προστασία των δημοκρατικών θεσμών. Γι' αυτό, άλλωστε, αληθινά δημοκρατική είναι μόνο η πολιτεία που στηρίζεται στο πολυκομματικό σύστημα.

Έπειτα, θεμελιώδης δημοκρατική αρχή είναι η μόρφωση και η πνευματική καλλιέργεια των πολιτών. Σε τραχύ και άγονο κοινωνικό περιβάλλον δεν μπορεί να καρπίσει ο σπόρος της δημοκρατίας· χρειάζεται, αντίθετα, ανθρώπους πνευματικά και ψυχικά καλλιεργημένους, που συνετά θα ασκούν τα δικαιώματα και υπεύθυνα θα εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Τέτοιους πολίτες επιθυμεί να πλάσει η δημοκρατία και γι' αυτό ορίζει ως υποχρεωτική την εκπαίδευση και προσφέρει δωρεάν τ' αγαθά της.

Ακόμη, το δημοκρατικό πολίτευμα εγγυάται και διασφαλίζει τα ατομικά δικαιώματα και τις κοινωνικές ελευθερίες. Οι περιορισμοί που τ' άλλα πολιτεύματα θέτουν στη σκέψη, στην έκφραση, στην πολιτική και κοινωνική συμμετοχή, στην οικονομική δραστηριότητα των ανθρώπων καταργούνται. Τη θέση τους παίρνει το δικαίωμα του πολίτη να ζει ελεύθερα σε μια κοινωνία, τα δρώμενα της οποίας ο ίδιος ορίζει και κάτω από τον έλεγχο μιας εξουσίας που ο ίδιος εκλέγει.

Τέλος, κύρια δημοκρατική αρχή είναι η ισότητα και η ισονομία των πολιτών. Αυτό σημαίνει πως όλοι οι άνθρωποι λογαριάζονται ίσοι, απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα και επιβαρύνονται με ίσες υποχρεώσεις. Ανεξάρτητα, λοιπόν, απ' την κοινωνική τάξη στην οποία ανήκουν, την οικονομική τους δύναμη και το μορφωτικό τους επίπεδο, η δημοκρατική πολιτεία προσφέρει σ' όλους ίδιες ευκαιρίες και τους ανταμείβει με τρόπο αντικειμενικό και δίκαιο, μ' αποκλειστικό δηλαδή κριτήριο την αξία και τις ικανότητές τους.

Ύψιστη, λοιπόν, μορφή πολιτεύματος η δημοκρατία, γεννημένη απ' τη λαϊκή βούληση και ταγμένη στην υπηρεσία της, συνιστά την υλοποιημένη έκφραση της ανάγκης για ελευθερία, ισότητα και δικαιοσύνη, και ως τέτοια αποτελεί την πραγμάτωση του πνευματικού πολιτισμού στο επίπεδο της πολιτικής οργάνωσης και της κοινωνικής λειτουργίας των ανθρώπων.

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου. (100-120 λέξεις)

(μονάδες 25)

B1. Ποια η δομή της τρίτης παράγραφου του κειμένου;

(μονάδες 5)

B2. Ποιοι οι τρόποι και τα μέσα πειθούς στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

(μονάδες 10)

B3. Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή στην τρίτη παράγραφο του κειμένου;

(μονάδες 4)

B4. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες ισοδύναμες νοηματικά.

(μονάδες 6)

B5. **«Θεμελιώδης δημοκρατική αρχή είναι η μόρφωση και η πνευματική καλλιέργεια των πολιτών»:** να σχολιάσετε το περιεχόμενο της φράσης σε 100-120 λέξεις.

(μονάδες 10)

Γ. Είναι αναντίρρητο ότι η δημοκρατία θεμελιώνεται σε αξίες όπως η ενεργός συμμετοχή στα κοινά, η αξιοκρατία, το αίσθημα ευθύνης απέναντι στο ίδιο το πολίτευμα. Ωστόσο στην εποχή μας παρατηρείται έξαρση του ατομικισμού και ειδικότερα του ωφελιμισμού. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις των φαινομένων αυτών στην εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος; Ποιος οφείλει να είναι ο ρόλος των φορέων αγωγής στην αντιμετώπιση του προβλήματος;

(μονάδες 40)

Κείμενο 2°**«Η δημοκρατική αγωγή των νέων και ο θεσμός των μαθητικών κοινοτήτων»**

Το σχολείο με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του αποτελεί πιστό αντίγραφο του κοινωνικού συνόλου. Πιστότερο ακόμη κι απ' την οικογένεια. Γιατί στην οικογένεια οι συγγενικοί δεσμοί, που ενώνουν τα μέλη, **εξασφαλίζουν** την άνευ όρων **αποδοχή**, την αγάπη και την κατανόηση στις μεταξύ τους σχέσεις. Στην κοινωνία αυτό δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει βέβαια ούτε και στο σχολείο, που με τρόπο ακριβέστερο εικονίζει τις κοινωνικές λειτουργίες, στην προσπάθειά του να πετύχει την ομαλή προσαρμογή του νέου σε αυτές. Το σχολείο λοιπόν αποτελεί τον προθάλαμο χώρο της κοινωνίας, μέσα στον οποίο προετοιμάζεται ο νέος άνθρωπος για τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει και τις ευθύνες που θα αναλάβει στην κοινωνική του ζωή. Μία από αυτές είναι η ευθύνη της συμμετοχής στα κοινωνικά και πολιτικά δρώμενα.

Σημαντική, λοιπόν, αποστολή του σχολείου είναι να πολιτικοποιήσει τον νέο, να **διεγείρει** το ενδιαφέρον του για τα κοινά και γαλουχώντας τον με δημοκρατικές αρχές να τον καταστήσει δραστήριο και ενεργό πολίτη, έργο που κυρίως ανατίθεται στο θεσμό των μαθητικών κοινοτήτων. Μέσα από τις κοινότητες αυτές ο νέος γνωρίζει για πρώτη φορά τη δημοκρατία στην πράξη. Η τάξη από τυχαία ένωση μαθητών μετατρέπεται σε ομάδα και κοινότητα προσώπων που αναπτύσσουν πολιτικές μορφές αυτοοργάνωσης, βασισμένες σε δημοκρατικές αξίες. Η ισότητα, η αρχή της πλειοψηφίας και της συμμετοχής στα κοινά παύουν ν' αποτελούν θεωρητικές έννοιες. Γίνονται βιωμένες εμπειρίες, αξίες δοκιμασμένες στην πράξη, που φωταγωγούν την πολιτική συνείδηση του νέου και **προσανατολίζουν** την κατοπινή κοινωνική του στάση.

Με την κοινή δράση οι δεσμοί των μαθητών στενεύουν, σφυρηλατούνται σχέσεις αμοιβαιότητας. Ο θεσμός των μαθητικών κοινοτήτων διδάσκει στο νέο πως όταν το εγώ αθροίζεται με το εσύ, παράγεται δύναμη πολλαπλάσια, ικανή να υλοποιήσει κάθε κοινό στόχο. Από την εμπειρία που γεννιέται φυτρώνει η συνείδηση της συλλογικότητας, που στερεωμένη στις αξίες της συνεργασίας και της αλληλεγγύης δημιουργεί **ώριμους** και κοινωνικά χρήσιμους πολίτες.

Ακόμη, ο δημοκρατικός διάλογος πάνω στον οποίο βασίζεται η οργάνωση και λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων, προσφέρει δύο σημαντικές υπηρεσίες. Από τη μια **δυναμώνει** το πνεύμα και **ακονίζει** την κρίση του νέου, γιατί τον μαθαίνει να στηρίζει τις ιδέες του με επιχειρήματα, να ελέγχει τις αντίθετες απόψεις με ήπιο και **αφανάτιστο** τρόπο και να τις αποδέχεται, όταν αποδεδειγμένα είναι ορθότερες από τις δικές του. Από την άλλη ο διάλογος για θέματα της σχολικής και κοινωνικής ζωής βαθαίνει τον προβληματισμό και καλλιεργεί τις κοινωνικές του ευαισθησίες.

Τέλος, οι μαθητικές κοινότητες, δίνοντας στο νέο τη δυνατότητα να ασχοληθεί με τα σχολικά προβλήματα και να εργαστεί για την επίλυσή τους, γεννούν στην ψυχή του αισιόδοξο και αγωνιστικό φρόνημα. Μέσα από τον αγώνα μαθαίνει ο νέος να μη δέχεται την πραγματικότητα όπως είναι και να μη συμβιβάζεται με δουλοπρέπεια στα κακώς κείμενά της. Μαθαίνει να οραματίζεται, να αμφισβητεί, να προτείνει και να αγωνίζεται για ένα καλύτερο αύριο. Έτσι, πλάθονται άνθρωποι με ελεύθερη, **ανυπότακτη** συνείδηση, πολίτες δραστήριοι και ενεργητικοί.

Συμπερασματικά, οι μαθητικές κοινότητες αποτελούν μια όαση δημοκρατίας, ένα χώρο πολιτικής παιδείας και αγωγής των νέων. Ο ρόλος τους όμως θα συνεχίσει να υποβαθμίζεται, όσο λειτουργούν στο άγονο εκπαιδευτικό περιβάλλον των ημερών μας. Άλλωστε, αυτό φανερώνει η προσπάθεια ορισμένων να κρατήσουν τα μαθητικά συμβούλια μακριά από τα σημαντικά σχολικά ζητήματα, **αδρανή** κι αμέτοχα στη ρύθμιση της σχολικής ζωής, αποκλειστικά επιφορτισμένα με την ευθύνη διοργάνωσης εκδρομών και χορών.

Από τον Τύπο

1. Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου που προηγείται σε 80-100 λέξεις.

(μονάδες 25)

2. Να αναλύσετε το περιεχόμενο της ακόλουθης φράσης σε δύο παραγράφους: «*Η ισότητα, η αρχή της πλειοψηφίας και της συμμετοχής στα κοινά παύουν ν' αποτελούν θεωρητικές έννοιες. Γίνονται βιωμένες εμπειρίες, αξίες δοκιμασμένες στην πράξη, που φωταγωγούν την πολιτική συνείδηση του νέου και προσανατολίζουν την κατοπινή κοινωνική του στάση.*»

(μονάδες 15)

3. Να δώσετε δύο συνώνυμα και δύο αντώνυμα των υπογραμμισμένων λέξεων λαμβάνοντας υπόψη σας τη σημασία τους μέσα στο κείμενο.

(μονάδες 10)

4. α) Να ελέγξετε την αλήθεια, την εγκυρότητα και την ορθότητα των επιχειρημάτων της πέμπτης παραγράφου του κειμένου («*Ακόμη, ο δημοκρατικός διάλογος τις κοινωνικές του ευαισθησίες.*»)

β) Να προσδιορίσετε στη συνέχεια τη μέθοδο ανάπτυξης της ίδιας παραγράφου.

(μονάδες 10)

5. Εκπροσωπώντας το σχολείο σας στη βουλή των εφήβων, να κάνετε μία εισήγηση σχετικά με τους παράγοντες που υπονομεύουν το δημοκρατικό πολίτευμα στην εποχή μας. Παράλληλα, να δείξετε με επιχειρήματα πως δεν μπορεί να υπάρξει σε καμία χώρα γνήσια δημοκρατία, χωρίς το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή του πολίτη στα κοινά. Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε 500-600 λέξεις.

(μονάδες 40)

Κείμενο 3°

Έλεγχος της δημοκρατικής ιδέας

Στη ζωή των λαών έρχεται κάποια στιγμή όπου από έναν αστάθμητο συνειρμό περιστάσεων, το κοινωνικό σύνολο καλείται να δώσει εξετάσεις και ν' αποδείξει αν είναι ώριμο για τη Δημοκρατία. Δεν πρόκειται εδώ για τις ξεκάθαρες εκείνες περιπτώσεις όπου δημοκρατικό και ολιγαρχικό καθεστώς αναμετριούνται, μπαίνουν και τα δύο στην ψηφοδόχο και περιμένουν το αποτέλεσμα της εκλογής. Μήτε για τις άλλο τόσο ξεκάθαρες, δυναμικές έστω, αναμετρήσεις των οδοφραγμάτων. Εκεί, ο πολίτης ξέρει καλά ανάμεσα σε τι έχει να διαλέξει. Πρόκειται για τις θολές, τις ύπουλες καταστάσεις, όπου πίσω από τις λέξεις κρύβονται έννοιες φευγαλέες, όπου άλλο ζητάς κι άλλο βρίσκεις, όπου διαλέγεις χωρίς να ξέρεις τι ακριβώς διαλέγεις. Η εποχή μας, μέγας διδάσκαλος στις διφορούμενες έννοιες, διαπρέπει και σε τέτοιες απατηλές προτάσεις εκλογής.

Πολλοί - δεν θα πούμε οι περισσότεροι - νομίζουν πως η Δημοκρατία είναι ένα πολίτευμα. Δεν ξέρουν πως πρόκειται γι' απόληξη κι όχι γι' αφετηρία. Δημοκρατία σημαίνει αναβαθμός πολιτισμού. Προϋποθέτει πολλά πράγματα, όχι απλώς έναν ιδεολογικό προσανατολισμό ή μια κατεύθυνση του γούστου. Γίνεσαι άξιος να υψωθείς ως τη δημοκρατική ιδέα, όταν έχεις πριν διανύσει κάποια στάδια εσωτερικού εκπολιτισμού. Μια Δημοκρατία στους Κάφρους είναι αδιανόητη, ενώ είναι νοητά εκεί όλα τ' άλλα καθεστώτα, ολιγαρχικά, απολυταρχικά, ιδιαίτερα τ' αριστοκρατικά, γιατί η αριστοκρατία είναι έννοια σχετική, εξαρτημένη στενά από τοπικούς όρους και ήθη. Οι φύλαρχοι είναι μια αριστοκρατία. Η Δημοκρατία δεν ξέρει φυλάρχους κι αυτό είναι βέβαια παρακινδυνευμένο, γιατί μπορεί να κλονίσει την έννοια της φυσικής ιεραρχίας, όταν η πειθαρχία δεν είναι εσωτερική, όταν δηλαδή τα άτομα δεν έχουν ακόμα αξιωθεί να φτάσουν στο επίπεδο πολιτισμού όπου ο πολίτης προσηλώνεται σε γενικές ιδέες όχι παραμορφωμένες σε φόβητρα.

Κάθε φορά που εκδηλώνεται ή που υποβόσκει μια κρίση της δημοκρατικής ιδέας, πρέπει να ψάχνουμε να βρούμε αν τα αίτια είναι εξωτερικά ή εσωτερικά, με άλλα λόγια αν φταίνει οι ιστορικές συνθήκες ή μήπως υπάρχει μια ανεπάρκεια οργανική μέσα στα άτομα - φορείς της ιδέας. Βέβαια οι συνθήκες αυτές δεν είναι απόλυτες: ιδιαίτερα η δεύτερη. Δεν φταίνει ποτέ όλοι για την κάμψη της δημοκρατικής αρετής. Επειδή όμως οι λαοί σαν ιστορικές μονάδες χαρακτηρίζονται από την πλειοψηφία τους, ή - στο πρακτικό επίπεδο - έστω και από τη σχετική πλειοψηφία, σε περίπτωση τέτοια πρέπει ν' αναρωτιόμαστε μήπως υστερεί κάτι στην ίδια την ωριμότητα των λαών αυτών. Μήπως δεν έχει συμπληρωθεί η διαδρομή που θα τους έκανε άξιους της Δημοκρατίας.

Είναι πάντοτε επικίνδυνο να γενικεύει κανένας, αλλά και η δειγματοληψία δεν μπορεί να καταργηθεί σα μέθοδος. Μου έχει τύχει πάμπολλες φορές, σε συζήτηση όχι διαλογική αλλά σε κύκλο, ν' ακούσω κάποιον να λέει, όταν οι διαπιστώσεις φαίνονται να φτάνουν σε αδιέξοδο : « Μωρέ εμάς μας χρειάζεται δικτατορία! » - και δυο - τρεις άλλοι γύρω να συμφωνούν, κουνώντας επιδοκιμαστικά το κεφάλι τους. Τότε κάτι μαραίνεται μέσα μου, με κυριεύει αθυμία. Όχι γιατί οι άνθρωποι αυτοί βρίσκονται, κατά τη γνώμη μου, σε πλάνη. Αλλά γιατί βλέπω πόσο εύκολα απεμπολούν τα άτομα τις ελευθερίες τους, τα ευγενέστερα δικαιώματά τους, ό,τι με τόσους αγώνες έχει κατακτηθεί στο μάκρος της ιστορίας, με τόσο αίμα. Απεμπολούν δηλαδή την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Και πόσο είναι πρόθυμοι οι άνθρωποι να την ανταλλάξουν με μιαν αβασάνιστη, κοντόθωρη, χαμηλή αμεριμνησία, που δεν τους εξασφαλίζει - όπως νομίζουν - τα κεκτημένα, αλλά που τους δίνει την ψευδαίσθηση πως τα εξασφαλίζει. Γιατί κανένας, κι ο πιο ανιστόρητος, δεν μπορεί να μην ξέρει ότι τα τέτοια καθεστώτα, τ' αυταρχικά, τα πιεστικά, έχουν κακό τέλος, και πως τη στιγμή της ανατροπής τους ο σπασμός κλονίζει συθέμελα, συνεπαίρνει τα πάντα, παράνομα και νόμιμα μαζί, ένοχα κι αθώα.

Για να γίνει ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας, πρέπει να πάψει πρώτα να πιστεύει στο χωροφύλακα. Να βλέπει σ' αυτόν το σύμβολο της εξουσίας κι όχι την ενσάρκωσή της. Να μην τον κρίνει απαραίτητο στο κάθε του βήμα, επιτηρητή και παιδαγωγό. Ένας λαός άξιος της Δημοκρατίας δίνει εξετάσεις καθημερινά, όχι μονάχα μπροστά στην κάλπη: δίνει εξετάσεις στα πιο μικρά πράγματα της καθημερινής ζωής : σέβεται τη θέση του στην «ουρά », προσέχει να μην ενοχλεί το διπλανό του, πιστεύει πως έχει πρώτα καθήκοντα κι έπειτα δικαιώματα. Η κοινωνική αγωγή είναι αναγκαία προϋπόθεση της Δημοκρατίας. Όταν ακούω τους παραπάνω κυρίους να λένε πως τους χρειάζεται δικτατορία, χαμογελώ μέσα μου, παρ' όλη μου την αθυμία, γιατί συλλογίζομαι πως δεν το καταλαβαίνουν τι λένε πραγματικά : ότι τους λείπει η αγωγή. Πώς μπορεί να νοηθεί Δημοκρατία δίχως το σεβασμό του διπλανού σου;

Άγγελος Τερζάκης "Προσανατολισμός στον αιώνα"

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου του Άγγελου Τερζάκη, χωρίς δικά σας σχόλια, σε 100 – 120 λέξεις.
2. **«Η κοινωνική αγωγή είναι αναγκαία προϋπόθεση της Δημοκρατίας».**: Να σχολιάσετε το παραπάνω απόσπασμα σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων.
3. α. Το παραπάνω κείμενο του Άγγελου Τερζάκη εντάσσεται στο γραμματειακό είδος του δοκιμίου. Να επισημάνετε κάποια βασικά του γνωρίσματα που δικαιολογούν την παραπάνω διαπίστωση.
β. Να βρείτε τον τρόπο ανάπτυξης της 4ης παραγράφου του κειμένου. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
γ. Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της 1ης παραγράφου.
4. α. Να γράψετε μια πρόταση για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
Δημοκρατία, καθεστώς, πλειοψηφία, μέθοδος, απεμπολούν.
β. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
αποδείξει, ξεκάθαρες, απατηλές, απόληξη, αθυμία.
6. Να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας για τη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο δημοκρατικό πολίτευμα και την παιδεία. Γιατί η παιδεία αποτελεί πρωταρχικό μέλημα της δημοκρατικής πολιτείας; Να αναπτύξετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας σε ένα κείμενο 600 περίπου λέξεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13η

ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

- Η υιοθέτηση λαϊκών απόψεων πάνω σε πολιτικά και κοινωνικά θέματα, με σκοπό την απόκτηση της εύνοιας του λαού.
- Είναι η κατ' επίφαση λαϊκότητα, αυτό που δείχνει ότι είναι λαϊκό αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι.

ΧΩΡΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΙΣΜΟΥ

α) Στην πολιτική ζωή: η υποσχαιολογία, η κινδυνολογία, η παροχολογία, η ρατσιστική και φασιστική ιδεολογία, η κολακεία κοινωνικών ομάδων, η συχνή επίκληση στο συμφέρον του λαού για δημαγωγικούς λόγους, η δικαίωση ακραίας συλλογικής συμπεριφοράς, η ιδεολογική πόλωση, η υιοθέτηση αγοραίου λόγου.

β) Στην εκπαίδευση: οι υψηλές βαθμολογίες, η οικειότητα με τους μαθητές, η χαλαρότητα κατά την εξέταση, ο υπερβολικός φιλελευθερισμός, η αθρόα εισαγωγή στα Α.Ε.Ι.

γ) Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης: τα έντυπα με σκανδαλοθηρικά θέματα, οι ηχηροί τίτλοι (πρωτοσέλιδα) εφημερίδων, τα ριάλιτι σόου.

δ) Στον αθλητισμό: η ηρωοποίηση των αθλητών, η χρησιμοποίηση του αθλητισμού για την εξυπηρέτηση ιδιοτελών συμφερόντων, η ενίσχυση του φανατισμού, η ενασχόληση με τα πιο λαοφιλή αθλήματα.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- ⇒ Ο Λ. είναι σύνδρομο της μαζικής κοινωνίας, όπου ο λαός αναδεικνύεται σε κυρίαρχο υποκείμενο της πολιτικής και κοινωνικής λειτουργίας. Εφόσον οι σύγχρονες αντιπροσωπευτικές δημοκρατίες αντλούν τη νομιμοποίηση των πολιτικών τους από την εκλογική διαδικασία, είναι επόμενο η απόκτηση της εύνοιας του λαού να αποτελεί πρωταρχικό στόχο των επαγγελματιών πολιτικών. Τα προβλήματα αφορούν α) τα μέσα και τους τρόπους που μετέρχονται οι επαγγελματίες της πολιτικής, για να κερδίσουν την υποστήριξη του λαού β) τις συνέπειες που έχει η χρήση ευτελών και αθέμιτων μέσων για την υγιή λειτουργία της δημοκρατίας γ) τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της θωπείας του λαού, στη διαμόρφωση υγιούς πολιτικής συνείδησης από την πλευρά των πολιτών
- ⇒ Ο Λ. σε πολιτικό επίπεδο δεν ενδιαφέρεται για την ποιοτική βελτίωση μιας κοινωνίας, δεν ενδιαφέρεται για τη συλλογική πρόοδο και ανέλιξη. Αποβλέπει αποκλειστικά στην επιβίωση των πολιτικών που τον καλλιεργούν, στην προώθηση συγκεκριμένων συμφερόντων, που απλώς πρέπει να εμβαπτιστούν μέσα στην κολυμπήθρα της λαϊκής αποδοχής.
- ⇒ Ο Λ. αδιαφορεί για το μέλλον μιας κοινωνίας. Μέσα από μια μικροϋπολογιστική θεώρηση των πραγμάτων επιδιώκει μόνο την προσώρας ικανοποίηση, για το μεν λαό υποσχόμενος μέτρα «φιλολαϊκά» που είτε δεν θα πραγματοποιήσει είτε στη συνέχεια θα νοθεύσει και

- από την άλλη για τους φορείς του, εξασφαλίζοντας για λίγο ακόμη την πολύτιμη εύνοια ή επιδοκιμασία των μαζών.
- ⇒ Το πρόβλημα του Λ. είναι πρόβλημα καταρχήν ηθικό: έχει να κάνει με τη χρήση ευτελών μέσων και ανήθικων μεθόδων, προκειμένου να επιτευχθεί, μέσα από την εύνοια και τη συναίνεση, η ποδηγέτηση του λαού, η μετατροπή του σε χειραγωγούμενη μάζα και κατευθυνόμενο όχλο. Είναι λοιπόν ο σκοπός, η ολοκληρωτική άλωση της λαϊκής βούλησης, που επιστρατεύει κάθε είδους μέσα προκειμένου να επιτευχθεί και μέσα από αυτή την επίτευξη να εξασφαλίσει τα συμφέροντα μεμονωμένων ατόμων και προσκείμενων ομάδων. Και είναι η χρήση των μέσων και των τρόπων, που αποκτηνώνει το λαό, υποβαθμίζει — αν δεν ακυρώνει — την πολιτική του σκέψη, εκμαυλίζει την συνείδηση των πολιτών και αναδεικνύει την επικίνδυνη μάζα σε ρυθμιστή της εξέλιξης μιας κοινωνίας.
 - ⇒ Λαϊκό είναι οτιδήποτε συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των αναγκών του λαού και στη συνέχεια στη διεύρυνση αυτών των αναγκών. Άρα, το γνήσια λαϊκό κάνει το λαό πιο διεκδικητικό, σε σχέση με τις ανάγκες του, και οδηγεί στην άρθρωση αιτημάτων για ποιοτική αναβάθμιση της ζωής του. Παράλληλα παρέχει στο σύνολο μορφές συνείδησης, είτε για τη δύναμη που διαθέτει είτε για τους αγώνες που μέσα στα πλαίσια της δημοκρατίας οφείλει να διεξάγει. Ο Λ. αντίθετα: θωπεύει τη λαϊκή συνείδηση, ωραιοποιεί και ωραιολογεί για τον ιστορικό ρόλο και τη δύναμη του λαού και πάνω απ' όλα επιτυγχάνει την εξάρτηση των λαϊκών στρωμάτων από τους φορείς του λαϊκισμού, από τους πολιτικάντηδες, που μιλούν πάντα στο όνομα του λαού αλλά πράττουν συνήθως εις βάρος του. Ο Λ καταστέλλει ουσιαστικά με τον πλέον ανέντιμο και αδιόρατο τρόπο τα αιτήματα των κοινωνικών ομάδων για βελτίωση της ζωής τους, αποκοιμίζει το λαό προβάλλοντας ανεκπλήρωτες υποσχέσεις και ωραία εύχη λόγια.
 - ⇒ Ο Λ. είναι πρακτική παραπλάνησης και εξαπάτησης του λαού, μέσα από τη δήθεν αναγνώριση της αξίας και της σημασίας του. Από την άποψη αυτή χρησιμοποιεί σε λεκτικό επίπεδο μεθόδους προπαγάνδας και σε πρακτικό επίπεδο φροντίζει να κορεννύει τις βιοτικές ανάγκες και τα κατώτερα ένστικτα των λαϊκών στρωμάτων. Έτσι λειτουργεί στη λογική του ρωμαϊκού "panem et circenses" («άρτον και θεάματα»), δηλαδή των βιοτικών και πολιτισμικών «ξεροκόμματων» που κατευνάζουν και καθηλώνουν τη λαϊκή δράση ή αντίδραση.
 - ⇒ Ο Λ. δε χρησιμοποιεί τη λογική ως μέσο πειθούς, αλλά προσφεύγει σχεδόν πάντα στο συναίσθημα. Ο λαϊκιστής πολιτικός δεν ενδιαφέρεται να μιλήσει με επιχειρήματα ούτε και να συμβάλλει με την παρουσία του στην αναβάθμιση της πολιτικής σκέψης του ακροατηρίου του. Αυτό που τον ενδιαφέρει είναι να προκαλέσει τον ενθουσιασμό, να εξοβελίσει κάθε μορφή κριτικής σκέψης, να ικανοποιήσει ψυχικά τις προσδοκίες των ακροατών του, να τους μετατρέψει σε φανατισμένους οπαδούς.
 - ⇒ Ο Λ. συναντιέται και ως πρακτική στη λειτουργία των ΜΜΕ, και κυρίως της τηλεόρασης, προκειμένου να κερδισθούν οι πολυπόθητες θεαματικότητες, ακροαματικότητες, κυκλοφορίες... Τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από τη λογική του «αυτά δείχνουμε και αυτά λέμε, γιατί αυτά θέλει ο κόσμος». Με τον τρόπο αυτό διαμορφώνει ένα κοινό που έλκεται από καθετί ευτελές, από ένα κοινό εξασχρημένο στην αισθητική και εξαθλιωμένο στην πολιτική. Γιατί το κοινό που βομβαρδίζεται με χαμηλής ποιότητας εικόνες, κείμενα και λόγο, με πολιτιστικά προϊόντα της ευκολίας και της εμπορευματοποίησης, είναι έτοιμο να αποδεχτεί και τον ευτελισμό της πολιτικής ζωής και να χειροκροτήσει εκείνους που ενδιαφέρονται για την άνεση και τη διασφάλιση του καναπέ του.
 - ⇒ Σήμερα ο Λ. συναντάται και στα προϊόντα της πολιτιστικής βιομηχανίας, που δεν

ενδιαφέρεται να καλλιεργήσει, αλλά μόνο να πουλήσει. Έτσι κυκλοφορεί και προωθεί στην αγορά των πολιτισμικών αγαθών ένα σύνολο «προϊόντων», που δεν διευρύνουν την πνευματικότητα και την αισθητική των «καταναλωτών» τους, αλλά τους κρατούν καθηλωμένους σε πρωτόγνωρα επίπεδα ημιμάθειας, κακογουστιάς και διανοητικής κενότητας. Μέσα στα πλαίσια αυτά η νόθη ψυχαγωγία άλλοτε εκτονώνει και άλλοτε αποκτηνώνει τους θιασώτες της, εξουδετερώνοντας κάθε αίτημα και διεκδίκηση για συλλογική βελτίωση του επιπέδου και της ποιότητας ζωής.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- ⇒ Προβληματική λειτουργία της δημοκρατίας, ανεπάρκεια των δημοκρατικών θεσμών, αυθαίρετη και ασύδοτη παρουσία των πολιτικών. Νόθευση και παρακμή του δημοκρατικού πολιτεύματος, αδυναμίες — ανεπάρκεια της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας να αντιμετωπίσει τους υπονομευτές της
- ⇒ Ανυπαρξία μηχανισμών πολιτικού ελέγχου, διαφθορά, διαπλοκή, πλημμελής άσκηση κριτικής και ελέγχου από την πλευρά των ΜΜΕ και του τύπου ειδικότερα
- ⇒ Εξαχρέωση του πολιτικού σώματος, νόθευση της πολιτικής συνείδησης, αδιαφορία των πολιτών για τα κοινά, αποπολιτικοποίηση.
- ⇒ Έλλειψη παιδείας, απουσία κριτικής σκέψης, αδυναμία συνολικής θεώρησης και αξιολόγησης των πραγμάτων
- ⇒ Οικονομική καχεξία, χαμηλό βιοτικό επίπεδο που κάνει το λαό εύκολη λεία στα χέρια του κάθε πολιτικάντη
- ⇒ Υλικός ευδαιμονισμός, υπερκαταναλωτισμός, ατομικισμός, ωφελισμός, αδιαφορία για ό,τι υπερβαίνει το πλαίσιο των ατομικών και υλικών συμφερόντων

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- ⇒ Νόθευση του δημοκρατικού πολιτεύματος, στρέβλωση της λαϊκής βούλησης
- ⇒ Εξυπηρέτηση συμφερόντων συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων ή ατόμων, ωφέλειες κυρίως για τους φορείς του Α και τους δικούς τους ανθρώπους
- ⇒ Έλευση ενός ιδιότυπου ολοκληρωτισμού — φασισμού, όπου κυβερνούν οι δημοκόποι και κατευθύνουν το λαό, σύμφωνα με τα προσωπικά τους συμφέροντα
- ⇒ Υποβάθμιση της πολιτικής ζωής, επικράτηση των συνθημάτων, των ύβρεων, των λοιδοριών, της σπίλωσης των πολιτικών αντιπάλων και όχι του συγκροτημένου πολιτικού λόγου, των επιχειρημάτων, των προτάσεων, των προγραμμάτων των πολιτικών
- ⇒ Εξαχρέωση, εξευτελισμός του λαού, καλλιέργεια της ανευθυνότητας και της γενικευμένης αδιαφορίας, μετατροπή των πολιτών σε ένα σύνολο αρπακτικών, όπου ο καθένας ενδιαφέρεται αποκλειστικά για το συμφέρον και την επιβίωση του, αλλοίωση της κοινωνικής συνείδησης
- ⇒ Μίσος και απέχθεια για τη μόρφωση, ενεργητική αδιαφορία για την πνευματική καλλιέργεια, χυδαιότητα και ανυπαρξία πολιτισμού
- ⇒ Καλλιέργεια του φανατισμού, του εθνικισμού και κάθε ολοκληρωτικής αντίληψης για τη ζωή. Εξοβελισμός κάθε λογικής από την πολιτική λειτουργία

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**Κείμενο 1°****Αλήθειες για το ψέμα του λαϊκισμού**

Διασκευασμένο κείμενο του Νίκου Δήμου

1. Λαϊκισμός: ένα δημόσιο ψέμα προς ιδιωτικό όφελος.

Μια αλήθεια δεν είναι ποτέ λαϊκίστικη. Το βασικό χαρακτηριστικό του λαϊκισμού είναι η εσκεμμένη ανειλικρίνεια. Λέμε κάτι το οποίο ξέρουμε ότι δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα, για να κολακεύουμε το «λαό». Επίσης πρόκειται για μια δημόσια απόφαση - μια ιδιωτική κολακεία δεν είναι λαϊκισμός. Στην έννοια του λαϊκισμού υπάρχει σαν απαραίτητος όρος ο απώτερος σκοπός - που είναι το «παραμύθιασμα» του αποδέκτη προς όφελος του πομπού.

2. Ο «λαός» του λαϊκιστή είναι ο «πελάτης» του.

(«Πελααάτες μου!» που φωνάζει ο Βέγγος). Η σχέση του λαϊκιστή με το ακροατήριό του είναι πελατειακή. Προσφεύγει στο λαό, περιμένοντας να αποκομίσει οφέλη - να κερδίσει. Γι' αυτό και υπακούει στο παλιό εμπορικό αξίωμα: «Ο πελάτης έχει πάντα δίκιο».

3. Ο λαϊκισμός είναι προαιώνιος.

Απλώς παλιά είχε άλλα ονόματα: δημαγωγία, δημεγερσία κ.λπ. Η φράση του Σολωμού ότι πρέπει να θεωρούμε εθνικό ό,τι είναι αληθές, είναι το ακριβές αντίδοτο του λαϊκισμού. «Και τι είναι αλήθεια;» Κανείς δεν έχει το απόλυτο κριτήριο της αλήθειας. Ο λαϊκιστής όμως κάνει ακριβώς το αντίστροφο αυτού που λέει ο Σολωμός: βαφτίζει αληθές ό,τι θεωρείται εθνικό.

4. Ο λαϊκισμός δεν αφορά μόνο πολιτική και ΜΜΕ.

Σίγουρα εκεί είναι η κορυφαία του παρουσία. Αλλά εκτείνεται παντού. Υπάρχουν συγγραφείς λαϊκιστές ακόμα περισσότερο αηδιαστικοί από τους πολιτικούς. Κάνουν ακριβώς το ίδιο. Κολακεύουν το κοινό τους. Γράφουν με τρόπο που εκτρέφει στερεότυπα και δεδομένες ιδέες, επιβεβαιώνουν κλισέ, αποκοιμίζουν τον αναγνώστη, πουλάνε ψευδαισθήσεις και απάτες. Αφθονεί επίσης ο λαϊκισμός στους κρατικοδίαιτους διανοούμενους και έμμισθους κονδυλοφόρους που στοχάζονται ό,τι συμφέρει τον εργοδότη τους. Ισχυρός είναι επίσης ο λαϊκισμός στους χώρους της εκκλησίας.

5. Ο λαϊκισμός είναι το αντίθετο της Δημοκρατίας.

Διότι δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία και επιλογές, χωρίς ορθή κρίση. Αυτή πάλι βασίζεται στην σωστή πληροφορία. Ο λαϊκισμός όμως καταλύει την ορθή πληροφόρηση. Πολλές δικτατορίες στηρίχτηκαν περισσότερο στο λαϊκισμό παρά στα όπλα.

6. Ο λαϊκισμός έχει πολλές μεταμφιέσεις.

Υπάρχει λαϊκισμός με γραβάτα και με ζιβάγκο, με διανοουμενίστικο αμπέχωνο και με ακαδημαϊκή τήβεννο. Υπάρχει λόγιος λαϊκισμός και αμόρφωτος, κυνικός και αγαπησιάρικος, ύπουλος και λεβέντικος.

7. Ο λαϊκισμός είναι το αντίθετο του ορθολογισμού.

Φυσιολογικά ο λαϊκίστικος λόγος απευθύνεται στο συναίσθημα - και όχι στη λογική. Όταν χρησιμοποιεί επιχειρήματα, το κάνει με τον τρόπο των σοφιστών - «τον ήσσανα λόγον κρείττω ποιείν». Θέτει τη λογική στην υπηρεσία των καταστάσεων που προσπαθεί να διεγείρει. Παραποιεί την ιστορία, καλλιεργεί προκαταλήψεις, μύθους και στερεότυπα.

8. Ο εθνικισμός είναι λαϊκισμός.

Όλοι αυτοί που εκφωνούν πανηγυρικούς, όλοι αυτοί που μιλάνε για την «ιδιαιτερότητα», μοναδικότητα και την ανωτερότητα της ελληνικής φυλής το κάνουν ΚΑΙ για να κολακεύουν το λαό, να του δώσουν την αίσθηση πως είναι ξεχωριστός και υπερέχει των βαρβάρων γειτόνων, αλλά και των λαών της Δύσης «που όταν εμείς χτίζαμε Παρθενώνες αυτοί έτρωγαν βελανίδια». Λαϊκίστικοι μύθοι: η συνέχεια της φυλής, οι από 3.000 ετών Έλληνες, του Έλληνας ο τράχηλος, οι

κουτόφραγχοι, κ.λπ.

9. Η απαλλαγή ευθυνών είναι λαϊκισμός.

Βασική λαϊκίστικη θέση: οι Έλληνες είναι «ριγμένοι», αιώνια θύματα των ξένων δυνάμεων. Οι Έλληνες είναι κλοτσοσκούφι των μεγάλων, όλοι συνωμοτούν εναντίον μας. Άρα, τελικά, οι Έλληνες δεν ευθύνονται για τίποτα. Όλα σ' αυτό τον τόπο είναι ξενοκίνητα (π.χ.: «ξενοκίνητη χούντα»). Τώρα πώς συμβιβάζονται αυτά με το γεγονός πως εμείς οι «ριγμένοι» είμαστε το μόνο κράτος της περιοχής που μεγαλώνει σταθερά τα τελευταία 100 χρόνια δεν μας το λένε. Και αν βέβαια όλα ήταν ξενοκίνητα τότε και η ελευθερία μας το 1821 (ή μάλλον 1829) ήταν ξενοκίνητη, όπως και άλλες θετικές στιγμές στην ιστορία μας. Αλλά και αυτό δεν το λέει κανείς διότι δεν κολακεύει το λαό. Η λαϊκίστικη θέση είναι πως όλα τα θετικά τα κάναμε εμείς - αλλά για όλα τα αρνητικά φταίνει οι άλλοι.

Ασκήσεις

1. Δώστε με μια δική σας φράση το περιεχόμενο κάθε μιας παραγράφου του κειμένου.
2. «Διότι δεν μπορεί να υπάρξει δημοκρατία και επιλογές, χωρίς ορθή κρίση. Αυτή πάλι βασίζεται στην σωστή πληροφορία» Αναπτύξτε τη φράση του κειμένου σε 80-100 λέξεις.
3. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί συχνά εισαγωγικά. Βρείτε δυο περιπτώσεις και εξηγήστε το ρόλο τους.
4. λαός, εθνικό, δημοκρατία, εθνικισμός, κράτος: εξηγήστε σύντομα τις έννοιες.
5. Με βάση τις επισημάνσεις του κειμένου περιγράψτε το δημόσιο άνδρα του οποίου η συμπεριφορά είναι το αντίθετο του λαϊκισμού. Η εργασία σας θα δημοσιευτεί στον καθημερινό τύπο ως έκφραση των απόψεών σας (500-600 λέξεις).

Κείμενο 2°

Η εκλογική επιβράβευση

Ο λαϊκισμός είναι η αποθέωση της «λαϊκότητας», συχνά εις βάρος των θεσμών (...) Ο λαός θεοποιείται, η κρίση του θεωρείται αλάνθαστη και η (αποδιδόμενη σ' αυτόν) παντοδυναμία αδιαμφισβήτητη, όταν εκφράζεται στις κάλπες. Αυτό το μύθευμα βρίσκεται ριζωμένο συνειδητά ή ασυνείδητα στις νοοτροπίες και στην πολιτική μας κουλτούρα και εξηγεί εν πολλοίς τον ρόλο που αποδίδεται στις εκλογές και τον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με τον λαϊκισμό.

Έχει επικρατήσει η ιδέα ότι ο «υπεύθυνος πολίτης» πρέπει να μετέχει στην πολιτική διαδικασία, η οποία παίρνει στην Ελλάδα τον χαρακτήρα λαϊκής φιέστας. Το κόστος της, όσο μεγάλο και αν είναι, δεν προσμετράται. Ο λαϊκισμός, στην προκειμένη περίπτωση, συνίσταται στο να λέει κανείς «Χαλάλι!». Ο λαϊκισμός όμως έχει συνδεθεί στην κοινή συνείδηση και με «καμώματα» τα οποία ήκιστα¹ συμβιβάζονται με τη σοβαρότητα του λειτουργήματος του πολιτικού. Για να αυξήσει τη δημοτικότητά του ένας πολιτικός αποδύεται σε προσπάθεια καλλιέργειας της «λαϊκής» του εικόνας με διάφορα τρικ. Συχνά παίρνει αφελείς μορφές μελετημένα ατημέλητης ενδυμασίας. Άλλες φορές εκφράζεται με την παρουσία μιας πολιτικής προσωπικότητας ανάμεσα σε ομάδες αναξιοπαθούντων συμπολιτών μας - πλημμυροπαθείς, σεισμοπαθείς, ασθενείς σε νοσοκομεία, αλλά ενίοτε και καταληψίες δρόμων. (Για κάποιο λόγο, δεν φαίνεται να επισκέπτονται άλλους αναξιοπαθούντες, όπως είναι οι ξένοι μετανάστες - οι οποίοι, βέβαια, δεν ψηφίζουν - στα υποβαθμισμένα εμβιωτήριά² τους). Αυτά και πολλά άλλα στη συμπεριφορά ορισμένων πολιτικών αποτελούν δείγματα λαϊκισμού, όταν εμφανής σκοπός τους είναι να δείξουν ότι ταυτίζονται με τον «λαό».

Η μυθοπλαστική εικόνα της λαϊκότητας που προβάλλουν γίνεται αποδεκτή λόγω της

επικράτησης ενός ιδεολογήματος: του Λαού ως συλλογικής οντότητας, με διακριτά χαρακτηριστικά, **συγκεκριμένη** και ενιαία **συλλογική** βούληση την οποία εκφράζει κατ' αποκλειστικότητα ο πολιτικός που αποπνέει «λαϊκότητα». Η πίστη σ' αυτόν τον μύθο είναι διάχυτη και σύμφυτη με την ιδέα ότι η πολιτική αποφασίζει για τα πάντα, ότι ο πολιτικός είναι, κατά συνέπεια, παντοδύναμος και ότι, αν εκφράζει τον «κυρίαρχο λαό» με λόγια, χειρονομίες, αλλά και με μια ορισμένη... αισθητική, σημαίνει ότι ταυτίζεται μαζί του. Επομένως, ο λαός υποτίθεται ότι βρίσκεται στην εξουσία όταν εκπροσωπείται από πολιτικούς αυτού του είδους.

Η μυθολογία αυτή αποτελεί συστατικό στοιχείο του λαϊκισμού, ο οποίος όμως εκτρέφεται σε ένα βιότοπο πολιτικού ρεαλισμού. Ο ρεαλισμός αυτός συνίσταται στο ότι σε μια χώρα με ένα τόσο συγκεντρωτικό πολιτικό σύστημα, και τόσο βαθιά ριζωμένο το πελατειακό σύστημα στη σχέση πολιτικού και πολίτη, ο τελευταίος πρέπει όχι μόνο να **μετέχει** στα κοινά, αλλά και να φαίνεται ότι μετέχει: κυρίως το δεύτερο. Με πιο πρακτικούς όρους, αυτό σημαίνει ότι ο πολίτης είναι εξαρτώμενος από τον πολιτικό (ή το κόμμα), του οποίου όμως πρέπει να είναι «πελάτης» (δηλαδή, ψηφοφόρος και υποστηρικτής) για να μπορέσει να τύχει της εύνοιάς του. Συγχρόνως, **εκθειάζεται** υποκριτικά η υψηλή συμμετοχή στις εκλογές ως δείγμα εγρήγορσης και συνειδητοποίησης του πολίτη. Ο λαϊκισμός χρησιμεύει εδώ ως ιδεολογικό αντιστήριγμα μιας πλάνης. Έχουμε να κάνουμε όχι μόνο με την ίδια την πλάνη, αλλά με ένα σύστημα που απαιτεί την πίστη σε αυτή την πλάνη για να μπορεί να λειτουργήσει.

Δημήτρης Δημητράκος (καθηγητής Πολιτικής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών)

Το ΒΗΜΑ, 22/10/2006

¹ ήκιστα: ελάχιστα

² εμβιωτήρια: καταλύματα

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε μία παράγραφο 100-120 περίπου λέξεων.
2. Να αναπτύξετε σε 80-90 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος: **«Ο λαός θεοποιείται, η κρίση του θεωρείται αλάνθαστη και η (αποδιδόμενη σ' αυτόν) παντοδυναμία αδιαμφισβήτητη, όταν εκφράζεται στις κάλπες»**
3. Αφού χαρακτηρίσετε το είδος του κειμένου να βρείτε δύο χαρακτηριστικά του γνωρίσματα.
4. Να βρείτε αντώνυμα για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις:

συγκεκριμένη, συλλογική, μετέχει, εκθειάζεται.

5. Ο Δ. Δημητράκος στο κείμενό του αναφέρει: «Ο λαϊκισμός είναι η αποθέωση της «λαϊκότητας», συχνά εις βάρος των θεσμών». Στηριγμένοι στη διαπίστωση του συγγραφέα να παρουσιάσετε εκφάνσεις του λαϊκισμού σε διάφορους τομείς της ζωής μας και να επισημάνετε τα αίτια του φαινομένου. Οι απόψεις σας να καταγραφούν σε δοκιμιακό κείμενο 500-600 περίπου λέξεων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 14η**ΕΠΙΣΤΗΜΗ****A. ΘΕΩΡΙΑ**

- Είναι επιστήμη το σύνολο των συστηματικών και ελεγμένων γνώσεων που αναφέρονται σε κάποιον τομέα του επιστητού, σε ένα είδος φαινομένων, γεγονότων ή αντικειμένων
- Είναι η συστηματική, μεθοδική και αντικειμενική μελέτη των εμπειρικών φαινομένων, καθώς και το σύνολο των γνώσεων που προκύπτουν από αυτή

ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**I. ΓΕΝΙΚΟΙ**

1. Ικανοποίηση της έμφυτης τάσης του ανθρώπου για γνώση πρβλ. «*Πάντες άνθρωποι ορέγονται φύσει του ειδέναι*» (Αριστοτέλης)
2. Προσφορά βοήθειας προς τον άνθρωπο για επίλυση ζωτικών προβλημάτων του
3. Ανύψωση του ανθρώπινου βίου από υλική, πνευματική και ηθική άποψη

II. ΕΙΔΙΚΟΙ

1. Ανεύρεση της σχέσης αιτίου — αιτιατού, δηλαδή της νομοτέλειας που διέπει το φυσικό κόσμο
2. Διατύπωση των νόμων που ρυθμίζουν τις σχέσεις των πραγμάτων μέσα στη φύση
3. Αναζήτηση και ανεύρεση της αλήθειας πρβλ. «*Έργο της επιστήμης είναι να βάζει γεγονότα στη θέση των φαινομένων και αποδείξει στη θέση των εντυπώσεων*» (Τζον Ράσκιν)

ΤΑ ΕΦΟΔΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΑ**I. ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**

1. Επιστημονική συγκρότηση, βαθιά γνώση του ερευνώμενου αντικειμένου
2. Υψηλή εξειδίκευση, διαρκή πληροφόρηση πάνω στον τομέα έρευνάς του
3. Μεθοδικότητα, σύστημα, οργάνωση, προγραμματισμό, γνώση των επιστημονικών μεθόδων και αξιοποίησή τους
4. Παρατηρητικότητα, αντιληπτικότητα, κριτικό πνεύμα
5. Φαντασία, δυνατότητα συσχετισμών, αφαιρετικότητα
6. Ψυχικό σθένος, υπομονή, επιμονή, αγωνιστική διάθεση, αποφασιστικότητα
7. Υψηλή αίσθηση καθήκοντος και ευθύνης απέναντι στην επιστήμη που θεραπεύει, αυταπάρνηση και αυτοθυσία για την ανεύρεση και υπεράσπιση της αλήθειας π.χ. Γαλιλαίος. Πίστη και αγάπη για το έργο που επιτελεί, πάθος για την επιστήμη
8. Οικονομικά εφόδια και τεχνικά μέσα για την περάτωση του έργου του

II. ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

1. Συνείδηση του ρόλου που επιτελεί, του έργου που παράγει και των συνεπειών που έχει η δράση του για το κοινωνικό σύνολο. Επίγνωση της θέσης που έχει στην κοινωνία, καθώς και του ρόλου που επιτελεί μέσα σ' αυτήν
2. Ηθική ακεραιότητα, συναίσθηση ευθύνης, ευσυνειδησία, αφιλοχρηματία
3. Διάθεση αυτοκριτικής, αυτογνωσία
4. Αυτοσεβασμό, αξιοπρέπεια, σεβασμό προς τον άνθρωπο και τους ανθρώπους, σεμνότητα

5. Δύναμη πειθούς, διδασχής, ενημέρωσης, διαφώτισης των απλών ανθρώπων για το εύρος και τη σημασία των ερευνών του.
 6. Κοινωνική συνείδηση, αισθήματα αλληλεγγύης και ανθρωπιάς, διάθεση προσφοράς στο συνάνθρωπο
 7. Επίγνωση των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτισμικών συνθηκών, μέσα στις οποίες λαμβάνει χώρα και διεξάγεται η έρευνά του
 8. Ενασχόληση και με άλλους τομείς του ανθρώπινου πνεύματος όπως η ιστορία, η φιλοσοφία, η ποίηση, η θεολογία, η τέχνη, προκειμένου να διαμορφωθεί το πολύτιμο συνολικό πνεύμα που θα αποτρέψει τον επιστήμονα από ολέθρια μονόπλευρες θεωρήσεις
- Κάθε μορφή γνώσης, κάθε επιστημονικό επίτευγμα, εκτός από τη θεωρητική - γνωστική απόλαυση που μπορεί να προσφέρει στον κάτοχο του, θα πρέπει να καταξιώνεται και μέσα στο κοινωνικό σύνολο ως πράξη ευημερίας, ευδοκίμησης και πραγματικής βελτίωσης της ανθρώπινης ζωής. Από την άποψη αυτή ο επιστήμονας δεν μπορεί να λειτουργεί αποκομμένος από τον κοινωνικό περίγυρο ούτε και να είναι αδιάφορος ή αμέτοχος στις αγωνίες της εποχής, του τόπου του και, σήμερα, ολόκληρου του πλανήτη.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΑ

1. Η επιστήμη φαίνεται να έχει αποκοπεί σήμερα από τις αγωνίες και τους αγώνες των ανθρώπων για μια καλύτερη, περισσότερο ανθρώπινη και ουσιαστική ζωή. Δεν εξηγείται αλλιώς πώς ένα μεγάλο μέρος της δραστηριότητάς της διεξάγεται μέσα σε εργαστήρια εταιρειών και κρατικών οργανισμών, μακριά από την εποπτεία και την πληροφόρηση ολόκληρης της κοινωνίας. Οι επιστημονικές έρευνες, οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται, οι σκοποί των ερευνών, τα αποτελέσματα, τα επιτεύγματα, οι εφαρμογές είναι γνωστά σ' ένα μικρό, ελάχιστο αριθμό ατόμων, που θέλουν ή μπορούν να καθορίσουν τη μοίρα μεγάλων συνόλων ή της ανθρωπότητας όλης.
2. Σήμερα η επιστήμη προκαλεί περισσότερο το φόβο, παρά το θαυμασμό. Τα ασύλληπτα επιτεύγματα της τεχνολογίας, γίνονται περισσότερο μέσα απόκτησης και επιβολής ωμής δύναμης, παρά μέσα βελτίωσης και ανύψωσης της ανθρώπινης ζωής. Η επιστήμη γίνεται ολοένα και περισσότερο άθυρμα στα χέρια επενδυτών, ειδικών και εξουσιομανών, παρά μοχλός ανάπτυξης και συλλογικής προόδου. Το νόημα και ο σκοπός της επιστημονικής έρευνας έχουν σχεδόν χαθεί. Η αποστολή της επιστήμης διαστράφηκε ανενδοίαστα από τους ίδιους τους λειτουργούς της, για απροσδιόριστο αριθμό αργυρίων. Η Γενετική Μηχανική, η Βιοπληροφορική, η Πληροφορική, η Κβαντική Φυσική διαθέτουν βέβαια τους «Δον Κιχώτες» τους, αλλά δυναστεύονται πλέον από ανώνυμους Επιμηθείς που ετοιμάζουν δεινά για την ανθρωπότητα. *«Φροντίζουμε για τα γρανάζια της μηχανής, αλλά τα τζάμια του αυτοκινήτου έχουν θολώσει» (Γ. Γραμματικάκης)*

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΒΑΣΙΚΗ ΘΕΣΗ

Οι επιστήμονες σε καμία περίπτωση δεν είναι άμοιροι ευθυνών για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στον πλανήτη και την κατεύθυνση που έχει πάρει το επιστημονικό εποικοδόμημα. Σήμερα οι άνθρωποι βλέπουν με δέος τα επιστημονικά επιτεύγματα και τις ανακαλύψεις, τις έρευνες που πραγματοποιούνται και τις δυνατότητες που απελευθερώνει η επιστημονική γνώση. Ταυτόχρονα όμως διαμορφώνεται μέσα τους ένας φόβος για τις τρομερές εφαρμογές και τις χρήσεις που μπορεί να έχει η επιστημονική έρευνα, για τα πράγματα που δημιουργούνται μυστικά μέσα στα εργαστήρια και για τα όρια που μπορεί να έχει ξεπεράσει η ανθρώπινη αλαζονεία. Η επιστήμη θεωρούνταν ως σήμερα παράγοντας απελευθέρωσης του ανθρώπου από τη δεισιδαιμονία, την πλάνη, την εξαπάτηση και τους περιορισμούς, μέχρι σήμερα είχε μια "έξωθεν

καλή μαρτυρία" στο μέτρο που μείωσε το μόχθο, τον πόνο, το φόβο και τη δυσκολία της ζωής. Στα τέλη όμως του 20ου αιώνα οι άνθρωποι αρχίζουν να εκπλήσσονται, να αναρωτιούνται, να φοβούνται και να τρομοκρατούνται από την ξέφρενη πορεία μιας γνώσης που αποκαλύπτεται με πολύ πιο γρήγορους ρυθμούς απ' ό,τι μπορεί να κατανοηθεί, να κριθεί και να αξιολογηθεί.

ΣΧΟΛΙΑ

1. Η ευθύνη των επιστημόνων μπορεί να είναι βέβαια μικρότερη από εκείνη των πολιτικών, των στρατιωτικών ή των αφεντικών τους, που χρησιμοποιούν την επιστημονική γνώση για το προσωπικό τους όφελος: για να αποκτήσουν, να διατηρήσουν ή να εδραιώσουν την εξουσία τους, για να πλουτίσουν και να κυριαρχήσουν. Το ζήτημα ωστόσο δεν είναι το ποσοστό της ευθύνης που μπορεί να αναλογεί σε κάθε επιστήμονα, αλλά το ίδιο το γεγονός της ευθύνης που σε καμιά περίπτωση δεν τον απαλλάσσει από το βάρος μιας καταστροφικής για τους συνανθρώπους του ανακάλυψης. Οι ευθύνες αρχίζουν από το γεγονός της συνέργειας και τελειώνουν στην αφέλεια με την οποία ο επιστήμονας περιβάλλει ή ωραιοποιεί την όλη του δραστηριότητα. Ο κόσμος αυτός κάθε άλλο παρά ηθικός ή αγγελικός είναι και ο επιστήμονας οφείλει τουλάχιστο να είναι υποψιασμένος και από άλλες απόψεις, για την πορεία που μπορούν να πάρουν τα πράγματα. Η ανθρώπινη εμπειρία δεν αφήνει να υπάρξουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας και ελπίδας, για τις δυνατότητες και τη χρήση της επιστημονικής γνώσης από τους ματαιόδοξους, τους αδίστακτους, τους δυνατούς ή τους παρανοϊκούς κάθε είδους.

2. Λένε ότι ένα μαχαίρι δεν είναι από μόνο του ούτε καλό ούτε κακό. Μπορεί κανείς να το χρησιμοποιήσει για να κόψει κάτι, αλλά μπορεί και να το στρέψει εναντίον ενός άλλου ανθρώπου, για να τον σκοτώσει. Με άλλα λόγια η χρήση είναι αυτή που θα καταστήσει το δημιούργημα καλό ή κακό, ωφέλιμο ή βλαβερό και θα του προσδώσει μian αντικειμενική ηθική αξία ή απαξία. Ωστόσο, η μοίρα των επιστημονικών ανακαλύψεων δεν ξεφεύγει από τις γενικές αρχές που διέπουν την ανθρώπινη ύπαρξη. Αυτό δε σημαίνει ότι οι επιστήμονες θα πρέπει να αδρανοποιηθούν και να πάψουν να προωθούν τη επιστήμη τους. Αντίθετα, η προσπάθειά τους για ουσιαστική βελτίωση των όρων και των συνθηκών της ανθρώπινης ζωής, απαιτεί συνεχή επαγρύπνηση και εγρήγορση, ως προς τις κατευθύνσεις που διαγράφονται για την έρευνα και τις πιθανές εφαρμογές της. Οι επιστήμονες οφείλουν να ελέγχουν, να εποπτεύουν και όσο το μπορούν να διασφαλίζουν τη σωστή χρήση των επιτευγμάτων και των ανακαλύψεών τους.

3. Στον τομέα της έρευνας και στην περίπτωση που οι επιστήμονες έχουν κάνει μια μεγάλη ή τρομακτική ανακάλυψη, θεωρούν ότι το έργο τους περιορίζεται στην ανεύρεση της γνώσης και ότι δεν φέρουν καμία ευθύνη για πιθανή αρνητική αξιοποίηση αυτής της γνώσης. Θεωρούν ακόμη ότι η γνώση καθαυτή είναι ουδέτερη και ότι μετατρέπεται αυτομάτως σε κάτι το πολιτικό από τη χρησιμοποίησή της. Η άποψη αυτή είναι ενμέρει λανθασμένη. Γιατί κάποτε η ίδια η γνώση διαμορφώνει στάσεις και οδηγεί σε τρόπους ζωής, που κρύβουν ή απαιτούν μια συγκεκριμένη αντίληψη για τον κόσμο, τον άνθρωπο και τη ζωή. Για παράδειγμα η γνώση πάνω στις ιδιότητες των γονιδίων προαναγγέλλει ένα τρόπο αντίληψης των πραγμάτων, όπου ο άνθρωπος θα μπορεί να παίξει το ρόλο του Θεού, προκαλώντας αλλαγές των μηχανισμών της ζωής κατά βούληση.

4. Στον τομέα της εφαρμοσμένης επιστήμης οι επιστήμονες φέρουν πολύ μεγαλύτερη ευθύνη, γιατί έχουν βάλει τις γνώσεις τους στην υπηρεσία της εξουσίας και του χρήματος και είναι πλήρως υποταγμένοι στα κελεύσματα των κυρίων τους. Βέβαια κάποιος μπορεί να αντιτάξει ότι κάπως οι άνθρωποι αυτοί πρέπει να εξασφαλίσουν το βιοπορισμό τους, αλλά το ερώτημα είναι αν η δική τους ευημερία πρέπει να στηρίζεται στη δυστυχία ή το θάνατο άλλων ανθρώπων. Εδώ διαμορφώνονται δύο στάσεις ζωής: άλλοι επιδιώκουν την ατομική τους ευζωία και ευτυχία, αδιαφορώντας για τα δεινά που ενδεχομένως να προκαλέσουν στην ανθρωπότητα. Άλλοι

διαλέγουν το δρόμο της ηθικής τους συνείδησης και της προσωπικής τους αξιοπρέπειας, αρνούμενοι να συμμετάσχουν σε διαδικασίες ολέθρου, καταστροφής και απανθρωπισμού του ανθρώπου. Κάθε στιγμή η επιλογή είναι παρούσα.

ΤΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ;

1. Καταρχάς να οργανωθούν σε συλλογικό επίπεδο, έτσι ώστε διαμέσου της συλλογικότητας να νουθετήσουν ή να ελέγξουν από τη μια τα πιο απειθαρχα μέλη τους και να πιέσουν από την άλλη την πολιτική εξουσία. Διεκδικήσεις και απαιτήσεις, χωρίς συλλογικότητα και μαζικότητα είναι καταδικασμένες να αποτύχουν.
2. Κατά δεύτερο λόγο πρέπει να απαιτήσουν τον έλεγχο στη χρήση και την αξιοποίηση των ανακαλύψεών τους. Έτσι θα πρέπει να δημιουργήσουν κάποιους φορείς και επιτροπές, μέσα από τις οποίες θα έχουν την εποπτεία πάνω στις επιστημονικές εφαρμογές. Για το λόγο αυτό θα πρέπει επιπλέον να κερδίσουν την υποστήριξη της κοινής γνώμης, η οποία μπορεί να σταθεί πολύτιμη αρωγός στο έργο του ελέγχου και της κριτικής.
3. Πρέπει να ευαισθητοποιήσουν τον κόσμο με εκλαϊκευμένα δημοσιεύματα, έτσι ώστε να έχουν κοινωνική υποστήριξη στις διεκδικήσεις τους προς την εξουσία. Οι άνθρωποι θα πρέπει να ξέρουν τη σημασία και τις προοπτικές των όποιων ανακαλύψεων, προκειμένου να διαμορφώσουν μια ουσιαστικά ενεργητική στάση απέναντι στις διαγραφόμενες από την επιστήμη πολιτισμικές, κοινωνικές, πολιτικές κ.λπ. εξελίξεις.
4. Σε τελευταία ανάλυση οι επιστήμονες μπορούν μέχρι και να απεργήσουν, να αρνηθούν δηλαδή να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε δόλιους αφέντες ή αφεντικά.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^ο

Άθλος ή ύβρις :

“Μεγαλύτερο βήμα από τη διάσπαση του ατόμου ή την πρώτη επανδρωμένη πτήση στη Σελήνη” χαρακτηρίστηκε από έναν παγκοσμίου κύρους Αμερικανό επιστήμονα το μέγα επίτευγμα διεθνούς ερευνητικής ομάδας, που ανακοινώθηκε επισήμως χθες: Η πλήρης αποκωδικοποίηση, για πρώτη φορά στην ιστορία της Επιστήμης, του γενετικού υλικού ενός ανθρωπίνου ζεύγους χρωμοσωμάτων.

Όχι αδικαιολόγητα: Το ηράκλειο έργο των συνεργαζομένων Αμερικανών, Βρετανών και Ιαπώνων επιστημόνων ρίχνει φως στα μυστικά σοβαρότατων ασθενειών, όπως της λευχαιμίας, της σχιζοφρένειας και ορισμένων καρδιακών παθήσεων. Το κυριότερο, αναμένεται να λειτουργήσει ως πιλοτικό πρότυπο για την πλήρη αποκωδικοποίηση του γενετικού υλικού ολοκλήρου του ανθρωπίνου οργανισμού, κάτι που ελπίζεται ότι θα απαλλάξει, προοπτικά, την ανθρωπότητα από το σύνολο των κληρονομικά μεταβιβαζομένων νόσων, συμπεριλαμβανομένου και του καρκίνου.

Ένας θρίαμβος της Επιστήμης; Ασφαλώς, αλλά όχι μόνον. Πρόκειται εξίσου για ένα επίτευγμα της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο των κεφαλαιωδών οικουμενικών προβλημάτων της εποχής μας, που δεν γνωρίζουν γεωγραφικά, φυλετικά ή ταξικά σύνορα. Αλλά και για μία νίκη της ανεμπόδιστης επικοινωνίας και διαφάνειας, σε βάρος της στενής -και στενόμυαλης-

κερδοσκοπικής λογικής: Οι ερευνητές που πέτυχαν τον χθεσινό άθλο εργάζονται στο πλαίσιο πολυεθνικού προγράμματος που περιλαμβάνει αποκλειστικά δημόσια ερευνητικά κέντρα και θέτουν, ακαριαία και δωρεάν, τα αποτελέσματα των εργασιών τους στη διάθεση όλης της ανθρωπότητας, μέσω του Διαδικτύου. Αντιθέτως, οι πολυεθνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ίδιο τομέα κρατούν ζηλότυπα για λογαριασμό τους τα πορίσματα των ερευνών με σκοπό να κερδίσουν τον ακήρυκτο αγώνα δρόμου και, φυσικά, τα αποκλειστικά δικαιώματα των μελλοντικών φαρμάκων. Δυστυχώς για τις ίδιες, χωρίς αποτέλεσμα.

Αλλά υπάρχουν ρόδα χωρίς αγκάθια; Τα ερωτήματα έχουν ήδη τεθεί: Ποιος εγγυάται ότι οι ασφαλιστικές εταιρείες ή κάποιοι εργοδότες δεν θα ζητούν το αποκρυπτογραφημένο γενετικό υλικό των υποψήφιων πελατών ή υπαλλήλων τους; Ποιος θα καθορίσει πού αρχίζουν και πού τελειώνουν τα όρια της ανθρωπίνης παρεμβάσεως στο έργο της Φύσης; Αν αύριο τροποποιήσουμε το γονίδιο της νόσου Αλτσχάιμερ, γιατί μεθαύριο δεν θα παρέμβουμε στο γονίδιο του ύψους, του χρώματος των ματιών ή της (ότι κι αν σημαίνει αυτό) ευφυίας, ζωντανεύοντας τους χειρότερους εφιάλτες που νομίζαμε ότι είχαμε οριστικά ξεορκίσει;

Ψηλαφίζοντας για πρώτη φορά τα μεγάλα μυστήρια της Ζωής και του Θανάτου, η Επιστήμη θέτει επί τάπητος πελώρια ηθικά και κοινωνικά διλήμματα. Αλλά δεν είναι έργο δικό της να απαντήσει. Από την ωριμότητα του κοινωνικού σώματος και των πολιτικών του εκπροσώπων θα κριθεί αν η Επανάσταση της Γενετικής αποδειχθεί μια προμηθεϊκή απελευθερωτική εποποιία ή μια σύγχρονη Ύβρις, που αναπόφευκτα θα την διαδεχθεί η Νέμεσις...

*Ελαφρώς διασκευασμένο άρθρο από την εφημερίδα **Καθημερινή**.*

Ασκήσεις

1. Παρουσιάστε με δικά σας λόγια και με συντομία το κείμενο σε έναν συμμαθητή σας που δεν το έχει διαβάσει. (80-100 λέξεις)
2. Αφού καταρτίσετε το διάγραμμα του κειμένου, να προσδιορίσετε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθείται (παραγωγική - επαγωγική). Αιτιολογήστε σύντομα την επιλογή σας.
3. α) Να εντοπίσετε ποιοι τρόποι πειθούς χρησιμοποιούνται στο κείμενο και να αξιολογήσετε την πειστικότητα του καθενός. β) Σε ποια σημεία του κειμένου ο συγγραφέας του προσπαθεί να πείσει και σε ποια να εξηγήσει.
4. Σχολιάστε σύντομα τον τίτλο του κειμένου και αναδιατυπώστε τον χρησιμοποιώντας την αναφορική λειτουργία της γλώσσας.
5. Εντοπίστε και χαρακτηρίστε (μονολεκτικά) τις αναλογίες του κειμένου.
6. Να παρατηρήσετε προσεκτικά τη γλωσσική έκφραση του κειμένου (υποτακτική σύνταξη, πρόσωπο των ρημάτων, έγκλιση ρημάτων, ονοματικά σύνολα, ερωτήματα, δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας, λεξιλόγιο). Εξηγήστε τις παραπάνω επιλογές του πομπού σε σχέση με το είδος και το σκοπό του κειμένου.
7. Το κείμενο, αν και δεν αποτελεί απόσπασμα δοκιμίου, έχει αρκετές ομοιότητες με το δοκίμιο. Ποιες είναι αυτές; Σε ποιο άλλο είδος λόγου εντάσσεται και γιατί;
8. α) Να βρεθούν τα συνώνυμα των λέξεων: **κεφαλαιώδης, αποκλειστικός, πιλοτικός**.
β) Χρησιμοποιήστε το σχήμα ύβρις - Νέμεσις σε μία πρόταση ώστε να καταδειχθεί η σημασία του.

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Σε ομιλία που θα εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας να αναφέρετε περιπτώσεις κατά τις οποίες η επιστημονική γνώση λειτουργεί ενάντια στις ανθρωπιστικές αξίες και το όφελος της ανθρωπότητας. Επίσης, αναφέρετε τα εφόδια, επιστημονικά και ηθικά, που πρέπει να έχουν οι επιστήμονες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της σύγχρονης εποχής (500-600 λέξεις).

Κείμενο 2°

«Επιστήμη και άνθρωπος»

Θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ένα καίριο ερώτημα. Ποια είναι η ευθύνη του επιστήμονα για τα αποτελέσματα της επιστήμης του; Ποια είναι η ευθύνη του για τη μορφή που πήρε και που παίρνει η «συγκροτημένη πραγματικότητα»;

Η πρώτη ευθύνη λοιπόν του επιστήμονα ανάγεται στην επιστημονική του γνώση: Αν χρησιμοποίησε σωστά την επιστημονική μέθοδο ή αν έκανε σφάλματα, αν απέφυγε τον υποκειμενισμό, την πλάνη, την πρόωρη γενίκευση, την επιπόλαιη επαγωγή, την εσφαλμένη αναγωγή, παραγωγή, σύνθεση, τη μονολιθικότητα και το δογματισμό ή αν υπέπεσε σ' αυτά. Αυτή η ευθύνη είναι ανεξάρτητη από την καλή ή κακή του θέληση. Ειδικότερα, αυτή η ευθύνη καλείται επιστημονική.

Πέρα όμως από την επιστημονική ευθύνη για το πώς εφάρμοσε τη γνώση του στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο επιστήμονας ευθύνεται ηθικά και πολιτικά για τη δημιουργικότητά του. Στο σημείο αυτό θα κριθεί η πράξη του όχι με το επιστημονικό κριτήριο, αλλά με το ηθικό (για την ηθική δικαίωσή του) και με το πολιτικό κριτήριο (για την πολιτική του δικαίωση). Η ευθύνη του επιστήμονα από ηθική ή πολιτική άποψη δεν ανάγεται πια στη γνώση, αλλά στη βούλησή του.

Όπως στην επιστημονική ευθύνη κριτήριο αποτελεί η συμφωνία της ατομικής επιστημονικής γνώσης με την αναγνωριζόμενη σε δεδομένη εποχή ως ορθή (και καθολικής παραδοχής) γνώση και μέτρο αποτελούν οι κανόνες της επιστημονικής μεθόδου, όπως γενικά διαμορφώθηκαν και καθολικά ισχύουν, έτσι και στην ηθική και πολιτική ευθύνη κριτήριο θα πρέπει να αποτελέσει η συμφωνία της ατομικής βούλησης του επιστήμονα με την καθολική βούληση (για την ηθική ευθύνη) και με την κυρίαρχη βούληση που ισχύει στο δεδομένο χώρο και χρόνο ενέργειας ή με την αντιπολιτευόμενη βούληση κοινωνικής ομάδας ή τάξης (για την πολιτική ευθύνη).

Αφού η βούληση αποτελεί τη δυναμική έκφραση του συμφέροντος, θα μπορούσαμε να πούμε πως ηθικά δικαιώνεται εκείνος ο επιστήμονας που ενεργεί σύμφωνα με το καθολικό συμφέρον, δηλαδή ο επιστήμονας που η ατομική του βούληση συμπίπτει με την καθολική. Και καθολικό συμφέρον είναι αυτό που αναφέρεται σε όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το χρώμα, τη φυλή, την εθνικότητα, την υπηκοότητα ή την οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση. **Καθολικό είναι, θα λέγαμε, το συμφέρον της ανθρωπότητας.** Έτσι, καθολικό είναι το συμφέρον για την ειρήνη, την ελευθερία, την υγεία, τη μόρφωση, την ευτυχία όλων των ανθρώπων.

Από το σημείο, όμως, που διαπιστώνεται πως δεν υπάρχει κοινό συμφέρον, αλλά το προβαλλόμενο σαν κοινό είναι στην πραγματικότητα συμφέρον μιας ομάδας ανθρώπων, τότε η συμφωνία προς τη βούληση (προς το συμφέρον) της μιας ή της άλλης ομάδας δεν έχει ηθικό, αλλά πολιτικό έρεισμα. Ανεξάρτητα από το ηθικό ή πολιτικό έρεισμα, η πράξη έχει νομικό έρεισμα, όταν είναι σύμφωνη με τους κανόνες δικαίου που ισχύουν κατά το χρόνο της τέλεσής της. Συνήθως, βέβαια, αυτοί οι κανόνες εκφράζουν το συμφέρον των κρατούντων στο χώρο που ισχύουν. Δεν αποκλείεται όμως μια πράξη σύμφωνη με το δίκαιο που ισχύει να εξυπηρετεί το συμφέρον μιας αντίθετης προς την κυρίαρχη βούληση ομάδας. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση το νομικό έρεισμα «υπερκαλύπτει» (φαινομενικά τουλάχιστο) το πολιτικό.

Συνοψίζοντας: α) Ηθικό είναι το πανανθρώπινο συμφέρον, β) Πολιτικό είναι το συμφέρον μιας μικρής ή μεγάλης ομάδας ανθρώπων. Και κατά λογική συνέπεια: α) Ηθικό έρεισμα έχει η πράξη που υπηρετεί το ηθικό συμφέρον. β) Πολιτικό έρεισμα έχει η πράξη που υπηρετεί ένα πολιτικό συμφέρον, γ) Νομικό έρεισμα έχει η πράξη που είναι σύμφωνη με τους κανόνες δικαίου, οι οποίοι ισχύουν κατά το χρόνο που τελείται.

Με βάση τους ορισμούς αυτούς, θα μπορούσαμε να αποφανθούμε για την ηθική, την πολιτική και τη νομική ευθύνη του επιστήμονα σε αναφορά με τη δημιουργικότητά του στον επιστημονικό τομέα. Και όπως γίνεται φανερό, τα κριτήρια της κάθε ευθύνης δεν συμπίπτουν. Γιατί το τι συμφέρει

σε μια ομάδα ανθρώπων αποτελεί, πολλές φορές, αντικείμενο διχογνωμίας μέσα στους κόλπους της ίδιας της ομάδας. Εξάλλου, επειδή ακριβώς η ευθύνη «ανακύπτει εκ των υστέρων», όταν η επιστημονική δημιουργία επιφέρει τα αποτελέσματά της, είναι δυνατό εκείνο που έκανε ο επιστήμονας, πιστεύοντας ότι εξυπηρετεί τα συμφέροντα μιας ομάδας, να αποδειχτεί ότι δεν τα εξυπηρέτησε «εκ του αποτελέσματος», οπότε από πολιτική άποψη θα πρέπει να ελεγχθεί η ειλικρίνεια των προθέσεών του.

Αφού «επιστήμη για την επιστήμη» δεν υπάρχει, αλλά η επιστήμη, όπως λέχθηκε πιο πάνω, υπηρετεί τελικά τον άνθρωπο, γιατί αναγκαία μεταμορφώνεται σε πράξη μέσα από κάποια βούληση, σε δημιουργία, σε συγκροτημένη πραγματικότητα, έτσι και πέρα από την επιστημονική ευθύνη, πέρα ακόμα και από τη νομική ευθύνη, ο επιστήμονας βρίσκεται καθημερινά μπροστά στο πρόβλημα της ηθικής και της πολιτικής του ευθύνης. Όσο και αν φαίνεται η επιστήμη ξένη και ανεξάρτητη από την πολιτική και την ηθική, όσο και αν ο επιστήμονας ειλικρινά νομίζει πως η πολιτική δεν έχει θέση στην επιστημονική του δημιουργία, το επιστημονικό του έργο, είτε το καταλαβαίνει είτε όχι, έχει οπωσδήποτε και ηθικό και πολιτικό νόημα. Τούτο συμβαίνει ανεξάρτητα από το γεγονός ότι ο επιστήμονας μπορεί να παραμένει μακριά από πολιτικές δραστηριότητες. Πάνω από την επιστημονική του δημιουργία επικρέμεται, όμως, συνέχεια το φάσμα της ηθικής και πολιτικής του ευθύνης.

Τι θα κάνει ο επιστήμονας, όταν συγκρούεται η νομική με την ηθική επιταγή, όταν συμβαίνει να διαφωνεί με την κρατική βούληση και να αντιτίθεται στα συμφέροντα που αυτή εκφράζει; Ή ακόμα, όταν συγκρούεται η πολιτική με την ηθική επιταγή; Θα αγνοήσει τη νομική του ευθύνη για χάρη της πολιτικής ή της ηθικής; Ή θα αγνοήσει την ηθική του ευθύνη για χάρη της πολιτικής ή της νομικής ευθύνης; Η απάντηση ανήκει ατομικά στον κάθε επιστήμονα και αυτός θα τη δώσει, όταν πρόκειται να πει «το μεγάλο ΝΑΙ ή το μεγάλο ΟΧΙ».

Μα μπορεί ο σημερινός επιστήμονας μέσα στην καταπίεση του τεράστιου καταναγκαστικού (υλικού και ιδεολογικού) μηχανισμού του σύγχρονου κράτους, μέσα στον ανεμοστρόβιλο των πολιτικών παθών, των οργανωμένων οικονομικών συμφερόντων, των αδικιών, των ανομιών που καθημερινά διαπράττονται σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης «εν ονόματι» δήθεν αρχών, μέσα στην ψευτιά και τη συκοφαντία, να κρατηθεί όρθιος και να αντιπαρατάξει την ατομική του βούληση στην κυρίαρχη ή άλλη ισχυρή βούληση, όταν δεν συμφωνεί με αυτή; Ή μήπως θα πρέπει, για να παραμείνει αμόλυντος και άφθαρτος στο «επιστημονικό και ηθικό του μεγαλείο», να τα παρατήσει και να φύγει; Η απάντηση μάς έρχεται από τα βάθη του προγονικού μας παρελθόντος: *Πρός τόν όνειδίζοντα ως είς τόπους άκαθάρτους είσίοι. Καί γάρ ό ήλιος, έφη Διογένης, είς τούς άποπάτους, άλλ' ού μιάίνεται.*

Ι. Ε. Μανωλεδάκης

Ασκήσεις

1. Να επισημάνετε τρόπους και μέσα πειθούς που χρησιμοποιούνται στο κείμενο.
2. Να επισημάνετε τις ευρύτερες νοηματικές ενότητες του κειμένου και να δώσετε πλαγιότιτλο για καθεμιά.
3. Χρησιμοποιήστε ως τρόπο πειθούς την επίκληση στο συναίσθημα, ώστε να δημιουργήσετε μια παράγραφο με θέμα: **«Η επιστήμη πρέπει να γίνεται για τον άνθρωπο και όχι για την επιστήμη».**
4. Χρησιμοποιήστε ως τρόπο πειθούς την επίκληση στη λογική, ώστε να δημιουργήσετε μια παράγραφο με θέμα: **«Η επιστήμη πρέπει να γίνεται για την επιστήμη και η κατάκτηση της**

γνώσης είναι αυτοσκοπός για τον επιστήμονα», αντικρούοντας ουσιαστικά όσα υποστηρίζατε στην προηγούμενη άσκηση.

5. Εντοπίστε δύο αντικειμενικές αλήθειες και δύο γνώμες στο κείμενο.
6. Τι είδους συλλογισμός υπάρχει στη τέταρτη παράγραφο;

Κείμενο 3^ο

Το τίμημα της προόδου

Γιατί βάζει το στοχαστικό και ευαίσθητο άνθρωπο του καιρού μας σε ανησυχία η τεράστια ανάπτυξη της τεχνικής που χαρακτηρίζει τον αιώνα μας; Το τι χρωστάει ο πολιτισμός, όχι μόνο ο υλικός αλλά και ο πνευματικός, στις τεχνικές κατακτήσεις, είναι τόσο αυτονόητο και χλιοειπωμένο, που δεν αξίζει τον κόπο να το επαναλάβουμε. Αυτές του έκαναν όχι μόνο ευκολότερη και αποδοτικότερη την εργασία, αλλά τον απελευθέρωσαν από πολλές σκλαβιές, οικονομικές και ηθικές, και άνοιξαν το δρόμο προς την κατάκτηση των πολιτικών ελευθεριών. Τώρα λοιπόν γιατί φοβόμαστε αυτή την κίνηση που διαρκώς προχωρεί προς όλο και πιο θαυμαστές πραγματοποιήσεις; Ποτέ άλλοτε δεν είδε ο κόσμος τις ανέσεις και τον όλβο⁽¹⁾ των δικών μας ημερών. Ποτέ στο παρελθόν δεν είχε ο άνθρωπος υπό τον έλεγχο του τόσες δυνάμεις φυσικές, όσες έχει σήμερα. Τελειοποίησε τις κατασκευές του (τις κάθε λογής κατασκευές) έως τέτοιο βαθμό, που και ο ίδιος δεν μπορεί πια ν' αναμετρήσει την έκταση και την ποικιλία των δυνατοτήτων τους. Τι έχει λοιπόν να φοβηθεί; Γιατί τον τρομάζει αυτή η εκπληκτική πρόοδος, που ακόμη και αν δεν συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό στο μέλλον, πάλι στην ακμή που έχει φτάσει σήμερα εμπνέει το δέος;

[...] Είναι τάχα η μηχανή αιτία των αντινομιών⁽²⁾, όπου στριφογυρίζει ο πολιτισμός μας χωρίς να βρίσκει διέξοδο; Ή μήπως αυτή ακριβώς είναι που με την εξάπλωση και την τελειοποίηση της θα προωθήσει την ανθρωπότητα σε νέες εξελίξεις και θα λύσει τα δεινά προβλήματα που μας περιζώνουν; [...] Η τελειοποιημένη και παντοδύναμη «μηχανή» εγκαινίασεν ένα νέο τρόπο ζωής, δεν είναι όμως κατά βάθος η αιτία των οικονομικοπολιτικών συγκρούσεων που ταλαιπωρούν τη σημερινή ανθρωπότητα, αλλά ο λόγος που οι συγκρούσεις αυτές, επήραν μεγαλύτερη έκταση και έγιναν οξύτερες. Έβαλε δηλαδή ανώτερο εκθέτη στα γεγονότα, μεγάλωσε την κλίμακα και μαζί την έντασή τους. [...] Ένας οξυδερκής παρατηρητής που δεν στέκει στην επιφάνεια των πραγμάτων, πολύ καλά καταλαβαίνει ότι οσοδήποτε τέλεια κι αν είναι μια τεχνική κατασκευή, δεν παύει να είναι όργανο στα χέρια του ανθρώπου που τη μεταχειρίζεται. Το όργανο, τούτο, φυσικά, απλώνει και πολλαπλασιάζει τη δύναμη του κατόχου του, δεν δημιουργεί όμως και τις προθέσεις του. Ας μη μετατοπίζουμε λοιπόν τις ευθύνες από τη βούληση των έμψυχων όντων που δημιουργούν με τη δραστηριότητά τους την ιστορία στις άψυχες μηχανές που μεταχειρίζονται τα όντα αυτά για να επιτύχουν ό, τι επιδιώκουν. Το χέρι που φτιάχνει και κινεί τη μηχανή είναι υπαίτιο για το καλό, όπως και για το κακό που εκείνη κάνει. Το μαχαίρι στα χέρια του γιατρού δίνει τη ζωή, στα χέρια του κακούργου την αφαιρεί.

[...] Αλλά το ζήτημα έχει και μian άλλη άποψη, και αυτήν θέλω τώρα να παρουσιάσω. Η εκπληκτική ανάπτυξη της τεχνικής στα χρόνια μας δεν ωφέλησε ούτε έβλαψε εξίσου όλες τις χώρες της γης και όλους τους ανθρώπους κάθε κοινωνίας. Απεναντίας έκανε μια νέα κατάταξη

των δυνάμεων και δημιούργησε μια νέα και πολύ επικίνδυνη ανισότητα ανάμεσα στους λαούς της οικουμένης και στις κοινωνικές τάξεις μέσα στον ίδιο το λαό. Γιατί η τελειοποιημένη μηχανή των ημερών μας κοστίζει τεράστια χρηματικά ποσά γίνεται από σπάνια, επομένως πολύτιμα, υλικά και κατασκευάζεται σε εργοστάσια που η αξία των εγκαταστάσεών τους φτάνει σε αστρονομικούς αριθμούς. Λίγοι λοιπόν μέσα σε μια χώρα και λίγες χώρες μέσα στον κόσμο μπορούν ν' αποκτήσουν αυτά τα δαπανηρότατα τεχνικά θαύματα. Αυτοί οι λίγοι όμως άνθρωποι και λαοί συγκεντρώνουν με τούτο τον τρόπο στα χέρια τους ανυπολόγιστα μεγάλη δύναμη. Και επειδή η δύναμη διαρκώς ανοίγει την όρεξη για μεγαλύτερη δύναμη, οι μεγιστάνες των μηχανών, άτομα, εταιρίες, τράστς, κόμματα, κράτη, έχουν γίνει οι νέοι κύριοι του κόσμου, αυτοί που επιβάλλουν τη θέλησή τους ως νόμο στους άλλους και αποφασίζουν αυθαίρετα για την τύχη του πλανήτη μας. Έτσι δημιουργείται σιγά-σιγά ένας νέος δεσποτικός καισαρισμός,⁽³⁾ φοβερότερος από κάθε προηγούμενο, αφού κανείς αντίστοιχος του στο παρελθόν δεν είχε στα χέρια του τα τεχνητά μέσα που διαθέτει αυτός σήμερα, και στο έπακρο επικίνδυνος για τις ελευθερίες των ατόμων και για την ειρήνη του κόσμου.[...]

Στην τεχνική των πολύπλοκων ρυθμιστικών μηχανημάτων, των ρομπότ των ηλεκτρονικών εγκεφάλων και παρόμοιων κατασκευών έχει δοθεί το όνομα cybernetics που άλλο δεν είναι παρά η ελληνική λέξη «κυβερνητική»⁽⁴⁾. Οι ειδικοί προβλέπουν ότι τα μηχανικά αυτά τέρατα, με την τελειότητα που ολοένα αποκτούν, θα μπορούν και στο μέλλον να «κυβερνούν» από μακριά και να εκτελούν έως τις παραμικρές λεπτομέρειες έργα δυσκολότατα που απαιτούν σήμερα μυριάδες ανθρώπων, και μάλιστα προικισμένων με μυϊκές και διανοητικές δυνάμεις όχι συνηθισμένες. Παράλληλα προς αυτήν έχει αναπτυχθεί και διαρκώς τελειοποιείται μια άλλη «κυβερνητική» πολιτική που με τους μηχανισμούς του κόμματος, του τύπου, του ραδιοφώνου και άλλων μέσων υποβολής των μαζών ρυθμίζει κατά ενιαίο τρόπο και διευθύνει προς ορισμένη κατεύθυνση τις ιδέες, τα συναισθήματα, τη βούληση των ανθρώπων. Πλούτος και δύναμη από το ένα μέρος, από το άλλο πενία και έλλειψη προστασίας διανοητικής και ηθικής απέναντι στις καταχθόνιες μηχανές της μαζικής υποβολής. Τι περιμένει τον άνθρωπο κάτω απ' αυτόν το φοβερό τροχό της μοίρας που έρχεται να τον συνθλίψει - δε χρειάζεται πολλή σοφία να το μαντέψει κανείς. Ο εξανδραποδισμός...

Αυτό θα είναι άραγε το τίμημα της προόδου; Και το αξίζει; Ιδού η απορία.

Ε. Π. Παπανούτσος

«Επίκαιρα και ανεπίκαιρα»

(1) **όλβος**: ευτυχία,

(2) **αντινομία**: αντίφαση

(3) **καισαρισμός**: απολυταρχία, τυραννία

(4) **κυβερνητική**: Από το ελληνικό ρήμα «κυβερνώ» ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγραφούν οι επιστήμες εκείνες που ασχολούνται με τους μηχανισμούς επικοινωνίας και ελέγχου, τόσο στους ζωντανούς οργανισμούς (ανθρώπους και ζώα), όσο και στις σύγχρονες πολύπλοκες ηλεκτρονικές μηχανές.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

(Μονάδες 25)

B. 1. «Το χέρι που φτιάχνει... την αφαιρεί»: ποια θέση παίρνει εδώ ο συγγραφέας σε σχέση με το ρόλο της επιστήμης σε μια κοινωνία; Να σχολιάσετε την άποψη αυτή μέσα σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων.

(Μονάδες 10)

B. 2. «Αλλά το ζήτημα.. ειρήνη του κόσμου»: Να επισημάνετε τα δομικά στοιχεία της παραγράφου και να εντοπίσετε τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσεται.

(Μονάδες 5)

B. 3. αυτονόητο, πραγματοποιήσεις, οξυδερκής, τεχνητά, εξανδραποδισμός: να γραφεί από ένα συνώνυμο για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις.

(Μονάδες 5)

B. 4. δαπανηρότατα, δεσποτικός, ενιαίο, πενία, καταχθόνιες: να γραφεί από ένα αντώνυμο για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις.

(Μονάδες 5)

B. 5. «Στην τεχνική των πολύπλοκων...εξανδραποδισμός»:

α. Με ποιο είδος συλλογισμού αναπτύσσει τις ιδέες του σ' αυτή την παράγραφο ο συγγραφέας; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας (Μονάδες 3)

β. Ποιους τρόπους πειθούς επιστρατεύει ο συγγραφέας; (Μονάδες 3)

γ. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί; Να αναφέρετε δύο παραδείγματα (Μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

Γ. Για πολλούς ανθρώπους σήμερα η επιστήμη έχει χάσει το στόχο της και απειλεί με τα επιτεύγματα και τις ανακαλύψεις της (όπλα, γενετική μηχανική κλπ) το ανθρώπινο πολιτιστικό οικοδόμημα. Για ποιους λόγους νομίζετε ότι η επιστήμη σήμερα μετατράπηκε σε δύναμη που απειλεί τον άνθρωπο και τον πολιτισμό; Τι μπορούν να κάνουν οι επιστήμονες για να αποτρέψουν αυτή την καταστροφική διάσταση της επιστήμης; (450 - 500 λέξεις)

(Μονάδες 40)

ΚΛΩΝΟΠΟΙΗΣΗ

- ➔ Πρόκειται για τη δημιουργία πιστών γενετικά αντιγράφων βιολογικών οργανισμών
- ➔ Η κλωνοποίηση (Κ.) μπορεί να δημιουργηθεί με δύο κυρίως τρόπους: α. Με τον τεχνητό διαχωρισμό των κυττάρων που δημιουργούνται από τη διαίρεση του γονιμοποιημένου ωαρίου, όταν αυτό βρίσκεται στο αρχικό στάδιο των λίγων κυττάρων β. Με τη χρησιμοποίηση ολόκληρου του γενετικού υλικού από έναν μόνο οργανισμό (αρσενικό ή θηλυκό), με σκοπό τη δημιουργία ενός πιστού γενετικού αντιγράφου.
- ➔ Κλωνοποίηση στα φυτά γινόταν εδώ και αιώνες, όταν οι γεωργοί έπαιρναν ένα κλωνάρι ή μια παραφυάδα ενός φυτού και το μεταφύτευαν. Κλωνοποίηση όμως ζώου έγινε για πρώτη φορά το 1996 (πρόβατο Dolly), δημιουργώντας ένα πλήθος ελπίδων, σχεδίων, προβληματισμών και αντιδράσεων στον επιστημονικό και πνευματικό κόσμο. Το ζήτημα της Κ με τις προεκτάσεις και τα πιθανά θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα του αφορά το σύνολο του ανθρώπινου πολιτισμού, γιατί ανοίγει το δρόμο και για την κλωνοποίηση του ανθρώπου με αδιερεύνητες ακόμη συνέπειες.

ΘΕΤΙΚΑ

- ➔ Στην έρευνα: δημιουργία πειραματόζων με τα ίδια χαρακτηριστικά (γενετική και φαινοτυπική σύσταση) για την ανάπτυξη πειραμάτων ιατρικού χαρακτήρα (έρευνα για καινούργια φάρμακα, μελέτη των κληρονομικών ασθενειών, του φαινομένου της γήρανσης κ.λ.π.)
- ➔ Αγροτική οικονομία: Αναπαραγωγή ζώων με επιθυμητά χαρακτηριστικά (φάρμες ζώων για παραγωγή αυξημένων και βελτιωμένων ζωικών προϊόντων όπως γάλα, κρέας, μαλλί,

κλωνοποίηση ζώων υπό εξαφάνιση κ.λ.π.)

- ➔ Φαρμακευτική βιομηχανία: Αναπαραγωγή διαγονιδιακών ζώων (ζώων που έχουν δημιουργηθεί με γενετική ανάμειξη και ανασυνδυασμό από τη γενετική μηχανική), για την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων. Τα ζώα αυτά θα διαθέτουν στον οργανισμό τους τις "πρώτες ύλες" για τη δημιουργία προϊόντων της φαρμακευτικής βιομηχανίας.
- ➔ Κλωνοποίηση συγκεκριμένων κυτταρικών σειρών για αντικατάσταση κατεστραμμένων κυττάρων π.χ. ανθρώπινο δέρμα για την αντιμετώπιση εγκαυμάτων, νευρώνες για μεταμόσχευση στον εγκέφαλο όσων πάσχουν από ασθένειες όπως alzheimer κ.λπ.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- ➔ Κατάργηση - υπονόμηση της βιοποικιλότητας, δηλ. της φυσικής ανάγκης για την ύπαρξη διαφορετικού γενετικού υλικού ανάμεσα στα βιολογικά είδη. Η ποικιλομορφία αποτελεί θεμελιώδη κανόνα για την εύρυθμη λειτουργία της φύσης, καθώς, χάρη στην πολυπλοκότητα που συνεπάγεται, αναδεικνύονται οι πλέον γόνιμες και κατάλληλες για επιβίωση ιδιότητες των ζωντανών οργανισμών.
- ➔ Επικράτηση καθαρά οικονομικών κριτηρίων στην έρευνα. Πριν μάλιστα διεξαχθεί μια διεξοδική συζήτηση από όλους τους ανθρώπους του πνεύματος, εταιρείες κλωνοποίησης και γενετικής μηχανικής εκβιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας, με σκοπό την εμπορική αξιοποίησή τους.
- ➔ Κίνδυνοι γεννήσεως θνησιγενών νεογνών: ποιες κυτταρικές "παρεκτροπές" δημιουργεί η Κ; Ποια είναι η ηλικία των κλώνων; Η ηλικία του κυττάρου — δότη ή του κυττάρου — υποδοχέα;
- ➔ Κίνδυνος για τη δημιουργία νεογνών που θα λειτουργούν ως φορείς ανθρώπινων "ανταλλακτικών", ως πηγή οργάνων για μεταμόσχευση. Είναι θεμιτό να δημιουργούνται έμβρυα των οποίων η ανάπτυξη δεν θα ολοκληρωθεί ποτέ; Ποιος θα παράσχει τα αμέτρητα ωάρια που απαιτούνται γι' αυτές τις επεμβάσεις; Δεν θα οδηγήσει αυτό σε μια εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος, ιδίως στην περίπτωση των φτωχότερων γυναικών;
- ➔ Σε μια προσπάθεια "υπέρβασης" του θανάτου πολλοί ίσως να είναι αυτοί που θα θελήσουν εγωιστικά να προεκτείνουν την ύπαρξή τους στο χρόνο, όχι με τη δημιουργία απογόνων, όπως επιβάλει η ανθρώπινη κατάσταση μέχρι σήμερα, αλλά με τη δημιουργία φωτοτυπίας του εαυτού τους
- ➔ Τα μεγαλύτερα προβλήματα φαίνεται να προκύπτουν από τη συνεργασία της κλωνοποίησης με τη γενετική μηχανική: Όταν η επιστήμη μπορεί να παρεμβαίνει στο ανθρώπινο γονιδίωμα για να αλλάξει και να δημιουργήσει "επιθυμητά" χαρακτηριστικά (ψηλοί, εύρωστοι, ευφυείς άνθρωποι κ.λπ) ποιος εγγυάται ότι δε θα υπάρξει παρέμβαση για τη δημιουργία και κλωνοποίηση ειδικών τύπων ανθρώπων, στα πλαίσια μιας καινούργιας εξορθολογισμένης ευγονικής;
- ➔ Βιολογικός ρατσισμός: Καθορισμός των ανθρώπινων κοινωνιών όχι από το σύνολο και την ποιότητα των ανθρώπινων σχέσεων, αλλά από τη γονιδιακή ταυτότητα των ατόμων, την κλωνοποιημένη ή φυσιολογική τους ύπαρξη. Τεχνητός διαχωρισμός των ανθρώπων με πρωτότυπα και των ανθρώπων με κλωνοποιημένα γονιδιώματα. Κίνδυνος κατάταξης των ανθρώπων με βάση τη γονιδιακή τους ταυτότητα, τις γονιδιακές τους ιδιαιτερότητες.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

1. Σε σχέση με την Κ. δεν έχουν απαντηθεί πολλά ερωτήματα που αφορούν τις ίδιες τις επιστημονικές συνέπειές της τόσο στους ίδιους τους κλώνους, όσο και γενικότερα στη φύση ή στις

ανθρώπινες κοινωνίες. Το ζήτημα είναι ότι οι επιστημονικές εξελίξεις και ανακαλύψεις είναι ραγδαίες, με αποτέλεσμα να μην έχουν σταθμιστεί, ερευνηθεί και αξιολογηθεί επαρκώς οι πιθανές συνέπειες αυτών των ανακαλύψεων από κοινωνική, πολιτισμική και ηθική άποψη. Η Βιοηθική προσπαθεί απεγνωσμένα να φωτίσει τη μορφή και το περιεχόμενο ενός κοντινού μέλλοντος, για το οποίο αδιαφορεί παντελώς μια μεγάλη μερίδα των επιστημόνων, που ερευνούν ως έμμισθα όργανα των εταιρειών Βιοτεχνολογίας. Η οικονομία της αγοράς έχει επιβληθεί πλέον πάνω στην επιστημονική γνώση και είναι δύσκολο πλέον να αναστραφεί η τάση αυτή.

2. Η απαγόρευση κλωνοποίησης ανθρώπων έχει επικυρωθεί από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1998. Ωστόσο, εκπεφρασμένος σκοπός ζηλωτών της επιστήμης, είναι να κλωνοποιήσουν άνθρωπο, παρά τη σχετική απαγόρευση.

3. Κάποιοι επιστήμονες προτείνουν τη σύσταση επιτροπών δεοντολογίας και βιοηθικής, προκειμένου να καθοριστεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διεξαχθεί η έρευνα. Δίχως να παραγνωρίζει κανείς τη σχετική χρησιμότητα αυτών των επιτροπών, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η επιστήμη είναι σήμερα ξένη και ακατανόητη για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Οι άνθρωποι είτε αδυνατούν να καταλάβουν τη σημασία των επιστημονικών ανακαλύψεων είτε είναι ανεπαρκώς πληροφορημένοι γι' αυτές. Η επιστήμη σήμερα είναι κλεισμένη στα εργαστήρια των πολυεθνικών εταιρειών, των υπουργείων άμυνας και των απρόσιτων ερευνητικών κέντρων, δηλαδή έχει αποσπαστεί από τη συνείδηση και την εποπτεία της κοινωνίας. Από την στιγμή λοιπόν που δεν υπάρχει αποτελεσματικός μηχανισμός κοινωνικού ελέγχου, πάνω στις εργασίες και τα επιτεύγματα της επιστήμης, είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να περιοριστούν τα δυσμενή αποτελέσματα της Κ καθώς και παρεμφερών διαδικασιών.

4. *"Το πρόβλημα δεν είναι η επιστήμη αυτή καθαυτή, αλλά η σχέση των ανθρώπων μαζί της. Το ζήτημα δεν είναι "ναι ή όχι στην επιστήμη, ναι ή όχι στην τεχνολογία", αλλά εάν θα επιτρέψουμε στην τεχνοεπιστήμη να διαμορφώνει τους στόχους μας ή εάν θα επιβληθεί ένας κοινωνικός έλεγχος πάνω στις βασικές κατευθύνσεις της τεχνολογικής προόδου. Τέτοιες κατευθύνσεις δεν μπορεί να είναι άλλες από εκείνες που υπηρετούν μακροπρόθεσμα κοινωνικούς και οικολογικούς στόχους. Αυτό αναπόφευκτα μεταφράζεται σε πολιτικές επιλογές, όρια και προϋποθέσεις, σε μια ανυποχώρητη αξίωση για δημοκρατικοποίηση στη λήψη αποφάσεων, σε σχέση με όλα τα τεχνολογικά θέματα"* (Τ. Κουράκης)

ΕΝΟΤΗΤΑ 15η

ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

ΜΟΡΦΕΣ

Η παράδοση δεν περιορίζεται σε κάποιο χώρο της ζωής· αντίθετα αγκαλιάζει όλες τις εκδηλώσεις της, όπως άλλωστε και ο πολιτισμός. Υπάρχει λοιπόν:

- Η πολιτιστική παράδοση που διακρίνεται σε: καλλιτεχνική (μουσική, θέατρο, αρχιτεκτονική), αθλητική, θρησκευτική (ναοί, λατρευτικά έθιμα, άγιοι), γλωσσική, πνευματική (πνευματικοί άνθρωποι, έντεχνος λόγος).
- Η ιστορική παράδοση (κατορθώματα, αγώνες έθνους, αρετές και μειονεκτήματα κάθε λαού).
- Η λαϊκή παράδοση (λαϊκοί χοροί, δημοτικό τραγούδι, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια, οικιστική, χειροτεχνία, ενδυματολογία).
- Η κοινωνικοπολιτική παράδοση (πολίτευμα, νόμοι, κοινωνική συμπεριφορά).
- Η υλική παράδοση δραστηριότητες σχετικές με εργασία - φύση)
- Η ηθική παράδοση (αξίες, ιδανικά ενός λαού).
- Η επιστημονική παράδοση (Φιλολογία, Ιατρική).
- Η οικογενειακή παράδοση, (ήθη - έθιμα σχετικά με την οικογένεια).

ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

- ⇒ Η επαφή με τις ρίζες, με το παρελθόν αποτελεί μέσο διατήρησης της εθνικής μας ταυτότητας. Η παράδοση είναι ο καλύτερος τρόπος για να διατηρήσουμε την ιστορική μας μνήμη, αφού συνδέει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον ενός λαού και βοηθά τα άτομα ν' αποκτήσουν συνείδηση της ιστορικής τους συνέχειας. Ο σεβασμός απέναντι στην παράδοση οδηγεί τους σημερινούς πολίτες στην εθνική αυτογνωσία, ενισχύει το εθνικό τους φρόνημα και την πίστη στα αξεπέραστα ιδανικά της πατρίδας και της ελευθερίας. Επίσης οι ιστορικοί αγώνες των Ελλήνων, και η αγωνιστικότητά τους παραδειγματίζουν τους Νεοέλληνες και η συνειδητή βίωση της παράδοσης γίνεται εργαλείο εθνικής αφύπνισης και μέσο για την υπεράσπιση της ακεραιότητάς μας και των εθνικών ιδεωδών (σύμβολα, αξίες, πρότυπα -» ελληνισμός). Και την παράδοση την έχουμε ανάγκη ιδιαίτερα σήμερα, καθώς η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η διεθνοποίηση φαινομένων - προβλημάτων και η παραχάραξη της ιστορίας μας από άλλους λαούς ορθώνονται απειλητικά και συνιστούν εθνικούς κινδύνους.
- ⇒ Η διατήρηση των αναλλοίωτων παραδοσιακών στοιχείων συμβάλλει στη διαφύλαξη της πολιτιστικής μας φυσιογνωμίας, γιατί χάρη σ' αυτή διασώζονται η γλώσσα, η τέχνη, τα γράμματα, τα επιστημονικά επιτεύγματα, τα αθλητικά ιδεώδη. Ωστόσο, δεν διασώζονται μόνο, αλλά βοηθούν και στην ανανέωση της σύγχρονης πολιτιστικής ζωής. Είναι γνωστό ότι τίποτα δεν κατασκευάζεται από το μηδέν. Η φιλοσοφία, η τέχνη, τα πορίσματα των επιστημών περνούν από μια εξελικτική διαδικασία ωρίμασης. Αν λοιπόν αρνηθούμε τα

συμπεράσματα των προκατόχων μας, αν δεν μελετήσουμε τα σφάλματά τους, θα αναγκαστούμε να τα υποστούμε ξανά. Ακόμα η βαριά πολιτιστική μας κληρονομιά, εκτός του ότι μας εμπνέει, μας δίνει και κίνητρο δημιουργίας, (για παράδειγμα η αρχαία ελληνική φιλοσοφία αλλά και η καλλιτεχνική δημιουργία αποτέλεσαν αντικείμενο θαυμασμού και πρότυπο για πολλές χώρες). Σε μια εποχή δε σαν τη σημερινή, όπου η εμπορευματοποίηση της τέχνης, η τυποποίηση της γλώσσας και η αντιπνευματικότητα αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πολιτιστικής μας ζωής, είναι ανάγκη να διαφυλάξουμε την κληρονομιά μας, ώστε να αποκτήσουμε τη γνησιότητα και την αυθεντικότητα που μας χρειάζεται, προκειμένου να αποφύγουμε τη μαζική κουλτούρα, την καθημερινή μονοτονία, τη χρήση παραγλώσσας και τη λεξιπενία.

- ⇒ Οι παραδοσιακοί «πολιτισμικοί χυμοί» αποτελούν πηγή δοκιμασμένων γνώσεων και εμπειριών. Ως εκ τούτου, η κατανόηση, η μελέτη και η αφομοίωση τους ενεργοποιούν την κρίση, καθιστούν το άτομο ώριμο να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες του παρόντος και να εξάγει συμπεράσματα για το μέλλον. Η παράδοση προσφέρει διδάγματα, έχει αξία μορφωτική καθώς διατηρούνται γνώσεις που αποτελούν το θεμέλιο για πνευματικές κατακτήσεις. Έτσι, διευρύνονται οι πνευματικοί μας ορίζοντες, αποκτάμε οργανωμένη αντίληψη των πραγμάτων και των φαινομένων, αποφεύγουμε τη χειραγώγηση και την παραπληροφόρηση από κέντρα, ελληνικά και ξένα, που επιδιώκουν τον έλεγχο της σκέψης και τη νάρκωση του πνεύματος.
- ⇒ Όταν η παράδοση είναι ζωντανή, δημιουργεί αυτόματα αίσθημα ευθυνών στους συγχρόνους για το τι θα κληροδοτήσουν στους μεταγενέστερους. Επομένως, η παράδοση γίνεται αφετηρία προσπάθειας, αγώνας ωριμότητας, σπουδής και πειθαρχίας, ώστε να διαφυλάξουμε τα παραδεδομένα και να αφήσουμε έργο ηθικό σ' αυτούς που θα πάρουν τη σκυτάλη της ζωής.
- ⇒ Μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι η παράδοση αποτελεί πηγή δημιουργίας, ακριβώς επειδή μας βοηθά να γίνουμε κοινωνοί της αγάπης, δέκτες της ανθρωπιάς και του φιλότιμου, συνεχιστές των ηρώων του παρελθόντος, καθώς σ' αυτό βρίσκουμε πρότυπα αισιοδοξίας, θάρρους και αυτοπεποίθησης, προκειμένου να εξοβελίσουμε το σύγχρονο μοιρολατρικό, πληκτικό, απαισιόδοξο και απευαισθητοποιημένο χαρακτήρα της εποχής μας, να αντιμετωπίσουμε τις σειρήνες της διαφήμισης που ταυτίζουν την ευτυχία με την υλική ευμάρεια και τον υπερκαταναλωτικό τρόπο ζωής.
- ⇒ Η δημιουργικότητα στην κοινωνικοπολιτική ζωή εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την αφομοίωση των δημιουργικών στοιχείων της παράδοσης, γιατί η τελευταία συσφίγγει τις ανθρώπινες σχέσεις, αφού οι άνθρωποι βιώνουν κοινά ήθη και έθιμα, τους ενώνει το παρελθόν τους.
- ⇒ Η διατήρηση της παράδοσης μας οπλίζει με αισιοδοξία και αποφασιστικότητα, ώστε να εξελιχθούμε και στον οικονομικό στίβο. Η ίδια η παράδοση είναι ο καλύτερος τρόπος, για να διαπιστώσουμε την οικονομική ανάπτυξη και έτσι να αγωνιστούμε, με εργατικότητα και φιλοπονία, στοιχεία της μακραίωνης ιστορίας μας, για την ευημερία, επιστημονική και τεχνολογική. Άλλωστε, σε μια περίοδο σκληρού οικονομικού ανταγωνισμού τα περιθώρια στενεύουν, ιδιαίτερα για τη χώρα μας, που χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα.
- ⇒ Ακόμα, στοιχείο της παράδοσής μας είναι και η σχέση μας με το φυσικό περιβάλλον, κάτι που πρέπει να μας ευαισθητοποιήσει, ώστε να επανασυνδεθούμε μ' αυτό, καθώς το υποβαθμίζουμε με κάθε τρόπο, συντηρώντας ταυτόχρονα την αντίληψη των προγόνων μας για τη φύση και τη σημασία που απέδιδαν σ' αυτή (πηγή έμπνευσης και δημιουργίας).

Συνοπτικά, η παράδοση:

- ⇒ Διδάσκει, καλλιεργεί πνευματικά.
- ⇒ Μεταδίδει αξίες και πρότυπα, ηθικοποιεί.
- ⇒ Ενώνει τους πολίτες.
- ⇒ Μυεί στην ουσία της δημοκρατίας (η ελληνική παράδοση).
- ⇒ Αποτελεί αντίβαρο στο σύγχρονο τεχνοκρατικό και καταναλωτικό τρόπο ζωής.
- ⇒ Συμβάλλει στη διατήρηση της γλώσσας, την προώθηση της τέχνης, την ενίσχυση της φιλοπατρίας και τη διατήρηση της εθνικής μας φυσιογνωμίας.
- ⇒ Συντελεί στην αντίσταση στην πολιτιστική διείδυση που επιχειρούν πιο προηγμένα κράτη και στο μηδενιστικό κοσμοπολιτισμό.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

- ⇒ Γλωσσική πενία
- ⇒ Ξενομανία
- ⇒ Απουσία ιστοριογνωσίας
- ⇒ Μη τήρηση ηθών - εθίμων
- ⇒ Απομάκρυνση από τη θρησκεία
- ⇒ Κρίση παραδοσιακών θεσμών (π.χ. οικογένεια, σχολείο κ.λπ.)

ΑΙΤΙΑ ΚΛΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

- ⇒ Οι ραγδαίες εξελίξεις στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, που επέφερε η τεχνολογική επανάσταση, συνέβαλαν στην ανατοποθέτηση των αξιών της ζωής και στη δημιουργία νέων απαιτήσεων. Καταρχήν, εδραιώθηκε το στείρο τεχνοκρατικό πνεύμα και δόγμα, σύμφωνα με το οποίο η τεχνολογία θεωρήθηκε «πανάκεια». Στο βωμό, λοιπόν, της τεχνολογικής προόδου ο άνθρωπος έγινε προσοδόπληκτος, με αποτέλεσμα να κρίνει αυστηρά τα συμπεράσματα του παρελθόντος, να πιστεύει ότι η παράδοση είναι απαρχαιωμένες ιδέες και αξίες, που δεν τις χρειάζεται. Κατά δεύτερο λόγο, η μονοδιάστατη αυτή αντίληψη απομάκρυνε τον άνθρωπο από τη διάθεση για ενασχόληση με τα πνευματικά αγαθά, καθώς η υπερτροφική ανάπτυξη του τεχνικού πολιτισμού οδήγησε στην ατροφία του πνευματικού, στοιχείο του οποίου αποτελεί και η επαφή με την παράδοση.
- ⇒ Στο πλαίσιο αυτής της ανάπτυξης κυριαρχούν η συνθετότητα της ζωής και η υπερειδίκευση στο χώρο εργασίας. Η πολυπλοκότητα και η αντιφατικότητα των κοινωνικών ρόλων, αφενός δημιουργούν γρήγορους ρυθμούς ζωής, στους οποίους επικρατούν η ταχύτητα και οι αυξημένες απαιτήσεις, που τελικά απορροφούν το ενδιαφέρον του ανθρώπου, με αποτέλεσμα να μην μπορεί αντικειμενικά να έχει το χρόνο ούτε τη διάθεση να ασχοληθεί ή να ενδιαφερθεί για την πολιτισμική του κληρονομιά.
- ⇒ Η παράδοση απειλείται και από την υλικοευδαιμονιστική αντίληψη της ζωής. Ο φοβερός οικονομικός ανταγωνισμός οδηγεί στην υπερκατανάλωση, η οποία τροφοδοτείται και από την έντονη διαφημιστική πολιτορκία. Ύψιστη αξία και πρότυπο ζωής θεωρείται αυτός που έχει και όχι αυτός που καλλιεργείται πνευματικά και ενδιαφέρεται για την παράδοση του και τη διάσωσή της.
- ⇒ Οι απαιτήσεις της ζωής αλλά και η έλλειψη κρατικής μέριμνας συνέβαλαν στην υπερσυσσώρευση των ανθρώπων στις μεγαλουπόλεις, που από κέντρο του πολιτισμού μετατράπηκαν σε χώρο πνευματικού υποσιτισμού και αποξένωσης. Οι άνθρωποι εκεί δεν επικοινωνούν ουσιαστικά ούτε και βιώνουν κοινά ήθη και έθιμα. Παρασύρονται από τη μόδα, ενδίδουν στα κελύσματα του υλικού τρόπου ζωής, ακολουθούν παράλληλους δρόμους, που δεν ευνοούν τη δημιουργική διάθεση για επαφή με την παράδοση. Τελικά, οι

απρόσωπες τσιμεντουπόλεις συμβάλλουν στη μαζοποίηση των ανθρώπων.

- ⇒ Η πολιτιστική μας κληρονομιά υποβαθμίζεται, εξαιτίας της αδιαφορίας και της ανευθυνότητας που μας χαρακτηρίζει. Εφόσον ζούμε σε μια εποχή ιδεολογικής σύγχυσης και ηθικής κρίσης, πολλές αξίες μέσα στο κύμα ρευστότητας τελούν υπό αμφισβήτηση. Λογικό είναι, λοιπόν, να κλονίζεται και η παράδοση, καθώς κατισχύει η ασέβεια και η ασυνειδησία σε βάρος της ευθύνης και της συνείδησης του χρέους. Συνεπώς, μια κοινωνία δίχως οράματα και ηθικούς προσανατολισμούς δεν μπορεί να ανακαλύψει ούτε να ιεραρχήσει σωστά τις αξίες της ζωής, όπως είναι η κληρονομιά μας.
- ⇒ Η κρίση ακόμα της κοινωνικής συνείδησης και η έλλειψη αρμονικής συμβίωσης, εξαιτίας του στείρου ανταγωνισμού και της ηθικής του συμφέροντος, οδηγεί σταθερά στην κρίση της εθνικής συνείδησης, αφού η περιχαράκωση στο στενά εννοούμενο ατομικό συμφέρον, συντελεί στην αδιαφορία για την κοινή παράδοση και ταυτότητά μας.
- ⇒ Το λεγόμενο «σύνδρομο του επαρχιωτισμού», που οδήγησε στην άκριτη υιοθέτηση ξένων τρόπων ζωής προς την εθνική μας κληρονομιά. Ταυτίσαμε το ξένο και το μοντέρνο με το ποιοτικά καλύτερο και, έτσι, αντιγράφουμε δουλικά κάθε ξένο πρότυπο, είτε για λόγους επίδειξης είτε για λόγους αυτοπροβολής. Συνέπεια όλων αυτών είναι ο σταθερός κλονισμός της ελληνικής παράδοσης.
- ⇒ Ο διαβρωτικός εξάλλου είναι και ο ρόλος δύο καθοριστικών φορέων αγωγής, της εκπαίδευσης και της οικογένειας, όσον αφορά στο πρόβλημα της παράδοσης. Το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να μεταλαμπαδεύσει στους νέους τους «πολιτιστικούς χυμούς» του παρελθόντος, καθώς η χρησιμοθηρική και η βαθμοθηρική γνώση δεν ευνοεί τη μάθηση της παράδοσης, ενώ από την άλλη, η πολιτιστική μας κληρονομιά γίνεται μάθημα προς αποστήθιση και αντιμετωπίζεται ως είδος μουσειακό, αποκομμένη από τις απαιτήσεις των σύγχρονων κοινωνιών. Παρόμοια δρα και η κρίση του οικογενειακού θεσμού, από την άλλη, αφού η οικία μετατρέπεται σε κέντρο διερχομένων, ενώ η επικοινωνία έχασε το ουσιαστικό της νόημα, δεν βοηθά στη μετάγγιση των παραδοσικών αξιών στη νεολαία.
- ⇒ Εδώ πρέπει να τονιστεί και η φύση της νεολαίας. Οι νέοι, λοιπόν, αμφισβητούν έντονα και συχνά με στείρο τρόπο τις παραδόσεις θεωρώντας ότι αποτελούν έκφραση της συντήρησης. Η αγάπη τους για το καινούργιο σε συνδυασμό με την απειρία τους, τους οδηγεί σε μια αλαζονική και επηρμένη στάση, που συντελεί στην άρνηση του παρελθόντος.
- ⇒ Ο θεσμός της ενημέρωσης και κυρίως η τηλεόραση, διαμορφώνουν συχνά έναν άνθρωπο ασήμαντο και απολίτιστο. Η άνοδος της ασημαντότητας ενισχύεται από τα ιδιωτικά κυρίως κανάλια, καθώς στο βωμό της κερδοσκοπίας λειτουργούν ποσοτικά, παρουσιάζουν προγράμματα φθηνά, κατακρεουργούν την πνευματική υπόσταση των ανθρώπων, με τη συνευθύνη τους, βέβαια, και έτσι, φυσικό είναι να απομακρύνουν τον άνθρωπο από τις παραδοσιακές αξίες της ζωής.
- ⇒ Ο κλονισμός της πολιτισμικής μας κληρονομιάς και ταυτότητας, όμως, συνδέεται άμεσα με την απώλεια των μικρών και κλειστών κοινωνιών, στις οποίες διατηρούνταν η παράδοση. Σήμερα, λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης, έχει δημιουργηθεί ένας παγκόσμιος πολιτισμός - κοσμοπολιτισμός, με αποτέλεσμα να γίνεται εύκολη η πολιτιστική αλληλεπίδραση των λαών. Αν αυτό συνδυαστεί με τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας, τον τουρισμό και το ότι οι αναπτυγμένες χώρες επιχειρούν έναν πολιτιστικό επεκτατισμό προς τις αναπτυσσόμενες, ώστε να εξυπηρετήσουν με έντεχνους τρόπους (διαφήμιση, μόδα, τέχνη) τα συμφέροντα τους, τότε συνειδητοποιούμε πόσο επιρρεπείς γινόμαστε ως λαός στο μιμητισμό και γιατί κλονίζεται η παράδοση μας.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^οΟι αρχαίοι

Μας αρέσει να επαναλαμβάνουμε ότι την εποχή που οι πρόγονοί μας έχτιζαν Παρθενώνες, οι σημερινοί πολιτισμένοι λαοί ζούσαν σε σπηλιές. Συγχρόνως, όμως, δεν μπορούμε να μην παραδεχτούμε ότι εκείνοι γνωρίζουν τους αρχαίους πολύ καλύτερα απ' όσο εμείς. Το αποδίδουμε αυτό στην ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού μας συστήματος, το οποίο είναι αλήθεια πως κάνει ό,τι μπορεί για να αποξενώσει τα Ελληνόπουλα από τους αρχαίους. Αλλά το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι παρά η **κορυφή του παγόβουνου**. Η βαθύτερη αιτία είναι ότι από καταβολής ελληνικού κράτους, οι αρχαίοι καλούνται μονίμως να εξοπλίσουν με επιχειρήματα την επίσημη "εθνική" ιδεολογία. Από την πνευματική σκευή τους επιλέγουμε τα όπλα εκείνα που είναι (ή νομίζουμε ότι είναι) πρόσφορα για να αποδειχτεί η ενότητα του "ελληνοχριστιανικού πολιτισμού" και να δοθεί κύρος σε πατριωτικές παραινήσεις ή σε μια εντελώς **συμβατική ηθικολογία**. Τίποτε άλλο δεν μας ενδιαφέρει. Πουθενά αλλού στον κόσμο οι αρχαίοι Έλληνες δεν προσεγγίζονται τόσο στενά, σε τελική ανάλυση παραμορφωτικά, όσο στην Ελλάδα.

Έτσι, απ' όλο τον Αισχύλο μάθαμε μόνο το πατριωτικό "*ω παίδες Ελλήνων, ίτε*". Απ' όλο το Σωκράτη κρατήσαμε μόνον εκείνο το κομφορμιστικό ότι πρέπει να υπακούμε στους νόμους, ακόμη κι όταν είναι άδικοι. Οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι και οι σοφιστές **εξοβελίστηκαν** από τα σχολικά εγχειρίδια, οι πρώτοι ως ύποπτοι υλισμού και οι δεύτεροι ως ύποπτοι μηδενισμού. Ο Θουκυδίδης μας ενδιαφέρει μόνο για τον ηθικοπλαστικό "Επιτάφιο". Ο Ευριπίδης μας ενοχλεί με το σκεπτικισμό του. Ο Πλάτων μας απασχολεί μόνο στο βαθμό που ο ιδεαλισμός του θεωρείται ότι συνάδει με τη χριστιανική διδασκαλία. Ο Αριστοφάνης μας φαίνεται υπερβολικά άσεμνος, εκτός όταν μιλάει για ειρήνη. Ο Επίκουρος θεωρείται ηθικά επικίνδυνος ως ... επικούρειος. Τον Αριστοτέλη τον αναγνωρίζουμε γενικά ως μεγάλο πνεύμα, αλλά δεν ξέρουμε γιατί.

Ρετουσάρουμε τους αρχαίους Έλληνες έτσι ώστε να εξαφανίσουμε όλα τα γνωρίσματά τους που ήταν ασύμβατα με τις δικές μας ηθικές αξίες και την επίσημη ιδεολογία. Δεν υπήρχε ουσιαστικά δουλεία στην Αρχαία Ελλάδα: οι δούλοι θεωρούνταν μέλη της οικογένειας. Η εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου δεν ήταν κατακτητική, αλλά εκπολιτιστική, και με τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας **προλείανε** το έδαφος για την εξάπλωση του χριστιανισμού και τη δημιουργία του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Να γιατί δε γνωρίσαμε ποτέ τους αρχαίους. Αν τους προσεγγίζαμε με λιγότερη **οπισθοβουλία** και περισσότερη ευρύτητα πνεύματος, θα αντιλαμβανόμασταν αυτό που έχουν ήδη αντιληφθεί οι ξένοι. Η ιστορία της αρχαίας Ελλάδας και του πολιτισμού της, έχει πράγματι κάτι το μοναδικό. Ποτέ άλλοτε και πουθενά αλλού δεν έγιναν τόσο πολλά σε τόσο σύντομο χρόνο. Μπορεί να πει κανείς ότι μέσα σε δύο αιώνες (5^ο και 4^ο π.Χ.) οι Έλληνες έζησαν, είπαν και δημιούργησαν όλα όσα μπορεί να συλλάβει ο ανθρώπινος νους. Γνώρισαν τη γνησιότερη μορφή δημοκρατίας, αλλά και τις χειρότερες μορφές τυραννίας. Ήταν οι φανατικότεροι τοπικιστές, αλλά έφτασαν ως την άκρη του τότε γνωστού κόσμου. Κατέπλησαν τους άλλους λαούς με πράξεις απίστευτης **υψηλοφροσύνης**, αλλά και απίστευτης αχρειότητας. Γνώρισαν, ως λαός, και ως άτομα, την υπέρτατη ευτυχία, αλλά και την έσχατη δυστυχία. Η φιλοσοφία, η τέχνη, η λογοτεχνία τους, πέρασαν με ιλιγγιώδη ταχύτητα από την ορμητικότητα και τον ενθουσιασμό ενός ανήσυχου νέου στην κουρασμένη σοφία ενός πολύπαθου γέρου.

Όλος αυτός ο **πλούτος ζωής**, ψυχής και πνεύματος, είναι αποθησαυρισμένος στην αρχαία ελληνική γραμματεία. Εκεί βρίσκεται συμπυκνωμένη όλη η **προβληματική** της παγκόσμιας **φιλοσοφίας**. Τα μεγάλα διλήμματα "υλισμός ή ιδεαλισμός", "μονισμός ή πλουραλισμός", ανάγονται στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Όλοι οι διαλεκτικοί έχουν πατέρα τους τον

Ηράκλειτο. Όλοι οι σκεπτικιστές κατάγονται από τον Ξενοφάνη και τους σοφιστές. Η φιλοσοφία της γλώσσας αρχίζει ουσιαστικά με το Γοργία. Η φιλοσοφία της ιστορίας αρχίζει (και ίσως τελειώνει) με το Θουκυδίδη. Η λογική, ως επιστήμη, μόνο τα τελευταία εκατό χρόνια προχώρησε πιο πέρα από εκεί όπου την άφησε ο Αριστοτέλης. Το στωικό “ομολογουμένως τη φύσει ζην” είναι η πεμπτούσια της σύγχρονης ηθικής φιλοσοφίας.

Στις επιστήμες, είναι γνωστό ότι η ατομική θεωρία κατάγεται από το Λεύκιππο και το Δημόκριτο. Λιγότερο γνωστό είναι ότι η θεωρία της εξέλιξης των ειδών έχει τις ρίζες της στον Αναξίμανδρο. Το ηλιοκεντρικό σύστημα δεν ανάγεται στον Κοπέρνικο, αλλά στον Αρίσταρχο το Σάμιο. Η ιατρική έγινε επιστήμη χάρη στον Ιπποκράτη. Η ζωολογία χάρη στον Αριστοτέλη. Η γεωγραφία χάρη στον Εκαταίο.

Ποτέ άλλοτε η φιλοσοφία δεν έσμιξε τόσο αρμονικά με τη λογοτεχνία όσο στον Πλάτωνα. Ποτέ άλλοτε η ιστορία και η εθνολογία δε συνδυάστηκαν τόσο συναρπαστικά με την ποίηση όσο στον Ηρόδοτο. Ποτέ δε γεννήθηκε μεγαλύτερος δραματικός ποιητής από τον Αισχύλο. Ποτέ δε γράφτηκε ωραιότερη ερωτική ποίηση απ’ όσο εκείνη της Σαπφούς. Ποτέ η τραγικότητα της ανθρώπινης μοίρας δε δόθηκε συγκλονιστικότερα απ’ όσο στον Οιδίποδα του Σοφοκλή. Ο κατάλογος με τέτοιες πρωτιές λες και δεν έχει τέλος.

Δημοσθένης Κούρτοβικ, εφημ. Τα Νέα, 3-7-1992

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).
2. Ποια είναι η πρόθεση του συγγραφέα στο κείμενο αυτό;
3. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πρώτη και στην τρίτη παράγραφο;
4. Ποια πορεία σκέψης ακολουθεί ο συγγραφέας, παραγωγική ή επαγωγική;
5. Να ερμηνεύσετε τις λέξεις που ακολουθούν, προσέχοντας τη θέση τους στο κείμενο:

εξοβελίζω, προλειάινω, οπισθοβουλία, υψηλοφροσύνη

6. Να σχηματίσετε φράσεις χρησιμοποιώντας τα ονοματικά σύνολα:

συμβατική ηθικολογία, κορυφή του παγόβουνου, πλούτος ζωής, προβληματική της φιλοσοφίας

7. Σε ποια παράγραφο ο συγγραφέας διατυπώνει τη θέση του; Ποια είναι αυτή;
8. Να αναγνωρίσετε το είδος του δοκιμίου αυτού (αποδεικτικό ή στοχασμού) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφέροντας τα χαρακτηριστικά του.

Παραγωγή λόγου

Στην τάξη σας γίνεται μία συζήτηση για την αξία της αρχαίας μας κληρονομιάς που διχάζει τους συμμαθητές σας, οι οποίοι έχουν δογματικά οχυρωθεί στην καθεμιά από τις παρακάτω απόψεις:

1. “Η αρχαία ελληνική παράδοση είναι σημαντική, αλλά στον αιώνα της υψηλής τεχνολογίας και της έκρηξης των επιστημών δεν είναι δυνατό να υποστηρίξουμε ότι τα πάντα ξεκινάνε από τους αρχαίους και να ξοδεύουμε πολύτιμο χρόνο μελετώντας τους”
2. “Χωρίς τους αρχαίους θα ήμασταν μία κουκίδα στον παγκόσμιο χάρτη και η χώρα μας δε θα είχε τίποτε σημαντικό να επιδείξει. Το αποδεικνύουν τα εκατομμύρια των ξένων που μελετούν με πάθος τον αρχαίο πολιτισμό μας, ενώ ελάχιστα ασχολούνται με τη νεότερη Ελλάδα”

Δεδομένου ότι και οι δύο απόψεις θεωρούνται ακραίες αποφασίζετε να δημοσιεύσετε τη συμβιβαστική σας εκδοχή στο περιοδικό του σχολείου σας, γράφοντας ένα κείμενο 500-600 λέξεων. Φροντίστε να επισημάνετε την ανάγκη για την αποκατάσταση μιας γόνιμης επαφής με την αρχαία κληρονομιά μας, που όχι μόνο δε αντιστρατεύεται, αλλά υποστηρίζει το αίτημα της προόδου και της θετικής ανταπόκρισης στις προκλήσεις του μέλλοντος.

Κείμενο 2°

Μνημεία

Η πολύ γνωστή φράση του Αντρέ Μαρλώ για την «υποχρέωση μας να παραδώσουμε το παρελθόν ακέραιο στο μέλλον», διατυπωμένη πριν από τρεις και πλέον δεκαετίες, εξακολουθεί να ισχύει πάντα και ν' αποτελεί, όπως πιστεύω, μια πολύ καλή προμετωπίδα σε μια ομιλία αφιερωμένη στα μνημεία και το περιβάλλον.

Ταυτόχρονα αποτελεί και μια πολύ καλή υπόμνηση ενός καθήκοντος για όλους μας. Με δυο λόγια, του καθήκοντος που έχουμε να εξασφαλίσουμε την ιστορική συνέχεια, διασώζοντας και διατηρώντας τα στοιχεία εκείνα του κτισμένου περιβάλλοντος που μπορούν να την τεκμηριώσουν, δηλαδή τα μνημεία. Γιατί είναι ακριβώς αυτά τα στοιχεία που με τον πιο άμεσο και απτό τρόπο εικονογραφούν αυτήν την ιστορική συνέχεια, ενώ συνάμα διδάσκουν και εξηγούν.

Δύο είναι οι κύριοι συντελεστές της καταστροφής των μνημείων. Είναι η ίδια η φύση πρώτα – πρώτα που είτε δια μέσου της γήρανσης και της κόπωσης των υλικών είτε με τις καταστροφές που ή ίδια προκαλεί – τους σεισμούς, για παράδειγμα – συντελεί στην εξαφάνιση των μνημείων. Και είμαστε κι εμείς, οι άνθρωποι, τμήμα της φύσης κι εμείς, που με την καθημερινή μας δράση και επέμβαση προκαλούμε αντίστοιχες καταστροφές.

Η έκπτωση της λειτουργίας και η εγκατάλειψη, η έλλειψη συντήρησης, η μισαλλοδοξία και ο πόλεμος, η έλλειψη παιδείας και πληροφόρησης, οι αδήριτες, πολλές φορές, ανάγκες ή η έλλειψη πόρων οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα. Αλλά είμαστε πάλι εμείς οι ίδιοι άνθρωποι, που έχουμε αποδείξει πως ξέρουμε και μπορούμε, όταν θέλουμε, να διασώζουμε και να συντηρούμε τους μάρτυρες της ιστορίας και του πολιτισμού μας και να χρησιμοποιούμε τα μνημεία ως πηγές γνώσης, ως στοιχεία λειτουργικά της σύγχρονης ζωής, ως πηγές πνευματικής απόλαυσης, αισθητικής καλλιέργειας και ανανέωσης.

Δεν είμαστε, φυσικά, εμείς που ανακαλύψαμε την σημασία των μνημείων, ούτε το ρόλο τους, τον κοινωνικό ή τον παιδευτικό, τον ρόλο τους στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος και τον ρόλο τους στη δια μέσου αυτών διακήρυξη των ιδεών των ανθρώπων για την αρχιτεκτονική, την τέχνη, τη θρησκεία, για την συνολική περί του κόσμου αντίληψή τους. Ούτε είμαστε εμείς που ανακαλύψαμε την ανάγκη του σεβασμού και της προστασίας τους, την ανάγκη για την μεταβίβασή τους στις επόμενες γενιές, ακεραίων ή μετασχηματισμένων πολλές φορές, σύμφωνα με ό,τι επέβαλλαν οι διαφορετικές ανάγκες της κάθε εποχής. Η προστασία, λοιπόν, η διατήρηση, η επαναχρησιμοποίηση, η προσαρμογή είναι πρακτικές παμπάλαιες, που με διαφορετικούς βέβαια όσο και διδακτικούς τρόπους επιβεβαιώνουν την μεγάλη σημασία των μνημείων για την ιστορία του πολιτισμού.

Σήμερα βέβαια – για την ακρίβεια, εδώ και τουλάχιστον πενήντα χρόνια – το πρόβλημα της προστασίας των μνημείων και της λειτουργίας τους μέσα στο σύγχρονο αστικό περιβάλλον έχει πάρει νέες διαστάσεις. Είναι αυτές που προκύπτουν από τις νέες συνθήκες της μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο εποχής, τις συνθήκες που οδήγησαν στην άμετρη επέκταση των πόλεων, στην απρόσμενη – και αναπόφευκτη – ένταση των πιέσεων πάνω στους ιστορικούς αγροτικούς και αστικούς πυρήνες και στην αναπόφευκτη, συνεπώς, ένταση της πίεσης πάνω στα μνημεία.

Αλλά είναι πάλι αυτές οι ίδιες συνθήκες που γέννησαν και την αντίδραση, που θεμελίωσαν όλη τη σύγχρονη θεωρητική υποδομή για την προστασία των μνημείων, που δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την διεθνή πλέον κινητοποίηση υπέρ της προστασίας, της διατήρησης και της ενεργού και λειτουργικής επανένταξης των μνημείων στα σύγχρονα αστικά περιβάλλοντα.

Διονύσης Α. Ζήβας, Τα Μνημεία και η Πόλη, εκδ. Libro, Αθήνα, 1997

Ασκήσεις

1. Πού αποδίδει ο συγγραφέας τις καταστροφές που προκαλούν οι άνθρωποι στα μνημεία;
2. Με ποιον τρόπο και με ποιο μέσο πειθούς τεκμηριώνει ο συγγραφέας την άποψη που εκφράζει στη δεύτερη παράγραφο («*Ταυτόχρονα αποτελεί ... εξηγούν*») του κειμένου για το καθήκον που έχουμε να εξασφαλίσουμε την ιστορική συνέχεια διασώζοντας και διατηρώντας τα μνημεία; Να αποδοθεί ο συλλογισμός στην τυπική του μορφή.
3. Ποιος είναι ο επικρατέστερος τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος («*Δύο είναι ... καταστροφές*») του κειμένου; Με ποιους άλλους συνδυάζεται; Ποιες διαρθρωτικές λέξεις και φράσεις υπάρχουν σ' αυτήν και τι συνδέει καθεμιά;
4. Να χρησιμοποιήσεις σε προτάσεις (σε όποιον αριθμό και πτώση θέλεις) τις φράσεις:

αδήριτες ανάγκες, αισθητική καλλιέργεια, θεωρητική υποδομή.

5. Να συνδυάσεις το επίθετο **απτός, -ή, -ό** με άλλα τρία ουσιαστικά και να σχηματίσεις ονοματικά σύνολα.

π.χ. απτός τρόπος

α.

β.

γ.

6. Να γράψεις μία συνώνυμη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις.

υπόμνηση :

τεκμηριώνω :

ακέραιος :

απρόσμενος :

7. Με αφορμή μια είδηση για επικείμενη κατασκευή κτιριακών εγκαταστάσεων σε αρχαιολογικό χώρο, να γράψεις ένα άρθρο σε γνωστή εφημερίδα για την αξία που έχουν τα μνημεία στη ζωή και στον πολιτισμό του ανθρώπου. Η έκταση του άρθρου να είναι 500 λέξεις περίπου.

Κείμενο 3^ο**«Ένα εθνικό στοίχημα κερδήθηκε»**

Οι Έλληνες δεν έχουν ξαναδεί τέτοιο μουσείο. Γυαλί, μπετόν, διαφάνεια. Οι ξένοι δεν έχουν δει τέτοιους θησαυρούς σε συνάρτηση με τον Ιερό Βράχο. Αυτή την υψηλή ποιότητα έργων σε ένα ταξίδι 5.200 ετών στην ιστορία. Σε τόση μικρή απόσταση από τον χώρο που ανακαλύφθηκαν. Τη γειτονιά της Ακρόπολης. Το αποτέλεσμα τούς κέρδισε όλους, για διαφορετικούς λόγους. Ο διεθνής Τύπος- με εξαίρεση κάποια δηλητηριώδη σχόλια- δέχθηκε με ενθουσιασμό το αποτέλεσμα. Οι δικοί μας ακόμη περισσότερο. Και η τηλεόραση βρήκε επιτέλους το άλλοθι να ασχοληθεί με την πολιτιστική κληρονομιά και τις αρχαιότητες. Ό,τι δηλαδή περιφρονούσε να προβάλλει τόσα χρόνια.

Μουσείο του φωτός. Σε αυτό το επίπεδο το στοίχημα το κερδίσαμε. Αριστουργήματα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, πολλά που βγήκαν για πρώτη φορά από τις αποθήκες κι άλλα γνωστά τα οποία μας αποκαλύφθηκαν με άλλον τρόπο. Όπως οι Καρυάτιδες: ποτέ ως τώρα δεν προσέξαμε τις λεπτομέρειες των μαλλιών τους. Πόσο ίδιες μοιάζουν οι κοτσίδες τους αλλά πόσο διαφορετικές είναι! Όπως άλλωστε οι πτυχώσεις των χιτώνων που φορούν. Η ελευθερία με την οποία στήθηκαν τα εκθέματα στο μουσείο και η άνεση που παρέχεται στον θεατή να τα παρατηρήσεις στο ανθρώπινο ύψος, προβάλλουν ακόμη και τα χρώματα που διασώζουν πολλά απ' αυτά. Δεν υπάρχει περίπτωση να μην προσέξεις το αχνό ροδί που διακρίνεται σε κάποιες Κόρες στην αίθουσα αρχαϊκών ή το αίμα που μοιάζει να κυλάει αληθινό (βοηθάει βέβαια και η

φαντασία) στο αέτωμα του Εκατομπέδου, όπου τα λιοντάρια σπαράσσουν τον ταύρο. Το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης είναι φτιαγμένο να εντυπωσιάζει το κοινό και να υπηρετεί τον εθνικό στόχο: την επιστροφή των Μαρμάρων από το Βρετανικό Μουσείο. Είναι ακριβώς αυτό που αναζητεί η πλειονότητα των Ελλήνων, για να πιαστεί και να εμπνευστεί, μετά την ευφορία των Ολυμπιακών του 2004. Τότε, υπήρξε σύμπνοια, ομόνοια και συστράτευση του κόσμου στο στοίχημα· ξεπεράσαμε τον εαυτό μας. Τώρα, μετά από αλλεπάλληλα πολιτικά και οικονομικά «χτυπήματα» στο ηθικό μας και μετά τις ιδεολογικές διαψεύσεις, ο κόσμος διψά να οριοθετήσει έναν νέο στόχο. Το Νέο Μουσείο έθεσε από την αρχή το πλαίσιο και το ευρύ κοινό είναι έτοιμο να το υπηρετήσει.

«Πρέπει να δεις από κοντά τα 4.000 εκθέματα», έλεγε ξένος καλεσμένος, «για να καταλάβεις τη διαφορά». Οι πρώτες επιφυλάξεις φαίνεται να καταρρίφθηκαν μετά τις ξεναγήσεις, με τις ιστορίες για τους πρωταγωνιστές του μουσείου που πάντα συγκινούν, αν μάλιστα ο ξεναγός έχει την ικανότητα του προέδρου του μουσείου, Δημήτρη Παντερμαλή, να διηγείται την Ιστορία. Η οικειότητα που προκαλούν οι ένοικοι της αίθουσας αρχαϊκών στον επισκέπτη, ξεπερνούν τις εντάσεις των περισσοτέρων για τη μείωση του αναστήματος τους που μοιραία προκαλεί η 9 μ. ύψους αίθουσα και οι 28 κολώνες της!

Αυτό που για πολλούς ήταν ως τώρα μειονέκτημα φαντάζει σε άλλους πλεονέκτημα. Κούροι, Κόρες και Ιππείς λουσμένοι από το φυσικό φως, παρουσιάζονται όπως ήταν ελεύθεροι στην Ακρόπολη. Μοιάζουν να κατέβηκαν στο ύψος μας. Παρότι έτσι έστεκαν στον Ιερό Βράχο. Εκεί που πραγματικά άλλαξαν αποστάσεις είναι στην αίθουσα του Παρθενώνα. Η ζωφόρος και τα αετώματα που φτιάχτηκαν για να τα βλέπουν οι θεοί, πλησίασαν το ανθρώπινο βλέμμα. Αυθεντικοί λίθοι αλλά και τα εκμαγεία εκείνων που βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο (ας μην τα υποτιμούμε, είναι του 1846), συνυπάρχουν εντυπωσιακά αποκαλύπτοντας το μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσε ο Έλγιν 209 χρόνια πριν. Ακόμη και τα ίχνη του λοστού που χρησιμοποίησαν οι άνθρωποι του (Τούρκοι, γιατί κανείς Έλληνας δεν δέχτηκε τότε να βοηθήσει στο έγκλημα), διακρίνονται σε ένα λίθο από τον οποίο αφαιρέθηκε η γλυπτή όψη του.

Γ. ΣΥΚΚΑ - ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ασκήσεις

A. Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου (120-130 λέξεις)

B. Παραγωγή λόγου

Στα επίσημα εγκαίνια του νέου υπερσύγχρονου Μουσείου της Ακρόπολης ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κ. Παπούλιας δήλωσε πως είναι ώρα να επουλωθούν οι πληγές του μνημείου με την επιστροφή των Μαρμάρων που του ανήκουν. Αρθρογραφώντας στη σχολική εφημερίδα με ποια επιχειρήματα θα πείθατε το αναγνωστικό σας κοινό για την ικανοποίηση του αιτήματος επαναπατρισμού των Γλυπτών του Παρθενώνα;

Κείμενο 4°

Το Νέο Μουσείο ιδεολόγημα από γυαλί και μέταλλο

Σίγουρα χρειαζόταν ένα νέο μουσείο για να αναδείξει τα αριστουργήματα που στριμώχνονταν στο παλιό μουσείο της Ακρόπολης. Απαιτούσαν ζωτικό χώρο που θα δικαίωνε τη σημασία τους. Το νέο μουσείο Ακρόπολης ήταν απαραίτητο και καλά έγινε που έγινε.

Όταν πήγα να το επισκεφτώ, ήμουν έτοιμος να αφήσω κατά μέρος την εντύπωση της μεγαλομανίας που σου αφήνει η εξωτερική εμφάνιση του κτηρίου, το οποίο θυμίζει περισσότερο αεροπλανοφόρο έτοιμο να εξοκείλει εμβολίζοντας το βράχο της Ακρόπολης.

Πλην όμως, γιατί είχα συνεχώς την αίσθηση πως τα έργα, έτσι όπως είναι εκτεθειμένα εκεί μέσα, αντί να υπηρετούνται από την αρχιτεκτονική κατασκευή, μοιάζουν υποταγμένα στις ανάγκες της; Σαν κάποιος να σκέφτηκαν: θα κάνουμε ένα μεγάλο Μουσείο, όσο πιο μεγάλο χωράει εκεί, ευάερο, ευήλιο, με ωραία θέα στον Παρθενώνα και το Σαρωνικό και μετά βλέπουμε.

Βλέπουμε τι; Ορισμένα από αυτά τα έργα θα μπορούσαν να πρωταγωνιστήσουν σε οποιοδήποτε μουσείο του κόσμου, δίπλα στον Ρέμπραντ ή τον Γκόγια. Στον πρώτο όροφο βλέπουμε τη Χιώτισσα, την κόρη με τα μάτια της Σφίγγας, την Πεπλοφόρο και τον Παίδα του Κριτίου, αριστουργήματα μικρών διαστάσεων όλα, τοποθετημένα μπροστά σε κάτι χοντρές κολόνες από μπετόν που τα καταπλακώνουν. Η καλλιτεχνική αξία του Παίδα του Κριτίου είναι μεγαλύτερη από αυτήν της Αφροδίτης της Μήλου. Αυτή η τελευταία διαθέτει μια δική της αίθουσα στο Λούβρο, ενώ αυτός ο ταλαίπωρος, έτσι όπως είναι τοποθετημένος, μοιάζει με δημόσιο υπάλληλο της Ιστορίας της Τέχνης, ανώνυμο μικροσυνταξιούχο.

Ο Ξανθός Έφηβος είναι ένα κεφαλάκι, ένα σκέτο αριστουργηματικό κεφαλάκι των αρχών του 5ου αιώνα π.Χ. Αν αυτό το ορφανό από σώμα κεφαλάκι το δεις με φόντο το ηλιοβασίλεμα του Σαρωνικού, το εξουθενώνεις. Μα, θα μου πει ο φίλος μου ο αρχαιολόγος, αυτά στην πρώτη τους ζωή ήταν εκτεθειμένα στο ύπαιθρο. Ναι, αλλά, όταν ήταν εκτεθειμένα στο ύπαιθρο, δεν τους έλειπε το σώμα, και, εκτός αυτού, ήταν και βαμμένα για να μη σβήνει τις γραμμές τους το δυνατό φως του ηλίου. Μια κατασκευή από μέταλλο και γυαλί στη χώρα της ηλιοφάνειας δείχνει από μόνη της πως όσοι την συνέλαβαν και την εκτέλεσαν δεν έχουν κανένα αίσθημα του περιβάλλοντος τοπίου. Βεβαίως, και το Μπομπούρ, θα αντέτεινε κανείς, είναι από μέταλλο και γυαλί, πλην όμως η γλυπτική του Τζακομέτι εκτίθεται σε κλειστό χώρο, για να μπορεί να αναδειχθεί η αυτόνομη αισθητική της αξία, κάτι που δεν αντιλαμβάνονται οι διαχειριστές του Νέου Μουσείου.

Δυστυχώς, το Νέο Μουσείο Ακρόπολης είναι ακόμη ένα παράδειγμα του ιδεολογικού τρόπου με τον οποίο η νεότερη Ελλάδα αντιμετωπίζει την αρχαιότητά της. Η μεγαλομανής αρχιτεκτονική του αποδεικνύει ότι για το ελληνικό κράτος η τέχνη αξίζει μόνον ως εθνική υπόθεση, όπως το Σκοπιανό και η υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου. Και όλο το Μουσείο φτιάχτηκε για να την υπηρετήσει. Στα εγκαίνια κιόλας ο τότε υπουργός το μόνο που είχε να πει ήταν ότι απαιτούμε, για ακόμη μία φορά, την επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα. Τότε είχα σκεφτεί κάτι πολύ απλό: όταν εστιάζεις όλη την προβολή του έργου στο αίτημα της επιστροφής των Γλυπτών, σε έργα τα οποία δεν υπάρχουν στο Μουσείο, το πρώτο πράγμα που κάνεις είναι να υποβαθμίζεις τη σημασία των εκθεμάτων του και να υποτιμάς την αξία του.

Όλο το Μουσείο φτιάχτηκε για να γίνει ο δεύτερος όροφος, με την εντυπωσιακή ομολογουμένως θέα του Παρθενώνα, όπου στεγάζονται τα γύψινα ομοιώματα από τη ζωφόρο, τις μετόπες και τα αετώματα του ναού, τα πρωτότυπα των οποίων βρίσκονται στο Βρετανικό Μουσείο. Βλέπεις πολύ καλά τα ίχνη της λεηλασίας, πλην όμως, ας μην ξεχνάμε ότι το έργο δεν έγινε για να στεγάσει τις πομπές του έβδομου λόρδου του Έλγιν. Έγινε για να αναδείξει τα σημαντικά έργα που φιλοξενεί, ή τουλάχιστον θα έπρεπε να έχει γίνει με αυτή τη λογική.

Υπερβολές; Άποψή μου; Μπορεί. Στο κάτω κάτω για τους θεατές είναι φτιαγμένα τα μουσεία και όχι για τους επιμελητές τους – κάτι που πρέπει να τους το υπενθυμίζουμε πού και πού.

Τ. Θεοδωρόπουλος,

ΤΑ ΝΕΑ, 16/01/2010

Παρατηρήσεις

A Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων να διατυπώσετε την άποψή σας για το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος:

Δυστυχώς, το Νέο Μουσείο Ακρόπολης είναι ακόμη ένα παράδειγμα του ιδεολογικού τρόπου με τον οποίο η νεότερη Ελλάδα αντιμετωπίζει την αρχαιότητά της.

Μονάδες 10

B2. α) Να εντοπίσετε δύο σημεία του κειμένου όπου γίνεται χρήση της ειρωνείας και να εξηγήσετε την επιλογή του συντάκτη του κειμένου.

Μονάδες 3

β) Ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι τεκμηριωμένες και ποιες ατεκμηρίωτες;

i. Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης ήταν απαραίτητο, αφού τα αριστουργήματα που στριμώχνονταν στο παλαιό Μουσείο απαιτούσαν ζωτικό χώρο, σύμφωνα με την άποψη των ειδικών.

ii. Ο υπουργός δήλωσε στα εγκαίνια ότι απαιτούμε την επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα.

iii. Για να αναδειχθεί ο Ξανθός Έφηβος, θα έπρεπε να εκτεθεί σε κλειστό χώρο, όπως συμβαίνει με τη γλυπτική του Τζακομέτι στο Μπομπούρ.

iv. Το Νέο Μουσείο Ακρόπολης είναι ακόμη ένα παράδειγμα του ιδεολογικού τρόπου με τον οποίο η νεότερη Ελλάδα αντιμετωπίζει την αρχαιότητά της.

Μονάδες 2

B3. α) Αφού λάβετε υπόψη τη σημασία που έχουν οι παρακάτω φράσεις της πέμπτης παραγράφου του κειμένου, να σημειώσετε σε ποιες από αυτές η γλώσσα λειτουργεί αναφορικά και σε ποιες ποιητικά:

i. Ο Ξανθός Έφηβος είναι ένα σκέτο κεφαλάκι των αρχών του 5ου αιώνα π.Χ..

ii. Αν αυτό το ορφανό από σώμα κεφαλάκι το δεις με φόντο το ηλιοβασίλεμα του Σαρωνικού, το εξουθενώνεις.

iii. Ήταν βαμμένα για να μη σβήνει τις γραμμές τους το δυνατό φως του ήλιου.

iv. Και το Μπομπούρ είναι από μέταλλο και γυαλί.

Μονάδες 2

β) Να επισημάνετε στο κείμενο τέσσερις ειδικούς όρους που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε ένα επιστημονικό άρθρο αρχαιολογικού περιεχομένου.

Μονάδες 2

B4. α) Να σχολιάσετε το ύφος του κειμένου ως προς τον σκοπό συγγραφής του.

Μονάδες 4

β) Να εξηγήσετε τη χρήση του ερωτηματικού και της διπλής τελείας στην τρίτη παράγραφο του κειμένου.

Μονάδες 3

B5. Να συνοψίσετε τη θέση που διατυπώνεται στην πέμπτη παράγραφο του κειμένου και να αξιολογήσετε την ορθότητα του συλλογισμού που αναπτύσσεται, ώστε να αποδειχθεί αυτή η θέση.

Μονάδες 5

B6. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο για τις επόμενες λέξεις του κειμένου:

απαραίτητο (1η§), υποβαθμίζεις (6η§).

Μονάδες 2

β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζει η χρήση καθεμίας από τις επόμενες λέξεις του κειμένου:

όταν (2η§), έτσι (3η§), ενώ (4η§), όμως (7η§).

Μονάδες 2

Γ. Στο πλαίσιο ενός μαθητικού διαγωνισμού κληθήκατε να αναπτύξετε ένα αποδεικτικό δοκίμιο 600 περίπου λέξεων στο οποίο θα παρουσιάζετε τις ευθύνες της εκπαίδευσης και της οικογένειας αναφορικά με το γεγονός ότι οι νεοέλληνες δεν επισκέπτονται μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, και θα αναλύετε τις επιπτώσεις αυτού του φαινομένου.

Μονάδες 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 16η

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Παγκοσμιοποίηση είναι μία διαδικασία που οδηγεί στη δημιουργία θεσμών με διεθνή χαρακτήρα και στη διακίνηση σε διεθνές επίπεδο ποικίλων προϊόντων και υπηρεσιών.

ΑΙΤΙΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης δημιουργήθηκε από την κοινωνική φύση του ανθρώπου. Η διάθεση για συνενόηση και αλληλοσυμπλήρωση υπήρχε ανέκαθεν στον άνθρωπο.
2. Τη διάθεση αυτή ενίσχυε πάντοτε η έλλειψη αυτάρκειας που χαρακτήριζε κάθε κρατική οντότητα. Η επιδίωξη της αυτάρκειας οδηγούσε σε συνασπισμούς, συνενώσεις, συμμαχίες, κινήσεις προσέγγισης, οι οποίες δημιουργώντας μια κουλτούρα ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας σε διακρατικό επίπεδο, προετοίμασαν το δρόμο για την παγκοσμιοποίηση.
3. Άλλο αίτιο είναι η πρόοδος σε όλους τους τομείς που επιτεύχθηκε λόγω της συλλογικότητας. Η εμπορική και οικονομική ανάπτυξη, οι πολιτικές εξελίξεις, τα πολιτισμικά επιτεύγματα είναι κτήμα αλλά και κύημα ολόκληρης της ανθρωπότητας.
4. Τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας κατόρθωσαν να ενοποιήσουν τον κόσμο και να εκμηδενίσουν τις αποστάσεις. Τα μέσα μεταφοράς, τα τηλεπικοινωνιακά μέσα, τα μέσα ενημέρωσης συνέβαλαν στην παγκοσμιοποίηση.
5. Οι υπερεθνικοί οργανισμοί και η θεσμοθετημένη ενοποίηση της Ευρώπης τίθενται ως πρότυπα και σε άλλες ηπείρους, που προχωρούν σε κατάργηση των τελωνειακών συνόρων και ενισχύουν τις πολιτικές τους συμμαχίες.
6. Τέλος, τα κοινά προβλήματα που μαστίζουν την ανθρωπότητα (ναρκωτικά, ανεργία, βία, οικολογικό πρόβλημα, αρρώστιες, υπανάπτυξη κ.ά.) συνέβαλαν καταλυτικά στη παγκοσμιοποίηση, αφού απαιτούν συλλογική προσπάθεια για να επιλυθούν.

ΟΦΕΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

1. Με την παγκοσμιοποίηση το άνοιγμα των αγορών γίνεται πραγματικότητα, οι συναλλαγές φιλελευθεροποιούνται και το πεδίο τους διευρύνεται, αυξάνοντας τις προοπτικές κερδοφορίας για τις επιχειρήσεις, αφού πλέον απευθύνονται στην ενοποιημένη διεθνή αγορά και στο παγκόσμιο καταναλωτικό κοινό.
2. Η «κατάργηση» των συνόρων κάνει ηχηρό το κάλεσμα ενός πλανήτη ενιαίου, ενός κόσμου ανοιχτού, που αναμένει τους κατοίκους του να τον γνωρίσουν. Η αύξηση των μετακινήσεων των ανθρώπων που είτε ως περιηγητές-τουρίστες, είτε ως επαγγελματίες είτε ως μετανάστες ταξιδεύουν, προσδίδει στους απανταχού πατριώτες την ιδιότητα των πολιτών του κόσμου.
3. Στο πλαίσιο αυτής της κινητικότητας οι κοινωνίες ανοίγονται προς τον έξω κόσμο και εξελίσσονται από εθνικά ομοιογενείς σε πολυεθνικές. Η συμβίωση διαφορετικών, εθνοτήτων μέσα στα όριά τους συμβάλλει στην κατάρριψη παραδοσιακών προκαταλήψεων και στερεότυπων, στη μεταξύ τους προσέγγιση και στη συνακόλουθη άμβλυνση των ρατσιστικών φαινομένων.

4. Η αλληλεπίδραση των ανοιχτών πλέον κοινωνιών και των πολιτισμών τους συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός οικουμενικού πολιτισμού πολύμορφου και συνθετικού, ενός κοσμοπολιτισμού στον οποίο θα συναντώνται εναρμονισμένα, συμφιλιωμένα και αλληλοσυμπληρούμενα τα πιο αξιόλογα χαρακτηριστικά των εθνικών πολιτισμών, συνεισφορά κάθε λαού και προσφορά του στη διεθνή κοινότητα.
5. Σε πολιτικό επίπεδο, η παγκοσμιοποίηση εδραιώνει τη θέση και ενισχύει το κύρος υπερεθνικών οργανισμών, που αγωνίζονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενθαρρύνει την πρακτική των συνεργασιών, των συνενώσεων μεταξύ των κρατών, προωθεί το διεθνή διάλογο και υποδεικνύει, τη διπλωματική οδό για την επίλυση των διακρατικών διαφορών, με συνέπεια την εμπέδωση του καθεστώτος της διεθνούς ειρήνης.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

1. Αντιθέσεις ανάμεσα στις φτωχές και τις πλουσιότερες χώρες.
2. Οικονομική εξάρτηση των αδύναμων κοινωνιών από τις ισχυρές, καθώς οι ασθενείς οικονομίες αδυνατούν να επιβιώσουν μέσα στον αθέμιτο διεθνή ανταγωνισμό.
3. Πολιτική εξάρτηση, αφού μία κοινωνία χωρίς οικονομική ανεξαρτησία χάνει σταδιακά και την πολιτική της αυτονομία.
4. Οικειοποίηση ενός ομοιόμορφου τρόπου ζωής, του λεγόμενου «πολιτισμένου», όπου κυριαρχεί το αδηφάγο καταναλωτικό πρότυπο.
5. Απώλεια της ιδιαιτερότητας των λαών, υποβάθμιση των εννοιών της πατρίδας και του πατριωτισμού, αλλοίωση της εθνικής συνείδησης, απώλεια της εθνικής αυτογνωσίας.
6. Πολιτισμική παρακμή, καθώς οι υπερεθνικοί πολιτισμοί αφομοιώνουν τους μικρούς πολιτισμούς και τις εθνικές παραδόσεις.
7. Αναζωπύρωση του εθνικισμού, εφόσον οι λαοί που αισθάνονται σαρωτικό το κύμα της παγκοσμιοποίησης, στην προσπάθειά τους να προστατευτούν από τον κίνδυνο της πολιτιστικής και εθνικής αλλοτρίωσης, συχνότατα αναδιπλώνονται και συσπειρώνονται γύρω από εθνικιστικά ιδεολογήματα.
8. Αστάθεια και κίνδυνοι παγκόσμιου πολέμου, αφού η εξασφάλιση των συμφερόντων μιας μεγάλης δύναμης μπορεί, ανά πάσα στιγμή να οδηγήσει ολόκληρη την ανθρωπότητα σε κρίση.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Επικοινωνία με άλλα έθνη χωρίς τάσεις στείρας μίμησης.
2. Διατήρηση των αρχών και των παραδόσεων χωρίς τάσεις προσκόλλησης και προγονοπληξίας. Δημιουργική αξιοποίηση στοιχείων του πολιτισμού των άλλων χωρών στο πλαίσιο που μπορούν να αφομοιωθούν από τα εγχώρια.
3. Παιδεία ανθρωποκεντρική, προκειμένου να καλλιεργηθεί ένα πανανθρώπινο πνεύμα με στόχο την κατάκτηση της προόδου μέσα από γνώσεις, την πείρα του παρελθόντος και τα νέα δεδομένα της εποχής.
4. Γνώση της ιστορίας και διαμόρφωση εθνικής και ιστορικής συνείδησης, προκειμένου να μην αφομοιωθούν οι εθνικές ιδιαιτερότητες από τον οικουμενικό πολιτισμό.
5. Διαμόρφωση ενός διεθνούς ριζοσπαστικού κινήματος που διεκδικεί την οικουμενική ισχύ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ισορροπεί την ασύδοτη επιβολή των νόμων της αγοράς σε όλες τις πλευρές της ανθρώπινης ζωής.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**Κείμενο 1^ο****ΤΟ ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ**

Θρυλούνται πολλά για την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση. Λέγεται ότι στα χρόνια του επάρατου νεοφιλελευθερισμού «οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι πτωχοί φτωχότεροι», ότι οι ασθένειες μαστίζουν τον κόσμο, ότι οι πόλεμοι πληθαίνουν, ότι η ρύπανση σκοτώνει τον πλανήτη, ότι γενικώς η νέα τάξη πραγμάτων μάς έχει φέρει στο χείλος της Αποκάλυψης. Αυτή όμως δεν είναι καν η μισή αλήθεια. Σύμφωνα με την έκθεση «Η κατάσταση του μέλλοντος» (State of the future) που εκδίδει κάθε χρόνο ο ΟΗΕ, ο κόσμος δεν πάει από το κακό στο χειρότερο. Σε κάποιους τομείς πάει καλύτερα και σε κάποιους χειρότερα. Η εισαγωγή της έκθεσης είναι ενδεικτική: το 2006 «οι άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο είναι πιο υγιείς, πιο πλούσιοι, πιο μορφωμένοι, πιο ειρηνικοί, πιο δικτυωμένοι και ζουν περισσότερο. Την ίδια στιγμή ο κόσμος έγινε πιο ζεστός, έχει μεγαλύτερη διαφθορά, στριμύχνεται στις πόλεις και, παρά το γεγονός ότι οι πόλεμοι μειώνονται, γίνεται πιο επικίνδυνος».

Το γενικό συμπέρασμα της έκθεσης είναι ότι η ανθρωπότητα σε γενικές γραμμές βαδίζει προς το καλύτερο. Έτσι, οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι, αλλά οι φτωχοί λιγότεροι. Ωστόσο, οι μεγάλες ανισότητες παραμένουν: το 2% του παγκόσμιου πληθυσμού κατέχει το 50% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το φτωχότερο 50% κατέχει μόνο το 1%. Η παιδική θνησιμότητα, επίσης, μειώνεται, και μάλιστα με ταχύτατους ρυθμούς στον υποανάπτυκτο κόσμο. Επιπρόσθετα, από το 1970 και μετά το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται κατά 4 μήνες ανά έτος, κυρίως επειδή οι άνθρωποι στις υποανάπτυκτες και αναπτυσσόμενες χώρες ζουν περισσότερο! Αυτό συντελεί στην πληθυσμιακή έκρηξη, η οποία όμως έχει ημερομηνία λήξης. Σύμφωνα με τους επιστήμονες, τα 6,5 δισεκατομμύρια του πληθυσμού σήμερα θα φτάσουν τα 9 δισεκατομμύρια το 2050 για να μειωθούν ταχύτατα μέχρι το 2100, φτάνοντας πιθανότατα τα 5,5 δισεκατομμύρια ανθρώπων.

Το σημαντικό όμως είναι ότι η φτώχεια μειώνεται, οι άνθρωποι ζουν περισσότερο και λιγότερες μανάδες θρηνούν τα παιδιά τους. Αν μάλιστα δούμε τον συνολικό δείκτη SOFI (που είναι το αποτέλεσμα της στάθμησης 29 δεικτών για την ευημερία των ανθρώπων στον κόσμο) ο κόσμος γίνεται σίγουρα καλύτερος. Για τους περισσότερους, ακόμη και για κείνους που γκρινιάζουν...

Το συμπέρασμα της έκθεσης του ΟΗΕ είναι απλό και καταλυτικό: «αν και πολλοί κατηγορούν τις πολιτισμικές αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση, φαίνεται ότι αυτές οι πολιτισμικές αλλαγές είναι αναγκαίες για να επιτευχθούν οι παγκόσμιες προκλήσεις. Η ανάπτυξη της δημοκρατίας στον κόσμο απαιτεί πολιτισμικές αλλαγές. Η εξάλειψη του έιτζ χρειάζεται αλλαγές στην κουλτούρα των ανθρώπων. Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει την πολιτισμική αλλαγή. Το ίδιο χρειάζεται για να τελειώσει η βία κατά των γυναικών και οι εθνικές συγκρούσεις. Τα εργαλεία της παγκοσμιοποίησης, όπως είναι το Internet, το παγκόσμιο εμπόριο και οι διεθνικές συμφωνίες πρέπει να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που να βοηθήσουν τα έθνη να προσαρμοστούν σε μια νέα κατάσταση, που θα διατηρήσουν τα μοναδικά τους χαρακτηριστικά αλλά ταυτόχρονα θα βελτιώσουν το βίο των ανθρώπων»...

(Διασκευασμένο άρθρο του Πάσχου Μανδραβέλη, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Η Καθημερινή στις 14/10/2007).

Ασκήσεις

- A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 80-100 λέξεις.

- B.1. Να καταγράψετε τους τρόπους και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος του κειμένου.
- B.2. Να εξετάσετε τη δομή και τον τρόπο ανάπτυξης της πρώτης παραγράφου.
- B.3. Να εντοπίσετε τις λέξεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή της δεύτερης παραγράφου και να αναφέρετε τι δηλώνει η καθεμιά.
- B.4. Ο συντάκτης του κειμένου στην τελευταία παράγραφο αναφέρεται στον όρο πολιτισμική αλλαγή. Γιατί πιστεύετε δεν αναφέρει τον όρο πολιτιστική αλλαγή;
- B.5. **επάρατου, μαστίζουν, ρύπανση, ευημερία, επιφέρει:** για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να δώσετε μία συνώνυμη.
- Γ1. Το παραπάνω άρθρο αναφέρεται κυρίως στα θετικά αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης στη ζωή του ανθρώπου. Ωστόσο, παρά τις ευοίωνες προοπτικές που διανοίγει η παγκοσμιοποίηση, δεν είναι λίγοι οι κίνδυνοι που εγκυμονεί στο πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο. Σ' ένα κείμενο 600 περίπου λέξεων καλείστε να αναπτύξετε την παραπάνω θέση.
- Γ2. Με τον πολλαπλασιασμό των τεχνολογικών μέσων στον τομέα της πληροφορικής και της επικοινωνίας και την ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου ο πλανήτης μετατρέπεται σταδιακά σε ένα ενιαίο χώρο οικονομικό, πολιτιστικό και πολιτικό. Η πορεία αυτή εμπεριέχει την ευκαιρία για την προσέγγιση των λαών και την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς. Ταυτόχρονα, όμως, ενέχει και κινδύνους σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο.
- Να αναπτύξετε τα παραπάνω και να παρουσιάσετε τις προϋποθέσεις ώστε η αυξανόμενη αλληλεπίδραση και εξάρτηση των λαών (παγκοσμιοποίηση) να οδηγεί σε ένα μέλλον ειρήνης, ευημερίας και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κείμενο 2°

Δύο ορισμοί για την παγκοσμιοποίηση

Για τους αρχαίους Ρωμαίους, ο ελληνικής καταγωγής θεός Ιανός συμβόλιζε την είσοδο, το ξεκίνημα και το τέλος. Την είσοδο, γιατί κάθε καινούρια εμπειρία αποτελεί και ένα πέρασμα, το ξεκίνημα, γιατί κάθε πέρασμα μας φέρνει μπροστά σε μία νέα πραγματικότητα και το τέλος, γιατί κάθε νέα πραγματικότητα προϋποθέτει τη ρήξη με το παρελθόν και το θάνατο του παλαιού.

Ο Ιανός όμως είναι περισσότερο γνωστός, επειδή απεικονιζόταν πάντοτε με δύο πρόσωπα που κοιτούσαν προς αντίθετες κατευθύνσεις, ίσως για να υποδηλώσουν ότι το μέλλον μας παρουσιάζεται συνήθως με δύο τελείως διαφορετικά πρόσωπα (ένα θετικό και ένα αρνητικό).

Αναγνωρίζοντας λοιπόν τη σοφία των αρχαίων, ακολουθώ και εγώ το παράδειγμά τους παραθέτοντάς σας δύο αντίθετες προτάσεις για την παγκοσμιοποίηση. Η πρώτη είναι πολύ αισιόδοξη και εναρμονίζεται πλήρως με τις αρχές της οικονομικής επιστήμης. Η δεύτερη περιέχει όσα επιχειρήματα θα ακούγαμε από τους πολέμιους της παγκοσμιοποίησης, αν φρόντιζαν να φωνάζουν λιγότερο και αφιέρωναν περισσότερο χρόνο στο διάβασμα, την

αναζήτηση πληροφοριών και την ψύχραιμη ανάλυση των γεγονότων.

Πολλά θεωρητικά και εμπειρικά παραδείγματα έχουν αποδείξει ότι όσο λιγότερα εμπόδια υπάρχουν στο εμπόριο τόσο αυξάνεται ο ανταγωνισμός και τόσο καλύτερα ή φθηνότερα προϊόντα απολαμβάνει ο καταναλωτής. Μακροπρόθεσμα η παγκοσμιοποίηση κάνει τον κόσμο πλουσιότερο, παραγωγικότερο και δικαιοότερο, αφού «κερδίζουν» όσοι παράγουν περισσότερο ή καλύτερα και όχι εκείνοι που ενισχύονται από το κράτος με χαριστικές συμβάσεις, ειδικούς προστατευτικούς δασμούς και επιδοτήσεις.

Αν και συχνά η παγκοσμιοποίηση παρουσιάζεται ως μία συνωμοσία των πλουσίων και ισχυρών, στην πραγματικότητα αποτελεί μία φυσική συνέπεια της τεχνολογικής προόδου. Χάρη στην εξέλιξη των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών οι άνθρωποι σήμερα επικοινωνούν και ταξιδεύουν πολύ περισσότερο από πριν. Εμπορεύονται λοιπόν περισσότερο και η ιστορία μάς έχει διδάξει ότι το εμπόριο υπήρξε πάντοτε μία επαναστατική και προοδευτική δύναμη, καθώς όσοι ταξιδεύουν γνωρίζουν διαφορετικούς ανθρώπους, διδάσκονται καινούριες τεχνικές και μαθαίνουν να σέβονται τους άλλους πολιτισμούς.

Παγκοσμιοποίηση λοιπόν σημαίνει ευημερία, λιγότερο μίσος, εξαφάνιση του πολέμου και κατάργηση των διακρίσεων. Είναι αλήθεια ότι αυτή η προσέγγιση γεννά τον κίνδυνο μιας πλανητικής ομοιομορφίας. Για πρώτη φορά στην ιστορία όμως μπορούμε να ελπίζουμε σε μία παγκόσμια γνώση, αλληλεγγύη και κατανόηση. Σε πράγματα δηλαδή που αξίζουν οποιοδήποτε τίμημα και πρέπει να γίνουν κτήμα όλης της ανθρωπότητας.

Θεωρητικά οι αποφάσεις για την ενίσχυση της παγκοσμιοποίησης λαμβάνονται από όλα τα κράτη του κόσμου σε διεθνείς διασκέψεις και οργανισμούς όπως ο ΠΟΕ (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου). Έτσι, παρέχεται σε κάθε χώρα η δυνατότητα να υπερασπίσει τα συμφέροντά της εκφράζοντας τις απόψεις της και επηρεάζοντας τη λήψη των αποφάσεων.

Οι συζητήσεις όμως δεν είναι τόσο δημοκρατικές όσο φαίνονται και η τράπουλα είναι πάντοτε σημαδεμένη εκ των προτέρων. Για παράδειγμα, η Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο διοικούνται από την ομάδα των πιο αναπτυγμένων χωρών του κόσμου. Έτσι οι «αμερόληπτες» τεχνοκρατικές αποφάσεις τους» στην πραγματικότητα, αποτελούν απλώς έκφραση των συμφερόντων των ήδη πλουσίων χωρών και αδιαφορούν πλήρως για τις κοινωνικές επιπτώσεις τους στον υπόλοιπο κόσμο.

Παγκοσμιοποίηση λοιπόν σημαίνει παράκαμψη της εθνικής κυριαρχίας και των δημοκρατικών διαδικασιών μέσα από τη μυστική λειτουργία διεθνών οργανισμών με διοικήσεις διορισμένες από τις πλουσιότερες χώρες του κόσμου!

Το να είσαι υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης, είναι το ίδιο άτοπο όσο και το να υποστηρίζεις ότι είσαι υπέρ ή κατά της βροχής. Πρόκειται για ένα φυσικό φαινόμενο που δημιούργησε η τεχνολογία και δεν πρόκειται να φύγει μόνο και μόνο επειδή δεν μας αρέσει ή δεν μας εξυπηρετεί. Πρέπει όμως να αγωνιστούμε υπέρ μιας δίκαιης παγκόσμιοποίησης που θα πραγματοποιηθεί για το καλό των λαών και όχι για τα συμφέροντα των επιχειρήσεων.

(Διασκευή άρθρου του Γιώργου Επιτήδειου)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:

A. Να παρουσιάσετε στην τάξη σας την περίληψη του κειμένου σε 100 - 120 λέξεις.

B1. «Παγκοσμιοποίηση σημαίνει ευημερία, λιγότερο μίσος, εξαφάνιση του πολέμου και κατάργηση των διακρίσεων». Να αναλύσετε την παραπάνω άποψη σε μία παράγραφο 80-100 λέξεων.

B2. Με ποια συλλογιστική πορεία αναπτύσσεται η όγδοη παράγραφος του κειμένου («Οι συζητήσεις ... κόσμος»); Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

B3. Το κείμενο που διαβάσατε ανήκει στο δίκαιο λόγο. Να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά του στις παρακάτω προτάσεις σημειώνοντας την ένδειξη **Σωστό** ή **Λάθος**. Στη συνέχεια να αιτιολογήσετε

τις σωστές απαντήσεις σας με την παράθεση ενδεικτικών χωρίων του κειμένου (από ένα σε κάθε περίπτωση).

α. Στο κείμενο παρουσιάζεται η ορθότητα των εκπεμπόμενων μηνυμάτων ως αυτονόητη και αυταπόδεικτη.

β. Στο κείμενο χρησιμοποιούνται λέξεις - αξίες που προκαλούν μεγάλη συναισθηματική φόρτιση για να συγκαλυφθεί η έλλειψη επιχειρημάτων και τεκμηρίων.

γ. Ο συγγραφέας απευθύνεται στη λογική του αναγνώστη, χρησιμοποιώντας τεκμηριωμένη επιχειρηματολογία.

δ. Ο συγγραφέας επιχειρεί έναν κατευθυνόμενο μονόλογο, καλλιεργώντας την αοριστία, τη γενικότητα και την ασάφεια.

ε. Ο λόγος του κειμένου είναι βαθύς, πυκνός, ουσιαστικός, καθώς συσχετίζει, αντιπαραθέτει και συγκρίνει ποικίλα νοήματα.

στ. Ο συγγραφέας εξωραΐζει την πραγματικότητα, παραπλανεί και παραπληροφορεί.

ζ. Στο κείμενο γίνεται ευρύτατη χρήση ουσιαστικών, ενώ οι ρηματικοί τύποι περιορίζονται, με σκοπό να ενισχυθεί ο δογματισμός.

η. Στο κείμενο χρησιμοποιείται υποταγμένος λόγος (δευτερεύουσες προτάσεις), για να αποδοθούν αίτια και αποτελέσματα.

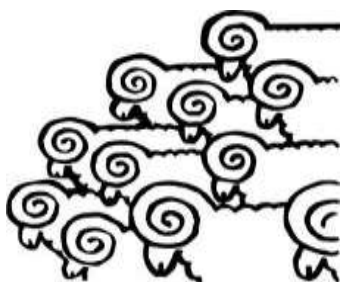
B4. Να εντοπίσετε τις διαρθρωτικές λέξεις που συνδέουν τις έξι πρώτες παραγράφους του κειμένου, όπου υπάρχουν, και να παρουσιάσετε τη νοηματική σχέση που δηλώνουν.

B5. Να γράψετε ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

συνωμοσία, κατάργηση, τίμημα, υπερασπίσει, αμερόληπτες.

Γ. Σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα να επισημάνετε τους κινδύνους που ενέχει η παγκοσμιοποίηση για τους λαούς και τα εφόδια με τα οποία χρειάζεται να εξοπλιστούν οι νέοι της χώρας μας προκειμένου να αξιοποιήσουν τις θετικές πλευρές της. (500 - 600 λέξεις).

ΕΝΟΤΗΤΑ 17η

ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

- Ο όρος μαζοποίηση δηλώνει τη διαδικασία εκείνη, κατά την οποία ένα σύνολο ανθρώπων μετατρέπεται σε μάζα. Με τον όρο "μάζα" εννοούμε εκείνο το σύνολο όπου ο καθένας χάνοντας την ατομικότητά του, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, παρουσιάζει ομοιόμορφη συμπεριφορά (πνευματική - ψυχική — ηθική) σε σχέση με τους άλλους. Με άλλα λόγια, εξομοιώνει τη συμπεριφορά του κάτω από την επίδραση κοινών συνθηκών και ερεθισμάτων.
- Κάθε άτομο χαρακτηρίζεται από την ιδιαιτερότητα της προσωπικότητάς του και ακριβώς αυτή η ιδιαιτερότητα - διαφορετικότητα προς τους άλλους είναι αποτέλεσμα της προσωπικής του ελευθερίας. Κατά τη μαζοποίησή του το άτομο χάνει και απεμπολεί -προσωρινά ή σε διάρκεια - την ατομική του ελευθερία.

ΜΟΡΦΕΣ

- Καταναλωτισμός, άκρατη κατοχή και συσσώρευση υλικών αγαθών
- Δουλική υποταγή στις επιταγές της μόδας
- Πολιτικός φανατισμός
- Οπαδοποίηση, χουλιγκανισμός

ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΟΥΝ ΣΤΗ ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ

- Η ζωή στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Τα μεγάλα αστικά κέντρα ασκούν μια ισοπεδωτική επίδραση στο σύγχρονο άνθρωπο, αφού τον μετατρέπουν σ' ένα ανώνυμο νούμερο μιας πολυάριθμης μάζας, χωρίς ιδιαιτερότητα και αυτονομία στη δράση του.
- Η αρνητική λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Αυτό συμβαίνει όταν τα ΜΜΕ [α] παραποιούν την αλήθεια των γεγονότων και παρέχουν μονοδιάστατη και ανακριβή πληροφόρηση. Η παραπληροφόρηση δημιουργεί εσφαλμένες εντυπώσεις, οδηγεί το άτομο σε επιπόλαιες κρίσεις και επιβάλλει τα δικά της κριτήρια στον τρόπο σκέψης του. Κατά συνέπεια, τα ΜΜΕ πείθουν για την ορθότητα των πληροφοριών τους και οδηγούν τον σύγχρονο άνθρωπο στην τυφλή και άκριτη αποδοχή των μηνυμάτων που εκπέμπουν. [β] Συμβάλλουν στη διάδοση των παραγώνων της υποκουλτούρας (προβολή ταινιών χαμηλής ποιότητας, που εξωραϊζουν το έγκλημα και τη βία, παρουσιάζουν εικόνες φρίκης και διαστροφών κ.λπ.) τα οποία υποβαθμίζουν το πνευματικό επίπεδο του σύγχρονου ανθρώπου, αφού κολακεύουν τις χαμερπείς επιθυμίες και τα ταπεινά ένστικτά του και απώτερο σκοπό έχουν την εξασφάλιση της ανταπόκρισής του στα εμπορικά μηνύματα.
- Οι τεχνικές της διαφήμισης. Μέσα από τη συνειρμική σύνδεση προϊόντων και καταστάσεων τα άτομα πείθονται πως η αξία τους είναι ευθέως ανάλογη με τη δυνατότητα κατανάλωσης και την κατοχή συγκεκριμένων εμπορικών προϊόντων. Ο δυναμισμός, η γοητεία, η αποδοχή, η επιτυχία αποδίδονται στο άτομο μόνο στο μέτρο που αυτό ενστερνίζεται διαφημιστικές και καταναλωτικές υποδείξεις.
- Η δημαγωγική συμπεριφορά που παρουσιάζουν οι πολιτικοί άνδρες και η πρακτική του

λαϊκισμού που ακολουθούν. Οι κίβδηλες υποσχέσεις, η κολακεία των ταπεινών ενστίκτων, η δημοκοπία μετατρέπουν τους ανθρώπους σε όχλο, που σε συνδυασμό με το φανατισμό εξαλείφει κάθε λογική και αυτεξούσιο τρόπο δράσης.

- ➔ Η έλλειψη παιδείας. Το αμόρφωτο, απαίδευτο άτομο έχει τις περισσότερες πιθανότητες να γίνει λεία δημαγωγών και να οδηγηθεί σε οχλοκρατικές πρακτικές. Τα μορφωτικά υπανάπτυκτα άτομα δε λειτουργούν τόσο με τη λογική, όσο με το θυμικό, δεν έχουν την κρίση, τη γνώση ή τις παραστάσεις να αξιολογήσουν τα μηνύματα που δέχονται και εύκολα παρασύρονται από επιτήδειους "ηγέτες".
- ➔ Η ψυχολογική ανάγκη να αποστασιοποιηθεί ο σύγχρονος άνθρωπος από το «εγώ» του, το οποίο δεν τον ικανοποιεί και του προξενεί έτσι έντονα συναισθήματα απαξίας, μηδามινότητας και απογοήτευσης. Η ρήξη στις σχέσεις του ατόμου με το «εγώ» του, δημιουργεί - συνειδητά ή ασύνειδα — την αίσθηση ενός δυσαναπλήρωτου κενού. Σ' αυτήν την περίπτωση, το άτομο οδηγείται σε μια νόθα, κακώς εννοούμενη, εξωστρέφεια που οδηγεί στην πλήρη ταύτιση του «εγώ» με μια ομάδα. Χάρη σ' αυτήν ο άνθρωπος νιώθει πως πληρούται εσωτερικά και αποκτά λόγο ύπαρξης.
- ➔ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ
- ➔ Η σκέψη στενεύει και γίνεται μονόπλευρη. Κατά συνέπεια, το άτομο δεν έχει τη δυνατότητα σφαιρικής και πολυπρισματικής θεώρησης των ερεθισμάτων που δέχεται.
- ➔ Παθητική αποδοχή των μηνυμάτων και πλήρης εξάρτηση από ξένες επιρροές
- ➔ Ισοπέδωση της κριτικής ικανότητας του ατόμου και κατάργηση της ελευθερίας της βούλησης. Ο άνθρωπος μετατρέπεται έτσι σε ον ετερόφωτο και ετεροκαθοριζόμενο.
- ➔ Απώλεια της σύνεσης και της ορθοφροσύνης. Το άτομο εξωθείται στο φανατισμό και τη δογματική εμμονή σε ιδέες και αντιλήψεις

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1°

«Η ψυχολογία της μάζας — επιπτώσεις»

Η μαζοποίηση κλείνει μέσα της διαβρωτική και διαλυτική δύναμη, η οποία προσβάλλει κατά προτίμηση την προσωπικότητα του ανθρώπου, την αυθυπαρξία του, και του αρπάζει κατά πρώτο και κύριο λόγο την αυτοαξία του. Η μάζα, το κοινωνικό αυτό κατασκεύασμα, που τα μέλη της είναι ανάμεσά τους συνδεδεμένα με μια αμοιβαία μεταβίβαση και μετάδοση συναισθηματικών και μόνο καταστάσεων, στη δράση της παρουσιάζει κάτι το νέο, αυτό που μπορεί χωρίς άλλο να παραχθεί από τα ατομικά δεδομένα. Έχει μια ιδιαίτερη «ψυχή», μιαν «ένωση», μέσα στην οποία ο άνθρωπος πέφτει και χάνεται. Δεν είναι πια «αυτός» ο οποίος κατευθύνει τις πράξεις του, τις σκέψεις του και τις αποφάσεις του, παρά η «μαζική ψυχή». Αυτή κυριαρχεί στο άτομο και το κάνει ασυνείδητα εκτελεστικό της όργανο. Η προσωπικότητα διαρρέει, διαλύεται μέσα στο «χωνευτήρι» του μαζικού συνόλου.

Το άτομο μέσα στη μάζα μπορεί να προβεί σε κάθε είδος ανηθικότητας, επειδή μέσα σ' αυτή ζει ως ανώνυμο. Αυτή του η ανωνυμία το απαλλάσσει από κάθε προσωπική ευθύνη. Όταν όμως χαλαρώνεται ή αφανίζεται η συνείδηση της ευθύνης, εκεί προβάλλει το αχαλίνωτο των παθών και των ενστίκτων. Πάντα η φυγή προς τη μάζα είναι η φυγή του ανθρώπου από την ευθύνη.

Ο άνθρωπος μέσα στη μάζα υφίσταται πνευματική υποδούλωση. Φτάνει σε κατάσταση έντονης έξαψης, ώστε ν' αφανίζεται κάθε ίχνος αυτοκυριαρχίας. Το άτομο μέσα στη μάζα χάνει κάθε

φρόνηση και αδυνατίζει έντονα η νοητική και η κριτική δύναμή του. Γίνεται έρμαιο κάθε είδους επιρροής και επίδρασης. Υποβάλλεται εύκολα, χάνει τη δύναμη της σκέψης. Η προσεκτική εξέταση δεν υπάρχει. Η σκέψη στενεύει και γίνεται μονόπλευρη. Δεν μπορεί να διακρίνει το καλό από το κακό, το δίκαιο από το άδικο. Το δίκαιο το τοποθετεί πάντα από το μέρος της μάζας, στη δύναμή της· χάνει τέλεια την πρωτοβουλία του. Περιμένει να του πουν τι θα κάνει. Γι' αυτόν σκέπτεται «ο υπεύθυνος».

Χάνει τον έλεγχο επάνω στη βούλησή του, ώστε να γίνεται εξαιρετικά εύπιστος και στις ουτοπιστικές του αρχηγού εξαγγελίες. Πιστεύει στην πραγματοποίηση της ουτοπίας. Πιστεύει κατεξοχήν στα «παχιά» λόγια του δημαγωγού. Το άτομο μέσα στη μάζα υπνωτίζεται σε σημείο να μη βλέπει τι γίνεται γύρω του, γι' αυτό και ακολουθεί εκείνον που θα υποσχεθεί το άφταστο. Ο άνθρωπος της μάζας δεν κρίνει, παρά μιμείται· παντού μιμείται και προπαντός στην έκφραση. Επαναλαμβάνει συνθήματα και φράσεις, χειρονομίες, ακόμη και λέξεις, όλα κομμένα στο ίδιο μέτρο και σχήμα, από την ίδια μηχανή βγαλμένα. Αμβλύνεται η μνήμη του και η ανάμνησή του. Χάνει τη δύναμη της αυτοσυγκέντρωσης.

Ο άνθρωπος της μάζας μπορεί να πιστέψει και την πιο απίθανη διάδοση. Αναστέλλεται στα κέντρα της σκέψης του, από καιρό σε καιρό, η ενέργεια για λογική σκέψη και μπορεί έτσι να του βάλει κανένας μέσα στο μυαλό παραστάσεις και σκέψεις τέτοιες, που, όσο κι αν είναι ανύπαρκτες, ο άνθρωπος της μάζας να τις βλέπει σαν υπαρκτές. Σκέψεις που σε άλλες περιστάσεις θα τις αναγνώριζε ως φαντασιοπληξίες, η μάζα τις δέχεται σαν απόλυτα στην πράξη εφαρμόσιμες. Εμπόδιο δεν υπάρχει γι' αυτήν. Όσο πιο «εξτρεμιστική» είναι μια θεωρία, τόσο και πιο εύκολα τη δέχεται. Αποκτά μια τάση προς μια αχαλίνωτη πραγματοποίηση ιδεών και γνωμών, που τις έβαλαν στο κεφάλι του.

Ο άνθρωπος της μάζας λένε οι ψυχολόγοι ότι παθαίνει τούτο: δέχεται τους εσωτερικούς τρόπους των άλλων, τη σκέψη τους, χωρίς να του γίνεται καν συνειδητή αυτή η κατάσταση του. Παίρνει θέση απέναντι στα πράγματα με την παραίσθηση πως αυτή η στάση του είναι αυθύπαρκτη κι αυτόνομη, ότι είναι πραγματικά δική του θέση, ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι τίποτε δικό του, παρά μια σκέψη και μια θέση που του μεταβίβασαν, που του έβαλαν στο κεφάλι του. Κι αυτό γίνεται, γιατί ο άνθρωπος μέσα στη μάζα έχασε το εγώ του και παραδόθηκε σύψυχα στην ξένη επίδραση, στην ξένη επιρροή.

Ι. Ξηροτύρης

Ασκήσεις

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο. (100-120 λέξεις)

B.

1. Ποια είναι η βασικότερη επίπτωση της μαζοποίησης απ' όλες όσες παρουσιάζονται στο κείμενο του Ι. Ξηροτύρη και γιατί;

2. Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

3. *ουτοπία, έρμαιο, εξτρεμιστική, αμβλύνεται*: Να αποδώσετε με άλλες λέξεις τις ίδιες έννοιες και να δημιουργήσετε μια πρόταση για καθεμιά απ' αυτές που σας δόθηκαν.

4. Τι είδος συλλογισμού επισημαίνετε στην 3η παράγραφο; Να τον αναλύσετε.

Γ. Παραγωγή κειμένου

Να παρουσιάσετε τις επιπτώσεις της μαζοποίησης στον πολιτικό και τον πολιτιστικό τομέα της ζωής του ανθρώπου. (300 λέξεις)

Κείμενο 2°

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ

Το πλήθος, η μάζα, έχει ένα είδος κοινωνικής υπερψυχής που δεν είναι το άθροισμα των ατομικών ψυχών που το συναπαρτίζουν. Από τη θέση αυτή γεννιέται το ακόλουθο αποτέλεσμα: οι πνευματικές ενέργειες όλων εκείνων που συναπαρτίζουν τη μάζα, αντί να συμπροστεθούν η μία στην άλλη, καταστρέφονται ολοκληρωτικά ή ένα μέρος τους.

Οι διαπιστώσεις αυτές δεν είναι καινούριες. Ο Σόλων έλεγε πως οι Αθηναίοι, ο καθένας χωριστά, ατομικά, ήταν πονηροί σαν αλεπούδες, κι ενωμένοι είχαν ένα πνεύμα μέτριο και χυδαίο.

Υπάρχει μια αρχαία λατινική ρήση για τους γερουσιαστές που λέει: «γερουσιαστές καλοί άνδρες, γερουσία κακό θηρίο».

Αφηγούνται πως ένας Έλληνας ομιλητής, όταν το πλήθος τον χειροκροτούσε, έλεγε: «Ποιος λόγος ανόητος ξέφυγε από το στόμα μου;» Τελευταίος ο Αριόστο διακηρύττει: «Είναι βέβαιο πως υπάρχουν άνθρωποι που αξίζουν για εκατό· αλλά δε γνώρισα ποτέ εκατό ανθρώπους που ν' αξίζουν όσο ένας». Είναι φανερό πως η παρατήρηση της πνευματικής μετριότητας της μάζας σε σχέση με το άτομο είναι αρχαία.

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία ενός πλήθους είναι η ομοφωνία, η ορμή, η αστάθεια και η επιφανειακή δικαιοσύνη. Οι αιτίες τους γεννιούνται από τη μίμηση, την ηθική μολυσματικότητα, την υποβολή. Πιστεύω πως σ' αυτά θα έπρεπε να προστεθούν το αίσθημα της εξουσίας και η ατιμωρησία.

Η μίμηση, ο μιμητισμός έχουν μια τεράστια ασύνειδη δύναμη. Βλέπει κανείς να χορεύουν μερικά ζευγάρια στον ήχο μιας μουσικής κι αισθάνεται την επιθυμία να τους κρατήσει το ρυθμό. Βλέπει άλλος στο τσίρκο έναν άνθρωπο να περπατεί με το μακρύ ξύλο του στα χέρια πάνω σ' ένα καλώδιο ή σ' ένα χαλαρό σκοινί, και προσέχει, κάνοντας κινήσεις παρόμοιες με του ακροβάτη. Είναι δύσκολο να μη συντονίσεις το βάδισμά σου περπατώντας πλάι σε μια στρατιωτική μπάντα που πηγαίνει παιανίζοντας ένα μαρς. Η μόλυνση από την κίνηση και τη χειρονομία είναι συνέπεια του ενστίκτου της μίμησης. Ακούς να κλαίνε και σου 'ρχεται να κλάψεις. Βλέπεις να γελάνε κι έχεις την τάση να γελάσεις. Όπου αξίζει να βρίσεις, βρίξεις. Όπου πρέπει να προσευχηθείς, προσεύχεσαι· όπου να κραυγάσεις, κραυγάζεις. Ατομικά ή συλλογικά διαπιστώνεται η μόλυνση, και με τις ιδέες που εκφράστηκαν και με τις χειρονομίες.

Ένας ημιαδιάφορος εργάτης που εισχωρεί για πρώτη φορά στο χώρο μιας επαναστατικής συγκέντρωσης μπορεί να παρουσιάσει διάφορες αντιδράσεις - ή διαμαρτύρεται και δείχνει ότι δε συμφωνεί, ή επιδιώκει να απομονωθεί και ν' αποξενωθεί, ή συμπαρασύρεται. Όταν συμπαρασύρεται, βυθίζεται γοργά μέσα στη μάζα. Ο θόρυβος, οι κραυγές, οι κινήσεις τον μετατρέπουν σ' ένα αυτόματο. Ενώνει τα χειροκροτήματά του και τις κραυγές του με των άλλων. Μετασχηματίζεται, χωρίς να το καταλάβει, σε ενεργούμενο, σ' ένα φρενητικό που αν έβλεπε τον εαυτό του, θα τρόμαζε κι ο ίδιος.

Η αιτία αυτής της σύμπτωσης του ανθρώπου - ιδίως του φτωχού - με την επαναστατική μάζα, οφείλεται κυρίως στο ότι έχει το αίσθημα ότι τον πρόσβαλαν, αυτόν ή την τάξη που ανήκει, και στην καρδιά του βρίσκεται γραπωμένο έν' αγρίμι που ξυπνά και ρίχνεται να δαγκώσει. Η μνησικακία αυτού του απόκληρου μεταστρέφεται σε ένα μακρινό και ρομαντικό στολίδι, σαν να ήταν πλασμένη από γενναιόφρονα αισθήματα. Η μνησικακία στην ψυχή του επαναστάτη μετατρέπεται σε ποίημα.

Στην τρέχουσα ζωή, αυτό το βάθος της μνησικακίας και του φθόνου, το τόσο ανθρώπινο, φρουρείται από τη φρόνηση, την κοινωνικότητα, από τη φροντίδα να διατηρήσει κανείς μια καλή φήμη, κι έτσι, πολλές φορές αυτό που γεννιέται με τάσεις να δαγκώσει ή να γρατσουνίσει,

καταλήγει σ' ένα αστείο ή σ' ένα χαμόγελο.

Το ίδιο συμβαίνει και στον αστό, στον συντηρητικό ή στον πατριώτη. Σε μια στιγμή κάποιας εκδήλωσης ή ενός συνεδρίου των δικών του, συνενώνεται με τη συντηρητική ή την πατριωτική μάζα. Στον ομιλητή που του μιλά μ' ευγλωττία, βλέπει τον υπερασπιστή των προνομίων της τάξης του ή του έθνους. Αλλά δε βλέπει τα προνόμια αυτά μ' ένα τρόπο συγκεκριμένο, ψυχρό και απτό, παρά μ' ένα τρόπο συμβολικό που δεν του φαίνεται εγωιστικός. Δεν του πληρώνουν τα εισοδήματα; Αυτό, λοιπόν, είναι σημάδι πως η κοινωνία βυθίζεται, πως έρχεται το χάος, το έγκλημα κι ο θάνατος. Η σημαία, το θούριο, το μνημείο στους ήρωες της χώρας, του λένε με χαμηλή φωνή πως θα του πληρωθούν τα ενοίκια.

Τόσο ο άνθρωπος του προλεταριάτου, όσο κι ο συντηρητικός, μόλις συσσωματωθούν με τη μάζα αισθάνονται την τρομερή δύναμη που τους δίνει ο αριθμός, και συγχρόνως τη συνείδηση της εξουσίας τους. Πλέουν σ' ένα ρεύμα που ουδετεροποιεί τη φυσική τους ατομία, ρεύμα που έχει ως βάση την ανωνυμία και την ατιμωρησία.

Τότε ξεπετιέται από το στόμα ένα σύνθημα που επιδιώκει να γίνει γρήγορα και δίκαια πραγματικότητα: «Στο Βερολίνο! Στα όπλα! Να τουφεκιστούν οι φυλακισμένοι!». Η μάζα επιδιώκει να πραγματοποιήσει αμέσως τα σχέδια και τις αποφάσεις της. Μερικές φορές το πετυχαίνει. Άλλοτε αποτυχαίνει για οποιοδήποτε λόγο: είτε γιατί βρέχει, είτε γιατί διχάζονται οι απόψεις των αρχηγών, είτε γιατί ανταμώνει κάποιους φρουρούς στο διάβα της.

Τέτοια είναι η ψυχολογία των μαζών: μια ορμή αρχέγονη, προσανατολισμένη γενικά προς γοργές λύσεις και μονομερείς, χυδαίες μάλλον παρά επιλεγμένες. Κάποτε, οι μάζες δέχονται ιδέες γενναϊόφρονες κι ευγενικές. Γενικά όμως ό,τι σ' αυτές θριαμβεύει είναι αισθήματα μνησικακίας κι εκδίκησης. Σχεδόν πάντοτε εκείνο που η μάζα εξαίρει είναι σφαλερό, επιφανειακό, γεμάτο ψευτιά και θεατρνισμό.(...)

Το πνεύμα της μάζας παραμορφώνει το πνεύμα του ανθρώπου που επιδιώκει να την κατευθύνει, κι αυτός, για να συντονιστεί, την ερεθίζει και την κολακεύει. Έτσι, μια μάζα διαμορφωμένη από έξυπνα κι ευαίσθητα πρόσωπα, μπορεί εύκολα να διαπράξει μια μεγάλη βλακεία, ή να προβεί σε κάποια αγριότητα, ή να δείξει μεγάλη δειλία. Η μάζα είναι ένα αρρωστημένο έλος.

Σήμερα φαίνεται πως η σύσταση μαζών είναι το ιδεώδες των πολιτικών κομμάτων. Θα είναι τάχα πάντοτε; Δεν το γνωρίζουμε. Οι λάτρες του ατόμου θα επιθυμούσαμε να είναι διαβατικό το ιδεώδες αυτό και να ξαναρχίζαμε να σκεφτόμαστε και πάλι τις αθάνατες προσωπικές αξίες. Ίσως όμως είναι πια αργά.

Η μάζα, που όταν διαμαρτύρεται είναι μνησικάκη και μ' ένα γελοίο και πρωτόγονο συναισθηματισμό, όταν διατάζει είναι δεσποτική και αιμοδιψής. Η ηθική της είναι πολύ φτωχή. Σκοτώνεται; Δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς. Άλλοτε η ανθρώπινη ζωή άξιζε πολύ. Τώρα αρχίζει να μην αξίζει τίποτε...

ΠΙΟ ΒΑΡΟΛΙΑ

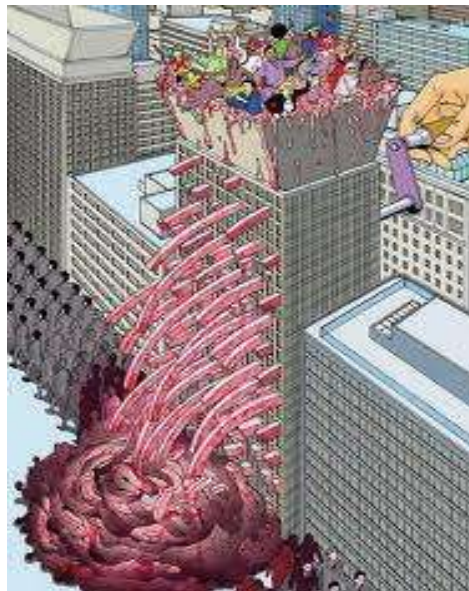
Μετάφρ. Κώστας Ε. Τσιρόπουλος

Ασκήσεις

1. Να ενημερώσεις την τάξη σου για το περιεχόμενο του κειμένου με γραπτή περίληψή του σε 120 – 140 λέξεις.
2. Με ποιους τρόπους αναπτύσσεται η έκτη παράγραφος; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. «Σήμερα φαίνεται πως η σύσταση μαζών είναι το ιδεώδες των πολιτικών κομμάτων»: να αποδώσετε το νόημα του αποσπάσματος σε 100 περίπου λέξεις.
4. Να γράψεις μία αντώνυμη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

μετασχηματίζεται, ενεργούμενο, βυθίζεται, εξαίρει, διαβατικό

5. «Το πνεύμα της μάζας ... αρρωστημένο έλος»: πώς οργανώνεται ο λόγος (δομή-ανάπτυξη) στην παράγραφο αυτή;
6. Με ποια μέσα και ποιους τρόπους πειθούς παρουσιάζει ο συγγραφέας τις απόψεις του στις πέντε πρώτες παραγράφους;
7. Συμμετέχετε σε ημερίδα που οργανώνει το πολιτιστικό κέντρο του δήμου σας με θέμα: «Ελευθερία και δημοκρατία στις σύγχρονες κοινωνίες». Στην ομιλία σας (500-600 λέξεις) αναφέρεστε στα αίτια που οδηγούν τον άνθρωπο στα δεσμά της μάζας, στερώντας του έτσι την προσωπική του ελευθερία και στο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η παιδεία στην αποφυγή αυτού του κινδύνου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 18η

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Έθνος: Σύνολο ανθρώπων, το οποίο προσδιορίζεται από το κοινό ιστορικό παρελθόν και τη συνείδηση της κοινής καταγωγής και του κοινού πολιτισμού.

Ο **Εθνικισμός** ως έννοια εκφράζει τη αγάπη προς την πατρίδα, την αγάπη προς το έθνος. Από αυτή την σκοπιά μπορούμε να τον ταυτίσουμε με τον πατριωτισμό, την φιλοπατρία, με την προσπάθεια για την εκπλήρωση των εθνικών στόχων και ιδεών.

Όμως δεν περιορίζεται μόνο σ' αυτά. Εθνικισμό εννοούμε και την προσήλωση στα εθνικά χαρακτηριστικά και ταυτόχρονα την αίσθηση υπεροχής που ορισμένοι λαοί πιστεύουν ότι διαθέτουν.

Εθνικιστής λοιπόν δεν είναι ο πατριώτης, εκείνος που αγαπά την πατρίδα του και αγωνίζεται γι' αυτήν. Εθνικιστής είναι εκείνος που εξαιτίας της καταγωγής του θεωρεί τον εαυτό του ανώτερο από τους άλλους.

Στις μέρες μας είναι έκδηλη η ανάπτυξη εθνικιστικών τάσεων, κυρίως στην Ευρώπη, γεγονός που φαινομενικά αντιβαίνει στην ιδέα την ενοποίησης των κρατών.

Αίτια του εθνικισμού

1. Η διάσπαση των πολιτικοστρατιωτικών συνασπισμών στην Ευρώπη και η επιθυμία των λαών που τους αποτελούσαν να αυτονομηθούν, έδωσε ώθηση στον εθνικισμό στην Ευρώπη (Σερβία, Κροατία, Λιθουανία, Λετονία κ.τ.λ).
2. Τα άλυτα εθνικά προβλήματα, το Κυπριακό, το Παλαιστινιακό, το Κουρδικό, αποτελούν διαρκείς πηγές έντασης. Είναι λογικό να βιώνουν τον εθνικισμό για να μπορέσουν να επιβιώσουν.
3. Η αναβίωση των ιδεολογιών βίας (νεοναζισμός), που οδηγούν εθνικές ομάδες σε λανθασμένες ενέργειες.
4. Η απειλή που ασκούν ορισμένα κράτη σε βάρος άλλων με τη μορφή εδαφικών ή πολιτιστικών διεκδικήσεων .
5. Η μεγάλη μετανάστευση που παρατηρείται στην Ευρώπη από χώρες κυρίως του τρίτου κόσμου, σε συνδυασμό με την άνοδο των εθνικιστικών ακροδεξιών κομμάτων και ιδεολογιών.
6. Η ύπαρξη μειονοτήτων στις διάφορες χώρες επιτείνει το φαινόμενο. Η ανάγκη να διατηρήσουν τα εθνικά τους χαρακτηριστικά τους οδηγεί στη συσπείρωση και στην εμμονή σ' αυτά. Ταυτόχρονα, η σκληρή πολιτική που ασκούν ορισμένες κυβερνήσεις σε βάρος των μειονοτήτων, τις αναγκάζει να συσπειρώνονται για να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα.
7. Ορισμένοι παρανοϊκοί ηγέτες στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν τον τίτλο του εθνικού ηγέτη, στρέφουν τον λαό στον εθνικισμό και εδραιώνουν μ' αυτό τον τρόπο τη δική τους δύναμη.
8. Συχνά η ίδια η πολιτεία ενισχύει τον εθνικισμό, με στόχο τον αποπροσανατολισμό των πολιτών και την άμβλυνση έντονων εσωτερικών προβλημάτων.
9. Η μακράιωνη πολιτιστική πορεία ορισμένων λαών, η παράδοσή τους, τους δημιουργεί την

αίσθηση της ανωτερότητας (προγονοπληξία).

10. Ανάλογη είναι και η αίσθηση της υπεροχής που δημιουργείται στους λαούς με κάποια πολιτική και οικονομική υπεροχή.

11. Η ανωριμότητα, προϊόν κυρίως της απούσας ή κακής παιδείας, δεν επιτρέπει τη διάκριση του εθνικισμού από τον πατριωτισμό.

12. Ο εθνικισμός μπορεί να προβάλλεται ως προάσπιση ή διεκδίκηση εθνικών συμφερόντων, πρόκειται όμως για επικαλυμμένη προώθηση άλλων σκοπιμοτήτων. Οι εθνικιστικές διαμάχες αποβλέπουν σε εδαφικές διεκδικήσεις, στην επέκταση των σφαιρών επιρροής, με απώτερο στόχο την οικονομική επικράτηση. Οι αναπτυγμένες χώρες υποδαυλίζουν τις εθνικιστικές διαμάχες, αφού αυτό τους εξασφαλίζει συνεργάτες, πολιτική και οικονομική επιρροή, πωλήσεις όπλων.

13. Η ανεπαρκής λειτουργία της δημοκρατίας ενισχύει τις πιθανότητες εμφάνισης φαινομένων εθνικισμού, γιατί η κοινωνία δεν έχει εμπειρίες πλουραλισμού και σεβασμού της διαφοράς.

Συνέπειες του εθνικισμού

1. Ο εθνικισμός γεννά βία, αφού αποκλείει τον διάλογο και φανατίζει.
2. Απομακρύνει τα κράτη μεταξύ τους , περιορίζοντας την πολιτική συνεργασίας.
3. Διασαλεύεται η ειρήνη και οι λαοί βρίσκονται υπό την απειλή σύρραξης.
4. Στην παγκόσμια κοινότητα επικρατεί ο νόμος της φύσης, ο νόμος του ισχυρού και υποσκάπτεται η δικαιοσύνη.
5. Παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και κυρίως οι ελευθερίες των μειονοτήτων και των μεταναστών.
6. Περιορίζεται ο ορθολογισμός. Ο άνθρωπος εκφράζεται ανώριμα, απάνθρωπα, ανήθικα. Ο πνευματικός του ορίζοντας κλείνει στο σημείο όπου φτάνουν τα εθνικά του συμφέροντα.
7. Ο άνθρωπος αλλοτριώνεται από την ηθική του υπόσταση, γίνεται ανήθικος, απάνθρωπος.

Κείμενο 1°

Η επίκαιρη αρχή της ανοχής

Ίσως να ήταν ωραίο να ζούσαμε σ' έναν κόσμο όπου οι συγχωριανοί μας, οι κοντοχωριανοί μας, οι κάτοικοι της γειτονικής πόλης και της μακρινής και ολόκληρης της πατρίδας θα είχαν τις ίδιες αντιλήψεις με μας, θα πίστευαν στους ίδιους θεούς και θα τους προσκυνούσαν με τον ίδιο τρόπο, θα μιлагαν την ίδια γλώσσα, θα είχαν τις ίδιες ιστορικές μνήμες. Η ζωή θα κυλούσε σ' έναν παράδεισο «εθνικής καθαρότητας» που θα ήταν ταυτόχρονα και «φυλετική», θρησκευτική ή ό,τι άλλο. Χωρίς παραφωνίες, χωρίς μειονότητες που να ζητούν δικαιώματα και προστασίες, με μόνες παραδεκτές αποκλίσεις σε κάποια θέματα πολιτικών επιλογών - αλλά κι αυτές μέσα σε προκαθορισμένα εθνικά πλαίσια. Πολλή τάξη και κάμποση πλήξη...

Το όραμα αυτό σπάνια ανταποκρίνεται σε κάποια πραγματικότητα και, στις μέρες μας, λιγότερο από άλλοτε. Και μόνες οι μετακινήσεις πληθυσμών, άλλες θελημένες κι άλλες αποτέλεσμα προσφυγιάς, που χαρακτηρίζουν την εποχή μας, θα αρκούσαν για να διαταράξουν την υποθετική αρμονία της καθαρότητας. Αλλά το φαινόμενο έχει, προπάντων στη Βαλκανική περιοχή μας, βαθύτερες ιστορικές ρίζες: ύστερα από αιώνες διαβίωσης στο ενιαίο αλλά πολυεθνικό και πολυθρησκευτικό κράτος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η γεωγραφία δεν αντιστοιχεί πια με καθαρά περιγράμματα εθνικής ή θρησκευτικής συνειδησης. Χριστιανός ή μουσουλμάνος, Έλληνας, Αρβανίτης ή Σλάβος, ο υπήκοος του σουλτάνου μπορούσε να ζήσει και να ριζώσει όπου ήθελε, ανάλογα με τις δουλειές του ή τις προτιμήσεις του ή κάποιες επιμιξίες. [...]

Το πρόβλημα μπορεί να πάρει διαστάσεις εκρηκτικές και δεν επιδέχεται παρά μια μονάχα λύση: την αποδοχή της συμβίωσης μέσα στην πολυεθνικότητα και την πολυθρησκευτικότητα. Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπέρτατη αρετή γίνεται η ανοχή: πλησίον δεν είναι μόνον όποιος μας μοιάζει, αλλά και όποιος διαφέρει ριζικά από μας - κι αυτόν πρέπει να μάθουμε να τον ανεχόμαστε ή, καλύτερα, να τον αγαπάμε, όπως είναι.

Οι εναλλακτικές λύσεις είναι λύσεις βαρβαρότητας. Η εθνική κάθαρση δεν σημαίνει παρά την εκμηδένιση του διαφορετικού και, βέβαια, ο αποτελεσματικότερος τρόπος εκμηδένισης είναι η θανάτωσή του. Αυτό που, από χρόνια τώρα, γίνεται στην τέως μεγάλη Γιουγκοσλαβία είναι η ίδια βαρβαρότητα που προκάλεσε και παλαιότερα τις γενοκτονίες (Αρμένιοι, Κούρδοι, Εβραίοι, Τσιγκάνοι, Τιμόρ στον Ειρηνικό, αντίπαλες φυλές στην Αφρική, εκχριστιανισμός της Κεντρικής Αμερικής – ο κατάλογος είναι ατέλειωτος). Κοινή ρίζα όλων αυτών των εγκλημάτων κατά τμημάτων της ανθρωπότητας είναι η αναγωγή του διαφορετικού σε εχθρικό.

Ως αντίδοτο μπορεί να λειτουργήσει η μετριοπάθεια κάποιου σχετικισμού. Ο φανατισμός της απόλυτης αλήθειας σβήνει τα περιθώρια ανοχής: αν η αλήθεια είναι μία και την κατέχουμε «εμείς», όλοι οι άλλοι πλανώνται και η παρουσία τους (ακόμα και στη ζωή) δεν είναι παρά μια ανωμαλία, μια επιβίωση της πλάνης, κάτι που η φυσική εξαφάνισή του θα αποκαταστήσει την κανονική τάξη των πραγμάτων. Στο χριστιανικό κυνήγι των αιρέσεων, η ανωμαλία λεγόταν αμαρτία και η καταπολέμηση της αμαρτίας γινόταν με το θάνατο του αμαρτωλού, στη φωτιά ή με άλλα μέσα. Και με τη συνείδηση πάντα ήσυχη, αφού όλα γίνονταν για την προάσπιση της μιας και μόνης αλήθειας.

Η αριθμητική σχέση των διαφόρων εθνικών ή θρησκευτικών ομάδων δεν πρέπει να έχει αποφασιστική σημασία. Βεβαίως, στη δημοκρατία οι περισσότεροι αποφασίζουν, αλλά σε ευαίσθητα συνειδησιακά θέματα το καλύτερο είναι κανείς να μην αποφασίζει για κάποιον άλλον. Δεν αρκεί η εξασφάλιση ενός συστήματος προστασίας των μειονοτήτων, με κάποια δικαιώματα και με περισσότερα παράπονα. Το θέμα είναι πώς κανείς δεν θα αισθάνεται ως μειονότητα. Κι αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον όταν ο κρατικός μηχανισμός υιοθετεί μια στάση ουδετερότητας, αφήνοντας τις διάφορες εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες να αναπτύσσουν παράλληλα τις δραστηριότητές τους, χωρίς κρατικές προτιμήσεις και ευλογίες. [...]

Γεώργιος Α. Κουμάντος, από τον Τύπο

Ασκήσεις

1. Να ενημερώσεις την τάξη σου για το περιεχόμενο του κειμένου με γραπτή περίληψή του σε 100-120 λέξεις.
2. Με ποιο επιχείρημα τεκμηριώνει ο συγγραφέας τη θέση που διατυπώνει στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου: «Οι εναλλακτικές λύσεις είναι λύσεις βαρβαρότητας» και πώς επιβεβαιώνει την επιχειρηματολογία του;
4. Συμπλήρωσε τα κενά τοποθετώντας στον κατάλληλο τύπο τις λέξεις: *εθνικότητα, εθνότητα, εθνικός, εθνικισμός, εθνικιστικός, το έθνος*.
 α) Η ιστορία.....μας είναι μακραίωνη.
 β) Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στα Βαλκάνια έντονη αναζωπύρωση ανταγωνισμών και συγκρούσεων.
 γ) Η φανατική προσήλωση στα.....ιδεώδη οδηγεί, συνήθως, σε..... .
 δ) Έχει γαλλική υπηκοότητα, αλλά είναι ελληνικής..... .
 ε) Ένα από τα κύρια γνωρίσματα μιας.....είναι η γλώσσα της.
6. Συμπλήρωσε ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση, όπως στο παράδειγμα που ακολουθεί, και σχημάτισε ονοματικά σύνολα.

ανοχή προσβολής
κατοχή
ενοχή
συνοχή
παροχή.....

7. Να χρησιμοποιήσεις σε προτάσεις τις λέξεις του κειμένου *ρίζα* και *εκρηκτικός* με την κυριολεκτική και μεταφορική τους σημασία.
8. Να γράψεις ένα άρθρο για τις επιπτώσεις του εθνικισμού τόσο στις διεθνείς σχέσεις των χωρών όσο και στην κοινωνική και πολιτική ζωή ενός έθνους. Η έκταση του κειμένου σου να είναι 450 – 500 λέξεις.

Κείμενο 2°

Όπως είδαμε, κάθε έθνος έχει το δικό του πολιτισμό, τη δική του θέση στη διεθνή κοινότητα και τη δική του, μικρή ή μεγάλη, συμβολή στη εξέλιξη του πολιτισμού της ανθρωπότητας. Ο σεβασμός, λοιπόν, της ιδιαιτερότητάς του και του δικαιώματος για αυτόνομη κρατική υπόσταση είναι θεμελιώδης πολιτική αρχή και απαραίτητη προϋπόθεση για την ειρηνική συνύπαρξη και τη συνεργασία των λαών.

Το παράδοξο είναι ότι ο ίδιος ο εθνικισμός παραβιάζει αυτήν τη θεμελιώδη αρχή της πολιτικής ηθικής. Οι εύλογες και θεμιτές διαφορές που υπάρχουν και που θα υπάρχουν ανάμεσα στα έθνη, θεωρούνται *casus belli* (αιτίες πολέμου). Γι' αυτό η αναζωπύρωση του εθνικισμού στην εποχή μας, είτε αυτός εκδηλώνεται ως προσήλωση σε υπαρκτό εθνικό κράτος είτε ως αγώνας για τη δημιουργία του, αποτελεί θανάσιμη απειλή για την ειρήνη. Αυτό εύκολα μπορούμε να το επιβεβαιώσουμε από τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στον ευρύτερο του βαλκανικού χώρο. Έθνη που για μισό αιώνα περίπου αποτελούσαν τμήματα ομοσπονδιακών κρατών διεκδίκησαν την ανεξαρτησία τους, επειχήρησαν να οριοθετήσουν τα εδάφη τους και να συσπειρώσουν το φυλετικά ομοιογενή πληθυσμό τους. Σ' αυτόν τους τον αγώνα ήρθαν αντιμέτωπα με άλλα έθνη, που αγωνίζονταν για τον ίδιο σκοπό.

Εκτός απ' αυτή τη μορφή διεκδικήσεων, που θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαιολογημένη και νόμιμη για έθνη που δεν έχουν κρατική υπόσταση, υπάρχει και ο εθνοκεντρισμός, η πίστη δηλαδή στην ανωτερότητα του εθνικού πολιτισμού από την οποία απορρέει για τους εθνοκεντριστές το χρέος να τον διαδώσουν, να τον επιβάλουν σε άλλες εθνικές ομάδες και, τελικά, να επεκτείνουν την κυριαρχία τους. Σ' αυτήν την περίπτωση εύκολα μπορεί να βρεθούν οι αφορμές ιστορικές, για παράδειγμα, διαφορές, αμφισβητούμενα εδάφη και απελευθέρωση αλύτρωτων τμημάτων του έθνους, είναι οι πιο συνηθισμένες. Επειδή, όμως, αυτά τα μεγαλοϊδεατικά εθνικιστικά οράματα στρέφονται κατευθείαν εναντίον της εθνικής ακεραιότητας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων άλλων εθνικών κρατών, γίνονται το έναυσμα για πολεμικές συγκρούσεις.

Και μπορεί μεν σε ορισμένες περιπτώσεις ο εθνικισμός να οδηγήσει σε εκπλήρωση δίκαιων εθνικών διεκδικήσεων, συχνά, όμως καταλήγει σε εθνική τραγωδία. Αυτό ισχύει, ασφαλώς, για τις περιπτώσεις εκείνες, που οι επεκτατικές εθνικιστικές επιδιώξεις παραβιάζουν και καταλύουν βίαια τη διεθνή νομιμότητα, τα απαράγραπτα ιστορικά δικαιώματα των λαών και τις ηθικές αρχές. Αυτές τις ολέθριες επιπτώσεις του εθνικισμού επισημαίνει πολύ εύστοχα ο φιλόσοφος Καρλ Πόπερ: « Όσο περισσότερο επιχειρούμε να επιστρέψουμε στην ηρωική φυλετική κοινωνία, τόσο περισσότερο καταρακυλάμε προς την Ιερά εξέταση, τις μυστικές αστυνομίες και τον γκαγκστερισμό με ρομαντική μάσκα ».

Προτού, όμως, φτάσει ο εθνικιστικός παροξυσμός στον πόλεμο, προηγείται συνήθως η ολοκληρωτική άλωση της πολιτικής ζωής από τους εθνικιστές. Αυτοί, προβάλλοντας με έμφαση υπαρκτούς ή ανύπαρκτους κινδύνους κατά του έθνους και καπηλευόμενοι την ιδέα της πατρίδας και τον αγνό πατριωτισμό των πολιτών, κατορθώνουν μερικές φορές να δημιουργήσουν ένα κλίμα φανατισμού και άγριων διαθέσεων. Οι διαθέσεις αυτές δε στρέφονται μόνο κατά των εχθρών του έθνους, αλλά και κατά των ομοεθνών που θα τολμήσουν να εκφράσουν διαφορετική άποψη. Όποιος διαφωνεί, χαρακτηρίζεται με ευκολία προδότης και διώκεται. Έτσι, ο εθνικισμός μπορεί να οδηγήσει στην κατάλυση των δημοκρατικών ελευθεριών, στην πολιτική βία και τον ολοκληρωτισμό.

Στην εποχή μας οι εστίες εθνικιστικών συγκρούσεων αναζωπυρώνονται σε ευρεία κλίμακα και με ιδιαίτερη σφοδρότητα. Ο κίνδυνος, λοιπόν, μιας γενικευμένης πολεμικής σύρραξης γίνεται αμεσότερος. Κι αν αναλογιστούμε την καταστροφική δύναμη που διαθέτουν οι σύγχρονες πολεμικές μηχανές των εθνικών κρατών, εύκολα θα αντιληφθούμε και τις ολέθριες και ανεπανόρθωτες συνέπειες μιας πολεμικής αναμέτρησης στην εποχή μας. Είναι, συνεπώς, απόλυτη ανάγκη να εξευρεθούν από τη διεθνή κοινότητα τρόποι ειρηνικής διευθέτησης των εκκρεμών διαφορών ανάμεσα στα έθνη. Η ιστορία μάς έχει διδάξει πως, όπου και όποτε επιχειρήθηκε να δοθεί λύση με τα όπλα, η λύση αυτή ποτέ δεν ήταν ούτε καλύτερη ούτε μονιμότερη από τη λύση που βασίστηκε στη λογική, στη διαλλακτικότητα και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των εθνών.

Σπυρίδων Κούτρας, «Πειστικός λόγος»

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου. (120-140 λέξεις)

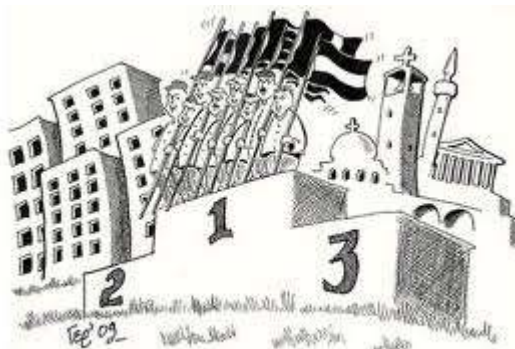
B1. «Όσο περισσότερο επιχειρούμε να επιστρέψουμε στην ηρωική φυλετική κοινωνία, τόσο περισσότερο κατρακυλάμε προς την Ιερά Εξέταση, τις μυστικές αστυνομίες και τον γκαγκστερισμό με ρομαντική μάσκα». Να σχολιάσετε την επισήμανση του Κάρλ Πόπερ. (70-90 λέξεις)

B2. Να βρεθεί η δομή και και ο τρόπος ανάπτυξης της πέμπτης παραγράφου.

B3. Ποιο τρόπο πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στη δεύτερη παράγραφο;

B4. Να σχηματίσετε πέντε νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά το ένα συνθετικό των παρακάτω λέξεων: **προϋπόθεση, συνεργασία, ομοιογενή, αστυνομίας, αναλογιστούμε.**

Γ. Η αναβίωση του εθνικισμού είναι μια πραγματικότητα. Ιδιαίτερα στην περιοχή των βαλκανίων όλο και περισσότερα έθνη αναπτύσσουν είτε αλυτρωτικές διαθέσεις είτε εθνικιστικές διεκδικήσεις εις βάρος όμορων κρατών. Αναλύοντας την υπάρχουσα κατάσταση αναπτύξτε σε ένα δοκίμιο 500-600 λέξεων τις προϋποθέσεις που πρέπει να αναπτυχθούν για την άρση του προβλήματος αυτού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 19η

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ (INTERNET)**Α. ΘΕΩΡΙΑ**

Πρόκειται για παγκόσμιο σύστημα σύνδεσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών, για τον "παγκόσμιο ηλεκτρονικό ιστό". Όλοι οι χρήστες Η/Υ μπορούν να συνδεθούν μεταξύ τους, να ανταλλάξουν πληροφορίες και δεδομένα ανεξαρτήτως αποστάσεως. Αυτό επιτυγχάνεται με τη βοήθεια διαμεσολαβητών υπολογιστών (servers), δηλαδή ισχυρότατων υπολογιστών που αναλαμβάνουν να μεταφέρουν με πιο γρήγορες ταχύτητες τα δεδομένα ενός υπολογιστή σε κάποιον άλλο, που βρίσκεται σε κάποιο άλλο σημείο του πλανήτη.

Το διαδίκτυο — ίντερνετ αναπτύχθηκε αρχικά για στρατιωτικούς σκοπούς, προκειμένου να αποτελέσει ένα κλειστό σύστημα επικοινωνίας μεταξύ στρατιωτικών μονάδων των Η.Π.Α. σε περίπτωση πολέμου. Όμως με την εξέλιξη των Η/Υ στη δεκαετία του '80, με την τεχνογνωσία δημιουργίας ιστοσελίδων και τη χρήση συσκευών που επέτρεπαν στον προσωπικό υπολογιστή να συνδεθεί με το τηλεφωνικό δίκτυο (modems), άρχισε να δημιουργείται ένας παγκόσμιος «ιστός» συνδεδεμένων μεταξύ τους υπολογιστών. Έτσι, άρχισε να παρατηρείται μία υπέρογκη και πρωτοφανής διακίνηση πληροφοριών, ανεξέλεγκτη από τους επίσημους φορείς ελέγχου της πληροφορίας (κράτος, ΜΜΕ, κλπ) και παράλληλα εμφανίστηκε ένα σύνολο παθογενών συμπεριφορών και παραβατικών πράξεων, που ήρθε ως αποτέλεσμα της άναρχης, άμετρης και απεριόριστης ανταλλαγής αυτών των πληροφοριών. Όπως σε κάθε τεχνολογικό επίτευγμα λοιπόν, η ανάπτυξη του διαδικτύου έχει μια σειρά από πλεονεκτήματα αλλά και προβλήματα.

ΘΕΤΙΚΑ

1. Διακίνηση μεγάλου όγκου πληροφοριών, με μεγάλες ταχύτητες: Είναι γνωστό ότι η πληροφορία σωρεύει δύναμη για εκείνον που την κατέχει, την ελέγχει και τη διακινεί, γιατί μπορεί μέσα από τον κατάλληλο χειρισμό της να προβεί στις πλέον αποτελεσματικές και επωφελείς για τον ίδιο πράξεις. Σήμερα περισσότερο παρά ποτέ η πληροφορία καθορίζει τα παιχνίδια της επιβίωσης, της ευτυχίας, αλλά και της δύναμης των ανθρώπων. Τώρα οι πληροφορίες, που συνιστούν μια κατώτερη μορφή γνώσης, διαχέονται στο κοινωνικό σύνολο, το οποίο μπορεί να τις χρησιμοποιήσει προς όφελός του. Η κοινωνία έχει περισσότερες πιθανότητες να ωφεληθεί, οι εξουσίες περιορίζονται και οι παραδοσιακοί φορείς ελέγχου της πληροφορίας παύουν να έχουν την αυξημένη ισχύ, με την οποία δέσποζαν στο κοινωνικό σώμα.
2. Διεύρυνση της γνώσης: Με μια επίσκεψη στην κατάλληλη ιστοσελίδα, αλλά και με συμμετοχή σε έναν όμιλο συζητήσεων το άτομο διευρύνει τους ορίζοντες της γνώσης του, οξύνει την κρίση του και μαθαίνει πράγματα για την κοινωνία, τον πολιτισμό, την πολιτική.
3. Προώθηση της επικοινωνίας: Η συμμετοχή σε ομάδες διαλόγου - συζητήσεων, η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η συνάντηση ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα σε μια ιστοσελίδα, βοηθούν τα άτομα να ανταλλάξουν ιδέες, συναισθήματα, εμπειρίες, απόψεις και μέσα από τη διαδικασία αυτή να αναπτύξουν την κοινωνικότητα και να προωθήσουν τις κοινωνικές τους σχέσεις.
4. Άρση των προκαταλήψεων και προώθηση των διαπολιτισμικών επαφών: Ο κόσμος μετατρέπεται σε ένα «παγκόσμιο χωριό», καθώς οι χρήστες βρίσκονται «τόσο μακριά και τόσο

κοντά» μεταξύ τους. Έτσι δημιουργείται η δυνατότητα για άμεση αλληλογνωριμία των ανθρώπων, συζήτηση των διαφορετικών τους αντιλήψεων και περιορισμό των υπαρχόντων ρατσισμών και εθνικισμών.

5. Μείωση του χρόνου που απαιτείται για τη μεταφορά συγκεκριμένων πολιτιστικών "προϊόντων", εξοικονόμηση χρημάτων, παραγωγική ανάπτυξη: Κείμενα, εικόνες, φωτογραφίες, έγγραφα αλλά και ήχοι μπορούν τώρα να σταλούν μέσα σε λίγα λεπτά ή δευτερόλεπτα από ένα μέρος του πλανήτη σε κάποιο άλλο. Εταιρίες, επιχειρήσεις, αλλά και ιδιώτες χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για τη διευκόλυνση των συναλλαγών και των επαφών τους.

6. Αξιοποίηση της δυνατότητας του ηλεκτρονικού εμπορίου: Εταιρίες προϊόντων δραστηριοποιούνται στο Ίντερνετ. Προϊόντα που βρίσκονται δύσκολα μπορούν να αναζητηθούν στην παγκόσμια αγορά, οι διαμεσολαβητές εκλείπουν και η τιμή των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων γίνεται χαμηλότερη. Αυτό ωφελεί και τους καταναλωτές, αλλά και τους παραγωγούς προϊόντων.

7. Δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, εφόσον το «σερφάρισμα» — πλοήγηση στον παγκόσμιο ιστό συνδυάζει μάθηση, πληροφόρηση, ανακάλυψη και παιχνίδι.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

1. Πληροφοριακός «θόρυβος»: Η συσσώρευση πληροφοριών, ο τεράστιος όγκος των παρεχόμενων πληροφοριών καθιστά πολλές από αυτές άχρηστες, αλλά και παραπλανητικές. Χρειάζεται το άτομο να έχει πολύ οξυμένη κρίση, πολύ προσοχή, πολλά «γνωστικά φίλτρα» που θα διαχωρίζουν τη χρήσιμη από την άχρηστη και επιβλαβή πληροφορία. Αυτό το αδιαμόρφωτο σύνολο παρεχόμενης πληροφορίας μπορεί πολλές φορές να προκαλέσει σύγχυση ή να παραπλανήσει το άτομο, εξαιτίας χαοτικού και αντιφατικού χαρακτήρα του.

2. Καθώς στο Ίντερνετ δεν υπάρχει κανενός είδους έλεγχος των διακινούμενων πληροφοριών, πολλά εγκληματικά στοιχεία βρίσκουν την ευκαιρία άλλοτε να διεξάγουν την απαραίτητη επικοινωνία μεταξύ τους, άλλοτε να προπαγανδίσουν τις επικίνδυνες ιδέες τους και άλλοτε να οργανώσουν τις εμπορικές τους πράξεις, όπως π.χ. έμποροι ναρκωτικών, ακραίες πολιτικές οργανώσεις, τρομοκράτες κ.λπ.

3. Διακίνηση πορνογραφικού υλικού που μπορεί να διαμορφώσει ολέθρια -στρεβλά την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, αντίληψη και ζωή των νέων ανθρώπων και κυρίως των παιδιών.

4. Η ψυχρή ανταλλαγή πληροφοριών δεν συνιστά πάντα και ουσιαστική επικοινωνία. Στο μέτρο που λείπει η επαφή με το πρόσωπο του άλλου ανθρώπου είναι μάλλον ουτοπία να μιλάμε για σύναψη και σύσφιξη των ανθρώπινων σχέσεων. Ανάμεσα στους κοινωνούς - μετόχους μια συζήτησης ή μιας ιδέας θα υπάρχει πάντα η οθόνη ενός Η/Υ, η απόσταση, η καχυποψία, η υποκρισία, η ανωνυμία ή ψευδωνυμία. Θα μπορούσε μάλιστα να μιλήσει κανείς και για τη μοναξιά των χρηστών, εφόσον καρφωμένοι στην οθόνη του υπολογιστή τους αδυνατούν, να συνάψουν ουσιαστικές ανθρώπινες επαφές και σχέσεις.

5. Στο ηλεκτρονικό εμπόριο οι συναλλαγές δεν είναι πάντα ασφαλείς: μπορεί πάντα κάποιος εξαιρετικός γνώστης των Η/Υ να υποκλέψει τον αριθμό κάποιας πιστωτικής κάρτας ή μια εταιρία εικονική να εξαφανιστεί από το δίκτυο έχοντας πάρει τα χρήματα αρκετών εξαπατημένων αγοραστών.

6. Η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου καταλήγει πολλές φορές να είναι μια τεράστια σπατάλη, μέχρι οι άνθρωποι να ξεκαθαρίσουν ποιες πληροφορίες χρειάζονται πραγματικά και ποιες όχι. Γενικώς το «σερφάρισμα», η άσκοπη περιήγηση στον παγκόσμιο κυβερνοχώρο, απομακρύνει από άλλους είδους αναγκαίες δραστηριότητες, όπως το διάβασμα, η άθληση, η συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες.

7. Παραβίαση του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής. Κάθε περιήγηση στο Ίντερνετ είναι ένα «παράθυρο» για τους επιτήδειους, προκειμένου να έχουν εικόνα για τα αρχεία του υπολογιστή

μας, τις συνήθειές μας, τις προτιμήσεις και πιθανόν τις ιδέες μας.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

1. Θωράκιση του ατόμου με γνώση και παιδεία. Μόνο η διαμόρφωση προσωπικοτήτων με ισχυρό αξιακό και γνωστικό υπόβαθρο μπορεί να βοηθήσει τα άτομα στην αντιμετώπιση των προκλήσεων και των κινδύνων του χαοτικού παγκόσμιου ιστού.
2. Πληροφόρηση πάνω στους συγκεκριμένους κινδύνους που συνεπάγεται η χρήση του διαδικτύου.
3. Εφαρμογή του άριστου μέτρου στη χρήση του Η/Υ, στις ώρες παραμονής μπροστά σε μία οθόνη και στις απόπειρες επικοινωνίας.
4. Πάνω απ' όλα επίγνωση ότι το διαδίκτυο είναι ένα τεχνολογικό εργαλείο, που από τους ανθρώπους εξαρτάται η λελογισμένη ή παράλογη και επικίνδυνη χρήση του.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^ο

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στις αρχές του Δεκέμβρη μια έκθεση τάρaxe τους ήδη ανήσυχους γονείς. Οι Ελληνόπαιδες - κατά την έκθεση- καταλάμβαναν από την 25η έως την 28η θέση μεταξύ 265.000 μαθητών από 31 χώρες. «Μέτριοι στις ξένες γλώσσες, ουραγοί στον αναγνωστικό και φυσικό-επιστημονικό αλφαριθμητισμό, πάτος στα μαθηματικά» έγραψαν οι εφημερίδες. «Η έρευνα έγινε με αγγλοσαξονικά κριτήρια, που δεν μας ταιριάζουν» αντέτειναν φορείς της εκπαίδευσης.

Εμείς θα σταθούμε σε αυτό που δεν σημείωσαν ούτε οι μεν ούτε οι δε: οι μαθητές της Φινλανδίας, που κατέλαβαν την πρώτη, την τρίτη και την τέταρτη θέση, αντίστοιχα, παίζουν στα δάχτυλα το Διαδίκτυο και συμπληρώνουν τις γνώσεις τους με προσωπική μελέτη βιβλίων και εκπαιδευτικών CD. Ο λόγος; Στη χώρα αυτή τα σχολεία τελειώνουν το μάθημα στις 4:00 μμ. και δεν δίνουν ίχνος εργασίας για το σπίτι. Η όλη εκπαίδευση που παρέχεται ολοκληρώνεται στο σχολικό ωράριο εργασίας, αφήνοντας τα παιδιά ελεύθερα να ξεκουραστούν, να παίξουν, να επικοινωνήσουν, να ψάξουν τον κόσμο τους... ό,τι θα ήθελε να μπορεί να κάνει και κάθε λαχανιασμένο Ελληνόπουλο που τρέχει να προλάβει φροντιστήρια, σχολές και ιδιαίτερα!

Η διαφορά που προκύπτει «εκ του αποτελέσματος» είναι ότι η κάποτε περιθωριακή Φινλανδία εξαγεί σήμερα υψηλή τεχνολογία σε όλο τον κόσμο και έχει ένα από τα υψηλότερα βιοτικά επίπεδα, ενώ η Ελλάδα... απλώς εισάγει.

Η τεχνολογία λοιπόν δεν είναι απαραίτητα αίτιο καλής παιδείας, αλλά είναι σίγουρα αιτιατό. Το πώς και πόσο ο «ψηφιακός αλφαριθμητισμός» μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση των υπόλοιπων θα το εξετάσουμε στο παρόν άρθρο.

Ήδη από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας είχε γίνει αισθητό στις αναπτυγμένες οικονομικά χώρες ότι η εκπαίδευση δεν θα είναι πλέον θέμα της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά μια διαδικασία που θα ξεκινά από την προσχολική ηλικία και θα συνοδεύει τον άνθρωπο μέχρι τη δύση της ενεργού συμμετοχής του στα κοινωνικοοικονομικά δρώμενα. Βασικά αίτια αυτής της δραματικής αλλαγής ήταν η επανάσταση της πληροφορίας και η διαπιστωμένη πλέον και συνεχώς διευρυνόμενη εξάρτηση του πολιτισμού μας από τις τεχνολογίες της πληροφορίας (πληροφορική, αυτοματική, ρομποτική, βιοτεχνολογία... και όσες προκύψουν μελλοντικά από το δούρειο ίππο-υπολογιστή). Αυτά τα τελευταία θα στιγματίσουν τη μετεξέλιξη της εκπαίδευσης στο νέο αιώνα και θα κάνουν την πίεση στους αυριανούς μαθητές αφόρητη.

Τι μπορεί και πρέπει να γίνει ώστε να αντιμετωπίσουμε τη νέα πραγματικότητα με τις καλύτερες προϋποθέσεις; Πολλά, και κυρίως στον τομέα της αναβάθμισης και του

εκσυγχρονισμού της σχολικής εκπαίδευσης. Ας ξεκινήσουμε από τις μικρές ηλικίες.

Ξεκινάμε με μια απλοϊκή διαπίστωση: οι αλάνες δεν υπάρχουν πια. Στις μεγαλουπόλεις έχουν ήδη γίνει οικόπεδα και στα χωριά πάρκιγκ για το δεύτερο αυτοκίνητο. Τα παιδιά μας παίζουν πλέον «εν οίκω» ή σποραδικά σε κλειστούς παιχνιδότοπους. Η τηλεόραση, ο υπολογιστής και τα μηνύματα στο κινητό τηλέφωνο έχουν υποκαταστήσει ήδη το «κρυφτό» και τα «μήλα». Συνάμα, ο ελεύθερος χρόνος τους έγινε μια χίμαιρα που χάνεται σε διαδρομές απαντών «υποχρεώσεων». Το αποτέλεσμα: πενιχρό. Οι γονείς απανταχού της χώρας αναρωτιούνται με αμηχανία τι άλλο μπορούν να κάνουν για να μεγεθύνουν την έφεση των παιδιών τους στη μάθηση και να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους. Η εξίσου απλοϊκή απάντηση -που την πρεσβεύουν όμως όλοι οι παιδοψυχολόγοι και παιδαγωγοί- είναι μία: κάντε τη μάθηση παιχνίδι, δώστε στα παιδιά σας τη χαμένη τους παιδικότητα, αφήστε τα να αυτενεργήσουν, Πώς μπορεί να γίνει αυτό; Με το να μετατρέψετε το αυριανό τους εργαλείο δουλειάς σε εργαλείο μάθησης και ψυχαγωγίας. Έστω -θα πείτε, ίσως-, αλλά μπορεί ο υπολογιστής να ανταποκριθεί με επάρκεια σε κάτι τέτοιο; Θα το δούμε.

Ασκήσεις

A. Να ενημερώσετε περιληπτικά τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενο του κειμένου που μόλις διαβάσατε (σε 100-120 λέξεις)

B. 1. Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται η δεύτερη παράγραφος του κειμένου ;

2. «**Η τεχνολογία δεν είναι απαραίτητα αίτιο καλής παιδείας, αλλά είναι σίγουρα αιτιατό**»: να αναπτύξετε το περιεχόμενο της φράσης σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων.

3. Ποιος τρόπος και ποια μέσα πειθούς υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου ;

4. Ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί στο κείμενο του ερωτήσεις.

Τι νομίζετε ότι πετυχαίνει με αυτήν την τακτική;

5. **τάρaxe , αντέτειναν, διευρυνόμενη, χίμαιρα, αφόρητη**: να γράψετε από ένα συνώνυμο για το καθένα.

Γ. Πολλοί υποστηρίζουν ότι με την είσοδο των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην εκπαίδευση υποβαθμίζεται ο ρόλος του δασκάλου/ καθηγητή. Σε άρθρο σας στη σχολική εφημερίδα να παρουσιάσετε την άποψή σας για το θέμα και να αναφερθείτε στις αλλαγές που θα επιφέρει η νέα πραγματικότητα στους ρόλους του δασκάλου αλλά και του μαθητή.

Κείμενο 2°

Νέες τεχνολογίες και ποιοτική Παιδεία

Οι νέες τεχνολογίες, ιδίως η πληροφορική με το τεράστιο πλήθος των σύγχρονων εφαρμογών, έχει σχεδόν ταυτισθεί με ό,τι χαρακτηρίζουμε ως ανάπτυξη. Κάθε χώρα που προσβλέπει στην ανάπτυξη (οικονομική, τεχνολογική κ.λπ.) έχει κυριολεκτικά «γαντζωθεί» από τις νέες τεχνολογίες: τις έχει εισαγάγει στην Εκπαίδευση, ενισχύει την έρευνά τους, χρηματοδοτεί τις εφαρμογές τους, προωθεί με κάθε τρόπο ό,τι έχει σχέση μ' αυτές, ιδιαίτερα με την τεχνολογία των Η/Υ. Εκείνο που δεν έχει ίσως βαθύτερα συνειδητοποιηθεί, ιδίως στην Ελλάδα, είναι η σπουδαιότητα των νέων τεχνολογιών για μια ποιοτική παιδεία που αποτελεί και την προϋπόθεση για κάθε μορφής ανάπτυξη μιας χώρας. Ο χώρος αυτός στις πραγματικές διαστάσεις, προεκτάσεις και εφαρμογές του άρχισε να μελετάται πολύ πρόσφατα, και για χώρες όπως η Ελλάδα θα μπορούσε να πει κανείς ότι βρίσκεται ακόμη σε προκαταρκτικό στάδιο. Και όμως η πραγματικότητα είναι μία: χωρίς τις νέες τεχνολογίες, χωρίς την πληροφορική και τις ποικίλες εφαρμογές της στην «κοινωνία των πληροφοριών» όπου ζούμε, στην κοινωνία ιδίως του 21ου αιώνα, δεν μπορεί να

νοηθεί ανάπτυξη της παιδείας. Ήδη έχουν αρχίσει να εισάγονται σταδιακά, με αργούς ακόμη ρυθμούς και μεγάλη καθυστέρηση, οι νέες τεχνολογίες στην ελληνική Εκπαίδευση. Τα οφέλη που αναμένονται για την Παιδεία μας, εφόσον εφαρμοσθούν σωστά προγράμματα με κατάλληλο εκπαιδευτικό λογισμικό, είναι κυρίως τα εξής:

(α) Δυνατότητα αναζήτησης ποικίλων και μεγάλης κλίμακας πληροφοριών μέσα από την πρόσβαση σε διάφορες Τράπεζες Δεδομένων. Το να μπορεί να μπει κανείς σε μεγάλες βιβλιοθήκες, ξένες αλλά και ελληνικές πλέον, και να αντλήσει τις πληροφορίες που χρειάζεται, να μελετήσει άρθρα σε περιοδικά και δυσεύρετα με άλλον τρόπον δημοσιεύματα και το να μπορεί να έχει πρόσβαση στη διεθνή βιβλιογραφία με θεματική βάση και με λέξεις-κλειδιά είναι μια κατάκτηση που αίρει ανυπέβλητες δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζουν οι σπουδαστές αλλά και οι μελετητές επί εκατοντάδες χρόνια.

(β) Χρησιμοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων με την τεχνολογία των πολυμέσων (συνδυασμός κειμένου - εικόνας - ήχου). Η τεχνολογία αυτή δίνει τη μοναδική δυνατότητα στον μαθητή να προσεγγίσει και να επεξεργασθεί σύνθετες πληροφορίες με ποικίλους συνδυασμούς και δυνατότητες. Με αυτή την τεχνολογία τα πολιτισμικά ή εθνικά μαθήματα του εκπαιδευτικού συστήματος μιας χώρας μπορούν να διδαχθούν με νέους ελκυστικούς, ανανεωμένους και ουσιαστικούς τρόπους που και τα αντικείμενα αυτά καθ' εαυτά αναδεικνύουν στη συνείδηση του μαθητή και επιτρέπουν μια άμεση προσωπική συνεργασία του (διαδραστική λειτουργία) με το πρόγραμμα και όχι μια απλή παθητική προσέγγιση. Έτσι διδάσκοντας την ιστορία μιας περιόδου, μπορείς μαζί με τις πληροφορίες για τα γεγονότα και τα πρόσωπα να παρουσιάζεις χάρτες, πορείες, σχέσεις, παράλληλα γεγονότα της ιστορίας γειτονικών χωρών ή, σε πολιτιστικό επίπεδο, να δίνεις συγχρόνως πληροφορίες για τη λογοτεχνία, τις επιστήμες, τις τέχνες, την παράδοση, τη θρησκεία, τη γλώσσα ενός λαού με εικόνα, με ήχο και φυσικά με κείμενο.

Τέτοια προγράμματα μπορούν να εκπονηθούν στα πολιτισμικά μαθήματα, στα μαθήματα αισθητικής καλλιέργειας και στα μαθήματα γνώσεων. Διάφορες τεχνικές μπορούν να εξασφαλίσουν και αντικειμενικούς τρόπους αξιολόγησης της γνώσης (αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης) που θα διευκολύνουν την Εκπαίδευση. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι με τέτοια προγράμματα το Σχολείο και γενικότερα η Εκπαίδευση και η παρεχόμενη Παιδεία μπορούν να αποκτήσουν ξανά το ενδιαφέρον που χρειάζεται για να προσελκύσουν την αγάπη και την ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών. Εξίσου σημαντικό είναι ότι τέτοια προγράμματα είναι βέβαιο ότι μπορούν να αποτελέσουν την αφετηρία μιας ριζικής ανανέωσης τού εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδος και την επαναλειτουργία του σε νέες βάσεις.

Θίξαμε μέχρι τώρα μερικές από τις θετικές πλευρές των νέων τεχνολογιών. Θά 'πρεπε όμως να επισημάνουμε και προβλήματα, μεγαλύτερα ή μικρότερα, που γεννώνται. Μερικά από αυτά σε σχέση με την Εκπαίδευση είναι:

(α) Με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στο Σχολείο αλλάζει άρδην και ο ρόλος του δασκάλου και γενικότερα τού εκπαιδευτικού. Μέχρι σήμερα δάσκαλος και σχολικά βιβλία ήταν η κύρια πηγή πληροφοριών. Εφεξής ο δάσκαλος θα έχει ως πρόσθετο ρόλο να επιλέξει τα κατάλληλα προγράμματα, να οργανώσει τη χρήση τους μέσα και έξω από την τάξη, να ελέγξει τις αξιολογήσεις των μαθητών του, να εξηγήσει δύσκολα ή δυσνόητα σημεία, να παραπέμψει σε πρόσθετη συμβατική ή ηλεκτρονικά προσπελάσιμη βιβλιογραφία και γενικά θα πρέπει παράλληλα με κάποια μορφή συμβατικού μαθήματος να κατευθύνει και την εκμάθηση με προγράμματα. Ερώτημα: Είναι ο Έλληνας εκπαιδευτικός έτοιμος για τον νέο του ρόλο; Απάντηση: Χρειάζεται να συμπληρωθεί ο τρόπος κατάρτισής του στα ΑΕΙ με τη διδακτική μέσω προγραμμάτων και με την καθοδηγητική των μαθητών βάσει των νέων τεχνολογιών. Αυτό δεν έχει ακόμη γίνει στα ελληνικά ΑΕΙ.

(β) Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών προϋποθέτει την ύπαρξη αξιόλογων και αξιόπιστων

εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Απαιτούνται ποιοτικά προγράμματα, έγκυρα επιστημονικώς και κατάλληλα παιδαγωγικώς. Κι εδώ είναι το μείζον πρόβλημα. Η πράξη έχει δείξει ότι έχουν παραχθεί μερικά λίγα σε αριθμό θαυμαστά προγράμματα, αλλά έχει υπάρξει κι ένα μεγάλο πλήθος πρόχειρων, εμπειρικών, ελάχιστα χρήσιμων έως και αποπροσανατολιστικών προγραμμάτων, που είναι προϊόντα βιασύνης και επιδίωξης εύκολου κέρδους και το κυριότερο προϊόντα που έχουν κατασκευαστεί ερήμην των ειδικών.

(γ) Χρειάζεται ακόμη αρκετή έρευνα και ενασχόληση με το πρόβλημα των μεθόδων αξιοποίησης αυτών των προγραμμάτων ιδίως μέσα στην τάξη.

Τέτοια και άλλα προβλήματα υπάρχουν ήδη και θα εμφανιστούν ίσως περισσότερα στο μέλλον. Ωστόσο ένα είναι σίγουρο: ότι Παιδεία χωρίς τις νέες τεχνολογίες θα είναι κάτι το αδιανόητο για τα αμέσως επόμενα χρόνια και στην Ελλάδα. Και ότι νέες ημέρες έρχονται για καλύτερη γνωριμία και κατανόηση των ανθρώπων μέσα από τα επιτεύγματα του πνευματικού πολιτισμού, εκείνης δηλ. της πλευράς της Παιδείας που εξυψώνει τον άνθρωπο, τον διαφοροποιεί ως εθνική πολιτισμική οντότητα και συγχρόνως τον ενώνει με τους άλλους ανθρώπους στο επίπεδο μιας πανανθρώπινης οικουμενικής καλλιέργειας και ουσιαστικής συνάντησης ανθρώπου με άνθρωπο.

Γεώργιος Μπαμπινιώτης (καθηγητής Γλωσσολογίας, πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών), Το ΒΗΜΑ, 03/12/2000

Ερωτήσεις

A.1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε. Η περίληψη αυτή πρόκειται να δημοσιευτεί στο περιοδικό που εκδίδει το σχολείο σας.

B.1. Σε μια παράγραφο 70 - 80 λέξεων να διατυπώσετε την άποψή σας για το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος: **«Εκείνο που δεν έχει ίσως βαθύτερα συνειδητοποιηθεί, ιδίως στην Ελλάδα, είναι η σπουδαιότητα των νέων τεχνολογιών για μια ποιοτική παιδεία που αποτελεί και την προϋπόθεση για κάθε μορφής ανάπτυξη μιας χώρας».**

B.2. Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της έκτης παραγράφου του κειμένου.

B.3. Ποια συλλογιστική πορεία ακολούθησε ο συγγραφέας στο κείμενο;

B.4. Ποια χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου διακρίνετε στο παραπάνω κείμενο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

B.5. α. Σε τι αποσκοπεί ο συγγραφέας με τη χρήση παρενθέσεων στην τρίτη παράγραφο του κειμένου;

β. πληροφορική, εφαρμογές, δυσεύρετα, αντικειμενικού, παραπέμψει, επιτεύγματα: να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το β' συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε μια δική σας (απλή ή σύνθετη) λέξη.

Γ. Οι Η/Υ έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητάς μας και μας διευκολύνουν σε κάθε δραστηριότητα. Σ' ένα άρθρο 500-600 λέξεων που θα δημοσιευτεί σε σχολικό περιοδικό ν' αναφερθείτε στην αναγκαιότητα εκμάθησης και χρήσης υπολογιστών στο σχολείο, αλλά και να παρουσιάσετε τα πιθανά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 20η

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ - ΟΛΥΜΠΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Ι. Αθλητισμός

Άθληση: καθορισμένη σωματική άσκηση που εκτελείται βάσει κανόνων. Μέσω της άσκησης ο άνθρωπος αποσκοπεί πρωτίστως στην εξασφάλιση της υγείας και της ευεξίας. Σε δεύτερο επίπεδο, σκοπός είναι η προβολή των σωματικών δυνατοτήτων στο πλαίσιο αθλητικών αγώνων.

Η σημασία της άθλησης: σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η άθληση είναι το τρίτο από τα σημαντικά αγαθά, μετά την υγεία και την ομορφιά (κάλλος). Αργότερα, ο Γιοβενάλης θα αποφανθεί σχετικά, με την παροιμιώδη φράση: «mens sana in corpore sano». Η άθληση καλλιεργεί το σώμα δίχως να παρεμποδίζει- αντίθετα ενισχύει - την πνευματική και την ψυχική «άθληση». Αυτή η πολλαπλή άσκηση είναι εφικτή μέσω του αθλητισμού, εφόσον δημιουργεί κίνητρα για δραστηριοποίηση του ατόμου και ειδικά του νέου, για στοχοθεσία και ιεράρχηση αναγκών και σκοπών, για ατομικό ή συλλογικό αγώνα εντός του οποίου πραγματώνονται κοινωνικές και ηθικές αξίες. Αντίθετα, το μη αθλούμενο άτομο ρέπει συνήθως στη νωθρότητα, τη μαλακότητα και την εύκολη ηδονή.

Η γένεση του αθλητισμού: προφανώς οι απαρχές αναζητώνται στον πρωτόγονο άνθρωπο και στις ανάγκες της ανθρώπινης φύσης. Η επιστήμη της βιολογίας διδάσκει πως η κυριότερη εκδήλωση των οργανικών όντων είναι η κίνηση (ή για να θυμηθούμε τους αρχαίους Έλληνες: «κίνησις ζωή εστίν»). Ανθρωπολογικές μελέτες εξάλλου μαρτυρούν την ύπαρξη αθλημάτων ή γυμναστικών ασκήσεων σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, στενά συνδεδεμένων αρχικά με τις θρησκευτικές τελετές. Σχετικά με την ελληνική αρχαιότητα, οι Έλληνες πίστευαν πως δεν αποτελεί κάθε κίνηση γυμναστική, ωφέλιμη δηλαδή άσκηση, και γι' αυτό, χάρη στους ειδικευμένους γυμναστές, τους παιδοτρίβες, καθόρισαν από νωρίς τις κατάλληλες ασκήσεις και τα κατάλληλα αγωνίσματα. Ο αθλητισμός είναι άθλος και αγώνισμα, δηλαδή κατόρθωμα και προϊόν δύσκολης προσπάθειας και περιέχεται στο πλαίσιο της θρησκευτικότητας των Ελλήνων. Οι αγώνες διεξάγονται σε ιερούς χώρους- όπως Ολυμπία, Νεμέα, Ισθμός, Δελφοί- και μέσω αυτών δεν επιβραβεύεται μόνο ο νικητής αλλά και κάθε μετέχων. Αυτό συμβαίνει γιατί, στο πλαίσιο της ελληνικής κοσμοθεωρίας, ο κάθε αθλητής δίνει αγώνα για να υπερβεί τα όριά του (τη θνητότητά του σε συμβολικό επίπεδο) και συμμετέχει σε τελετές σφυρηλάτησης της φυλετικής ενότητας (συναντίληψη όλων των Ελλήνων, συνείδηση συμμετοχής σε μια κοινή πολιτισμική κοιτίδα). Οπότε στον αθλητισμό ξεχωρίζει ο νικητής, βρίσκει διέξοδο η τάση του ατόμου για ανάδειξη και υπεροχή, άξιος όμως είναι κάθε αθλητής που μετέχει στον αγώνα. Ταυτόχρονα (και παρά τις όποιες αντίθετες ενδείξεις ήδη από την αρχαιότητα) ο συναθλητής, σε γενικές γραμμές, δεν αντιμετωπίζεται εχθρικά ή μειωτικά και ο αγώνας παίρνει το χαρακτήρα της ευγενούς άμιλλας.

ΙΙ. Αθλητικό ιδεώδες

1. Περιεχόμενο του ιδεώδους: προκύπτει από τη θεώρηση του αθλητισμού ως πηγής αξιών. Τη

θεώρηση του αθλητισμού ως φορέα υψηλών σκοπών ζωής την ανιχνεύουμε ήδη στα ομηρικά έπη (στην «Ιλιάδα» ο Όμηρος αφιερώνει ολόκληρη ραψωδία στους αγώνες που οργάνωσε ο Αχιλλέας προς τιμή του νεκρού Πάτροκλου) ως και τους κλασικούς χρόνους.

Οι αξίες που κομίζει ο αθλητισμός:

- ⇒ φροντίδα του σώματος, υγεία, ευρωστία
- ⇒ αισθητική βελτίωση- αρμονία
- ⇒ εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του ανθρώπου, κατάφαση στη ζωή (αισιοδοξία, ελπίδα)
- ⇒ θάρρος, αυτοπεποίθηση, αγωνιστικότητα
- ⇒ αυτοπειθαρχία, επιμονή, καρτερία
- ⇒ άμιλλα, αξιοπρέπεια- υπερηφάνεια (στη νίκη/ στην ήττα)
- ⇒ συνεργασία (ομαδικά αθλήματα)
- ⇒ συναδέλφωση των λαών (οι αθλητές ως πρεσβευτές της ειρήνης).

Εκφυλισμός του ιδεώδους:

- ⇒ Ανταγωνισμός- μείωση και εκμηδένιση του αντιπάλου.
- ⇒ Ωφελιμιστική αντιμετώπιση των αθλημάτων («τυχερά παιχνίδια», «τζόγος»).
- ⇒ Εμπορευματοποίηση των αξιών και των προσώπων που τις ενσαρκώνουν (ο αθλητής ως «προϊόν»).
- ⇒ Χρήση απαγορευμένων ουσιών για πολλαπλασιασμό των δυνατοτήτων του σώματος (αναβολικά, «ντόπινγκ») και γενικότερα αθέμιτος ανταγωνισμός μεταξύ αθλητικών ομίλων ή σωματείων (χρηματισμός, δωροδοκίες αντιπάλων ή διαιτητών).
- ⇒ Οπαδοποίηση των φιλάθλων και χειραγώγηση των οπαδών από «παράγοντες» του αθλήματος. Πρόκειται για τη θεώρηση του αθλητισμού ως σύγχρονου «οπίου των λαών» που μπορεί να αδρανοποιήσει/ αποπροσανατολίσει ή και να αφιονίσει τα πλήθη (ετεροκατευθυνόμενες συμπεριφορές).
- ⇒ Υποκατάστατο της κοινωνικής συμμετοχής, καθώς ο αθλητισμός « έχει την ικανότητα να δημιουργεί φαντασιακές κοινότητες και ταυτότητα μέσα στις σημερινές εξατομικευμένες κοινωνίες» (Στ. Κωνσταντακόπουλου, «Η κρυφή γοητεία του αθλητισμού», Πολίτης, τ.1, 25 Μαρτίου 1995, σ.14) .
- ⇒ Οι αθλητικοί χώροι ως αρένες εκτόνωσης προσωπικών και κοινωνικών αδιεξόδων: βία, βανδαλισμός, «χουλιγκανισμός» (εκβαρβαρωση).

Αντιμετώπιση των εκφυλιστικών φαινομένων:

α) Καταστολή

- ⇒ Αποτελεσματικότερος έλεγχος των εισερχομένων στους αθλητικούς χώρους.
- ⇒ Διαφάνεια στη διαχείριση των αθλητικών υποθέσεων (ενεργός ο ρόλος της δικαιοσύνης).
- ⇒ Διαρκείς και διαφανείς έλεγχοι «αντι- ντόπινγκ».

β) Εξυγίανση

- ⇒ Κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο με βιώσιμους κανόνες για την αγορά, τη διοίκηση και τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα αθλητικό σωματείο/ ομάδα.
- ⇒ Διασάφηση των όρων συμμετοχής της Αγοράς στην αθλητική δραστηριότητα (όρια και προϋποθέσεις).
- ⇒ Διερεύνηση του ρόλου (χορηγία ή επέμβαση;) των μεγάλων αθλητικών εταιρειών στη διεξαγωγή των διοργανώσεων.
- ⇒ Επαναπροσδιορισμός των όρων του επαγγελματισμού- πρωταθλητισμού και του ερασιτεχνισμού και τόνωση του ερασιτεχνικού αθλητισμού.
- ⇒ Αθλητικές ακαδημίες που, εκτός από υπεύθυνη σωματική προγύμναση, θα διδάσκουν

αθλητική αγωγή.

γ) Πρόληψη

- ⇒ Παιδεία: ως συλλογικό εθνικό προϊόν αλλά και επιδίωξη, αποτελεί άμεση έκφραση του πολιτιστικού επιπέδου ενός λαού και αντανάκλαση της αντίληψής του για τη ζωή. Εν προκειμένω, η άθληση είναι ανάγκη να αντιμετωπίζεται, ήδη από την παιδική ηλικία, ως πράξη κι όχι μόνο ως θέαμα. Ως πράξη, χρειάζεται να απεξαρτηθεί από το μονόπλευρο πρωταθλητικό χαρακτήρα και να θεωρηθεί ανθρώπινη ανάγκη για την ενεργοποίηση του σώματος και του πνεύματος. Επιπρόσθετα, η παιδεία, με το ανθρωπιστικό της περιεχόμενο μπορεί να διαπλάσει υγιείς, ευγενείς προσωπικότητες, πραγματικούς φιλάθλους που αγαπούν το άθλημα ως παιχνίδι ή ως δημιουργική δραστηριότητα και δεν το αντιμετωπίζουν ως πεδίο μάχης (καίριος εδώ και ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όταν δεν αναπαράγουν τον αθλητισμό ως βίαιο θέαμα κι όταν δεν υιοθετούν τη χυδαία ιδιόλεκτο επικοινωνίας των οπαδών).
- ⇒ Οικογένεια και κοινωνικό περιβάλλον: ερεθίσματα για άθληση, προβολή διαχρονικών προτύπων με τα οποία ο νέος θα διαμορφώσει ισχυρό χαρακτήρα και πρόταξη των ηθικοπνευματικών αξιών με τις οποίες θα αποκτήσει σταθερή αξιολογία (ειδικά σήμερα που ο νέος ζει σ' ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον).
- ⇒ Πολιτεία: τόνωση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά (επιστροφή από τις φαντασιακές κοινότητες στις πραγματικές κοινωνίες και τα προβλήματά τους) και άρση των κοινωνικών αδιεξόδων που δημιουργούν γενικότερες συνθήκες βίας και ανασφάλειας και τροφοδοτούν ανάλογες συμπεριφορές στους αθλητικούς χώρους (λ.χ. ανεργία και κοινωνικός αποκλεισμός).

III. Ολυμπιακοί Αγώνες

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαιότητα

Αποτελούσαν τους παλαιότερους και σημαντικότερους από όλους τους ελληνικούς αγώνες. Ήταν η μεγαλύτερη θρησκευτική γιορτή, ανάμεσα στις γιορτές τις αφιερωμένες στο Δία. Το ιερό της Ολυμπίας επέβαλλε το κύρος του σε ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο, ενώ σύντομα αυτοί οι Αγώνες έγιναν το σύμβολο της πανελλήνιας ενότητας.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια τις πιο ζεστές μέρες του καλοκαιριού. Κατά τη διάρκεια των πέντε ημερών των Αγώνων, αφιερώνονταν θυσίες στους βωμούς των θεών της Ολυμπίας. Μια σειρά αθλητικών αγώνων γίνονταν στο Στάδιο, το Ιπποδρόμιο και άλλους χώρους, μπροστά σε χιλιάδες θεατές από όλες τις πόλεις του γνωστού ελληνικού κόσμου. Οι νικητές στεφανώνονταν με ένα στεφάνι αγριελιάς (κότινος) και απολάμβαναν ιδιαίτερες τιμές από την πατρίδα τους.

Κατά τη διάρκεια των Αγώνων γίνονταν διάφορα αγωνίσματα: στάδιο, πάλη, πυγμαχία, παγκράτιο, ιππικά αγωνίσματα, πένταθλο (άλμα, δρόμος, ακόντιο, δίσκος, πάλη).

Εκείνοι που συμμετείχαν στα αγωνίσματα ακολουθούσαν κοινούς κανόνες και συμβάσεις, καθιερωμένους για την καλύτερη οργάνωση των Αγώνων. Καταρχήν, όλες οι πόλεις ήταν υποχρεωμένες να πάψουν τις εχθροπραξίες κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Δεύτερον, σε όλους τους Έλληνες πολίτες επιτρεπόταν η συμμετοχή. Τρίτον, συγκεκριμένοι κανόνες ρύθμιζαν τη διαδικασία της προγύμνασης και της διεξαγωγής των Αγώνων.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**I. Η κρυφή γοητεία του αθλητισμού**

Ο αθλητισμός έχει για τα καλά εγκατασταθεί στο κέντρο των ενδιαφερόντων μας και το κοινωνικό προϊόν αθλητισμός αποτελεί πλέον προϊόν μεγίστης αξίας.

Αυτές οι παρατηρήσεις είναι εξαιρετικά κοινότοπες, δεν υπάρχουν όμως εξίσου κοινότοπες ερμηνείες του φαινομένου «γοητεία του αθλητισμού». Συζητάμε συχνά για την απόδοση της μιας ή της άλλης ομάδας, για την κακή διαιτησία στον τάδε αγώνα, για τις άστοχες κινήσεις των παραγόντων κ.ά., αλλά συζητάμε πολύ σπάνια ή και καθόλου για τις ίδιες τις αιτίες αυτής της υπερβολικής ενασχόλησης με τον αθλητισμό.

Μια ερμηνεία του γεγονότος ότι ένα Παγκόσμιο Κύπελλο ποδοσφαίρου εκτυλίσσεται στους καιρούς μας υπό τα όμματα ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων, προσφέρουν οι νεοτσκβιλιανοί κοινωνιολόγοι. Σύμφωνα με τον ίδιο τον Τσκβίλ, οι σύγχρονες κοινωνίες, οι δημοκρατικές κοινωνίες, σε αντίθεση με τις παλαιότερες αριστοκρατικές, γεννούν στους ανθρώπους το αίσθημα ότι είναι ίσοι μεταξύ τους. Αυτό το αίσθημα ισότητας του σύγχρονου ανθρώπου η κοινωνία γύρω του δεν παύει να το διαψεύδει: μερικοί είναι πιο πλούσιοι, πιο ισχυροί από αυτόν, μερικοί έχουν τη φήμη ότι είναι πιο σοφοί ή πιο έξυπνοι. Η αντίφαση ανάμεσα στην κοινωνική πραγματικότητα και το αίσθημα ισότητας όχι μόνο δεν καταργεί αυτό το τελευταίο αλλά, αντίθετα, το ενισχύει μετατρέποντάς το σε πάθος. Σύμφωνα με τους νεοτσκβιλιανούς, αυτό το πάθος ισότητας βρίσκει την έκφρασή του στον αθλητισμό, γι' αυτό και η μεγάλη του επιτυχία στους σύγχρονους καιρούς... Στον αθλητισμό τα πάντα κρίνονται στο επίπεδο της σύγκρουσης εδώ και τώρα, τίποτα δεν κρίνεται στο επίπεδο του χρώματος ή της ταξικής καταγωγής.

Η εικόνα του αθλητισμού, όμως, ως πεδίου αναμέτρησης ίσων είναι εξιδανικευμένη και δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα. Γιατί, αλήθεια, πότε οι ποδοσφαιριστές του Ολυμπιακού, του Παναθηναϊκού ή της ΑΕΚ υπήρξαν ίσοι μ' αυτούς της Δόξας Δράμας, του Ιωνικού και της Παναχαϊκής; Πότε ο Αμερικανός επικοντιστής υπήρξε ίσος με τον Αφρικανό επικοντιστή, ακόμα κι αν δεχθούμε ότι αυτός ο τελευταίος είναι υπαρκτό πρόσωπο, εφόσον ελλείψει ειδικών χώρων προπόνησης κανείς μας δεν τον είδε ποτέ ζωντανό με σάρκα και οστά; Το σχήμα που θέλει να αποδίδει τη μαζική απήχηση του αθλητισμού στην εκπλήρωση του γενικευμένου πάθους ισότητας είναι ανεπαρκές, γιατί αρνείται να δει τον αθλητισμό σαν αυτό που πραγματικά είναι, δηλαδή χώρος βαθιάς ανισότητας, όπου οι μεγάλοι συνεχίζουν να έχουν το πρόκριμα απέναντι στους μικρούς.

Το προαναφερθέν σχήμα το απορρίπτει η σχετικά πιο γνωστή ερμηνεία της τεράστιας επιρροής που ασκεί ο αθλητισμός και που είναι αυτή που τον παρουσιάζει σαν το σύγχρονο όπιο των λαών. Το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ, αν θέλουμε να αναφερθούμε στην Ελλάδα, καλούνται να παίξουν το ρόλο που δεν μπορεί να παίξει ο παπάς: να κάνουν τους ανθρώπους να λησμονήσουν τις συνθήκες εκμετάλλευσης μέσα στις οποίες καθημερινά ζουν, να τους απολιτικοποιήσουν καθιστώντας τους έτσι εύκολη λεία στα χέρια των ανώτερων τάξεων. Το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ είναι αποτελεσματικά μέσα κοινωνικού ελέγχου... Η ερμηνεία αυτή είναι, νομίζω, ακόμα σε ισχύ, αρκεί να μη θεωρήσουμε ότι εξαντλεί ολόκληρο το πρόβλημα, και τούτο για δύο λόγους: γιατί από τη μια φαίνεται να περιστέλλει ένα τεράστιο κοινωνικό φαινόμενο, όπως είναι αυτό της μαζικής έλξης του σύγχρονου αθλητισμού, σε ένα παιχνίδι χειραγωγήσεων και άρα είναι απλοποιητική, ενώ από την άλλη θεωρεί τους ανθρώπους των κατώτερων τάξεων άψυχες μαριονέττες στα χέρια λίγων της ανώτερης τάξης και άρα είναι, σε τελευταία ανάλυση, συντηρητική, εφόσον αποκλείει μακροπρόθεσμα τη δυνατότητα μιας δραστηκής αλλαγής με υποκείμενο τους ίδιους τους ανθρώπους.

Η εν λόγω ερμηνεία πρέπει να συμπληρωθεί με εκείνη που αποδίδει τη γοητεία του σύγχρονου

αθλητισμού στην ικανότητά του να δημιουργεί φανταστικές κοινότητες και ταυτότητα μέσα στις σημερινές εξατομικευμένες κοινωνίες. Το αθλητικό θέαμα είναι δυστυχώς ένας από τους τελευταίους τρόπους που απέμειναν στους ανθρώπους για να είναι μαζί. Δεν έχει σημασία αν ακόμα και αυτό το ίδιο το αθλητικό θέαμα το καταναλώνουν ο καθένας μόνος του στο σπίτι του μπροστά στην τηλεόρασή του. Σημασία έχει ότι την επομένη μπορεί να μιλήσει για την ομάδα του στη δουλειά του μαζί με άλλους, ή με τους συνδαιτυμόνες του, ξαναβρίσκοντας έτσι τη χαμένη του κοινωνικότητα. Η ποδοσφαιροφιλία αποτελεί σχεδόν το μοναδικό τρόπο κοινωνικής συνεύρεσης με συνανθρώπους για τους οποίους δημιουργεί τον κοινό σκοπό: την ομάδα.

Τα παραπάνω, και επιπλέον ότι στις σύγχρονες κοινωνίες όπου οι άνθρωποι αισθάνονται πολλαπλά την πίεση των απαγορεύσεων του πολιτισμού και είναι υποχρεωμένοι να ασκούν έναν συνεχή έλεγχο στα συναισθήματά τους, όπου η ρουτίνα και η ανία καιροφυλαχτούν για να ματαιώσουν και τα ελάχιστα εναπομείναντα ίχνη δημιουργικότητας και ελευθερίας, ο αθλητισμός γίνεται πολλές φορές ο μοναδικός χώρος όπου οι άνθρωποι βιώνουν αυτό που δεν μπορούν να βιώσουν στη φτωχή, μίζερη και ρηχή καθημερινότητά τους, δηλαδή την έξαψη που μπορεί να προκαλέσει το πάθος, ένα πάθος που έμοιαζε οριστικά χαμένο. Το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ έλκουν μαζικά τους ανθρώπους γιατί στις cool (ψυχρές/ «άνετες») κοινωνίες μας είναι τα μοναδικά μέσα που απέμειναν στον άνθρωπο για να αναταράξει την ψυχή του, για να γευθεί αυτό που του αποστέρησε η εξατομικευμένη καταναλωτική κοινωνία, την εξύψωση που προσφέρει ο δίχως υπολογισμούς για τα υπέρ και τα κατά έρωτας. Οι άνθρωποι τρέχουν στα γήπεδα, στήνονται μπροστά στις τηλεοράσεις για να βιώσουν αυτό που δεν μπορούν να βιώσουν μέσα στον αυστηρό προγραμματισμένο χρόνο τους, τη θαλερότητα που προσφέρει η ανεμπόδιστη έκφραση της συγκίνησής τους.

Σ. Κωνσταντακόπουλος, *Ο Πολίτης*, τ.1, 25 Μαρτίου 1995, σελ.14-15 (διασκευασμένο απόσπασμα)

Ασκήσεις

1. Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθεί ο συντάκτης του κειμένου;
2. Ποιες είναι οι τρεις ερμηνείες που εξηγούν τη «γοητεία του αθλητισμού» στην εποχή μας;
3. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.
4. «Το αθλητικό θέαμα είναι δυστυχώς ένας από τους τελευταίους τρόπους που απέμειναν στους ανθρώπους για να είναι μαζί»: να σχολιάσετε το περιεχόμενο της φράσης σε 100 περίπου λέξεις.
5. «Η εικόνα του αθλητισμού ... στους μικρούς»: πώς οργανώνεται ο λόγος στην παράγραφο;
6. Να δοθούν τα συνώνυμα των λέξεων:
 - πρόκριμα
 - χειραγωγήση
 - συνδαιτημόνες
 - συνεύρεση
 - θαλερότητα

II. Αθλητισμός και πολιτισμός

Οι περισσότερες κοινωνίες καλλιεργούν αντίμετρα για το άγχος που προκαλούν οι ίδιες. Στις κοινωνίες με ένα σχετικά υψηλό επίπεδο πολιτισμού, με σταθερούς, ομοιόμορφους και ήπιους ελέγχους και με έντονα εξιδανικευμένες απαιτήσεις, απαντώνται συνήθως πολλές και ποικίλες δραστηριότητες τηςσχόλης με τη λειτουργία αυτή. Μια από αυτές είναι ο αθλητισμός. Για να ανταποκριθούν στη λειτουργία της εκτόνωσης των εντάσεων, οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να συνάδουν με την ευαισθησία στη βία που χαρακτηρίζει το κοινωνικό ήθος των ανθρώπων στα τελευταία στάδια της διαδικασίας του πολιτισμού. Συγκρίνοντας τις σύγχρονες δραστηριότητες

τηςσχόλης με εκείνες προηγούμενων εποχών, διαπιστώνουμε ότι επιβίωσαν όσες μπόρεσαν να προσαρμοστούν σε μια κατάσταση έντονης αποστροφής των ατόμων που δεν σέβονταν τη σωματική ακεραιότητα των άλλων. Οι αγώνες μεταξύ μονομάχων ή μεταξύ ανθρώπων και άγριων ζώων- που ψυχαγωγούσαν επί αιώνες τον αστικό πληθυσμό στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία- και οι μεσαιωνικές διασκεδάσεις, όπως το κάψιμο της γάτας, ο δημόσιος απαγχονισμός ή οι κοκορομαχίες, δεν θα ενθουσίαζαν πολύ τους σύγχρονους θεατές, ενώ κάποιοι θα τους έβρισκαν απάνθρωπους.

Ενώ η ρουτίνα της ζωής απαιτεί από τους ανθρώπους να ελέγχουν τις διαθέσεις και τη συμπεριφορά τους, οι δραστηριότητες τηςσχόλης, κατά κανόνα, τους επιτρέπουν να κινούνται πιο ελεύθερα σε έναν φαντασιακό χώρο, συγκροτημένο ειδικά από αυτές τις δραστηριότητες και με τρόπο που να θυμίζουν μια πραγματικότητα μησχόλης.

Αν δούμε πώς οι δραστηριότητες τηςσχόλης διεγείρουν τα συναισθήματα, πώς προκαλούν τη συγκίνηση, διαπιστώνουμε ότι προκαλούνται συνήθως από τη δημιουργία εντάσεων. Κατά φαντασίαν κίνδυνος, μιμητικός φόβος και ευχαρίστηση.

Έτσι, οι θεατές ενός ποδοσφαιρικού αγώνα απολαμβάνουν τη μιμητική συγκίνηση της μάχης που εκτυλίσσεται στον αγωνιστικό χώρο, γνωρίζοντας ότι κανένα κακό δεν μπορεί να συμβεί στους παίκτες ή στους ίδιους. Μπορούν, όπως στην πραγματική ζωή, να είναι διχασμένοι ανάμεσα στην ελπίδα της επιτυχίας και το φόβο της ήττας. Επιπλέον, τα πολύ δυνατά αισθήματα που εκλύονται σ' έναν φαντασιακό χώρο και η ανοικτή εκδήλωση στο πλαίσιο του πλήθους μπορεί να είναι απολαυστική και απελευθερωτική, καθώς οι άνθρωποι στην κοινωνία είναι πιο απομονωμένοι και έχουν λίγες ευκαιρίες για συλλογική εκτόνωση έντονων συναισθημάτων.

Ωστόσο, αν εμφανιστούν εντάσεις στην κοινωνία, αν οι έλεγχοι των ισχυρών συναισθημάτων εξασθενήσουν και η εχθρότητα και το μίσος μεταξύ ομάδων αυξηθεί σοβαρά, η διαχωριστική γραμμή παιχνιδιού και μη παιχνιδιού, μιμητικών και πραγματικών αναμετρήσεων μπορεί να γίνει ασαφής. Σε τέτοιες περιπτώσεις η ήττα στον αγωνιστικό χώρο μπορεί να προκαλέσει το πικρό αίσθημα της ήττας στην πραγματική ζωή και να σπρώξει στην εκδίκηση. Μια μιμητική νίκη μπορεί να δώσει λαβή στη συνέχιση του θριάμβου ως αναμέτρησης έξω από τον αγωνιστικό χώρο.

Νόρμπερτ Ελίας, απόσπ. προδημοσίευσης, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 26 Απριλίου 1999, σ.61.

Ασκήσεις

1. Παρατηρήστε τη δομή του κειμένου· πώς επιτυγχάνεται η συνοχή του;
2. Ποιος είναι ο ρόλος του αθλητισμού στις αναπτυγμένες κοινωνίες της εποχής μας;
3. Να σχολιάσετε εντός 100 λέξεων την τελευταία παράγραφο του κειμένου.
4. Να βρείτε τα συνώνυμα των λέξεων:
 - θωράκιση
 - υπαγωγή
 - αποστροφή

III. Η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού

Κάθε κοινωνική εκδήλωση, ατομική και κυρίως συλλογική, είναι γέννημα κοινωνικών συνθηκών, από τις οποίες επηρεάζεται βαθύτατα και τις οποίες καθρεφτίζει πιστότατα. Το πνεύμα ενός λαού και ο πολιτισμός του πραγματώνονται μέσα σε τούτες τις εκδηλώσεις και επόμενο είναι στη μελέτη τους ν' αναζητούν οι κατοπινοί τη γνώση του παρελθόντος. Το ποιόν λοιπόν των συνθηκών αντανακλάται στην ποιότητα των κοινωνικών εκδηλώσεων, που με τη σειρά τους έρχονται είτε να ενισχύσουν την κοινωνική πραγματικότητα είτε, όταν ασφαλώς συντρέχουν οι κοινωνικοί όροι, να τις επιφέρουν μικρότερες ή μεγαλύτερες αλλαγές.

Με βάση τις σκέψεις αυτές, δεν πρέπει να απορούμε που η εμπορευματοποίηση κυριαρχεί σε όλες τις εκφάνσεις της εποχής μας. Στην κοινωνία της αφθονίας τίποτε δεν έχει μείνει ανόθευτο από τον ωφελιμισμό, την ηθική του συμφέροντος και τη λατρεία του χρήματος. Το πιο δυσάρεστο είναι πως η οικονομία της αγοράς, δίχως πλέον ιδεολογικό αντίπαλο, παρεισφρύνει και τελικά αλώνει χώρους και έξω από την οικονομία: την παιδεία, την τέχνη, τον αθλητισμό.

Στον τελευταίο, η επικράτηση της εμπορευματοποίησης δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Με κριτήρια της ιδιωτικής οικονομίας λειτουργούν τα περισσότερα αθλητικά σωματεία, που από καιρό έχασαν το μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα τους. Συνηθέστερα λοιπόν λειτουργούν κάτω από το νομικό καθεστώς των εμπορικών επιχειρήσεων και άλλο σκοπό δε γνωρίζουν από το χρήμα. Το κέρδος όμως είναι αξία ξένη προς την ανιδιοτέλεια, την ευγενή άμιλλα, τη συντροφικότητα, που αναπόφευκτα σαρώνονται από την ισοπεδωτική επίδραση του. Γιατί στην οικονομία της αθλητικής αγοράς η προσπάθεια που δε μεταφράζεται σε νίκη και κατά συνέπεια δεν αποφέρει κέρδος λογίζεται αποτυχία και για την αποφυγή της συχνά επιστρατεύονται μέσα -δωροδοκίες, χρήση αναβολικών ουσιών, φανατισμός -που κάθε άλλο παρά προάγουν το γνήσιο αθλητικό ιδεώδες.

Κάτω λοιπόν από τον έλεγχο του κέρδους το ιδεώδες αυτό μένει κενό γράμμα και μόνο σε φωτεινές εξαιρέσεις επιβιώνει. Τη θέση του στη συνείδηση των περισσότερων αθλητών έχουν καταλάβει τα ιδεολογικά υποκατάστατα, όπως η φανέλα, η ιστορία της ομάδας, η προσωπική προβολή και κυριότερα το χρήμα. Με τις αξίες αυτές εμπορεύονται οι περισσότεροι αθλητές και αναπόφευκτα αυτές και μόνο υπηρετούν.

Με βάση τα προηγούμενα, θα μπορούσαμε να πούμε πως οι σύγχρονες αθλητικές δραστηριότητες φαίνεται πως περισσότερο συγκλίνουν με το πνεύμα των ρωμαϊκών αγώνων παρά των αρχαίων ελληνικών αγώνων. Τίποτε όμως δεν είναι τυχαίο: τέτοιος πολιτισμός, τέτοιες και οι εκδηλώσεις του. Και ένας πολιτισμός που γεννά στον απλό άνθρωπο την ανάγκη εκτόνωσης, αδιαφορεί για την ουσία και εμμένει στο θέαμα, περιφρονεί τις αξίες και τιμά το χρήμα είναι αναπόφευκτα συνυπεύθυνος για την κατάντια των εκδηλώσεων του.

Ασφαλώς, θα μπορούσε να ειπωθεί πως τα λιγότερο δημοφιλή αθλήματα εξακολουθούν να υπηρετούν το γνήσιο αθλητικό πνεύμα. Δίχως αμφιβολία αυτό ισχύει, αλλά δεν μπορούμε να παραβλέψουμε πως και στην περίπτωση τους ελλοχεύει ακέραια η απειλή της εμπορευματοποίησης, αν βέβαια καταστούν περισσότερο δημοφιλή. Χαρακτηριστικό είναι άλλωστε το παράδειγμα της καλαθοσφαίρισης.

Μένει λοιπόν ο ερασιτεχνικός αθλητισμός, για να θεραπεύσει και να διατηρήσει ζωντανές τις ανώτερες αθλητικές αξίες. Και είναι γεγονός πως μόνο σε αυτόν μπορούμε να νιώσουμε τη χαρά του παιχνιδιού, την ανιδιοτελή προσπάθεια και την ευγενή άμιλλα, που ο επαγγελματικός αθλητισμός έχει από καιρό εκποιήσει.

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε κείμενο 80-100 λέξεων.
2. Ποια είναι τα βαθύτερα αίτια της κρίσης που διέρχεται ο αθλητισμός, κατά το συγγραφέα;
3. Πώς εκδηλώνεται το φαινόμενο της εμπορευματοποίησης του αθλητισμού και ποια είναι η άποψη του συγγραφέα για τις επιπτώσεις του στο αθλητικό ιδεώδες;
4. Να γράψετε από ένα συνώνυμο για κάθε μια από τις παρακάτω λέξεις: *εκφάνσεις, ωφελιμισμό, παρεισφρύνει, αλώνει, ανιδιοτέλεια, σαρώνονται, ισοπεδωτική, εμπορεύονται, ελλοχεύει, εκποίηση*.
5. Να γράψετε από δύο παράγωγα (απλά ή σύνθετα) για κάθε μια από τις παρακάτω λέξεις: *εκφάνσεις, αλώνει, αναπόφευκτα, ελλοχεύει, εκποίηση*.

6. Σε ένα αθλητικό περιοδικό με θέμα τους Ολυμπιακούς Αγώνες διαβάσατε πρόσφατα ένα άρθρο, ο συντάκτης του οποίου εκθέτει τους προβληματισμούς του για τα συμπτώματα εκφυλισμού του αθλητικού ιδεώδους στις μέρες μας. Εσείς, αν και συμφωνείτε με τις απόψεις του αρθρογράφου, βρίσκετε μονόπλευρη την τοποθέτησή του. Αποφασίζετε λοιπόν να γράψετε μια επιστολή (500-600 λέξεις) που θα απευθύνεται στο συγκεκριμένο περιοδικό και στην οποία θα παρουσιάζεται η σημασία του αθλητισμού στη σύγχρονη εποχή, καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισης των εκφυλιστικών φαινομένων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 21η

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Η μετακίνηση περιηγητών από έναν τόπο σε άλλο για λόγους κυρίως ψυχαγωγικούς και μορφωτικούς.

ΜΟΡΦΕΣ

α) Ο εξωτερικός και β) Ο εσωτερικός τουρισμός.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Μπορούμε να ισχυριστούμε πως το φαινόμενο του τουρισμού εμφανίστηκε από την αρχαία εποχή κυρίως στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες. Τα ταξίδια του Σόλωνα, του Ηρόδοτου, του Πλάτωνα, του Πausανία και τόσων άλλων επιβεβαιώνουν την τάση των αρχαίων Ελλήνων για περιηγήσεις. Οι αρχαίοι Έλληνες ταξίδευαν, κατά τον Ηρόδοτο, όχι μόνο «**δι' εμπορίαν**» αλλά και «**διά θεωρίαν**». Ιδιαίτερα ο εσωτερικός τουρισμός προωθήθηκε αρκετά με τους πανελλήνιους αγώνες, τα Μαντεία, τα θεραπευτήρια (Ασκληπιεία) και τις Αμφικτιονίες. Με τη σημερινή μορφή έκανε την εμφάνισή του στις αρχές του 20ου αιώνα και κορυφώθηκε στις μέρες μας.

ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ

- ⇒ Η ανάπτυξη και τελειοποίηση των συγκοινωνιακών μέσων: αυτοκίνητο, αεροπλάνο, και άλλα συγκοινωνιακά μέσα.
- ⇒ Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων (οικονομική ανάπτυξη).
- ⇒ Η πνευματική ανάπτυξη ευρύτερων στρωμάτων του λαού και, επομένως, η αύξηση των πολιτιστικών ενδιαφερόντων τους.
- ⇒ Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου. Πενθήμερη εργασία, Σαββατοκύριακα, άδειες, αργίες, γρήγορη συνταξιοδότηση και άλλες διευκολύνσεις των εργαζομένων.
- ⇒ Η διαφήμιση μέσω της οποίας προβάλλονται οι φυσικές ομορφιές και τα αξιοθέατα διαφόρων χωρών.
- ⇒ Η οργάνωση του τουρισμού μέσω τουριστικών γραφείων, αλλά και κρατικών φορέων, όπως είναι ο Ε.Ο.Τ.

ΘΕΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όταν ο τουρισμός αξιολογείται ορθά, τότε έχουμε θετικά αποτελέσματα σε πολλούς τομείς. Επισημαίνουμε τους κυριότερους.

I. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

- ⇒ Αύξηση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών. Απορρόφηση προϊόντων.
- ⇒ Καταπολέμηση της ανεργίας, δημιουργία νέων επαγγελμάτων.
- ⇒ Οικονομικό όφελος από την ενοικίαση οικιών, την οικονομική αναζωογόνηση των επαρχιών, την εξοικονόμηση πολύτιμου συναλλάγματος.
- ⇒ Έργα υποδομής: ανέγερση σύγχρονων τουριστικών συγκροτημάτων εκσυγχρονισμός του οδικού δικτύου και αλλά παρόμοια έργα.

II. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ

- ⇒ Πλαταίνει ο πνευματικός ορίζοντας των ανθρώπων με την ανταλλαγή απόψεων και

τη γνωριμία του πολιτισμού άλλων χωρών.

- ⇒ Γίνεται γνωστός ο πολιτισμός της χώρας μας σε άλλους λαούς.
- ⇒ Διατηρούνται παραδοσιακοί οικισμοί, αναπαλαιώνονται αρχιτεκτονικά επιτεύγματα, λαϊκοί τεχνίτες με τα έργα τους συντελούν στην αναβίωση της παράδοσης.
- ⇒ Οργανώνονται πολιτιστικές ανταλλαγές, θεατρικές παραστάσεις, συνέδρια, φεστιβάλ κ.ά.

III. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Η αλληλογνωριμία των λαών συντελεί στην αποβολή των προκαταλήψεων, του ακραίου εθνικισμού και του ρατσισμού. Αποτέλεσμα του πνεύματος αυτού είναι η συμφιλίωση των λαών και η ανάπτυξη του πνεύματος παγκόσμιας συνεργασίας, για την επίλυση των προβλημάτων που μαστίζουν την ανθρωπότητα.

IV. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ

Τα άτομα με την περιήγηση ξεφεύγουν από τη ρουτίνα της καθημερινότητας και αναζωογονούνται ψυχικά. Εξάλλου η ψυχαγωγία και η ενημέρωση αποτελούν βασικούς παράγοντες για την ψυχική ισορροπία του ατόμου. Η αλλαγή παραστάσεων, η απόλαυση της φυσικής ομορφιάς και η γνωριμία με τα αξιοθέατα των άλλων χωρών βγάζουν το άτομο από το άγχος της καθημερινότητας, την πλήξη, την ανία, τη μονοτονία, την εσωστρέφεια.

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

- ⇒ Ξενομανία (ο μιμητισμός προκαλεί την αλλαγή της νοοτροπίας των Ελλήνων κι αυτή με τη σειρά της οδηγεί στην αλλαγή του τρόπου ζωής, διατροφής, ένδυσης και ψυχαγωγίας)
- ⇒ Φθορά της λαϊκής μας τέχνης που διαρκώς σβήνει ή παραποιείται ή βιομηχανοποιείται.
- ⇒ Το πλήγμα που δέχεται η Ελληνική γλώσσα (ο ελληνικός λόγος θυσιάζεται στο βωμό του συναλλάγματος)
- ⇒ Φθείρονται τα ήθη (κυρίως της νεολαίας)
- ⇒ Καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος (κακόγουστα ξενοδοχεία, βεβήλωση αρχαιολογικών χώρων, κατεδάφιση παλαιών κτιρίων)
- ⇒ Ο τουρισμός καλλιέργησε στους Έλληνες τη νοοτροπία του εύκολου κέρδους (παρασιτικά επαγγέλματα)
- ⇒ Σύμπλεγμα κατωτερότητας απέναντι στους Ευρωπαίους

ΠΩΣ ΘΑ ΑΠΟΤΡΑΠΟΥΝ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

- ⇒ Στόχος ο ποιοτικός τουρισμός
- ⇒ Ποιότητα παροχής υπηρεσιών
- ⇒ Σεβασμός της εθνικής μας παράδοσης
- ⇒ Εγκατάλειψη πνεύματος δουλοφροσύνης
- ⇒ Εθνική τουριστική πολιτική

B. ΚΕΙΜΕΝΟ

Τουρισμός και Περιβάλλον

Τον τελευταίο καιρό, και με αύξουσα ένταση, το περιβάλλον της χώρας βρίσκεται στα χείλη όλων. Εκπομπές και αφιερώματα, προτροπές για την προστασία του, καταγγελίες και δάκρυα για την υποβάθμισή του. Ως να μην έφταναν μάλιστα τα δικά μας περιβαλλοντικά δεινά, δηλώνουμε υπέρμαχοι της σωτηρίας και του ίδιου του πλανήτη.

Δεν αμφισβητείται ότι το ενδιαφέρον αυτό έχει και πολλές θετικές συνιστώσες. Μόνον που η προστασία του περιβάλλοντος δεν μπορεί πια να αρκεστεί στα αισθήματα, μήτε στα έπεια πτερόντα¹ της πολιτικής και κοινωνικής μας υποκρισίας. Εδώ που φθάσαμε, απαιτούνται πράξεις ασυμβίβαστες της πολιτείας και δικές μας, ριζική αλλαγή νοοτροπίας και στόχων. Η απόσταση, ανάμεσα στο θεωρητικό ενδιαφέρον και μιας πραγματικότητας που διαρκώς πληγώνει, παραμένει αγεφύρωτη.

Υπάρχει άλλωστε μια σταθερή όσο και ανάλγητη αλλοίωση του ελληνικού περιβάλλοντος που φαίνεται να χαίρει κάποιας ιδιότυπης ασυλίας. Συντελείται σιωπηλά, ύπουλα, χωρίς πολλές καταγγελίες, χωρίς την πομπώδη αναζήτηση ευθυνών: είναι ο τουριστικός μας εκχυδαϊσμός. Ως επιδημία απαξιώνει τη μια μετά την άλλη γωνιά της πατρίδας, εξουθενώνει τοπία και ανθρώπους. Τοπία μοναδικά ενταφιάζονται στο μπετόν και την ασχήμια, παραλίες ολόκληρες παραδίδονται στην ευτέλεια και το κέρδος. Η ρύπανση της θάλασσας αποτέλεσμα της μαζικότητας και της έλλειψης υποδομών, είναι πια ορατή και εκεί που μέχρι χθες έλαμπε το διάφανο νερό και τα μαγικά του χρώματα. Τους καλοκαιρινούς μήνες επικρατεί η ασυδοσία, η ηχητική βουή και ο υπερπληθυσμός. Το χειμώνα, αντίθετα, τα ίδια τοπία μοιάζουν με βομβαρδισμένα, έρημα από ζωή και πραγματικές προοπτικές.

Όσο για τους «τουρίστες», λίγοι ενδιαφέρονται για την ελληνική ιδιαιτερότητα. Είναι μάζες μετακινούμενες, που ψάχνουν τον πλαστικό ήλιο και τη φτήνια και προσθέτουν το δικό τους άχρωμο βλέμμα στις ήδη άχρωμες τουριστικές περιοχές. Είναι μελαγχολικό να σκεφτεί κανείς ότι τουρισμός σήμαινε κάποτε περιήγηση και ανακάλυψη, σεβασμός στη χώρα και αναζήτηση της ψυχής της.

Το πώς φτάσαμε εκεί, έχει τις γνωστές γενικόλογες ερμηνείες την ανυπαρξία τουριστικής πολιτικής, τη μίζερη και κοντόφθαλμη πολιτική μας ζωή, την ανοχή σε μικρά ή μεγάλα συμφέροντα. Ο κατάλογος είναι περιγραφικός και μπορεί να επεκταθεί κατά βούληση. Δεν αποδίδει, όμως την πραγματική αιτία του προβλήματος. Αλλού χρειάζεται να εστιάσουμε τον προβληματισμό μας.

Δεν απέμεινε περιοχή να μη χτίζεται, μικρό ή μεγάλο κατάλυμα που να μην προσφέρει τις τουριστικές του υπηρεσίες πολεοδομική κακοποίηση που να μην εφαρμόστηκε σε αιγιαλούς, παραδοσιακούς οικισμούς και πόλεις. Υπάρχει μια σιωπηλή ανοχή του Κακού από δημάρχους και κυβερνήσεις θεσμικά όργανα και πολίτες. Μόνον η ευσυνειδησία κάποιων αρχαιολόγων ή το Συμβούλιο της Επικρατείας αποτελούν αδύναμα αναχώματα. Ο κυρίαρχος, λοιπόν, παράγοντας που οδήγησε στην τουριστική μας έκπτωση -και τη συνεπακόλουθη υπονόμευση του περιβάλλοντος- είναι η αλόγιστη επιδίωξη του αριθμού σε βάρος της ποιότητας.

Είναι δύσκολο, με τον τρόπο που οδεύει χρόνια τώρα η τουριστική μας ανάπτυξη, να αποφύγει κάποιος ένα καταλυτικό, μελαγχολικό συναίσθημα: ότι τον τόπο μας οι Έλληνες δεν τον αγαπούμε. Δε χάνουμε βέβαια ευκαιρία να υμνούμε τις ομορφιές του, να τονίζουμε τις πολλές του χάρες. Τον τόπο μας όμως, δεν τον αγαπούμε.

Αρκούμεστε στα «ψεύτικα τα λόγια, τα μεγάλα», ενώ η πραγματικότητα διαψεύδει και πληγώνει. Τον τόπο μας εμείς οι Έλληνες, τον θεωρούμε στρέμματα προς εκμετάλλευση, δάση προς οικοπεδοποίηση, ακρογιαλιές προς ίδιο όφελος.

Οι αιτίες για την εθνική αυτή στάση είναι δύσκολο να εντοπισθούν. Ουσίως όμως πρέπει να είναι ο ρόλος μιας παιδείας, που καλλιεργεί την υποκρισία και τη σύγχυση των αξιών. «Ο τουρισμός είναι η ίδια η Ελλάδα. Και η Ελλάδα είναι υπόθεση όλων μας», θα δηλώσει σε κάποια κοσμικά εγκαίνια ο υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης. Παρασυρμένος από τον οίστρο² του, δεν κατάλαβε ότι είχε επισημάνει μια πικρή, ταπεινωτική αλήθεια: ότι ο τουρισμός -αυτή η άχρωμη οντότητα, που δεν έχει ενσυνείδητο προορισμό- είναι πράγματι η ίδια η Ελλάδα!

Γ. Γραμματικάκης, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 10/05/2008

¹έπεα πτερόεντα: λόγια φτερωτά (ομηρική έκφραση)

²οίστρος: πνευματική και ψυχική διέγερση, δημιουργικότητα, έμπνευση, ενθουσιασμός, έξαρση

Β. Παρατηρήσεις

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 90-110 λέξεις.

Μονάδες 25

B₁. Να αναπτύξετε το περιεχόμενο της επόμενης περιόδου σε μία παράγραφο (60-70 λέξεις):

«Η απόσταση, ανάμεσα στο θεωρητικό ενδιαφέρον και μιας πραγματικότητας που διαρκώς πληγώνει, παραμένει αγεφύρωτη».

Μονάδες 9

B₂. α) Ποιους τρόπους πειθούς εντοπίζετε στην τρίτη παράγραφο; Να καταγράψετε αναλυτικά τα μέσα που χρησιμοποιούνται.

Μονάδες 6

β) Να επισημάνετε τους τρόπους ανάπτυξης της τέταρτης παραγράφου.

Μονάδες 4

B₃. Να εξετάσετε τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας στην έκτη παράγραφο και να αξιολογήσετε την ορθότητα του συλλογισμού.

Μονάδες 8

B₄. α) Οι παρακάτω λέξεις και φράσεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Προσπαθήστε να τις αποδώσετε με ύφος πιο ανεπίσημο και οικείο:

δινά (1η§), υπέρμαχοι (1η§), συνιστώσες (2η§), έπεα πτερόεντα (2η§).

Μονάδες 4

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για τις επόμενες λέξεις:

σταθερή (3η§), ενδιαφέρονται (4η§), γνωστές (5η§), παραδοσιακούς (6η§).

Μονάδες 4

Γ. Σε μια συζήτηση που αναπτύχθηκε στην τάξη με τον υπεύθυνο καθηγητή του τμήματος, ένας συμμαθητής σας διατύπωσε την άποψη ότι οι κάτοικοι των πόλεων σκέπτονται με ανυπομονησία την επόμενη αργία, ώστε να φύγουν μαζικά προς την ύπαιθρο. Να παρουσιάσετε τους λόγους που ερμηνεύουν αυτήν την τάση και τις θετικές συνέπειες αυτού του φαινομένου για τους ίδιους και τους κατοίκους των τοπικών κοινωνιών σε 500-600 λέξεις περίπου.

Μονάδες 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 22η**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ****Α. ΘΕΩΡΙΑ**

Οι τεράστιες κατακτήσεις της τεχνικής άλλαξαν την καθημερινότητα του ανθρώπου και επέδρασαν ραγδαία στη διαμόρφωση μιας εποχής που χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και αντινομίες. Η τεχνολογία είναι ευλογία για τον άνθρωπο, αλλά και υπόσχεση καταστροφής, αν αυτός με το περισσό θράσος που τον χαρακτηρίζει δεν αντιληφθεί ότι η επιδίωξη του κέρδους και η καταστροφή της φύσης θα σημάνουν και το δικό του τέλος.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ

- Η αφθονία των υλικών αγαθών συνέβαλε αποφασιστικά στην επίλυση προβλημάτων διαβίωσης βελτιώνοντας έτσι το βιοτικό επίπεδο του ανθρώπου.
- Η μαζική παραγωγή φθηνότερων, αλλά και ποιοτικότερων αγαθών ωφέλησε τις λαϊκές μάζες.
- Η απαλλαγή απ' το μόχθο της σωματικής εργασίας και η μείωση του ωραρίου εργασίας συντέιναν στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου.
- Η δημιουργία νέων τομέων απασχόλησης, νέων επαγγελμάτων, επέκτεινε τις ευκαιρίες για εργασία και περιορισμό της ανεργίας.
- Ο άνθρωπος κυριαρχεί στη φύση. Εκμεταλλεύεται τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της, περιορίζει την εξάρτηση του απ' αυτήν.
- Η τελειοποίηση των μέσων συγκοινωνίας διευκολύνει τις ανθρώπινες επαφές σε όλους τους τομείς, βοηθά στην προσέγγιση μεταξύ των λαών.
- Η τεχνολογική ανάπτυξη επηρέασε θετικά όλους τους επιστημονικούς κλάδους, όπως την επιστήμη της ιατρικής που επέτρεψε την αντιμετώπιση θανατηφόρων ασθενειών και αύξησε τον μέσο όρο ζωής.
- Με τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα επιτυγχάνεται η γρήγορη μετάδοση της πληροφορίας, ενώ η γνώση γίνεται κτήμα όλων των ανθρώπων. Καταπολεμείται η αμάθεια, ο αναλφαριθμητισμός, οι προλήψεις.
- Ο άνθρωπος σήμερα απολαμβάνει ελευθερίες που οφείλονται και στην ανάπτυξη της τεχνολογίας, στοχεύει στην περαιτέρω κατάκτηση της γνώσης, στην κατάκτηση του διαστήματος.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

- Η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας, η καταστροφή του περιβάλλοντος αποτελούν το τίμημα για την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη.
- Ο άνθρωπος κατάφερε να γιατρέψει πολλές ασθένειες, όμως κατέστρεψε την ψυχική του υγεία.
- Ο χαρακτήρας της σύγχρονης εργασίας αποτελεί αποθέωση της τυποποίησης και της μηχανοποίησης που απονεκρώνει οποιαδήποτε διάθεση δημιουργικότητας και φαντασίας.
- Η ανάπτυξη πολεμικών εξοπλισμών και η δημιουργία μέσων μαζικής καταστροφής απειλούν

- την ανθρωπότητα με ολοκληρωτικό αφανισμό.
- Ο άνθρωπος μετατρέπεται σε δούλο της ύλης, κυνηγά το χρήμα και τις υλικές απολαύσεις κάνοντας αυτοσκοπό της ζωής του το κέρδος.
- Τα σύγχρονα αστικά κέντρα αποτελούν χώρους απαξίωσης της ανθρώπινης υπόστασης. Μεγαλουπόλεις όπου κυριαρχεί το μπετόν, η έλλειψη πρασίνου, η ηχορύπανση και η κάθε άλλης μορφής ρύπανση.
- Ο άνθρωπος απομονώνεται απ' τον συνάνθρωπό του, κυριεύεται από το αίσθημα της μοναξιάς, της αδιαφορίας. Οδηγείται στην αλλοτρίωση.
- Η προσήλωση στην ύλη οδηγεί στην ανηθικότητα, στον αμοραλισμό, στη βία.
- Η διαφήμιση κυριαρχεί και υποβάλλει έναν υλιστικό τρόπο ζωής που οδηγεί στην πνευματική χαλάρωση, στην άκριτη υιοθέτηση της πολιτικής προπαγάνδας, στην απόλυτη μαζοποίηση.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

- Η συνειδητοποίηση του προβλήματος αποτελεί την ουσιαστική αντιμετώπισή του.
- Μόνο η παιδεία έχει την δύναμη να δείξει στον άνθρωπο την αλήθεια και να τον βγάλει απ' την πλάνη της υλιστικής πραγματικότητας.
- Η εκπαίδευση, η οικογένεια, οι πνευματικοί ηγέτες, τα ΜΜΕ έχουν τη δύναμη να καλλιεργήσουν τις πραγματικές ανθρώπινες αξίες και να οδηγήσουν σε ισόρροπη ανάπτυξη την τεχνολογία με τον πνευματικό πολιτισμό.
- Ο άνθρωπος πρέπει να συμφιλιωθεί με την φύση. Οργανώσεις και κινήματα θα τον βοηθήσουν να ξαναβρεί τον πραγματικό του εαυτό.
- Η επικράτηση της δημοκρατίας, η εξυγίανση του πολιτικού συστήματος και η συνακόλουθη αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς θα τονώσουν την πίστη του ανθρώπου σε αξίες και ιδανικά και θα τον οδηγήσουν στη συμφιλίωση με τον συνάνθρωπό του και κατ' επέκταση με τον ίδιο του τον εαυτό.

Β. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από αλματώδη τεχνολογική πρόοδο και μεγάλα επιτεύγματα, αλλά και μεγάλες ανισότητες: κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές, πολιτιστικές. Χάρη στην τεχνολογία μέρος του πληθυσμού της γης έχει δυνατότητες μιας άνετης ζωής, συγχρόνως όμως ένα μεγάλο τμήμα στερείται και των πιο στοιχειωδών αναγκών για την επιβίωσή του. Αλλά ακόμη και στις ανεπτυγμένες χώρες, η τεχνολογία έχει δημιουργήσει συνθήκες, που συνεχώς υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής.

Πόσο όμως υπεύθυνη για όλα αυτά είναι η τεχνολογία; Η τεχνολογία αναμφισβήτητα άλλαξε τον τρόπο ζωής. Αναμφισβήτητα πρόσφερε δυνατότητες, σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού της γης, να ζήσουν μέσα σε μεγάλη **ευμάρεια**. Όμως, θα μπορούσε κανείς βάσιμα να υποστηρίξει ότι παράλληλα με την τεχνολογική πρόοδο έγιναν και οι απαραίτητες και αναγκαίες θεσμικές αλλαγές, για να δημιουργήσουν τις συνθήκες για καλύτερη ζωή σε παγκόσμια κλίμακα. Η τεχνολογία, όμως, που δημιουργεί τις δυνατότητες για ανθρώπινες επιλογές και δράσεις, αφήνει τα αποτελέσματά της αβέβαια. Η κοινωνική οργάνωση είναι εκείνη που θα τα ελέγξει και θα τα διαμορφώσει. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας για να αποδώσει θετικά αποτελέσματα προϋποθέτει ανάλογες προσαρμογές στην κοινωνική οργάνωση. Δεν είναι, λοιπόν, η τεχνολογία υπεύθυνη για όλα τα κακά της ανθρωπότητας.

Η τεχνολογία δεν είναι παρά ένα όργανο, ένα μέσο που παρέχει στον άνθρωπο δύναμη: δύναμη, όμως, για το καλό και για το κακό. Το πρόβλημα δε βρίσκεται στην τεχνολογία, ούτε στη

δύναμη και τον πλούτο που απελευθερώνει· βρίσκεται στη σοφία του ανθρώπου να κάνει ορθή χρήση. Βρίσκεται, για να είμαστε σαφέστεροι, στις κοινωνικές δομές που χρησιμοποιούν την τεχνολογία. Όταν αυτές αξιοποιούν την τεχνολογία για την ικανοποίηση των κοινωνικών προτεραιοτήτων, η τεχνολογία έχει αποτελέσματα θετικά.

Η τεχνολογία είναι η ελπίδα και η ευκαιρία μας για να δημιουργήσουμε έναν κόσμο ανθρώπινο. Αλλά, αυτός ο κόσμος είναι λάθος να πιστεύουμε ότι μπορεί να δημιουργηθεί μονάχα μέσω της τεχνικής. Δεν είναι υπεύθυνη η τεχνολογία γιατί σήμερα η Πυρηνική Ενέργεια χρησιμοποιείται, κύρια, για πολεμικούς εξοπλισμούς ούτε γιατί οι ετήσιες παγκόσμιες στρατιωτικές δαπάνες ξεπερνάνε τα 300 δισεκ. δολάρια, όταν ο ετήσιος προϋπολογισμός της UNESCO μόλις φτάνει τα 80 δισεκ. δολάρια. (Και όσο περισσότερο μιλάνε για αφοπλισμό, τόσο περισσότερο τελειοποιούν τα όπλα...)

Αυτή η σύγκριση αποδεικνύει την τεράστια προσπάθεια που γίνεται σήμερα για την ανάπτυξη των μέσων καταστροφής σε αντίθεση με την αδιαφορία που υπάρχει για την προαγωγή της παιδείας, του πολιτισμού και της επιστήμης. Και πολύ περισσότερο, όταν λογαριάσουμε ότι οι τρομακτικές αυτές δαπάνες γίνονται για πολεμικό εξοπλισμό, τη στιγμή που το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της γης ζει σε **ένδεια**. Λέγεται ότι αν διέθεταν το 10% του ποσού των πολεμικών εξοπλισμών για τη βοήθεια και ανάπτυξη προβληματικών περιοχών, θα είχαμε ριζική αλλαγή στο πρόβλημα της ένδειας και τουλάχιστον δε θα πέθαιναν άνθρωποι από πείνα.

Κάποτε, όμως, θα πρέπει να καταλάβουμε πως το επίκεντρο του ενδιαφέροντός μας πρέπει να είναι ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ και η ΕΥΤΥΧΙΑ του.

Άρθρο του Ευάγγ. Αθ. Κουλουμπή
στην εφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 5-7-1980
(Διασκευή)

ευμάρεια: αφθονία υλικών αγαθών, άνετη ζωή

ένδεια: φτώχεια, στέρηση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80 - 100 λέξεις).

Μονάδες 25

B.1. Να αναπτύξετε το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου σε μια παράγραφο 70 - 80 λέξεων: « ... **ακόμη και στις ανεπτυγμένες χώρες, η τεχνολογία έχει δημιουργήσει συνθήκες, που συνεχώς υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής**».

Μονάδες 10

B.2. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τα τεκμήρια τα οποία λειτουργούν ως μέσα πειθούς στην τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του κειμένου («Η τεχνολογία είναι η ελπίδα και η ευκαιρία μας ... άνθρωποι από πείνα.»).

Μονάδες 6

B.3.α. Να δώσετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **στοιχειωδών, αλλαγές, αποτελέσματα, παρέχει, συγχρόνως**.

Μονάδες 5

β. Να δώσετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **υπεύθυνη, πρόσφερε, δύναμη, περισσότερο, αδιαφορία**.

Μονάδες 5

B.4.α. Να εντοπίσετε στο κείμενο ένα ρητορικό ερώτημα.

Μονάδες 3

β. Να εξηγήσετε τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση του ερωτήματος αυτού.

Μονάδες 6

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ

(500-600 λέξεις)

Η τεχνολογία είναι ένα μέσο που απελευθερώνει ανθρώπινες δυνατότητες, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν θετικά για το καλό της ανθρωπότητας ή και αρνητικά για τη συντριβή της. Επομένως, το πρόβλημα δεν έγκειται στη φύση της τεχνολογίας, μα στη δυνατότητα σωστής χρήσης της από τον άνθρωπο.

Σε ομιλία σου σε ενδοσχολικό μαθητικό συνέδριο, με θέμα το ρόλο της τεχνολογίας στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, καλείσαι ως εκπρόσωπος της τάξης σου να αναφερθείς στα προβλήματα που δημιουργούνται από την κακή χρήση της τεχνολογίας και να προτείνεις συγκεκριμένους τρόπους αξιοποίησής της για το καλό της ανθρωπότητας.

Μονάδες 40

ΕΝΟΤΗΤΑ 23^η**ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ****Α. ΘΕΩΡΙΑ**

Με τον όρο *πνευματικοί άνθρωποι* εννοούμε κυρίως τους ανθρώπους εκείνους που προέρχονται συνήθως από τους χώρους των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών, έχουν πραγματώσει το ιδεώδες της πολύπλευρης και ουσιαστικής μόρφωσης και κατέχοντας καίριες θέσεις στον κοινωνικό μηχανισμό ασκούν επιρροή στο πλήθος, είναι δηλαδή οι πνευματικοί ηγέτες - ταγοί της κοινωνίας.

Ωστόσο, στον ευρύτερο κύκλο των ανθρώπων του πνεύματος εντάσσονται, όχι μόνο οι λεγόμενοι «διανοούμενοι», αλλά και όλοι οι σκεπτόμενοι άνθρωποι, που βιώνουν κι αυτοί καθημερινά την πνευματικότητα, μαχόμενοι για το κοινό καλό.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΥΘΥΝΗΣ**Πνευματικός τομέας**

Ένας πνευματικός ηγέτης διαθέτει χαρίσματα όπως η δεκτικότητα στις νέες ιδέες, η δυνατότητα εμβάθυνσης και αξιολόγησης σε διάφορες γνώσεις, είναι ουσιαστικά προβληματισμένος, αναζητά την αλήθεια, γι' αυτό και αμφισβητεί γόνιμα προβάλλοντας θετικές αντιπροτάσεις. Ευρύ πνεύμα, καταδικάζει το φανατισμό και την πνευματική μονομέρεια, βρίσκεται σε διαρκή εγρήγορση και ενημερώνεται για τα δρώμενα, επισημαίνοντας την σχέση που συνδέει τα διάφορα φαινόμενα μεταξύ τους και διαμορφώνοντας μια συγκροτημένη εικόνα για τον κόσμο. Επειδή μάλιστα σήμερα οι περισσότεροι εφησυχάζουν ή σκέφτονται μονοδιάστατα λόγω της τυφλής προσήλωσης στην ειδικευση, είναι απαραίτητο να διαφωτίζει τους πολλούς με την ξεχωριστή του παιδεία παρακινώντας τους ώστε ν' αναπτύξουν κριτική και προβληματισμό. Αλλωστε, οι μηχανισμοί προπαγάνδας και χειραγώγησης είναι έντεχνοι και δυσδιόρατοι σήμερα λόγω της εξέλιξης των ΜΜΕ, οπότε οι πνευματικοί άνθρωποι έχουν ύψιστο χρέος να αφυπνίζουν συνειδήσεις και να οδηγούν τους πολίτες στην πνευματική ελευθερία.

Ηθικός τομέας

Διέπεται από υψηλές αρχές και αγωνίζεται για τα ιδανικά· είναι άνθρωπος με αυτογνωσία που επιχειρεί συνεχώς τον περιορισμό των ελαττωμάτων και την ενίσχυση των προτερημάτων του. Η αξιοπρέπεια του βίου του γίνεται υπόδειγμα για τους υπολοίπους καθώς και ο ώριμος και υπεύθυνος τρόπος συμπεριφοράς του. Βαθιά ανθρωπιστής και αλτρουϊστής, καθώς η μόρφωση του δεν είναι μόνο θέμα γνώσεων, μάχεται για την καταπολέμηση της υποκρισίας και της ιδιοτέλειας στις σχέσεις των ανθρώπων. Ο ίδιος αφιλοκερδής, κατά την άσκηση του επαγγέλματός του αλλά και γενικότερα, στηλιτεύει την εκμετάλλευση του ανθρώπου απ' τον άνθρωπο, και με σθένος και παρρησία αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την εξάλειψη της αλήθειας και της αλλοτρίωσης, που κυριαρχούν στις μέρες μας, λόγω της θεοποίησης του χρήματος και των υλιστικών - καταναλωτικών προτύπων που κυριαρχούν.

Κοινωνικός τομέας

Διαπνεόμενος από ανεπτυγμένη κοινωνική συνείδηση αποτελεί στυλοβάτη της δημοκρατίας, γιατί, όπως είναι φυσικό, ένας άνθρωπος με ουσιαστική παιδεία δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται από συντηρητικές αντιλήψεις και ολοκληρωτικές τάσεις. Πρωθεί το διάλογο, υπερασπίζεται με ζήλο τις ελευθερίες των πολιτών και εναντιώνεται δημόσια με τη δύναμη της προσωπικότητας του σε όποια απόπειρα λαϊκισμού, δημαγωγίας ή ατασθαλιών από την πλευρά της ηγεσίας.

Πολιτιστικός τομέας

Τον διακρίνει η ευγένεια, η ευαισθησία, η ανωτερότητα. Εκτιμά τις τέχνες και συνήθως προέρχεται από το χώρο αυτό. Προβάλλει το ωραίο τόσο με την έννοια του καλαίσθητου όσο και με την έννοια του καλού, του δίκαιου, του αληθινού. Τιμά την παράδοση, προσπαθεί για τη διαφύλαξη ηθών - εθίμων και γενικά για την προστασία της πολιτιστικής μας ταυτότητας. Χειρίζεται σωστά τη γλώσσα μας, υπερασπίζοντας τη μοναδικότητά της και αντιστέκεται στη διάβρωσή της. Είναι γνώστης της ιστορίας και των εθνικών μας θεμάτων, έχει γνήσια εθνική συνείδηση αλλά όχι τάσεις απομονωτισμού όσον αφορά στις σχέσεις των λαών. Ειδικά σήμερα που λόγω πολιτιστικής διείσδυσης των ανεπτυγμένων χωρών στις αναπτυσσόμενες καλλιεργείται η ξενομανία, η ενεργός δράση του είναι άκρως απαραίτητη.

Εθνικός - Διεθνιστικός τομέας

Ο γνήσιος πνευματικός άνθρωπος αντιλαμβάνεται απόλυτα τη σημασία της αλληλεγγύης και της συναδέλφωσης των λαών και είναι αγωνιστής της ειρήνης. Στηρίζει την πραγμάτωση του υγιούς κοσμοπολιτισμού που βασίζεται στη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας του κάθε λαού. Επειδή, μάλιστα, στις περισσότερες περιπτώσεις οι πνευματικοί άνθρωποι είναι άτομα διεθνούς κύρους- ακτινοβολίας και η επίδρασή τους έχει παγκόσμια εμβέλεια, ο δυναμισμός τους δεν περιορίζεται στην προσπάθεια για την επίλυση εθνικών προβλημάτων, αλλά μετατρέπεται σε αγώνα για την αντιμετώπιση διεθνών αρνητικών καταστάσεων όπως το οικολογικό πρόβλημα, οι εξοπλισμοί, η πείνα στον Τρίτο κόσμο, ο ρατσισμός, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.λπ.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ**Κείμενο 1^ο****Ποιος τους ζήτησε τη γνώμη;**

Πού είναι οι διανοούμενοι; Πολλοί τους επικαλούνται αυτή την εποχή, με αφορμή τις συνθήκες αθλιότητας στις οποίες διάγει η δημόσια ζωή της χώρας. Γιατί οι διανοούμενοι δεν εκφράζονται, γιατί δεν παίρνουν θέση; Μήπως είναι και αυτοί μέσα στο παιχνίδι, λειτουργικά στελέχη της προϊούσας σήψης;

Η μορφή του διανοουμένου δεν προσδιορίζεται με καρτεσιανή ακρίβεια αλλά έχει ανάγκη κάθε φορά προσδιορισμού, ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο καλείται να δραστηριοποιηθεί και να επηρεάσει. Ο διανοούμενος - ή, για να απαλλαγούμε από τον ενδεχομένως ενοχλητικό όρο, ο σκεπτόμενος πολίτης - εκφράζεται και δρα στο εσωτερικό ενός συστήματος που λειτουργεί με όρους και κανόνες. Η δημόσια ζωή, η ίδια η δημοκρατία, είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη ενός οργανωμένου πλαισίου κανόνων, λειτουργιών και ορίων, καθώς και μιας κλίμακας αξιών που γίνεται ευρύτερα αποδεκτή ως «ηθικό πλαίσιο». Η έκφραση μιας γνώμης και, ακόμη περισσότερο, η ανάληψη μιας στάσης με ευρύτερη κοινωνική βαρύτητα κινούνται στο εσωτερικό αυτού του συστήματος. Η «καταγγελία» και η ανάληψη προσωπικής ευθύνης για κάποιο θέμα σημαντικού

δημόσιου ενδιαφέροντος έχουν τόσο μεγαλύτερη «διαδραστική» σημασία όσο οι προηγούμενα αποδεκτές «αξίες και αρχές» και οι συλλογικές ευαισθησίες παραμένουν ισχυρές, έστω πλειοψηφικές, στο κοινωνικό πλαίσιο αναφοράς.

Εδώ βρίσκεται το πρόβλημα. Η ελληνική κοινωνία, μια κοινωνία ανασφαλών και φοβισμένων και ταυτόχρονα εξαγριωμένων ανθρώπων, είναι οτιδήποτε άλλο σήμερα από μια «κοινωνία των πολιτών». Έχουν χαθεί τα σημεία αναφοράς (αν ποτέ υπήρξαν πραγματικά σημεία αναφοράς που να διαμορφώνουν μια αναγνωρίσιμη συνείδηση αστικής κοινωνίας), έχει χαθεί ένα σύστημα αρχών, έχουν χαθεί κοινά αποδεκτά χαρακτηριστικά που δίνουν στην κοινωνία μια σύγχρονη ανθεκτική ταυτότητα. Αυτό που επικρατεί είναι κατ' αρχάς η δυσπιστία και η καχυποψία απέναντι στους σημαντικότερους θεσμούς, στο κράτος, στο δημόσιο πανεπιστήμιο και στην Εκκλησία. Όχι μόνο: δεν γίνεται κατανοητό ποιες θα είναι οι εξελίξεις, τι θα γίνει στο μέλλον και με ποιους τρόπους η ελληνική κοινωνία θα ανακάμψει και θα επιχειρήσει να μετατραπεί σε μια περίπου «κανονική χώρα». Φυσικά στο πλαίσιο αυτό σχεδόν εγκληματικό ρόλο παίζουν ορισμένα μέσα ενημέρωσης, κυρίως τηλεοπτικά.

Πού να απευθυνθεί λοιπόν ο διανοούμενος, ο προβληματισμένος πολίτης, σε αυτή τη χώρα των ιδιωτών; Ποιες αρχές να επικαλεστεί, για ποιες διαμορφωμένες συνειδήσεις, για ποιους ακροατές, για ποιους χώρους με επιρροή και ηθικό ανάστημα; Οι διανοούμενοι της δεκαετίας του 1960, για να φέρουμε ένα παράδειγμα, είχαν έναν ρόλο γιατί απευθύνονταν σε ένα κοινωνικό σώμα με αναγνωρίσιμη συγκρότηση - τα κινηματογραφικά έργα της εποχής είναι μάρτυρες γι' αυτό, και τα λατρεύουμε για τον ίδιο λόγο. Σήμερα έχει εκραγεί ο κοινωνικός ιστός, έχουν διαρραγεί τα όρια, η συνοχή γύρω από κοινά αποδεκτές αξίες είναι περίπου ανύπαρκτη. Γι' αυτό οι διανοούμενοι έχουν περίπου παραιτηθεί (όπως και πολλοί άλλοι πολίτες αυτής της χώρας, έστω και αν δεν αυτοπροσδιορίζονται διανοούμενοι), γιατί θεωρούν μάταιη οποιαδήποτε παρέμβαση, γιατί αισθάνονται μετέωροι, χωρίς αποδέκτες. Άλλωστε, ας το σκεφθούμε: τους ζήτησε κανείς τη γνώμη, αισθάνεται κανείς την ανάγκη σήμερα μιας πνευματικής ηγεσίας που να αντισταθεί και να κατευθύνει, να επηρεάσει διαθέσεις, να διατυπώσει ένα συλλογικό όραμα και να μετατρέψει αυτή τη λαχανιασμένη κοινωνία σε μια συνεκτική κοινότητα αισιόδοξων πολιτών;

Αυτός άλλωστε είναι ο ρόλος της πολιτικής. «Η πολιτική είναι το όπλο και το καταφύγιο των μη προνομιούχων, γιατί μέσω αυτής μπορούν ακόμα να διεκδικούν την ισότητα και τη δικαιοσύνη» τόνιζε στην ιταλική δημόσια τηλεόραση ο Φάουστο Μπερτινότι την περασμένη Κυριακή [27.01.2008]. Εμείς όμως εδώ είμαστε όλοι προνομιούχοι, γιατί είμαστε υπερήφανοι καταναλωτές όχι μόνο αγαθών αλλά και φαντασιώσεων, απ' το πρωί ως το βράδυ, μπροστά στους τηλεοπτικούς δέκτες.

Αντρέας Γιακουμακάτος (αναπληρωτής καθηγητής της Ιστορίας και Θεωρίας της Αρχιτεκτονικής στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Το ΒΗΜΑ, 03/02/2008

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου του, χωρίς δικά σας σχόλια, σε 100 – 120 λέξεις.
2. Να καταγράψετε τον τρόπο σύνδεσης των παραγράφων του κειμένου.
3. Πώς οργανώνεται ο λόγος στην 4η παράγραφο του κειμένου;
4. Το κείμενο αποτελεί άρθρο δημοσιευμένο στον τύπο. Ποια τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα;
5. **«Η πολιτική είναι το όπλο και το καταφύγιο των μη προνομιούχων, γιατί μέσω αυτής μπορούν ακόμα να διεκδικούν την ισότητα και τη δικαιοσύνη»:** να αποδώσετε το νόημα της φράσης σε 80-90 λέξεις.
6. Να παρουσιάσετε σχεδιαγραμματικά το γενικό συλλογισμό που διέπει όλο το άρθρο.
7. Σ' ένα άρθρο σας σε εφημερίδα του Δήμου καλείτε τους διανοούμενους να αναλάβουν τις

ευθύνες τους απέναντι στην τοπική κοινωνία και τα προβλήματά της δικαιολογώντας τη διστακτικότητά τους να αναλάβουν δράση. (500-600 λέξεις)

Κείμενο 2^ο

Ο τρώσας και ιάσεται

Τελευταία ακούγονται φωνές για τη δήθεν αδράνεια των διανοουμένων στα φαινόμενα σήψης που ζούμε τις μέρες αυτές. Χωρίς να είμαι αυτόχριστος εκπρόσωπος των διανοουμένων, ως απλός σκεπτόμενος έλληνας πολίτης με ευκαιρίες δημόσιου λόγου, νομιμοποιούμαι νομίζω να ρωτήσω τους διαμαρτυρούμενους: Αλήθεια, δεν καταλαβαίνετε ότι οι όποιοι διανοούμενοι έχουν αηδιάσει με τα τεκταινόμενα και έχουν κουραστεί να καταγγέλλουν σε ανύποπτο χρόνο παρόμοια φαινόμενα και τέτοιες μορφές συμπεριφοράς, ανοχής, ενοχής και συνενοχής; Ποιοι συγκινήθηκαν; Πόσοι διαβάζουν ή ακούνε σοβαρό, υπεύθυνο, κριτικό λόγο; Έχουμε γίνει κινδυνολόγοι έως γραφικοί όσοι μιλούμε για την ανυπαρξία αξιών, για το γκρέμισμα ιδανικών, για την εγκληματική υποβάθμιση της Παιδείας, του Πολιτισμού, του ανθρώπου, της ανθρωπιάς και του ανθρωπισμού σε αυτό τον τόπο. Φωνές βοώντων εν τη ερήμω.

Τώρα θυμηθήκαμε, λοιπόν, τους διανοουμένους; Αλλά ποιοι έδωσαν βήμα και δύναμη στους ισχυρούς της ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας που διαμορφώνουν την κατάσταση που ζούμε σήμερα; Ποιοι τους έχουν αναγάγει σε κυρίαρχο θέμα της ζωής μιας ολόκληρης χώρας που μαστίζεται από τόσα προβλήματα; Ποιοι εμπιστεύθηκαν την πορεία του πολιτισμού σε αναξιόπιστα, ανίδεια και ανίκανα άτομα με μόνες περγαμηνές την κομματική τους ταυτότητα; Πόσες χιλιάδες τηλεθεατών παρακολουθούν και πόσοι άλλοι συμμετέχουν και προβάλλονται στις εκπομπές που επικρίνουν σήμερα εκ του ασφαλούς; Ποιοι διαφημίζονται μέσα από αυτές προσπορίζοντάς τους χρήματα και δύναμη; Ποιοι και πόσοι κερδίζουν από αυτές;

Αν ακούγαμε όσα με θάρρος και με προσωπική ζημιά επισημαίνουν ή καταγγέλλουν οι λεγόμενοι διανοούμενοι σε ανύποπτο χρόνο δεν θα φθάναμε να τους επικαλούμαστε σήμερα εκ των υστέρων, επιρρίπτοντάς τους και ευθύνες. Γι' αυτά που γίνονται μία λύση υπάρχει: ο τρώσας και ιάσεται! Και οι διανοούμενοι δεν είναι σε καμιά περίπτωση οι τρώσαντες... Και κάτι ακόμη. Η σιωπή των διανοουμένων, από αγανάκτηση και από αηδία, δεν είναι φυγή ή υπεκφυγή. Είναι η πιο ηχηρή και εύγλωττη απάντηση για όσα συμβαίνουν γύρω μας.

Γεώργιος Μπαμπινιώτης (καθηγητής της Γλωσσολογίας, πρόεδρος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, τ. πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Το ΒΗΜΑ, 03/02/2008

Ασκήσεις

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου του, χωρίς δικά σας σχόλια, σε 80 – 100 λέξεις.
2. **«Η σιωπή των διανοουμένων, από αγανάκτηση και από αηδία, δεν είναι φυγή ή υπεκφυγή. Είναι η πιο ηχηρή και εύγλωττη απάντηση για όσα συμβαίνουν γύρω μας.»:** να παρουσιάσετε το νόημα του αποσπάσματος σε μια παράγραφο.
3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του άρθρου.

Κείμενο 3°

Οι διανοούμενοι στην εποχή των ΜΜΕ

Ήδη από την εποχή του Μεσοπολέμου, ο Ζυλιέν Μπεντά κατήγγελλε την «προδοσία των διανοουμένων». Ολοένα και περισσότερο σπάνιζαν οι άνθρωποι που επέλεγαν τον μοναχικό δρόμο της ανυποχώρητης υπηρεσίας της αλήθειας και της δικαιοσύνης, απέβαλλαν από τον ορίζοντά τους όλες τις ιδιοτελείς, εργαλειακές και πρακτικές δεοντολογίες και έβλεπαν τους εαυτούς τους ως κήρυκες της αρετής, της δικαιοσύνης και των αιώνιων αξιών.

Το πάντα επίκαιρο ερώτημα του Μπεντά είναι λοιπόν το ερώτημα, γιατί η λειτουργία αυτή των διανοουμένων φαίνεται, αν όχι να έχει εξαφανιστεί, τουλάχιστον να έχει απομειωθεί. Όμως, η παρατηρούμενη άμβλυνση της ανυποχώρητης και έμπρακτης αναζήτησης του ριζικά έλλογου, του ριζικά δίκαιου και του ριζικά αληθούς δεν μπορεί να παραπέμψει σε ατομικές ηθικές ελλείψεις αλλά πρέπει να συναρτάται με τη βαθμιαία μετατόπιση του κοινωνικού ρόλου των επίδοξων διανοουμένων. Η ολίσθηση των στάσεων απορρέει από τη μεταλλαγή των κοινωνικών συνθηκών που οριοθετούν την ειδικευμένη παραγωγή του διανοούμενου λόγου. Θα αναφερθώ σε δύο και μόνο σημεία.

Πρώτον, είναι γεγονός ότι, σε όλον τον δυτικό κόσμο, η μεγάλη μάζα των διανοουμένων είναι πλέον σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από το κεφάλαιο ή από την εξουσία. Τα Πανεπιστήμια που ανέκαθεν υπήρξαν τα άδυτα της ελεύθερης κριτικής σκέψης έχουν από καιρό πάψει να εκτρέφουν ανεξάρτητες ηθικές προσωπικότητες. Ενταγμένοι στο καθολικά ανταγωνιστικό σύστημα και αμειβόμενοι γλίσχρα¹, οι εργάτες της διανόησης πιέζονται να αναζητήσουν πρόσθετα εισοδήματα. Οι μηχανισμοί είναι γνωστοί. Η εύνοια, η συμμετοχή σε «ερευνητικά προγράμματα» που συνδέονται με την παραγωγή, η παροχή υπηρεσιών με την ιδιότητα του συμβούλου, του τεχνοκράτη, του εμπειρογνώμονα ή ακόμα και του γκουρού κατέστησαν τη διανόηση «επάγγελμα».

Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Μια δεύτερη και αποφασιστικότερη παράμετρος εντοπίζεται στη ραγδαία μεταβολή στους όρους της κοινωνικής επικοινωνίας. Πράγματι, στην εποχή των ΜΜΕ, η δύναμη της εικόνας δεν υποκαθιστά μόνον τη δύναμη του λόγου, αλλά μεταλλάσσει επίσης ριζικά και τους όρους της εκφοράς του. Δεν είναι τυχαίο ότι ο λόγος της τηλεόρασης, και κατ' επέκτασιν και του Τύπου, γίνεται ολοένα και πιο σύντομος, συνθηματολογικός, εικονογραφικός, ελλειπτικός και εν τέλει παιδαριώδης. Σε τέτοια πλαίσια λοιπόν, οι κατ' επάγγελμα διανοούμενοι που κάποτε σεμνύνονταν² για τη δύναμη της γραφίδας τους ή ακόμα και για την καταπελτώδη ρητορική τους δεινότητα παίζουν «εν ου παικτοίς»³. Τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα χάνουν την εμβέλειά τους μπροστά στους επαγγελματίες της τηλεπικοινωνίας που έχουν ασκηθεί στους κανόνες του νέου παιχνιδιού. Με αυτή την έννοια, δεν είναι πια οι διανοούμενοι που διαμεσολαβούν ανάμεσα στον κόσμο των γεγονότων και στον κόσμο των ιδεών και των αξιών, ανάμεσα στην πολιτική και στην ηθική. Ο ρόλος αυτός αναλαμβάνεται πλέον, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, από τη νέα κοινωνική κατηγορία των κατασκευαστών της κοινής γνώμης.

Είναι, λοιπόν, σαφές ότι το να μιλάει κανείς για προδοσία των διανοουμένων αποτελεί αναστροφή των σχέσεων αιτίου και αιτιατού. Οι επαγγελματίες διανοούμενοι προσαρμόζονται απλώς εν σώματι στις περιστάσεις. Όλο και περισσότερο, ακόμα και οι συνεπέστεροι ανάμεσά τους τείνουν είτε να κλείνονται στους γυάλινους πύργους τους είτε να συνεχίζουν έναν αγώνα που φαίνεται ολοένα και πιο δύσκολο να αποφέρει καρπούς. Παραμένουν βέβαια εκείνοι που εμμένουν στις απόψεις και στις αρχές τους. Και αυτοί όμως πιέζονται να αντιληφθούν ότι η στρατευμένη διανόηση μοιάζει όλο και πιο περιττή.

¹γλίσχρα: πενιχρά, φτωχικά²σεμνύνονταν: καμάρωναν, αλαζονεύονταν³παίζω εν ου παικτοίς = αντιμετωπίζω χωρίς σοβαρότητα κάτι που απαιτεί σοβαρή αντιμετώπιση

Ασκήσεις

- A.** Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού, με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενό του (80-100 λέξεις)
- B.1.** Ποια η δομή και ο τρόπος ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου;
- B.2.** **«Δεν είναι τυχαίο ότι ο λόγος της τηλεόρασης, και κατ' επέκτασιν και του Τύπου, γίνεται ολοένα και πιο σύντομος, συνθηματολογικός, εικονογραφικός, ελλειπτικός και εν τέλει παιδαριώδης».**
Να αναπτύξετε την παραπάνω άποψη σε μια παράγραφο 80 – 90 λέξεων.
- B.3.α.** Να αντικαταστήσετε καθεμία από τις παρακάτω λέξεις της δεύτερης παραγράφου με συνώνυμη διατηρώντας αναλλοίωτο το νόημα των προτάσεων:
επίκαιρο, άμβλυση, βαθμιαία, ριζικά, επίδοξων, συναρτάται.
- B.3.β. εύνοια, δεινότητα:** Να σχηματίσετε ονοματικά σύνολα συνδέοντας κάθε ουσιαστικό με ένα επίθετο. Έπειτα να γράψετε δύο προτάσεις, μία για κάθε ονοματικό σύνολο.
- B.4.** Με ποιες διαρθρωτικές λέξεις συνδέονται η 3^η, 4^η και 5^η παράγραφος και τι δηλώνει καθεμία απ' αυτές τις λέξεις;
- Γ.** Στην τάξη σας συζητάτε το κείμενο που σας δόθηκε και μερικοί μαθητές υποστηρίζουν πως οι διανοούμενοι ήταν βέβαιοι απαραίτητοι στο παρελθόν που ο ακαλλιέργητος και απαίδευτος λαός χρειαζόταν καθοδήγηση, όμως στις μέρες μας που υπάρχει καθολική εκπαίδευση και οι γνώσεις διαχέονται από χιλιάδες πηγές (ΜΜΕ, Διαδίκτυο κλπ) δεν υπάρχουν περιθώρια δράσης για τους πνευματικούς ανθρώπους. Να προσπαθήσετε να αντικρούσετε αυτές τις απόψεις και να δείξετε ότι στην εποχή της κυριαρχίας των ΜΜΕ και της εμπορευματοποίησης των αξιών η ευθύνη και ο ρόλος των διανοούμενων καθίσταται περισσότερο σημαντικός (500-600 λέξεις)

ΕΝΟΤΗΤΑ 24η

ΒΙΑ - ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Ενδεικτική προλογική σκέψη (με ορισμό)

Η βία αποτελεί την πιο προχωρημένη και ακρότατη εκδήλωση της επιθετικότητας του ανθρώπου, ο οποίος χρησιμοποιεί αυταρχικές μεθόδους και βάνανυσα μέσα, για να καταναγκάσει τους άλλους και να επιβάλει τη θέλησή του σ' αυτούς.

Ανάλυση της έννοιας

Διαίρεση

Με διαιρετική βάση την προέλευση της τη διακρίνουμε σε:

- νόμιμη (κρατική) και
- παράνομη.

Με διαιρετική βάση τα μέσα με τα οποία ασκείται τη διακρίνουμε σε:

- φυσική και
- ψυχολογική.

Με διαιρετική βάση τους αποδέκτες τη διακρίνουμε σε:

- γενική και
- ειδική.

Παραδείγματα βιαιότητας στην εποχή μας

- Αυταρχισμός και αυθαιρεσίες της εξουσίας.
- Τρομοκρατικές ενέργειες.
- Εγκλήματα.
- Διώξεις και βασανισμοί.
- Κοινωνικές διακρίσεις, αναταραχές και συγκρούσεις.
- Η ψυχολογική βία που με πολλούς τρόπους ασκείται στον σύγχρονο άνθρωπο.
- Οι πόλεμοι, ακρότατη εκδήλωση της βιαιότητας.

Αίτια

- Η φιλοδοξία και η επιθυμία των ανθρώπων να αποκτήσουν δύναμη, επιρροή, εξουσία και να τα διατηρήσουν.
- Η αναγωγή της σε επαναστατική ιδεολογία (τρομοκρατία).
- Η αδιαφορία για ηθικές επιταγές, όπως ο σεβασμός της ανθρώπινης ζωής, η έλλειψη αναστολών, όπως ο φόβος της τιμωρίας και η ντροπή για τον κοινωνικό διασυρμό.
- Η φανατική υποστήριξη εθνικών, φυλετικών, θρησκευτικών, πολιτικών και ιδεολογικών πεποιθήσεων.
- Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους ανθρώπους, για να επιβάλλουν τη θέληση και τα συμφέροντά τους στους άλλους.
- Το «όραμα» του εύκολου πλουτισμού κάνει τον άνθρωπο αδίστακτο.
- Οι πιεστικές συνθήκες διαβίωσης στις μεγαλουπόλεις οδηγούν συχνά σε βίαιες και ανεξέλεγκτες αντιδράσεις.

- Η προβολή της βίας και του οργανωμένου εγκλήματος από την τηλεόραση.

Επιπτώσεις

- Ανθρώπινα θύματα.
- Ανηθικότητα, καταρράκωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.
- Κατάλυση του νόμου, αυτοδικία, παραβίαση δικαιωμάτων.
- Η αγωνία, ο φόβος, η καχυποψία και η ανασφάλεια που σπέρνει η βία διαστρέφουν ηθικά και ψυχικά τον άνθρωπο.
- Υλικές καταστροφές.

Προτάσεις

- Η συνειδητοποίηση, με κατάλληλη πολιτιστική καλλιέργεια και αγωγή, πως με τη βία δεν λύνονται, αλλά επιδεινώνονται τα προβλήματα.
- Λογική και όχι παρορμητική προσέγγιση των προβλημάτων και των διαφορών που χωρίζουν τους ανθρώπους. Ανεκτικότητα.
- Έμπρακτος σεβασμός των δικαιωμάτων που έχουν όλοι οι άνθρωποι.
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, κυρίως στις μεγαλουπόλεις (διέξοδοι εκτόνωσης από την καθημερινή ένταση: ψυχαγωγία, άθληση, δημιουργία).
- Έλεγχος των τηλεοπτικών προγραμμάτων που προβάλλουν βία, και ιδιαίτερα όταν αυτά απευθύνονται σε παιδιά και εφήβους.

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΑ

1. Ορισμός – Μορφές

Η σχολική βία αναφέρεται στην επιβολή της βούλησης ενός μέρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε κάποιο άλλο και στην πρόκληση ζημιάς ή βλάβης.

Οι μορφές της σχολικής βίας περιλαμβάνουν τη λεκτική, τη σωματική, την ψυχολογική, τη σεξουαλική βία και το βανδαλισμό. Η σχολική βία περιλαμβάνει και εγκληματικές ενέργειες σε ορισμένα κράτη, όπως για παράδειγμα στην Αμερική αλλά και σε κάποια στην Ευρώπη.

Η σχολική βία διακρίνεται στον εκφοβισμό, στο «bullying», και στη βία. Το «bullying» είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για όλες τις βαθμίδες της σχολικής εκπαίδευσης από τους Βρετανούς, τους Ολλανδούς και τους Σκανδιναβούς. Υπάρχουν τρεις μορφές bullying: «Υπάρχει η σωματική βία, όπως σπρωξίματα και χτυπήματα. Υπάρχει η λεκτική βία όπου ένα παιδί κοροϊδεύει, γελοιοποιεί ή βρίζει κάποιο άλλο, και υπάρχει και η απομόνωση. Κάποια παρέα δεν αφήνει κάποιο παιδί να συμμετέχει στον κοινωνικό του χώρο και διασπείρει φήμες. Τα κορίτσια χρησιμοποιούν κυρίως την τρίτη μορφή. Τα αγόρια χρησιμοποιούν συνήθως τη δύναμη. Τα δύο μέλη, ο θύτης και το θύμα, έχουν τεράστια διαφορά στην ισχύ, η οποία μπορεί να είναι σωματική, ψυχολογική ή συναισθηματική.

2. Αιτίες

Η κουλτούρα της επιβολής: Ακόμα αιφνιδιάζει η βία στην κοινωνία των ανηλίκων. Έχουμε ταυτίσει την παιδική ηλικία με τα χρόνια της αθωότητας, που ξετυλίγονται σε παλ φόντο γαλήνιων παιδικών δωματίων ή σε ειδυλλιακές εξοχές, ανάμεσα σε πεταλούδες και λουλουδάκια. Κατά πρώτον, δεν υφίσταται πλέον παιδική ηλικία. Τα παιδιά από βρέφη και νήπια ζουν εκτεθειμένα σε όλες τις προκλήσεις της ανοικτής καταναλωτικής κοινωνίας. Κατά δεύτερον, δεν υφίσταται «παιδικό» περιβάλλον. Τα παιδιά ζουν πια έξω από τη γυάλα, στην καρδιά της ενήλικης κοινωνίας, χαζεύοντας μεταξύ τυρού και αχλαδιού κτήρια που ανατινάχτηκαν, αμάχους που διαμελίστηκαν, τράπεζες που ληστεύτηκαν, αυτοκίνητα που κάηκαν, φοιτητές που

ξυλοκοπήθηκαν, γήπεδα που διαλύθηκαν, συνδικαλιστές που μαλλιοτραβήχτηκαν, βουλευτές που βρίστηκαν, επιστήμονες, πολιτικούς, δημοσιογράφους που διεκδίκησαν ως όρνεα τη «λεία»... Τα παιδιά σήμερα ζουν παρατηρώντας καθημερινά σπρωξίες κι «αγκωνιές», παίρνοντας «μαθήματα επιβίωσης»: «χτύπα πριν τις φας», «σπρώξε πριν σε σπρώξουν», «αν είναι να κερδίσεις κι επί πτωμάτων να πατήσεις». Καμαρώνουν οι γονείς όταν το παιδί τους επιβιώνει τσαλαπατώντας (αλλά σηκώνουν επανάσταση αν συμβεί και υποπέσει στο ρόλο του θύματος).

Ο ρόλος της ματαίωσης αναγκών: Η βία ως κοινωνικό φαινόμενο έχει στενή σχέση με την κοινωνική ανισότητα, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την ματαίωση και τη διαφοροτικότητα. Είναι συνυφασμένη με την παραβατικότητα, το αδιέξοδο και το φόβο αλλά και με την εκμηδένιση, την απαξίωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι εν δυνάμει βίαιοι. Ενεργοποιούν αυτή τους την ιδιότητα όταν για παράδειγμα εμποδίζονται να ικανοποιήσουν μιας ζωτικής γι' αυτούς σημασίας ανάγκη. Η βία, σε τέτοιες περιπτώσεις, μπορεί να λειτουργήσει ως η μοναδική διέξοδος και να εκδηλωθεί είτε με επιθετική συμπεριφορά προς τα έξω, είτε με επιθετική συμπεριφορά προς το ίδιο το άτομο. Δεν υπάρχουν δηλαδή βίαιοι άνθρωποι, κάποιοι όμως γίνονται βίαιοι κάτω από ορισμένες συνθήκες οι οποίες δημιουργούνται από την αλληλεπίδρασή τους με το περιβάλλον.

Η φυσικοποίηση του ρατσισμού: Το πιο επικίνδυνο ίσως χαρακτηριστικό της εξέλιξης του φαινομένου είναι η απόλυτη φυσικοποίηση του ρατσισμού - λόγου και πράξεων - και η σταδιακή ταύτιση των ρατσιστικών αντιλήψεων με το κοινό νου. Συχνά, για παράδειγμα, ακούει κανείς σήμερα να διατυπώνονται οι πιο μισαλλόδοξες, στερεοτυπικές και προσβλητικές κρίσεις για την κουλτούρα και τη «φύση» άλλων εθνικοτήτων και φυλών εν είδει λαϊκής σοφίας.

Ο ρόλος των «παιχνιδομηχανών»: Όσοι ασχολούνται έστω και ελάχιστα με το χώρο των videogames, γνωρίζουν πολύ καλά την εταιρία Rockstar και τα πονήματά της. Πολλά από αυτά έχουν προκαλέσει διαμαρτυρίες εξαιτίας του βίαιου περιεχομένου τους. Τον Οκτώβριο του 2006 η εταιρία κυκλοφόρησε το - διαβόητο πολύ πριν κάνει την εμφάνισή του στη δυτική αγορά - Bully, που ξεσήκωσε πραγματική θύελλα διαμαρτυριών. Το action βιντεοπαιχνίδι αφηγείται την ιστορία του Jimmy Hopkins, ενός πιτσιρικά λίγο σκανταλιάρη - λέμε τώρα - ο οποίος «κερδίζει» μάλλον με το σπαθί του μια θέση στην Ακαδημία του Bullworth (ένα σχολείο για τα... πολύ άτακτα παιδιάκια). Μέσα στην Ακαδημία ο Jimmy ξεκινά αγώνα για την επιβίωση απέναντι στα μεγαλύτερα... καλόπαιδα και την υπερίσχυση εναντίον των μικρότερων. «Μαθαίνει» μέσα στο παιχνίδι - με τη βοήθεια του παίκτη φυσικά - πώς να αντιμετωπίζει ως καινούργιος τους τραμπούκους του σχολείου, πώς να λέει ψέματα σε δασκάλους και Αστυνομία, πώς να εκμεταλλεύεται τις διάφορες καταστάσεις υπέρ του και... ως φυσική κατάληξη, πώς να γίνει και αυτός bully. Όλα αυτά αφήνονται βεβαίως στη διακριτική ευχέρεια του παίκτη, που έχει μεγάλη ελευθερία κινήσεων, δηλαδή θα επιλέξει ο ίδιος το τι θα κάνει και πόσο βίαιο θα είναι αυτό.

Η κατάχρηση της τεχνολογίας: Φανταστείτε να σερφάρετε αμέριμνοι στο Διαδίκτυο και να ανακαλύψετε ένα ολόκληρο site αφιερωμένο στη γελοιοποίησή σας. Να λάβετε απειλητικά sms και e-mails ή να ανακαλύψετε «άσεμνες» φωτογραφίες σας απελευθερωμένες στο internet. Όλα τα παραπάνω δυστυχώς έχουν ήδη πραγματοποιηθεί και δεν είναι τίποτα λιγότερο ή περισσότερο παρά εκδηλώσεις ψηφιακού τραμπουκισμού. Ο τραμπουκισμός στο Διαδίκτυο (cyber bullying) ορίζεται ουσιαστικά ως η παρενόχληση με τη βοήθεια της τεχνολογίας. Μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω e-mails, αυτόματων μηνυμάτων, site, ενώ έχει κερδίσει με το ... σπαθί του περίοπτη θέση και στα διάφορα chat rooms. Η πραγματική λαίλαπα όμως προκαλείται από έναν

συνδυασμό τεχνολογικών επιτευγμάτων. Αφενός το κινητό, αφετέρου, το Διαδίκτυο. Με τη βοήθεια του κινητού, ο καθένας μπορεί να απαθανατίσει προσωπικές ή μη στιγμές κάποιου και να τις προβάλλει στο internet. Δυστυχώς πρόκειται για μια άκρως επικίνδυνη μορφή ψυχολογικής βίας, που σιγά σιγά... εισάγεται και στη χώρα μας.

Οι ευθύνες της οικογένειας: Τα παιδιά με επίμονα προβλήματα παραπτωματικής συμπεριφοράς προέρχονται πιο συχνά από οικογένειες που χαρακτηρίζονται από δυσαρμονία στις σχέσεις των μελών τους, καβγάδες, από την απουσία στοργικών σχέσεων και από τις αναποτελεσματικές και ασυνεπείς μεθόδους διαπαιδαγώγησης. Ο συνδυασμός της χαλαρής πειθαρχίας και της εχθρικής στάσης από μέρους και των δύο γονιών ενθαρρύνει την έντονα επιθετική και ελάχιστα ελεγχόμενη συμπεριφορά των παιδιών τους. Όταν οι γονείς επιβάλλουν συχνά διάφορες μεθόδους τιμωρίας, ενώ παράλληλα είναι απορριπτικοί και εχθρικοί, τότε οδηγούμαστε στη δημιουργία των πιο επιθετικών συμπεριφορών. Αυτές οι μέθοδοι είναι συχνά μια επίδειξη ισχύος. Είναι φανερό ότι η σωματική βία είναι η λιγότερο αποτελεσματική μορφή πειθαρχίας ή διαπαιδαγώγησης, όταν αυτή έχει σκοπό τη διαμόρφωση της παιδικής συμπεριφοράς. Υπάρχει μια θετική συνάφεια ανάμεσα στην εκτεταμένη χρήση της σωματικής τιμωρίας από τους γονείς στο σπίτι και στους υψηλούς βαθμούς επιθετικότητας των παιδιών έξω από το σπίτι. Η κακομεταχείριση (σωματική τιμωρία) που υφίστανται τα παιδιά αυτά από τους γονείς τους, λόγω της αδυναμίας εκ μέρους τους σωστής άσκησης του γονεϊκού τους ρόλου, συμβάλλει στην εδραίωση των ιδιαίτερων συμπεριφορικών προβλημάτων που παρουσιάζουν (συναισθηματική απάθεια και αστάθεια, καθώς και έντονη επιθετικότητα). Σύμφωνα μάλιστα με τα μέχρι στιγμής βιβλιογραφικά δεδομένα, η σωματική βία (ηθελημένη πρόκληση πόνου) μπορεί παροδικά να καταστείλει την όποια ανεπιθύμητη συμπεριφορά, αλλά μακροπρόθεσμα τα αποτελέσματα είναι κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικά. Αυτό που το παιδί φαίνεται τελικά να μαθαίνει, είναι ότι όποιος έχει τη δύναμη έχει και το δίκιο.

Οι ευθύνες του σχολείου: Σοβαρές ευθύνες φέρει η εκπαιδευτική πολιτική, καθώς είναι κυρίαρχη η αντίληψη ότι πρώτη φροντίδα πρέπει να είναι η βελτίωση των επιδόσεων πάση θυσία, και έτσι ωθούνται τα παιδιά στην ανταγωνιστικότητα και στον ατομικισμό. Τα παιδιά που δεν ευνοούνται, για κοινωνικούς και προσωπικούς λόγους, σε αυτό το εξοντωτικό κυνήγι της σχολικής επιτυχίας, εύκολα στιγματίζονται, απομονώνονται και περιθωριοποιούνται από τα τρυφερά τους χρόνια. Το σχολείο πλέον αποδεικνύεται ελάχιστα αποτελεσματικό στην αντιμετώπιση αυτής της παθογένειας. Η συνεργασία του με τους γονείς είναι συχνά υποτυπώδης. Η στελέχωση του σχολείου με κατάλληλα εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχολόγους, κοινωνικές υπηρεσίες κ.λπ.) είναι ανύπαρκτη. Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών είναι τουλάχιστον ανεπαρκής. Οι ελάχιστοι Συμβουλευτικοί Σταθμοί Νέων, που έχουν ιδρυθεί εδώ και μια δεκαετία, στην πράξη υπολειπονται.

Η ανάγκη της αποδοχής: Μεγάλο μέρος της παραπτωματικής συμπεριφοράς υποκινείται από την ανάγκη, την επιθυμία που νιώθουν να καθιερωθούν και να γίνουν αποδεκτοί από τους συνομηλίκους τους. Οι πιέσεις που νιώθει το νεαρό άτομο από τον κύκλο των συνομηλίκων του παίζουν καθοριστικό ρόλο στις πράξεις βανδαλισμού που διαπράττονται από παιδιά ηλικίας 13-16 ετών. Τέτοιες πράξεις βανδαλισμού αφήνουν πίσω τους σπασμένα παγκάκια πάρκων και παράθυρα, χαλασμένες ταμπέλες της τροχιάς, κ.ά.

Τα τηλεοπτικά πρότυπα βίας: Η εποχή μας είναι μια «δορυφορική και τηλεοπτική εποχή», όπως υποστηρίζει ο Γερμανός κοινωνιολόγος Κάιζερ. Γι' αυτό και οι «ειδικοί» έχουν στρέψει την

προσοχή τους κυρίως στα τηλεοπτικά προγράμματα και στον χώρο των ηλεκτρονικών μέσων παραγωγής εικόνας και θεάματος. Ως τρόπος επίλυσης των διαφορών μεταξύ των ανθρώπων, είτε στον ερωτικό είτε στον οικονομικό είτε στον τομέα της κοινωνικής επιβολής, παρουσιάζεται η βία. Αυτό είναι ένα πρότυπο που υπάρχει στην κοινωνία μας και το οποίο η τηλεόραση ενισχύει. Περισσότερες από 2.500 έρευνες στις ΗΠΑ υποστηρίζουν ότι η τηλεόραση επηρεάζει και ενισχύει τη βίαιη συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων. Από έρευνες επίσης σε Αμερική και Ευρώπη με θέμα τη ζωή των παιδιών σε σχέση με την τηλεόραση προκύπτουν εντυπωσιακοί αριθμοί: τρεις φόνους την ημέρα, κατά μέσον όρο, παρακολουθούν τα παιδιά από τις τηλεσχρότητες! Όπως αναφέρει ο Γουίλιαμ Ντάιτς, ειδικός σε θέματα τηλεοπτικής βίας, «μέσα σε ένα χρόνο ένας νέος έχει δει να παρελαύνουν μέσα από τη μικρή οθόνη κάπου 12.000 σκηνές βίας» («Τα Νέα», 17.2.1998). Επιπλέον, οι νέοι αποτελούν σημαντικό ποσοστό τηλεθεατών και γι' αυτό οι διαφημιστές προσανατόλισαν ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς τους στους νέους, επιχειρώντας να επαναπροσδιορίσει σε μια πιο σύνθετη βάση το ζήτημα της τηλεθέασης και των επιρροών της στην παιδική ψυχосύνθεση.

Ατομικά χαρακτηριστικά: Οι θύτες, άλλοτε «μοναχικοί» και άλλοτε σε ομάδες, μπορεί να επιλέγουν τον έναν ή τον άλλον τρόπο για να επιτεθούν, σημασία ωστόσο δεν έχει μόνο η μορφή βίας, όσο η συνέπειά της στο θύμα. Γι' αυτό οι παιδοψυχολόγοι τονίζουν επίμονα πως κανείς δεν πρέπει να υποτιμά ούτε το φόβο ούτε την καταπίεση ή την ντροπή που νιώθει ένα παιδί-θύμα. Έρευνες στις ΗΠΑ, στον Καναδά και την Ευρώπη έχουν δείξει πως τα παιδιά που γίνονται συνήθως στόχοι έχουν σε μεγάλο τους ποσοστό κοινά χαρακτηριστικά: χαμηλή αυτοεκτίμηση, ανασφάλεια, αδυναμία να υπερασπίσουν τον εαυτό τους, έλλειψη κοινωνικών επιδεξιότητων, ευαισθησία που εκφράζεται συχνά με κλάμα. Μερικά παιδιά φαίνεται να προκαλούν τα ίδια τη θυματοποίησή τους, ενοχλώντας τα παιδιά που έχουν την τάση να είναι βίαια και μην μπορώντας τελικά να διαχειριστούν την κατάσταση όταν ξεφεύγει από τον έλεγχο. Στον αντίποδα, λιγότερο φαίνεται να κινδυνεύουν τα παιδιά που δεν προκαλούν, που έχουν καλές κοινωνικές επιδεξιότητες και την ικανότητα να διαχειρίζονται τις ηλεκτρισμένες καταστάσεις. Που έχουν τον τρόπο να επιβάλλουν την παρουσία τους προτείνοντας συμβιβαστικές και εναλλακτικές λύσεις, χωρίς να γίνονται επιθετικά, χωρίς έντονες αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις. Η πρόληψη ως εκ τούτου έχει να κάνει κυρίως με τον τρόπο που μεγαλώνουμε τα παιδιά μας και με το πόσο προσπαθούμε να τα διδάξουμε να εκφράζουν τα συναισθήματα και τις επιθυμίες τους, να περιορίζουν τις αντιδράσεις τους και να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους.

3. Τρόποι αντιμετώπισης

Μπροστά σε αυτή την πραγματικότητα το σχολείο δεν πρέπει να μείνει αδρανές. Υπάρχουν πολλά που μπορεί να κάνει για να περιορίσει τη βία, όπως:

- i. Να προωθήσει προγράμματα και δραστηριότητες στα σχολεία που προάγουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, τη διαφυλική αγωγή.
- ii. Διεκδικούμε μια ολοκληρωμένη παιδεία, που στοχεύει στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων πολιτών, οι οποίοι σέβονται τα θεμελιώδη και αναφαίρετα δικαιώματα κάθε συμμαθητή / συμμαθήτριας, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να τα διεκδικούν τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τους άλλους.
- iii. Να στελεχωθούν τα σχολεία με κατάλληλα εξειδικευμένο προσωπικό (ψυχολόγους, κοινωνικές υπηρεσίες κ.λπ.).
- iv. Να οργανωθούν μηχανισμοί και διαδικασίες στα σχολεία που θα διασφαλίζουν τη δυνατότητα σε παιδιά-θύματα βίαιης συμπεριφοράς να προστατευτούν και να υποστηριχθούν κατάλληλα.
- v. Να καθιερωθεί η κατάλληλη ψυχολογική και παιδαγωγική εκπαίδευση και επιμόρφωση των

εκπαιδευτικών.

- vi. Να εκπαιδευτούν κατάλληλα και οι μαθητές, ώστε να μπορούν να παίζουν και οι ίδιοι καθοριστικό ρόλο στην αντιμετώπιση των φαινομένων σχολικής βίας.
- vii. Να εφαρμοστούν προγράμματα ουσιαστικής αντισταθμιστικής εκπαίδευσης για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας, που ευνοεί την απόρριψη και περιθωριοποίηση των «αδύναμων» μαθητών και τελικά την υιοθέτηση βίαιης συμπεριφοράς.

B. ΚΕΙΜΕΝΟ

Σχολική βία, «τρομοκρατία» της αθωότητας

«Στο διάλειμμα τρεις μαθητές (δύο αγόρια και ένα κορίτσι) έσπρωξαν επίτηδες έναν μαθητή, ο οποίος πέφτει συχνά θύμα λεκτικής βίας. Τον ακινητοποιήσαν, του πέταξαν τα γυαλιά και το κορίτσι-αρχηγός τα πάτησε. Ο πατέρας του θύματος ήρθε στο σχολείο να φέρει άλλο ένα ζευγάρι γυαλιά. Δεν παραπονέθηκε, αφού έχει συνηθίσει να συμβαίνουν τέτοια στο παιδί».

Τα περιστατικά καθημερινής ήπιας βίας είναι συχνά στην εκπαιδευτική πραγματικότητα. Αντίθετα, η ακραία βία και οι συγκρούσεις με ρατσιστικά, οπαδικά ή άλλα χαρακτηριστικά συμβαίνουν σπανιότερα αλλά απασχολούν υπερβολικά τα ΜΜΕ που κινδυνολογούν κραυγάζοντας για «συμμορίες ανηλίκων». Όμως απαιτείται η αποφυγή της «δαιμονοποίησης» των παιδιών και των εφήβων. Τα παιδιά, όπως τονίζει ο Συνήγορος του Παιδιού, δεν απειλούνται τόσο από τη βία που προέρχεται από συνομηλίκους τους όσο από την αδυναμία των ενηλίκων να τους παρέχουν την αναγκαία παρουσία, συμμετοχή, υποστήριξη και διαπαιδαγώγηση. Τα παιδιά στερούνται την απαραίτητη ασφάλεια και προστασία από κινδύνους ή απειλές, ορισμένες φορές μάλιστα οι ίδιοι οι ενήλικοι προβαίνουν σε κακοποίηση ή σοβαρή παραμέλησή τους. Επικίνδυνα συχνή είναι και η αποσιώπηση ή η σιωπηλή ανοχή στη βία. Οι μαθητές επισημαίνουν ότι οι εκπαιδευτικοί επεμβαίνουν μόνο όταν μια βίαιη σύγκρουση γίνει δημόσια και αποσταθεροποιεί τη σχολική ζωή και τότε δρουν πυροσβεστικά. Ακόμα, ορισμένοι σύλλογοι γονέων δεν δείχνουν την απαιτούμενη ευαισθησία στο θέμα ή δεν λειτουργούν καθόλου, ενώ η πλήρης απουσία μεταναστών γονέων από τους συλλόγους επιτείνει την έλλειψη αντίδρασης όταν θύματα είναι παιδιά μεταναστών.

Η πρόληψη και ο περιορισμός της ενδοσχολικής βίας (bullying) συνδέονται με τη σχολική δομή, στελέχωση και λειτουργία. Συνεκδοχικά, οι ανάγκες των εκπαιδευτικών σε υποστήριξη και εργαλεία χειρισμού καταστάσεων που τους ξεπερνούν πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της οποιας πολιτικής μας. Αναπόσπαστα δεμένη είναι και η ενεργός συμμετοχή των μαθητών και των γονέων στις υποθέσεις της σχολικής κοινότητας.

Ειδικά ενόψει των κοινωνικών ρηγματώσεων από την οικονομική κρίση, η από μέρους των παιδιών αναπαραγωγή των κραδασμών στο οικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να έχει βίαια χαρακτηριστικά. Η προστασία της ανηλικότητας θα πρέπει λοιπόν, ιδίως τώρα, να αποτελέσει για όλους υψηλή προτεραιότητα. Η χρονική σύμπτωση της περιόδου κατά την οποία το άτομο δεν έχει διαμορφώσει επαρκώς την προσωπικότητά του με την όξυνση των κοινωνικών προβλημάτων αποτελεί ανησυχητικό υπόβαθρο.

Η έκδοση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου «Ομαδική βία και επιθετικότητα στα σχολεία» περιλαμβάνει πλούσια στοιχεία, αποτέλεσμα πανελλήνιας έρευνας, για την έκταση και τις μορφές του φαινομένου. Η καταγραφή καλών διεθνών πρακτικών και οι συμπερασματικές προτάσεις αποτελούν χρήσιμο εργαλείο για την εκπαιδευτική κοινότητα. Αξίζει ιδιαίτερα να προσεχθούν οι προτάσεις για την κατάρτιση, επιμόρφωση και υποστήριξη των εκπαιδευτικών, τη γενικότερη λειτουργία και οργάνωση του σχολείου για την πρόληψη και τον χειρισμό περιστατικών ενδοσχολικής βίας, τη σύνδεση του σχολείου με τις οικογένειες των

μαθητών και άλλες δράσεις εκτός σχολείου.

*Κωστής Παπαϊωάννου (πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)
«Τα Νέα», Δευτέρα 27 Σεπτεμβρίου 2010*

Ασκήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά το κείμενο. (120 λέξεις)
2. **«Αναπόσπαστα δεμένη είναι και η ενεργός συμμετοχή των μαθητών και των γονέων στις υποθέσεις της σχολικής κοινότητας»:** να αποδοθεί το νόημα του αποσπάσματος σε 100 περίπου λέξεις.
3. Να γράψετε από ένα συνώνυμο για κάθε υπογραμμισμένη λέξη.
4. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε δύο τεκμήρια που λειτουργούν στο κείμενο ως μέσα πειθούς. Γιατί επιλέχθηκαν από το συντάκτη του κειμένου και κατά πόσο είναι αξιόπιστα;
5. *«Ειδικά ενόψει των κοινωνικών ρηγματώσεων από την οικονομική κρίση, η από μέρους των παιδιών αναπαραγωγή των κραδασμών στο οικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να έχει βίαια χαρακτηριστικά. Η προστασία της ανηλικότητας θα πρέπει λοιπόν, ιδίως τώρα, να αποτελέσει για όλους υψηλή προτεραιότητα. Η χρονική σύμπτωση της περιόδου κατά την οποία το άτομο δεν έχει διαμορφώσει επαρκώς την προσωπικότητά του με την όξυνση των κοινωνικών προβλημάτων αποτελεί ανησυχητικό υπόβαθρο».*
Ποια μορφή συλλογισμού διακρίνετε στο απόσπασμα; Να τον αξιολογήσετε (αλήθεια – εγκυρότητα = ορθότητα).
6. Σχολική εφημερίδα διοργανώνει αφιέρωμα – έρευνα για τη σχολική βία, καθώς τα κρούσματα πληθαίνουν τον τελευταίο καιρό. Συμμετέχετε με ένα άρθρο 500-600 περίπου λέξεων, στο οποίο διερευνάτε τους παράγοντες που γεννούν και αναπαράγουν τέτοια περιστατικά. Παράλληλα, διατυπώνετε τις προτάσεις σας για το ρόλο της οικογένειας, της εκπαίδευσης και, γενικότερα, της επίσημης Πολιτείας στην υπέρβαση αυτού του προβλήματος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 25η

Ο ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Η αξία του ανθρωπισμού

§ Επικράτηση κατανόησης, συνεργασίας, αλληλεγγύης, περιορισμός του ατομικισμού, άμβλυνση συγκρούσεων και φαινομένων βίας-εγκληματικότητας, εξασφάλιση αξιοκρατίας, δικαιοσύνης, τήρηση νόμων, σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και υποχρεώσεις για όλους τους ανθρώπους.

§ Περιορισμός φαινομένων παραπληροφόρησης και προπαγάνδας σε βάρος των πολλών από εκείνους που έχουν στα χέρια τους τη δύναμη της γνώσης.

§ Ο πολίτης αισθάνεται ήρεμος και ασφαλής καθώς περιορίζονται τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που διχάζουν τους ανθρώπους και οδηγούν στον ρατσισμό και την εκμετάλλευση κάποιων από κάποιους άλλους.

§ Ο ανθρωπισμός είναι στήριγμα της δημοκρατίας, γιατί η τελευταία προϋποθέτει διάλογο, πολυφωνία, διευρυμένη κοινωνική και πολιτική συνείδηση που μόνο οι ανθρωπιστές διαθέτουν.

§ Εξασφάλιση καλών συνθηκών εργασίας, αντιμετώπιση επαγγέλματος ως μέσου προσωπικής έκφρασης και κοινωνικής προσφοράς και όχι ως μέσο κερδοσκοπίας.

§ Σεβασμός στον άνθρωπο και τον πολιτισμό του. Υπεύθυνη χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας χωρίς εξυπηρέτηση οικονομικοπολιτικών σκοπιμοτήτων και χωρίς υποδούλωση του ανθρώπου στα δημιουργήματά του. Αποφυγή πολέμων, καταστροφής της φύσης, συνεργασία με στόχο την εδραίωση της ειρήνης.

§ Έμπρακτο ενδιαφέρον για μειονότητες, τα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων, συναδέλφωση, αλληλεγγύη των λαών, βοήθεια προς τριτοκοσμικές χώρες που βρίσκονται σε κατάσταση πείνας και εξαθλίωσης.

Αίτια της κρίσης του ανθρωπισμού σήμερα

§ Η ευδαιμονία ταυτίζεται με την ύλη, η διαφήμιση προβάλλει το υπερκαταναλωτικό μοντέλο ζωής που αποτελεί υπόδειγμα κοινωνικής καταξίωσης, θεοποιείται το χρήμα και δοκιμάζεται η ανθρωπιά καθώς το άτομο γίνεται συχνά έρμαιο των επίπλαστων αναγκών και οδηγείται στην ανηθικότητα.

§ Η μηχανή επικράτησε, τυποποίηση την ανθρώπινη ζωή, ο άνθρωπος προσκολλήθηκε στην ειδίκευση και έχασε τη σφαιρικότητά του, «στέγνωσε» πνευματικά και ηθικά.

§ Η διαμόρφωση πολύπλοκων κοινωνιών με πολλαπλές απαιτήσεις, ποικίλους ρόλους, χιλιάδες μηνύματα, στερεί από τον άνθρωπο τον ελεύθερο χρόνο, τον αγχώνει, τον πιέζει και περιορίζει τη διάθεση του για επαφή με τους συνανθρώπους.

§ Η αστικοποίηση περιορίζει το ζωτικό χώρο έκφρασης των πολιτών, οι οποίοι συχνά γίνονται επιθετικοί καταλήγοντας σε αντικοινωνική και απάνθρωπη ακόμη συμπεριφορά. Η αποξένωση, η

έλλειψη συνεκτικών δεσμών οδηγούν στην απώλεια της ανθρωπιάς και του συναισθηματισμού των ανθρώπων.

§ Η προώθηση του ατομικισμού, η τάση καλοπέρασης, η επικράτηση της λογικής του συμφέροντος, η προώθηση των απαξιών, η προώθηση των συλλογικών οραμάτων.

§ Η απομάκρυνση από τη φύση και την παράδοση με συνέπεια την απώλεια των ηθικοπνευματικών αξιών.

§ Ο άκριτος φιλελευθερισμός στο χώρο της οικογένειας, η έλλειψη σωστής αγωγής, η στείρα και τυποποιημένη γνώση που παρέχει η εκπαίδευση, η κερδοσκοπική λειτουργία των Μ.Μ.Ε. με την προβολή προτύπων βίας ή τυφλού κομματισμού, η δημιουργία κλίματος φανατισμού, η ανεύθυνη συμπεριφορά και οι αυθαιρεσίες των πολιτικών που αποτελούν αρνητικά πρότυπα για τους πολίτες.

Συνέπειες

- Παραβίαση ανθρώπινων δικαιωμάτων.
- Φαινόμενα βίας, εγκληματικότητας, ρατσισμού, διατάραξη κοινωνικής γαλήνης και ανοχής. Παραβίαση δικαιοσύνης, ισονομίας, αξιοκρατίας, επικράτηση ωφελιμιστικού πνεύματος.
- Το πνεύμα του υλικού ευδαιμονισμού συντελεί στη δημιουργία μονοδιάστατων προσωπικοτήτων, χωρίς ανθρωπιστικές αξίες..
- Εμπορευματοποίηση της τέχνης, διάβρωση της γλώσσας, συρρίκνωση της παράδοσης, πολιτιστικός επεκτατισμός των ισχυρών κρατών.
- Καταστροφή της φύσης που προκαλεί κινδύνους για τη σωματική υγεία και υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής.
- Η δημοκρατία δέχεται σοβαρά πλήγματα, καθώς οι πολίτες καταπατούν τους νόμους αλλά και οι πολιτικοί ηγέτες προωθούν την ευνοιοκρατία και χρησιμοποιούν δημαγωγικές και λαϊκίστικες μεθόδους, για να εξυπηρετήσουν της σκοπιμότητές τους.
- Η τεχνολογία και η επιστήμη, δίχως ανθρωποκεντρικό πολιτισμό, δεν υπηρετούν τις πραγματικές ανάγκες του ανθρώπου ενώ αρκετές φορές στρέφονται και εναντίον του.
- Οι εστίες πολέμου σε διάφορα μέρη της γης παραβιάζουν το δικαίωμα στη ζωή.
- Η πείνα και η ανέχεια στον Τρίτο κόσμο, η οικονομική εκμετάλλευση των ασθενέστερων χωρών, οι διαρκώς τελειοποιούμενοι εξοπλισμοί που απειλούν την ειρήνη, τα φαινόμενα σοβινισμού και ρατσισμού.
- Στις ανθρώπινες σχέσεις επικρατεί η συμβατικότητα, η χρησιμοθηρική αντίληψη, η αλλοτρίωση.

Προτάσεις για την επικράτηση των ανθρωπιστικών αξιών

- Διαφοροποίηση των αξιολογικών κριτηρίων του σύγχρονου ανθρώπου, μια νέα ιεράρχηση των αξιών στη συνείδησή του.
- Συμμετοχή σε συλλογικές δραστηριότητες, ώστε να διαμορφωθεί μια νέα δυναμική, ικανή να προωθήσει πιο αποτελεσματικά λύσεις σε κοινωνικά, πολιτικά κα παγκόσμια ζητήματα.
- Ανθρωπιστικό περιεχόμενο σπουδών.
- Λειτουργία πνευματικών ανθρώπων ως υψηλών προτύπων ενός νέου οράματος ζωής.
- Μ.Μ.Ε: ανάδειξη προβλημάτων και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.
- Δράση των διεθνών οργανισμών για την υπεράσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων.
- Ανθρωποκεντρική διάσταση θεσμών πολιτείας, δημιουργία συνθηκών που θα υπηρετούν τους πολίτες.

B. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ποιος σκότωσε την Αμερική;

Το τρομοκρατικό χτύπημα στις Η.Π.Α. της 11ης Σεπτεμβρίου απέδειξε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι η αμυντική θωράκιση μιας χώρας, όσο τέλεια κι αν είναι, δεν αρκεί για να προστατεύσει αθώους πολίτες από την καταστροφή και το θάνατο.

Και όμως, σήμερα επικρατεί η αντίληψη ότι η ασφάλεια και η ευημερία μιας χώρας είναι θέμα οπλικών συστημάτων, επίλεκτων δυνάμεων και οικονομικής ισχύος. Ενδεικτικό της νοοτροπίας αυτής είναι ότι οι Αμερικανοί ιθύνοντες αναφέρθηκαν πρώτα στις τεράστιες υλικές ζημιές, δηλαδή στο οικονομικό κόστος, και έπειτα στις ανθρώπινες ζωές που χάθηκαν. Προέχει η εξασφάλιση των πόρων που οδηγούν στην οικονομική ευρωστία, αλλά αποδεδειγμένα αυτή δεν αποσοβεί τον κίνδυνο και την απειλή. Όταν η ανθρώπινη ζωή έρχεται σε δεύτερη μοίρα στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων μιας κοινωνίας, τότε κάτι σίγουρα δεν λειτουργεί σωστά σε αυτήν. Οι Έλληνες πίστευαν, όπως φαίνεται και από το έργο του ιστορικού του 5ου αιώνα Θουκυδίδη, ότι πέρα και πάνω απ' όλα αξία έχει ο άνθρωπος που είναι εξοπλισμένος όχι μόνο με τεχνικές γνώσεις αλλά και με υγιείς αρχές και πιστεύω.

Θα περίμενε κάποιος από τους ηγέτες της Δύσης ότι θα έκαναν την αυτοκριτική τους με αφορμή αυτό το τρομοκρατικό χτύπημα, ιδιαίτερα μάλιστα όταν κόπτονται για τη δικαιοσύνη. Ο Θουκυδίδης όμως παρατηρεί δια στόματος Αθηναίων πρέσβων: «... οι δυνατοί κάνουν ό,τι τους επιτρέπει η ισχύς τους. Οι αδύναμοι τα ανέχονται υποχρεωτικά...» (Θουκ. Ε, 89). Το ότι δεν επαναξιολογήθηκε ο τρόπος ζωής και σκέψης ύστερα από το πλήγμα αυτό, πρέπει να προβληματίσει κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο στο δυτικό κόσμο.

Οι Αμερικανοί V.D. Hanson και J. Heath στο βιβλίο τους «Ποιος σκότωσε τον Όμηρο» (εκδ. Κάκτος, σελ. 225) γράφουν: «...ο θάνατος του Ομήρου σημαίνει την κατάργηση ενός ολόκληρου τρόπου θεώρησης του κόσμου, ενός τρόπου διαμετρικά αντίθετου από τους νέους θεούς που καθοδηγούν την Αμερική: ψυχοθεραπείες, ηθική άμβλυνση, τυφλή υποστήριξη της προόδου και εξύμνηση του υλικού πολιτισμού. Η απώλεια της κλασικής παιδείας ως αντίδοτο στην τοξίνη του μαζικού πολιτισμού ήταν οδυνηρή για την Αμερική και διακρίνεται από τη διάβρωση του γραπτού και του προφορικού λόγου, την αναζήτηση της υλικής και αισθησιακής ικανοποίησης στη θέση της πνευματικής ανάπτυξης, στην ομοιομορφία της αστικής ζωής εις βάρος του ατόμου, στην κατάργηση της ιστορίας και στην πλήρη παράδοση στο παρόν». Η διαπίστωση αυτή αφορά ολόκληρο το δυτικό κόσμο.

Στην εποχή μας οι ανθρωπιστικές σπουδές έχουν επικίνδυνα συρρικνωθεί αν δεν έχουν ήδη περιθωριοποιηθεί προς όφελος των τεχνικών γνώσεων. Το ζήτημα είναι πώς χρησιμοποιούνται οι «γνώσεις». Και αυτό εξαρτάται και από το ποιος τις κατέχει. Εδώ υπεισέρχεται ο παράγων ήθος, που κατά τον Ηράκλειτο είναι ο δαίμων του ανθρώπου, δηλαδή η μοίρα, η τύχη του. Πόσοι, όμως, δυτικοί συμφωνούν με το Φιλοκτήτη του Σοφοκλή (στ.94-95): «Προτιμώ να πράττω το καλό και να αποτυχαίνω παρά να κάνω το κακό και να νικώ»; Οι αρχαίοι Έλληνες έκριναν αμείλικτα τον εαυτό τους και δίδαξαν την εξονυχιστική εξέταση των πάντων, θεσμών, παραδόσεων, αξιών. Μόνο με την έντιμη αυτοκριτική υπάρχει ελπίδα να βελτιωθεί ο άνθρωπος. (...)

Πολλοί υποστηρίζουν ότι με το χτύπημα αυτό η Δύση εισέπραξε ό,τι της άξιζε. Τέτοια προσέγγιση όμως δεν θίγει το βασικό πρόβλημα. Σήμερα, βέβαια, δεν υπάρχουν ηγέτες όπως ο Τζέφερσον ή ο Λίνκολν, που εμπνέονταν από τα ιδεώδη του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού. Ούτε η παιδεία τους είναι η πρόπουσα.

Χρειάζεται ένα αντίβαρο, λοιπόν, στην έπαρση και στην αναπόφευκτη αυθαιρεσία της στρατιωτικής υπεροχής. Χρειάζεται η ηθική θωράκιση, για να αποφύγει ο δυτικός κόσμος τη φθορά. Η παιδεία του δυτικού ανθρώπου δεν έχει πια ηθικό και ανθρωπιστικό περιεχόμενο. Αυτό είναι το κύριο πρόβλημα. Αυτό είναι που σκοτώνει.

(Κείμενο του Οδυσσέα Τσαγκαράκη, καθηγητή κλασικής φιλολογίας του παν/μίου Κρήτης από την εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 23.11.2001, συντομευμένο και ελαφρώς διασκευασμένο).

Παρατηρήσεις

1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 80-100 λέξεις.
2. Το κείμενο που διαβάσατε είναι απόσπασμα από άρθρο. Ποια γνωρίσματα αυτού του είδους εντοπίζετε;
3. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 80-100 λέξεων το νόημα της περιόδου: **Πέρα και πάνω απ' όλα αξία έχει ο άνθρωπος που είναι εξοπλισμένος όχι μόνο με τεχνικές γνώσεις αλλά και με υγιείς αρχές και πιστεύω.**
4. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ: Από πολλούς διανοητές αλλά και απλούς πολίτες διαπιστώνεται η απουσία ανθρωπιάς από τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Σε ένα αποδεικτικό δοκίμιο προσπαθείτε να αποδείξετε αυτή την διαπίστωση και υποδεικνύετε τρόπους με τους οποίους θα ήταν δυνατή η επανασύνδεση των σύγχρονων κοινωνιών με τις ανθρωπιστικές αξίες (500-600 λέξεις).

ΕΝΟΤΗΤΑ 26η

ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΣ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Μεσσιανισμός (από την εβραϊκή λέξη Μεσσίας που σημαίνει Σωτήρας) είναι η πίστη στην ύπαρξη ενός Σωτήρα και η αναμονή της έλευσής του στον κόσμο ως Λυτρωτή. Ο Μεσσιανισμός έχει τις ρίζες του στις ανατολικές θρησκείες κυρίως στην εβραϊκή που καλλιέργησε την προσδοκία για τον ερχομό ενός Μεσσία — εθνικού απελευθερωτή, ο οποίος θα απάλλαζε το λαό του από το ζυγό των αυτοκρατόρων. Την ιδέα αυτή δανείστηκε από την εβραϊκή θρησκεία ο Χριστιανισμός για να την διευρύνει, αναδεικνύοντας το Χριστό-Μεσσία ως πνευματικό λυτρωτή ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Ο Μεσσιανισμός, όμως, δεν περιορίζεται στο χώρο της θρησκείας. Ως αντίληψη και προσδοκία διαποτίζει και την κοινωνικοπολιτική ζωή κάποιων λαών, οι οποίοι αναμένουν με λαχτάρα την εμφάνιση του χαρισματικού ηγέτη και εναποθέτουν σ' αυτόν τις ελπίδες τους για άρση των αδιεξόδων, έξοδο από κάθε είδους κρίση, εκπλήρωση των συλλογικών οραμάτων και πόθων.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΥ

1. Ο Μεσσιανισμός έχει τις ρίζες του στη θρησκευτική και πολιτική παράδοση, στην ψυχροσύνθεση ενός λαού και στις πολιτιστικές του καταβολές. Λαοί που κυβερνήθηκαν για αιώνες από καθεστώτα θεοκρατικά και υπάκουαν στις επιταγές των εκάστοτε θεόπνευστων βασιλέων ή μιας θρησκείας, ανέπτυξαν μια μεσσιανική νοοτροπία που τους συνοδεύει σε όλη την πορεία του ιστορικού τους βίου.
2. Όταν τα αδιέξοδα σε μια κοινωνία φαντάζουν αξεπέραστα, οι θεσμοί παρουσιάζονται αποδυναμωμένοι, το σύστημα αξιών χρεοκοπημένο, τότε η απογοήτευση του λαού δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα για την εμφάνιση του Μεσσιανισμού.
3. Στις πολυπληθείς κοινωνίες η κυρίαρχη ψυχολογία της μάζας ευνοεί το Μεσσιανισμό. Εκεί όπου το άτομο συνθλίβεται μέσα στο ομοιόμορφο πλήθος ζητείται ο «Υπεράνθρωπος», ο οποίος θα υποδείξει το δρόμο στην αγέλη των πολλών.
4. Ο Μεσσιανισμός καλλιεργείται έντεχνα από τη θρησκευτική και πολιτική προπαγάνδα. Η χειραγώγηση της εκπαίδευσης αλλά και των ΜΜΕ προς την κατεύθυνση της προβολής συγκεκριμένων προσώπων ως χαρισματικών, προκαλεί φαινόμενα προσωπολατρίας, φανατίζει τη μάζα και τη μετατρέπει σε ποδηγετούμενη αγέλη.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΥ

1. Αντιστρατεύεται κάθε έννοια αυτονομίας του ατόμου και ελευθερίας βούλησης.
2. Οδηγεί σε μοιρολατρική στάση ζωής.

3. Το άτομο γίνεται άθυρμα στα χέρια όσων αναλαμβάνουν για λογαριασμό του το βάρος των αποφάσεων και των ευθυνών.
4. Αποτελεί ιδεολογία ολοκληρωτική και αντιδημοκρατική.
5. Αποδυναμώνει πολιτικά το λαό και επιτρέπει το συγκεντρωτισμό των εξουσιών σε μειοψηφίες.
6. Καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα από την αυταρχική άσκηση της εξουσίας του ενός.
7. Κυριαρχεί ο πνευματικός σκοταδισμός.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

1. Ανάγκη πνευματικής θωράκισης των ατόμων και των λαών απέναντι σε κάθε προσπάθεια προσεταιρισμού τους από επιτήδειους δημαγωγούς.
2. Ο ορθός λόγος και η κριτική ικανότητα αποτελούν τα πνευματικά εφόδια με τα οποία οι άνθρωποι μπορούν να απομυθοποιούν τους δήθεν χαρισματικούς.
3. Η ανθρωπιστική παιδεία, ο αυτοσεβασμός και η αίσθηση της αυταξίας αποτελούν προϋπόθεση για να μην θυσιάζουν οι άνθρωποι την αξιοπρέπειά τους και να προασπίζουν την ελευθερία τους.
4. Η λειτουργία αξιοκρατικών θεσμών αναδεικνύει την αξία των προσωπικοτήτων των προικισμένων και δεν επιτρέπει την εμφάνιση των δημοκόπων.

Β. ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ: Περιμένοντας τον έλληνα μεσσία

«Δυστυχημένος ο λαός που έχει ανάγκη από ήρωες» έγραφε ο Χέγκελ περίπου 200 χρόνια πριν. Η θέση αυτή υποδηλώνει ότι ένας λαός έχει ανάγκη από ήρωες όταν βρίσκεται σε κρίσιμη φάση και δεν διαθέτει σε συλλογικό επίπεδο τις ηθικές δυνάμεις που θα του επέτρεπαν να ξεπεράσει την κρίση. Έχει λοιπόν ανάγκη από εξαιρετικές προσωπικότητες, πάνω από τον μέσον όρο της κοινωνίας, που θα αναλάβουν - ενδεχομένως και με την υπέρτατη θυσία - τη συλλογική μοίρα.

Η ίδια θέση θα μπορούσε να έχει εξάλλου ένα επιπλέον νόημα: η λατρεία των ηρώων δηλώνει ότι η αξία του παρόντος υποτιμάται και περιφρονείται και ο λαός αναζητεί στο παρελθόν τους παραδειγματικούς εκπροσώπους της ταυτότητάς του. Η εποχή της γενικευμένης κρίσης και κυρίως της ηθικής κρίσης και της κρίσης των αξιών οδηγεί εύκολα σε αναζήτηση μεσσιανικών λύσεων, στην αναζήτηση ενός μεσσία που με τις εξαιρετικές του ικανότητες θα οδηγήσει την κοινωνία σε ένα καλύτερο μέλλον. Τις περισσότερες φορές εξάλλου ο μεσσίας προσφέρει απλώς την ανακούφιση της ελπίδας.

Η επικαιρότητα αυτών των σκέψεων επιβεβαιώνεται από την ψηφοφορία που διεξάγεται αυτόν τον καιρό για την ανάδειξη των μεγάλων Ελλήνων και, εν τέλει, του μεγαλύτερου Έλληνα όλων των εποχών. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποτελέσει την αφορμή για να στοχαστούμε γιατί σήμερα έχουμε ανάγκη από ήρωες, από ποια κατηγορία ηρώων έχουμε ανάγκη και με ποια κριτήρια στη συγκεκριμένη συγκυρία γίνεται η επιλογή. Κάθε ιστορικός γνωρίζει ότι οι ήρωες δεν είναι πάντα οι ίδιοι και ότι το ποιος χαρακτηρίζεται «ήρωας» ή «μεγάλος άνδρας» (γιατί περί ανδρών πρόκειται κυρίως) συνδέεται με το εκάστοτε πολιτικό και κοινωνικό παρόν. Για να δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, είναι προφανές ότι ένας ποδοσφαιριστής (εν προκειμένω, ο Θοδωρής Ζαγοράκης) ή ένας ηθοποιός (π.χ. ο Θανάσης Βέγγος) δεν θα συγκαταλέγονταν σε καμία περίπτωση μεταξύ των «μεγάλων ανδρών» λίγες δεκαετίες νωρίτερα. Αλλά και ποιος θα τολμούσε να επιλέξει τον Ιωάννη Μεταξά ή τον Γεώργιο Παπαδόπουλο τη δεκαετία του '80; Ο χαρακτηρισμός, συνεπώς, ενός προσώπου ως «μεγάλου» αλλάζει ανάλογα με τα κυρίαρχα πρότυπα μιας κοινωνίας. Άλλωστε ο «ήρωας», η εξαιρετική προσωπικότητα, συνήθως απομονώνεται από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του, ορίζεται αόριστα και στερεοτυπικά,

ώστε να αποτελέσει πρότυπο και να εξυπηρετήσει μια παιδαγωγική στρατηγική. Γιατί μία από τις βασικές λειτουργίες των ηρωικών προτύπων είναι ακριβώς να «διδάξουν». Συνεπώς, εκείνος που χαρακτηρίζει ως «μεγάλο άνδρα» έναν δικτάτορα υιοθετεί ένα συγκεκριμένο πολιτικό πρότυπο και θα ήθελε να επιβάλει στην κοινωνία συγκεκριμένες μεθόδους διακυβέρνησης. Το ηρωικό πρότυπο αποκτά έτσι και μία επιπλέον κανονιστική λειτουργία, «διδάσκοντας» την κοινωνία ποια πορεία πρέπει να ακολουθήσει.

Η επιλογή των ηρώων μπορεί επίσης να αποτυπώσει τους διχασμούς μιας κοινωνίας, την ποικιλία των πολιτικών και κοινωνικών ομάδων και τις κυρίαρχες ιδεολογικοπολιτικές τάσεις. Για σε μια κοινωνία όπως η ελληνική, που έζησε έναν Διχασμό και έναν Εμφύλιο Πόλεμο μέσα στον περασμένο αιώνα, αλλά και τη δραματική εμπειρία της εισροής των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής, είναι αναμενόμενο ότι τα ηρωικά πρότυπα θα αντικατοπτρίσουν τη διχασμένη μνήμη όπως έχει μεταγραφεί σε Ιστορία- και όχι μόνο. Το «πάνθεον» θα περιλαμβάνει επομένως, αναπόφευκτα, και τον Άρη Βελουχιώτη και τον Όθωνα, και τον Γρηγόρη Λαμπράκη και τον Ν. Πλαστήρα. Γιατί στους «μεγάλους άνδρες» αναζητούν ταύτιση και αναγνώριση όλα τα μέλη της κοινωνίας. Ο ιστορικός ρόλος που έχει διαδραματίσει ο «μεγάλος άνδρας» προσφέρει εμμέσως θέση στη Μεγάλη Ιστορία σε όλους τους ανώνυμους πρωταγωνιστές της Μικρής Ιστορίας.

Ο καθορισμός των προσώπων που εν τέλει θα κατοικήσουν στο εθνικό πάνθεον γίνεται μέσα από ποικίλους μηχανισμούς, οι οποίοι μπορούν να συνοψιστούν απλουστευτικά σε δύο: πρώτον, την επιλογή «από κάτω» και, δεύτερον, την «άνωθεν» επιβολή. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν αυτοί που θα χαρακτηρίζαμε «λαϊκοί ήρωες» (όπως ο Καζαντζίδης), ενώ στη δεύτερη η επιλογή γίνεται μέσω του κρατικού μηχανισμού και επιβάλλεται με το εκπαιδευτικό σύστημα και τις δημόσιες τελετές. Είναι προφανές ότι η πρώτη κατηγορία έχει μικρότερη συνοχή και μεγαλύτερη ποικιλία, ενώ η δεύτερη αποτυπώνει κατά το μάλλον ή ήττον τον εθνικό κανόνα και απαιτεί μεγαλύτερη συναίνεση.

Σε κάθε περίπτωση, η σύνδεση έθνους και ηρώων είναι στενή. Η πρόσληψη της εθνικής ταυτότητας είναι εκείνη που καθορίζει ποια πρόσωπα ενσαρκώνουν τις ιδιότητές της. Για το ελληνικό έθνος επιβεβαιώνεται συνεχώς το εξαιρετικό βάρος της Αρχαιότητας. Η δυσανάλογη παρουσία των αρχαίων στο εθνικό πάνθεον δηλώνει την υποτίμηση της νεότερης ιστορίας της Ελλάδας και των Νεοελλήνων συλλήβδην. Θα έλεγα ωστόσο ότι υπάρχει και μία άλλη διάσταση σε αυτή την ανισορροπία: η παγκόσμια εμβέλεια των «εθνικών ηρώων». Ο χαρακτηρισμός κάποιων ιστορικών προσωπικοτήτων ως «μεγάλων» εξαρτάται, σε έναν βαθμό, και από την υπερ-εθνική, παγκόσμια ακτινοβολία τους. Σε αυτόν τον τομέα, μάλλον οι αρχαίοι θεωρούνται εκτός συναγωνισμού. Άλλωστε από την ίδρυση του ελληνικού κράτους η τυπολατρική προσήλωση στην Αρχαιότητα (το γλωσσικό ζήτημα αποτελεί το πιο εύγλωττο παράδειγμα) απετέλεσε σταθερά της ελληνικής πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής.

Η παγκοσμιότητα των εθνικών ηρώων στην ελληνική περίπτωση αποκτά επίσης μια νομιμοποιητική και αποδεικτική λειτουργία. Η νεότερη Ελλάδα συμπεριφέρθηκε, όπως έχει δείξει η Έλλη Σκοπετέα, σαν να είχε συνεχώς επάνω της το βλέμμα της Δυτικής Ευρώπης- μιας Ευρώπης δύσπιστης, έτοιμης να κρίνει και να καταδικάσει, έτοιμης επίσης να αμφισβητήσει την ίδια την ελληνική εθνική ταυτότητα. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο εντάσσεται η μαζική ψήφος προς τον Μέγα Αλέξανδρο. Είναι ψήφος απολογητική και αποδεικτική. Είναι ψήφος «για τα μάτια των άλλων». Είναι προφανές ότι πριν από τη δεκαετία του '90 ο Αλέξανδρος δεν θα είχε την ίδια θέση στο εθνικό πάνθεον, ενώ μπορούμε επίσης να υποθέσουμε ότι, αν σε λίγα χρόνια δημιουργηθεί θεωρητικά μια κρίση με τη Βουλγαρία, θα τον ξεπεράσει ο Βουλγαροκτόνος.

Χριστίνα Κουλούρη (καθηγήτρια Νεότερης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου).

ΤΟ ΒΗΜΑ, Κυριακή 8 Μαρτίου 2009

Ερωτήσεις

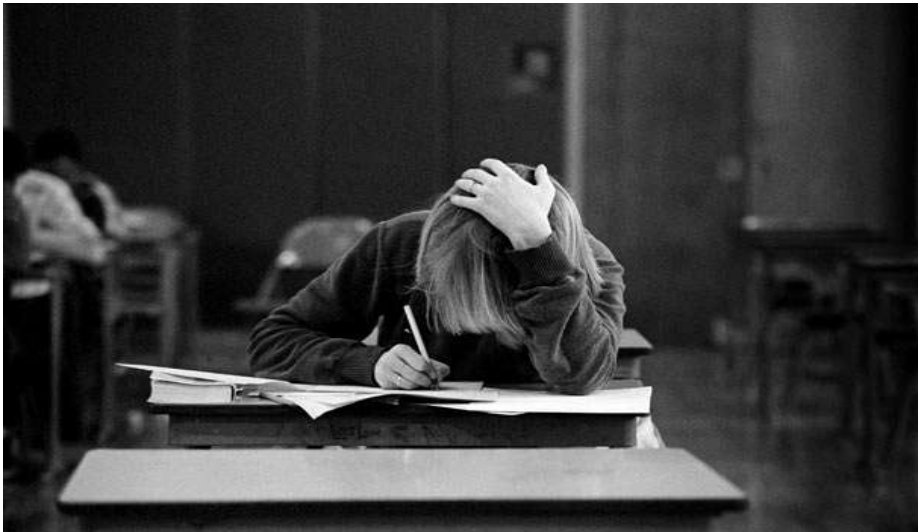
1. Να πυκνώσετε το κείμενο σε μια περίληψη 110-130 λέξεων.
2. «Γιατί μία από τις βασικές λειτουργίες των ηρωικών προτύπων είναι ακριβώς να «διδάξουν»: να σχολιάσετε το απόσπασμα σε μια παράγραφο 90-100 περίπου λέξεων.
3. Ποια είναι η συλλογιστική πορεία της τελευταίας παραγράφου του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
4. Ποια η δομή και ποιοι οι τρόποι ανάπτυξης της πέμπτης παραγράφου (**«Ο καθορισμός ... συναίνεση»**);
5. Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς διακρίνετε στην πρώτη παράγραφο;
6. **επιβεβαιώνεται, αόριστα, καθορισμός, αποτυπώνει, εμβέλεια**: να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από αυτές.
7. **Παραγωγή λόγου**
Συμμετέχετε σε αφιέρωμα γνωστής εφημερίδας με θέμα: «Ο Έλληνας Μεσσίας». Στο άρθρο που συντάσσετε παρουσιάζετε τους λόγους για τους οποίους ένας λαός αναζητεί συχνά στην πορεία του ήρωες και λαμπρούς ηγέτες και τις συνέπειες που προκύπτουν από το ιστορικό αυτό φαινόμενο (500-600 λέξεις).

ΘΕΜΑΤΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2000

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μια σημαντική πρόκληση στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα είναι με ποιον τρόπο θα διαφυλαχθούν τα ιδανικά της ειρήνης, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απάντηση είναι: κατάλληλη αγωγή και παιδεία. Το ίδιο ισχύει για τα ηθικά διλήμματα που θέτει η ασύλληπτη επιστημονική πρόοδος (κλωνοποίηση, παραγωγή ανθρώπινων εμβρύων, μεταλλαγμένα προϊόντα, οικολογικές καταστροφές κ.ά.). Το κράτος πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία. Η ευρύτερη καλλιέργεια είναι προσωπική κατάκτηση που απαιτεί θυσίες. Η δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση μετατοπίζει το κέντρο βάρους από το κράτος στο άτομο, το οποίο οφείλει να έρθει σε επαφή με πολλούς τομείς γνώσης σε διάφορες μορφές της. Η μετάβαση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία προϋποθέτει γλωσσομάθεια, ανοχή στη διαφορετικότητα και στον πολυπολιτισμό, πνεύμα συνεργασίας και συναδέλφωσης στο «παγκόσμιο χωριό», στο οποίο έχει μεταβληθεί ο πλανήτης μας. Και εδώ στην Ελλάδα έχουν γίνει ορατές οι πολλαπλές όψεις της παγκοσμιοποίησης στην κοινωνιολογική και οικονομική εκδοχή της. Τα όρια των εθνικών κρατών, στην παραδοσιακή μορφή τους, εξαλείφονται, καθώς διακινούνται εκατομμύρια άνθρωποι, αγαθά και ιδέες με απίστευτη ταχύτητα. Η εμμονή όμως στα οικονομικά συμφέροντα και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, η επιβολή του καταναλωτικού προτύπου της αφθονίας, το διευρυνόμενο χάσμα ανάμεσα στα φτωχά και στα πλούσια κράτη, η κρίση της δημοκρατικής συμμετοχής και του κράτους πρόνοιας, η κοινωνική περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός και τόσα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος δημιουργούν κλίμα ανησυχίας για το μέλλον.

Η αισιοδοξία για την πορεία του κόσμου κατά την τρίτη χιλιετία μπορεί να προκύψει από τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και της αποστολής της εκπαίδευσης. Το παλιό μοντέλο που ισχύει ακόμη στην Ελλάδα και το οποίο στηρίζεται σε ποσοτικά κριτήρια (συσσώρευση γνώσεων στο παραδοσιακό γνωσιοκεντρικό σχολείο) πρέπει να αντικατασταθεί από ποιοτικά κριτήρια. Η απλή παροχή γνώσεων δεν ωφελεί πια. Οι μαθητές και οι φοιτητές, όπως και κάθε άνθρωπος, πρέπει να μάθουν να αξιοποιούν τις ευκαιρίες για μάθηση, που τους δίνονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους.

Στην έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής της UNESCO για την εκπαίδευση στον 21ο αιώνα τονίζεται ότι η δια βίου εκπαίδευση πρέπει να στηρίζεται στους παρακάτω τέσσερις πυλώνες, που αποτελούν διαφορετικά είδη μάθησης: 1. Μαθαίνω πώς να αποκτώ τη γνώση, συνδυάζοντας ικανοποιητικά μια ευρύτατη γενική παιδεία με τη δυνατότητα εμβάθυνσης σε ορισμένα θέματα. 2. Μαθαίνω να ενεργώ με τέτοιον τρόπο, ώστε να αποκτώ όχι μόνο επαγγελματική κατάρτιση αλλά και γενικότερα τη δυνατότητα να αντιμετωπίζω διάφορες καταστάσεις και να εργάζομαι αρμονικά σε ομάδες. 3. Μαθαίνω να συμβιώνω, κατανοώντας τους άλλους και έχοντας επίγνωση των κοινωνικών αλληλεξαρτήσεων -συμβάλλοντας στην πραγματοποίηση κοινών δράσεων και στη διευθέτηση των συγκρούσεων, με σεβασμό στις αξίες του πλουραλισμού, της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρήνης. 4. Μαθαίνω να ζω με τέτοιον τρόπο, ώστε να αναπτύσσω την προσωπικότητά μου και να μπορώ να ενεργώ με μεγαλύτερη αυτονομία και περισσότερη κρίση και προσωπική υπευθυνότητα. Για τον λόγο αυτόν η εκπαίδευση δεν πρέπει να παραμελεί την ανάπτυξη των ατομικών δυνατοτήτων, τη μνήμη, τη λογική κρίση, την αίσθηση του ωραίου, τις φυσικές ικανότητες του ατόμου και τη δεξιότητα της επικοινωνίας, με παράλληλη ευαισθησία στη χρήση της μητρικής γλώσσας.

(Κείμενο από τον ημερήσιο τύπο)

Ασκήσεις

A. Το παραπάνω άρθρο δημοσιεύθηκε σε εφημερίδα. Να παρουσιάσετε στην τάξη σας το περιεχόμενο του άρθρου αυτού με μια περίληψη 100 – 120 λέξεων.

Μονάδες 25

B. 1. Με ποια νοηματική σχέση συνδέονται μεταξύ τους η πρώτη και η δεύτερη παράγραφος του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 5

2. Να αναλύσετε τη δομή της τελευταίας παραγράφου (δομικά στοιχεία/μέρη, τρόπος/μέθοδος ανάπτυξης).

Μονάδες 5

3. "Η μετάβαση από την τοπική στην παγκόσμια κοινωνία απαιτεί...".

α) μόνο την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας.

β) ανεξαρτησία και αυτονομία δράσης.

γ) αποδοχή κάθε κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας.

δ) καλλιέργεια τοπικιστικού πνεύματος.

Ποια από τις παραπάνω φράσεις (α, β, γ, δ) συμπληρώνει σωστά, σύμφωνα με το κείμενο, το νόημα της πρότασης που σας δίνεται; Να τη γράψετε και να αιτιολογήσετε με συντομία την επιλογή σας.

Μονάδες 5

4. Να αποδώσετε σε 5-6 σειρές το νόημα της παρακάτω φράσης του κειμένου: "Το κράτος πρόσφερε ως τώρα εκπαίδευση και λιγότερο παιδεία".

Μονάδες 5

5. Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

συμμετοχή, τοπική, ταχύτητα, αφθονία, υπευθυνότητα

Μονάδες 5

Γ. Τώρα που έφτασε η στιγμή της αποφοίτησής σας από το Λύκειο, αξιοποιώντας τις εμπειρίες της σχολικής σας ζωής, να γράψετε μια επιστολή προς τον Υπουργό Παιδείας, στην οποία να διατυπώνετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας για τις αλλαγές που θα θέλατε να γίνουν στο σχολείο, προκειμένου αυτό να ανταποκρίνεται αποτελεσματικότερα στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. (500 – 600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2001

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Για να απαντήσει κανείς στο ερώτημα, ποιος είναι ο ρόλος των διανοομένων της εποχής μας, πρέπει να έχει διευκρινίσει τι εννοεί με τον όρο "διανοούμενος".

Συνήθως προϋποθέτουμε ότι ένας διανοούμενος πρέπει να είναι ένας άνθρωπος μορφωμένος. Όμως κάθε μορφωμένος δεν είναι και διανοούμενος. Από τον διανοούμενο δεν περιμένει κανείς απλώς να έχει πλούσιες γνώσεις, να είναι καλλιεργημένος ή να κατέχει μια ειδικότητα. Γιατί ο διανοούμενος είναι, όπως δηλώνει και η λέξη, ένας άνθρωπος, που διανοείται κι αυτό σημαίνει, ότι είναι ένας άνθρωπος, που δεν δέχεται τα πράγματα, όπως του προσφέρονται, αλλά τα περνά μέσ' από τη δοκιμασία της δικής του διάνοιας - είναι με άλλα λόγια ένα πνεύμα κριτικό όχι μόνο σε ό,τι αφορά τους άλλους αλλά και σ' ό,τι αφορά τον εαυτό του.

Η κριτική στάση του διανοούμενου τον συνδέει με την διαμαρτυρία. Επειδή ασκώντας κριτική δεν συμβιβάζεται με τα καθιερωμένα, ο διανοούμενος επαναστατεί και διαμαρτύρεται. Το καθιερωμένο σε όλους τους τομείς μοιάζει να είναι ένα σύστημα προσαρμογής δοσμένο από πριν, που λειτουργεί σαν ένας μηχανισμός. Ο διανοούμενος στη δεδομένη περίπτωση αντιπροσωπεύει το πρόσωπο, που αντιστέκεται στον μηχανισμό των θεσμών. Η διαμαρτυρία του είναι μια στάση αρνήσεως, όμως αποτελεί προϋπόθεση για μια θετική αντιμετώπιση, γιατί αίρει την παθητική αδιαφορία, με την οποία οι μάζες δέχονται τα πράγματα.

Η κριτική στάση εξ άλλου προβαίνει μέσ' από μια *α π ό σ τ α σ η*. Σε μια εποχή σαν τη δική μας, που ο άνθρωπος δεν έχει σχεδόν άλλη εκλογή παρά μόνον ανάμεσα στο πνεύμα της συλλογικής συμπεριφοράς ή της απομόνωσης, το να πάρει κανείς απόσταση από τα πράγματα είναι δύσκολο: γιατί απόσταση αφ' ενός σημαίνει διάσταση προς την παθητική προσαρμογή, αφ' ετέρου όμως δεν σημαίνει και ρήξη με την πραγματικότητα.

Ο διανοούμενος έχει την δύναμη να αποσπάται από τα πράγματα — τις πολιτικές θέσεις, τις καλλιτεχνικές τεχνотροπίες, τα αξιώματα της συμβατικής ηθικής, τους κοινωνικούς θεσμούς και τα λογής συνθήματα, όχι για να μείνει έξω από την πρακτική ζωή αλλά για να αναμετρηθεί μαζί της.

Η θέση του διανοούμενου μοιάζει κατά πολύ μ' εκείνη του Σωκράτη. Ξεχωρίζοντας από τους πολλούς δεν είναι ένας επαΐων*, δεν είναι ο ειδικός μιας τέχνης, αλλά αυτός, που ανοίγεται προς το όλον κινδυνεύοντας όμως να χαθεί μέσα στην αοριστία. Για να μη χαθεί μέσα στην αοριστία — την ανεύθυνη θεωρητικολογία — ο διανοούμενος σήμερα χρειάζεται πάνω απ' όλα μια υπεύθυνη *π ε ρ ι σ υ λ λ ο γ ή*. Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην άξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας.

Για την περισυλλογή του αυτή, που είναι διπλή, δηλ. αφορά τα γύρω του και τον εαυτό του, ο διανοούμενος της εποχής μας έχει λοιπόν να παλαίψει σκληρά. Η περισυλλογή του δεν είναι μια ασκητική φυγή, είναι μια υπεύθυνη περισυλλογή, που κατορθώνει να ξεπεράσει την επικαιρότητα και να προσδώσει στη στιγμή το βάθος της μνήμης και του σχεδιασμού. Τον διανοούμενο, αν είναι ζωντανός πνευματικός άνθρωπος, δεν τον ενδιαφέρει τόσο το παρελθόν και το μέλλον όσο το παρόν. Το παρόν είναι αυτό, μέσα στο οποίο δοκιμάζεται.

(Κώστα Π. Μιχαηλίδη, Οικείωση και Αλλοτρίωση, διασκευή)

επαΐων αυτός που αισθάνεται, καταλαβαίνει, ξέρει

Ασκήσεις

A. Για την προετοιμασία μιας ομαδικής εργασίας στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, διάβασες το παραπάνω κείμενο. Να γράψεις μια περίληψη του κειμένου αυτού, με την οποία θα ενημερώσεις τα άλλα μέλη της ομάδας σου για το περιεχόμενό του (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: "Ο διασκορπισμός της εποχής μας δεν εμφανίζεται μόνο μέσα στην αύξουσα εξειδίκευση, αλλά και μέσα στην καταναλωτική συνείδηση του σημερινού ανθρώπου στη σχέση του με τα αγαθά, που του προσφέρονται στον τομέα της διαβίωσης ή της ψυχαγωγίας."

Μονάδες 5

B2 "Συνήθως προϋποθέτουμε ... ή της ψυχαγωγίας." Για κάθε παράγραφο του αποσπάσματος αυτού να γράψετε έναν πλαγιότιτλο.

Μονάδες 5

B3. Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο: περισυλλογή, συμβιβάζεται, αοριστία, διαμαρτυρία, ενδιαφέρει, διάνοια.

Μονάδες 6

B4. ψυχαγωγία, τεχνοτροπίες: Να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων.

Μονάδες 4

B5. όμως, ή, γιατί, αλλά (το πρώτο του κειμένου), με άλλα λόγια: Ποια νοηματική σχέση εκφράζει η χρήση καθεμιάς από τις παραπάνω λέξεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 5

Γ. Σας δίνεται η ευκαιρία, με αφορμή μια πολιτιστική εκδήλωση του σχολείου σας, να συναντήσετε έναν διανοούμενο. Ποιες σκέψεις σας θα του εκθέτατε σχετικά με το πώς πρέπει να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που απασχολούν σήμερα τη νεολαία; (Να καταγράψετε τις σκέψεις σας αυτές σ' ένα δοκίμιο πειθούς 500-600 λέξεων, το οποίο θα του επιδώσετε κατά τη συνάντησή σας.)

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2002

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο εικοστός αιώνας δικαίως χαρακτηρίζεται ως αιώνας των μεγαλύτερων και σημαντικότερων κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών. Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, ο μέσος "Δυτικός άνθρωπος" ζει στο κατώφλι του 21ου αιώνα μία πολύ διαφορετική καθημερινή ζωή από τον αντίστοιχο άνθρωπο των αρχών του 20ου αιώνα. Ένα σημαντικό ποσοστό ευθύνης γι' αυτές τις δραματικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή φέρει και η πρόοδος στις λεγόμενες βιοϊατρικές επιστήμες. Η ανακάλυψη της δομής του DNA, πριν από 45 περίπου χρόνια, και η επακόλουθη "έκρηξη γνώσης" στους τομείς της Μοριακής Βιολογίας και της Γενετικής φέρνουν την ανθρωπότητα αντιμέτωπη με μια νέα τάξη πραγμάτων.

Έχουμε πλέον επιλύσει σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα της στειρότητας με τη χρήση μεθόδων τεχνητής αναπαραγωγής και ταυτόχρονα είμαστε σε θέση να επιλέξουμε το φύλο του παιδιού μας. Η πλήρης χαρτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος αλλά και η υφιστάμενη απομόνωση και ο χαρακτηρισμός της λειτουργίας μερικών εκατοντάδων γονιδίων θα οδηγήσουν πιθανότατα στο εγγύς μέλλον στη θεραπεία πολλών ασθενειών. Γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί και τρόφιμα υπόσχονται ότι θα επιλύσουν το πρόβλημα του υποσιτισμού, όμως ταυτόχρονα δημιουργούν τεράστια βιοηθικά προβλήματα. Παράλληλα, η πρόσφατη κλωνοποίηση ζωντανών οργανισμών μπορεί να επιλύσει και αυτή θέματα υποσιτισμού και επάρκειας οργάνων, όμως εγκυμονείται κίνδυνος δημιουργίας γενεών πανομοιότυπων οργανισμών προς εκμετάλλευση και ταυτόχρονα αναδεικνύει επικίνδυνες απόψεις περί δημιουργίας μιας "αρίας φυλής".

Πού βαδίζουμε, άραγε; Για χάρη ποιας προόδου και μελλοντικής ευδαιμονίας η επιστημονική κοινότητα αλλά και ολόκληρη η ανθρωπότητα πρέπει, αλόγιστα, να συνεχίσει αυτό τον δρόμο;

Το μείζον ερώτημα της ανθρωπότητας και η διαχρονική αγωνία της είναι να εξηγηθεί ο σκοπός και το νόημα της ζωής και του θανάτου. Εάν προσεγγίσουμε κάποτε την αλήθεια αναφορικά με αυτά τα θεμελιακά ερωτήματα, ίσως μπορέσουμε τότε να επαναπροσδιορίσουμε τις αξίες μας και τους τρόπους επίτευξής των. (...) Αποτελεί κανόνα της φύσης, κανόνα της βιολογίας, να υπάρχει και "θεϊκά" να μη διαταράσσεται η θεμελιώδης ακολουθία: γένεση, ζωή, αναπαραγωγή, θάνατος. Με βάση τα προαναφερόμενα, εάν οι άνθρωποι ήταν αθάνατοι ή γενικότερα κάποια μορφή ζωής ήταν αθάνατη, το οξύμωρο συμπέρασμα είναι ότι: το συγκεκριμένο είδος ζωής θα εξέλιπε μέσα σε λίγες σχετικά γενεές, διότι το περιβάλλον θα άλλαζε και δεν θα μπορούσαν αυτοί οι ζωντανοί οργανισμοί που το απαρτίζουν να αλλάξουν, ώστε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. (...)

Μέχρις ότου απαντηθούν, εάν ποτέ, τέτοιου είδους φιλοσοφικά ερωτήματα, η δυνατότητα επίτευξης αθανασίας φαίνεται να βρίσκεται εκτός των γνωστών βιολογικών νόμων της φύσης. Αντίθετα, είναι προτιμότερο να βρεθούν εκείνοι οι τρόποι, ώστε να μετατραπεί το "ζην" σε "ευ ζην". Δηλαδή να προσδιοριστούν και να εφαρμοστούν εκείνα τα τεχνολογικά επιτεύγματα, τα οποία θα έχουν αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γεννιούνται, να ζουν και να γερνούν με υγεία.

Είναι βέβαιο πως η Μοριακή Βιολογία και η Γενετική έχουν ανοίξει νέους ορίζοντες στη μελέτη και κατανόηση της λειτουργίας του ανθρώπινου οργανισμού. Αυτό το ταξίδι, το οποίο ξεκίνησε πριν από λίγα σχετικά χρόνια στον άγνωστο και μαγευτικό κόσμο των βιολογικών νοημάτων της ζωής, δεν είναι ούτε εύκολο ούτε γρήγορο. Οι ταξιδιώτες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με υπομονή, με περίσσεια γνώση, με αμφισβήτηση, αλλά προπαντός με ηθική δεοντολογία. Σε κάθε περίπτωση, η Πολιτεία πρέπει να κρίνει και να αξιολογεί τους καρπούς και τις εμπειρίες τέτοιων εγχειρημάτων. Υπάρχουν άραγε γονίδια αθανασίας; Θα διαλευκανθούν πλήρως οι μοριακοί μηχανισμοί που διέπουν τη ζωή και τον θάνατο; Θα αποδεχθεί, ηθικά, η ανθρωπότητα σε μια

τέτοια περίπτωση να παρέμβει; Αποτελεί προσωπική εκτίμηση ότι είναι προτιμότερο να στοχεύεται η ανεύρεση τρόπων βελτίωσης της ποιότητας της καθημερινής ζωής παρά τα επικίνδυνα ταξίδια με γνώμονα την ανθρώπινη ματαιοδοξία. Άλλωστε, όπως και ο ποιητής έχει δηλώσει:

... ηδονικά παντοτινά ζητάμε, μάταια πάντα...

(Διασκευή άρθρου του Στάθη Γκόνου από τον ημερήσιο τύπο)

Ασκήσεις

A. Για τις ανάγκες μιας συζήτησης που πρόκειται να γίνει στην τάξη σας με θέμα την εξέλιξη της Γενετικής, μελετήσατε το παραπάνω κείμενο. Να γράψετε μια περίληψη του κειμένου αυτού με την οποία θα ενημερώσετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενό του. (100-120 λέξεις)

B1. Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το νόημα του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: **"εγκυμονείται κίνδυνος δημιουργίας γενεών πανομοιωτύπων οργανισμών προς εκμετάλλευση".**

B2. Με ποια συλλογιστική πορεία (επαγωγική-παραγωγική) αναπτύσσει τη σκέψη του ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

B3. Σε ένα κείμενο επιστημονικού λόγου συναντάμε συχνά ένα ειδικό λεξιλόγιο, δηλαδή τους ειδικούς όρους που χρησιμοποιούνται σε μια συγκεκριμένη επιστήμη. Να γράψετε πέντε από αυτούς τους όρους που περιέχονται στο κείμενο αυτό.

B4. Ποιες είναι οι εκφράσεις του μεταφορικού και εικονοπλαστικού λόγου που χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος στην τελευταία παράγραφο του κειμένου και ποια συναισθήματα προκαλούν στον αναγνώστη;

Γ. Πληροφορηθήκατε από τον ημερήσιο τύπο ότι σε ερευνητικό κέντρο πρόκειται να γίνουν πρωτοποριακά πειράματα Γενετικής και προβληματιστήκατε για τη χρήση των αποτελεσμάτων τους. Να γράψετε ένα άρθρο για το περιοδικό του σχολείου σας, στο οποίο να εκφράσετε τις ανησυχίες σας για ενδεχόμενη κακή εφαρμογή της γνώσης και να τονίσετε με επιχειρήματα ότι είναι αναγκαίο η επιστήμη να βρίσκεται διαρκώς στην υπηρεσία του ανθρώπου. (500-600 λέξεις)

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2003

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με δεδομένη την οικολογική κρίση, την ακραία ανισότητα της κατανομής των πόρων μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών, την αδυναμία να συνεχίσει το σύστημα τη σημερινή του πορεία, το απαιτούμενο είναι μια νέα δυναμική πραγματικότητα που η σημασία της δεν μπορεί να συγκριθεί με τίποτε άλλο στο παρελθόν. Αναφέρομαι σε μια πραγματικότητα που θα έβαζε στο κέντρο της ζωής του ανθρώπου σημασίες άλλες από την αύξηση της παραγωγής και της **κατανάλωσης** και στόχους ζωής διαφορετικούς, για τους οποίους οι άνθρωποι θα μπορούσαν να πουν πως αξίζουν τον κόπο.

Αυτό θα απαιτούσε, φυσικά, μια **αναδιοργάνωση** των κοινωνικών θεσμών, των εργασιακών, των οικονομικών, των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων. Ένας τέτοιος προσανατολισμός, όμως, απέχει ανυπολόγιστα από τα όσα σκέπτονται και, ίσως, από τα όσα ποθούν οι άνθρωποι σήμερα. Αυτή είναι η μεγάλη δυσκολία που πρέπει να αντιμετωπίσουμε.

Θα έπρεπε, σκέπτομαι, να θέλουμε μια κοινωνία στην οποία οι οικονομικές αξίες θα έχουν παύσει να κατέχουν **κεντρική** θέση, όπου η οικονομία θα έχει ξαναμπει στη θέση της, δηλαδή θα έχει γίνει ένα απλό μέσο του ανθρώπινου βίου και όχι ύστατος σκοπός, στην οποία, επομένως, θα έχουμε παραιτηθεί από την τρελή κούρσα προς μια συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση. Αυτό δεν είναι απλώς αναγκαίο, για να αποφύγουμε την τελεσίδικη καταστροφή του γήινου περιβάλλοντος. Είναι αναγκαίο κυρίως, για να βγούμε από την ψυχική και ηθική εξαθλίωση των σύγχρονων ανθρώπων.

Θα έπρεπε, ακόμα, από εδώ και εμπρός οι άνθρωποι (μιλάω για τις πλούσιες χώρες) να **δεχτούν** ένα αξιοπρεπές αλλά λιτό βιοτικό επίπεδο και να παραιτηθούν από την ιδέα ότι ο κεντρικός στόχος της ζωής τους είναι να αυξάνεται η κατανάλωσή τους κατά 2 με 3% το χρόνο. Για να το δεχτούν αυτό, θα έπρεπε κάτι άλλο να δίνει νόημα στη ζωή τους. Αυτό το άλλο είναι η ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων.

Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μian άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου· μian αληθινή δημοκρατία που θα συνεπαγόταν τη **συμμετοχή** όλων στη λήψη των αποφάσεων· μian άλλη οργάνωση παιδείας, ώστε να διαπλάθονται πολίτες ικανοί «να άρχουν και να άρχονται βάσει των νόμων» σύμφωνα με τη θαυμάσια έκφραση του Αριστοτέλη.

Εννοείται ότι όλα αυτά θέτουν τεράστια προβλήματα. Προβλήματα μεγάλης δυσκολίας που όμως, κατά τη γνώμη μου, μπορούν να λυθούν, με την προϋπόθεση ότι η πλειονότητα των ανθρώπων και των ικανοτήτων τους θα κινητοποιηθεί για τη δημιουργία λύσεων, αντί να προβληματίζεται για το πότε θα μπορέσει να αποκτήσει τρισδιάστατη τηλεόραση. Αυτά είναι τα καθήκοντα που έχουμε μπροστά μας και η τραγωδία της εποχής μας είναι ότι η ανθρωπότητα δεν νοιάζεται γι' αυτά. Πόσον καιρό ακόμα η ανθρωπότητα θα κατατρύχεται από τις ματαιότητες και τις ψευδαισθήσεις που ονομάζουμε εμπορεύματα; Μια καταστροφή οποιουδήποτε είδους - οικολογική για παράδειγμα - θα προκαλέσει άραγε μια βίαιη αφύπνιση ή μήπως την εμφάνιση αυταρχικών ή ολοκληρωτικών καθεστώτων; Κανείς δεν μπορεί να απαντήσει σε τέτοιου είδους ερωτήματα.

Εκείνο, πάντως, που μπορούμε να πούμε, είναι ότι όλοι όσοι έχουν συνείδηση του σοβαρού χαρακτήρα των ζητημάτων πρέπει να προσπαθήσουν να μιλήσουν, να ασκήσουν κριτική σ' αυτή την ξέφρενη πορεία προς την άβυσσο, να ξυπνήσουν τη συνείδηση των συμπολιτών τους.

(Κορνήλιος Καστοριάδης, «Η Άνοδος της Ασημαντότητας», Διασκευή)

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας μια περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε με 80-100 λέξεις το νόημα της παρακάτω άποψης του συγγραφέα: «**Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μια άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου.**».

Μονάδες 10

B2. Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
κατανάλωσης, αναδιοργάνωση, κεντρική, δεχτούν, συμμετοχή.

Μονάδες 5

B3. Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του κειμένου; Να δώσετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.

Μονάδες 5

B4. Τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση των ερωτήσεων στην προτελευταία παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 5

Γ. Ως μέλος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του Λυκείου σου εκπροσωπείς τους συμμαθητές σου σε μια εκδήλωση της περιοχής σου που έχει ως θέμα το φυσικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Να διαμορφώσεις μια εισήγηση με την οποία θα παρουσιάσεις τις επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον προτείνοντας και τρόπους αντιμετώπισής τους. (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2004

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ένας ξένος συγγραφέας έχει κάνει την παρατήρηση ότι, αν ο Δάσκαλος δεν πλουτίζει ούτε ανακαινίζει τα επιστημονικά του εφόδια και τις επαγγελματικές του δεξιότητες, είναι γιατί έχει να κάνει πάντοτε με παιδιά, ανώριμους δηλαδή και με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους, που εύκολα δεσπόζει στον κύκλο τους. Επομένως, του λείπει ο «ανταγωνισμός» με ομοίους του, που είναι πάντοτε έτοιμοι και πολλές φορές ικανοί να του αμφισβητήσουν την υπεροχή, όπως συμβαίνει στα άλλα επαγγέλματα. Δεν χρειάζεται να «πολεμήσει» σκληρά και προς σκληρούς αντιπάλους, σαν τους βιοπαλαιστές· μέσα στην τάξη είναι ο «ένας», «ο παντογνώστης», «ο φωτισμένος». Ποια δύναμη και ποια σοφία μπορούν ν' αντιπαρατάξουν στο «πνεύμα» του οι μικροί μαθητές; Και για τούτο επαναπαύεται στα λιγοστά πνευματικά του κεφάλαια.

Αξιοπρόσεκτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το Δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Έπειτα, το σημερινό «παιδί» έχει λευτερωθεί από τους «κληρονομικούς» ενδοιασμούς, τις πλεγματικές αναχαιτίσεις που παλαιότερα έκαναν το μαθητή να σκύβει παθητικά το κεφάλι και να δέχεται αδιαμαρτύρητα την «αυθεντία» του Δασκάλου, του οποιουδήποτε Δασκάλου. Σηκώνεται και διατυπώνει με θάρρος προς κάθε κατεύθυνση τις απορίες, τις αντιρρήσεις, τις δικές του γνώμες. Και επειδή σήμερα σειέται παντού το κοινωνικό έδαφος από τα προβλήματα που έχουν γεννήσει οι οικονομικές εξελίξεις και οι πολιτικές ζυμώσεις σε όλες τις χώρες του κόσμου, η «αμφισβήτηση» έχει εισβάλει στα σχολεία και έχει κάνει δύσκολο το έργο του Δασκάλου.

Πάρε το λοιπόν απόφαση. Δεν είσαι πια ο «τυχερός» Δάσκαλος των αρχών του αιώνα μας, που ήξερε και πίστευε «ακριβώς» (ή περίπου ακριβώς) όσα περίμεναν να ακούσουν από αυτόν τα ολιγαρχική και ντροπαλά παιδιά του σχολείου εκείνης της εποχής. Είσαι (οφείλεις να είσαι, δεν μπορείς παρά να είσαι) ο Δάσκαλος ενός άλλου καιρού κι ενός άλλου κόσμου, που πρέπει να πλησιάσεις μια ταραγμένη νεότητα, ορμητική και απαιτητική, και να τη βοηθήσεις να βρει το δρόμο της.

Πρόσεξε πόσο συγκρούονται οι γνώμες των συναδέλφων σου, όταν χαρακτηρίζουν τη σημερινή Νεότητα συγκρίνοντάς την με την παλαιότερη.

Σπάνια βρίσκεται κανείς να την εγκωμιάσει. Οι πιο πολλοί την κατηγορούν ότι έχασε τη φιλοπονία, το φιλότιμο, τη ντροπή, τις αρετές που κάνουν τον νέο άνθρωπο συμπαθητικό, αγαπητό.

Μη βιαστείς να συμφωνήσεις μαζί τους. Εσύ να κάνεις προσεχτικές παρατηρήσεις και να σχηματίσεις τη δική σου γνώμη.

- Πώς; - Αυτό είναι το μυστικό σου. Πάντως, όχι με απειλές και με λοιδορίες ούτε με ειρωνείες και σαρκασμούς. Αλλά με την πειθώ, που είναι τόσο πιο αποτελεσματική, όσο επιχειρείται πιο πολύ με το ζωντανό παράδειγμα, παρά με τα άψυχα λόγια. Πρώτα όμως να κερδίσεις την εμπιστοσύνη του Νέου.

(Ε. Π. Παπανούτσος, «Η Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα»,
Αθήνα 1976, Διασκευή)

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων να διατυπώσετε την άποψή σας για το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος: *«Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι».*

Μονάδες 5

B2. Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου.

Μονάδες 5

B3. Ποια είναι η συλλογιστική πορεία (παραγωγική – επαγωγική) του παρακάτω συλλογισμού; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

- όπου απουσιάζει ο ανταγωνισμός, ο άνθρωπος δεν πλουτίζει τα εφόδιά του.

- σε παλαιές εποχές απουσίαζε ο ανταγωνισμός.

Άρα, ο άνθρωπος σε παλιές εποχές δεν πλούτιζε τα εφόδιά του.

Να αξιολογήσετε τον παραπάνω συλλογισμό ως προς την αλήθεια, την εγκυρότητα και την ορθότητά του. (Να θεωρήσετε ότι οι προκειμένες ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα).

Μονάδες 8

B4. α. Αφού λάβετε υπόψη τη σημασία που έχουν οι παρακάτω φράσεις στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου, να σημειώσετε στο τετράδιό σας σε ποιες από αυτές η γλώσσα λειτουργεί αναφορικά και σε ποιες ποιητικά.

i. ... σήμερα τα παιδιά είναι διαφορετικά.

ii. ...το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει.

iii. ...ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί από το Δάσκαλο.

iv. ... οι κρουνοί ρέουν μέσα στο σπίτι.

Μονάδες 4

β. παντογνώστης, αποκλειστικά, εκπληκτικό:

Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε μια δική σας (απλή ή σύνθετη) λέξη.

Μονάδες 3

Γ. Ως τελειόφοιτος να γράψεις ένα άρθρο 400-500 λέξεων για την τοπική εφημερίδα. Στο άρθρο αυτό, με βάση τη σχολική σου εμπειρία, να αναφέρεις τι προσφέρει το σχολείο για την αντιμετώπιση του καθημερινού καταγισμού των πληροφοριών και την ένταξη των τελειοφοίτων στην κοινωνία. Ποιες αλλαγές θα πρότεινες για τη βελτίωση αυτών των προσφορών του σχολείου;

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2005

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τέτοια συμπύκνωση πεθυμιάς και νοσταλγίας νιώθεις αναπνέοντας τον αγέρα τούτο του 'Ητον¹. Όλοι σχεδόν οι αρχηγοί του εγγλέζικου έθνους τους τελευταίους αιώνες πέρασαν εδώ μέσα, στους τοίχους τούτους και τις πρασινάδες, την παιδική κι εφηβική τους ηλικία, και τούτες οι κλειστές αυλές κι οι τριζοκοπούσες παμπάλαιες σκάλες και το γιασεμί τούτο που ανθίζει στις δοξαρωτές πόρτες θά 'μειναν σε όλη τους τη ζωή η μεγάλη τους αγιάτρευτη νοσταλγία. Νιώθεις πως εδώ, στη μικρή τούτη φημισμένη πολιτεία όπου αναθρέφεται η εγγλέζικη αριστοκρατία, το ελληνικό πνέμα, φωτεινό, τολμηρό κι ισορροπημένο, συνεχίζει εξόριστο στην υπερβόρεια ομίχλη το εξαίσιο έργο του.

Περνώ ένα μικρό γιοφυράκι ποταμού, φτάνω στον ανοιχτό χώρο, όπου οι μεγάλοι μαθητές με τα ουρανά και τ' άσπρα κασκέτα, παίζουν γκολφ. Ωραία λιγνά κορμιά, χάρη και δύναμη, πειθαρχημένη ορμή, χαρά στο μάτι να βλέπει και στο νου να συλλογιέται πως με την άσκηση τα κορμιά τούτα γίνονται καλοί αγωγοί για να περνάει το πνέμα.

Κάποτε ένας Ανατολίτης σοφός είδε μερικούς σκοινοβάτες να πραγματοποιούν με τα κορμιά τους τις πιο επικίνδυνες τόλμες· και ξέσπασε στα κλάματα. «Γιατί κλαις;» τον ρώτησαν. «Γιατί συλλογιέμαι» αποκρίθηκε ο σοφός «πως αν, όπως γυμνάζουμε έτσι τα σώματά μας, γυμνάζαμε και την ψυχή μας, τι θάματα θα μπορούσαμε να κάμουμε!»

Εδώ όμως, στο 'Ητον, ο θεατής δεν μπορεί να ξεσπάει σε κλάματα. Γιατί μήτε καταπληχτικούς σκοινοβατικούς άθλους θα δει, μήτε κι η ψυχή μένει, μέσα σε τέτοια ευλύγιστα κορμιά, ακαλλιέργητη. Υπάρχει μέτρο, ισορροπία, παράλληλη καλλιέργεια σάρκας και νου σε ανθρώπινη κλίμακα. Ελληνική αρμονία.

Τα σπορτ κι οι κλασικές σπουδές είναι στο 'Ητον οι δυο παράλληλοι αδερφωμένοι δρόμοι της αγωγής. Όχι όμως σπορτ ατομικά —ακόντιο, πήδημα, δίσκος— παρά σπορτ ομαδικά: λεμβοδρομίες, κρίκετ, τένις, φουτμπόλ.

Τα ομαδικά παιχνίδια υπηρετούν μεγάλο ηθικό σκοπό: σε συνηθίζουν να υποτάξεις την ατομικότητά σου σε μια γενική ενέργεια. Να μη νιώθης πως είσαι άτομο ανεξάρτητο, παρά μέλος μιας ομάδας. Να υπερασπίζεσαι όχι μονάχα την ατομική σου τιμή παρά ολόκληρη την τιμή της ομάδας όπου ανήκεις: σχολή, Πανεπιστήμιο, πόλη, έθνος. Έτσι, από σκαλοπάτι σε σκαλοπάτι, το παιχνίδι μπορεί να σε ανεβάσει στις πιο αψηλές κι αφιλόκερδες κορυφές της ενέργειας.

Στα σπορτ δε γυμνάζεις το σώμα σου μονάχα· γυμνάζεις, πάνω απ' όλα, την ψυχή σου. «Στα τεραίν του 'Ητον, είπε πολύ σωστά ο Ουέλιγκτον², κερδήθηκε η μάχη του Βατερλό.»

(Νίκος Καζαντζάκης, Ταξιδεύοντας - Αγγλία, Αθήνα 1962)

1. 'Ητον: Φημισμένο Κολέγιο της Μεγάλης Βρετανίας.
2. Ουέλιγκτον: Άγγλος στρατηγός ο οποίος έμεινε γνωστός για τηνίκη του επί του Ναπολέοντα στη μάχη του Βατερλό.

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (70-90 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων να διατυπώσετε την άποψή σας για το περιεχόμενο του πιο κάτω αποσπάσματος: «Στα σπορτ δε γυμνάζεις το σώμα σου μονάχα· γυμνάζεις, πάνω απ' όλα, την ψυχή σου. 'Στα τεραίν του 'Ητον, είπε πολύ σωστά ο Ουέλιγκτον, κερδήθηκε η μάχη του

Βατερλό'».

Μονάδες 10

B2. Να επισημάνετε τα δομικά στοιχεία της έβδομης παραγράφου («Τα ομαδικά παιχνίδια ... κορυφές της ενέργειας»).

Μονάδες 5

B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις του κειμένου: πραγματοποιούν, ευλύγιστα, ακαλλιέργητη, αφιλόκερδες, γυμνάζεις.

Μονάδες 5

B4. αριστοκρατία, σκοινοβατικούς, ισορροπία, λεμβοδρομίες, συνηθίζουν:

Από το δεύτερο συνθετικό των πιο πάνω λέξεων να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη λέξη.

Μονάδες 5

Γ. Στα πυκνοκατοικημένα αστικά κέντρα μειώνονται σταδιακά οι χώροι ομαδικής ψυχαγωγίας και άθλησης. Στο πολιτιστικό κέντρο του δήμου σας καλείστε, ως εκπρόσωπος των μαθητών και χρήστης αυτών των χώρων, να επισημάνετε σε μια ομιλία σας 500-600 λέξεων τη σημασία του ομαδικού παιχνιδιού στην ψυχική και σωματική διαμόρφωση και στη μελλοντική κοινωνικοποίηση των εφήβων.

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2006

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έχει παρατηρηθεί ότι οι πέρα από τα κοινά μέτρα δημιουργικοί άνθρωποι στον τομέα του πνεύματος έχουν σιδερένιαν αντοχή και μπορούν να εργάζονται σκληρά χωρίς να καταρρέουν από εξάντληση. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η παραγωγική τους ικανότητα, και ποσοτικά μόνο θεωρούμενη, ως όγκος καθημερινής εργασίας σχεδόν χειρωνακτικής, προκαλεί κατάπληξη. [...] Ανεξάρτητα από την ποιότητα, αυτή καθαυτή η ποσότητα της παραγωγής έχει κάτι το υπεράνθρωπο — ξεπερνά κατά πολύ τις κοινές ανθρώπινες δυνάμεις. [...] Οι σκληροί και ανέμελοι είναι στην ιστορία του πνεύματος σπάνιοι* ο μεγάλος αριθμός αποτελείται από ακαταπόνητους δουλευτάδες.

Η μεγάλη αντοχή του πνευματικού δημιουργού γεννιέται και συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από την ψυχή του. Η φλογερή αγάπη προς το έργο του και η πίστη η αδιάσειστη στον προορισμό αυτού του έργου είναι οι μεγάλες πηγές της δύναμής του. Αυτές δεν τον αφήνουν (και στην περίπτωση ακόμη της κλονισμένης υγείας) να λυγίσει. Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του. Αυτή τον διατηρεί ακμαίο, νέο, δροσερό. Και επειδή την αγάπη και την πίστη τη βρίσκει μόνο εκείνος που με ορισμένη πνευματική τοποθέτηση δίνει περιεχόμενο, πρόγραμμα, νόημα στη ζωή του, και δικαίωση του μόχθου του θεωρεί την εκτέλεση αυτού του προγράμματος (την «πλήρωση του νοήματος» της ζωής), η πνευματική τοποθέτηση είναι, σε τελευταίαν ανάλυση, το στοιχείο που τροφοδοτεί την αντοχή του δημιουργού (απέναντι στη φθορά που φέρνει ο κάματος, αλλά και απέναντι στους κλυδωνισμούς της ζωής, στο φυσικό και στον ηθικό «πόνο»). Ο κοινός άνθρωπος που δεν είναι κατά τον ίδιο τρόπο τοποθετημένος, εύκολα εξαντλείται και καταρρέει όταν χτυπηθεί από ένα ανεπάντεχο δεινό ή όταν η υπέρμετρη δουλειά αρχίσει να φθείρει την υγεία του. Ο πνευματικά τοποθετημένος δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γερατειά, ούτε από τις απογοητεύσεις και τα πένθη, τα ατυχήματα της ζωής, και όπως ο πολυάσχολος και προκομμένος άνθρωπος δεν «ευκαιρεί», καθώς λέμε, ν' αρρωστήσει, έτσι κι αυτός, με την προσήλωσή του στο νόημα που έχει δώσει στη ζωή του, δεν «ευκαιρεί» ούτε τον κόπο να αισθανθεί ούτε τη φθορά — και φτάνει στο τέρμα του βίου σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης.

Κατά βάθος πρόκειται για την πανίσχυρη ψυχική αντοχή ενός εκλεκτού ανθρώπου που σύμφωνα με την πνευματική του τοποθέτηση ξέρει να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα δαμάζει.

(Ε. Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, ΞΓ έκδοση, Αθήνα 1980, σελ. 320, 321-322, 323)

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (70-90 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του».

Μονάδες 10

B2. «Η μεγάλη αντοχή [...] στη χαρά της νίκης». Στη συγκεκριμένη παράγραφο να διερευνήσετε:

α. Ποιον τρόπο πειθούς επιστρατεύει ο συγγραφέας; (Μονάδες 2)

β. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί; Να αναφέρετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.
(Μονάδες 3)

Μονάδες 5

B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις του κειμένου:
ακαταπόνητους, ανεπάντεχο, υπέρμετρη, προσήλωση, δαμάζει.

Μονάδες 5

B4. Να αναφέρετε πέντε παραδείγματα μεταφορικής χρήσης της γλώσσας από το κείμενο που σας έχει δοθεί.

Μονάδες 5

Γ. Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου σας πραγματοποιείται εκδήλωση για παιδιά που προέρχονται από περιοχή της χώρας η οποία έχει πρόσφατα πληγεί από φυσική καταστροφή. Εκεί έχετε κληθεί ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να απευθύνετε σύντομη ομιλία. Τι θα αναφέρατε σχετικά με την ψυχική δύναμη που απαιτείται για να αντιμετωπίσουν τα παιδιά αυτά με αισιοδοξία το μέλλον τους; Με ποιους τρόπους, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε η Πολιτεία να συμβάλει στην ανακούφισή τους; Η ομιλία σας δεν πρέπει να ξεπερνά τα 10' (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2007

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο άνθρωπος είναι το κέντρο του κύκλου της ζωής, αλλά όμως δεν είναι ο ίδιος ο κύκλος της ζωής. Ανήκουμε στον κόσμο, αλλά αυτός ο κόσμος δεν μας ανήκει, δεν είναι κτήμα μας. Είμαστε οι διαχειριστές της ζωής και όχι οι ιδιοκτήτες της. Δεν είμαστε δούλοι του κόσμου, ούτε όμως γίναμε κι αφεντικά του. Απλώς παραμένουμε οικονόμοι της ζωής¹.

Με αυτόν τον κάπως αφοριστικό τρόπο απεικονίζουμε την κρίση του ανθρωπισμού στον νεώτερο δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Ο αναγεννησιακός ανθρωπισμός πρόβαλε τον άνθρωπο ως το επίκεντρο της πραγματικότητας και κατέφυγε στα ανθρωπιστικά γράμματα, προκειμένου να καταστεί ανθρωπίνος ο άνθρωπος (homo humanis). Αγαθή κι επαινετή η πρόθεση του ανθρωπισμού, όπως επίσης αγλαοί² αποδείχθηκαν οι καρποί του μέσα στον επακολουθήσαντα διαφωτισμό με την καθιέρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υπόσχονται την ελευθερία ως εγγύηση της ανθρωπιάς του ανθρώπου.

Το αναπόφευκτο απόηχο του ανθρωπισμού είναι η διολίσθησή του στον ατομικισμό. Ο Humanismus (ανθρωπισμός, ουμανισμός) κατάντησε Individualismus (ατομικισμός). Λέμε άνθρωπος και εννοούμε άτομο. Μιλούμε για τον πολίτη και έχουμε στον νου τον ιδιώτη. Αναφερόμαστε στον εαυτό μας και εξυπονούμε το εγώ μας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να λησμονούμε τον άλλο που συνυπάρχει μαζί μας και το όλον μέσα στο οποίο συνανήκει το εγώ μας μαζί με καθένα άλλο του. Οι λογοτέχνες προφήτευαν από τον προπερασμένο αιώνα ήδη: «Όλοι στον αιώνα μας χώρισαν και γίνανε μονάδες, ο καθένας αποτραβιέται στη μοναξιά του, ο καθένας απομακρύνεται απ' τον άλλον, κρύβεται και κρύβει το έχει του³ και καταλήγει ν' απωθεί τους ομοίους του και ν' απωθείται απ' αυτούς» (Ντοστογιέφσκι).

Για να υπερβεί ο ανθρωπισμός την κρίση του απαιτείται να προβεί σε μια μόνο σωτήρια πρωτοβουλία: να αποποιηθεί τον ατομικισμό. Για να μιλήσουμε με την γλώσσα των ποιητών μας: «Το καίριο στη ζωή αυτή κείται πέραν του ατόμου. Με τη διαφορά ότι, αν δεν ολοκληρωθεί κανείς ως άτομο —κι όλα συνωμοτούν στην εποχή μας γι' αυτό— αδυνατεί να το υπερβεί» (Ελύτης). Ο ανθρωπισμός χρειάζεται, αλλά δεν αρκεί έτσι όπως κατάντησε, δηλαδή σαν ατομικισμός. Απαιτείται ο ανθρωπισμός και περιττεύει ο ατομικισμός. Είναι επιτακτική ανάγκη των καιρών μας να περάσουμε από την εξατομίκευση του ανθρώπου στον εξανθρωπισμό του ατόμου. Με δυο λόγια, πρέπει να απελευθερώσουμε τον ανθρωπισμό από τον ατομικισμό. Όταν ο άνθρωπος αυτοπεριορίζεται στο άτομο, τότε αυτοχειριάζεται⁴ υπαρκτικά. Ο ατομικισμός είναι το καρκίνωμα του ανθρωπισμού.

Ο ορίζοντας για την αποδέσμευση του ανθρωπισμού από τον ατομικισμό είναι ο κοινωνισμός⁵. Ο ανθρωπισμός χρειάζεται να κοινωνικοποιηθεί, δηλαδή ο άνθρωπος να αντιληφθεί την ύπαρξή του ως συνύπαρξη κι όχι σαν δήθεν αυθύπαρκτη μονάδα αποκομμένη από το περιβάλλον της, όπως δυστυχώς συμβαίνει με το άτομο. [...] Με μια απλή φράση: ο άνθρωπος δεν υπάρχει απλώς, αλλά συνυπάρχει κυρίως.

Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώτικα καταντά απάνθρωπος. Ο ανθρωπίνος άνθρωπος δεν είναι ατομικός αλλά κοινωνικός: δεν αποτελεί ύπαρξη αλλά συνύπαρξη.

Πυξίδα για τον ασφαλή διάπλου⁶ ανάμεσα στην Σκύλλα της εξατομίκευσης και στην Χάρυβδη της μαζοποίησης είναι η κοινωνικοποίηση του ανθρωπισμού. Χωρίς να διακινδυνεύουμε κανενός είδους προφητεία και δίχως να καταφεύγουμε σε ιστορικοφιλοσοφικές μαντείες, πιστεύουμε ότι ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού είναι η επιταγή των καιρών μας.

(Μάριος Μπέγζος, «Ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού», *Ευθύνη*, τεύχος 420, Δεκέμβριος 2006, σελ. 647-648).

¹. οικονόμοι της ζωής: διαχειριστές της ζωής

2. αγλαοί ... καρποί: λαμπρά, αξιοθαύμαστα αποτελέσματα
3. το έχει του: αυτό που διαθέτει
4. αυτοχειριάζεται: αυτοκτονεί
5. κοινωνισμός: κοινωνικοποίηση
6. διάπλους: το πέρασμα

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 70-90 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο:
«Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώτικα καταντά απάνθρωπος».

Μονάδες 10

B2. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς, εκτός των άλλων, και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία.

Μονάδες 5

B3. Οι ακόλουθες λέξεις και φράσεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Να αποδώσετε με ύφος πιο ανεπίσημο και οικείο τις υπογραμμισμένες λέξεις:

να καταστεί ανθρώπινος ο άνθρωπος, ατόπημα, να υπερβεί την κρίση, να αποποιηθεί τον ατομικισμό, επιταγή των καιρών

Μονάδες 5

B4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί συχνά στο κείμενό του α' πληθυντικό πρόσωπο. Να δικαιολογήσετε την επιλογή του αυτή.

Μονάδες 5

Γ. Σε μια εποχή με μεγάλο έλλειμμα ανθρωπιάς έχει σημασία να οργανώνονται εκδηλώσεις που βοηθούν όσους συνανθρώπους μας το έχουν ανάγκη. Να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας, όπου θα εξηγείτε γιατί πρέπει να στηρίζονται τέτοιες προσπάθειες. Παράλληλα, να αναφερθείτε στη συμβολή της παιδείας στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης, ιδιαίτερα των νέων (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2008

ΚΕΙΜΕΝΟ

Βρισκόμαστε σ' ένα σταυροδρόμι* δεν ήμασταν ποτέ απομονωμένοι* μείναμε πάντα ανοιχτοί σ' όλα τα ρεύματα - Ανατολή και Δύση· και τ' αφομοιώνουμε θαυμάσια τις ώρες που λειτουργούσαμε σαν εύρωστος οργανισμός. [...] Συνταραζόμαστε κι εμείς, δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα, από διαδοχικές κρίσεις, αποκαλυπτικές εφευρέσεις και φόβους, που δεν αφήνουν τον ανθρώπινο νου να ηρεμήσει - σαν την καλαμιά στον κάμπο. Μπροστά σ' αυτά, τι μας μένει για να βαστάξουμε αν απαρνηθούμε τον εαυτό μας; Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια¹ μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας. Σας παρακαλώ να με συγχωρήσετε που μνημονεύω εδώ προσωπικές εμπειρίες· δεν έχω άλλο πειραματόζωο από εμένα. Και η προσωπική μου εμπειρία μου δείχνει πως το πράγμα που με βοήθησε, περισσότερο από κάθε άλλο, δεν ήταν οι αφηρημένοι στοχασμοί ενός διανοούμενου, αλλά η πίστη και η προσήλωσή μου σ' έναν κόσμο ζωντανών και περασμένων² ανθρώπων στα έργα τους, στις φωνές τους, στο ρυθμό τους, στη δροσιά τους. Αυτός ο κόσμος, όλος μαζί, μου έδωσε το συναίσθημα πως δεν είμαι μια αδέσποτη μονάδα, ένα άχερο στ' αλώνι. Μου έδωσε τη δύναμη να κρατηθώ ανάμεσα στους χαλασμούς που ήταν της μοίρας μου να ιδώ. Κι ακόμη, μ' έκανε να νιώσω, όταν ξαναείδα το χώμα που με γέννησε, πως ο άνθρωπος έχει ρίζες, κι όταν τις κόψουν πονεί, βιολογικά, όπως όταν τον ακρωτηριάσουν.

Κι όλα τούτα θα μπορούσα να τα ονομάσω με τη λέξη παράδοση, που την ακούμε κάποτε ψυχρά και μας φαίνεται υπόδικη³. Αλήθεια, υπάρχουν ροπές⁴ που νομίζουν πως η παράδοση μας στρέφει σε έργα παρωχημένα⁵ και ανθρώπους παρωχημένους* πως είναι πράγμα τελειωμένο και άχρηστο για τις σημερινές μας ανάγκες· πως δεν μπορεί να βοηθήσει σε τίποτε τον σημερινό τεχνοκρατικό άνθρωπο που γνώρισε φριχτούς πολέμους και φριχτότερα στρατόπεδα συγκεντρώσεως· αυτόν τον άνθρωπο που αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στην κατάσταση του θηρίου και την κατάσταση του ανδροειδούς⁶. Η παράδοση είναι λοιπόν ένα περιττό βάρος που πρέπει να εξοβελιστεί⁷. Μου φαίνεται πως αυτές οι ροπές εκπορεύονται από τη σύγχρονη απελπισία για την αξία του ανθρώπου. Είναι τα συμπτώματα ενός πανικού, που εν ονόματι του ανθρώπου τείνουν να κατακερματίσουν την ψυχή του ανθρώπου. Όμως τι απομένει αν βγάλουμε από τη μέση τον άνθρωπο;

Γ. Σεφέρη, *Δοκίμες*, τ.2, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1974, σσ. 175-177

1. ψεγάδια: ελαττώματα
2. περασμένων: ανθρώπων που έχουν φύγει από τη ζωή
3. υπόδικη: υπόλογη, ένοχη
4. ροπές: απόψεις
5. παρωχημένα: ξεπερασμένα
6. του ανδροειδούς: του ανθρωπόμορφου
7. εξοβελιστεί: διωχτεί

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη (90-110 λέξεις) του κειμένου που σας δόθηκε.

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο (70-80 λέξεις) το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: «**Δε μένω τυφλός στα ψεγάδια μας, αλλά έχω την ιδιοτροπία να πιστεύω στον εαυτό μας**».

Μονάδες 10

B2. α) Το στοχαστικό δοκίμιο έχει συχνά προσωπικό - βιωματικό χαρακτήρα. Να καταγράψετε δύο σχετικά παραδείγματα από το κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 2

- β) Βασικό, επίσης, χαρακτηριστικό του στοχαστικού δοκιμίου είναι η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας. Να καταγράψετε τρία σχετικά παραδείγματα από το κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 3

- B3.** Να σχηματίσετε μία πρόταση ή μία περίοδο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:
εφευρέσεις, εμπειρία, αμφιταλαντεύεται, τεχνοκρατικό, πανικού.

Μονάδες 5

- B4.** Από το β' συνθετικό των παρακάτω λέξεων να σχηματίσετε μία νέα σύνθετη λέξη:
σταυροδρόμι, αποκαλυπτικές, βιολογικά, παράδοση, υπόδικη.

Μονάδες 5

- Γ.** Ο Δήμος σας διοργανώνει μια εκδήλωση με θέμα την παράδοση. Ως εκπρόσωπος της μαθητικής σας κοινότητας αναλάβετε τη σύνταξη ενός κειμένου που θα εκφωνηθεί στην εκδήλωση. Σ' αυτό να αναφέρετε τις αιτίες για τις οποίες πολλοί νέοι σήμερα έχουν απομακρυνθεί από την παράδοση και να προτείνετε τρόπους επανασύνδεσής τους με αυτήν (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2009

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η μεγαλύτερη αρετή του βιβλίου είναι ότι σου προτείνει έναν πόλεμο έντιμο: Διαλέγεις τα βιβλία που θέλεις· μόνα τους εκείνα, όταν διαθέτεις ηθική υγεία, σε παρακινούν, κι' άθελά τους ακόμα, να διαβάσεις άλλα, αντίθετα, για να μορφώσεις γνώμη, να συγκρίνεις, να διαφωτιστείς, να επιβεβαιώσεις την προσωπική σου αυτοτέλεια, να μη γίνεις ετερόφωτος, ετεροκίνητος. Έτσι, με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου, όπου κανένας δεν ρητορεύει από «θέσεως ισχύος», γιατί εδώ την αυθεντία, όταν κι' όπου υπάρχει, με τρόπο πάντως ελέγξιμο, δεν την περιφρουρεί καμμιά αστυνομική δύναμη. Δικαίωμά σου να κρίνεις και τους μέγιστους, υπό προσωπική σου ευθύνη. Μ' αυτή την έννοια και μόνο — δηλαδή με την υψηλότερη — μπορεί κανένας να μιλάει, όπως συνηθίζεται, για «δημοκρατία των Γραμμάτων». Δεν είναι καθεστώς ακέφαλο: οι άριστοι διαλάμπουν, και σε κλίμακα διεθνή. Αλλά δεν σε υποχρεώνει, δηλαδή δεν σε υποτάσσει, κανένας τους.

Η αρετή τούτη γίνεται εντονότερα αισθητή σε καιρούς πολιτικά σκοτεινούς ή ισκιωμένους, όταν τα μαζικά μέσα επικοινωνίας μπαίνουν αυθωρεί¹ στην υπηρεσία του σατραπισμού². Το βιβλίο τότε, ως ελεύθερη έκφραση ιδεών, ή απαγορεύεται — κι αυτό γίνεται τότε πανηγυρική εκδήλωση αδυναμίας των κρατούντων — ή απομένει μόνο του να διασώζει την αξιοπρέπεια των συνειδησεων. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας τού στήνουν πολιορκία στενή, για να το παραμερίσουν, να το υποκαταστήσουν. Όταν το πετυχαίνουν, αυτό πληρώνεται πανάκριβα από τον άνθρωπο, με αντίτιμο το αυτεξούσιό του. Δοκιμάστε όμως να χρησιμοποιήσετε το βιβλίο ως μέσο προπαγάνδας: Αναδίνει αμέσως μιαν αποφορά³ σ' ακτίνα μακρύτατη, ειδοποιεί. Είναι, θα έλεγε κανένας, μαγική, ακατάλυτη, η ζώνη που περιβάλλει την αγνότητα του βιβλίου.

Υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύουμε πως ο πολιτισμός μας έχει παρεκκλίνει, αν δεν έχει πάρει ολότελα στραβό δρόμο κάτω από την επίδραση σκοτεινών εκμεταλλευτών. Μόνη ελπίδα να διορθωθεί η πορεία του, όσο θα είναι ακόμα καιρός, το βιβλίο. Ο Βολταίρος είχε πει κάποτε πως τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία. Σήμερα πρέπει ένας άλλος λόγος, ακόμα πιο κρίσιμος, να ειπωθεί: Πως ο κόσμος, αν σωθεί, θα το χρωστάει στο βιβλίο. Γιατί αυτό το γκόλφι⁴ της ανθρωπιάς έχει τη δύναμη να ξορκίζει τα δαιμόνια, να εξυγιαίνει την ατμόσφαιρα, να οπλίζει τη λυτρωτική φαντασία, να ξυπνάει την αυτογνωσία, ν' ανάβει το μάτι, να στυλώνει το φρόνημα, να ψυχώνει το χέρι. Η μάχη του ανθρώπου δεν θα χαθεί ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο.

Άγγελου Τερζάκη, *Ταραγμένες ψυχές*, Οι Εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1993, σσ. 155-156

1. αυθωρεί: ευθύς, αμέσως
2. σατραπισμός: δεσποτισμός, αυταρχισμός
3. αποφορά: δυσάρεστη οσμή, κακοσμία
4. γκόλφι: εγκόλπιο, φυλακτό

Ασκήσεις

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

- B1.** Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: **...με το ένα βιβλίο ν' ανασκευάζει ή να πολεμάει τ' άλλο, όλα μαζί σε γυμνάζουν στη διαδικασία του διαλόγου...**

Μονάδες 11

- B2. α)** Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε το συγκεκριμένο τρόπο πειθούς στο κείμενο και να αιτιολογήσετε τη χρήση του.

Μονάδες 4

- β)** Να βρείτε τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου μέσα από το κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 4

- B3. α)** Να γράψετε ένα α ν τ ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
ετερόφωτος, ελέγξιμος, ευθύνη, ελεύθερη, αδυναμία.

Μονάδες 5

- β)** Να γράψετε ένα σ υ ν ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
αρετή, γνώμη, ισχύς, περιφρουρώ, φρόνημα.

Μονάδες 5

- B4.** Να αναγνωριστεί το είδος της σύνταξης (ενεργητικής ή παθητικής) στις παρακάτω προτάσεις και να μετατραπεί η καθεμιά σύνταξη στην αντίθετή της:

α) «...γιατί εδώ την αυθεντία, όταν κι' όπου υπάρχει, με τρόπο πάντως ελέγξιμο, δεν την περιφρουρεί καμμία αστυνομική δύναμη.»

β) «Η μάχη του ανθρώπου δεν θα χαθεί ενόσω θα υπάρχει καταφυγή του Λόγου, το βιβλίο».

Μονάδες 6

- Γ.** Συχνά παρατηρείται πολλοί μαθητές να καταστρέφουν τα σχολικά τους βιβλία στα προαύλια των σχολείων κατά το τέλος του σχολικού έτους. Σε άρθρο που θα δημοσιευθεί στη σχολική σας εφημερίδα να αιτιολογήσετε το παραπάνω φαινόμενο και να αναφερθείτε στους τρόπους που θα συμβάλουν στην αρμονική συνύπαρξη του βιβλίου με τα ηλεκτρονικά μέσα πληροφόρησης και γνώσης (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με τον όρο αυτομόρφωση περιγράφουμε μία σύνθετη εκπαιδευτική διαδικασία της οποίας θεμελιώδης κινητήρια δύναμη είναι ο ίδιος ο άνθρωπος, ο οποίος, έχοντας επίγνωση των αναγκών και των επιθυμιών του, καλείται να συμβάλει αποφασιστικά στην πορεία της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής του κατάρτισης. Σε αυτή την ατομική, και πολλές φορές εξαιρετικά δύσκολη, πορεία κατάκτησης νέων γνώσεων, δεν ενεργεί μόνος του, όπως θα μπορούσαμε να υποθέσουμε με βάση το πρώτο συνθετικό της λέξης αυτο-μόρφωση. Ο άνθρωπος δεν δραστηριοποιείται μέσα σε ένα κοινωνικό κενό, αλλά μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον. Βρίσκεται δηλαδή σε **συνεχή** επικοινωνία με τους άλλους, σε επαφή και ανταλλαγή με τους επίσημους ή ανεπίσημους εκπαιδευτικούς θεσμούς, με ποικίλους οργανισμούς και κέντρα κατάρτισης, ακόμη και όταν οι νέες τεχνολογίες του επιτρέπουν να μαθαίνει και να εργάζεται σε φυσική απόσταση από τους άλλους.

Με αυτή την έννοια, οι διαδικασίες και οι πρακτικές αυτομόρφωσης στη σημερινή εποχή δεν σημαίνουν την απουσία των άλλων, θεσμών και ατόμων, ούτε την κοινωνική απομόνωση του καθενός ατόμου, αλλά την ενεργητική στάση του, αφού το ίδιο αποφασίζει, άλλοτε αυτοβούλως και άλλοτε κάτω από την πίεση συγκεκριμένων αναγκών, να εκπαιδευθεί. Η ενεργητική στάση συνίσταται στο ότι ο άνθρωπος καλείται να διαμορφώσει μαζί με τους άλλους συμμετέχοντες (οργανισμούς, εκπαιδευτές, εκπαιδευόμενους) το περιεχόμενο, τη διαδικασία και τους τρόπους της εκπαίδευσής του.

Όμως οι πρωταρχικοί παράγοντες που καθιστούν την αυτομόρφωση αναγκαία για τα άτομα των σύγχρονων κοινωνιών είναι οι νέες επιστημονικές και τεχνολογικές ανακαλύψεις και οι συνεπακόλουθες μεταμορφώσεις της αγοράς εργασίας. Μία από τις συνέπειες αυτών των αλλαγών είναι ότι πολλά επαγγέλματα χάνουν γρήγορα την αξία και τη **χρησιμότητά** τους, ενώ οι γνώσεις και οι δεξιότητες που τα άτομα κατέκτησαν στα πρώτα στάδια της ζωής τους καθίστανται ανεπαρκείς για το παρόν και το μέλλον. Η συνολική τεχνολογική αναδιάρθρωση της εργασιακής δραστηριότητας στερεί όλο και περισσότερο στα άτομα τη δυνατότητα να διατηρούν μία και μοναδική επαγγελματική ταυτότητα σε όλη τη διάρκεια της ενεργού ζωής τους. Κατά συνέπεια, ανεξάρτητα από τις ψυχοκοινωνικές **συνέπειες** αυτής της κατάστασης για τα άτομα, οι νέοι άνθρωποι των τεχνολογικών κοινωνιών καλούνται να αλλάξουν δύο ή τρία επαγγέλματα στην επαγγελματική πορεία τους. Το γεγονός αυτό επιβάλλει στα άτομα να κατακτούν διαρκώς γνώσεις, να ανανεώνουν τις **δεξιότητές** τους, να αποκτούν γρήγορα νέες ειδικεύσεις, δηλαδή, να εκπαιδεύονται συνεχώς.

Η εκπαίδευση δεν νοείται πια ως η απλή, κανονιστική μετάδοση γνώσεων από τις μεγαλύτερες γενιές στις νεότερες, όπως την όριζε ο E. Durkheim κατά τον 19ο αιώνα. Και τούτο επειδή, τόσο το περιεχόμενο της εκάστοτε εκπαιδευτικής πράξης όσο και ο χρόνος που αφιερώνεται σε αυτήν, αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στις διαφορετικές γενιές, τα δύο φύλα και τις διαφορετικές κουλτούρες των ανθρώπων, γεγονός που παρατηρείται σε όλες τις σύγχρονες πρακτικές της καθημερινής ζωής. Η εκπαιδευτική πράξη **καθίσταται** επομένως μια διαδικασία που δεν περιορίζεται στο χώρο (το σχολείο) και το χρόνο (περίοδος της νεότητας), αλλά επεκτείνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής και πέραν των σχολικών τειχών.

Αλεξάνδρα Κορωναίου, Εκπαιδεύοντας Εκτός Σχολείου, 2002 (Διασκευή)

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 80 έως 100 λέξεων το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος του κειμένου: ... **οι νέοι άνθρωποι των τεχνολογικών κοινωνιών καλούνται να αλλάξουν δύο ή τρία επαγγέλματα στην επαγγελματική πορεία τους ...**

Μονάδες 12

B2. α) Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η τελευταία παράγραφος του κειμένου; (Η εκπαίδευση δεν νοείται ... των σχολικών τειχών) (μονάδες 4)

β) Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη της ίδιας παραγράφου του κειμένου (μονάδες 3)

Μονάδες 7

B3. α) Να γράψετε ένα α ν τ ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

ατομική, επιτρέπουν, ανεπαρκείς, διαφορετικές, επεκτείνεται. (μονάδες 5)

β) Να γράψετε ένα σ υ ν ώ ν υ μ ο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

συνεχή, χρησιμότητα, συνέπειες, δεξιότητες, καθίσταται. (μονάδες 5)

Μονάδες 10

B4. Να επισημάνετε τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα επιστημονικού λόγου στο κείμενο που σας δίνεται.

Μονάδες 6

Γ1. Σε άρθρο που θα δημοσιευθεί στην εφημερίδα του σχολείου σας να αναφερθείτε στη σημασία της αυτομόρφωσης και να προτείνετε τρόπους πραγμάτωσής της σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2011

ΚΕΙΜΕΝΟ

Είναι δεδομένο ότι το διαδίκτυο έφερε μια πιο ισότιμη πρόσβαση στη γνώση. Ζούμε ένα κύμα εκδημοκρατισμού της γνώσης. Παλιότερα, για να δει κανείς τη βιβλιοθήκη του Κέμπριτζ, έπρεπε να ταξιδέψει χιλιάδες χιλιόμετρα. Σήμερα, μπορεί να βρει τα βιβλία της από το γραφείο του. Παλιότερα, έπρεπε να έχει κάποιος λεφτά για να παρακολουθήσει μαθήματα του MIT¹. Σήμερα, έρχονται διαδικτυακά στο σπίτι του.

Σ' αυτόν τον υπαρκτό εκδημοκρατισμό της γνώσης ορθώνονται τρεις γκρίνιες. Η μία είναι η άρνηση της τεχνολογίας, εξαιτίας των **πιθανών** κινδύνων που έχει η ανάπτυξή της. Ο Πολ Βιρίλιο, για παράδειγμα, έγραψε την «Πληροφοριακή Βόμβα». Είναι σίγουρος ότι η κοινωνία της γνώσης ενέχει κινδύνους, αλλά άγνωστους. Δεν τους ξέρει, αλλά...υπάρχουν. Η δεύτερη γκρίνια έχει να κάνει με τα «παιδάκια της Αφρικής». Το ακούμε για κάθε νέα τεχνολογία: «Τι να το κάνω εγώ το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ², όταν τα παιδιά της Αφρικής δεν έχουν ούτε ασπιρίνη για τον πυρετό;». Το επιχείρημα έχει εν μέρει λογική. Πραγματικά «τι να το κάνεις το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, αν δεν έχεις Αλτσχάιμερ;». Αν όμως αποκτήσεις, το πρώτο που **ξεχνάς** είναι τα «παιδάκια της Αφρικής». Η τρίτη γκρίνια έχει να κάνει με το διαβόητο «ψηφιακό χάσμα». Βέβαια, καμιά τεχνολογία, καμιά επιστημονική επανάσταση δεν διαχέεται αμέσως σε όλη την υφήλιο. Ο Γουτεμβέργιος τύπωσε την πρώτη Βίβλο το 1455· ωστόσο στην Ελλάδα η τυπογραφία ήρθε στις αρχές του 19ου αιώνα. Όσο για το τυπωμένο βιβλίο, ακόμη πασχίζουμε να γίνει κτήμα του ελληνικού λαού. Το σημαντικό, όμως, είναι ότι η επανάσταση έγινε και ακόμη προχωρεί. Εξάλλου, αυτοί που μιλούν για ψηφιακό χάσμα στην Αφρική πρέπει να αναλογιστούν ποιο είναι το τυπογραφικό χάσμα του δυτικού κόσμου με την Αφρική.

Πολύ περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να μετέχουν ισότιμα στην κοινωνία της γνώσης και πλέον όχι μόνον ως αναγνώστες, αλλά και ως συγγραφείς. Στον κυβερνοχώρο, οικονομικά και τεχνολογικά, όλοι βρίσκονται στο ίδιο σημείο εκκίνησης. Στο διαδίκτυο, το άρθρο ενός δημοσιογράφου είναι εξίσου προσβάσιμο με το άρθρο ενός πιτσιρίκου. Δηλαδή, τα δίκτυα επικοινωνιών ισοπεδώνουν παλιές ιεραρχίες της βιομηχανικής κοινωνίας και απομένει να δούμε αν θα συνθέσουν νέες. Στον κυβερνοχώρο λειτουργεί καθένας σύμφωνα με τις ανάγκες του και τις δυνατότητές του. Αυτό όμως δημιουργεί έναν **κατακερματισμό** της εμπειρίας που τρομάζει πολλούς. Η κοινότητα χρειάζεται την κοινή εμπειρία για να είναι κοινότητα. Από την άλλη, όλη αυτή η πληθώρα διαθέσιμων πληροφοριών **μετατρέπεται** σε άγχος. «Πληροφοριακό άγχος» το ονομάζουν κάποιοι ψυχολόγοι: «να προλάβω να δω το ένα, να διαβάσω το άλλο, να μη χάσω το τρίτο, ώστε να μην είμαι εκτός θέματος και εκτός της κοινότητας όπου ζω και λειτουργώ». Αυτό το άγχος είναι λογικό να υπάρχει και να μεγεθύνεται, όσο μεγαλώνει το ποσό των πληροφοριών που όλοι έχουμε διαθέσιμες.

Όλα αυτά είναι πραγματικά, αλλά το ίδιο θα έλεγε κι ένας μοναχός του Μεσαίωνα βλέποντας την πλημμύρα των αιρετικών κειμένων που άρχισαν να βγαίνουν από τις τυπογραφικές μηχανές. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πληρο

φορική επανάσταση είναι σε μετάβαση και κάθε επανάσταση σε μετάβαση **διασπείρει** σύγχυση. Το παλιό δεν έχει πεθάνει και το καινούριο δεν έχει γεννηθεί.

Πάσχος Μανδραβέλης. Από τον ημερήσιο τύπο (διασκευή).

¹. MIT: Τεχνολογικό Ινστιτούτο Μασαχουσέτης.

². Αλτσχάιμερ: Νόσος με κυριότερο σύμπτωμα την απώλεια της μνήμης.

Ασκήσεις

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε. (100-120 λέξεις)

Μονάδες 25

B1. «Η κοινότητα χρειάζεται την κοινή εμπειρία για να είναι κοινότητα». Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 60 - 80 λέξεων το περιεχόμενο της παραπάνω περιόδου.

Μονάδες 10

B2. α) Να αναφέρετε δύο τρόπους ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου. («Σ' αυτόν τον υπαρκτό [...] με την Αφρική»). (Μονάδες 4)

β) Να βρείτε τη δομή της ίδιας παραγράφου. (Μονάδες 3)

Μονάδες 7

B3. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών στις παρακάτω περιπτώσεις:

«Πληροφοριακή Βόμβα»

«Τι να το κάνω εγώ το εμβόλιο για το Αλτσχάιμερ, όταν τα παιδιά της Αφρικής δεν έχουν ούτε ασπιρίνη για τον πυρετό;»

«Πληροφοριακό άγχος»

(Μονάδες 3)

β) Να βρείτε στο κείμενο πέντε παραδείγματα μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας.

(Μονάδες 5)

Μονάδες 8

B4. α) Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

πιθανών, ξεχνάς, κατακερματισμό, μετατρέπεται, διασπείρει. (Μονάδες 5)

β) Να γράψετε από ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

υπαρκτό, άρνηση, σίγουρος, προσβάσιμο, λογικό.

(Μονάδες 5)

Μονάδες 10

Γ1. Ως ομιλητής σε ημερίδα που οργανώνει το σχολείο σου με θέμα τη χρήση του διαδικτύου, να αναπτύξεις τις απόψεις σου σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρει το διαδίκτυο στη διάδοση της γνώσης, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτό να αξιοποιηθεί δημιουργικά στο πλαίσιο του σχολείου. (500-600 λέξεις)

Μονάδες 40

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πανανθρώπινο μήνυμα τέχνης

Κάθε πολιτισμός έχει τα όρια και το στίγμα του στον ιστορικό χώρο και χρόνο. Μέσα ωστόσο στην ιστορία του κόσμου, το αρχαιοελληνικό αισθητικό **επίτευγμα** σημαδεύει την καταγωγή μιας τέχνης με πανανθρώπινο μήνυμα και με διαστάσεις παγκόσμιες, θα έλεγα σχεδόν εξωχρονικές. Πρώτη έκφραση της αποστασιοποίησης του ανθρώπου από την αναγκαιότητα της φύσης, χάρη στη μεταμόρφωση της ύλης σε πνεύμα, το ελληνικό πλαστικό κατόρθωμα δηλώνει την επίμονη και έλλογη προσπάθεια του καλλιτέχνη να **δαμάσει** το πάθος και τη μοίρα με τα έργα του νου και της καρδιάς, αυτά που φέρνουν τον άνθρωπο όλο και πιο κοντά στο Θεό, αυτά που τον οδηγούν δίπλα στο συνάνθρωπο.

Αποκρυστάλλωμα μιας ορθής και όρθιας σκέψης, το αρχαίο άγαλμα (μεμονωμένο ή ως αναπόσπαστο μέρος αρχιτεκτονικού συμπλέγματος) καθαγιάζει και αγγαΐζει¹ τους χώρους της πόλης. Σήμα ανάτασης ψυχικής και ορόσημο πανάρχαιας μνήμης, θυμίζει στους πολίτες την αμέριστη ευθύνη τους για τη συνοχή της κοινωνικής ομάδας και ορθώνεται εγγυητής της ιστορικής αλληλεγγύης του συνόλου. Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας, έτσι όπως την ονειρευόταν η νεογέννητη δημοκρατία και έτσι όπως την ορίζει η πλατιά ειρηνευτική κίνηση του θεϊκού βραχίονα στο αέτωμα του ολυμπιακού ναού. Κίνηση που αναδεικνύει τον Απόλλωνα ρυθμιστή στη διαμάχη του ανθρώπου με το ζώο, με το μυθικό Κένταυρο, στην Ολυμπία, και οργανωτή της ζωής μέσα στο φως του λόγου. Το πέρασμα από το μύθο στο λόγο έγινε, χάρη στην τέχνη, άγαλμα, θέαμα και θεωρία. [...]

Το πέρασμα από το ζώο, την άγρια φύση και τους αγρούς, στο δομημένο άστυ και στην οργανωμένη πόλη, ας πούμε τη θεϊκή **μετάβαση** από την κυνηγέτιδα Άρτεμι στην πολιάδα Αθηνά, δηλώνει με κάθε της μορφή και σε κάθε της βήμα η αρχαία ελληνική τέχνη, πρώτη αυτή εγγήγορη του ανθρώπου στον κόσμο του ελεύθερου πνεύματος. Αυτό ίσως είναι το συνοπτικό μέγιστο μάθημα του αρχαιοελληνικού βιώματος, των ανθρώπων που πρώτοι σμίλευσαν στο ξύλο, στην πέτρα και στο μάρμαρο, τη μορφή της εσωτερικής ενατένισης, συνδυασμένη με την ιδεατή **πληρότητα** της φυσικής ομορφιάς. Μαρτυρεί για τα λεγόμενά μου το αινιγματώδες χαμόγελο του αρχαϊκού κούρου και η ανείπωτη έκπληξη στο βλέμμα της κόρης μέσα στην πολύπτυχη φορεσιά της.

Ιδού η απαρχή της προσπάθειας για γνώση και για αυτογνωσία, ιδού το πρώτο ερωτηματικό, το για πάντα αναπάντητο, ιδού η αυγή του μυστηρίου που οδήγησε τον άνθρωπο να γίνει πλάστης αθάνατου έργου, δημιουργός δηλαδή θεών. Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο. Το συντροφικό συναπάντημα του ανθρώπου με τους θεούς διδάσκει η αρχαία αισθητική, στην προσπάθειά της να αιχμαλωτίσει την τέλεια μορφή την πάντα μετέωρη και πάντα τεταμένη προς μια ιδεατή πληρότητα, προς ένα αέναο γίγνεσθαι. Να γιατί η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή: είναι η τέχνη πυξίδα και σταθερός προσανατολισμός, αυτή που δεν γνώρισε αμηχανίες και αγνοεί τα αδιέξοδα, γι' αυτό και εμπνέει κάθε αναγέννηση, γι' αυτό και μένει η βάση κάθε πνευματικής παλιννόστησης προς το **ουσιώδες**, δηλαδή τη δημιουργία ελευθερίας.

**Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, Πολιτισμός και Ελληνισμός
Προσεγγίσεις, Αθήνα 2007 (Διασκευή)**

¹ **αγγαΐζω**=λαμπρύνω

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Η αρχαία τέχνη θα μένει πάντα πρωτοποριακά επίκαιρη και ζωντανή. Να αναπτύξετε το περιεχόμενο της φράσης σε μία παράγραφο (70-90 λέξεις).

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε τους δύο τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί η συγγραφέας στην τελευταία παράγραφο και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με μία αναφορά για κάθε τρόπο (μονάδες 6).

β) Να εντοπίσετε στο κείμενο τέσσερις λέξεις ή φράσεις με μεταφορική σημασία (μονάδες 4).

Μονάδες 10

B3. α) επίτευγμα, δαμάσει, μετάβαση, πληρότητα, ουσιώδες: Να γράψετε από ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5).

β) έλλογη, κοντά, συνοπτικό, φυσικής, αιχμαλωτίσει: Να γράψετε από ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις (μονάδες 5).

Μονάδες 10

B4. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης στις παρακάτω φράσεις και να τις μετατρέψετε στο αντίθετο είδος:

Διαγράφει ο τεχνίτης τα πλαίσια μιας πάντα ευνομούμενης και ισορροπημένης πολιτείας (μονάδες 2).

Δάμασε η ελληνική τέχνη το ζώο πριν ανακαλύψει τον τέλειο άνθρωπο (μονάδες 3).

Μονάδες 5

Γ1. Σε ημερίδα του δήμου σου με θέμα «Τέχνη και Ζωή» συμμετέχεις ως εκπρόσωπος του σχολείου σου με εισήγηση 500-600 λέξεων. Στην εισήγηση αυτή αναφέρεσαι στην προσφορά της Τέχνης στους νέους σήμερα, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους μπορεί το σχολείο να συμβάλει στην ουσιαστική επαφή τους με αυτήν.

Μονάδες 40

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2013

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τη ζωή στη Γη ο άνθρωπος ελάχιστα την σέβεται, η ζωή όμως σε άλλους κόσμους διεγείρει το ενδιαφέρον και τη φαντασία του. Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι; Ίσως όλα μαζί, **ταυτόχρονα** όμως κι ένα βαθύ αίσθημα μοναξιάς. Άλλωστε τη ζωή του εδώ ο άνθρωπος την έχει καταστήσει πιεστική και ανούσια. Περιμένει λοιπόν ένα χέρι βοήθειας και παρηγοριάς από τους πλανήτες και τα μακρινά άστρα. Ακόμη όμως και αν δεχθούμε με αισιοδοξία ότι η ζωή δεν ανθίζει μόνον στη Γη, αλλά ότι αφθονεί στο Σύμπαν, ένας άλλος καθοριστικός παράγοντας ορθώνεται. Είναι ανάγκη να συνειδητοποιηθεί –όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας– ότι με τη ζωή αυτή η επικοινωνία εμφανίζεται, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, ανέφικτη.

Με τη ζωή λοιπόν στο Σύμπαν είναι αδύνατο να επικοινωνήσουμε, η ζωή όμως γύρω μας ανθίζει. Η ζωή εδώ, σ' έναν μικρό και πανέμορφο πλανήτη, ανέδειξε ύστερα από σιωπηλές διεργασίες που διήρκεσαν δισεκατομμύρια χρόνια μια θαυμαστή ποικιλία έμβιων όντων. Οι θάλασσες και τα δάση της Γης, τα βουνά και οι πεδιάδες της αποκαλύπτουν κάθε στιγμή τη γοητεία που κρύβουν τα χιλιάδες όμοια ή ανόμοια δημιουργήματα της εξελίξεως. Η ανεμώνη και το δελφίνι, ο αϊλουρος αλλά και ο γυπαετός, τα ανθρώπινα όντα στις πολλαπλές φυλετικές τους παραλλαγές, είναι δίπλα μας, συμμετοχα του ίδιου πλανήτη και του μέλλοντός του.

Αποκαλύπτεται όμως επίσης σε όλη του την τραγική αντίφαση ότι ο άνθρωπος, αυτή η περιούσια κορύφωση της εξελίξεως, έχει διπλή υπόσταση. Από τη μια είναι ικανός για μεγάλες πράξεις, έμαθε με την επιστημονική του γνώση να κατανοεί τον κόσμο αλλά και **γέννησε** αριστουργήματα στον λόγο και στην τέχνη. Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες. Ελάχιστα, τέλος, σέβεται τις πολλαπλές εκφράσεις της ζωής, ενώ η φύση και οι θάλασσες του πλανήτη είναι συχνά τα θύματα των συμφερόντων του. Η υπερφίαλη αυτή στάση του ανθρώπου έχει αλλοιώσει έτσι ένα θαυμαστό περιβάλλον, που ωστόσο υπήρξε και το λίκνο της δικής του υπάρξεως.

Είναι λοιπόν καιρός να κατανοήσει ο άνθρωπος ότι η ζωή αλλού ίσως υπάρχει, αλλά η προσδοκία να την συναντήσει δεν θα πραγματοποιηθεί εύκολα. Η ζωή όμως στη Γη ανθίζει ακόμα και τον περιμένει. Αν όσο είναι ακόμα καιρός τείνει το χέρι του προς τη ζωή αυτή, το φυτικό και ζωικό της θαύμα, τον Άλλο και τους άλλους, ίσως **αισθανθεί** λίγο πιο άξιος έποικος της Γης.

Έτσι είναι σοφότερο να εξαντλήσουμε τις προσπάθειες για καλύτερη επικοινωνία, εδώ στη Γη. Το περίεργο ωστόσο είναι ότι, όσο η επικοινωνία αυτή πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί. Φαίνεται ότι αυτό που απαιτείται είναι κάτι περισσότερο από την τεχνολογική έκρηξη της εποχής: απαιτείται βαθύτερη παιδεία και ουσιαστικότερες αξίες του πολιτισμού. Οι εφιάλτες, άλλωστε, από τα περιβαλλοντικά προβλήματα **πληθαίνουν**, και η Γη δεν φαίνεται να αντέχει για καιρό ακόμα την αφροσύνη μας.

Σημασία επομένως δεν έχει να συναντηθούμε –αν ποτέ συναντηθούμε– στο πολύ μακρινό μέλλον με κάποια όμοια ή ανόμοια με μας δημιουργήματα της εξελίξεως. Το σπουδαίο θα ήταν να μπορούμε τότε να υπερηφανευθούμε, σε χιλιάδες ή εκατομμύρια χρόνια, ότι το ανθρώπινο είδος έχει κατακτήσει υψηλά επίπεδα ισότητας και αξιών, και ότι οι πόλεμοι έχουν εκλείψει και ότι η Γη, το λίκνο της ανθρώπινης ζωής, έχει επουλώσει τις πληγές στις θάλασσες, τα δάση ή την ατμόσφαιρά της, και είναι πάλι ένας πανέμορφος πλανήτης. Διάσπαρτα άλλωστε, εδώ ή εκεί, θα

βρίσκονται πάντοτε τα επιτεύγματα των σπουδαίων πολιτισμών, που αιώνες τώρα συνοδεύουν τη διαδρομή του ανθρώπου.

Η «εξωγήινη μοναξιά», λοιπόν, δεν φαίνεται ότι θα εγκαταλείψει εύκολα τον άνθρωπο. Η γήινη του ωστόσο μοναξιά, που είναι επικίνδυνη και πιο **ανάλητη**, είναι μεγάλη ανάγκη να απαλυνθεί. Τότε θα αναδειχθεί η μοναδικότητα του κάθε ανθρώπου, και η αναζήτηση της εξωγήινης ζωής θα αποκτήσει άλλο περιεχόμενο και νόημα.

Γιώργος Γραμματικάκης, Ένας Αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2013. 2^η έκδοση (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: «...**όσο η επικοινωνία [...] πυκνώνει με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το διαδίκτυο και τα κινητά τηλέφωνα, τόσο η μοναξιά μας, η ανθρώπινη, μεγαλώνει και η αποξένωση κυριαρχεί**».

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε τα δομικά στοιχεία της τρίτης παραγράφου του κειμένου: «**Αποκαλύπτεται όμως...υπάρξεως**».

Μονάδες 3

β) Να βρείτε μέσα στο κείμενο τέσσερα παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου.

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ταυτόχρονα, γέννησε, αισθανθεί, πληθαίνουν, ανάλητη

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ανούσια, εμφανίζεται, ανέφικτη, πυκνώνει, υψηλά

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση του ερωτηματικού («**Είναι άραγε περιέργεια, κατακτητική διάθεση ή απλώς ένα διανοητικό παιχνίδι;**») (μονάδες 3), καθώς και της διπλής παύλας («**–όσο και αν αντιτίθεται στις ενδόμυχες επιθυμίες μας–**») που υπάρχουν στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (μονάδες 2).

Μονάδες 5

β) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στο απόσπασμα που ακολουθεί: «**Από την άλλη, ο ίδιος ο άνθρωπος σφραγίζει την ιστορική πορεία του με πολέμους και αγριότητες, θεοποιεί τα υλικά αγαθά και συντηρεί την αδικία και τις ανισότητες**».

Μονάδες 3

Γ1. Σε άρθρο που πρόκειται να αναρτηθεί στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου σας να εκθέσετε τις απόψεις σας σχετικά με:

α) τις επιπτώσεις που έχει προκαλέσει η έλλειψη σεβασμού του ανθρώπου προς το φυσικό περιβάλλον και

β) τους τρόπους με τους οποίους μπορεί ο άνθρωπος να αποκαταστήσει τη σχέση του με αυτό (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2014

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η «ανθρωπιά» είναι μια λέξη του καιρού μας, ένας όρος κοινόχρηστος, ένα νόμισμα που κυκλοφορεί σ' όλα τα χέρια, γιατί συμβαίνει η ανταλλακτική του αξία να είναι πολύ μεγάλη. Και με την «ανθρωπιά» εννοούμε, φυσικά, τη συμπόνια, τη συμμετοχή, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στο πάθος του γείτονα. Και όχι μόνο του γείτονα. Του κάθε ανθρώπου. Άλλοτε χρησιμοποιούσαν τον όρο «ανθρωπισμός». Έλεγαν: «αυτός είναι μεγάλος ανθρωπιστής» και με τούτο εσήμαιναν μια προσωπικότητα που ξοδευόταν ολόκληρη για να κάμει το καλό. Ο Ντυνάν, για παράδειγμα, ο ιδρυτής του «Ερυθρού Σταυρού», υπήρξε ένας τέτοιος ανθρωπιστής. Πέρα απ' ό,τι θα μπορούσε να ενδιαφέρει αποκλειστικά το άτομό του, εσυλλογίσθηκε τους ανθρώπους που έπασχαν, έξω από διάκριση φυλής και θρησκείας, «εν πολέμω και εν ειρήνη».

Ο «ανθρωπιστής», ένας άνθρωπος με σπουδαίες ικανότητες, που αναλίσκεται με ειλικρίνεια, χωρίς υστεροβουλία, ακόμη και χωρίς τη θεμιτή, επιτέλους, από πολλές απόψεις, επιθυμία της υστεροφημίας, υπήρξε, για πολλούς αιώνες, ένα θαυμάσιο ιδανικό, που οι προγενέστεροι το επρόβαλλαν στους μεταγενέστερους. Ακόμη τότε η «ανθρωπιά», μολονότι δεν έπαυε να είναι κοινή απαίτηση, δεν είχε καταντήσει κοινόχρηστος όρος. Ήταν η σπάνια, η υψηλή παρουσία, όπου μόνο μερικές εκλεκτές φύσεις κατόρθωναν να φτάσουν. Και ακόμη, μια καθημερινή άσκηση που ο καθένας την επιθυμούσε για τον εαυτό του, θεωρώντας την αυτονόητο χρέος του, χωρίς να συλλογίζεται ότι θα μπορούσε και διαφορετικά να την αξιοποιήσει.

Το γεγονός ότι η απαίτηση της «ανθρωπιάς» έχει γίνει κοινός τόπος σήμερα δεν είναι χωρίς ιδιαίτερη σημασία. Δείχνει πως η οικουμενική ψυχή αισθάνεται βαθύτερα την ταλαιπωρία του ανθρώπου και αναζητεί διέξοδο.

Περιττό να προστεθεί πως και η ανθρωπιά, καθώς κι ένα σωρό άλλοι όροι, έχει υποστεί τρομακτικές διαστρεβλώσεις. Όποιος είπε πως οι ιδέες είναι καθώς τα υγρά, που παίρνουν το σχήμα του μπουκαλιού τους, είχε, βέβαια, πολύ δίκιο. Και με τους όρους το ίδιο συμβαίνει. Αλλάζουν νόημα, αλλάζουν απόχρωση, κατά τον τρόπο που τους μεταχειρίζεται κανείς και κατά τον σκοπό που επιδιώκει χρησιμοποιώντας τους. Έτσι, μπορούμε να μιλούμε όλοι για ανθρωπιά, αλλά να εννοούμε ολωσδιόλου διαφορετικό πράγμα ο καθένας.

Έπειτα, ένας όρος, μια λέξη, μια έκφραση, που βρίσκεται ολοένα στο στόμα μας, σιγά σιγά φτωχαίνει, αδειάζει, αποστεώνεται, αυτοακυρώνεται. Φοβούμαι πως ίσια ίσια αυτό έχει συμβεί με την ανθρωπιά. Αρκεί μια ματιά ολόγυρά μας, για να το νιώσουμε καλύτερα τούτο. Η καθημερινή ζωή ολοένα και περισσότερο χάνει τη θαλπωρή, τη γλυκιά ζεστασιά της. Είναι ένας χειμώνας χωρίς αλκυονίδες. Η «καλημέρα», αυτό το χαρούμενο άνοιγμα παραθύρου προς τον αίθριο ουρανό, μεταβάλλεται σιγά σιγά σε μορφασμό. Η ανθρώπινη λαιμαργία, η δίψα της ευζωίας δεν αφήνει τόπο για ευγενικά αισθήματα. Κάτι περισσότερο: τα ευγενικά αισθήματα θεωρούνται ξεπερασμένα.

Λησμονούμε, ωστόσο, πως η ανθρωπιά είναι κυριότατα βούληση, δεν είναι γνώση, δεν είναι μόνο γνώση. Και δεν είναι λόγος, είναι πράξη. Είναι ένας ολόκληρος εσωτερικός κόσμος, στην τελειώσή του, που ακτινοβολεί παντού. Η ανθρωπιά αποκλείει τη μισαλλοδοξία, την καταφρόνηση του άλλου ανθρώπου· είναι επιεικής και ήπια. Περιέχει πολλή συγκατάβαση και πολλή κατανόηση. Η ανθρωπιά είναι κυκλική παρουσία. Δεν βρίσκεται στραμμένη προς ένα μονάχα σημείο του ορίζοντα. Εκείνος που είναι αληθινά ανθρώπινος δεν μπορεί παρά να είναι, σε κάθε περίπτωση, ανθρώπινος. Η ανθρωπιά δεν είναι επάγγελμα, δεν είναι όργανο αυτοπροβολής και επιτυχίας. Είναι απάρνηση. Πρέπει πολλά ν' αρνηθείς, για να κερδίσεις τα ουσιωδέστερα. Αλλά

δεν είναι και παθητική κατάσταση. Ολωσδιόλου αντίθετα, αποτελεί μορφή αδιάκοπης ενέργειας. Είναι πολύ ευκολότερο να γίνεις «μέγας ανήρ» παρά να γίνεις «μεγάλος άνθρωπος». Η Ιστορία είναι γεμάτη παραδείγματα μεγάλων ανδρών. Αλλά έχει πολύ λίγους «ανθρώπους» να παρουσιάσει.

Ι.Μ.Παναγιωτόπουλος, Ο Σύγχρονος Άνθρωπος.
Οι Εκδόσεις των φίλων, Αθήνα 1988, 18η έκδοση (Διασκευή).

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο 100 έως 120 λέξεων το περιεχόμενο του αποσπάσματος που ακολουθεί: **«Η ανθρώπινη λαιμαργία, η δίψα της ευζωίας δεν αφήνει τόπο για ευγενικά αισθήματα. Κάτι περισσότερο: τα ευγενικά αισθήματα θεωρούνται ξεπερασμένα».**

Μονάδες 10

B2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης στην πρώτη παράγραφο του κειμένου (**Η «ανθρωπιά» ... «εν πολέμω και εν ειρήνη»**) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 6

β) Ποια νοηματική σύνδεση εκφράζουν οι διαρθρωτικές λέξεις:

έτσι (στην τέταρτη παράγραφο)

ωστόσο (στην έκτη παράγραφο).

Μονάδες 4

B3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
αναλίσκεται, οικουμενική, διαστρεβλώσεις, ολωσδιόλου, ευζωίας.

Μονάδες 5

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
κοινόχρηστος, συμμετοχή, αυτοακυρώνεται, γνώση, αδιάκοπης.

Μονάδες 5

B4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών στις παρακάτω περιπτώσεις:

«αυτός είναι μεγάλος ανθρωπιστής» (στην πρώτη παράγραφο)

«Ερυθρού Σταυρού» (στην πρώτη παράγραφο).

Μονάδες 2

β) Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις εκφράσεις με μεταφορική σημασία.

Μονάδες 3

Γ1. Σε άρθρο σας, που θα δημοσιευτεί σε τοπική εφημερίδα, να αναφερθείτε σε φαινόμενα που αποδεικνύουν το έλλειμμα ανθρωπιάς στην εποχή μας, αλλά και σε δραστηριότητες, ατομικές και συλλογικές, που αποσκοπούν στον περιορισμό αυτού του ελλείμματος (500-600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΤΡΙΩΡΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

© www.ClipProject.info

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 1^ο

«Ζώνη πολιτισμού» στα Σχολεία

Έχουμε σκεφθεί, όταν βλέπουμε τόσο κόσμο να επισκέπτεται ένα μουσείο ή μια πινακοθήκη στο εξωτερικό, όταν δεν μπορείς εκεί να βρεις εισιτήριο για ένα θέατρο ή για μια συναυλία, όταν βλέπουμε τόσο κόσμο να συχνάζει στα βιβλιοπωλεία του εξωτερικού, γιατί συμβαίνει αυτό; Είναι οι Αμερικανοί, οι Άγγλοι, οι Γερμανοί ή οι Γάλλοι ή όλοι οι άλλοι Ευρωπαίοι τόσο μορφωμένοι, τόσο καλλιεργημένοι, τόσο φιλομαθείς, τόσο «κουλτουριάρηδες»; Μήπως συμβαίνει κάτι άλλο; Μήπως οι πολίτες αυτών των χωρών έχουν μάθει να ακούνε μουσική, να βλέπουν εκθέσεις, να επισκέπτονται μουσεία, να βλέπουν θέατρο, να διαβάζουν βιβλία; Και πού το έχουν μάθει; Μήπως αυτή η ευαισθησία τους έχει καλλιεργηθεί στα σχολικά τους χρόνια, μέσα από το πρόγραμμα και τις δραστηριότητες του Σχολείου; Ε, λοιπόν, κατά κανόνα αυτό συμβαίνει. Το Σχολείο τους φέρνει σε επαφή και τους κάνει να αγαπήσουν την Τέχνη εξ απαλών ονύχων. Από μικρά παιδιά. Ελκυστικά, όχι καταπιεστικά, ως απόλαυση, όχι ως αγγαρεία, ως βίωμα και ως σημαντική μάθηση, όχι ως μάθημα, και μάλιστα παρακατιανό. Τους οδηγεί δηλ. από νωρίς, μελετημένα, με διάρκεια και κλιμάκωση, να γνωρίσουν και να αγαπήσουν την Τέχνη και τον πολιτισμό γενικότερα. Όχι για να γίνουν μουσικοί ή ζωγράφοι ή ηθοποιοί ή συγγραφείς ή καλλιτέχνες, αλλά για να γίνουν καλλιεργημένοι πολίτες με ευαισθησίες για την Τέχνη, το ωραίο, την αισθητική, για ό,τι απευθύνεται στην ψυχή και στο συναίσθημα, τη «συναισθηματική νοημοσύνη», που μπορεί άριστα να συμβαδίζει και να συμπληρώνει την καλλιέργεια της γνώσης, της λογικής, της κριτικής ικανότητας. Τελικός στόχος αυτής της έμφασης στον πολιτισμό είναι η εξασφάλιση μιας ποιότητας ζωής.

Ας περάσουμε στα δικά μας. Το ελληνικό σχολείο δεν είναι ένα κακό σχολείο, ας το ξεκαθαρίσουμε. Ωστόσο, είναι ένα σχολείο προσανατολισμένο στις γνώσεις (για την ακρίβεια στις πληροφορίες) και προσδεμένο στο άρμα των εισαγωγικών εξετάσεων για το Πανεπιστήμιο. Καλός μαθητής, επιτυχημένος μαθητής, επίδοξος επιτυχημένος πολίτης είναι αυτός που εισήχθη σε ένα Ανώτατο Ίδρυμα! Αυτός μόνο που μπήκε στην τροχιά της απόκτησης ενός πανεπιστημιακού πτυχίου! Και ο άνθρωπος; Η ζωή του; Οι ευαισθησίες, τα ενδιαφέροντα, η καλλιέργεια της ψυχής, κάποιες ανησυχίες πνευματικές για ό,τι είναι έξω και πέρα από την επαγγελματική του καταξίωση; Η αναζήτηση για ό,τι ομορφαίνει τη ζωή του και της δίνει νόημα και άλλες διαστάσεις, όχι ποσοτικές, όχι οικονομικές, όχι καταναλωτικές, όχι υλικές; Όλα αυτά είναι εκτός Παιδείας; Δεν ανήκουν στους σκοπούς της σχολικής μόρφωσης;

Αν όλα αυτά, αν αυτή η διάσταση, αυτός ο προβληματισμός, αυτός ο σκοπός έχουν σημασία για την Παιδεία τού πολίτη και την Εκπαίδευση που την υπηρετεί, τότε θα πρέπει να γίνουν ορισμένες αλλαγές στη «φιλοσοφία» και στην οργάνωση τού σχολικού προγράμματος. Θα πρέπει να εισαχθεί μια «ζώνη πολιτισμού» στο πρόγραμμα, όχι τόσο ως «μάθημα» αλλά ως μάθηση, ως καλλιέργεια, ως δραστηριότητα, ως ευαισθητοποίηση. Ένα δώρο την εβδομάδα σ' ένα διευρυμένο σχολικό πρόγραμμα θα πρέπει να αφιερωθεί στην πολιτιστική καλλιέργεια των μαθητών. Όλων των μαθητών. Ένα δώρο που άλλος μαθητής θα επιλέγει και θα αφιερώνει στη μουσική, άλλος στη ζωγραφική, άλλος στο θέατρο, άλλος στον κινηματογράφο, άλλος στη λογοτεχνία και στη δημιουργική γραφή, άλλος στη ρητορική, άλλος στην ιστορία της τέχνης κ.λπ. Και μάλιστα με εναλλαγή των επιλογών στα έτη τού σχολείου, ώστε να παρακολουθήσει περισσότερα αντικείμενα. Δώρο υποχρεωτικό για όλους, με πρόβλεψη στο πρόγραμμα και επιλογή των ιδίων των μαθητών. Με στενή συνεργασία με τον καθηγητή της μουσικής, με τον καθηγητή των καλλιτεχνικών, με τον θεατρολόγο, με τον φιλόλογο, με τον ιστορικό της τέχνης. Σε μια άλλη διάρθρωση των αντιστοίχων αντικειμένων, με ανάλογο πρόγραμμα, κάποιες ειδικές

αίθουσες-εργαστήρια, και ό,τι χρειάζεται. Εδώ είναι βέβαιο ότι, καλούμενοι, θα βοηθήσουν και οι γονείς, οι σύλλογοι των Σχολείων. Και κυρίως οι μαθητές - και οι δάσκαλοι - θα ανακαλύψουν πτυχές της προσωπικότητάς τους που αγνοούν.

Μιλώ για ένα δώρο μέσα στο πρόγραμμα, κοινό για όλους (αυτό θα πει «ζώνη») και με δυνατότητα επιλογής. Αναφέρομαι επίσης στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού και σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου και τού Λυκείου.

Δεν ενδιαφέρουν εδώ οι λεπτομέρειες της οργάνωσης και οι τρόποι αντιμετώπισης των δυσκολιών που προφανώς θα υπάρχουν (αίθουσες, διδάσκοντες, εξοπλισμός). Και βεβαίως - θα το επαναλάβω - μια «ζώνη πολιτισμού» προϋποθέτει ένα διευρυνμένο σε χρόνο σχολικό πρόγραμμα. Τέλος, να διασαφήσω ότι δεν μιλάω εδώ για την ενασχόληση με τον αθλητισμό, όχι γιατί δεν είναι εξίσου σημαντική, αλλά γιατί είναι διαφορετικής υφής θέμα. Και αυτή η ενασχόληση χρειάζεται αναδιάρθρωση, συστηματοποίηση και χρόνο. Η καλλιέργεια του σώματος συμβαδίζει και συμπληρώνει την καλλιέργεια της ψυχής και οδηγεί στην ολοκλήρωση μιας προσωπικότητας.

Ελπίζω οι γραμμές αυτές να μη θεωρηθούν ως ουτοπική σύλληψη! Αυτό που μάλλον πρέπει να μας ανησυχεί είναι το να βλέπουμε την ενασχόληση των μαθητών μας με τον πολιτισμό ως ουτοπία - αν και όσο τούτο συμβαίνει.

Γεώργιος Μπαμπινιώτης (καθηγητής της Γλωσσολογίας, πρόεδρος του Ελληνικού ιδρύματος Πολιτισμού, τ. πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Το ΒΗΜΑ, 05/10/2008

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. «Η καλλιέργεια του σώματος συμβαδίζει και συμπληρώνει την καλλιέργεια της ψυχής και οδηγεί στην ολοκλήρωση μιας προσωπικότητας.». Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση του συγγραφέα σε μια παράγραφο (60-80 λέξεις).

Μονάδες 12

B2. καταπιεστικά, παρακατιανό, συμβαδίζει, διάρθρωση:

Να γράψετε από ένα συνώνυμο για κάθε μια από τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 4

B3. πινακοθήκη, συμπληρώνει, καθηγητή, σύλληψη:

Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το β' συνθετικό να σχηματίσετε δυο νέες σύνθετες λέξεις.

Μονάδες 8

B4. Να συμπληρώσετε τον παρακάτω συλλογισμό με την προκείμενη που λείπει. Στη συνέχεια, να γράψετε το είδος του (παραγωγικός – επαγωγικός) και να τον αξιολογήσετε, δικαιολογώντας τις απαντήσεις σας:

- Με την καλλιέργεια της ψυχής του ο άνθρωπος κατακτά μια ανώτερη ποιότητα ζωής.
-
- Άρα, η εξοικείωση των μαθητών με την τέχνη αναβαθμίζει την ποιότητα της ζωής τους.

Μονάδες 6

B5. Να επισημάνετε πέντε σημεία του κειμένου, στα οποία ο λόγος λειτουργεί μεταφορικά.

Μονάδες 5

Γ. Παραγωγή λόγου

Συμμετέχεις σε αφιέρωμα γνωστής εφημερίδας με θέμα: «Τέχνη και Πολιτισμός». Στο άρθρο σου (500-600 λέξεις) αναφέρεσαι στη σημασία της Τέχνης για την κατάκτηση μιας ανώτερης ποιότητας ζωής και στους λόγους για τους οποίους ο σύγχρονος άνθρωπος έχει απομακρυνθεί από τη γνήσια Τέχνη και προσεγγίζει μόνο τα εμπορευματοποιημένα υποκατάστατά της.

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 2^ο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Να φυλάγεται από εκείνον που μιλεί πολύ ζωηρά για την αρετή του και αμείλικτα επιτιμά τους άλλους. Σ' αυτή τη διαπίστωση έχει φτάσει με την αλάθητη διάγνωσή του το κοινό αίσθημα. Αποφθεγματικά έχουν την ίδια αρχή διατυπώσει όλοι σχεδόν οι σοφοί του κόσμου, από πανάρχαια χρόνια. Ανέκαθεν οι συνετοί άνθρωποι δείχνουν πολύ λίγη εμπιστοσύνη προς όσους επαίρονται¹ για την ηθική τους υπεροχή και κατακεραυνώνουν με οργή και δίχως έλεος τους άλλους, τους «υστερούντας» ή τους «αμφιβόλους».

Χωρίς να έχουν ιδιαίτερα εγκύψει² στην ψυχολογία των «τιμητών», οι απλοί και τίμιοι άνθρωποι έχουν με το ένστικτο εισδύσει στον πυρήνα του ζητήματος. Αφού είσαι πραγματικά εντάξει με τη συνείδησή σου, γιατί φωνάζεις; Τι σε κάνει να κραυγάζεις για την αρετή σου; Ποιον θέλεις να πείσεις - τους άλλους ή τον εαυτό σου; Οι άλλοι δεν σε ρωτούν, γιατί επί τέλους η αρετή σου είναι ζήτημα δικό σου, υπόθεσή σου εσωτερική. Μήπως λοιπόν σε πιέζει και σ' ενοχλεί ο ίδιος ο εαυτός σου και αυτόν προσπαθείς να καθησυχάσεις με τις φωνές σου; Πρώτη απορία.

Ύστερα έρχεται η δεύτερη. Γιατί τόσο μένος στην κατάκριση που κάνεις των άλλων; Και αυτός ο υστερισμός³, αυτή η παθολογική επιμονή να διαλαλεις σε όλους τους τόνους ότι οι δεινά και οι δεινά είναι κακοί και ελεεινοί, άθρησκοι, προδότες κτλ. κτλ.; Έχεις καλά-καλά ο ίδιος ξεκαθαρίσει μέσα σου τα ελατήρια που σε κάνουν τιμητή⁴ των άλλων, τιμητήν οργισμένο, αφρισμένο, φανατικό; Είσαι εντελώς βέβαιος, όχι για την αναξιότητα εκείνων που κατηγορείς, γιατί το πάθος και το πείσμα δεν σε αφήνουν να δεις και την άλλη όψη του νομίσματος, αλλά για την αγνότητα των ελατηρίων που σε σπρώχνουν στην επίκριση; [...] Μήπως άρχισες να πεισμώνεις, επειδή έχει ήδη σαρκωθεί μέσα σου η βάσιμη υποψία ότι μπορεί να έχει ο άλλος δίκιο; Ή μήπως έπαθες κάτι άλλο: σε πήρε ο κατήφορος και τώρα πια δεν μπορείς να κρατηθείς και γι' αυτό φωνάζεις, για να πείσεις πρώτα τον εαυτό σου και ύστερα τους άλλους ότι δεν κατρακυλάς;...

Το ζώο (όχι το εξημερωμένο και εκφυλισμένο) δεν υποκρίνεται. Φαίνεται εκείνο που είναι. Ο άνθρωπος όμως έχει και τούτο ακόμη το προνόμιο: ξέρει να υποκρίνεται. Να φαίνεται δηλαδή διαφορετικός από εκείνο που πραγματικά είναι. Και την υποκρισία του την ασκεί κατ' εξοχήν σε μια κορυφαία εκδήλωσή του, στον τομέα της ηθικής ζωής. Εκεί που το ζώο πηγαίνει απροσχημάτιστα και ικανοποιεί δίχως καμιάν υποκρισία τα ένστικτά του, ο άνθρωπος μασκαρεύεται και κρύβει τις πραγματικές προθέσεις του πίσω από υψηλές εξιδανικεύσεις, δηλαδή πίσω από γενικές και αφηρημένες αρχές.[...]

**«Ο Τιμητής», Ε.Π. Παπανούτσου, *Εφήμερα, Δοκίμια*, εκδόσεις Νόηση 2002, σσ. 262-265
(Διασκευή)**

¹επαίρονται: αλαζονεύονται, καμαρώνουν

²εγκύψει: ασχολούνται με κάτι με ιδιαίτερο ζήλο

³υστερισμός: υστερία

⁴τιμητής: άνθρωπος που κρίνει και επικρίνει τις γνώμες και τις πράξεις των άλλων

- A.** Να γράψετε στο τετράδιό σας μια περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

- B1.** Να αναπτύξετε με 80-100 λέξεις το νόημα της παρακάτω άποψης του συγγραφέα: «**Ο άνθρωπος όμως έχει και τούτο ακόμη το προνόμιο: ξέρει να υποκρίνεται. Να φαίνεται δηλαδή διαφορετικός από εκείνο που πραγματικά είναι. Και την υποκρισία του την ασκεί κατ' εξοχήν σε μια κορυφαία εκδήλωσή του, στον τομέα της ηθικής ζωής.**».

Μονάδες 10

- B2.** Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η τελευταία παράγραφος του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 4

- B3.** Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

αμείλικτα, συνετοί, καθησυχάσεις, υπεροχή

Μονάδες 4

- B4.** Για τις ακόλουθες λέξεις να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα παράγωγο επίθετο (όχι μετοχή!). Τα παράγωγα μπορεί να είναι απλά ή σύνθετα:

φυλάγεται, πείσεις, έπαθες

Μονάδες 6

- B5.** Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στα ακόλουθα αποσπάσματα του κειμένου:

α. «Αποφθεγματικά έχουν την ίδια αρχή διατυπώσει όλοι σχεδόν οι σοφοί του κόσμου, από πανάρχαια χρόνια»

β. «Και την υποκρισία του την ασκεί κατ' εξοχήν σε μια κορυφαία εκδήλωσή του, στον τομέα της ηθικής ζωής»

Μονάδες 6

- B6.** Τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση των ερωτήσεων στο κείμενο;

Μονάδες 5

- Γ.** Οι υπεύθυνοι της σχολικής εφημερίδας οργανώνουν στο επόμενο φύλλο αφιέρωμα με τίτλο «Ποιότητα ζωής στην εποχή της κρίσης» και ζητούν τη συμμετοχή σας. Σ' ένα άρθρο σας (500-600 λέξεις) παρουσιάζετε τους βασικότερους, κατά την κρίση σας, παράγοντες που υπονομεύουν στην εποχή μας την ποιότητα ζωής και τα ηθικά – πνευματικά εφόδια με τα οποία ο σύγχρονος άνθρωπος μπορεί να την κατακτήσει.

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 3^ο

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Αντιφατικά φαινόμενα

Πολλές φορές στο παρελθόν η ίδρυση ενός νέου πανεπιστημίου ήταν το αποτέλεσμα «λαϊκού αιτήματος» ή τοπικών διεκδικήσεων, συχνότατα σφόδρα αντιμαχομένων και ανταγωνιστικών. Από την ικανοποίηση του «λαϊκού αιτήματος» και από τη *διευθέτηση* των τοπικών διεκδικήσεων, με παράλογη διασπορά πανεπιστημιακών τμημάτων σε πολλές πόλεις, οι κυβερνήσεις προσδοκούσαν συγκεκριμένα πολιτικά οφέλη.

Έτσι, φτάσαμε σήμερα στο εξής πανεπιστημιακό καθεστώς: Αν μέτρησα καλά η χώρα διαθέτει πάνω από 25 συγκροτήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΑΕΙ και ΤΕΙ με εκατοντάδες τμήματα. Αν σ' αυτά προσθέσουμε τις στρατιωτικές σχολές φτάνουμε αισίως τα τριάντα, δηλαδή κατά μέσο όρο ένα σχολείο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με πολλά τμήματα για λιγότερο από δύο νομούς.

Το κρίσιμο, εν τούτοις, σημείο δεν είναι οι αριθμοί, που θα μπορούσαν να είναι μικρότεροι ή μεγαλύτεροι. Αλλά αν οι οποιοδήποτε αριθμοί συγκροτούν ενιαίο σύνολο ανταποκρινόμενο σε πραγματικές εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανάγκες. Στη δική μας τριτοβάθμια εκπαίδευση, τα «λαϊκά αιτήματα», οι τοπικές διεκδικήσεις και οι τοπικές *διενέξεις*, αλλά και άλλες, ενδογενείς στο σύστημα, πιέσεις (π.χ. για την ίδρυση νέων πανεπιστημιακών τμημάτων) δημιούργησαν ένα μάλλον τυχαίο, *αλλοπρόσαλλο*, δαπανηρό και δυσλειτουργικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρά τον μεγάλο, σε σχέση με τον πληθυσμό, αριθμό ΑΕΙ, ΤΕΙ και άλλων σχολών, η «λαϊκή ζήτηση» εξακολουθεί να είναι πιεστική, να υπερβαίνει την προσφορά και να κατανέμεται ανισομερώς μεταξύ των σχολών. Σε ορισμένες σχολές εισάγονται σπουδαστές με βαθμό πάνω από 19, ενώ σε άλλες με βαθμό αρκετά κάτω από τη βάση! Πολλοί νέοι αναγκάζονται να αναζητήσουν θέση σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, αρκετά από τα οποία χαρακτηρίζονται ως «της εσχάτης ευκαιρίας».

Συμβαίνει επιπλέον το εξής παράδοξο και αντιφατικό. Για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση η «λαϊκή ζήτηση» - άρα και η πολιτική πίεση - είναι μεγάλη και εκχειλίζουσα, υπερβαίνει την προσφορά ευκαιριών. Στην έξοδο όμως, τα πράγματα αντιστρέφονται δραματικά: Η προσφορά πτυχίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανισομερώς κατανεμημένη και αυτή υπερβαίνει την κοινωνική ζήτηση και πολλά επιστημονικά επαγγέλματα δοκιμάζονται από κρίση και ανεργία ή υποαπασχόληση. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι δικηγόροι, οι γιατροί, οι εκπαιδευτικοί, οι πολιτικοί μηχανικοί, οι αρχιτέκτονες κ.ά.

Πολλοί ισχυρίζονται ότι η βαθύτερη αιτία όλων αυτών των αντιφατικών φαινομένων βρίσκεται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση η οποία απαξιώθηκε ή έστω έμεινε στάσιμη και έχασε τον αυτοτελή κοινωνικό ρόλο που είχε άλλοτε. Πράγματι, το Γυμνάσιο και το Λύκειο δεν αποτελούν αυτοτελείς εκπαιδευτικές βαθμίδες και φυσικά ούτε τα απολυτήρια που χορηγούν είναι αυτοτελείς και *αξιόπιστοι* τίτλοι σπουδών, με τους οποίους ο κάτοχος θα πορευθεί στη ζωή του και θα σταδιοδρομήσει. Το απολυτήριο Λυκείου κατάντησε να έχει μία μόνο πραγματική αξία: ότι παρέχει στον κάτοχό του τη δυνατότητα να διεκδικήσει ανταγωνιστικά μια θέση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία έτσι *αναπόφευκτα* έχει την τάση να μετατραπεί σε καθαρά επαγγελματική εκπαίδευση. Αυτός είναι ο λόγος που για την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση διαμορφώνεται υπερβάλλουσα ζήτηση.

Αυτά, τα σχεδόν στατιστικά στοιχεία διαμορφώνουν και το πλαίσιο του οξύτατου πράγματι εκπαιδευτικού μας προβλήματος και το χαρακτήρα των παρεμβάσεων που απαιτεί, στο Λύκειο

αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

(Διασκευασμένο άρθρο του Αντώνη Καρκαγιάννη από την **ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**)

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 25

B.1. Να εντοπίσετε τον τρόπο – στρατηγική πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στη δεύτερη παράγραφο και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας παραθέτοντας αντίστοιχα αποσπάσματα.

Μονάδες 5

B.2. Να εντοπίσετε τη δομή και μία μέθοδο ανάπτυξης της έκτης παραγράφου («**Πολλοί ισχυρίζονται ... υπερβάλλουσα ζήτηση**»).

Μονάδες 7

B.3. «**Η προσφορά πτυχίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανισομερώς κατανομημένη και αυτή, υπερβαίνει την κοινωνική ζήτηση και πολλά επιστημονικά επαγγέλματα δοκιμάζονται από κρίση και ανεργία ή υποαπασχόληση**»

Να σχολιάσετε την άποψη σε μια παράγραφο 60 – 80 λέξεων

Μονάδες 13

B.4. **Διευθέτηση, διενέξεις, αλλοπρόσαλλο, αξιόπιστοι, αναπόφευκτα**

α. Να δώσετε για την καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις του κειμένου μια συνώνυμη χωρίς να αλλοιώνεται το νόημα των προτάσεων.

β. Από το τελευταίο συνθετικό των λέξεων να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη.

Μονάδες 10

Γ. Σε μια ημερίδα – συνέδριο που γίνεται στην περιοχή σου με θέμα «Το μέλλον του Λυκείου» υποστηρίζεται ότι ο αυξημένος ανταγωνισμός για μια θέση στην ανώτατη εκπαίδευση έχει επηρεάσει αρνητικά τη δουλειά στη λυκειακή τάξη και εμποδίζει τον πλατύτερο στόχο του σχολείου. Με βάση τη σχολική σας εμπειρία να συντάξετε μια ομιλία στην οποία να παρουσιάσετε τις προτάσεις σας, ώστε το Λύκειο να αποτελεί ένα χώρο που θα ενεργοποιεί τη δημιουργικότητα και το ενδιαφέρον του νέου και παράλληλα θα τον προετοιμάζει για το σύγχρονο κόσμο των αυξημένων απαιτήσεων. (500-600 λέξεις)

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 4^ο

Κείμενο

Εθελοντισμός ίσον προσφορά

Οι ρίζες του εθελοντισμού είναι βαθιές μέσα στην ιστορία και τη διαχρονική εξέλιξη της κοινωνίας. Ο εθελοντισμός συνδέεται με την ανιδιοτελή προσφορά για την κοινή ευημερία. Συνδυάζει τα στοιχεία της ελεύθερης βούλησης και επιλογής με την ένταξη σε ένα πρόγραμμα δράσης. Τέλος, οδηγεί στη εσωτερική ολοκλήρωση του πολίτη-εθελοντή και στη συνολική μετεξέλιξη της κοινωνίας από άκρως ατομικιστικής σε κοινωνία αλληλεγγύης.

Στη σημερινή εποχή, η συνεχώς αυξανόμενη τάση δραστηριοποίησης εθελοντικών οργανώσεων είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας τόσο του κράτους όσο και των μηχανισμών της αγοράς να αντιμετωπίσουν ικανοποιητικά τα ολοένα και πιο σύνθετα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Έτσι οι εθελοντικές οργανώσεις ουσιαστικά δραστηριοποιούνται στην παραγωγή των "δημοσίων αγαθών". Αγαθά που το Κράτος αδυνατεί να προσφέρει σε επαρκή ποσότητα και ποιότητα, αλλά και ο ιδιωτικός τομέας δεν επιθυμεί να τα προσφέρει, εφόσον τα περιθώρια κέρδους δεν είναι ικανοποιητικά. Για τον λόγο αυτό οι προνοιακές και κοινωνικές υπηρεσίες, ο πολιτισμός, το περιβάλλον κ.λ.π. αποτελούν τα προνομιακά εκείνα πεδία στα οποία οι εθελοντικές οργανώσεις καλούνται να δραστηριοποιηθούν. Στις σύγχρονες κοινωνίες, προβλήματα, όπως η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, η συλλειτουργία με τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας, η αναβίωση της γειτονιάς, η διαφύλαξη των λίγων ελεύθερων χώρων που έχουν απομείνει, η προστασία των δασών, η ενίσχυση των παιδιών όλου του κόσμου, η καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, βρίσκουν τις λύσεις τους μέσα από τις προτάσεις και τις δράσεις των εθελοντικών οργανώσεων.

Στη χώρα μας, ο εθελοντισμός σαν θεσμός δεν είχε, μέχρι πρόσφατα ανάλογη ανάπτυξη με αυτή των άλλων χωρών της Δύσης. Οι αιτίες για το φαινόμενο αυτό είναι πολλές όπως: η μειωμένη ανάπτυξη σε σύγκριση με αυτή των Δυτικών κοινωνιών, ο διευρυμένος ρόλος των πολιτικών κομμάτων, ο περιορισμένος ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης, η ισχυρή ανάπτυξη των άτυπων δικτύων αλληλεγγύης.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι, όπως προκύπτει από πρόσφατη έρευνα του Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών, σε τυχαίο δείγμα 1000 κατοίκων της Αττικής, ποσοστό 70 % των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δεν έχουν συμμετάσχει ούτε μία φορά σε εθελοντικές ομάδες για την επίτευξη ενός σκοπού, ενώ μόνο το 3,8 % δήλωσε ότι είναι μέλη μιας οργανωμένης ομάδας. Τα αποτελέσματα της έρευνας γίνονται ακόμη πιο απογοητευτικά, όταν βλέπουμε ότι ποσοστό 40 % δηλώνει, ότι δεν επιθυμεί να συμμετάσχει προσωπικά σε οιαδήποτε κίνηση εθελοντών, ενώ μόνο το 16% απάντησε ότι γνωρίζει με σιγουριά το ζήτημα της εθελοντικής προσφοράς.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής εξηγούνται με βάση τις παραπάνω αιτίες, αλλά και για κάποιον άλλο λόγο που σχετίζεται με το όραμα που οφείλουν να εμπνεύσουν οι εθελοντικοί σχηματισμοί, προκειμένου να επιτύχουν την προσέλευση και τη συστράτευση των πολιτών στις τάξεις τους: Η συμμετοχή σε εθελοντικά σχήματα προϋποθέτει την ύπαρξη ομοψυχίας προς μία κοινή επιδίωξη, τη συμφωνία, την αποδοχή του περιεχομένου της δράσης, των μέσων, της τακτικής. Προϋποθέτει πάνω απ' όλα την καλλιέργεια στους πολίτες της πεποίθησης ότι οι στόχοι του εθελοντικού κινήματος τους αφορούν.

Αυτό είναι και το στοίχημα που έχει να αντιμετωπίσει το εθελοντικό κίνημα στη χώρα μας, προκειμένου να μεγαλώσει και να προσφέρει όσα μπορεί στην ελληνική κοινωνία.

Γεώργιος Δημάκος – Ευάγγελος Συνοδινός (Μέλη της Κίνησης Ενεργών Πολιτών)

Ασκήσεις

A. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις

Μονάδες 25

B.1. Ποια είναι η δομή και ποιος ο τρόπος ανάπτυξης της 4^{ης} παραγράφου του κειμένου («Στη χώρα μας ... δικτύων αλληλεγγύης»);

Μονάδες 6

2. «Η συμμετοχή σε εθελοντικά σχήματα προϋποθέτει ... πάνω απ' όλα την καλλιέργεια στους πολίτες της πεποίθησης ότι οι στόχοι του εθελοντικού κινήματος τους αφορούν»: να αναπτύξετε το παραπάνω απόσπασμα σε μια παράγραφο 90 - 100 περίπου λέξεων.

Μονάδες 12

3. α) **αναβίωση, ξеноφοβία, επίτευξη, προσέλευση, συστράτευση:** να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και να σχηματίσετε μια νέα σύνθετη λέξη με το β' συνθετικό τους.

β) **δραστηριοποίησης, ανάπτυξη, απογοητευτικά, σιγουριά, εξηγούνται:** να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις.

Μονάδες 5+5=10

4. Ποιο είδος τεκμηρίων χρησιμοποιείται στην 5^η παράγραφο του κειμένου («Είναι χαρακτηριστικό ... εθελοντικής προσφοράς»); Να τα αξιολογήσετε.

Μονάδες 7

Γ. Συμμετέχεις σε μια συζήτηση - εκδήλωση που πραγματοποιείται στο σχολείο σου με θέμα τον εθελοντισμό ως μέσο για την αντιμετώπιση σύγχρονων παγκόσμιων προβλημάτων. Ως κύριος εισηγητής καλείσαι να καταθέσεις τις απόψεις σου για τους λόγους που καθιστούν αναγκαία την εθελοντική δράση στην εποχή μας και, αφετέρου, να επιχειρηματολογήσεις για τη σπουδαιότητα και την προσφορά του εθελοντισμού σε προσωπικό και σε συλλογικό επίπεδο. Το κείμενό σου να έχει τη μορφή ομιλίας (500 - 600 λέξεις).

40 μονάδες

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 5^ο

Κείμενο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τα μέτρα για τις ευπαθείς οικονομικά ομάδες του πληθυσμού που ανακοινώθηκαν την περασμένη Πέμπτη φέρνουν και πάλι στο προσκήνιο το ζήτημα της φτώχειας και πώς αυτή ορίζεται σήμερα. Βέβαια οι αριθμοί υπήρχαν πάντα **αμείλικτοι** να μας θυμίζουν ότι η φτώχεια, παρά την ευημερία, είναι εδώ: 300.000 ελληνικές οικογένειες που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, εκατοντάδες χιλιάδες άνεργοι οι οποίοι προσπαθούν να ξεφύγουν από τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι αριθμοί όμως δεν τα λένε όλα και κυρίως δεν μας εξηγούν γιατί, όταν ο πλανήτης μας παράγει περισσότερο πλούτο από ποτέ, παράγει συγχρόνως και τόση εξαθλίωση· και γιατί οι κοινωνίες μας εκτρέφουν αθλιότητα, πολύ μεγαλύτερη και πιο ανυπόφορη από αυτήν που απλώς οι αριθμοί τεκμηριώνουν.

Σύμφωνα με τη διατύπωση του αμερικανού ανθρωπολόγου Μάρσαλ Σάλινς, η μόνη μέχρι τώρα κοινωνία της αφθονίας, η μόνη δηλαδή ανθρώπινη κοινωνία που δεν γνώριζε τη φτώχεια, ήταν η νεολιθική. Δεν πρόκειται για απλό παραδοξολόγημα. Αν ορίσουμε τη φτώχεια ως μια κατάσταση όπου υπάρχουν μεγάλες παρεκκλίσεις ανάμεσα στις ανάγκες των ατόμων και στη δυνατότητά τους να τις ικανοποιούν, τότε είναι προφανές ότι οι κοινωνίες οι οποίες παράγουν μεν από κοινού λίγο αλλά αυτό που παράγουν τους φθάνει, δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν φτωχές. Οι πρωτόγονοι που κυνηγούν μόνον τόσα θηράματα και μαζεύουν μόνον τόσους άγριους καρπούς όσο τους χρειάζεται για να χορτάσουν δεν είναι φτωχοί. Και γι' αυτό ακριβώς αφού ασχοληθούν ελάχιστες ώρες για να εξασφαλίσουν τον επιούσιο, αφού δηλαδή τελειώσουν τη σύντομη αναγκαία «εργασία» τους, περνούν τον υπόλοιπο «ελεύθερο χρόνο» τους κατά το δοκούν. Ικανοποιώντας λοιπόν όλες τους τις ανάγκες ζουν ως «πλούσιοι».

Η φτώχεια είναι συνεπώς ιστορική κατηγορία. Η στέρηση, η επιβίωση κάτω από το ελάχιστο συντήρησης και η αθλιότητα είναι φαινόμενα και ερωτήματα που δεν είναι δυνατόν να τεθούν έξω από τις κοινωνίες που τα εκτρέφουν. Κάθε κοινωνία δημιουργεί τις δικές της ανάγκες, παράγει τα δικά της στερητικά σύνδρομα και ορίζει τα δικά της ηθικά και κοινωνικά κριτήρια γύρω από τα επιτρεπτά όρια της στέρησης. Και είναι σαφές ότι τα όρια αυτά καθορίζονται ανάμεσα στα άλλα από την έκταση της κοινωνικής και οικονομικής ανισότητας αλλά και για τις κυρίαρχες παραστάσεις, για τα αίτια και τους μηχανισμούς που παράγουν, αναπαράγουν, διαιωνίζουν και επιτρέπουν την ανισότητα αυτή.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι αξιωματικά πλέον δημοκρατικές κοινωνίες μας γίνονται ολοένα πιο πλούσιες, παράγουν ολοένα και περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες όλων των ειδών και απελευθερώνουν μέσω της πάγκοινης θέασης του πλούτου τις εξ ορισμού πλέον **ακαθήλωτες** επιθυμίες των ατόμων. Οι ανάγκες και οι στερήσεις είναι πολύ πιο ανυπόφορες όταν δεν είναι γενικές. Όσο πιο άνισες, πιο διαστρωματωμένες και πιο πολωμένες είναι οι κοινωνίες τόσο και διευρύνεται το εύρος των αναγκών που ο κάθε άνθρωπος δικαιούται να **απαιτεί** να ικανοποιήσει. Μέσα στον περιρρέοντα πλούτο λοιπόν η φτώχεια αναδεικνύεται στο ύψιστο κοινωνικό και ηθικό σκάνδαλο, στην πιο άμεση έκφραση των δυσαρμονιών και αθλιότητων της κοινωνίας μας. Πριν καν να μιλήσει κανείς για «κοινωνική δικαιοσύνη» και «κοινωνική επιείκεια» η πραγματικότητα και το θέαμα μιας αυξανόμενης φτώχειας η οποία γειτνιάζει με μιαν επίσης αυξανόμενη αφθονία είναι λοιπόν από κάθε άποψη **αποκρουστικό** και απαράδεκτο. Οι κοινωνίες μας εκτρέφουν αθλιότητα, πολύ μεγαλύτερη και πιο ανυπόφορη από αυτήν που απλώς

τεκμηριώνουν οι αριθμοί. Κάτι πρέπει να γίνει.

Η αθλιότητα όμως δεν μπορεί να περιμένει. **Οι σημερινοί φτωχοί δεν είναι απλώς στερημένοι. Βρίσκονται αποκλεισμένοι από τον κόσμο που τους περιβάλλει, αιχμάλωτοι ενός αξεπέραστου περιθωρίου, ακυρωμένοι ως προς τις θεμελιώδεις λειτουργίες τους ως ελεύθερων ανθρώπων.** Η επιβίωση και ενίσχυσή τους δεν είναι καν αντικείμενο μιας «κοινωνικής πολιτικής», η οποία όλο και πιο πολύ εμφανίζεται υποχρεωμένη να συνυπολογίζει μια σειρά από συγκρουόμενες παραμέτρους και αντιτιθέμενα συμφέροντα. Η προστασία λοιπόν των φτωχών από την απόλυτη εξαθλίωση βρίσκεται πριν από την ιεράρχηση των συλλογικών αναγκών, πριν από την κοινωνική ευαισθησία και πριν από τις οποιεσδήποτε άλλες επιλογές.

Ασχέτως λοιπόν από το ερώτημα για τα αίτια της φτώχειας, ανεξάρτητα από το κατά πόσον το φαινόμενο αυτό είναι δυνατόν **να εξαλειφθεί** στο πλαίσιο των καπιταλιστικών κοινωνιών και πέρα από τα μέτρα που είναι δυνατόν να ληφθούν έτσι ώστε να μειωθεί ο αριθμός των εξαθλιωμένων, η συνύπαρξη του τερατώδους πλούτου με την απόλυτη και αυξανόμενη αθλιότητα είναι απολύτως απαράδεκτη. Καμία μελλοντική προσδοκία δεν δικαιώνει την ανοχή ενός φρικαλέου παρόντος. Όσες κοινωνίες είναι έστω και στοιχειωδώς ανεπτυγμένες δεν είναι δυνατόν να ανέχονται την εξαθλίωση των κοινωνιών. Πριν καν να περιφρονήσει ή να φοβηθεί τη φτώχεια, ο πλούτος οφείλει να την ντρέπεται. Και να δρα αναλόγως.

Κωνσταντίνος Τσουκαλάς

Η φτώχεια στον καιρό της αφθονίας (διασκευή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γραφεί η περίληψη του κειμένου (120 λέξεις)

(Μονάδες 25)

B. 1. «Οι σημερινοί φτωχοί δεν είναι απλώς στερημένοι. Βρίσκονται αποκλεισμένοι από τον κόσμο που τους περιβάλλει, αιχμάλωτοι ενός αξεπέραστου περιθωρίου, ακυρωμένοι ως προς τις θεμελιώδεις λειτουργίες τους ως ελεύθερων ανθρώπων». Να αναπτύξετε το περιεχόμενο της παραπάνω φράσης σε μία παράγραφο 100 περίπου λέξεων

(Μονάδες 10)

B. 2. Να βρεθούν οι τρόποι επίτευξης συνοχής ανάμεσα στις παραγράφους του κειμένου

(Μονάδες 5)

B. 3. παράγει, αφθονίας, προφανές, επιτρέπουν, ανυπόφορες: να γραφεί από ένα αντώνυμο για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις

(Μονάδες 5)

B. 4. αμείλικτοι, ακαθήλωτες, απαιτεί, αποκρουστικό, να εξαλειφθεί: να γραφεί από ένα συνώνυμο για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις

(Μονάδες 5)

B. 5. Να εντοπιστούν οι τρόποι και τα μέσα πειθούς στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου

(Μονάδες 5)

B. 6. «Η αθλιότητα όμως ... οποιεσδήποτε άλλες επιλογές»: Να βρεθούν η δομή και τρόπος

ανάπτυξης της παραγράφου

(Μονάδες 5)

Γ. Συμμετέχετε ως ομιλητής σε ένα συνέδριο για τη φτώχεια. Να ετοιμάσετε μια εισήγηση, όπου α. θα δείχνετε τους λόγους για τους οποίους η φτώχεια παραβιάζει κατάφωρα τα δικαιώματα των ανθρώπων μέσα στις κοινωνίες και β. θα προτείνετε τρόπους αντιμετώπισής της από την πολιτεία και τα άτομα. (500-600 λέξεις)

(Μονάδες 40)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 6^ο

Με μια απεργία ξεχνιέμαι...

Εδώ και χρόνια δημοσιογράφοι, εκδότες, συνδικαλιστές καταγράφουμε, σχολιάζουμε την κρίση στα μέσα ενημέρωσης. Μόνο που την αντιμετωπίζαμε πιο πολύ ως παρατηρητές, χωρίς να συνειδητοποιούμε ότι είμαστε και εμείς μέρος της, για την ακρίβεια συνδημιουργοί της ... Ο κόσμος άλλαζε ραγδαία, οι αναγνωστικές συνήθειες ανατρέπονταν και εμείς παρακολουθούσαμε ένα σύμπαν να καταρρέει με υποτονικές ως ανύπαρκτες αντιδράσεις, περιμένοντας έναν από μηχανής θεό που θα ξαναγύριζε τις εφημερίδες στις παλιές καλές ημέρες. Αντί για εγρήγορση κυριαρχούσε ο εφησυχασμός ...

Μόνο που η εποχή που οι εφημερίδες αποτελούσαν την κυρίαρχη μορφή ενημέρωσης έχει περάσει ανεπιστρεπτί, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους ιδιοκτήτες αλλά και για τους εργαζομένους σε αυτές. Και η διαχείριση της νέας πραγματικότητας δεν μπορεί δυστυχώς να είναι ανώδυνη για κανέναν. Γιατί, πέρα από τις προφανείς πλέον συνέπειες της οικονομικής κρίσης που έχει τραυματίσει βαρύτατα και τα μέσα ενημέρωσης, έχουμε να αντιμετωπίσουμε και το συνολικό πρόβλημα της αξιοπιστίας τους, που έχει υποστεί αλλεπάλληλα πλήγματα. Η οικονομική κρίση φέρνει όμως τώρα στον αφρό όλες τις συσσωρευμένες παθογένειες, όλα τα δομικά προβλήματα που ταλαιπωρούν τον Τύπο. Η επιλογή της διόγκωσης των εφημερίδων με εξωτερικές κυρίως ενέσεις, για να γίνει πιο ελκυστικό το προϊόν σ' ένα κοινό που έφθινε, μπορεί να αποτέλεσε για μια περίοδο λύση αλλά τώρα εξελίσσεται σε μπούμερανγκ καθώς η μεγάλη πτώση των διαφημιστικών εσόδων υπονομεύει την οικονομική αυτοτέλεια, άρα και τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία...

Από την άλλη μεριά, ένα μεγάλο μέρος των δημοσιογράφων είτε βολεύτηκε είτε παγιδεύτηκε σε έναν ρόλο απλού διαμετακομιστή «ειδήσεων». Αντί να βάζουν τάξη στο χάος των πληροφοριών με τις οποίες βομβαρδίζεται καθημερινά ο πολίτης ανασυνθέτοντας με κριτική σκέψη τα γεγονότα, βοηθώντας τον να ανακαλύψει τι είναι σημαντικό και τι όχι, αφέθηκαν στην ευκολία του «πλασιέ» επικοινωνιακών πολιτικών και οικονομικών παιγνίων. Η κριτική στην εξουσία ταυτίστηκε είτε με την εύκολη δημαγωγία είτε με την υποταγή στις εκάστοτε κομματικές πεποιθήσεις τους.

Αν όμως δεν θέλουμε να κλείνουμε τα μάτια στην πραγματικότητα, οφείλουμε να παραδεχθούμε ότι και ένα μεγάλο μέρος του αναγνωστικού κοινού ταυτίστηκε με αυτή τη δημοσιογραφία της εντυπωσιοθηρίας, κάνοντας ακόμη πιο δύσκολη την προσπάθεια των μέσων να ξεφύγουν από τις εύκολες συνταγές του λαϊκισμού και της δημαγωγίας.

Η προοπτική λοιπόν για τον Τύπο, όπως τουλάχιστον τον ξέραμε ως τώρα, δεν είναι ευόιωνη. Και γίνεται ακόμη πιο δύσκολη όταν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες, που επί χρόνια έβλεπαν... τα τρένα να περνούν, έχουν χάσει την επαφή τους με την πραγματικότητα και προσπαθούν με κινήσεις πανικού να συμμαζέψουν τα ασυμμάζευτα, χωρίς να συνειδητοποιούν καν ότι δεν είναι μέρος αλλά από τους πρωταγωνιστές της κρίσης.

Σήφης Πολυμίλης, εφημερίδα «Το Βήμα», 02/10/2010

Ασκήσεις

A) Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (80-100 λέξεις).

B1) «**Η προοπτική λοιπόν για τον Τύπο, όπως τουλάχιστον τον ξέραμε ως τώρα, δεν είναι ευοίωνη**» Να σχολιάσετε το περιεχόμενο της περιόδου σε μία παράγραφο 80 περίπου λέξεων.

B2) Να δικαιολογήσετε τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου στην πρώτη παράγραφο του κειμένου.

B3) Να εντοπίσετε στο κείμενο: α) μια γενική αλήθεια, β) μια υποκειμενική κρίση.

B4) Να δικαιολογήσετε τη χρήση των αποσιωπητικών και των εισαγωγικών στο κείμενο.

B5) α. «*Εδώ και χρόνια δημοσιογράφοι, εκδότες, συνδικαλιστές καταγράφουμε, σχολιάζαμε την κρίση στα μέσα ενημέρωσης*»

β. «*η μεγάλη πτώση των διαφημιστικών εσόδων υπονομεύει την οικονομική αυτοτέλεια, άρα και τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία...*»

Να μετατραπεί στις παραπάνω περιόδους η ενεργητική σύνταξη σε παθητική και το αντίστροφο.

B6) **καταρρέει υποταγή**: να δώσετε τέσσερις νέες σύνθετες ομόρριζες λέξεις από το δεύτερο συνθετικό της λέξης που σας δίνεται παραπάνω.

B7) Να δώσετε αντώνυμα των ακόλουθων λέξεων του κειμένου: **υποτονικές, ανώδυνη, ελκυστικό, πτώση, πεποιθήσεις**

Γ) Το επόμενο τεύχος του σχολικού σας περιοδικού περιλαμβάνει εκτεταμένο αφιέρωμα στον ελληνικό Τύπο. Στο κείμενο που αναλαμβάνετε να συντάξετε, παίρνοντας αφορμή από το παραπάνω άρθρο, κάνετε λόγο για τα αίτια που οδήγησαν τον Τύπο σε βαθιά κρίση τα τελευταία χρόνια, αλλά και για την μεγάλη του κοινωνική προσφορά. (500-600 λέξεις)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 7^ο

...Πολυπολιτισμικότητα είναι η ύπαρξη, μέσα σε ένα σύνολο ομοιογενούς (πολύ ή λίγο) πληθυσμού, εθνοτικών ομάδων, που χαρακτηρίζονται από διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, λαϊκή τέχνη (ιδιαίτερα μουσική), ήθη και έθιμα, κλπ.

Το στοιχείο που πλειοψηφεί σε μια κοινωνία συνήθως δεν φοβάται μήπως ο «ξένος» επηρεάσει αρνητικά το δικό του πνευματικό επίπεδο, γιατί κατά κανόνα αντιμετωπίζει με κάποια «υπεροψία» τους επήλυδες, αν μάλιστα προέρχονται από χώρα με κατώτερο πολιτισμικά/μορφωτικά επίπεδο. Φοβάται περισσότερο τις άλλες δραστηριότητες της εθνοτικής ομάδας, αν μάλιστα η διακίνηση και οι δραστηριότητες της ομάδας αυτής δεν βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο των αρχών. Όμως κάτι τέτοιο δεν είναι πολιτισμικό αλλά πολιτικό θέμα.

Από τη μεριά του υπερέχοντος πληθυσμιακά και πολιτιστικά στοιχείου η συχνότερη – όπως είπαμε – στάση είναι αυτή της «υπεροψίας». Αυτό δεν συμβάλλει βέβαια στην ομαλή ένταξη της όποιας εθνοτικής ομάδας στο κοινωνικό σύνολο της νέας, για τους επήλυδες χώρας, και θα χρειαστεί και χρόνος πολύς και αγώνας μακρός, ώσπου οι ντόπιοι να αντιληφθούν ότι «διαφορετικό» δεν σημαίνει και «κατώτερο» ... Ας θυμηθούμε δυο μόνο παραδείγματα από τη μακραίωνη φιλολογική μας ιστορία: τον Οδυσσέα, που «πολλών ανθρώπων γνώρισε πόλεις και έμαθε γνώμες», και τους σοφιστές, που διέκριναν στη γνωριμία με τον «άλλο» τον πλουτισμό της δικής τους γνώσης και εμπειρίας. Είναι γνωστή η φράση του Πλάτωνα στην Επινόμια, ότι «οτιδήποτε παραλάβουν οι Έλληνες από τους βαρβάρους, στο τέλος το επεξεργάζονται ώστε να γίνει καλύτερο» (978d). Ή όπως λέει η Ρ. Μοντέρο σε πρόσφατο άρθρο της «ο πραγματικός πολιτιστικός πλούτος προέρχεται από την ανάμιξη».

Πολυπολιτισμικότητα είναι, όπως είπαμε, η όσμωση διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων. Και επειδή ισχύει πάντα η λαϊκή ρήση «και από τις δυο πέτρες του μύλου βγαίνει το αλεύρι», καμιά όσμωση δεν είναι δυνατή, αν και από τις δυο πλευρές δεν υπάρχει διάθεση προσέγγισης και συνεννόησης και συνύπαρξης. Αυτό προϋποθέτει το να τηρούνται δυο βασικές απαιτήσεις:

α) Να μην ενθαρρύνονται οι μειονότητες που επιμένουν να μένουν απομονωμένες μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο – δήθεν για να διατηρήσουν την ατομικότητά τους. Μια τέτοια στάση τους είναι αντικοινωνική, άρα καταδικαστέα από ηθική ευρύτερα και πολιτιστική άποψη. Η αυτοαπομόνωσή τους τις μεταβάλλει σε «γκέτο», όπως ειπώθηκε.

β) Οι εθνοτικές ομάδες που εντάσσονται μέσα σε ένα πολυπληθέστερο κοινωνικό σύνολο υποχρεούνται, αφού διδαχθούν, να υιοθετήσουν εκείνες τις ηθικές και κοινωνικές αρχές που η φιλοξενούσα κοινωνία θεωρεί απαραίτητες για την επιβίωση και την πρόοδο της.

A. Σακελλαρίου, Περιοδικό «Κυπριακή Μαρτυρία», τ. 24, 2005, (Διασκευή)

επήλυδες: νεοφερμένοι, μετανάστες

όσμωση: προσέγγιση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε περίληψη του πιο πάνω αποσπάσματος σε 100 –120 λέξεις.

(Μονάδες 25)

2. Ποια συλλογιστική πορεία διακρίνετε στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(Μονάδες 10)

3. Να αναπτύξετε την άποψη της Ρ. Μοντέρο: «ο πραγματικός πολιτιστικός πλούτος προέρχεται από την ανάμιξη».

(Μονάδες 12)

4. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο τεκμήρια που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας και να αναφέρετε το είδος τους.

(Μονάδες 6)

5. Να γράψετε **ένα αντίθετο** για καθεμιά από τις λέξεις που ακολουθούν:

α) προσέγγιση β) υιοθετήσουν γ) υπεροψία δ) πρόοδος

(Μονάδες 4)

3. Να σχηματίσετε μια σύνθετη παράγωγη λέξη από τα πιο κάτω ρήματα:

φοβάται, γνώρισε, θεωρεί

(Μονάδες 3)

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ – ΕΚΘΕΣΗ

(500-600 λέξεις)

Συμμετέχετε με άρθρο σας σε σχολικό έντυπο που παρουσιάζει αφιέρωμα στον σύγχρονο πολιτισμό και τις προκλήσεις του. Στο κείμενό σας θα παρουσιάσετε τα βασικά προβλήματα που εκδηλώνονται στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αντιμετωπιστούν.

(Μονάδες 40)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 8^ο

“Υποσαχάρια Ελλάδα”

Ο περιπτεράς μου, ένας εξηντάρης λαϊκός τύπος, κουνούσε το κεφάλι του με αγανάκτηση. «Τι σόι άνθρωποι είναι αυτοί», ξέσπασε, «που δεν ανοίγουν εφημερίδα ούτε όταν την έχουν αγοράσει;»

Αναφερόταν στους όχι λίγους πελάτες του που, αφού πάρουν στα χέρια τους και πληρώσουν την α ή τη β εφημερίδα, βγάζουν από μέσα το cd, το dvd ή όποιο άλλο, απαραίτητο πλέον, δώρο περικλείεται στο σελοφάν και πετούν το έντυπο σώμα στον πρώτο κάδο απορριμμάτων που βρίσκουν μπροστά τους.

Αλήθεια, τι σόι άνθρωποι; Τι σόι λαός;

Αυθαίρετη και βάνουση η γενίκευση, θα μου πείτε. Οφείλω, λοιπόν, να την εξηγήσω.

Ξέρουμε ότι η κυκλοφορία των εφημερίδων στην Ελλάδα βρίσκεται σε συνεχή πτώση εδώ και πολλά χρόνια. Αλλά συνήθως δεν συνειδητοποιούμε τη **δραματικότητα** και την ειδική σημασία του φαινομένου, πρώτον επειδή τις συσκοτίζει η αόριστη ιδέα ότι οι εφημερίδες διέρχονται κρίση παντού, και δεύτερον επειδή δεν έχουμε μπροστά μας συγκριτικά στοιχεία, δεν μπορούμε να συσχετίσουμε τη σημερινή κατάσταση του ελληνικού Τύπου παρά μόνο μ' ένα προκατακλυσμάιο, προτηλεοπτικό παρελθόν, όταν μερικές εφημερίδες πουλούσαν πανελλαδικά περισσότερα φύλλα η καθεμία απ' όσα όλες μαζί οι σημερινές.

Συμβουλευόμαι, λοιπόν, την τελευταία έκδοση του αλμανάκ των New York Times. Είναι μια έγκυρη επετηρίδα που περιέχει, μεταξύ άλλων, πλήθος ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία για κάθε χώρα. Διέτρεξα τα 193 κράτη του πλανήτη εστιάζοντας την προσοχή μου στον δείκτη ανάγνωσης εφημερίδων. Κι έμεινα σύζυλος.

Γιατί, εντάξει, ήξερα ότι δεν μπορούμε να συγκριθούμε με τις σκανδιναβικές χώρες ή με την Ιαπωνία, όπου αγοράζουν εφημερίδα περίπου 500 κάτοικοι στους 1000, δηλαδή ο μισός πληθυσμός (ο άλλος μισός διαβάζει τις εφημερίδες που φέρνουν στο σπίτι οι αγοραστές ή συνδρομητές τους). Ήξερα ότι δεν μπορούμε να συγκριθούμε ούτε με τις χώρες της Δυτικής ή της Κεντρικής Ευρώπης, όπου το αντίστοιχο ποσοστό είναι από 200 έως 400 κάτοικοι ανά 1000. Υποψιαζόμουν πως και αρκετοί άλλοι λαοί, θες λόγω παράδοσης, θες λόγω κλίματος ή πολιτικής αβεβαιότητας, διαβάζουν εφημερίδα συχνότερα απ' ό, τι εμείς. Αλλά πώς να μην εκπλαγώ, όταν μαθαίνω ότι ακόμη και η Τουρκία, ακόμη και η Αλβανία, ακόμη και χώρες όπως η Αίγυπτος ή η Ιορδανία έχουν υψηλότερο δείκτη ανάγνωσης εφημερίδων απ' ό,τι η Ελλάδα; Ξέρετε ποιο είναι, σύμφωνα με το αλμανάκ των New York Times, το ποσοστό των Ελλήνων που αγοράζουν καθημερινά εφημερίδα; Μόλις 22, 4 στους 1000! Τελευταία θέση στην Ευρώπη και (όπως υπολόγισα από μαζοχιστική περιέργεια) περίπου 130ή θέση στον κόσμο! Κάτω από εμάς βρίσκονται μόνον οι χώρες της υποσαχάριας Αφρικής και μερικές από τις πιο καθυστερημένες ασιατικές.

Δεν παραβλέπω το γενικά χαμηλό επίπεδο του ελληνικού Τύπου και το πρόβλημα **αξιοπιστίας** του. Υπάρχουν όμως στην Ελλάδα και ποιοτικές εφημερίδες ή τουλάχιστον εφημερίδες με ποιοτικές στήλες. Δεν μπορεί να μη σημαίνει τίποτα ότι ακόμη και αυτές αναγκάζονται να κάνουν προσφορές «δώρων», πράγμα που ισοδυναμεί με έμμεση υποτίμηση του προϊόντος, αφού αυτό πρέπει να συμπληρώνεται με κάτι πιο ελκυστικό για ν' αποφασίσει ο απρόθυμος καταναλωτής να το αγοράσει. Ο οποίος καταναλωτής, όπως είδαμε, συχνά δεν γίνεται ούτε τότε αναγνώστης.

Αφού ο Έλληνας έχει γυρίσει την πλάτη στις εφημερίδες, θα πρέπει να ενημερώνεται με άλλο τρόπο. Τρεις είναι σήμερα οι εναλλακτικές πηγές ενημέρωσης: η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και το διαδίκτυο. Σε ό, τι αφορά την τηλεόραση, διεκδικούμε βέβαια με μεγάλες αξιώσεις τον τίτλο των

πρωταθλητών Ευρώπης σε ώρες τηλεθέασης, αλλά, αν υπήρχε βαθμολογία για τη σοβαρότητα της κατά χώρα τηλεόρασης ως ενημερωτικού μέσου, είναι βέβαιο ότι η ελληνική θα καταλάμβανε μια θέση κάτω και από την 130ή που κατέχουμε στην ανάγνωση εφημερίδων. Το ραδιόφωνο είναι σε γενικές γραμμές περισσότερο φερέγγυο, αλλά ποιος δεν ξέρει ότι η **απήχησή** του είναι ασύγκριτα μικρότερη από αυτή της τηλεόρασης; Όσο για τη χρήση του διαδικτύου, οι επιδόσεις μας είναι κι εδώ αξιοθρήνητες: τελευταίοι στην Ευρώπη όχι των 15, αλλά των 25!

Τάχα είναι άδικο, λοιπόν, που ο δείκτης ανάγνωσης εφημερίδων εμφανίζει την ευαισθησία μας περί την ενημέρωση παραπλήσια των κατοίκων της υποσαχάριας Αφρικής, της Υεμένης ή του Νεπάλ; Ναι! Είναι άδικο, όχι όμως για εμάς, αλλά γι' αυτούς τους λαούς. Ένας Κονγκολέζος ή ένας Νεπαλέζος θα μπορούσε να μας πει: «Εμείς είμαστε πάμφτωχοι και αναλφάβητοι, μας μαστίζουν επιδημίες και εμφύλιοι πόλεμοι, παλεύουμε καθημερινά για να επιβιώσουμε. Δεν έχουμε την πολυτέλεια να διαβάζουμε εφημερίδες. Εσείς όμως, ένας από τους 25 πλουσιότερους λαούς της γης, πώς και δεν νοιάζεστε καθόλου για το τι συμβαίνει στον κόσμο;» (...)

Αποτελούμε πράγματι μοναδική περίπτωση. Δεν υπάρχει άλλος λαός που να κατοικεί στο ρετιρέ της παγκόσμιας κοινότητας ως προς τους δείκτες ευμάρειας και κατανάλωσης (κατά κεφαλήν εισόδημα, αριθμός ΙΧ αυτοκινήτων, τηλεοπτικών συσκευών, κινητών τηλεφώνων κ.λπ.), αλλά στους χαμηλότερους ορόφους σε όλα όσα αφορούν τον πολιτισμό (δαπάνες για την παιδεία και την έρευνα, τεχνολογικές καινοτομίες, εξαγωγές - που εξακολουθούν να είναι κυρίως αγροτικά προϊόντα και πρώτες ύλες - ανάγνωση εφημερίδων, χρήση του διαδικτύου).

Πριν από τριάντα χρόνια οι πιο ανήσυχοι, πολιτικά και πολιτισμικά, ευρωπαϊκοί λαοί του τότε «ελεύθερου κόσμου», τα πιο άτακτα παιδιά του, ήταν οι Ιταλοί και οι Έλληνες. Σήμερα είναι οι πιο **αποχαυνωμένοι**, τόσο πολιτικά όσο και πολιτισμικά. Είναι οφθαλμοφανείς οι μοχλοί που χρησιμοποιήθηκαν για να προωθηθεί αυτή η μετάλλαξη. Φτιάχτηκαν καριέρες και περιουσίες με την επένδυση σε μια ολόκληρη βιομηχανία αποβλάκωσης. Οι οπαδοί της θεωρίας της υπερατλαντικής συνωμοσίας θα μπορούσαν να βρουν εδώ έμπνευση για άλλο ένα σενάριο από εκείνα που τους αρέσουν. Όποια εξήγηση και αν δεχτεί κανείς, το γεγονός είναι ότι ο μαρασμός του ελληνικού Τύπου αναγγέλλει την **έκλειψη** της δημοκρατικής μας συνείδησης.

Δημοσθένης Κούρτοβικ

ΠΗΓΗ: Εφημερίδα «Τα Νέα», 15/04/2006

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (100-120 λέξεις)

(25 μονάδες)

B. 1. «Γιατί, εντάξει ... ασιατικές»: Ποιος είναι ο τρόπος και τα μέσα πειθούς που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην παράγραφο αυτή;

(5 μονάδες)

B. 2. «Αφού ο Έλληνας ... αλλά των 25!»: με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η παράγραφος και ποια είναι τα δομικά της μέρη;

(5 μονάδες)

B. 3. «Ο περιπτεράς μου ... Τι σόι λαός;»: ποια είναι η συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα;

(5 μονάδες)

B. 4. Το παραπάνω κείμενο είναι άρθρο. Ποια είναι τα κειμενικά του χαρακτηριστικά; Να εντοπίσετε τρία από αυτά μέσα στο κείμενο.

(5 μονάδες)

B. 5. Δραματικότητα, αξιοπιστίας, απήχηση, αποχαυνωμένοι, έκλειψη: να γραφεί από ένα συνώνυμο για τις παραπάνω λέξεις

(5 μονάδες)

B. 6. «...Το γεγονός είναι ότι ο μαρασμός του ελληνικού Τύπου αναγγέλλει την έκλειψη της δημοκρατικής μας συνείδησης»: σε μία παράγραφο, να στηρίξετε με επιχειρήματα τη συγκεκριμένη άποψη (70-90 λέξεις)

(10 μονάδες)

Γ. (1) Σε μία εκδήλωση που γίνεται στο σχολείο σας για το ρόλο του Τύπου στην πολιτισμική πρόοδο και ανέλιξη μιας κοινωνίας, καλείστε με ομιλία σας να αναδείξετε τη σημασία που έχει η ανάγνωση εφημερίδων και περιοδικών για την ανάπτυξη και την καλλιέργεια της προσωπικότητας των νέων ανθρώπων.

(40 μονάδες)

Γ. (2) Σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας να αναπτύξετε τους λόγους για τους οποίους, κατά τη γνώμη σας, οι Έλληνες πολίτες δε διαβάζουν εφημερίδες και περιοδικά και τις συνέπειες που μπορεί να έχει αυτό στη γενικότερη πρόοδο και βελτίωση της κοινωνίας.

(40 μονάδες)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 9^ο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η επιτυχία στη ζωή είναι σταθερό αίτημα του ανθρώπου. Το πρώτο όνειρο, το οποίο φροντίζουν να ξυπνήσουν μέσα στην ψυχή του παιδιού οι γονείς, είναι το όνειρο της επιτυχίας. Χρειάζεται να επιτύχει ο άνθρωπος στη ζωή, γιατί μονάχα τότε αισθάνεται βαθιά και ουσιαστικά εναρμονισμένος με τον κόσμο. Όταν πετυχαίνει, τότε δεν φοβάται. Νιώθει να **πηγάει** από μέσα του μια ιδιαίτερη δύναμη που του παρέχει το δικαίωμα να αντικρίζει κατάματα τους ανθρώπους, να ζει με έναν αέρα γαλήνης και σιγουριάς. Όταν, όμως, αισθάνεται αποτυχημένος, θαρρεί πως η ζωή τον **απωθεί**, πως ο κόσμος τον εχθρεύεται. Σπάζουν οι ιστοί εκείνοι που κάνουν βέβαιη και μόνιμη τη σχέση του με τους άλλους. Η δυσπιστία και η ηττοπάθεια, η απαισιοδοξία και ο φθόνος κυριαρχούν μέσα του και κατατρώγουν τη διάθεση για γενναιοφροσύνη και αγάπη.

Το ερώτημα, λοιπόν, δεν είναι αν πρέπει ο άνθρωπος να φροντίζει να επιτύχει στη ζωή του. Στο ενδεχόμενο αυτό η απόκριση είναι καταφατική. Το πρόβλημα, που αντιμετωπίζει ο ευαίσθητος και σκεπτόμενος άνθρωπος, είναι ποιο νόημα έχει γι' αυτόν η επιτυχία. Καθημερινά, μάλιστα, έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους μανιακούς της επιτυχίας, αλλά η επιτυχία αυτή σπάνια βλέπουμε να έχει ηθικό βάρος και πνευματική σημασία. Μας καταπλήσσει, αλλά δεν μας φωτίζει. Μας αναγκάζει να τη λογαριάζουμε, αλλά δεν ελκύει την εκτίμησή μας, γιατί είναι **εφήμερη**.

Στην εποχή μας, κατά την οποία τα φαινόμενα λογαριάζονται περισσότερο από την ουσία των πραγμάτων, η επιτυχία πρέπει **αναμφισβήτητα** να φαίνεται. Πρέπει να έχει την κοινωνική αναγνώριση και επισφράγιση. Η κοινωνία πρέπει να εκδηλώνει την ευαρέσκειά της, να προσφέρει αξιώματα και τίτλους, να επιβραβεύει «τον επιτυχημένο» με επαίνους και κολακείες. Συνέπεια όλων αυτών, μάλιστα, είναι να ρέει το χρήμα άφθονο και να στεφανώνει με άνεση υλική τον επιτυχημένο. Αυτή η απτή, η φαινομενική πραγματικότητα θεωρείται από τους ανθρώπους της εποχής μας επιτυχία.

Η επιτυχία αυτή δεν έχει ηθικές προϋποθέσεις. Το αντίκρισμά της είναι μονάχα κοινωνικό. Τόσο, που δίκαια θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι επιτυχία δεν μπορεί να υπάρξει για τον άνθρωπο, αν δεν υπάρχει κοινωνία, αν ο άνθρωπος δεν εισπράξει το χειροκρότημα της κοινωνίας. Δεν ενδιαφέρει αν η επιτυχία αυτή κατακτήθηκε με μέσα επαίσχυντα, με τρόπους πονηρούς, με κινήσεις ανήθικες. Για την κοινωνία αυτού του είδους η επιτυχία δημιουργεί δίκαιο. Ο επιτυχημένος **δικαιώνεται**, έστω κι αν πέρασε πάνω από πτώματα, επειδή η κοινωνία δείχνει να μην ερευνά τις αφορμές, τα κίνητρα, τα μέσα. Την ενδιαφέρουν τα αποτελέσματα. Η επιτυχία στη ζωή είναι ένα αποτέλεσμα.

Εντελώς διαφορετικά τοποθετείται το θέμα από την ηθική συνείδηση. Εκείνη εξετάζει όχι τόσο τα αποτελέσματα όσο τα κίνητρα, δεν την ενδιαφέρουν τα φαινόμενα αλλά τα υπάρχοντα εντός του ανθρώπου. Η ηθική συνείδηση γνωρίζει καλά πως η επιτυχία δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, αν ο άνθρωπος δεν ολοκληρωθεί ηθικά, αν δεν φτάσει με την αξία του και την εφαρμογή του ηθικού νόμου στη δημιουργική και αγωνιστική παρουσία στη ζωή. Μια τέτοια προσέγγιση συναρτά την επιτυχία με την ποιότητα και τον αγώνα. Πρόκειται για αγώνα συνεχή, που γίνεται, για να απελευθερωθεί ο άνθρωπος από το φόβο και την ανάγκη, να ζήσει σε μια κοινωνική πραγματικότητα που την προσδιορίζει ο αλληλοσεβασμός και η δικαιοσύνη. Έτσι, η επιτυχία συναρτάται με την ήρεμη συνείδηση ότι ο άνθρωπος πραγματοποίησε το χρέος του, ότι άφησε το ίχνος του ως ακέραια και δημιουργική ύπαρξη.

*Κ. Τσιρόπουλος, Δοκίμια Ευθύνης, εκδ. «ΑΣΤΗΡ»,
Αθήνα 1978 (σσ. 57-60, διασκευή)*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Για τις ανάγκες μιας συζήτησης που πρόκειται να γίνει στην τάξη σας, μελετήσατε το παραπάνω κείμενο. Να γράψετε μια περίληψη του κειμένου αυτού με την οποία θα ενημερώσετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενό του. (80 -100 λέξεις)

[Μονάδες 25]

B1. «Καθημερινά, μάλιστα, έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους μανιακούς της επιτυχίας, αλλά η επιτυχία αυτή σπάνια βλέπουμε να έχει ηθικό βάρος και πνευματική σημασία.».

Να σχολιάσετε την άποψη του συγγραφέα σε μια παράγραφο 70-90 λέξεων.

[Μονάδες 15]

B2. Με ποια νοηματική σχέση συνδέονται η τέταρτη με την πέμπτη παράγραφο;

[Μονάδες 5]

B3. α) Ποιους βασικούς τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

[Μονάδες 5]

β) Ποιοι οι τρόποι ανάπτυξης / οργάνωσης της πρώτης παραγράφου;

[Μονάδες 5]

B4. Να γράψετε μια συνώνυμη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

πηγάζει, απωθεί, εφήμερη, αναμφισβήτητη, δικαιώνεται.

[Μονάδες 5]

Γ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Βασικό κίνητρο για οποιαδήποτε μορφή ανάληψης δραστηριοτήτων και δημιουργία εκτός από την ανάγκη της επιβίωσης είναι και η ανάγκη για απόκτηση κοινωνικού γοήτρου, δηλαδή η ανάγκη για επιτυχία σε οποιοδήποτε τομέα της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής. Συμφωνείτε με την άποψη που εκφράζει και την πλειονότητα των ανθρώπων της εποχής μας πως πραγματικά επιτυχημένος είναι ο άνθρωπος που διαθέτει πλούτο, γόητρο και κοινωνική δύναμη, όποια και αν είναι τα μέσα που χρησιμοποίησε για να τα αποκτήσει; Αν όχι, αιτιολογήστε την άποψη σας, προσδιορίζοντας και τα χαρακτηριστικά του επιτυχημένου ανθρώπου. Πού οφείλεται κατά τη γνώμη σας το γεγονός πως οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν εσφαλμένη αντίληψη για την επιτυχία;

Να εκθέσετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο 500-600 λέξεων που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας.

[Μονάδες 40]

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 10^ο

Η ΕΥΝΟΙΟΚΡΑΤΙΑ

Κατεξοχήν το φαινόμενο της ευνοιοκρατίας συναντιέται σε χώρες που είναι καθυστερημένες οικονομικά, κοινωνικά, και πολιτιστικά ή σε χώρες που υπάρχει **χάσμα** μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Είναι γεγονός πως ευνοιοκρατικά δε λειτουργούν μόνο πολιτικά πρόσωπα, αλλά και διοικητές οργανισμών, καθηγητές Πανεπιστημίων κ.λ.π. Οπωσδήποτε όμως το φαινόμενο είναι πολιτικό, γιατί σίγουρα η πολιτική εξουσία ευθύνεται για ό,τι συμβαίνει σε μια χώρα, γιατί αυτή καθορίζει το νομικό πλαίσιο, δίνει τους γενικούς προσανατολισμούς, τις ανάλογες κατευθύνσεις.

Το φαινόμενο αυτό που χαρακτηρίζεται σαν πολιτική διαφθορά και έχει σαν αποτέλεσμα την επιβολή της αναξιοκρατίας, πρώτα και κύρια είναι θέμα ηθικό. Η πολιτεία ή οποιοσδήποτε άλλος φορέας «διδάσκει» τον τρόπο, έμμεσα, πλην **σαφώς**, ότι δεν αρκούν τα προσόντα, αλλά ότι αυτά έχουν ελάχιστη σημασία. Μαθαίνουν τον πολίτη ότι σημασία έχουν άλλα πράγματα, όπως οι γνωριμίες, και αυτό φυσικά είναι ένα χειρίστο μάθημα, που οδηγεί **συστηματικά** στην αλλοτρίωση και την αδιαφορία. Πέρα όμως απ' αυτό, η ευνοιοκρατία, και κατ' επέκταση η αναξιοκρατία, η χρησιμοποίηση δηλαδή προσώπων μη άξιων, ή εντελώς ανάξιων ή ανεπαρκών, έχει επιπτώσεις στην παραπέρα ανάπτυξη του τόπου, οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική, οδηγεί στη στασιμότητα. Εκτός από το γεγονός ότι άξια στελέχη παραμένουν σε **αδράνεια** και αχρηστία, η ευνοιοκρατία έχει σαν αποτέλεσμα η παραγωγικότητα της κρατικής μηχανής και των δημοσίων οργανισμών ή φορέων να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Η χαμηλή, λοιπόν, αποδοτικότητα και η δυσλειτουργία του δημοσίου τομέα αποτελεί μόνιμο φαινόμενο, όταν η στελέχωση των δημοσίων υπηρεσιών γίνεται με τέτοια κριτήρια. Σίγουρα ο στρατός δεν μπορεί να επιτύχει υψηλό επίπεδο μαχητικότητας, όταν η ιεραρχία του καλύπτεται με βάση κομματικά, πολιτικά, ιδεολογικά κριτήρια και μόνο. Σίγουρα οι νέοι επιστήμονες της χώρας θα είναι μονόφθαλμοι ή τυφλοί, όταν πανεπιστημιακοί δάσκαλοι και βοηθοί γίνονται όσοι προσαρμόζονται στις κομματικές επιταγές.

Φυσικά, εκτός από το πρόβλημα της αξιοπιστίας που μπορεί να δημιουργήσει μια τέτοια εξουσία, υπάρχουν και άλλοι κίνδυνοι, ακόμα μεγαλύτεροι. Και αυτό γιατί οι άνθρωποι που προωθούνται σε κάποιες θέσεις χωρίς ουσιαστικά **προσόντα** με την υποστήριξη πολιτικών ή κομματικών πατρώνων, έχοντας αναπτυγμένο το αίσθημα της προστασίας, φτάνουν σ' άλλο σημείο, την κουφότητα¹ και την οίηση² που δημιουργεί η εξουσία, μεταβάλλονται σε μικρούς τυραννίσκους. Αλλά, ακόμα, μεθυσμένοι πολλές φορές, από την εξουσία και έχοντας την αίσθηση της προστασίας, προβαίνουν και σε άλλου είδους καταχρήσεις και σκάνδαλα, οικονομικά, κοινωνικά, και γίνονται πολλές φορές αδίσταχτοι. Έτσι οδηγούνται σε κάθε λογής αυθαιρεσίες που σίγουρα έχουν επιπτώσεις στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

ΑΘ. Κιτσάκης

¹κουφότητα: κενότητα, ελαφρότητα, έλλειψη ουσιαστικού περιεχομένου και νοήματος

²οίηση: αλαζονεία, έπαρση

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α'

1. Να συντάξετε την περίληψη του κειμένου σε 80–100 λέξεις.

(Μονάδες 25)

2. α. Να βρείτε τη δομή της τρίτης παραγράφου και τον τρόπο/τρόπους ανάπτυξής της.

β. Ποια είναι η συλλογιστική της πορείας; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

(Μονάδες 9)

3. Το φαινόμενο αυτό που χαρακτηρίζεται σαν πολιτική διαφθορά και έχει σαν αποτέλεσμα την επιβολή της αναξιοκρατίας, πρώτα και κύρια είναι θέμα ηθικό. **Να αναπτύξετε τη θέση του συγγραφέα σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.**

(Μονάδες 12)

4. Να γράψετε από μια συνώνυμη λέξη για τα ακόλουθα:

χάσμα, σαφώς, συστηματικά, αδράνεια, προσόντα

(Μονάδες 5)

5. Να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το β' συνθετικό τους να γράψετε 2 νέες σύνθετες:

καθορίζει, αυθαιρεσίες

(Μονάδες 9)

ΟΜΑΔΑ Β΄

Παραγωγή λόγου

«Καθώς δε θέλω να με αδικήσουν και να μου πάρουν τη θέση που ανήκει στην αξία μου, έτσι δε θέλω να πάρω μια θέση που ανήκει στην αξία ενός άλλου. Κι αυτό, με μια λέξη, είναι ο πολιτισμός». Ο Α. Λίνκολν περιγράφει έναν πολιτισμό που έρχεται σε πλήρη σύγκρουση με τον πολιτισμό που περιγράφει στο κείμενό του ο Κιτσάκης. Σε άρθρο της σχολικής εφημερίδας (έκτασης 500-600 λέξεων) καταδείξτε τη σημασία της αξιοκρατίας καθώς και τους λόγους της απουσίας της από τη σύγχρονη εποχή.

(Μονάδες 40)

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 11^ο

Α. ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ένα δίκτυο για όλους

Αρχή εξαμήνου στο Μπέρκλεϊ. Σαράντα χιλιάδες φοιτητές γύρισαν στους κοιτώνες τους, κάθισαν μπροστά στα κομπιούτερ τους και άρχισαν να κατεβάζουν από το Δίκτυο ιστοσελίδες, σημειώσεις μαθημάτων, ερευνητικές εργασίες αλλά και τραγούδια και κλιπάκια βίντεο καταβροχθίζοντας έτσι τη χωρητικότητα του γυάλινου καλωδίου που ενώνει το πανεπιστήμιο με το υπόλοιπο δίκτυο και υποσκάπτοντας την κυριαρχία των δισκογραφικών εταιρειών. Εν τω μεταξύ στον κόλπο της Βεγγάλης στα ψαράδικα χωριά νεαροί καθισμένοι μπροστά στους υπολογιστές τους παρακολουθούν τις τιμές του ψαριού στην πόλη, και έτσι οι εκμεταλλευτές μεσάζοντες λίγο λίγο εξαφανίζονται, καθώς και τον προϋπολογισμό της κοινότητας, και έτσι οι διεφθαρμένοι τοπικοί τυραννίσκοι δεν είναι πια ανεξέλεγκτοι. Ούτε και η (εξίσου διεφθαρμένη) κεντρική κυβέρνηση της Ινδίας είναι ανεξέλεγκτη: πέρυσι οι αποκαλύψεις μιας εφημερίδας του Δικτύου ανάγκασαν σε παραίτηση δύο ισχυρότατους υπουργούς.

Οι βασικές αρχές (τεχνολογικές αλλά και φιλοσοφικές) που διέπουν τον σχεδιασμό και τη λειτουργία ενός συστήματος αποτελούν την αρχιτεκτονική του. Η αρχιτεκτονική λοιπόν του Δικτύου είναι ίσως η πιο δημοκρατική που έχει δει ο κόσμος από τον καιρό του Κλεισθένη: Πρώτα πρώτα το Δίκτυο είναι ανοιχτό. Όποιος συμμορφώνεται με τους κανόνες όχι μόνο παίζει αλλά και συμμετέχει στην εξέλιξη των κανόνων. Με αυτόν τον τρόπο το Δίκτυο προσήλκυσε τις 12.000 εταιρείες που το έχτισαν και το λειτουργούν, και τις πολύ περισσότερες άλλες που το χρησιμοποιούν, και έτσι έγινε η καρδιά της παγκόσμιας οικονομίας με την έννοια ότι πρώτον, διεκπεραιώνει τις πιο βασικές λειτουργίες της σημερινής οικονομίας, δηλαδή την παραγωγή-μετάδοση της γνώσης και το εμπόριο, και, δεύτερον, είναι αδύνατο να τη σταματήσεις αν ορισμένα παρεπόμενα της λειτουργίας της σου είναι δυσάρεστα.

Επίσης, το Δίκτυο έχει την ιδιότητα που φέρει την τεχνική ονομασία end-to-end. Δηλαδή όλες οι επικοινωνίες (μηνύματα, ιστοσελίδες, βίντεο ή μουσική) κατατέμνονται από τον αποστολέα σε μικρούς «φακέλους» και οι δρομολογητές (οι υπολογιστές-ταχυδρόμοι που ελέγχονται από τις 12.000 εταιρείες) απλώς περνάνε ο ένας στο άλλον κλειστούς φακέλους χωρίς τη δυνατότητα ελέγχου του περιεχομένου του φακέλου, λογοκρισίας, τήρησης προτεραιότητας ή άλλης διάκρισης. Η δυνατότητα της επικοινωνίας διαχωρίστηκε από το περιεχόμενο της επικοινωνίας και η δυνατότητα ελέγχου σχεδόν εκμηδενίστηκε.

Τέλος, το Δίκτυο στηρίχθηκε στην υπολογιστική τεχνολογία, που έχει την ιδιότητα της οικουμενικότητας: η ίδια τεχνολογία που διευκολύνει το εμπόριο και την ψυχαγωγία μπορεί αναγκαστικά και από τεχνολογική νομοτέλεια να χρησιμοποιηθεί για την ανθρώπινη επικοινωνία και την κοινωνική κριτική.

Από τότε το Δίκτυο άρχισε να απορροφά τη δύναμη και το κύρος του κράτους αλλά και να γίνεται σιγά σιγά στίβος αμφισβήτησής του. Γιατί όπως οι καταναλωτές είδαν στην αρχή το ηλεκτρονικό εμπόριο σαν ευκαιρία για ενημέρωση, και αργότερα προχώρησαν σε εμπορικές συναλλαγές μέσω Δικτύου, έτσι και οι πολίτες, που στην αρχή μπορούσαν μόνο να πληροφορούνται για τη διακυβέρνησή τους, θα απαιτήσουν κάποτε την άμεση δημοκρατία που το Δίκτυο καθιστά εφικτή. Όσο για τις ανελεύθερες χώρες, όπως η Κίνα και η Σαουδαραβία, αυτές με το δίκιο τους βλέπουν το Δίκτυο σαν τον πιο αμείλικτο εχθρό. Κοντολογίς, όλες οι κυβερνήσεις νιώθουν τη θανάσιμη απειλή του Δικτύου αλλά πώς να ξεριζώσουν την ίδια τους την καρδιά;

Σαν παραμύθι δεν είναι; Οραματιστές επιστήμονες, αναζητώντας την αλήθεια και την τεχνολογική πρόοδο και ακολουθώντας τα δημοκρατικά τους ένστικτα σκόνταψαν λίγο-

πολύ τυχαία σε ένα παντοδύναμο, ευέλικτο, ύπουλο και απόρθητο τέχνημα το οποίο, αργά αλλά σταθερά, οδηγεί όλον τον κόσμο προς τη δημοκρατία.

(Συντομευμένο άρθρο του Χρ. Παπαδημητρίου)

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε στο τετράδιο σας την περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 25

B.1. Ποια μέθοδο ακολουθεί στο κείμενο η συλλογιστική πορεία του συγγραφέα; (παραγωγική, επαγωγική). Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 6

B.2. Να εντοπίσετε τα δομικά μέρη και τους τρόπους ανάπτυξης της πέμπτης παραγράφου («Από τότε το Δίκτυο ... την ίδια τους την καρδιά;»).

Μονάδες 7

B.3. «Η αρχιτεκτονική λοιπόν του Δικτύου είναι ίσως η πιο δημοκρατική που έχει δει ο κόσμος από τον καιρό του Κλεισθένη»

Να αναπτύξετε την παραπάνω άποψη σε μία παράγραφο 60 - 80 λέξεων.

Μονάδες 12

B.4.α. καρδιά, στίβος, εμβέλεια: Να γράψετε μία πρόταση για καθεμία από τις παραπάνω λέξεις που να τις περιλαμβάνει με τη συνυποδηλωτική τους σημασία.

Μονάδες 3

B.4.β. αμείλικτος, προσήλκυσε, διευκολύνω: Να δώσετε για την καθεμία από τις παραπάνω λέξεις του κειμένου μια αντώνυμη.

Μονάδες 3

B.4.γ. Στο κείμενο υπάρχει ένα ειδικό λεξιλόγιο που συνδέεται με το συγκεκριμένο θέμα. Να εντοπίσετε τέσσερις λέξεις ή φράσεις.

Μονάδες 4

Γ. Σύμφωνα με το συγγραφέα το Δίκτυο αποτελεί ένα «τέλειο απόρθητο τέχνημα που οδηγεί όλο τον κόσμο προς τη δημοκρατία». Πολλοί όμως υποστηρίζουν ότι αποτελεί μηχανισμό για την παραβίαση ατομικών δικαιωμάτων και τη διάδοση αντιδημοκρατικών ιδεών. Σε άρθρο σας στον ημερήσιο τύπο να αναπτύξετε το ρόλο του Δικτύου στην προώθηση και την υπονόμευση της δημοκρατίας (500 – 600 λέξεις).

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 12^ο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πώς το κράτος (δεν) σώζει τις αρχαιότητες

Πριν από τρεις εβδομάδες ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων του υπουργείου Πολιτισμού οργάνωσε στην Αθήνα ένα συνέδριο με τίτλο «Το μέλλον του παρελθόντος μας. Ανιχνεύοντας τις προοπτικές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και της Ελληνικής Αρχαιολογίας». Παρόμοια συνέδρια, που είναι ιδιαίτερα σημαντικά αν αναλογιστούμε τη σημασία της Αρχαιολογίας και γενικότερα των πλούσιων πολιτιστικών καταλοίπων στον τόπο μας, έχουν γίνει κατά διαστήματα και στο παρελθόν. Το τελευταίο όμως, τουλάχιστον ως προς τον χρόνο διεξαγωγής του, ήταν εξαιρετικά επίκαιρο. Πρώτα πρώτα ένας καινούργιος αρχαιολογικός νόμος αναμένεται να ψηφιστεί από τη Βουλή των Ελλήνων και κανείς φυσικά δεν μπορεί να μαντέψει τι τελικά θα συμπεριληφθεί σε αυτόν. (Υπενθυμίζω βέβαια ότι οι τελευταίοι... δέκα υπουργοί Πολιτισμού αν και έχουν κατατάξει τη σύνταξη του νέου αρχαιολογικού νόμου ανάμεσα στις δραστηριότητές τους εκείνες που αξίζουν τον έπαινό μας, νέο αρχαιολογικό νόμο δεν έχουμε δει ακόμη). Και έχουμε και την κυοφορούμενη αναθεώρηση του Συντάγματος, από την οποία οι αρχαιότητες δεν φαίνεται να κινδυνεύουν άμεσα, σύμφωνα με τις διαβεβαιώσεις των αρμοδίων, κινδυνεύει όμως το φυσικό περιβάλλον. Και όλοι γνωρίζουμε τους πολλούς διαύλους επικοινωνίας που συνδέουν το πολιτιστικό με το φυσικό περιβάλλον. Δεν είναι τυχαίο ότι τα αρχαία και το πράσινο συχνά αποτελούν τον κύριο στόχο οργανωμένων οικονομικών συμφερόντων. Μπροστά στο κέρδος από το οποίο, κατά κανόνα, ωφελείται ένας περιορισμένος αριθμός ατόμων, ορισμένοι κύκλοι δεν διστάζουν να ζητούν από την πολιτεία την καταστροφή τους. Και δυστυχώς οι κυβερνώντες, κατά καιρούς, φαίνεται να ενδίδουν στις εξωφρενικές αυτές απαιτήσεις, ξεχνώντας ότι η εξασφάλιση της ποιότητας ζωής των πολιτών είναι το κύριο μέλημά τους.

Σήμερα όλο και περισσότεροι είναι αυτοί που πιστεύουν ότι η προστασία του εναπομείναντος πρασίνου και η διάσωση των υλικών καταλοίπων της πλούσιας πολιτιστικής μας κληρονομιάς θα κερδηθούν μόνο με τη μεγαλύτερη ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών. Ειδικότερα όμως για τα τελευταία θα πρέπει η αρμόδια Αρχαιολογική Υπηρεσία να στελεχώνεται και με καλά καταρτισμένο προσωπικό, που να προσλαμβάνεται με προκαθορισμένους, αδιάβλητους και αξιοκρατικούς κανόνες. Αν με περισσή αυταρέσκεια καμαρώνουμε για τον Παρθενώνα και κατακεραυνώνουμε όλους όσοι μας αμφισβητούν τα δικαιώματα του κληρονόμου αυτού του θησαυρού, οφείλουμε να αναλάβουμε και τις υποχρεώσεις που έχει μια τέτοια κληρονομιά. Το κράτος με την όχι άμεμπτη μερικές φορές στάση του απέναντι στα αρχαία και με την αδιαφορία του ως προς την ποιότητα της στελέχωσης της αρμόδιας υπηρεσίας του, φαίνεται να μην έχει συνειδητοποιήσει τι έχει κερδίσει ως σήμερα και ποια κέρδη μπορεί να προσδοκά και στο μέλλον από τα αρχαία της Ακρόπολης, της Ολυμπίας, της Κνωσού, των Δελφών, της Δήλου, της Βεργίνας. Τι πλεονεκτήματα, έστω και έμμεσα, αποκομίζει με το να μελετούν επιστήμονες από όλες τις ηπείρους του πλανήτη μας τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και μάλιστα χωρίς το ίδιο να ξοδεύει δεκάρα. Στις μέρες μας πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι μόνον ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει αξιόλογο εξαγωγίμο προϊόν για τη χώρα μας. Επομένως οι αρχαιότητες, που αποτελούν σημαντικό τμήμα αυτού του πολιτισμού, δικαιούνται να γνωρίζουν την

αμέριστη κρατική φροντίδα.

Αλλά η συχνά αντιφατική συμπεριφορά μας απέναντι στα αρχαία είναι αισθητή και σε άλλους τομείς. Έτσι, π.χ., ενώ δεν χάνουμε ευκαιρία να υπενθυμίζουμε την κλεινή καταγωγή μας, συγχρόνως δεν έχουμε δείξει κανένα ουσιαστικό ενδιαφέρον για τις αρχαίες ελληνικές πολιτείες που βρίσκονται εκτός των συνόρων μας. Πιο συγκεκριμένα δεν έχουμε ιδρύσει κανένα ερευνητικό κέντρο που να μελετά τα σημαντικά αυτά κέντρα της ελληνικής αρχαιότητας. Σίγουρα δεν είναι καθόλου κολακευτικό για την ελληνική πολιτεία το ότι ενώ στην Αθήνα έχουν εγκατασταθεί Γάλλοι, Γερμανοί, Αμερικανοί, Άγγλοι, Ιταλοί, Αυστριακοί, Σκανδιναβοί, Ελβετοί, Βέλγοι, Ολλανδοί, Καναδοί, Αυστραλοί κ.ά., που μελετούν τα λείψανα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, εμείς δεν έχουμε να επιδείξουμε τίποτε ανάλογο. Δεν έχουμε δημιουργήσει μια σχολή ή ένα ινστιτούτο στην Ιταλία που να ασχολείται με τις αρχαιότητες της Μεγάλης Ελλάδας ή στη Ρωσία που να ερευνά τις ελληνικές αποικίες του Εύξεινου Πόντου. Και βέβαια όλοι αυτοί οι ξένοι μελετούν σήμερα τα έργα των αρχαίων Ελλήνων όχι επειδή είναι ονειροπαρμένοι ή επειδή τους περισσεύουν χρήματα και θέλουν να τα ξοδέψουν αλλά επειδή αναγνωρίζουν τα έργα αυτά ως εκφάνσεις ενός υψηλού πολιτισμού στον οποίο θέλουν να αναζητούν και τις δικές τους πολιτιστικές ρίζες. Γι' αυτό άλλωστε και σε πολλά ευρωπαϊκά και αμερικανικά μουσεία οι ελληνορωμαϊκές αρχαιότητες έχουν μια πολύ αισθητή παρουσία. Και πιθανόν λίγοι να γνωρίζουν ότι τέτοιες αρχαιότητες μπορεί να συναντήσει κανείς και στην Κούβα, στη Βραζιλία, στη Νότια Αφρική, στην Ιαπωνία, στις μακρινές μας Αυστραλία και Ν. Ζηλανδία και ακόμη στην εξωτική Χαβάη. Τα σοβαρά έργα και όχι τα μεγάλα λόγια, που συνήθως ξεστομίζονται για εσωτερική κατανάλωση, βεβαιώνουν ότι είμαστε καλοί διαχειριστές της ακριβής αρχαιοελληνικής κληρονομιάς.

**Μιχάλης Α. Τιβέριος (καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας
στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).**

Το ΒΗΜΑ, 17/12/2000

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε. Η περίληψη αυτή πρόκειται να δημοσιευτεί στο περιοδικό που εκδίδει το σχολείο σας. (100-120 λέξεις)

Μονάδες 25

B.1. Σε μια παράγραφο 70 - 80 λέξεων να σχολιάσετε το περιεχόμενο του παρακάτω αποσπάσματος: «**Σήμερα όλο και περισσότεροι είναι αυτοί που πιστεύουν ότι η προστασία του εναπομείναντος πρασίνου και η διάσωση των υλικών καταλοίπων της πλούσιας πολιτιστικής μας κληρονομιάς θα κερδηθούν μόνο με τη μεγαλύτερη ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών**».

Μονάδες 12

B.2. Να βρείτε τη δομή και τους τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου.

Μονάδες 6

B.3. «**Το κράτος με την όχι άμεμπτη μερικές φορές στάση του απέναντι στα αρχαία και με την αδιαφορία του ως προς την ποιότητα της στελέχωσης της αρμόδιας υπηρεσίας του, φαίνεται**

να μην έχει συνειδητοποιήσει τι έχει κερδίσει ως σήμερα και ποια κέρδη μπορεί να προσδοκά και στο μέλλον από τα αρχαία της Ακρόπολης, της Ολυμπίας, της Κνωσού, των Δελφών, της Δήλου, της Βεργίνας. Τι πλεονεκτήματα, έστω και έμμεσα, αποκομίζει με το να μελετούν επιστήμονες από όλες τις ηπείρους του πλανήτη μας τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και μάλιστα χωρίς το ίδιο να ξοδεύει δεκάρα. Στις μέρες μας πολλοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι μόνον ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει αξιόλογο εξαγωγίμο προϊόν για τη χώρα μας. Επομένως οι αρχαιότητες, που αποτελούν σημαντικό τμήμα αυτού του πολιτισμού, δικαιούνται να γνωρίζουν την αμέριστη κρατική φροντίδα».

Ποια συλλογιστική πορεία διακρίνεται στο παραπάνω επιχείρημα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 6

B.4. Να σχολιάσετε τη χρήση των εισαγωγικών, των παρενθέσεων και των αποσιωπητικών που βρίσκονται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου.

Μονάδες 6

B.5.

α. Για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις να βρείτε ένα συνώνυμο με τη σημασία που έχουν οι λέξεις στο κείμενο: **κυοφορούμενη, ενδίδουν, άμεμπτη, αμέριστη, ονειροπαρμένοι.**

Μονάδες 2,5

β. προοπτικές, διαστήματα, παρελθόν, συμφερόντων, εκφάνσεις:

να αναλύσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους και από το β' συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε μια ομόρριζη (απλή ή σύνθετη) λέξη.

Μονάδες 2,5

Γ. Ίχνη της πορείας ενός έθνους στο χρόνο αποτελούν τα μνημεία που συνδέονται με την ιστορία και τον πολιτισμό του. Σε ένα κείμενο που θα δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου σας να παρουσιάσετε την αξία των μνημείων και να προτείνετε εκπαιδευτικούς τρόπους με τους οποίους ο μαθητής θα αποκτήσει μια βιωματική σχέση με αυτά. (450-550 λέξεις)

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 13^ο

Η Δουλεία του Δογματισμού

Η μεγαλύτερη δυσχέρεια που παρουσιάζεται στην ιστορική πορεία του ανθρώπου και επιβραδύνει ή ματαιώνει κάποτε την πρόοδο του Γένους, έχει παρατηρηθεί ότι είναι όχι η περιορισμένη γονιμότητα του πνεύματός του, αλλά η αδυναμία του να ελευθερωθεί από τα σχήματα (έννοιες, υποθέσεις, συστήματα κ.λ.π.) που το ίδιο έχει πλάσει. Όταν μερικές επιτυχημένες κατασκευές της διάνοιας αποδειχτούν χρήσιμες για τον πνευματικό μας προσανατολισμό μέσα στον πολύπλοκο κόσμο της φυσικής και της κοινωνικής πραγματικότητας, περάσουν αζημίωτα τη δοκιμασία του χρόνου και κατακυρωθούν από τη γενική αποδοχή, η σκέψη μας (θα μπορούσα να προσθέσω: και η ευαισθησία μας) εθίζεται σε τέτοιο βαθμό στο κλίμα τους, ώστε δεν μπορεί πια να λειτουργήσει παραγωγικά έξω απ' αυτές. Αυτή είναι η δύναμη, δημιουργική από το ένα μέρος, και ανασχετική από το άλλο, των ιδεών. Ευρήματα της επίνοιας και της φαντασίας είτε μιας ατομικής, «προνομιούχου», είτε της ανώνυμης, της ομαδικής συνείδησης, οι ιδέες, όταν με την κοινωνική καθιέρωση κατακτούν το οχυρό της παιδείας και αρχίζουν να αναπαράγονται με τη διδαχή, γίνονται κατεστημένες φόρμες και φόρμουλες, όπου αιχμαλωτίζεται ο νους και δύσκολα, πολύ δύσκολα μπορεί να απαλλαγεί από τα δεσμά που ο ίδιος χάλκεψε και επέβαλε στον εαυτό του.

Πρόκειται για ένα σοβαρό πρόβλημα μεγάλης ψυχολογικής και γενικότερα φιλοσοφικής σημασίας. Ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ιδεοπλάστης και συνάμα ιδεόληπτος. Τόσο στις θεωρητικές εξερευνήσεις όσο και στις πρακτικές επιδιώξεις του μεθοδεύει τις ενέργειές του και τις κατευθύνει προς συλλήψεις σχηματικές, απλές και καθαρές, είτε υποθέσεις είναι αυτές που ερμηνεύουν καταστάσεις και γεγονότα, είτε εκτιμήσεις και σχεδιασμοί που συνθέτουν ένα πρόγραμμα δράσης. Ας δώσουμε σ' αυτή τη διαδικασία, για την ευκολία της συνεννόησης, ένα μονολεκτικό όνομα, ας την ειπούμε: ιδεοπλασία. Ιδέα θα ονομάσουμε εδώ κάθε διανοητικό πλάσμα που κατασκευάζεται με τη συνοπτική και αφαιρετική λειτουργία του πνεύματος για σκοπούς θεωρητικούς ή πρακτικούς. Ιδέα λ.χ. είναι μια επιστημονική θεωρία - η δαρβίνεια υπόθεση για την εξέλιξη των ειδών, το ηλιοκεντρικό κοσμολογικό σύστημα, η ματεριαλιστική εξήγηση της ιστορίας, όπως και ο κεντρικός νοηματικός πυρήνας μιας οικονομικής ανάλυσης ή ενός πολιτικού προγράμματος. Γιατί και στις δύο περιπτώσεις έχουμε (άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο) επιτυχημένες κατασκευές της διάνοιας με σκοπό να αποκαλυφτεί η νομοτέλεια μιας σειράς φυσικών ή ιστορικών φαινομένων, ή να δαμαστεί μια οικονομική ή πολιτική πραγματικότητα. Εκτός όμως από αυτά τα υψηλής στάθμης πλάσματα υπάρχουν και οι «ιδέες» των κοινών ανθρώπων: οι κατά κάποιο τρόπο οργανωμένες σκέψεις τους για τη θρησκεία, την ηθική, την πολιτική, τους σκοπούς και την αξία της ζωής. Κατ' εξοχήν χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπου είναι ότι έχει προικιστεί με πνεύμα που γεννά ιδέες, και ότι σε ιδέες εμπιστεύεται και αναθέτει τη συντήρηση και τη βελτίωση της ύπαρξής του.

Εννοείται ότι, αν εξαιρέσουμε τις σπάνιες περιπτώσεις της μεγαλοφυΐας, οι ιδέες που πρεσβεύουμε δεν είναι σχεδόν ποτέ δικές μας. Υπάρχουν ήδη στην «περιρρέουσα ατμόσφαιρα» και από πολύ νωρίς μπαίνουν στη συνείδησή μας απ' όλους τους πόρους της - με την αγωγή του σπιτιού και του σχολείου, με την παρέμβαση του άμβωνα και του πολιτικού βήματος, του εντύπου και όλων των διοχετευτικών μέσων που έχει επινοήσει σήμερα η θαυματουργή τεχνολογία μας. Μας διαποτίζουν όμως και τις αφομοιώνουμε σε τέτοιο βαθμό, ώστε δεν αμφιβάλλουμε για την πατρότητά τους: «είναι δικές μας, αφού έγιναν δικές μας». Και μπορούμε ακόμα και τη ζωή μας να δώσουμε για να τις υπερασπίσουμε. Συμβαίνει βέβαια κάποτε να υποστούμε μian οδυνηρή απογοήτευση από την προσήλωση μας στις ιδέες που λατρέψαμε και να επιχειρήσουμε αλλαγή

πνευματικού προσανατολισμού. Αλλά και τότε εγκαταλείπουμε μια στέγη και καταφεύγουμε σε μιαν άλλη - που όταν καλοσκεφτούμε, θα βεβαιωθούμε ότι και αυτή είναι τόσο λίγο «δική μας» όσο και η πρώτη. Δεν είμαστε, αλίμονο, εμείς οι οικοδόμοι του σπιτιού που κατοικούμε. Άλλοι το έχουν χτίσει για μας και επειδή μας βολεύει (αντιστοιχεί στην ιδιοσυγκρασία, στη μόρφωση, στα συμφέροντά μας) μένουμε ήσυχοι και ευχαριστημένοι από την εγκατάστασή μας.

Αυτό ακριβώς είναι το αρνητικό στοιχείο, η επικίνδυνη όψη του φαινομένου. Από τη φύση του ιδεοπλάστης και ιδεολάτρης ο άνθρωπος, γίνεται από πνευματική αδράνεια και ηθική δειλία ιδεοληπτικός, αιχμάλωτος των ιδεών, δούλος των διανοητικών προϊόντων του. Τέτοιος είναι ο μισαλλόδοξος και ο δογματικός. Εκείνος, που με πείσμα και ακαμψία κλείνεται μέσα στις ιδέες του αρνούμενος και το παραμικρό άνοιγμα στους τοίχους της φυλακής του. Επειδή δεν θέλει να δει, δεν μπορεί πλέον να δει τίποτα πέρα από το στενό πνευματικό του ορίζοντα. Ας θυμηθούμε την περίφημη πλατωνική αλληγορία: τους δεσμώτες του σπηλαίου. Από τη μακρά εγκάθειρξή τους στη σκοτεινή φυλακή έχασαν όχι μόνο τη δύναμη της όρασης, αλλά και τη θέληση να βγουν στο φως και ν' αντικρίσουν τα ίδια τα πράγματα. Είναι τόσο καλά βολεμένοι, ήσυχοι και μακάριοι στον ίσκιο των ειδώλων τους, ώστε εάν κανείς επιχειρήσει να τους τραβήξει έξω, διαμαρτύρονται, εξοργίζονται και είναι ικανοί να διαμελίσουν τον απερίσκεπτο ελευθερωτή τους...

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Ερωτήσεις

A. Να δώσετε την περίληψη του κειμένου σε 90 – 100 λέξεις.

Μονάδες 25

B1. «Κατ' εξοχήν χαρακτηριστικό γνώρισμα του ανθρώπου είναι ότι έχει προικιστεί με πνεύμα που γεννά ιδέες, και ότι σε ιδέες εμπιστεύεται και αναθέτει τη συντήρηση και τη βελτίωση της ύπαρξής του». Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση σε μια παράγραφο 100-120 λέξεων.

Μονάδες 10

B2. Το κείμενο που διαβάσατε είναι απόσπασμα δοκιμίου. Να εντοπίσετε τρία χαρακτηριστικά του δοκιμιακού λόγου.

Μονάδες 6

B3. Ποια είναι τα μέσα πειθούς που αξιοποιούνται στην τρίτη παράγραφο του κειμένου (**Εννοείται ότι ... από την εγκατάστασή μας**);

Μονάδες 6

B4. Να σχολιάσετε τη χρήση των σημείων στίξης (**παρένθεση -εισαγωγικά**) στην πρώτη παράγραφο του κειμένου.

Μονάδες 8

B5. Να διακρίνετε τα συνθετικά των λέξεων που ακολουθούν. Με το β' συνθετικό του καθενός να σχηματίσετε μία παράγωγη λέξη: **ιδεοπλάστης, ιδεόληπτος, μονολεκτικός, ηλιοκεντρικό, περιρρέουσα.**

Μονάδες 5

Γ. Σε άρθρο 500-600 λέξεων που θα δημοσιεύσετε στο προσωπικό σας ιστολόγιο να

παρουσιάσετε τον προβληματισμό σας για τους λόγους που οδηγούν στην εκδήλωση του φανατισμού και να εξηγήσετε γιατί καθίσταται επικίνδυνος σε κοινωνίες με ανθρώπους χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 14^ο

Το δυσδιάκριτο παράλογο της οικολογίας

Μας κατακλύζουν κάθε μέρα απειλές και προειδοποιήσεις των οικολόγων: η υπερθέρμανση του πλανήτη είναι πια άμεσος κίνδυνος, προκαλεί δεινά που ήδη γευόμαστε, τα σημερινά συμπτώματα θα εξελιχθούν ταχύτατα σε εφιάλη. Το κλίμα έχει αλλάξει, οι πάγοι των πόλων λιώνουν, η στάθμη των θαλασσών ανεβαίνει. Μεγάλες εκτάσεις ξηράς ερημοποιούνται ή θα καλυφθούν από τις θάλασσες, οι τροπικές θερμοκρασίες επεκτείνονται στην εύκρατη ζώνη. Τυφώνες και πλημμύρες πυκνώνουν και θα επιτείνονται καταστροφικά.

Η καθημερινή, πληθωρική, επίμονη κατατρομοκράτηση μοιάζει να έχει κίνητρα αγαθά: να ενημερωθούμε οι κάτοικοι του πλανήτη, να μας γίνει συνειδητός ο κίνδυνος. Και με τους εθισμούς που διαθέτουν οι δυτικές κοινωνίες, αιώνες τώρα, στην προτεσταντική ορθοπραξία (στις οφειλόμενες «καλές πράξεις» κάθε μέρα) να παροτρυνθούμε σε αλλαγή συμπεριφοράς. Το οικολογικό πρόβλημα να το αντιμετωπίσουμε σαν καλά προσκοπάκια: να ξεχωρίζουμε κατά είδη τα σκουπίδια μας συμβάλλοντας στην ανακύκλωση. Να περιορίσουμε την κατανάλωση ενέργειας, τη σπατάλη νερού. Να χρησιμοποιούμε ποδήλατο και όχι αυτοκίνητο, ήπιες μορφές ενέργειας για οικιακή εξυπηρέτηση, κ.λπ., κ.λπ.

Ο μάλλον κυριότερος λόγος της πληθωρικής κατατρομοκράτησης είναι να ενεργοποιηθούμε πολιτικά οι πολίτες: να ασκήσουμε πίεση στις κυβερνήσεις για να προχωρήσουν σε μέτρα ελέγχου της ρύπανσης του περιβάλλοντος από επιχειρήσεις, κρατικές και ιδιωτικές. Να αναγκαστεί η κρατική εξουσία να αναχαιτίσει με θεσμικά μέτρα την περιβαλλοντική καταστροφή.

Το οικολογικό πρόβλημα δεν εξαντλείται σε κάποιο «λάθος» οργανωτικό ή λειτουργικό του κοινωνικού μας βίου, λάθος στη χρήση των επιτευγμάτων της τεχνολογίας, στην ορθολογική τους εκμετάλλευση, σε δυσλειτουργίες του «κοινωνικού κράτους». Ούτε οφείλεται το οικολογικό πρόβλημα σε ενίσχυση της ωφελιμιστικής μας ηθικής, σε άμβλυνση των κανονιστικών αρχών συμπεριφοράς. Η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είναι το αθέλητο, αλλά οργανικό γέννημα ενός γενικευμένου «τρόπου του βίου», δηλαδή ενός πολιτισμού, του πολιτισμού της Νεωτερικότητας.

Γέννημα του καταναλωτικού τρόπου του βίου. Οι άνθρωποι της Νεωτερικότητας ξέρουμε μόνο να καταναλώνουμε (να κατέχουμε, να κυριαρχούμε, να ευφραινόμαστε), όχι να σχετιζόμαστε, όχι να κοινωνούμε. Δεν φταίμε γι. αυτό, δεν είναι ηθικό μας παράπτωμα για να το κατακεραυνώνουν οι ιεροκήρυκες, είναι ο κοινός τρόπος βίου που αυτονόητα μας επιβάλλεται. Η Νεωτερικότητα είναι πολιτισμός που προέκυψε από το μέγα (για το δυτικοευρωπαϊκό παρελθόν) επίτευγμα θεσμικής προστασίας των δικαιωμάτων του ατόμου. Σκεπτόμαστε, μιλάμε, οργανώνουμε τη ζωή μας με βάση το «δικαίωμα», δηλαδή τον ατομοκεντρισμό, τη θωράκιση του εγώ. Δεν ξέρουμε να κοινωνούμε, να μοιραζόμαστε, δεν υποπτευόμαστε τη χαρά της αυθυπέμβασης, της αυτοπροσφοράς, την ερωτική ανιδιοτέλεια.

Για να αντιμετωπιστεί το οικολογικό πρόβλημα πρέπει να αλλάξει (αν προλάβει) το πολιτιστικό «παράδειγμα». Και αυτή η αλλαγή δεν είναι του χεριού μας, δε μεθοδεύεται. Θα γεννηθεί η αλλαγή όταν μεταβληθούν οι προτεραιότητες των αναγκών μας, η ιεράρχηση των αναγκών μας. Οι πολιτισμοί δεν προκύπτουν από την εμπέδωση (ή την επιβολή) «ιδεωδών», «αξιών», «υψηλών στόχων», γεννιούνται από τις ανάγκες: ποια είναι πρώτη μας ανάγκη, ποια δεύτερη. Θα προστατέψουμε αποτελεσματικά τη φύση, όταν πρώτη κοινή μας ανάγκη και χαρά θα είναι ο σεβασμός της φύσης, η σχέση με τη φύση, όχι η υποταγή της στις εγωκεντρικές μας ορέξεις, όχι η κατανάλωση της φύσης.

Χρ. Γιανναράς, καθηγητής Φιλοσοφίας Παντείου Πανεπιστημίου

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να αποδώσετε την περίληψη του κειμένου (100-120 λέξεις).

25 μονάδες

B1. Στο κείμενο υποστηρίζεται ότι η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είναι γέννημα του καταναλωτικού τρόπου του βίου. Σχολιάστε την παραπάνω άποψη σε 70-80 λέξεις.

12 μονάδες

B2. Ποιους τρόπους και μέσα πειθούς εντοπίζετε στην πρώτη παράγραφο;

6 μονάδες

B3. Να βρεθεί η δομή της τελευταίας παραγράφου του κειμένου.

5 μονάδες

B4. Ποια νοηματική σύνδεση εκφράζουν οι διαρθρωτικές λέξεις:

ή, αλλά, δηλαδή (στην τέταρτη παράγραφο)

Για να, όταν (στην έκτη παράγραφο)

5 μονάδες

B5. Να δοθεί ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

δεινά, ωφελιμιστικής, ευφραινόμεστε, υποταγή.

4 μονάδες

B6. Να δοθεί ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

επεκτείνονται, ενεργοποιηθούμε, αθέλητο.

3 μονάδες

Γ. «Είναι καιρός, άλλωστε, να συνειδητοποιήσουμε ότι δεν μπορούμε να ελπίζουμε σε βιώσιμες λύσεις για τα περιβαλλοντικά μας προβλήματα, αν η εκπαίδευση, σε όλα της τα επίπεδα, δε δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να συνειδητοποιήσουν τις θεμελιώδεις αλληλεξαρτήσεις ανάμεσα στον άνθρωπο και το περιβάλλον».

Υποθέστε ότι συντάσσετε την ομιλία που θα εκφωνήσετε σε μια συνάντηση νέων από Ευρωπαϊκές χώρες με θέμα την οικολογική καταστροφή. Λαμβάνοντας ως αφορμή το παραπάνω απόσπασμα να αναδείξετε στην ομιλία σας τη συμβολή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης ανθρώπου-φύσης. Ποιους άλλους τρόπους και μέσα θα προτείνατε στους συνομιλήκους σας με τα οποία, ειδικά εσείς οι νέοι, μπορείτε να συμβάλετε στην αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος;

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 15^ο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ελληνική πρόταση πολιτισμού

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως αυτός ο τόπος, «ο μικρός ο μέγας», αν ξεχωρίζει για κάτι διαχρονικά, αν είναι ευρύτερα ακουστός στα πέρατα του κόσμου είναι για τον πολιτισμό του. Ο ελληνικός πολιτισμός είναι το μέγα κεφάλαιο αυτής της χώρας αλλά συγχρόνως και σημείο αναφοράς στην εξέλιξη του ανθρωπίνου πνεύματος. Η σύλληψη του πολιτισμού από τους Έλληνες ως καλλιέργειας της προσωπικότητας του ατόμου, με θεσμούς, αρχές, αξίες και ιδανικά που έχουν ως επίκεντρο τον άνθρωπο, είναι ένα πρότυπο που μπορεί και σήμερα να εμπνεύσει τον άνθρωπο όπου γης. Ακόμη, η επίσης ελληνική ταύτιση του πολιτισμού με την παιδεία, με την ολόπλευρη καλλιέργεια του ατόμου μέσα από πνευματικές ζητήσεις και προβληματισμούς διά βίου, είναι μια πρόταση ζωής του Ελληνισμού που ξεπερνάει τα όρια του χρόνου και του χώρου και μπορεί να λυτρώσει τον άνθρωπο σε καθολική κλίμακα.

Το ερώτημα που προκύπτει σε σχέση με τον τόπο και τους ανθρώπους που εγέννησαν αυτόν τον πολιτισμό, σε σχέση δηλ. με την Ελλάδα και τους Έλληνες και σε σχέση με τη **συλλογική** τους έκφραση, την Ελληνική Πολιτεία, είναι με ποιους τρόπους αυτός ο πολιτισμός μπορεί και σήμερα, με τη διαφορετική δομή, έκταση και νοοτροπία του σύγχρονου κόσμου, να έχει μια παρουσία προς τα έξω όχι με **πομπώδεις** «σωτηριολογικές» αξιώσεις αλλά ως αξιοπρεπής, **σεμνή**, ουσιαστική πρόταση, με την αρχοντιά μιας υπαρκτής και ανεγνωρισμένης προσφοράς, με τη φιλοδοξία μιας άλλης φωνής μη μεγαλοδυναμικής, με αίσθηση ορίων αλλά και με τόλμη και πίστη στην αξία μιας τέτοιας πρότασης. Αναφέρομαι στον ελληνικό ανθρωπισμό, όπως **εδραιώθηκε** στην αρχαιότητα και ανανεώθηκε στην Αναγέννηση και όπως ενέπνευσε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Αναφέρομαι σ' έναν κατεξοχήν αξιακό πολιτισμό (κάθε πολιτισμός, βέβαια, είναι σύνολο αξιών), με αρχές, αξίες και ιδανικά που καταπλακώθηκαν εν τω μεταξύ **σταδιακώς** στη δίνη του πολέμου και στη λογική της κυρίαρχης εξουσίας, της χρησιμοθηρίας, του καταναλωτισμού και της αντιπνευματικότητας και, κατ' επέκταση, της βίας, της τρομοκρατίας, των μεγαλοδυναμικών φιλοδοξιών και σωτηριολογικών επεμβάσεων και της απόπειρας επικοινωνιακής χαλιναγώγησης του ανθρώπου. Πώς, με ποια φωνή που θα λειτουργήσει ως φωνή της συνειδήσεως του σύγχρονου καταπιεσμένου ανθρώπου για να τον οδηγήσει στην πνευματική αφύπνιση, με ποιους τρόπους ένας μικρός λαός μ' έναν μεγάλο πολιτισμό μπορεί να αποκτήσει μια ευρύτερη παρουσία, ταπεινά, με λόγο ουσίας, με πρόταση ζωής, με αναφορά σε αρχές και αξίες που αντέχουν στον χρόνο και μπορούν να εμπνεύσουν και να «σηκώσουν» τον άνθρωπο ιδίως σήμερα; Αυτή άλλωστε μπορεί να είναι και η μόνη πολιτισμική φιλοδοξία της σύγχρονης Ελλάδος, ένας «πνευματικός μεγαλοϊδεατισμός» (με την κυριολεκτική σημασία της προβολής μιας «μεγάλης ιδέας»).

Βέβαια, αυτό προϋποθέτει μια συστηματική, επιστημονικά τεκμηριωμένη, αντικειμενική έρευνα-μελέτη των αρχών και των αξιών του ελληνικού πολιτισμού στα τρία βασικά επίπεδά του: την αρχαιότητα – το Βυζάντιο – τον Νέο Ελληνισμό. Γιατί δεν είναι μόνο η «πνευματική έκρηξη» που σημειώνεται με τον αρχαίο ελληνικό στοχασμό που έχει σημασία. Είναι και η πολιτιστική επιρροή του χριστιανικού Βυζαντίου που επί χρόνια δεσπόζει και επηρεάζει την Ευρώπη και την Ανατολή. Και είναι ακόμη το αγωνιστικό πρότυπο του Νέου Ελληνισμού, που πυροδοτείται από ένα κατεξοχήν πνευματικό κίνημα, τον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, για να αποτελέσει παράδειγμα επαναστατικού απελευθερωτικού αγώνα, τέτοιου που προσέλκυσε ένα πρωτοφανές στη νεότερη ιστορία κύμα υποστηρικτών, το κύμα του φιλελληνισμού (το οποίο και ως όρος και ως πράξη

αποτελεί κάτι πρωτοφανές).

Σ' αυτή τη διαχρονική διαστρωμάτωση τού ελληνικού πολιτισμού έχει καίρια σημασία να φανεί και να λειτουργήσει διδακτικά η σχέση παράδοσης και νεωτερικότητας, διατήρησης και ανανέωσης, μίμησης και δημιουργικής αφομοίωσης. Γιατί αυτό που χρειάζεται ο πολιτισμός σήμερα είναι νέες πηγές έμπνευσης και –ας χρησιμοποιήσω μια μεγαλόστομη έννοια– αναγέννησης μέσα από υπερχρονικές αξίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αφετηρία ουσιαστικής ανανέωσης, ως πηγή δημιουργίας. Γιατί έννοιες όπως λ.χ. η ελευθερία, η αξιοπρέπεια, η δημοκρατία, η αποδοχή τής διαφορετικότητας, ο σεβασμός στον άνθρωπο ως άνθρωπο, η ειλικρινής επικοινωνία ως συνάντηση ανθρώπου με άνθρωπο, η αγάπη στον άλλο, η εξασφάλιση μιας ποιοτικής παιδείας για όλους, η αίσθηση τού μέτρου και η αίσθηση ορίων, η διάκριση (με το βάθος τής χριστιανικής μοναστικής σύλληψης), η αναζήτηση τής ουσίας, δηλ. έννοιες στις οποίες στηρίχτηκε –όσο μπόρεσε– ο ελληνικός πολιτισμός, εν μέρει και άλλοι πολιτισμοί και οπωσδήποτε ο ευρωπαϊκός πολιτισμός στις καλές του στιγμές. Αυτές είναι που μπορούν να δώσουν ένα νέο στίγμα, ένα πρότυπο ζωής στον πολλαπλώς αποπροσανατολισμένο σύγχρονο άνθρωπο.

Υπεργενικεύω, υπεραπλοποιώ, εξιδανικεύω, ωραιοποιώ, εξαγνίζω μια βαριά, θλιβερή, πολύ χαλαρή έως «χαλασμένη» πραγματικότητα; Ίσως. Απέναντι όμως σ' αυτή την πραγματικότητα μπορούμε να αντιτάξουμε μια άλλη ορατή –όχι εικονική–, εφικτή –όχι ιδεατή– πραγματικότητα, μια πραγματικότητα που θα στηρίζεται σε αξίες, όχι νέες, όχι αίολες*, όχι απραγματοποίητες, μια δεύτερη πραγματικότητα, για την οποία και αγωνίστηκαν πολλοί μέχρι σήμερα και αγωνίζονται και αξίζει κανείς να αγωνιστεί. Σ' αυτή τη δεύτερη πραγματικότητα μπορεί να βοηθήσει ως σημείο αναφοράς μια ελληνική πρόταση πολιτισμού, τής οποίας έχει πρώτα-πρώτα ανάγκη –όσο και αν ακούγεται οξύμωρο– ο ίδιος ο σύγχρονος ελληνισμός. Ας ξεκινήσουμε λοιπόν πρώτα εδώ, τώρα κι από μάς.

Γ. Μπαμπινιώτης, Το Βήμα: Νέες Εποχές, 07/05/2006

*αίολες: αστήρικτες, μετέωρες

Ασκήσεις

A. Να συντάξετε περίληψη του κειμένου σε 100-120 λέξεις.

Μονάδες 25

B. 1. «Ο ελληνικός πολιτισμός είναι το μέγα κεφάλαιο αυτής τής χώρας αλλά συγχρόνως και σημείο αναφοράς στην εξέλιξη τού ανθρωπίνου πνεύματος»: να αναπτύξετε το νόημα του αποσπάσματος (80-100 λέξεις).

Μονάδες 12

B. 2. Πώς οργανώνεται ο λόγος (δομή – τρόποι ανάπτυξης) στην τρίτη παράγραφο του κειμένου («**Βέβαια, αυτό ... κάτι πρωτοφανές**»);

Μονάδες 6

B. 3. Ποια η λειτουργία των παρενθέσεων στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 4

B. 4. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις:

συλλογική, πομπώδεις, σεμνή, εδραιώθηκε, σταδιακάς

Μονάδες 5

Β. 5. Να γράψετε ένα παράγωγο ουσιαστικό και ένα παράγωγο επίθετο για καθένα από τα ακόλουθα ρήματα:

φανεί, δώσουν

Μονάδες 4

Β. 6. Με ποια σημασία χρησιμοποιείται η γλώσσα (κυριολεκτική – μεταφορική) στις ακόλουθες εκφράσεις; Να σχηματίσετε μια δική σας πρόταση με τις υπογραμμισμένες λέξεις στην ίδια σημασία:

«πνευματική έκρηξη»

«φωνή τής συνειδήσεως»

«κύμα τού φιλελληνισμού»

«πηγή δημιουργίας»

Μονάδες 4

Γ. Συμμετέχετε σε πανευρωπαϊκή συνάντηση μαθητών Λυκείου που οργανώνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ως εκπρόσωπος της Ελλάδας παρουσιάζετε σε μια εισήγηση 500 – 600 λέξεων τις απόψεις σας για τη διαχρονική πολιτιστική προσφορά του ελληνισμού στην ανθρωπότητα και αποδεικνύετε με επιχειρήματα και τεκμήρια πως το πολιτιστικό επίπεδο των σύγχρονων Ελλήνων παραμένει υψηλό.

Μονάδες 40

ΚΡΙΤΗΡΙΟ 16^ο

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο «άλλος» Οδυσσέας

Η επιστημονική έρευνα που σχετίζεται με τα σχολικά εγχειρίδια, ιδιαίτερα με εκείνα τα οποία συνοδεύουν τα λεγόμενα «φρονηματιστικά» μαθήματα, όπως π.χ. το μάθημα της Ιστορίας, είναι διεθνώς εκτεταμένη και έχει μια σχετική παράδοση. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μάλιστα ιδρύθηκαν σε διάφορες χώρες ερευνητικές μονάδες, κέντρα και ινστιτούτα για τη μελέτη των σχολικών εγχειριδίων. Στην Ελλάδα δραστηριοποιείται συστηματικά στον τομέα αυτόν τα τελευταία οκτώ χρόνια το Κέντρο Έρευνας Σχολικών Βιβλίων και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, που λειτουργεί στον Τομέα Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Με πρωτοβουλία του ερευνητικού αυτού κέντρου και με τη συμμετοχή και άλλων διεθνών φορέων πραγματοποιήθηκε από 16 ως 18 Οκτωβρίου 1998 ένα διεθνές συνέδριο στη Θεσσαλονίκη με θέμα «Η εικόνα του "άλλου"/γείτονα στα σχολικά βιβλία των βαλκανικών χωρών». Στο συνέδριο αυτό παρουσιάστηκαν 25 ανακοινώσεις από 33 εισηγητές προερχόμενους από 15 βαλκανικές και δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Το σκεπτικό στο οποίο στηρίχθηκε η διοργάνωση του συνεδρίου συνίσταται στη διαπίστωση ότι μέσω του σχολικού εγχειριδίου δεν μεταδίδονται μόνο γνώσεις στους μαθητές αλλά καλλιεργούνται στάσεις και μεταβιβάζονται αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς που σχετίζονται με τη συναισθηματική σφαίρα της προσωπικότητας και επηρεάζουν τις απόψεις, τις πεποιθήσεις και τις επιλογές, καθώς και τη συμπεριφορά του ατόμου. Η θεματική αυτή καθίσταται σήμερα, με την έξαρση της βίας, του θρησκευτικού φανατισμού και του εθνικισμού, εξαιρετικά σημαντική, ιδιαίτερα για τη γεωγραφική περιοχή της Βαλκανικής.

Τα πορίσματα του συνεδρίου δημοσιεύονται στον τόμο *Η εικόνα του «άλλου» / γείτονα στα σχολικά βιβλία των βαλκανικών χωρών*. Οι γενικές διαπιστώσεις που εκτίθενται στο βιβλίο αυτό αφορούν δύο κυρίως παραμέτρους, την ύπαρξη εθνικών στερεοτύπων στα Βαλκάνια και την υπερβολική προβολή στρατιωτικών και πολεμικών γεγονότων στα σχολικά βιβλία. Αναφορικά με την πρώτη παράμετρο, το συμπέρασμα είναι ότι τα εθνικά στερεότυπα στα Βαλκάνια έχουν ορισμένες σταθερές και αυτό που διαφέρει είναι μόνο το όνομα του «άλλου». Η δεύτερη παράμετρος, που δεν είναι ανεξάρτητη από την πρώτη, σημαίνει ότι η ύπαρξη εθνικών στερεοτύπων είναι ίσως ένας λόγος που έχει οδηγήσει στη συγγραφή μιας ιστορίας των συγκρούσεων και των πολέμων.

Πολύ ενδιαφέρουσες είναι μερικές επί μέρους διαπιστώσεις, τις οποίες θα μπορούσε να συνοψίσει κανείς σχηματικά ως εξής: α) Η εικόνα του «άλλου» στα σχολικά βιβλία σε αντιπαράθεση με τον εθνικό εαυτό καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό τόσο από το ιστορικό παρελθόν όσο και από τις τρέχουσες εξελίξεις και προτεραιότητες στην εξωτερική πολιτική και στο πεδίο των διπλωματικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των χωρών· σύγχρονα παραδείγματα: Τουρκία - Ελλάδα, Βοσνία - Ερζεγοβίνη και Κοσσυφοπέδιο με τις διαφορετικές εθνότητες, παλαιότερα παραδείγματα: Γερμανία - Γαλλία, Γερμανία - Πολωνία. β) Ο εθνικισμός ή η εξιδανίκευση του εθνικού εαυτού και οι αρνητικοί επιθετικοί προσδιορισμοί για τους «άλλους» δεν αποτελούν σπάνια φαινόμενα στα σχολικά βιβλία. γ) Διαπιστώνεται επίσης υπερβολική έμφαση σε στρατιωτικά - πολεμικά συμβάντα, με σκληρές και έντονα χρωματισμένες περιγραφές μαχών, εξωραϊσμό γεγονότων και ηρώων. Αντίστοιχα συναισθηματικά φορτισμένη είναι η εικονογραφία (σε έκταση, μέγεθος, χρώμα, σύνθεση, θεματική), καθώς και η γλωσσική επένδυση. δ) Λείπουν γενικά ο γείτονας ή ο «άλλος», οι άνθρωποι και η καθημερινή τους ζωή, καθώς και τα πολιτιστικά δρώμενα από τα σχετικά βιβλία ή δεν προσφέρεται επαρκής χώρος για τα θέματα

αυτά. ε) Είναι ωστόσο γεγονός ότι στα νεότερα σχολικά βιβλία υπερέχουν οι ουδέτερες αναφορές σε άλλους λαούς.

Στο εύλογο ερώτημα ποιες λύσεις προτείνονται για τη βελτίωση των σχολικών βιβλίων, μπορεί να αναφέρει κανείς ενδεικτικά μερικές από αυτές, όπως είναι π.χ. η παρουσίαση του πολιτιστικού παρελθόντος κάθε λαού στα σχολικά βιβλία με τρόπο ώστε αφενός να ενισχύεται η εθνική και πολιτιστική του ταυτότητα και αφετέρου να αποκαλύπτονται στοιχεία που τον ενώνουν και όχι μόνο αυτά που τον χωρίζουν με τους γειτονικούς λαούς. Επίσης, προτείνεται ευρύτερα ο «αποχρωματισμός» (δηλαδή η εξουδετέρωση έντονα αρνητικών χαρακτηρισμών και εικόνων που δεν αναφέρονται στα γεγονότα αλλά στον χαρακτήρα και στον πολιτισμό των λαών ή η χρησιμοποίηση υπερβολικά αρνητικών επιθετικών προσδιορισμών για την περιγραφή των γεγονότων) και η σταδιακή επανασυγγραφή σχολικών βιβλίων. Για τον σκοπό αυτόν προτείνεται η συγκρότηση και λειτουργία μεικτών επιστημονικών ομάδων με στόχο τη διαπίστωση των προβλημάτων και τη διατύπωση προτάσεων για τη βελτίωση των σχολικών εγχειριδίων. Άλλες προτάσεις είναι η έναρξη της συνεργασίας για τα σχολικά βιβλία μεταξύ διαφόρων χωρών σε «ουδέτερο» έδαφος, όπως είναι η συγγραφή και χρήση ενός κοινού βιβλίου, π.χ. Λογοτεχνίας για δύο ή περισσότερες χώρες, η παράλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και οι συχνότερες εκπαιδευτικές επαφές μεταξύ γειτονικών χωρών.

Παναγιώτης Δ. Ξωχέλλης (καθηγητής Παιδαγωγικής
της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης)
Δημοσίευση: Εφημερίδα **Το Βήμα, Βιβλία και Ιδέες**, 05/11/2000

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (130-150 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. "μέσω του σχολικού εγχειρίδιου δεν μεταδίδονται μόνο γνώσεις στους μαθητές αλλά καλλιεργούνται στάσεις και μεταβιβάζονται αξίες και πρότυπα συμπεριφοράς" Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 60-80 λέξεων το περιεχόμενο της παραπάνω περιόδου.

Μονάδες 10

B2. Να βρείτε το είδος του κειμένου και να εντοπίσετε τρία χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν ότι ανήκει σε αυτό το κειμενικό είδος.

Μονάδες 5

B3. Ποιος είναι ο τρόπος ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου «**Τα πορίσματα του συνεδρίου ... των συγκρούσεων και των πολέμων**». Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 4

B4. Με ποια νοηματική σχέση συνδέονται μεταξύ τους η τέταρτη και η πέμπτη παράγραφος του κειμένου; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 2

B5. «**Η εικόνα του «άλλου» στα σχολικά βιβλία σε αντιπαράθεση με τον εθνικό εαυτό καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό τόσο από το ιστορικό παρελθόν όσο και από τις τρέχουσες εξελίξεις και προτεραιότητες στην εξωτερική πολιτική και στο πεδίο των διπλωματικών σχέσεων που**

αναπτύσσονται μεταξύ των χωρών». Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητικής ή παθητικής) και να την μετατρέψετε στην αντίθετή της. Τι επιτυγχάνεται με τη χρήση της ενεργητικής και τι με τη χρήση της παθητικής σύνταξης;

Μονάδες 4

Β6α. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις:

εξωραϊσμό, υπερέχουν, αποκαλύπτονται, συνοψίσει, σταδιακή.

Μονάδες 5

Β6β. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους και από το δεύτερο συνθετικό της κάθε λέξης να σχηματίσετε ένα ουσιαστικό ή επίθετο (απλό ή σύνθετο):

επιλογές, καθίσταται, προβολή, υπερέχουν, προτείνονται.

Μονάδες 5

Γ. Σε μια ομιλία (500 - 600 λέξεων) που θα εκφωνήσετε σε εκδήλωση που διοργανώνει το σχολείο σας, να καταδείξετε την αξία της διδασκαλίας της Ιστορίας στο σχολείο και να προτείνετε αλλαγές στον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος αυτού ώστε αφενός να ενισχύει την εθνική συνείδηση και αφετέρου να ενδυναμώνει το πνεύμα της ανεκτικότητας και του κοσμοπολιτισμού.

Μονάδες 40

Πίνακας περιεχομένων

	Σελ.
ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ^η : ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	1
ΕΝΟΤΗΤΑ 2 ^η : ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	17
ΕΝΟΤΗΤΑ 3 ^η : ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	26
ΕΝΟΤΗΤΑ 4 ^η : ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΣΜΟΣ	32
ΕΝΟΤΗΤΑ 5 ^η : ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ	39
ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ^η : ΠΟΛΕΜΟΣ - ΕΙΡΗΝΗ	48
ΕΝΟΤΗΤΑ 7 ^η : ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ	58
ΕΝΟΤΗΤΑ 8 ^η : ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	65
ΕΝΟΤΗΤΑ 9 ^η : ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ	71
ΕΝΟΤΗΤΑ 10 ^η : ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ	75
ΕΝΟΤΗΤΑ 11 ^η : ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	84
ΕΝΟΤΗΤΑ 12 ^η : ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	92
ΕΝΟΤΗΤΑ 13 ^η : ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ	100
ΕΝΟΤΗΤΑ 14 ^η : ΕΠΙΣΤΗΜΗ	106
ΕΝΟΤΗΤΑ 15 ^η : ΠΑΡΑΔΟΣΗ	118
ΕΝΟΤΗΤΑ 16 ^η : ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ	129
ΕΝΟΤΗΤΑ 17 ^η : ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ	135
ΕΝΟΤΗΤΑ 18 ^η : ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	141
ΕΝΟΤΗΤΑ 19 ^η : ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	146
ΕΝΟΤΗΤΑ 20 ^η : ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ - ΟΛΥΜΠΙΣΜΟΣ	152
ΕΝΟΤΗΤΑ 21 ^η : ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	160
ΕΝΟΤΗΤΑ 22 ^η : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	164
ΕΝΟΤΗΤΑ 23 ^η : ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	168
ΕΝΟΤΗΤΑ 24 ^η : ΒΙΑ - ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	174
ΕΝΟΤΗΤΑ 25 ^η : ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ	181
ΕΝΟΤΗΤΑ 26 ^η : ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΣ	185
ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ	189
ΤΡΙΩΡΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	220